Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

STRACCA
DE
MERCATURA

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE ◆ RACCOLTA NENCINI
ALDINI II I 22

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Ald. 2/1.
6992

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
ALDINI
II
1
22
RACCOLTA NENCINI

Ex Libris Joannis Nencini
1874

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

CLARISSIMI IVRISCONSVLTI

BENVENVTI STRACCHAE PATRITII ANCONITANI

DE MERCATVRA, SEV MERCATORE TRACTATVS.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

VENETIIS. M. D. LIII.

CVM PRIVILEGIO.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Ad lectorem. Ambrosius Nicander Toletanus.

Sunt hæc ciuilis diuina oracula iuris,
Et noua, quæ doctus uir tibi Straccha dedit.

Eiusdem Ambrosii Nicandri decasticon.

Mercator, nauis, decoctor, sponsio iura
Quæ sibi deposcunt prompta libellus habet.
Hæc olim à iurisconsultis facta fuerunt
Sparsa sed, & uarijs mixta uoluminibus
Quæ modo digessit docta compage Venetus
Straccha, honor Anconæ, & gloria rara fori
Addidit & multa antiquis ignota, suopte,
Marte inuenta, uetus quæ sibi ius cupiat.
Ergo alijs iuris tam præstat uatibus ille
Quàm qui multorum munera solus obit.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Benuenutus Straccha Anconitanus.
S. P. Q. Añconitano.

S. P. D.

NOVI iamdudum maioris nostros ad mercaturam, ipsosq; mercatores uarias & diuersas leges pertinentes tulisse, studuisseq́; ciues creari, qui leges ipsas tuerentur, & exequi omni cura studio, atque diligentia curarent. Vidiq́; extraneos et quidem non obscuros, uiros qui ciuitatem Anconitanam frequentant, plerunque admirari tot tantisq́; sacratissimis legibus ciuitatem nostram gubernari: & scio uarias & diuersas gentes, leges nostras desiderasse. Vt tamen Solonem de parricidijs legem non tulisse, sapientissimi uiri sunt admirati, sic ego in decoctoribus, & decoctionibus ius proprium constitutum non fuisse, non semel sum admiratus, & unam rem ex alia (ita ut fit ubi animus est in dubio) egomet mecum cogitans in causa fuisse putaui, quòd hominum malitia excreuerit, & decoctores (pessimum genus hominum) quodammodo in ciuitate nostra, siue hominum probitate, siue penæ formidine antea fuerint incogniti: Itaque patres amplissimi tractatum hunc (quem de Mercatura & Mercatore inscripsi) uobis dedicandum putaui, ut si quid boni excogitassem, uel ex diuersarum ciuitatum legibus retulissem, legibus comprehendatis atq; firmetis. Quamobrem nunc Iul. iij. Pontifi. Maxi. Diui Petri

locum tenente, magis idoneum tempus nacti quam unquam antea. Is enim (quæ sua est humanitas) subditos omnes & præcipue Anconitanos diligere, atque complecti apertissimis argumentis demonstrauit, uos hortor & moneo & antiquas leges obseruari procuretis, & si quid à Benuenuto Straccha in materia mercaturæ, dictum relatum, excogitatumq; fuerit quod ad forenses controuersias, remouendum pertineat ueteribus legibus addatis. Hoc mihi credite nihil ad litium expensas euitandas aptius. Nihil ad conseruandam amplificandamq; rempub. nostram utilius, nihil denique ad omnium popularium salutem, & melius & antiquius fieri excogitariq; potest.

Valete.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

TABVLA ALPHABETICA GENERALIS OMNIVM RERVM, ET MATERIARVM IN TOTO VOLVMINE TRACTATARVM.

De litera. A.

Actus mixtus, & compositus ex duobus simplicibus ab altero ex illis simplicibus denominandus est, quẽ facere intendit ille qui mixtũ actum agit in prima parte principalis tractatus. nu. 50. car. 14

Artificium omne incrementum recipit, & omnes natura scire desideramus in prima parte principalis tractatus. nu. 70 car. 21

Argumentum à solitis in iure fortissimum: in secunda parte principalis tractatus. nu. 29 car. 37

Argumentum a contrario sensu non sumitur ubi legum correctio, uel prauus intellectus sequitur, et quædam alia: in secunda parte principalis tractatus. nu. 45 car. 41

Aduersaria quæ sint, & quid codex, et quare appelletur codex: in secũda parte principalis tractatus. nu. 51 car. 42

Actio publiciana contra eũ qui titulo possidet non datur, & quare: in secunda parte principalis tractatus. nu. 84 car. 50

Actor si probat merces suo proprio signo signatas: item, & se signasse reus uero titulum, quod sit locus absolutioni in secunda parte principalis tractatus. nu. 85 car. 50

Actor si probat merces suo signo signatas, & se subsignasse, quod plene nõ dicatur probasse, et an iuramentũ in supplementum defferri possit nec ne in secũda parte principalis tractatus. nu. 86 car. 50

Arma an liceat facere uel uendere priuatis, in quarta parte principalis tractatus. nu. 10 car. 67

Aurum pro mancipijs aut quibuscunq; specie. ad Barbaros transferre non possumus, idem in argento: in quarta parte principalis tractatus. nu. 15 car. 68

Animalia ad Barbaricum solum transferre uetamus, & ibidem de prohibitione equorum militarium in regno Siciliæ, & Asturceonum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

in regno Hyſpaniæ *in quarta parte principalis tractatus. numero* 16 *car.* 68

Arbores ex luco daphnes ſicomorum, uel cupreſſos ex luco perſeidos emere uetamur: in quarta par. principalis tractatus. nu. 42. *ca.* 74

Adagia ſeu prouerbia illa in folle offerre, et in folle merces non emendas declarantur in titulo de contractibus mercatorum. nume. 12. *car.* 81.

Actio ad pœnam competit etiam ſi nihil ſtipulatoris interſit, ſi contrauentum fuerit, quid in curia mercatorum diſputatur, in titul. de contractib. mercatorum. nu. 21 *car.* 83

Argumentatio, ex diuerſitate nominum, quod ſit fallax, & non ſemper procedat, idque exemplis declarat in tractatu ſponſionum in ea parte in qua quæſtiones ſubijciuntur uerſiculo item quæritur Alexander. *nu.* 9 *car.* 116

Appellari an poſſit a ſententia fortunæ in tractatu ſponſionum in ea parte in qua quæſtiones tractantur uerſi. quæro igitur. numero. 3. *car.* 118.

Ambiguæ cauſæ benigno atque naturalis iuris moderamine temperandæ ſunt: in tractatu ſponſionum, in ea parte in quo quæſtiones tractantur uerſiculo quæro igitur. nu. 5 *car.* 118

Archigubernius claſsis præfectus dicitur: in tractatu de nautis in prima parte. nu. 4 *car.* 125

Anconitani ciuus non debent ſinere piſcatores polyporum temperate extra diui clementis ſcapulos luminib. piſcari, ne nauigantes decipiantur: in tertia parte tractatus de nautis. nu. 36 *car.* 134

Anconæ laudes: in tertia parte tractatus de nautis nu. 38 *car.* 134

Anconitani ciues qui imaginarias emptiones pecudum forenſium faciunt, ut a publicis oneribus ſubtrahant damnantur, & quod pecudes ſint publicandæ: in ſecunda parte tractatus de nauis. numero. 4 *carte* 126

Actio utilis in eum qui naui præpoſitus ſit competit ſi de naui deiectum quid ſit in ultima parte tractatus de nauis. nu. 4 *car.* 144

Aggeres ſe aliæ munitiones in fluminib. an liceat facere quando curſus aquæ immutatur. in tractatu de nauigatione. nu. 10 *car.* 166

Autoritas ſuperioris liberat a periurio, & à pœna quomodo in tractatu de nauigatione. nu. 22 *car.* 170

Argumentum à ſolitis eſt optimum, & naturali ratione conſonum: in tertia parte tractatus de conturbatoribus ſiue decoctoribus.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

numero.20 car.180

Animos alicuius ubi ad bonum, et malum uerti potest secundum qualitatem personæ iudicandus est: in secunda parte ultimæ partis tractatus de decoctorib. nu.19 car.180

Actus ubi est indifferens ad bonum, et malum, et neminem cædit præsumitur potius bonus quam malus: in secunda parte ultimæ partis tractatus de decoctorib. nu.22 car.181

Animus occultandi tunc præsumitur quando sic occultatur, ut nemini pateat secus si pateat bono uiro: in secunda parte ultimæ partis tractatus de decoctoribus. nu.23. car.181

Apices iuris qui dicātur: in prima particula ultimæ partis principalis tractatus. nu.5. & seq. car.246

Actiones pœnales descendentes ex statutis ducum comitum & Marchionum annales sunt, quando ciuiliter instituuntur, secus si criminaliter: in prima particula ultimæ partis principalis tractatus: nume.52. car.257

Actor habet actionem agendi contra mercatorem coram consulibus, uel coram ordinario, nec reus habet priuilegium petendi se remitti ad consules in secunda particula ultimæ partis principalis tractatus. nu.8. car.269

Actio acquiritur absenti & ignoranti ex numeratione pecuniæ suo nomine facta etiam si pecunia fuerit aliena: in tertia particula ultimæ parti principalis tactatus. nu.17. car.271

De litera. B

Bona delinquentis sunt tacitæ obligatæ, ad satisfactionem de iure pontificio & quomodo procedat in secunda parte tractatus de nauibus nu.17. car 177

Baldi laudes, in tertia parte tractatus de decoctoribus. nu.1. & numero. 21. car.182

Breuitate temporis fraudandi animus dignoscitur: in tertia parte tractatus de decoctoribus. nu.32. car.183

Baldi laudes: in secunda parte ultimæ partis tractatus de decoctoribus. nu.1. car.122

Banchum uulgare uerbum quam interpretationem habeat, in ultima parte ultimæ partis tractatus de decoctoribus. numero. 27. car.240.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Communis usus loquendi probare debet, tempore dispositionis & legis fuisse alias probatio non concludit: in prima parte principalis tractatus.nu.15. car.7

Clericis licet emere rudem aliquam materiam, ut inde aliquod artificium faciant, si eis sua non sufficiunt, & tunc lucrum non acquiritur ex negociatione, sed ex artificio: in prima parte principalis tractatus.nu 53. car.15.

Compromissum si est factum in duos arbitros, quorum alter est clericus alter laicus reductio ad arbitrium boni uiri, petenda est coram iudice ecclesiastico: in prima parte principalis tractatus. numero.54. car.15

Campsores an contineatur mercatoris appellatione: in prima parte principalis tractatus.nu.67. car.20

Collibus quid significet: in prima parte principalis tractatus.nu.68. car. 20.

Commercium quid significet: in prima parte principalis tractatus. nume.94. car.27

Corporum tria sunt genera: in prima parte principalis tractatus.numero 93. car.28

Certare cum usuris fructibus prædiorum stultissimum est, & declaratur Cic. locus & admonentur ciues Anconitani ne faciant: in secunda parte principalis tractatus.nu.30. car.37.

Commercium est regulariter inter Christianos & Iudæos fallit in quibusdam casibus enumeratis: in secunda parte principalis tractatus.nu.50. car.42

Codex rationum mercatorum ut more proborum mercatorum institutus & conscriptus dicatur, que requirantur: in secunda parte principalis tractatus nu.52. car.42

Codex rationum debet habere inscriptionem, & ex ea sumitur argumentum mercaturam communi nomine factam: in eadem parte ut supra.nu.53. car.42

Calculatores qui inter partes dantur notionem habent, & ex simplici datione uidendi rationes & calculandi potestas iudicandi data censetur: in parte supradicta.nu 67. car.45

Consuetudini quod res ex signis demonstretur ac probetur an stari debeat in secunda parte principalis tractatus.nu.88. car.51

Cognitis his qui mercaturam facere non possunt: cognoscuntur qui possunt in tertia parte principalis tractatus.nu.1 car.57
Clerici mercaturam facere non possunt.in eadem parte:nu. 4 & declaratur in sequentib. numeris. car.57
Clericis ex iuxta causa licet rem emere,ut inde aliquid operentur,& rem mutata forma distrahant:in eadem parte. nu.5 car.58
Clericus emens tigna seu cementa, ut in domo sacerdotij edificet, si mutato consilio clericus uenderet non in probatur in eadem parte numero.6 car.58
Clerici,quod ex mercatura superlucrati sunt pauperib.errogare tenentur & si non fecerint an in statu damnationis esse censeantur: in eadem parte.nu.7 car.58
Clerici in his quæ negociationis causa defferunt immunitate non potiuntur in eadem parte:nu.8 car.58
Clerici negociatores fori priulegium perdunt,quod quomodo procedat,declaratur:in eadem parte.nu.9 car.58
Contractus minoris cum curatore uel sine iuramento confirmatur: in eadem parte. nu.32 car.64
Capitalis pœna quæ imponitur defferentib. prohibita ad hostes quæ sit in quarta parte principalis tractatus. nu.18 car.68
Capitalis pœna ubi declaratur a lege standum est declarationi.et quo modo constare dicatur de mente legis:in eadem parte.nu.19 ca.69
Capitalis pœne in seruo intelligitur de morte, ut persone conueniat: in eadem parte.nu.20 car.70
Capitali pœne ubi, à lege adijcitur bonorum proscrptio intelligitur de morte in eadem parte.nu.21 car.70
Capitalis pœna in dubio intelligitur de exilio in eadem parte numero.22 car.70
Consuetudo est optima legum interpres:in tertia parte tractatus de sponsionib nu.6 car.110
Conditionis euentus habetur pro causa:in quarta parte tractatus de sponsionibus.nu. 21 car.111
Casum aduersamque fortunam liberi hominis expectare neque ciuile neque naturale est in eadem parte.nu.3.ea.q. car.111
Contractus, a consuetudine approbati pro legitimis habendi sunt et a consuetudine formentum recipiunt:in eadem parte nu.6.ead. q.eo.tractatu. car.ead.
Casus fortune reddit licitum id quod alias reprobatur, nume.2.q.4.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

eod. trac. car. 113
Conuentio illa frequens inter mercatores super mercium aßecuratione aliquo dato uel promißo tenet & ibidem de actione. nu. 1. q. 8. eodem tractatu. car. 114
Communi usui loquendi standum est. nu. 7. q. 10. eo. tra. car. 115
Consuetudo mala nomen consuetudinis perdit, & dicitur usurpatio & non est admittenda, ubi est contra naturalem æquitatem. nu. 7. q. 13. eod trac. car. 119
Crimen stellionatus obiici potest is qui scientes conditionem in sponsionem deductam dolo malo ad sponsionem aliquem inducunt: nume. 4. q. 14. eo. trac. car. 119
Captatio uerborum quod admittatur in sponsio. secundum Alciatum quem improbat ex pluribus. numero. 2 q. 16. eo. tra. car. 121
Captiones equitatibus et bone fidei contrarie sunt, & captiosos modos lex improbat. nu. 3. q. 16. eo. tra. car. 121
Clausula omni meliori modo facit, ut et in his que tradita sunt pro forma actus sustineatur eo modo quo potest: in titulo mandati. nume. 15. car. 91
Collibus dicitur pecunie permutatio ac detrimentum, quod in permutatis pecuniis assolet fieri: in eod. ti. nu. 22. car. 92
Clausula illa in mandatis solita adiici prout uiderit expedire, uel similis ad arbitrium boni uiri refertur, & an excludat probationem & questionem inferius: in eo. ti. nu. 32. & seq. car. 94
Culpa nominatim obiici & probari oportere & plura exempla subiicit: in eod. ti. nu. 40. car. 97
Clausula in aßecurationibus adiici consueta de non transferendo merces ex una naui in aliam declaratur: in eo. ti. nu. 43. car. 98
Clausula solita adiici in mandatis in negocio quos nobis expedire uidebitur, seu utile uisum fuerit peragetis, quod uerba reduci debeât ad arbitrium boni uiri, & consequenter censeatur remissa culpa: in eo. ti. nu. 44. car. 99
Consuetudo mercatorum quod aliena gerentes negocia nomine proprio expediant, declaratur relatiue: in eo. ti. nu. 47. car 99
Culpe annumeratur naute si nauiget uetito tempore, quod hodie ex consuetudine nō seruetur, & quod sit tempus uetitum: in ter. par. tractatus de nautis. nu. 1. car. 129
Culpe reus es nauta si aduerso tempore nauiget: in ead. parte & tractatu. nu. 2. car. 129

Culpæ nautæ ascribitur qui recta nauigatione contempta littora de uia sectatur: nisi iusta de causa rectam nauigationem non seruaret, & causæ enumerantur. in ea par. & trac. nu. 6. car. 130
Culpæ nautæ arguitur si nauis minus idoneis hominibus commissa est in ead. par & trac nu. 13. car. 131
Culpa non caret nauta si per loca notorie non tuta nauigare uoluerit: in ead. par. & trac. nu. 15. car. 135
Culparum genera ueniunt secundum genera contractum, in ead. par. & tra. nu. 17. car. 132
Culpæ naute tribuendum est, qui cum per lacunas absque periculo nauigare potest spreta tuta nauigatione mari proficiscitur. in eod. loco nu. 19. car. 132
Culpa ubi agendo uel excipiende obiicitur uagandum non est, sed certa designari debet, in quarta parte tractatus de nautis numero. 1. car. 139.
Culpa quomodo deducenda, & probanda sit, in eodem loco: nume. 2. car. 139.
Culpa tunc afficit cum casus propter illam euenit, qui alios non euenisset: in eo. loco. nu. 3. car. 139
Contractus, a consuetudine contrahentium & loci interpretationē recipiunt, & an substantialia suppleātur a consuetudine: in tertia parte tractatus de naui. nu. 9. car. 157
Conducens fundum aut domum pensione certa non constituta, quod debeatur pensio secundum preteritam consuetudinē: in eodem loco. nume 10. car. 157
Casus ex qua parte euenerit in promissione puta distinguitur, non in conditionali in eodem loco nu. 20. car. 159
Conducens mulierem uehenda naui quod uectura non debeatur, pro infante in naui nato: in eod. loco. nu. 22. car. 159
Cato pro tribus rebus per omnem uitam pœnitentiam egisse dicitur, si quod arcanum mulieri credidisset, si per aquam traiecisset quo poterat terra proficisci, si aliquis dies per incuriam sine studio transisset in tractatu de nauigatione. nu. 3. car. 167
Ciuitas Perusina potest statuere quod aliquibus liceat nauigare per lacum Perusinum, & aliquibus nō liceat in eo. loco. nu. 7. car. 166.
Commeatum & remeatum pro unica nauigatione accipi debere: eo. in loco. nu. 16. car. 168
Condemnatus ad conficiendum quasdam literas statim & incon-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tinenti ita quod pro primo passagio transmitti poßint alias ad centum an in mora per requisitionem censeatur constitutus, uel sit necesse, ut sit passagium eod. in loco. nu. 18. car. 168
Consuetudo nautica spectanda est, dummodo à lege non reprobetur: eod. in loco nu. 24 car 170
Conturbare simpliciter uel pleniori locutione conturbare rationes uel fortunas idem est quod de quoq; re: in prima parte tractatus de de coctoribus nu. 3 car. 173
Cautela pro filiofamilias qui uult carcerem euitare: in tertia parte tractatus de decoctoribus. nu. 12. car. 180
Contra decoctores omnis coniectura crescit, & coniecturæ ac pre-sumptiones habentur pro legitimis probationibus eodem in loco. nume. 39. car. 184
Creditores in pecunia decoctorum, aliud pro alio accipere non sunt regulariter compellendi: eod. in loco. nu. 43. car. 185
Creditores si omnium bonorum decoctoris poßeßionem apprehendũt non tamen ex hoc decoctores sunt liberati, nisi sequatur datio in so lutum: in eod. loco. nu. 45. car. 185
Creditor qui elegit uiam realem ad personalem potest redire, & ecõ-tra: eod. in loco. nu. 46. car. 185
Contrahens uel aliquid gerens per ignorantiam cum procuratore de-cocto. seu institore quod teneat quod gestum est, & dominus obli-getur: eodem in loco. nu. 52. car. 186
Creditor habet pignoris persecutionem in bonis decoctoris ante diem: eodem in loco. nu. 55. car. 187
Cedens debitorem si is non soluendo sit, uel postea efficiatur ceßi no-minis periculum ad quam pertineat declaratur: in quinta parte de decoctoribus. nu 4. car. 196
Coniunctum facta coniuncti ignorare non est uerisimile: eod. in loco nume. 7 car. 198
Creditores remittentes partem debiti decoctoribus residuũ consequã tur, quod remiserunt cõditione ob turpem causam possunt repetere & plene disputatur, in sexta parte tractatus de decoctoribus. nu-mero. 1. car. 202
Creditores numero plures cõcurrentibus requisitis possunt partem de biti remittere, solidum autẽ non possunt: eo. in loco. nu. 12. car. 207
Creditores si hereditati Titij debitoris Seium eligerũt & conuenerũt quod contra sempronium, qui & creditor erat, & in conuentione

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

interuenerat nullo modo procedi poßit, ex causa cuiusdam arbitrij lati inter quondam Titium & sempronium, si decesserit Seius curator num creditores alium curatorem constituere compelli possint, & num poßint agere aduersus sempronium uigore dicti laudi plene disputatur: eod. in loco nu. 24. car. 211
Contra mercatorem qui fortune uitio decoxit procedendum est ciuiliter omni corporali cruciatu remoto: in prima parte ultime partis tractatus de decoctorib. nu. 3 car. 214
Creditores bona debitoris qui foro cesʃit inter se diuidere non poßũt tanquam domini eodem in loco. nu. 4 car. 214
Creditores ubi decoctor est presens possunt in unum conuenire et curatorem bonorum eligere per quem bona distrahantur, & possunt pretorẽ adire, qui ex cõsensu maioris partis eorum constituat: eod. in loco. nu. 6 car. 214
Curatoris bonis decoctoris constituti, quod sit officium: in eodem in loco. nu. 7. car. 214
Creditores decoctorum possunt ante diem pignori incumbere: eodem in loco. nu. 12 car 215
Creditores secuta decoctione debitoris bonorum descriptionem fieri impetrare possunt et circa libros et scripturas admonentur creditores: eodem in loco. nu 14 car. 215
Creditores possunt impetrare, a iudice proclama fieri, ut manifestentur res decoctoris sub pœna et de forma proclamatis, et aliis ad id pertinentibus: eodem in loco. nu. 15 car. 216
Creditorib. quomodo sit consulendum mortuo decoctore: eodem in loco. nu. 16 car. 216
Creditores possunt impetrare separationem bonorum, si forte decoctoris heres soluendo non sit. eod. in loco. nu. 18 car. 217
Creditores aliqui decoctoris si ab omnib. creditoribus sunt constituti procuratores cum pleno mandato, et liberationem decoctori fecerint, an proprio, et procuratorio nomine liberationem fecisse censeantur: eodem in loco. nu. 25 car. 219
Consilium ad malum an presumatur datum ex colloquio in secunda parte ultime partis tractatus de decoctoribus. numero. 2. car. 223
Codices rationum decoctoris possunt mercatores iidemque creditores pœnes fidem personam deponere et dicuntur quo ad proprietatem, ipsorum mercatorum in eodem loco. nu. 21 car. 228

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Conſulere dicitur qui uerbo ſuadet, et opem preſtare qui delinquenti adminiſtrat, et de conſilio relatiue, eo in loco. nu. 4 car. 223

Conſules maleficium alicui qui alias eſſet facturus num in aliquo ſit puniendus: eod. in loco. nu. 5 car. 223

Conſulere ad fugam an ſit conſulere ad maleficium, et utrum fugere ſit maleficium: eod. in loco. nu. 6 car. 224

Codex rationum an debeat appreciari ſecundum nomina in eis contenta, an materialiter: in eod. loco. nu. 18 car. 227

Cedentes iura debiti ſoluti extraneo, ut contra creditores bona decoctoris defendant falſi crimen non euitant. eodem in loco. numero. 32 car. 231

Creditor ſi inito consilio cum decoctores obligationis diem immutauerit in fraudem aliorum creditorum, pœna falſi coercetur: eod. in loco. nu. 33 car. 231

Creditor alicuius mercatoris quem nouit iam iam decocturum ſi alij idoneum eſſe falſo affirmauerit, ut pecunia ſibi crederetur ex qua ſibi poſtea ſatisfieri procurauit actione de dolo ab eo qui credidit conueniri poteſt. eod. in loco. nu 35 car. 231

Cautela pro uenditore cum de fide emptoris dubitat, ut in uenditione adijciat rei uendite dominium non intelligi translatum quo ad precium non ſoluetur: in ultima particula ultime partis tractatus de decoctoribus. nu. 7 car. 235

Contrahens cum mercatore non tamen ex eo, quod mercator ſit tacitam habet hyppothecam: eod. in loco. nu. 9 car. 235

Creditores chirographarij omnes pro rata uocantur in bonis decoctoris temporis diuerſitate non conſiderata, & de ratione: eod. in loco. nu. 16 car. 237

Creditor anterior generalem hyppothecam habens an poſſit pecuniam ſolutam, et bona fide conſumptam reuocare, a creditore poſteriori: eodem in loco. nu. 29 car. 240

Creditor, a mercatore qui decoxit ſi ſibi uult ſatisfieri debet preſtare cautionem ſe pro rata refuſurum ſi alij emerſerint creditores ſecus in alijs actionib. que ratione negociationis non dantur ſatisfieri enim debet his, qui primi ueniunt: eod in loco. nu. 34. car. 241

Cautio preſtita a creditore in exactione facit ut uigilando ſuam conditionem meliorem non feciſſe dicatur. eod. in loco, nu. 35 car. 241

Collegia mercatorum, quod poſſint ſibi ius proprium conſtituere, et in quibus: in prima particula ultime partis principalis tractatus,

nu. 8. & seq. nu. & nu. 15. & seq. car. 247
Constitutio que de uno iudice loquitur et in alio locum habet: eod. in loco. nu. 13. car. 249
Clericus heres mercatoris quod non poßit coram consulibus mercatorum ex negocio mercature, à defuncto gesto conueniri & quare: eodem in loco. nu. 45. car. 255
Constitutione Florentina qua officialibus mercature in quibusdam iurisditio tantum tribuitur, num censeatur adempta iurisditio ordinari: eod. in loco. nu. 46. car. 255
Curia nomen quod significet relatiue: eodem in loco. numero. 54. car. 256.
Collegium mercatorum potest iudicem eligere cuius iurisditionem declinare nequeunt, et quomodo creandus sit: in secunda parte ultime partis principalis tractatus: nu. 1. car. 259
Collegium mercatorum potest plures etiam iudices seu cõsules eligere, non tantum seorsum quilibet adiri potest: eo. in loco. nu. 2. car. 259.
Consules tres si inceperunt et unus eorum abest, quartus potest supplere uices illius absentis, et quod in extra iudicialibus uerbi gratia si plures eligantur ad uendendum gabellas Florentie: eod. in loco nume. 4. car. 259
Consules electi, à collegio mercatorum ordinariam habent iurisditionem, et si tanquam suspecti recusati fuerint, idem in his quod in ordinarijs est dicendum: eod. in loco. nu. 5. car. 260
Consules electi a collegio mercatorum quod iurisdictionem poßint exercere absq; confirmatione: eod. in loco. nu. 6. car. 260
Consules licet habeant iurisdictionem inter ipsos mercatores non propterea censetur adempta ordinario loci iurisditio. quando imo et ipsi mercatores et consules ordinarijs iudicibus subiiciuntur: eod. in loco. nu. 7. car. 260
Consulis ex longa et antiquata consuetudine extra negocium mercature causas poßunt cognoscere: eodem in loco nu. 10. car. 260
Consules mercatorum cognoscunt in his, que ex mercatura ueniunt, idest annexis et connexis ut puta pœnis: eo. in loco. nu. 2. car. 260
Consules mercatorum non cognoscunt inter ipsos mercatores in his que sunt extra mercaturam, uerbi gratia super uenditione domus: eodem in loco. nu. 12. car. 26
Consules causas collegij mercatorum poßunt cognoscere, si a mercatura proficiscantur. eodem in loco. nu. 13. car. 261

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Clericus mercaturam exercens quod mercat ure causa coram consulibus conueniri posſit, quia non ut clericus sed, ut mercator conuenitur, & idem iuris est in milite. eod. in loco. nu. 17 car. 262
Contrahens certo loco cum mercatore qui habet bona in diuersis locis non posſit petere in alio loco sibi satis fieri eod. in loco. nu. 25. car. 264.
Consules qua ætate creari posſunt eod. in. loco. nu 30 car. 263
Consules electi iurant, et de forma relatiue, & quod in iuramento intelligatur exceptum ius superioris: eod in loco. nu. 31 car. 265
Consules mercatorum qui iurant seruare statuta, a collegio facta nũ obligentur ad periurium, si non seruant statuta, idem quod ius commune disponentia eod. in loco nu. 32 car. 265
Consules mercatorum quod posſint per edicta citare si præponantur edicta in foribus auditorij eorum quia habent prætorium: eodem in loco. nu. 33 car. 266
Consules mercatorum a collegio creati an reuocari seu reprobari ab eorum collegio posſint ante finitum officium: eodem in loco. numero 34 car. 266
Collegium mercatorum quomodo constituatur, & quomodo disoluatur, & circa id quædam alia relatiue. eod. in loco. nu. 35 car. 266
Consules mercatorum summatim posſunt et debent procedere: in ultima parte principalis tractatus in titulo de exceptionibus. numero 16 car. 278
Comparatio literarum quomodo fiat, et in quo casu, & de comparatione multa in ultima parte principalis tractatus in tit. de probationib nu. 9. et seq. car. 281
Consuetudo mercatorum, quod credatur testibus, quod aliqua scriptura sit manu alicuius quia manum notam habeant, an ualeat: eod. in loco. nu. 12 car. 282
Consules mercatorum ex arbitrio dato, quod cognoscant de æquo & bono si æquitas iure scripta reperiatur licet non in specie, sed uel in genere uel in simili posſunt de simil ib. ad similia procedere: in ultima particula principalis tractatus nu. 6 car. 285
Consules christi fideles eſſe debent quoniam sine diuino auxilio dubia explicari non posſunt: eo. in. loco. nu 8 car. 285
Consules non debent se intromittere temporib. aliorum consulum, et dum res in controuersia est immisſiones in posſesſionem accelerate non debent eodem in loco. nu. 11 car. 286

Consules

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Consules oportet obseruare consuetudinem mercatorum, & enumerantur quidam casus relatiue.eod.in loco.nu.12 car.286
Consules curant plerunque,ut mercatores eligant calculatores, unde quædam relatiue.eod.in loco.nu.13 car.286
Consules debent interrogare partes ubi æquitas mouerit in quacũque parte iudicij etiam parte postulante, & interrogationum forma religioni eorum committitur eod.in loco.nu.14 car.286
Consules exprimere debent quare probationib.minus legitimis fidem habuerint,uel contra.eod. in loco,nu.15 car.286
Consules tanquam speculum habere debent præ oculis legem si me,et Titium,& quasdam alias leges, & interpretationem bonæ fidei semper sequi.eodem in loco.nu.16 car.286
Consules habere debent præ oculis.c.i.de senten.& re iudi. in.6 & non subitas,sed deliberatione habita inscriptis sententias proferre debent.eod.in loco.nu.17 car.287

De litera D.

Diuisio intelligentis animum incitat,mentem intelligentis præparat, & memoriam artificiose reformat, illustremque, & perspicuam orationem facit, & alia.in prima parte principalis tractatus. numero.1 car.4
Disputatio ubi de aliqua re futura est necessarium est ante definire,ut intelligatur id de quo disputatur.eod.in loco.nu.2 car.4
Definitio a descriptione quomodo differat.eod.in loco.nu.3 car.4
Dictio quilibet,declaratur,eod.in loco.nu.81 car.23
Dictio aliquis,declaratur.eod.in loco.nu.86 car.24
Deceptio,an permittatur in emendis, uendendisque mercimonijs. in ij.parte principalis tracta.nu.6 car.32
De statu illius mercatoris maxime dubitandum, qui ære alieno grauatus iam cœperit sarcinulas componere.eod.in loco.nu.31.car.37
Dementes,& minores curatorem habentes mercaturam facere non possunt.in tertia parte principalis tract.nu.19 car.60
Decoctores,qui in ipsa mercatura fraudis aliquid admiserunt,mercaturam facere non possunt, secus si fortunæ uitio quis dequoquat. eod.in loco nu.35 car.64
Durante bello inter Reges Christianos merces quascunque exportare uetamur.in quarta parte prin.tract.nu.27 car.71

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Depositarij communis Anconæ pecuniam publicam ad usus certos destinatam in alios transferre non possunt: eodem in loco. nume. 38. car. 73.
Decretum tempore penuriæ ne quis frumẽtum uẽdendi negociandiue causa emat ualet: eod. in loco. nu. 45 car. 74
Doctoribus aliquid obiter seu cursim dicentibus & iuris articulos nõ disputantibus non est admodum habenda fides. in tractatu sponsionum in ea parte in qua quæstiones proponuntur uersiculo quæro igitur. nu. 6 car. 119
Dolus si dat causam contractui decepto consulitur, etiam si deceptio sit intra dimidiam: in eodem tract. eodemq; parte uersiculo, item quæro. nu. 3 car. 120
Dolo facere non uidetur qui fraudes excludit: in eodem trac. eademq; parte: uersic. illud postremo. nu. 1 car. 121.
Dictio non aliter nec alio modo inducit formam, in titulo mandati. numero. 7 car. 89
Dictionis dummodo ea est natura, ut in id quod ea dictione adiicitur interueniat actus ruat: eod. in loco. nu. 8 car. 89
Dominus sciens procuratorem suum fines mandati excedere & non contradicens assentire uidetur: eod. in loco. nu 18 car. 91
Dietarij sunt qui in nauibus custodiæ gratia proponũtur: in tractatu de nautis in prima parte. nu. 12 car. 125
Dictio sed si aduersatur in iure, & in facto: in tertia parte eiusdem tractatus. nu. 43 car. 135
Dominus nauis si culpa nautarum soluerit ab eis potest repetere: in ultima parte eiusdem tracta. nu 4 car. 144
Domino mercium ex conducto actio competit qui nauim conduxit ex locato magistro nauis in ultima parte tractatus de nauibus. nume. 6 car. 162
Districtus seu territorium in mari quomodo cognoscatur: in tractatu de nauigatione. nu. 9 car 166
Decoctor descendit, a uerbo decoquo: in tractatu de decoctoribus in prima parte. nu 1 car. 173
Decoquire quid significat, quid decoctores, & quid decoctio plene declaratur: eod. in loco. nu. 2 car. 173
Decoctor quid sit multis modis describitur: in secunda parte tractatus de decoctorib. nu. 1 car. 173
Decoctorum tria sunt genera: eod. in loco. nu. 2 car. 173

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Decoctores dicebantur cedere foro item & uertere solum: eod. in loco nume. 5 car. 176
Decoctores an notentur infamia disputatur: in tertia parte eiusdem tractatus. nume. 2 car. 178
Decoctores quibus plectantur pœnis differitur: in eodem loco. num. 3 car. 178
Decoctione unius ex fabricensibus omnes tenentur: eodem in loco. nume. 7 car. 179
Decoctores seuerissime punire salus esset mercaturæ: eod in loco nu. 8 car. 179
Decoctores an habeant beneficium cessionis disputare: eod. in loco. nume. 9 car. 179
Decoctores an gaudeant dilatione quinquennali seu annali in tract. de decoctorib. in tertia par. nume. 9. & in fi & in eod. tracta. parte. 6. nu. 20 car. 269
Decoctor qui bonis cessit nec agere nec conueniri potest: eod. in loco. nume. 14 car. 180
Decoctores mentiri facile solent: eod in loco. nu. 15 car. 180
Decoctores sunt faciles ad colludendum: eodem in loco. numero. 18 car. eadem.
Decoctores ut plurimum sunt fraudatores: eodem in loco. numro. 19. car. eadem.
Decoctores an excusentur ob aduersam fortunam eod. in loco. nu 21 car. 181
Decoctor ergo fraudatur an ualeat consequentia: eod. in loco. nu. 22. car. 181
De edicto fraudatorio remissiue: eodem in loco. nu. 23. car. ead.
Decoctores solent rationes intricare in necem creditorũ ex quo dolus malus præsumitur, item intercidere adulterare & turbare: eod. in loco. nu. 24 car. ead.
Decoctoris dolus demonstratur ex rationibus librorum & quomodo. eod. in loco nu. 25 car. ead.
Decoctores solent merces data opera uilioris distrahere, & quomodo consulatur creditorib. eod. in loco. nu. 27 car. 182
Decoctores solent merces ipsas & bona intricare, item merces auertere, & possessionem in alios transferre, unde dolo non carent: eod. in loco. nu. 26 car. 182
Decoctores solent omnia bona uel maiorem partem alienare, unde do-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

lus presumitur:eod.in loco.nu.29 car.182
Decoctores si per biduũ triduumue ante decocti onem uel gerant quid uel contrahant,an teneatur:eod.in loco.nu.30 car,183
Debitor hoc ipso probatur in fraudem facere , quod scit se habere creditorem & scientia quod habeat creditores probatur,eo quod ipse contraxit:eod,in loco.nu.34. car.184
Decoctores qui beneficium cessionis non habent beneficio immunitatis Ecclesiæ non gaudent:eod.in loco.nu.42 car.184
Debitor suspectus potest capi ante diem ut caueat:in eodem loco.numero.55 car.187
Dectori asserenti aliquid à consuetudine receptum , an sit credendũ: in quinta parte trac.de decocto.nu.6 car.198
Datum seu remissum ob turpem causam propter uinculum iuramenti (quod est maximum) repeti non potest:in sexta parte eiusd.trac. nume.4 car.204
Decoctorum filij uiuis parentibus cum creditoribus paternis pacisci possunt,ut certa parte debiti sint contenti,& residuum remittant: eod.in loco.nu.6 car.205
Decoctores an gaudeant dilatione quinquennali plene disputatur: eodem in loco.nu.20 car.209
Decoctores si conuentiones innitas cum creditoribus non obseruant, nec ipsi creditores conuentionib.stare tenentur. eo.in lo.n.23.c.211
Dictio nullo modo quid significet eod.in loco.nu.28 car.212
Decoctores tenentur bona creditoribus iudicare & exprimere causas quibus strangulati sunt: in septima parte ultimæ partis tracta.de decoc.nu.1 car.213
Decoctor ius detrahendi creditori cedere potest , & creditores possunt in causam iudicati capere id ius detrahendi competens debitori consanguineo uenditoris , qui alias non est soluendo:eodem in loco.nu.9 car.214
Decoctor si fraudationis causa latitat bona possideri uendique iubet prætor, sed si captus est ab hostibus curator bonis dandus est, & de potesta te curatoris:eod.in loco.nu.10 car.214
Dardanarij sunt παντοπῶλαι qui omnia praemunt, ut charius uendãt: eod.in loco.nu.22 car.218
Declaratio ad ea quæ scripsit Bar.in.l.si uentri in.§.eorũ.ff.de priu. cred.in secunda parte ultimæ partis eiusdem trac. nume.3.& sequenti. car.223

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Debitorem alicuius faciens fugere ſciens prudensque quem creditor capiendum præparauerat damnum ſarcire, & debitum ſoluere tenetur.eod.in loco.nu.11 car.225
Dormiens non delinquit niſi præceſſerit culpa:eo.in lo.nu.13.car.226
Debitorem latitantem exhibere quiſquam non agitur & ſi retinuerit in domo propria ſeu receptauerit quis qua actione conueniri poßit eod.in loco.nu.28 car.229
Dominorum & deponentium ſi extant depoſita in decoctionibus primo loco ratio habenda eſt, in ultima parte ultimæ partis tract.de decocto.nu 1 car.233
Depoſitarius si dominium tranſtulit quo ordine nocetur in bonis decoctoris et si uſuras recepit priuilegium perdat, quod fallit in caſu legis qui nominibus.ff.de admi.tut. & de ratione:eodem in loco. nume.3 car.233
Depoſitarij in bonis decoctoris simul admittuntur, nec ordo inter eos ſpectatur, ſed ſatisfieri debet pro rata temporis prioritate non conſiderata:eod.in loco.nu.4 car.234
Dictio pro rata quid ſignificet relatiue: eod.in loco.num 18.car.238
Declaratio ad Bar. in.l. fideiuſſor in.§. quædam & in.l.quintus.ff. mand.nu.6.in ult.par.prin.trac. car 246
Differentia inter ſtatutum factum à collegio mercatorum, & à populo quod libris mercatorum credatur.eo.in loco. nu.43.car.254

De litera E.

Epiſcopi præſunt uenalibus rebus ut iuſto precio uendantur:in prima parte prin.trac.nu.20 car.8
Exercitium commune uerbum eſt officij & artificij: eo.in lo.n.25.c.8
Exercentes ſe in uarijs & diuerſis mercium generibus, à qua merce magis denominandi ſunt:eod.in loco.nu.56 car.16
Equus illius eſſe preſumitur cuius ſigno eſt ſignatus: in ſecũda parte principalis tractatus.nu.73 car.47
Equum uel bouem querẽs uendicare uel poſſeßionem obtinere an ſufficiat probare mercatum mercho ſui gregis eodem in loco. num.79 car. 48.
Eunuchi Romane gentis homines facti non ſunt in commercio, ſecus uero Barbare gentis extra Romanum ſolum facti:in quarta parte tracta.princ.nu.3 car.66

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Ementes ſcienter res effectas religionis incidant in crimen leſæ religionis eod. in loco. nu. 5 car. 67

Encauſtum Imperatoris nulli permittitur habere aut quærere conſequenter mercatura uetatur: & eodem in loco dicitur de priuilegio ſcripto ſacro enchauſto: eod. in loco. nu. 7 car. 67

Epiſcopalis conſtitutio quæ clericum capitali pœna puniendum decernit intelligit de excommunicatione: eod. in loco. nu. 23 car. 70

Edificia demoliri & marmora diſtrahi negociandi cauſa non licet, eodem in loco. nu. 29 car. 71

Ex mala adminiſtratione frumenti penuria creſcit: eod. in loco. nu. 46 car. 74

Exercitor quis ſit: in tractatu de nautis in prima parte. numero. 16. car. 125.

Exarmare nauim eſt armamentis ſuis ſpoliare: in tertia parte eiuſdem tract. nu. 39 car. 135

Exercitor quando ex his quæ geſta ſunt cum magiſtro nauis & recepta quando nauta reſtituere teneatur, & quando in exercitorem detur iudicium ex delictis eorum qui in naui ſunt relatiue: in quinta parte eiuſdem trac. uerſi. ſcio alienum. nu. 1 car. 142

Electio datur dominis mercium agendi uel contra magiſtrum nauis uel dominum mixta præpoſitionis legem: in ultima parte, eiuſdem tract. nu 2 car. 144

Emens ſeu redimens nauim, à pyratis & latrunculis exteræ gentis præcium quod ſoluitur, à domino recuperare poteſt: in ſecunda par. tract. de nauib. nu. 18 car. 151

Extranei ſi lege municipali acquirere immobilia prohibentur nõ cenſentur prohibiti naues acquirere: eod. in loco. nu. 32 car. 154

Eximens debitorem, è manibus curiæ creditoribus ſatisfacere tenetur: in ſecunda parte ultimæ partis tractatus de decoctoribus. nu. 10. car. 225.

AEquitas in curia mercatorum præcipue ſpectanda eſt, & ex bono & æquo in cauſis eorum procedendum reiectis iuris apicibus in prima particula ultimæ partis principalis tracta. nu. 1 car. 244

AEquitas ex circunſtantijs conſideranda eſt, & quæ ſint circunſtantiæ: eodem in loco. nu. 3 car. 245

Exceptio hæc tu non es procurator, quod ſit admittenda in curia mercatorum in ultima parte principalis tractatus in titu. de except. nume. 3 car. 274

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Exceptio excußionis an poßit obiici, coram arbitratore: eodem in loco nume.7 car.275
Exceptio excußionis duobus modis considerari potest: eodem in loco. nume.8 car.275
Exceptio nõ numeratæ pecuniæ an posit in curia mercatorum, à mercatore opponi eodem, in loco. nu.9 car.276
Exceptio præscriptionis & usucapionis an posit obiici in curia mercatorum: eod. in loco. nu.10 car.277
Exceptio quod nudo pacto promisisti reiicitur in curia mercatorum: eod. in loco. nu 11 car.277
Exceptio non soluti uectigalis in curia mercatorum non est reiiciẽda: eod. in loco. nu.12 car.277
Exceptiones omnes ordine processus respicientes reiiciendæ sunt, quæ iuris apices respiciunt, exceptiones uero quæ merita causæ & ueritatem negotij, & partis defensionem respiciunt admittendæ sunt: eod. in loco. nu.14 car.277
Exceptio ex bono & æquo accommodanda est semper. eodem in loco nume.15 car.278
AEquitas si reperiatur scripta in iure licet non in specie in simili tamen iudex ad cauendum potest compellere ex arbitrio sibi, à lege quod si ephesi attributo, contra uero si iudex moueretur æquitate nec in casu nec in simili scripta, in ultima particula principalis trac. nu.7 car.283

De litera. F.

Fœneratores quod contineantur sub uocabulo negociator: in prima parte principalis trac. nu.30 car.10
Frater pecunia fratris proprio nomine, negocia gerens nisi acquirit, & non fratri, si uero negociationem seu mercaturam communem incepisset nomine proprio administrare mensa & negociatio non potest ex parte unius augeri, quin etiam ex parte alterius augeatur: in eod loco. nu.97 car.27
Fides recta ac bona in mercatoribus præcipue esse debet, & seruare debeant quæ eis placuerunt semel in secunda parte prin. trac. nu.10 car.35
Furiosi mercaturam facere non possunt: in tertia parte princi. tract. nume.18 car.60

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Fatui pari modo & quomodo inter se differant prædicti & probētur tales eod. in loco. nu. 22 car. 60
Fœminæ mercaturam facere non prohibentur argentariam uero uetantur: eod. in loco nu. 38 car. 64
Filiusfamilias quod possit esse mercator. & de eo multa ad mercaturam pertinentia: eod. in loco. nu. 40 car. 64
Fratres si diuidunt ad breuia, & sortis infœlicitate emergit intolerabilis deceptio diuisio in melius est reformanda, & ibidē declaratur. in trac. de spon. q. 13. nu. 8 car. 19
Fines mandati diligenter custodiendi sunt, & refertur memorabili exemplum. P. Crassi Mutiani: in tit. mandati. nu. 2 car. 85
Formæ omissio in parte qualibet cum sit indiuidua actum uitiat: eodem in loco. nu. 9 car. 89
Facultas data, a debitore creditori accipiendi pecunias sub cambijs, ne damnum creditor patiatur, an ad prima tantum cambia referatur, seu magis ad cambia & recambia: eodem in loco. numero. 20 car. 92
Ferraculum quid significet in ter. part. tra. de nautis. numero. 44. car. 136.
Fugientes cum pecunijs creditis, & se decoctos fingentes. non sunt decoctores, & de his plene: in secunda parte tractatus de decoctoribus. nu. 3 car. 176
Fugientes cum pecunijs, seu rebus alienis an sint fures: in tertia parte trac. de decocto. nu. 6 car. 178
Filiusfa. ex omnibus contractib. obligatur: eod. in loco. nu. 11. car. 179
Filiusfa. qui decoxit et fraudem admisit indignus est beneficio cessionis: eodem in loco. nu. 13 car. 180
Fraudes decoctorun uix dici aut enumerari possunt, et fraudum præsumptiones relatiue: eo. in loco. nu. 36 car. 184
Fideiussor an liberetur ex prorogatione dici facta, à creditore reo, si reus decoxerit in termino prorogato disputatur plenius: in quinta parte trac. de decocto. nu. 1 car. 195
Fideiussores dantes nū iterum satisdare teneant, si non soluendo efficiantur: eo. in loco. nu. 2 car. 196
Fideiussores solent interuenire in pactionib. inter creditores et decoc. unde uariæ quæstiones oriuntur. uide relatiue: in sexta parte trac. de decocto. nu. 22 car. 211
Fraudem pro pœna ueteres accipiebant et quare: in secunda parte ul-

tima partis tract.de decocto.nu.27 car.212
Fortiora sunt iura quæ nobis facto nostro querimus quam ea quæ a lege nobis conceduntur: in ultima parte ultimæ partis tracta. de decoctoribus.nu.32 car.241

De litera.G.

Grassiæ frugum uenalsiumq; appellatione quid contineatur relatiue: in prima parte principalis tractatus.nu.88 car.25
Genus ubi est in obligatione respectu speciei tollitur genus soluta specie in secunda parte ultimæ partis tractatus de decoctoribus. nume 16 car.226

De litera. H.

Habens multos creditores si prædium quod solum in bonis habet Titio uendat ea lege ut satis creditoribus faciat, quod creditores recta uia,et absq; cessione aduersum Titium agere nõ possint:in quinta parte de decocto.nu.9 car.199
Habentes ædes communes stipulati sunt inuicẽ,ne extra eos alienentur neue in extraneos quouis titulo transferantur, etiam per dationem in solutum adiecta bonorum obligatione, si unus ex his mole debiti prægrauatus partem ædium quam habet dare uelit an possit sitque iuris remedium relatiue: eodem in loco numero.10 car.199.
Hæredi aliter non adituro suadens,ut hæreditatem adeat,asserens sese omnia facturum dummodo alij consentiant, annumeratur inter creditores assentientes remissioni partis debiti:in sexta parte tractatus de decocto.nu.11 nu.199
Hypothecarij creditores præferuntur nisi in fraudem hypotheca sit adiecta,ut puta si a fugitiuo, et eo qui non soluendo est in debito etiam uero sit addita:in ultima parte ultimæ partis tract.de decoctoribus.nu.17 car.237
Hypotheca etiam in pecunia consistit:ibid.nu 31 car.241

De litera.I.

Interpretatio ad capitulũ eiciens. 83. distinctione, in prima parte

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

principalis tractatus.nu.29 car.9
Interpretatio ad.l.legatis.ff.de leg.ij.nu.39. & seq. & nume.46. eadem parte. car.12
Interpretatio ad.l.principalis.ff. si cer.pet.in eo loco.nu.44.car.13
Interpretatio ad.l.quæritur.ff.de sta.homi. & .l.legatis.§. si unus. ff.de leg.ij.in eod.loco.nu.58 car.16
Interpretatio ad.l. semper in.§.negociatores. & .§.negociatio.ff.de iure immu.eod.in loco.nu.61 car.17
Interpretatio ad.l.cessante.C.de com. & mer.eo.loco.nu.63. car.18
Interpretatio ad.l. legatis in.§.ornaticib.ff. de legatis.ij. ibidem. numero.71 car.21
Iudæi amiserunt regnum, & subijciuntur Christianis, & Imperio Romano tanquam serui subiecti esse debent.in secũda parte principalis tractatus.nu.47 car.41
Inscriptio codicis actionum si reperiatur deleta in casu notabili defenditur.eodem in loco.nu.55 car.43
Iuramentum in supplementum cessat ubi præsumptio est contra iurantem.eodem in loco.nu.82 car.49
Interpretatio ad.l.primam.in.§. si dolium. & .l. quod si neque.ff. de peri. & commo.rei uend.eod in loco.nu.90 car.51
Iurans mercaturam ulterius non facere, quod iuramentum seruare non teneatur, si aliter uiuere non poßit. in tertia parte principalis trac.nu.37 car.64
Interpretatio ad.l mercatores.C.de com. & merca.in quarta parte principalis trac.nu.24 car.70
In sale prohibitiones quædam, & de materia relatiue.eodem in loco. numero.31 car.72
Interpretatio ad.l. sed & si pupillus.in.§.de quo palam.ff.de insti. in tit.de contractibus mercatorum.nu.14 car.81
Interpretatio ad.c. suam.de pœnis,relatiue.ibidem.nu.24. car.84
Iudices sponsionum recuperatores appellabantur.in prima parte tractatus sponsionum.nu.7 car.105
Interpretatio ad.l.quib.reb.ff.de aleæ lu. & alea.in tertia parte eiusdem trac.nu.3. car.109
Inhonesta causa, seu conditio,quæ in sponsione adijcitur,quæ sit, generaliter declaratur.ibidem.nu.7 car.110
Interpretatio ad.l.fi.C.de pact.in eod.trac.q.i.nu.9 car.111
Inspicientes ludum tanquam ludentes puniuntur. eodem tract.q.5.

numero. 2 car. 114
Interpretatio. l. quod in conuiuio. ff. de aleæ, lusu, et aleato. in eodem tractatu in septima quæstione. nu. 2 car 114
In contractu transactionis, an habeat locum remedium. l. ij. C. de rescin. uen. in tractatu sponsionum, in ea parte in qua quæstiones tractantur uersi. quæro igitur. nu. 4 car. 118
In re non dubia, sed aperta singulorum argumentationum enumeratio minime necessaria. in tit. mandati. nu. 5 car. 89
In generali mandato, an censeatur tradita facultas recipiendi pecunias ad cambium. ibidem nu 19 car. 91
Interpretatio ad. l. boue. in. §. hoc sermone. ff. de uerbo. signi. relatiue. ibidem. nu 21 car. 92
Interpretatio ad l. quod seruus. ff. de solu. ibidem. nu. 24 car. 92
Interpretatio ad. l. primam in. §. igitur præpositio. ff. de exer. ibidē. numero. 25 car. 93
Interpretatio ad. l. thais in. §. sorore. ff. de fideicom. liberta. ibidem. numero. 34 car. 95
In examine peragendo naufragij partem citari non est necesse. in secunda parte trac. de nautis. nu. 7 car. 127
In culpa est, qui non prouidet, quod a prouidente fuisset prouisum. in tertia parte tractatus de nautis. nu. 26 car. 113
Interpretatio ad §. item labeo. in. l. quēadmodum. ff. ad legem aqui. ibidem. nu. 45 car. 136
Interpretatio ad. §. sed si fune rupto, in. l. quemadmodum. ff. ad legem aqui. ibidem. nu. 46 car. 136
Incendium si sit in uicinia, et arcendi incendii causa ne uagetur ignis unius uicini ædes intercisæ sint, quòd dānum ab omnibus uicinis sit sarciendum. in trac. de nau. in. 5 par. uer. sed nec est quottidiana. numero. 2 car 142
Interpretatio ad. l. i in. §. magistrum. & l. fi. ff. de exer. relatiue. ibidem. uersi. scio alienum. nu. 2 car. 142
Interpretatio ad l. interdum, & l. seq. ff. qui pot. in pig. ha. in eadem parte uersi. & illud in dubium. nu. 2 car. 143
Instruentes, et docentes hostes in fabricādis nauibus capite plectuntur. in secunda parte trac de nauib. nu. 24 car. 152
Interpretatio ad. l. fi. in. §. fi. ff. ad leg. rho. de iac. in tertia parte eiusdem tractatus nu. 5 car 156
Interpretatio ad. l. fina. in princi. ff. ad legem rhodi. de iac. ibidem.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

numero.16 car.158
Interpretatio ad.l.in naui sauphelli.ff.loc.relatiue.ibid.nu.26.c.160
In mandato non solum id quod expressum est uenit,uerũ & id quod negotii sequela est,et ideo requirens aliquem,num contẽtus sit,ut ijsdem cõditionibus,quibus proprias pecunias in naui aliqua transmisisset, & sua censeantur transmissæ eo aßentiente,& ad conducendum nauim mandatum datum censeri. ibidem.nu.27. car.160
Interdictum possessorium pro naui non cõpetit, & quæ remedia possessoria competãt,relatiue.in ult.par.trac.de nauib.nu.3. car.162
Interpretatio noua ad.l.i.ff. de præs.uerb.ibidẽ.nu.7. car.162
Interpretatio ad statutum Anconitanum sub rub.de fide danda lib. et scrip. scriba.in trac.de nauigatione.nu.14 car.165
Interpretatio ad quædam statuta Anconitana circa formam eligendi scribam nauis,ut contractibus ab eo factis, & testamentis habeatur fides ibidem.nu.17 car.168
Interpretatio ad auten.hoc nisi,relatiue,in tertia parte tractatus de decoctoribus.nu.44 car.185
Interpretatio ad.l. societatem,in.§.dißociamur.ff.pro socio.ibidem. numero.48 car.185
Institores,qui alicui negociationi proponuntur, seu socij,qui ab alijs socijs procuratores constituuntur eo ipso quod fugerint,seu decoxerint censentur reuocati.ibidem.nu.51 car.186
In uectigaliũ licitatione si Titius obtulit sexcenta,Seius uero postea septingenta,si Seius qui licitatione uicit nõ soluendo sit, num Titius sit liberatus.in quinta parte trac.de decoctorib.nu.8.car.198
Iuramentum facit ualere actum omni meliori modo, quo potest,& habet uim expressi.in.6.par.trac.de decocto.nu.3 car.203
In dilatione concedenda a maiori parte creditorum, quæ requirãtur. ibidem.nu.19 car.209
Interpretatio ad text.in.l. si tibi decem millia. in.§. si pactus.ff.de pactis.nu.26 car.212
Interpretatio ad.§.si debitorem. in.l. ait prætor.ff. de his , quæ in fraud.credi.relatiue.in prima parte ultimæ partis eiusdem tract. numero.13 car.236
Impostores qui sint,& quid imposturam facere significat,declaratur.ibidem.nu.20 car.238
Inquisitio contra opem præstantem maleficio quomodo concipienda sit.in.2.parte ult.partis trac.de decoctorib.nu.8 car.225

Indicare, ac prodere, an quis teneatur, existente in procinctu fugae. ibidem. nu. 25 car. 228
Interpretatio ad. §. quoties. in. l. si hominem. ff. depo. et. l. si uentri. §. in bonis. ff. de priui. cred. in ultima parte ultimae partis tractatus de decoctorib. nu. 2. et seq. car. 233
In hipothecariis creditoribus regula prior in tempore potior in iure procedit etiam si res hypothecata posteriori tradatur. eodem in loco. numero. 11 car. 236
Instrumenta negociationis illius contribui debent, et quomodo, quia plerunque apparatus ex merce sunt. eodē in loco. nu. 24. car. 240
Interpretatio ad. l. procuratoris, in. §. si plures. ff. de tributo. eodem in loco. nu. 26 car. 240
Interpretatio ad. l. i. ff. de iusti. et iure. in prima particula ultimae partis principalis trac. nu. 2. et seq. car. 245
Interpretatio ad. l. placuit. C. de iudi. ibidem. nu. 4 car. 246
Interpretatio ad Acur. in. l. pe. C. de const. pecu. ibid. nu. 11. car. 248
Interpretatio ad. l. diffamari. C. de ing. et manu. ibid. nu. 14. car. 250
Interpretatio ad statutum Anconitanum sub rub. de offi. dua. colla. off. ibidem nu. 48 car. 256
Interpretatio ad statutum Anconitanum sub rub. de non uocan. cit. in secunda particula ultimae partis prin. trac. nu. 29 car. 265
Iurisdictio ubi certo casu aliquibus tributa est, libellus coram eis productus non procedit, nisi in eo narretur casus ille in quo iurisdictio est tributa, in tertia particula ultimae partis prin. trac. nu. 3. et in seq. nu. elegans declaratio additur. car. 268
Interpretatio ad. l. si fideiussor. in. §. quaedam. ff. manda. in ultima parte prin. trac. in tit. de exceptionib. nu. 2 car. 273
In quocunque iudicio etiam summario, & executiuo plene de personis quaerendum est, & legitimationem plena probatione fieri oportet. eodem in loco. nu. 4 car. 274
Interpretatio ad. l. scripturas. C. qui pot. in pig. hab. relatiue. in ultima parte principalis trac. in tit. de proba. nu. 6 car. 280

De litera L.

Lex municipalis, quae de mercatore meminit, seu artifice intelligitur in eo, qui proprio nomine mercaturam exerceat non alieno. in prima parte prin. tractatus. nu. 72 car. 21

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Lex municipalis si mandat ex qualibet negociatione seu Mercantia uectigal solui num in legatis locum habeat.ibidem.nu.80.car.23
Lex municipalis si mandat mercatum, à socio initum ratum habendum num intelligatur de re mobili uel immobili.ibidem.num.91. car. 25.
Lex in omnibus.ff.de iudi.locum habet tam in contractib.bonæ fidei quam stricti iuris, & exempla subiiciuntur:in secunda parte prin. trac.nu.32 car.38
Liber rationum ut legitime confectus dicatur necessarium est, ut ex eo explorari posit computationes probe an improbe sint relatæ, ibid.nu 56 car.43
Liber rationum omnia singulariter & explicite continere debet, & non continere summas in genere uel in concreto.ibidem nume.58. car. 43.
Librum rationis de morte factum oportet, in quo loci consuetudo spectanda est, ibid.nu.59 car.43
Liber rationum & rationes ipsæ bonam fidem continere debent non repugnantia aut non uere similia.ibid.nu 62 car.44
Liber rationis mercatorum carere debet inductionibus super inductionibus cancelationibus, & omni suspitione.ibid.nu.63.car.44.
Liber mercatorum non refert an ab ipso mercatore uel alio scriptum sit, & non est necesse testes in eo adnotarij.ibid.nu.65 car.45
Leges & canones in unam consonantiam legitima interpretatione redigendi sunt.in tertia parte prin.trac.nu.10 car.59
Lunatici fatuis & mentecaptis, & quibusdam aliis comparantur quamdiu mens propter lunam suum officium non facit, ibidem. nume.23 car.60
Legum doctor minor.5.&.20. an. exceptionem seu aliquid in causa propria probare ommittens non restituitur. ibid nu.27 car.61
Loricas, arcus, sagittas, spatas, & quædam alia ad Barbaros exportare non licet in quarta parte prin.trac.nu.13 car.68.
Lex municipalis uetans quemcunque frumentum in foro emere, nisi uictus causa non includit scholarē, qui uictus causa pro toto anno emerit deinde mutato proposito uolens recedere frumentū met uendiderit.ibid.nu.35 car.72
Lucrum cessans in infinitum non est producendum, sed primū lucrum tantum peti potest.in titu.de contractib.nu.4 car.78
Lex si quis maior.C.de trāsa.an habeat locum in curia mercatorum,

ut ſcilicet non liceat purgare moram, uel liceat prout de æquitate canonica:ibid.nu.18 car.83

Lex ſi quis maior.C.de transac. an ſit reſtringenda uel extendenda, ibid.nu.19 car.83

Luſus aleæ declaratur quod ſit:in tertia parte tract. de spons.num.4 car. 101.

Luſor ſi uiginti ab aliquo receperit & promiſerit quinquaginta, ſi in poſterum luſerit ualet conuentio, in trac.de spons. queſtio. ſexta. nume.1 car.114

Læsio quomodo probanda ſit in sponſione ratione dubij euentus : in trac.spons.in ea parte in qua quæſtiones tractantur, uerſic. quæro igitur.nu.9 car.119

Locus Ciceronis in oratione pro Pub.Quintio in principio ac fine declaratur ſcilicet an sponſio ſit actionis nomen. in tract. sponsio. uerſi.reliquum eſt.nu.2 car.121

Lintrarij qui ſint & lintres,in prima parte trac.de nautis. nume.13. car. 131

Locatores ex dolo & culpa tenentur: in ſecunda parte eiusdem trac. nume.3 car 126

Locatores de casu non tenentur niſi aliud actum sit,ibidem nume.5. car. 126.

Lex plerique.ff de in ius uoc. quod in naui etiam locum habeat,in ſecunda parte trac.de nauib.nu.5 car.148

Laudemium si debetur Regi ex uenditione rerum mobilium, quod nõ debeatur naui uendita, quoniam inter mobilia non autem immobilia annumeranda eſt,ibid.nu.31 car.153

Locare uerbum promiscue accipitur. in tertia parte tra.de nauibus. nume.1 car.155

Locationes nauium per quos fieri ſoleant.ibid.nu.4 car. 155

Locans nauium ſi dixerit eſſe duo millium amphorarum in circa quomodo illud uerbum intelligatur.ibid.nu.13. car.158

Locans operas ſi prohibetur eas præſtare ſine ſui culpa & ex casu cõtingente ex parte conductoris uel rei consequitur mercedem, ac si præſtitiſſet.ibidem.nu.18.idque declaratur.nu.20. car.158.159

Locator nauis si propter amiſſam nauim uel casum qui in ea contigit munere uehendi non sit functus, non solum uecturam petere non poteſt, uerum ſoluta repetetur,pro parte tamen itineris debetur.ibid.nu.24 car.160

Libellus in uendicandis armamentis, & scapha nauis, quomodo concipiendus sit. in ult. parte trac. de naui b. nu. 1 car. 161
Lege Iulia de ui publica tenetur, qui hominibus armatis de naui sua, quem deiecerit concusserit, expugnaueritue. ibidem. nu. 5. car. 162
Libellus defendi potest in quo diceretur peto ex conducto, cum dici debuisset ex locato, uel contra, quia ueteres his uerbis promiscue utebantur. ibidem. nu. 8. car. 164. et in. iij. parte. nu. 1 car. 155
Liber homo pro debito capi non potest, & creditori seruire non debet, unde ad ecclesias confugiens inde extrahendus non est. in tertia parte trac. de decoctorib. nu. 40 car. 184
Liber homo si lege municipali capi potest propter aes alienum potest extrahi ex ecclesia, quia ubi potest capi, extrahitur ex ecclesia. ibidem. numero 41 car. 184
Liberatio facta a filijs debitoribus paternis, uiuis parentibus, eis non obest parentibus mortuis. in sexta parte tractat. de decoctoribus. numero. 7 car 205
Libellus non procedit, in quo peto mihi in solutum dari bona debitoris mei quoniam creditores in subsidium tantum admittuntur. in septima & ultima parte tractatus de decoctorib. nu. 5 car. 114
Laudandi sunt populi, qui in decoctionibus sibi ius proprium constituerunt. ibidem. nu. 27 car. 221
Lex procuratoris in. §. si plures. quae loquitur in tributoria, & seruo quod in libero homine locum habeat. in ultima parte ultimae partis tractatus de decoctorib. nu. 22 car. 239
Lex municipalis, quae iubet scripturis mercatorum plenam fidem haberi ualet, et fides habetur inter eos, etsi alibi agatur, seu in alio loco producantur. in prima particula ultimae partis prin. tractatus. numero. 31 car. 252
Libris hebraeorum si ex priuilegio principis stari debet ad plenariam probationem non auditur, uolens contra probare. ibidem. numero. 36 car. 253
Locus ubi mandatum factum est, non attenditur, sed ubi fit mandati executio. in secunda parte ultimae partis principalis tractatus. numero. 28 car. 265
Libellus, an admittendus sit inter mercatores, in quo petitur mutuū, & non exprimitur in eo mutuum causae mercaturae factum. in tertia particula ultimae partis prin. tract. nu. 1 car. 268
Libellus ineptus tollerandus est, si aliquo modo defendi possit. ibidem

dem.nu.5 car.269
Libellus an sit offerendus in curia mercatorum, & inter ipsos mercatores ibidem nu 9 car.270
Libellus inter mercatores defenditur, in quo actoris intentio recte exprimitur, inepta uero actio adiicitur. ibidem.nu.12. car.270
Libellus inter mercatores defenditur in quo non condemnari, sed cogi dicitur. ibidem.nu.13 car.270
Libellus an procedat inter mercatores, in quo petitur centum, quæ numerauit, & exhibet instrumentum. in quo per stipulationem promittitur reddi. ibidem.nu.14 car 270
Libellus inter mercatores, & eorum foro ab omnibus exceptionibus iuris apices respicientibus defendendus est. ibidem.nu.19. car.272
Libellus & petitio quomodo differant. ibidem.nu.20 car.270
Literæ quæ inter ipsos mercatores absentes mittuntur, an probent. in ultima parte principalis tractatus in titulo de probationibus. numero.13 car.277
Literæ credentiæ, & commendatitiæ, an obligent, & probent. ibidem numero.15 car.277
Literæ quæ inter absentes mittuntur non probant ubi decesisset is, qui scripsisset antequam ei cui ascriptæ erant literæ traditæ fuissent. ibidem.nu.16 car.278

De litera.M.

Mercatoris definitio, seu descriptio. in prima parte principa. tracta. numero.4 car.4
Mercari, & negociari, an idem sint, mercatorque & negociator, an sint synonima. ibidem.nu.5 car.5
Mercator an proprie dicatur is, qui semel merces emit, ut uenderet. ibidem.nu.6 car.5
Mercator ex unico actu non dicitur, nisi præcedat professio, uel descriptio in matricula. ibidem numero.9. & declaratur in sequen. nume. car.6
Matriculandus mercator iuramentum præstare debet, & de uirtute iuramenti. ibidem.nu.11 car.6
Mercator etiam is dicitur, qui uulgi opinione pro mercatore habetur. ibidem.nu.12 car.6

Mercatorum appellatione emẽtes, & uendentes seruos non continentur, sed hi mangones, seu uænalitiarij dicuntur, ibid. nu. 16. car. 7
Mercatura hominum, & quæstus ex ea prohibetur, ibid. nu. 17, car. 7
Merces uænales per ciuitatem afferentes, negociatores dicuntur, ibidem, numero. 22 car. 8
Merces ementes, ut eas in aliam formam redigant, et uendant, non mercatores, sed artifices dicuntur, ibidem, nu. 23 car. 8
Mercator dicitur officium gerere, ibidem, nu. 24 car. 8
Mercatores merces ementes, et easdem non sua opera, sed aliena elaborari curantes, transmittendi aliquo quæstus causa non ideo minus mercatores dicuntur, ibidem, nu. 26 car. 8
Mercatoris appellatione, an contineatur usurarius, ibid nu. 27. car. 9
Mercatura alia licita, et alia illicita, ibidem, nu. 28 car. 9
Mercatores minus legitime mercaturam exercentes, sed turpis quæstus gratia usurarij etiam dici possunt, ibidem, nu 31 car. 10
Mercator illicite, et iniuste mercaturam exercens, et sic malus mercator non est mercator proprie, sed abusiue, ibidem, nu. 32 car. 10
Mercator similis est fœneratori, ibidem, nu. 33 car. 10
Mercatores, qui merces præsenti pecunia emunt, et easdem non mutata forma cariori precio ad diem uendant, quàm præsenti pecunia uendi soleant, usurarij censendi sunt, et an in his locum habeat. c. quanquam, de usu. lib. 6. ibidem, nu. 34 car. 10
Mercator abominandus, qui usuras exercet, et contra usurarios multa, ibidem, nu. 36 car. 11
Mercatorum appellatione, an contineantur equorũ locat ores, ibidem, numero. 38 car. 12
Mutuũ dantes, num mercatores appellari poßint, ibid. nu, 40. car. 12
Mercari, aut negociari dici non possunt, mutuas pecunias recipientes, ibidem. nu. 41 car. 13
Mercatores, aut negociatores dici non possunt simpliciter mutuum dantes, ibidem, nu. 42 car. 13
Mutuas dantes fœnebras pecunias dici possunt negociatores, non autem mercatores, ibidem, nu. 43 car. 13
Mercator proprie dicitur cum obligationis actus ultro citroque interuenit, ibidem, nu. 46 car. 14
Mercator, seu negociator, an dicatur, qui tantum prædia propria locat, et aliorum conducit, ibidem, nu. 48 car. 14
Mercatores, an dicantur, qui trans mare negociantur, emuntque et

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

uendunt merces,et etiam domi pharmaca conficiunt,ibidem nume- ro.49.et seq. car.14
Matriculatus in duobus exercitijs oneribus utriusque artis astringi- tur,ibidem,nu.59 car.16
Mercator,ut quis dicatur,an sit necesse quod maiorem partem facul tatum in mercibus cõtulerit,ut potiatur priuilegijs a iure commu- ni, seu statuto concessis,ibidem nu 60.usque ad nu.64. car 16.18
Mercator,qui mercaturæ officium exercuit,et in albo mercatorum de scriptus si destitit,num mercator dicendus sit,ut priuilegiis merca toribus concessis uti possit, et quando, seu quomodo cognoscatur destitisse,ibidem,nu 65 car.19
Mercator,an sit, dicique possit ille, qui mercaturæ officium per se non exercet, sed institorum opera,ac seruorum utitur,ibidem,nu- mero.66 car.20
Mercatorum appellatione,an contineantur iuuenes,qui cum ipsis mo rantur ad ministeriũ,et mercaturæ exercitiũ,ibidem,nu.69.car.20
Mercator unde dicatur,ibidem,nu.73 car.21
Mercatura quid sit,ibidem,nu.74 car.21
Mercis appellatione,an pecunia contineatur,ibidem.nu.75 car.22
Mobilium appellatione,quod ueniant pecuniæ, et in legato mobilium considerantur tres facti species,ibidem nu.76 car 22
Mercis appellatione num gemmæ,margaritæ, et annuli continean- tur,ibidem,nu.77 car.23
Mercatores si in mercantiis florenos certa summa recipere sunt ob- stricti,num in dote procedat,et an dos mercantia dicatur,ibidem numero.78 car.23
Mercaturæ, seu negociationis appellatione,an legatum contineatur. ibidem,nu.79 car.23
Mercis appellatione,an contineantur uestimenta, quæ habemus ad usum quottidianum pertinentia, et quottidianum penus, ibidem. numero 87 car.25
Merx,et mercatura differunt,ibidem.nu.89 car.25
Mercatus nomine quid contineatur,& unde deducatur,an a merce, uel mercor.ibidem.nu 90 car.25
Mercimonium mercium contractionem significat, et de nomine mer- catio ibidem,nu 93 car 26
Mercis,seu mercantiæ nomini, num plura corpora subiiciantur, id est,uniuersale corpus sit.ibidem.nu.95 car.27

† † † 2

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Mercator mercaturam ſuam legans & debita & credita legato cedūt ibidem nu.96 car.27
Mercatura duplex ſecundum Platonem,ibi.nu.99 car.28
Mercatorū uſus antiquitas in inſula Rhodo fuit, & ab eadem inſula naualiū cōmerciorū leges dictæ ſunt, in.ij.parte. prin.tra.n.1.c.31
Mercatorū & campsorū maſſa ſummū bonū,& quintū elemētū ſecūdum Bal.licet tēpeſtate noſtra atrocia admittant,ibi nu.4. car.32
Mercatorū ſtatus eſt in magno diſcrimine ſalutis æternæ.ib.n.5.c.32
Mercatores an quæ dixerint in uendendis mercibus præſtare teneātur ibid.nu.8 car.32
Mendacium omne in rebus contrahēdis tollēdū eſt, quia mēdaciū ſine peccato eſſe nō pōt & in mēdaces mercatores quædā, ibi.n 9.c.32
Mercator callidus laudatur qui ſine dolo malo deſeruiat,per diſſimulationem,& ſua uel aliena tueatur.ibi.nu 11 car.33
Mercator experiens laudatur & plurimum in mercatura ualet experientia,ibid.nu.12 car.33
Mercator literarum non ignarus eſſe debet, & qui ſua prudentia inſtructus ſit,ibi.nu.13 car.33
Mercatores Florentini ſunt diligentes,& pecunias dormire non ſinūt, ibi.nu.14 car.34
Mercatores probe ſe agant circa omne officium ſuum et temperēt ſe ab his quæ ſunt prohibita rationes diligenter conficiant, & calamo non pareant.ibi.nu.15 car.34
Mercatores an ſint utiles & neceſſarij urbibus,& cōmoda atq; incōmoda,quæ à mercatorib. proueniūt enumerātur,ibi.nu 16.car.34
Mercatores an ſint habendi inter honoratas perſonas, ibi.nu.17.c.35
Mercatura refert an tenuis uel magna uel copioſa ſit, ibid.nu.19 & ſeq.nume. car.36
Magnus et diues mercator pecuniā in promptu habere præſumitur cōtra uero ſi tenuis ſit,& magna ſumma:ibi nu.20. & ſeq. car.36
Melior conditio dicitur oblata ubi boni campſores ad emptionem accedunt,ibi.nu.21 car.36
Mercatori uili ſeu pauperi aſſerenti gemmas ſeu precioſas margaritas habuiſſe non creditur.ibi.nu 22 car.36
Mercator diues ſi uiſus eſt exire ex domo ſempronij cui magna pecuniarum ſumma ſubtracta fuit furto, & quidem furti tēpore quod non poſſit ex hoc ſolum quæſtionis ſubijci,ibi.nu.24 car.36
Mercator qui multas merces habet quæ difficile amoueri, ſeu expor-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tari, possunt, si conueniatur non tenetur satisdare de iudicio sisti, ibi. nume. 25 car. 36

Mercator qui in periculoso loco merces habet iuxta flumē quod uim fecisset, uel mare ubi numerus pyratarū esset, uel in mōtib. ubi aquarū essent impetus uerisimile est non soluendo effici, ibid. nu. 26. quod declara ut in seq. nu. car. 37

Mercator fœnebres pecunias recipiens præsumitur cito pauper, & nō soluendo effici quod declara ut in seq. ibi. nu. 27 car. 37

Mercator qui ad diem merces emit, & eademmet uiliori precio quam emerit præsenti pecunia uēdit breui ad inopiam redigi præsumitur ibi. nu. 28 car. 37

Mercatores extranei an sine causa, à dominis locorum expelli poßint. ibi. nu. 23 car. 38

Mundus est omnibus communis patria, ibi. nu. 34 car. 38

Mercatores inclytas nominatim uetustis legibus prohibitas ciuitates trāsgredi prohibentur sub pœnis, ibi. nu. 36 car. 38

Marani peßimum genus hominum, & multa aduersus eos relatiue, ibi. nu. 37 car. 39

Mercatores dum uagantur inter miserabiles personas connumerātur ibid. nu. 38 car. 39

Mercator absens mercaturæ causa an ex uoluntaria seu probabili causa abesse censeatur, ibi. nu. 39 car. 39

Mercatoribus Christianis prohibitum est esse cōmercium cum Saracenis, & hostibus populi Roma. tempore belli, & in mercibus nō prohibitis & etiam prohibitis, ibi. nu. 40 car. 39

Merces prohibitas etiam redimendorum captiuorum gratia ad hostes belli tempore deferre non licet, ibi. nu. 41 car. 39

Mercatores Christiani cum hostib. & Saracenis inita pace, uel pactis inducijs possunt habere commercium, & merces exportare dummodo non sint merces prohibitæ, ibi. nu. 43 car. 40

Mercatoribus Christianis exceptis Saracenis & hostibus cum alijs, cū quibus nec pax, nec fœdus, nec bellum existit, ut puta cum Indianis est commercium, & possunt omnes merces ad eas exportate, ibid. nu. 48 car. 41

Mercator qui tenetur reddere rationem quatuor implere debet edere librū legitime confectū calculum ponere, reliqua reddere, & morā solutione eius quod debetur purgare ibid. nu. 66 car. 45

Mercatori credendum non est, qui in reddenda ratione se librum non

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

confeciſſe aſſerit unde si non edit occultate præſumitur, et quod iuretur in litem, & quid ſi dicit ſe perdidiſſe, uel in longinquo habere, ibidem. nu. 63 car. 45
Mercatorum libris an ſit habenda fides, & quid ſi teſtator mandat in re quampiam credi, ac multa alia relatiue, ibidem. numero. 69. car. 46.
Mercatores an teneantur edere codicem rationum, ibidem. nume. 70. car. 46.
Merces ſeu ſarcinule presumuntur, illorum eſſe quorum ſignis ſunt ſignate, ibid. nu. 71 car. 47
Mercator ſi egit aduerſus alium consequendi gratia ſarcinulas quaſdam, & probauit tantum ſarcinulas de quibus agitur ſuo ſigno ſignatas non poteſt obtinere, ibid. nu. 78 car. 48
Merces de quibus eſt controuerſia ſi reperiatur signate signo actoris, & rei quod iuris. ibid. nu. 83 car. 50
Mercatores numero tres ſi emerunt ſinguli duas ſarcinulas, & unus Venetias nauigauit cum eis, et direpte fuerint, à pyratis duo aſportatis, num ex communi ſigno ſarcinulis adiecto communicatio, & inuicem poſſeſsionis traditio facta cenſeatur. ibidem numero. 89. & ſequen. car. 51
Mercatores ne diuerſarum negociationum fiat confusio, & ne oriatur incertitudo ubi forſan ſocietatem coiuerunt ſigno ex communi conſenſu facto utuntur, & in libris notant. ibi nu 91 car. 52
Mercator an ſigno alterius mercatoris uti poſsit, ibi. nu. 92. car. 52
Mercator non poteſt uti ſigno alterius qui primo uſus eſt, ubi fieret iniuria uel ignominioſe uteretur, & exemplum additur in decoctore, ibid. nu. 95 car. 53
Mercator non poteſt uti ſigno alterius mercatoris, qui primus unus eſt ubi primus ledi poſſet, & intereſſes ſua uel publice, non licet tamen queri nisi ex magna cauſa, ibi. nu. 96 car. 53
Mercatores si de signo contendunt, ille qui agit lite pendente ſigno uti non poteſt. ibi. nu. 100 car. 53
Mercatores si præbuerint teſtimonium contra ſignum proprium, & quidem falſum pœnam falsi non euitant. ibidem. nu. 101. car. 55.
Milites armatæ militiæ ob exercitio mercaturæ remouentur, in tertia parte prin. trac. nu. 11 car. 59
Milites negociatores fori priuilegium perdunt & quomodo, ibidem nume. 12 car 59

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Milites inermis militiæ & qui honoris causa militant non prohiben- tur facere mercaturam, ibi. nu. 13 car. 59
Mentecapti mercaturam facere non possunt, ibi. nu. 21 car. 60
Minores. 5. et. 20. an. curatorem non habẽtes in rebus mobilibus quæ seruando seruari possunt sine iudice administrationem liberam nõ habent, secus uero in his quæ seruando seruari non possunt: ibidem nume. 25 car. 60
Minores. 5. et. 20. an. in albo mercatorum descripti, et approbati re- stitutionem non habent secus si industrij sint, non tamen ex pub. approbati idque disputatur, ibi. nu. 26 car. 61
Minor. 5. et. 20. an. approbatus mercator si in ipsa mercatura contra- xit, mobiliaque sine decreto obligauit an hypotheca teneat, dispu- tatur, ibi. nu. 29 car. 62
Mercator iudicis decreto mercaturam facere prohiberi ex causa po- test, ibi. nu. 33 car. 64
Mercatores postquam decoxere num mercatoris perdunt, ibidem. nu- mero. 36 car. 64
Mercatura regulariter super rebus omnibus mobilibus, tamen potest fieri, in quarta parte prin. trac. nu. 1 car. 66
Mercatura in hominibus non est, et multo magis in libris hominibus, ibid. nu. 2 car. 66
Mercatura non est in rebus sacris, ibi. nu. 4 car. 67
Mercatura in frumẽto publici canonis non est, et idem iuris est in fru mento exercitui misso, ibi. nu. 9 car. 67
Mercator transiens per prouinciam negociandi causa gladium quod posit ferre et quomodo, ibi. nu. 11 car. 67
Merces licitæ an publicentur propter illicitas, ibi. nu 28 car. 71
Magistratus qui publicas pecunias in usus suos cõuertit maxi. usuras præstare uice cuiusdam pœnæ debet, ibi. nu. 39 car. 74
Mercatura publicis speciebus fieri nequit, ibi. nu. 40 car. 74
Mercatura quandoque constitutionibus locorum iusta de causa arcta- tur, et exempla subijcit, ibi. nu. 44 car. 74
Mercatoribus qui res uænales ad quottidianum hominum uictum ne- cessarias exposuere præcium moderari potest, et exempla in pannis et uide quod de pensionibus domorum subijciuntur, ibidem. nu- mero. 51 car. 75
Mercator si paciscatur in nundinis Ricinensium centum solui et si de- bitor præstituto die non soluerit pro interesse decem dari an ualeat

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

pactio in tit. de contract. nu. 2 car. 77
Mercator ut lucrum cessans consequi poßit, quæ debeat probare: ibid. nume. 3 car. 78
Mercatori tradens pecuniam ut lucrum & damnum sentiat, num poßit petere ubi uoluerit ut sibi, à mercatore rationes reddantur, distinguitur & distinctionis fœdere dissentientes doctores ad concordiam redegit, ibi. nu. 8 car. 79
Mercator si ad lucrum & damnum pecunias mutuas recepit, & se damnum deinde passum affirmat ut puta naufragij nõ sit statutũ tempus, à iure eidem ad faciendum fidem de prædictis, & quod testes super naufragio in loco in quo casus euenit, minus legitimæ recepti probent, ibi. nu. 9 car. 80
Mercatores qui merces per transennam seu foramina in uendendo seu permutando ostendunt reprehenduntur, ibidem. num. 11. car. 81
Mercatores scribunt Titius & socij de qua formula multa, ibid. numero. 17 car. 85
Mart. Silimanus max. Iuriscon sul. dicere consueuerat illas sententias tenendas esse, quas prudentes commendant, in tertia parte tract. spons. nu. 5 car. 109
Matrimonium debet esse liberum ideo promisso adiectæ pœnæ non tenet. in quarta parte trac. de spons. nu. 5 car. 111
Mercator sciens biduo aut triduo proclamationem fieri quo frumẽtũ uilius uendi præcipietur si ob id tacens frumentum uendidit ad id quod interest emptor contra eum potest agere, in eo. tract. & ead. parte in qua quæstiones proponuntur, uersi. item quæro Vincentius &c nume. 2 car. 120
Mandata ex officio atque amicitia originem trahunt, & in usu frequenti sunt, in tit. mandati. nu. 1 car. 85
Mandans Benedicto debitori suo, ut centum quæ sibi debet persoluat Pandulpho cui tantumdem debet si Benedictus non soluit sed promisit an mandatum impleuisse seu excesisse dicatur, & an censeatur facta delegatio, & an mandatum huiusmodi poßit reuocari, ibid nu. 3 car. 85
Mandans in mandato potest dare formam, ibi. nu. 6 car. 89
Mandatum habens ad uendendum seu locandum num & ad præciũ, seu mercedem recipiendum mandatum habere censeatur, ibidem. nume. 23 car. 92
Mandatum habens ad uendendum an poßit uendere habita fide de

precio, ibi. nu. 26 car. 93
Mandatum habens ad recipiendum pecuniam ad certam causam, sufficit si asseratur ex illa causa de qua in mandato pecunia recepta, licet qui recipit mentiatur, ibi. nu. 27 car. 93
Mercator si uendidit Abbati pannos induendi gratia eis monachos, quod obliget monasterium licet mutata uoluntate in alios usus uerterit, & quomodo intelligatur, ibi. nu. 28 car. 93
Mandatum habens ad recipiendũ solutiones terminum ad soluẽdum prorogare non potest, ibi. nu. 29 car. 93
Mandatarius an usuras quas soluit ex mandato sibi iniuncto de recipiendis pecunijs mutuis sub usuris possit repetere, & an teneatur nominare seu probare personas, quibus usuras soluit, ibi. nume. 31 car. 94
Mercatores qui ex mandato iniuncto merces uendunt ad diem, si interim emptores mercium decoquunt num mandati actione ex eo quod minus legitime mandatum curauerint, teneantur, ibidem nume. 39 car. 96
Mercatores qui alienas merces uendunt ad diem & suscipiunt nominum periculum certa mercede constituta, ut puta trium aureorum solarium pro quolibet centenario si emptores mercium non soluendo fiant, an teneantur, ibi. nu. 37 car. 97
Mandatum nisi gratuitum nullum est, & interueniente pecunia ad locationem potius respicit, ibi. nu. 38 car. 97
Mercatores Anconitani mandarunt mercatorib. Neapolitanis ut merces emerent & easdẽ mari Anconam transmitterẽt cũ fideiussione seu assecuratione & clausula de non transferendo merces exonerata naui in aliam quod credebatur fieri posse solutis septem pro centenario quolibet num si Neapolitani transmiserint cum assecuratione sine tamen dicta clausula quoniam asseruerũt cum clausula inueniri nõ potuisse nisi solutis quindecim pro cẽtenario & merces in aliam nauim translata perierint Neapolitani mercatores teneãtur, ibidem numero. 39 car. 97
Mandatum iuxta solitum interpretatur & ad ordinaria non extraordinaria refertur, ibi nu. 41 car. 98
Mandata si duo sint alterum adimplere non sufficit, ibidem. nu. 42. car. 98
Mandatarius quod teneatur de dolo, & leui culpa et natura mãdati negocij inspicienda sit, ibi. nu 45 car. 99

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Mandatum ad merces emendum datum declaratur ex his emptis ad quem periculum pertineat relatiue, ibi. nu. 46 car. 99
Mandatum re integra domini morte finitur declaratur relatiue, ibid. nume. 48 car. 99
Mandatum potest fieri post mortem duraturum et de procuratore solito constitui in testamentis mercatorum quædam notabilia, ibid. nume. 49 car. 99
Mandatum plenum illam interpretationem recipit quatenus ex fide resagatur, ibid. nu. 50 car. 50
Mercatores suscipientes mandatum aliquid gerendi si facere omittunt, ad omne damnum quod paßi sunt mandantes tenentur, ibi. nu 51 car. 50
Mercatores qui mercatorum absentium sine mandato negocia gerunt & culpam & dolum præstare debent, & quandoque casum, ibi. nu. 52 car. 50
Merces uænales in generali bonorum obligatione continentur, in calce tituli de contrac. uersi. reliquum. nu 1 car. 100
Merces uænales an in legato generali comprehendantur relatiue. ibidem. nu. 2 car. 101
Merces uænales in obligatione bonorũ nõ continentur ubi ad certum locum obligatio est relata, quod declaratur, ibi. nu. 3 car. 101
Merces uænales an in tacita hypotheca contineantur relatiue, ibidem nume. 4 car. 101
Merces futuræ an ueniant in generali mercium obligatione, ibidem. nume. 6 car. 101
Merces si obligentur quod nõ propterea alienatio earũdem impeditur ibid. nu. 7 car. 101
Merces uænales illæ dicuntur obligatæ quæ reperiuntur apud obligantem tempore quo agitur, seu tempore quo actio oritur, & si mora poßit imputari creditori quod imputetur sibi, ibidem. nume. 8 car. 106
Mercatura in nauigatione ualde uersatur, in prima parte tract. de nautis. nu. 1 car. 124
Magister nauis est cui totius nauis anchora mandata est, & generaliter qui dicantur magistri ibidem dicitur, eodem in loco. nume. 5 car. 125
Mesonauta uilis mancipij nomen, ibi. nu. 14 car. 125
Mercatores, qui pecunias uehendarum mercium causa dant con-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ductores appellantur, in secunda parte tractatus de nautis, numero 2 car.126
Magistris nauium & nautis casum probare sat est, & qui eorum culpa casum euenisse asserit probare debet. ibi nu.6 car.126
Mare homini potenti, & crudeli comparatur, in tertia parte tract. de nautis. nu.20 car.132
Magister nauis qui recusans ordinarium uectigal soluere portum non petit, si naufragium fecit tenetur, ibi. nu.37 car.134
Mercatores si nautæ sarcinulas ligatas, seu signatas tradidere, & uel aperte uel resignatæ restituuntur, quibus remedijs mercatoribus, ijsdemque dominis consulatur relatiue, in quinta parte trac. de nautis uersi. uulgaris illa. nu.1 car.140
Merces ubi sunt amissæ, uel deteriores redditæ culpa nautæ actio conductoribus datur uel contra magistrum nauis, uel dominum nauis in ult. parte tract. de nautis. nu.3 car.144
Magistri nauium & nautæ qui merces uehendas accipiunt, & ex hoc mercedem locatores dicuntur mercatores uero qui pecunias uehendarum mercium causa dant conductores appellantur, in tertia parte tractatus de nauibus. nu.2 car.155
Mutuans in cibaria nautarum, uel ad armandum uel ad reficiendum nauium, uel in merces, ut salute fiat, uel instruendam quod priuilegium habeat, & quod ibid. nu.30 car.161
Merces si dubitetur an sint magistri nauis uel alterius ad cōiecturas confugiendum est, ibid. nu.32 car.161
Mandatum præpositi ad recipiendum merces est diligenter inspiciēdū, in prima parte tract. de nauigatione. nu.12 car.165
Mandans Cornelio ut cum naui Byzantium proficiscatur & conueniens quod in loco dabuntur à Titio pecuniæ onerandi causa nauim si Titius pecunias non numerauit, & naui uacua Cornelius reuertatur ad damna & id quod interest tenetur ibidem, numero.19 car 169
Magister seu dominus nauis non præsumitur à nautis quibus imperare potest inuitus ad aliquid dicendum uel gerendum compulsus. ibid. nu.23 car.170
Mercator esse desinit ubi officium mercaturæ deseruerit item et morte in septima parte prin. trac. nu.1 car.171
Mercator desinit esse ubi pœnæ causa negociatione illi iudex interdixit. ibid. nu.2 car 171

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Mercator, quòd esse desinat aliis modis relatiue. ibidem. nu. 3. car. 172
Mercatores qui labefactata fide decoxerunt, & in decoctione aliquid fraudis admiserunt in tantum mercatores esse desinunt, ut ulterius mercaturam exercere non possint. ibidem. nu. 4 car. 172
Mercatores, qui consilium conturbandi inıuerunt si se in soluendo gratiosos reddunt aliquibus quomodo consulatur creditoribus. in tertia parte tract. de decoctorib. nu. 28 car. 182
Mercator si eum consilium fugiendi iniuisset merces ab alio emit mercatore, quod secuta traditione dominium non intelligatur translatum. ibidem nu. 31 car. 183
Mercatores cum se iam decocturos sciunt, solent esse fallaces, et cum dolo malo faciũt nisi sit alia de dolo datur actio. ibid. nu. 33. c. 183
Maritus si lucrũ dotis quod a statuto defertur, remiserit uxori, quod a creditoribus tanquam in fraudem reuocari non possit. ibidem. numero. 37 car. 184
Mandatum reuocatur ipso iure ubi deterioris conditionis mandatarius effectus est, & limitatur, & declaratur in sequentibus. ibidem numero. 50 car. 186
Mandans si statum immutauerit, an mandatum censeatur reuocatum, relatiue. ibidem. nu. 53 car. 186
Mercatori, seu campsori dicens quod soluat Titio illud quod sibi debetur, uum si campsor promiserit, liberetur. in quinta parte tractatus de decoctorib. nu. 5 car. 197
Minor pars creditorum dissentientium potest agere ad solidum debitum contra fideiussorem pro debito obligatum pactione inita a maiori parte non obstante, idque declaratur. in sexta parte tracta. de decoctorib. nu. 14. car. 207
Minor pars creditorum dissentientium, seu unus ex eis uolens probare creditum unius, uel plurium creditorum assentientium remissioni partis debiti decoctori fiendæ fictitium esse audiri debet. ibidem. nu. 15 car. 208
Minor pars creditorum potest appellare, seu prouocare a sentẽtia maioris partis creditorum iniqua super remissione debiti, & de forma, ac effectu prouocationis. ibidem. nu. 17 car. 208
Minor pars creditorum, an possit astringi a maiori parte creditorum ubi est altercatio de bonis debitoris præter tres enumeratos casus ab Affl. deci. 288. disputatur ibidem. nu. 21 car. 210
Mercatores falliti, cessantes, & fugitiui possunt torqueri, ut indicent

pecunias ipsis datas ad mercandum, quas nunc denegant habere. in septima & ultima parte tract. de decoctorib. nu. 2 car. 213
Mercatores fugitiui pro confessis habentur. ibidem. nu. 11 car. 215
Mercatori sine hærede decedenti succedit collegium mercatorum. ibidem. nu. 17 car. 217
Mercatores, & decoctores solent uaria crimina admittere, & quæ sint, enumerantur. ibidem. nu. 19 usque ad nu. 24 car. 219
Mensuræ, & pondera quod iustæ, & iusta esse debeant, & de pœnis infalsantes. ibidem. nu. 23 car. 219
Mercatores solent secuta alicuius decoctione in unum conuenire, & tres, aut quatuor ex eis cum pleno mandato constituere, idque commendatur. ibidem. nu. 24 car. 219
Merces uenditæ si non extant quod in alijs locum earum subrogatis non censeatur inducta hypotheca. in ultima particula ultimæ partis tract. de decoctorib. nu. 8 car. 235
Mutuans ad merces emendas caret hipotheca, et solum in personalibus habet priuilegium, est enim speciale in pecunia pupillari ad rem emendam quod hipotheca competat ibidem. nu. 10. car. 236
Mercator qui in uarijs, & diuersis locis habebat trafficum unius negociationis si decoxerit, quod creditores omnes non sint confundendi, sed separatim in quocunque loco uocandi, in eo tamẽ quod superest alij admittuntur. ibidem. nu. 20 car. 238
Mercator qui duas negociationes exercuit, & separatim habuit creditores si decoxerint separatim in qualibet negociatione uocantur creditores. ibidem. nu. 21 car. 238
Mutinensis, qui emit merces Bononiæ, si Mutinæ ad precium conueniatur seruandum est statutum Bononiense, quod litis decisionem respicit, & cur diuersum in eo, qui mercator non est, & a mercatore conuenitur, ut mercatorum statutum non seruetur quando non adest populi, uel principis confirmatio. in prima particula ultimæ partis prin. trac. nu. 12 car. 249
Mercatores, an possint statuere, ut pater pro filio teneatur. ibidem. numero. 15 car. 250
Mercatores quod possint statuere cimatores in posterum non accedere cum emptoribus ad eorum tabernas licet accedere consueuerint inspiciendi gratia qualitatem pannorum ibidem. numero. 21. car. 251
Mercatores non possunt statuere, quod nullus ex eis possit alium in

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ius uocare coram præside, sed tantum coram consule. ibidem. numero.24 car.251

Mercatores inter alias personas eis non subiectas statuere non possunt, nisi se foro subijciant, uel agant, si enim agunt reconueniri possunt. ibidem. nu.25 car.251

Matriculatus in diuersis artibus, seu negociationibus ubi sit conueniendus. ibidem. nu.26 car.251

Mercatores possunt decernere, quod priuatæ scripturæ fides habeatur. ibidem. nu.28 car.252

Maior pars consulum, an sufficiat, ut quod factum est ualeat, præsertim alijs absentibus, & irrequisitis. in secunda particula ultimæ partis principalis tract. nu.3 car.259

Mercator ab eo, qui mercator non est, causa & occasione mercaturæ coram consulibus conueniri potest. ibidem. nu 14 car.261

Mercatores, an possint de delictis cognoscere, & multam indicere. ibidem. nu 15 car.261

Mercator qui desijt mercaturam exercere pro his, quæ gessit tempore quo mercator erat, & quæ ad mercaturam pertinebant coram consulibus mercatorum conueniri potest. ibidem. nu.16 car.262

Mercator forensis, qui Anconæ tabernam, pergulam, seu mensam habet ratione contractus, uel quasi Anconæ potest conueniri, et si domicilium non habeat coram præside, uel consule, in his tamen quæ ad mercaturam attinent ibidem. nu.18 car.262

Mercatores Florentini, qui mensam nummulariam certo loco exercent, tenentur ibidem se defendere in his, quæ ad mensæ rationem pertinent, nec excusandi sunt si Florentiã codices rationum transmisisse dicant, quia afferri lex iubet sumptibus, et periculo eorum. ibidem. nu.19 car.262

Mercator forensis, qui nec tabernam, seu mensam, aut pergulam Anconæ habebat, si merces emit habita fide de precio, aut uendidit præsenti pecunia habita fide de rebus si is recessurus sit, nũ Anconæ conueniri possint, & quid si fides non est habita de precio, uel rebus. ibidem nu.20 car.262

Mercatores Florentini, qui Anconæ institores habent, possunt ibidem ex eorum contractibus conueniri directa, uel utili institoria. ibidẽ. numero.21 car.263

Mensa potest conueniri et si plures mensæ sint in diuersis locis principalis conuenietur si aliæ ei accedant. ibidem. nu.22 car.263

Mercatores, qui ad nundinas profecti sunt, non possunt nundinarũ tempore in ipsis nundinis, et si pergulam habeant, ab his, qui nundinas impetrarunt, conueniri, ab alijs uero mercatoribus, qui cum eis contraxerunt, possunt. ibidem nu. 23 car. 264
Mercator num ex assidua conuersatione in loco forum sortiatur. ibidem. nu. 24 car. 264
Mutuum a mercatore mercatori factum præsumitur factum, & uersum in causam mercaturæ. in tertia particula ultimæ partis princ. tract. nu. 4 car. 269
Mercator unam causam in libello proponens, & aliam probans non succumbit, & quomodo intelligatur. ibidem. nu. 7 car. 279
Mercator si directam actionem instituit, cum utilis sibi competit, non succumbit. ibidem. nu. 8 car. 270
Mercator agens ex numeratione, & confessionem probans, an succumbat. ibidem. nu. 15 car. 271
Mercator unus quandoque scribit nomen alterius, in libellis tamen hæc abusio non procedit. ibidem. nu. 16 car. 271
Mercator faciens sequestrationem mercium alterius mercatoris, & nihil probans, quod reuocata sequestratione per sententiam damna, & interesse peti possint, licet in sententia, uel dictum de his fuerit ibidem. nu. 18 car. 271
Mulier an possit esse procuratrix in foro mercatorum. in tit. de exceptionib. nu. 1 car. 273
Mercatores, & campsores, ac nummularij exceptionem excusionis, an possint obijcere. nu. 5. ibidem car. 274
Mercatores admonentur ne fidant simplicibus apochis clam factis, & a nemine subscriptis. in tit. de probationib. nu. 10 car. 276
Mercatores accipientes literas, & tacentes sibi præiudicant, & quomodo intelligatur. ibidem. nu 14 car. 277
Mercatores, qui se æquitatis magistros credunt, quod longe errent, et æquitas melius cognoscatur a Iurisconsultis. in ultima particula prin. trac. nu. 1 car. 284
Mercatores in dicendis sententijs consulere debent Iurisconsultos, bonosque uiros ubi causæ expostulant. ibidem. nu. 3 car. 285
Mercatores non putent se clementiores, aut æquiores lege, & de legibus seruandis pulchra. ibidem. nu. 4. & seq. car. 285
Mercatores oportet seruare æquitatem, & circunstantiis a lege consideratas, & pulchra dicta referuntur. ibidem. nu 5 car. 285

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Nomina uerbalia alicuius officii significatiua, quod quis sua autoritate, seu optione sumit, unico actu non uerificatur. in prima parte prin. trac. nu. 7 car. 5

Nomina a professione dicta profitendo acquiruntur, nomina uero dicta a consuetudine, seu ab actuum generalitate usu, & exercitio acquiruntur, non autem ex unico actu. ibidem. nu. 10 car. 6

Nauicularii, & negociatores publici, qui fuerint. ibidē. nu. 62. car. 17

Negociatores quando a muneribus propter negociationem, quam gerunt, excusentur. ibidem. nu. 64 car. 18

Nauis præsumitur illorum esse, quorum uexilis nauigat. in secunda parte prin. tractatus. nu. 72 car. 21

Nomina inuenta sunt, ut homines agnoscantur, & signa, ut res indicentur. ibidem. nu. 75 car. 22

Nobiles mercaturam facere non possunt. in tertia parte prin. tracta. numero. 14 car. 59

Nobiles mercaturam exercentes amittunt nobilitatem. ibidem. numero. 15 car. 59

Negociationi, seu negociationibus pœnæ causa interdici potest. ibidem numero. 34 car. 64

Negociatione licita nemo est prohibendus, & nemo in prohibita exerceat se. in quarta parte prin. trac. nu. 52 car. 75

Nuda pactio obligationem non parit, exceptionem parit. in tit. de contractib. nu. 1 car. 77

Nauis uerbum est generale. in trac. sponsionum in quarta parte quæstione decima uer. item quæritur Alexander. nu. 2 car. 116

Nauis nomen unde descendat. ibidem. nu. 3 car. 116

Nauis describitur secundum usum loquendi. ibidem. nu. 8 car. 116

Nil est inter homines sic indubitatum quin sollicitam dubitationem recipiat, licet illud sit iustissimum. in tit. mand. nu. 10 car. 90

Nautæ uerbum generale est, & omnes continentur, qui nauis nauigandæ causa in naui sunt. in prima parte tractatus de nautis. numero. 3 car. 125

Nauarchus princeps nauis dicitur. ibidem. nu. 6 car. 125

Nomina græca ætimologiam latinam non recipiunt. ibidem. numero. 7 car. 125

Nauarchi iure militari testari possunt. ibidem. nu. 8 car. 125

Nauicularii

Nauiculary qui ſint, ibi.nu.11 car.ead.
Nauigantium tria ſunt genera, ibi.nu.17 car.ead.
Nautæ qui merces uehendas accipiunt & ex hoc mercedem locatores dicuntur, in ſecunda par.trac.de nautis nu.1 car.126
Nauta qui certa mercede operas domino nauis locauit inducẽda naui de leuis.culpa tenetur, ibi.nu.4 car.126
Nauta in culpa eſt qui poſt conuentum tempus nauiget, in tertia par. trac.de nautis.nu.3 car.129
Nauta modum in nauigando ſeruare debet, & culpa uacat, ſi agit quod diligens faceret, ibidem.numero.4 car.129
Nauta si cum prosperior flatus inuitat, ſine causa in portu immoratur demiſſa nauigatione, damnum mercatoribus ſarcire tenetur, ibid.nu.5 car.129
Nauis cum uentis committitur non quo uult nauta, ſed quo flatus impellit illuc eſt curſus, ibi.nu.7 car.130
Nauta qui propter illicitas exactiones publicanorum curſum nauigationis aliquantulum immutat, excuſatur, ibi.nu.8 car.130
Nauta ſoluit uectigal pro naui pro mercibus mercium dominus, ibid. numero 9 car.130
Nauta tenetur ex locato ſi merces ex una naui in aliam deteriorem tranſtulerit, ibidem nu.10 car.130
Nautæ imputatur culpæ qui integrum nauim non præſtat, unde tenetur, ſi merces ex hoc deteriores reddantur, ibidem nume.11. car. 131.
Nautæ culpæ uertitur si plus iuſto nauim oneret, ibidem nume.12. car. 131.
Nauis naufragium factum in dubio censetur propter ſuppositum onus, ibi.nu.14 car.ead.
Nauta notatur culpa si absque cautela ignotos homines in naui aſſumpserit, unde si mercium ſubreptio ſubsequatur, tenetur dominis mercium, ibi.nu.18 car.132
Nautæ qui Venetias uadunt, & per lacunas tuto ire poſſunt, ſi mari proficiscuntur non carent culpa, ibidem, nume.20 car.132
Nauta mercatoribus tenetur ſi illicitas merces in naui immiserit, & ex hoc omnes publicari contigerit, ibi.nu.22 car.132
Nautæ annumeratur culpæ ſi illicitis inſignibus in naui ſit uſus, & propterea merces ablatæ ſeu amiſſæ fuerint, ibidem numero.23 car 132

† † † †

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Nauta qui Piraticam nauim, à uadis liberauit si postea, à pirata cum naui captus fuerit, & merces perdiderit tanquam causam damni dans tenetur, ibi. nu. 25 car. 133
Nautæ uitio ac culpæ uertitur si nō impetu uentorum aut tempestate coactus sed imperitia in uada seu scapulos incidit, seu nauim frangit, ibi. nu. 32 nu, 134
Nautis culpæ non uertitur si piscatores nocte lumine ostenso ipsos fefellerint ut credentes se in portum recipere, quasi sit ubi lumen cernitur, in scopulos incidant, ibi. nu. 34 car. 134
Nauta in uitio est si non omnes ministros in naui necessarias adhibuerit, qua de re sequatur naufragium, ibi. nu. 35 car. 134
Nauis si culpa nautæ exarmari contigerit, nautæ nil præstandum est & si conuentum est nauim bene instructam esse, & propter mala armamenta nauis perierit nauta præstare debet damnum merciū amißarum, ibi. nu. 41 car. 135
Nauta in culpa est si non ligauerit nauim, uel si ligauerit malis funibus, uel si ligauerit bonis funibus, minus tum diligenter, ibi. nu. 42 car. 135.
Nauta est in culpa si mures merces roderint ubi fellem non retinet, ibi. nume. 48 car. 137
Nauta damnū mercatoribus præstare debet quod euenit propter eius inimicitias, ibi. nu. 49 car. 137
Nauta cum naui captus fuerit à Pirata an præstare damnū dominis mercium teneatur, ibi. nu. 50 car. 138
Nautæ an culpæ tribuatur si pluuiali aqua merces madefactæ ex hoc deteriores reddantur, ibi. nu. 51 car. 138
Nauta est in culpa qui contra uoluntatem domini portui alieni se applicuerit, ibi. nu. 52 car. 138
Nauta si eum ad nauigandum prosperior flatus inuitaret uocatis loci publicanis obtulerit uectigal solitum secundum pondus mercium alibi estimatum & publicani recusauerint recipere an si, è portu discesserit naui onusta mercibus merces cecidisse in commissum dicantur, in quinta parte trac. de nautis. nu. 1 car. 139
Nauta an poßit esse testis, in causa domini, eadem parte uersic. item quæritur. nu. 1 car. 140
Nauta an cogi poßit nauigare, ueluti hospes hospitari. ea. par. uersi. quæri poßit. nu. 1 car. 141
Nauta si merces unius marani Archigubernio Cæsaris iudicauerit, ut

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

cæterorum maranorũ occultaret an contributioni ſit locus, in trac. de nautis in quinta par. uerſi. ſed nec eſt. nu. 1 car. 141
Nautæ qui operas ſuas in nauis miniſterio præſtitit an in ipſa naui tacita pro ſeruitio competat hypotheca. in ea. par. et trac. uerſi. & illud in dubium. nu. 1 car. 143
Nauta quibus actionibus conueniendus sit relatiue: in ult. par. eiusd. trac. nume. 1 car. 144
Nauis exercitium utile & neceſſarium eſt, & ad ſummam reip. pertinet: in prima par. trac. de nauib. nu. 1 car. 145
Nauis appellatione omnia nauigiorum genera continentur. ibid. numero. 2 car. 145
Naues emphractæ ebipate ſeu embate quæ sint & declaratur. l. i. §. quædam. ff. de exer. ibi. de nu. 4 car. 146
Nauis maritima eſt rates fluuiatilis ſecundum Accurſium quod reprobatur, ibi. nu. 6 car. 146
Nauigium generale uerbum eſt quod & pro nauigatione ponitur. ibi. numero. 7 car. 146
Nauis partes quæ sint, in ſecunda parte tracta. de naui. nu. 1. car. 148
Naues ſub titulis alienis ſeu insignibus ut neceſsitates publicas euitent excusari non licet ſub pœnis præscriptionis earum, ibidem. numero. 3 car. 148
Nauis paratur ut nauiget & naui siue alia re ſocius ſocio inuito uti poteſt si utiliter agit. ibi. nu. 6 car. 149
Nauis si sit plurium & non conueniant in eligendo magiſtrum præfertur his qui magis idoneum elegit, ibi. nu. 7 car. 149
Nauis ſeu alterius rei, si duo sint domini & refectione res egeat alter negligens eſt in reficiendo si alius communi nomine refecit, & ceſſans intra quatuor menſes ſumptus erogatos pro portione non reſtituit causa uſuris centesimis qui reficit ius dominij obtinet, ibid. nume. 8 car. 149
Nauis si diſsoluta & refixa & iisdem tabulis compacta uel refecta sit an eadem uel alia nauis dicatur, ibi. nu. 9 car. 149
Nauis si ex alienis tabulis refecta uel facta sit an maneat facientis ſeu reficientis, & quid si ex aliena materia, ibi. nu. 10 car. 150
Nauis si tempore quo recedit ex aliquo loco eget refectione, & eum ad deſtinatum locum peruenit tantundem et medio tempore quo nauigauit refectione indiguiſſe præſumitur, ibi. nu. 11 car. 150
Naui empta cum inſtrumentis ſcapha non debetur et publicata naui

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

scapha non censetur publicata. ibidem. nu. 12 car. 150
Nauis traditio, & consequenter nauis dominium, quibus modis translatum dicatur. ibidem. nu. 13 car. 150
Naui quadam exercuit Titius artem piraticam uendidit, deinde eandem nauim, num his, qui depredati fuerunt a Titio cum dicta naui aliquo iuris remedio consuli poßit aduersus nauis emptorem. ibidem. nu. 14 car. 151
Nauis, seu res alia inanimata non delinquit. ibidem. nu. 15 car. 151
Nauis seruitus imponi nequit, ut semper merces alicuius defferat cõuentio tamen iure pacti, & personalis obligationis circa id defenditur. ibidem. nu. 20 car. 152
Nauim uenalitiarum mercium perforans aquilia actione tenetur. ibidem. nu. 21 car. 152
Nauis tua ui fluminis in agrum meum delata tolli non potest, nisi de præterito quoque damno caueatur. ibidem. nu. 22 car. 152
Naues omnes sua habent uocabula, & quare. ibidem. nu. 23. car. 152
Nauium, & plaustrorum præstationes inter regalia annumerantur. ibidem. nu. 25 car. 152
Nauis si tempestate ad portum relata sit, seu si hostium, uel piratarũ timore portui se applicauerit, quod uectigal non debeatur et circa l. cæsar. ff. de publi. quædam alia. ibidem. nu. 26 car. 152
Nauis diuisionem non partitur, & locus Casselij refertur, ac Q. Fabium Labeonem damnatum, qui naues secuit diuidendo cum Rege Antiocho. ibidem. nu. 27 car. 152
Naues ex portu dimittendæ non sunt, nisi nauclerij deponãt in quam prouinciam sunt profecturi, ibidem. nu. 33 car. 154
Nauis aduersione conducta, non adiecta certa uectura, debetur uectura, tamen secundum consuetudinem, & ita conuenisse censetur. in tertia parte tractatus de nauib. nu. 8 car. 157
Nauis si fuit conducta pro uectura mille, & dictum fuit in. l. locationis esse duo millium amphorarũ locator præstare tenetur, si minus capiat. ibidem. nu. 12 car. 158
Nauis si fuit conducta certa & expressa uectura relata ad nauim, & non adiecto numero amphorarum integra uectura debetur nauis capacitate non inspecta. ibidem. nu. 14 car. 158
Nauis si fuit conducta ex uectura relata non ad corpus nauis, sed ad amphoras, & sarcinulas uectura debetur pro sarcinulis, et amphoris impositis. ibidem. nu. 15 car. 158

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Nauta certa uectura conuenta promisit Titium in naui sua ponere, & in loco aliquo exponere, num sit necessarium nautam probare Titium in naui posuisse, uel sufficiat in naui fuisse, & expositum in loco conuento consequendæ uecturæ gratia, & quid in rebus inanimatis quatuor facti species considerantur. ibidem. numero. 23 car. 159
Nauis onerata si conductoris culpa detenta sit, quia forsan illicitas merces imposuerit locator nauis uecturam potest exigere ibidem. numero. 25 car. 160
Nauim conducens a prædone, ei recte soluit, contra uero si a domino prædoni enim non recte soluit, & ibidem declaratur. ibidem. numero. 28 car. 161
Nauigatio necessaria periculosa, ac incerta. in tractatu de nauigatio. nu 1. & seq. nu. car. 167
Nauigantes, nec inter uiuos, nec inter uita functos censentur, secundum Biantem philosophum. ibidem. nu. 2 car. 167
Naufragis leges consulunt, & fauent. ibid. nu. 5 car. 166
Nauigare in mari, ac in flumine publico unicuique licet, prohiberi tamen potest ab eo, qui iura regalia habet in illo territorio. ibidem. numero. 6 car. 166
Nauigatio una, uel plures quando dicantur. ibid. nu. 15 car. 165
Nautis peritis in negocijs nauticis standum est, & quomodo. ibidem numero. 25 car. 170
Non soluendo quis dicatur. in tractatu de decoctoribus. parte secunda. numero. 4 car. 175

De litera. O

Omnis dispositio a communi usu loquendi interpretationem recipit. in prima par. prin tract. nu. 14 car. 7
Obsonatores, & obsonium quid ibidem. nu. 47 car. 14
Officium artificio mutatur, non autem contra. ibidem. nu. 51. car. 15
Officium, seu ars dicitur nobile ex loci consuetudine, atque opinione. in secunda par. prin. tract. nu. 18 car. 35
Officiales quem modum in conficiendis rationibus seruare debeant. ibidem. nu. 57 car. 43
Oẽs qui merces emere et uẽdere, seu permutare nõ possunt, et cõtrahere prohibẽtur mercaturã facere non possunt. in tertia parte prin.

trac.nu.2 car.57

Officialis temporales ſubditis mercaturam facere prohibentur, idque declaratur,ibi.nu.17 car.60

Opem ad maleficium,ignarus & inſcius maleficij præſtitiſſe dici non poteſt in ſecunda parte ultimæ partis tracta.de decoctoribus, numero.7 car.224

Opem præſtitiſſe nõ dicitur qui mutuauit equum uel arma alicui qui rus dixit ſe iturum & homicidiũ commiſit ſi delictum ignorauit & de ope ac auxilio quædam relatiue,ibi.nu.9 car.225

Occultans debitorem alicuius an faciat ſe eiuſdem periculi, ſuccedaneum ſeu conſortem,ibi.nu.12 car.226

Officium magnum & elegans uirtutis eſt præconium, ibidem.nu.24 car. 228.

Obligatio illa dicitur antiquior cuius dies antecedit,licet altera ratione horæ alteram præcedat, in ult.particula ult. partis tracta. de decocto.nu.15 car.237

Obligatio quæ deſcendit ex decreto mercatorum an ſit prætoria & conſequenter arbitraria,in prima particula ultimæ partis prin.tractatus nu.51 car.256

De litera. P.

Potentius atrahit ad ſe naturam minus potentis ubi duo permiſcẽtur in prima par.prin.trac.nu.52 car.15

Permutatio quomodo diſcernatur,à contractu uenditionis, ibid.numero.57 car.15

Partis nomen declaratur,ibi.nu.82.& ſeq. car.24

Promercal quid ſignificet declaratur,ibi.nu.92 car.26

Præſumptio excluſiua doli mali ex conditione mercatoris accipitur, in ſecunda par.prin.trac.nu.23 car.36

Popularium appellatione an aduenæ incolatum habentes contineãtur. ibi.nu.35.& ſeq car.38

Perſæ ſemper graues populo Roma fuerunt,ibi.nu.44 car.40

Pileati ſerui qui eſſent,& quæ mancipia quæ coronis induta uenibant ibi.nu.76 car.47

Pileus ſignum ſacerdotalis dignitatis,ibi.nu.77 car.48

Priuatis priuatorum ſignis uti regulariter eſt permiſſũ ceſſante fraude ibid.nu.94 car.53

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Palatini proceres palatij & consiliarij mercaturam facere non possunt, et quomodo procedat declaratur, in tertia parte prin. tracta. nume. 16 car. 59
Prodigi qui sententia sunt declarati tantundem, ibi. nume. 20. car. 60
Phrenetici mercaturam facere non possunt, ibi. nu. 24 car. 60
Purpuræ quibus princeps utitur, dum in maiestate sedet distrahi et uendi prohibentur, in quarta parte principalis tractatus nume. 6 car. 67.
Puluis quo utimur in bombardis deferri ad hostes non potest, quemadmodum cotes ad acuendum ferrum, et idem in sulphure, ibidem nume. 14 car. 68
Pœna aduersus exportantes res prohibitas ad hostes quæ sit de iure pontificio, et quæ de iure ciuili, ibi. nu. 17 car. 68
Potentia actui prox. in actu habetur, ibi. nu. 34 car. 72
Primum propositum honestũ, et licitum inspiciendum, ib. nu. 36. c. 72
Pecunia publica mercatura fieri nõ potest, et in materia tres facti species secundum Decium proponuntur, ibi. nu. 37 car. 73
Præfecti annonæ ordinẽ dare possunt qualiter quo ordine quãtũue frumenti uendi possit quolibet die uel mense, ibi. nu. 47 car. 74
Piscator, Venator et auceps lucrum cessans petere non possunt, et quare, in tit. de contrac. nu. 5 car. 78
Pactum quod de damnis stetur simplici uerbo seu iuramento quod ualeat, et declarationes ad conuentionem eo in loco. nu. 6 car. 79
Pactum in pecunia mutuata quod salua sorte ita quod de ea nõ eatur in dubium lucrum diuidatur an ualeat, ibi. nu. 7 car. 79
Pater et filius si in eodem instrumento se precium aut aliud quidpiam recepisse fateantur an alter tantum uel potius uterque recepisse præsumatur, ibi. nu. 10 car. 81
Pœna quæ ex partium conuentione proficiscitur an censeatur contra æquitatem. et quod Tit. de constituta pecunia sit factus propter mercatores, ibi. nu. 22 car. 83
Pœnæ legales non debentur in foro conscientiæ conuentionales debentur etiam si nihil intersit, ibi. nu. 23 car. 84
Panthera de quo in. l. emptorem in. § . fi. ff. de act. emp. quod significet declaratur secundum Budeum, in trac. spon. in quarta parte uersi. ex prædictis. nu. 2 car. 113
Portus quis dicatur, ibi uersi. uidi etiam. nu. 2 car. 115
Procurator ad recipiendum mutuas pecunias, seu solutionem et quie-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tandum non fines mandati excesisse dicatur, si in instrumẽto sola confesio continetur, in tit. mandati, nu. 4 car. 88
Persona in literis seu instrumẽtis nominata præsumitur esse, si literas seu instrumenta penes se habeat, nec requiritur ut iura etiam habeat, ibi. nu. 30 car. 93
Probatione remota an cẽseatur remota nominatio, & an probationis appellatione ueniat nominatio, ibi. nu. 33 car. 94
Pecunia aliunde habita quam a creditore quod ueniat in generali bonorum obligatione, & quare pecunia quæ mutuo recipitur non ueniat, in titulo de contractib. circa finem, uersi. reliquum est, numero. 5 car. 105
Proreta dicitur qui proræ insistit, seu proræ præfectus est, in prima parte trac. de nautis. nu. 10 car. 125
Personæ qualitas spectanda est, in tertia parte trac. de nautis. nu. 27. car. 133
Piratæ militant instar catulorũ in syluis, hostesq; publici, & infames sunt, & militiam exercere non possunt, ibi. nu. 29 car. 133
Piratæ hostibus fidei, et principis comparandi sunt, possuntq; impune deprædari quia sunt ipso iure diffidati. ibi. nu. 30 car. 133
Piratæ sunt latrones maritimi, & ter in anno ore pontificis excommunicantur, ibid. nu. 31 car. 133
Priuati naues habere non prohibentur, exceptis senatorib. & qui prouinciam administrant in ea nauim fabricare non possunt, in secunda parte trac. de nauib. nu. 2 car. 145
Piratæ res licet unicuiq; occupare, quia hostib. cõparãtur, & sunt ipso iure diffidati, & quomodo intelligatur, ibi. num. 16 car. 151
Promittens per se nauim fabricare per alium faciens non liberatur, ibi. nu. 28 car. 153
Prohibitum si sit uendi & exportari lignum an sit prohibitum uendi, & exportari nauim. ibi. nu. 30 car. 153
Prepositus recipiendis mercib qui uulgo supra carico appellatur non potest diem conuentum ad nauigandum inter magistrum nauis et dominum proferre nisi in mandatis habeat, in trac. de nauiga. nume. 11 car. 165
Promittẽs nauigare Ragusiũ à portu Anconæ intra duos mẽses quo satisfecerit promissioni si inceperit nauigare licet Ragusium non peruenerit, & idem in conuentione de nauigando & in eo qui promisit Romam proficisci, ibi. nu. 13 car. 165

Plumbatæ quid significet, et declaratur. l. quilibet. C. de decu. in tertia par. trac. de decocto. nu. 4 car. 178
Plumbatura quid sit, quid ferruminatio relatiue, ibidem. numero. 5. car. 178.
Pœnæ aduersus mendaces relatiue, ibidem. nu. 17 car. 180
Proœmium legis, uel statuti mentem ostendit, & finalem causam demonstrat ubi ex eo infertur, in quarta parte trac. de decoctoribus. nume. 3 car. 189
Præsumptio quæ est contra decoctores eos ad euidentiorē rerum demõstrationem arctat, non autem est iuris, & de iure, ibidem. nu. 7. car. 189.
Paupertas probatur ex cessatione & fuga, in quinta parte tractatus de decocto. nu. 11 car. 199
Pactum à maiori parte creditorum pro modo debiti & pro numero personarum de partis debiti remissione cum decoctore seu eius hærede num noceat minori parti dissentienti plene disputatur, in sexta parte tractatus de decoctoribus, numero quinto car. 204.
Pactum remissiuum partis debiti factum, à maiori parte creditorum ut minori parti dissentienti officiat, quæ requirantur, ibi. numero. 9 car. 205
Pactum factum à maiori parte creditorum cum futuro hærede uel decoctore an minori parti dissentienti noceat habenti pignus uel hypothecam disputatur, ibi nu. 13 car. 207
Pactum factum, à maiori parte creditorum cum decoctore uel hærede debitoris, an priuilegiarijs creditoribus obsit, ibidem nume. 16 car. 208.
Pactum factum à maiori parte creditorum cum hærede debitoris, seu decoctore non obest minori ubi reperiuntur bona, ibidem numero. 18 car. 208
Persona si clara sit ueluti senatoris, & in ea causa sit, ut bona eius næneant curator dandus est, & si bonis non cesserit, in septima et ult. parte trac. de decocto. nu. 8 car. 214
Proxenetæ uel alij sciētes aliquem facultatibus labi lucri causa alicui affirmantes illum idoneum esse de dolo actione tenetur. contra uero si non lucri causa: in secunda parte ult. partis tractatus princ numero. 34 car. 231
Pactum quod res uendita sit obligata sufficit si in eodem instrumen-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

to post rei traditionem adijciatur. in ultima partic. ult. par. tract. de decoctorib. nu. 6 car. 235
Promittens aliquem indemnem cõseruare non sub conditione, sed per modum causæ ad diem obligatus censetur, cum scilicet damnum passus fuerit. ibidem. nu. 14 car. 236
Priuilegia non ex tempore estimantur, sed ex causa etsi eiusdem titu li fuerint, concurrunt, licet diuersitas temporis in his fuerit. ibidem. nu. 19 car. 238
Priuilegiarij, & hipothecarij creditores in tributum non uocantur. ibidem. nu 23 car. 240
Priuilegiarij creditores habent ius reuocandi pecuniam solutam, & bona fide consumptam. ibidem. nu. 30 car. 241
Præceptum reproductum loco petitionis defendendum est inter mercatores, & in eorum curia loco libelli, & de præceptis multa relatiue. in tertia particula ultimæ partis prin. tract. nu. 10 car. 270
Petitio generalis inter mercatores in eorum curia etiam parte opponente defenditur, dummodo tanta non sit incertitudo, quæ rei defensionem tollat. ibidem. nu 11 car. 270
Pater qui filium suum negociationi præposuit, an possit conueniri non facta prius excussione. in tit. de excep. nu. 6 car. 274
Probationes minus legitimæ, an admittantur in curia mercatorũ pro legitimis. in tract. de probationib. nu. 1 car. 279
Probationes sunt arbitrariæ, & iudices mercatorum exprimere debent causam quare fides sit habita probationibus minus legitimis uel contra. ibidem. nu. 2 car. 280
Publicatio testium fieri debet in curia mercatorum. ibidem. numero. 3 car. 280
Priuatæ scripturæ tria sunt genera, & quæ sint, declaratur. ibidem. numero. 8 car. 280
Præcepta multa, & uaria consulibus mercatorum traduntur in ultima particula prin. tract. nu. 10 car. 281

De litera Q.

Quæstio, an intromittens in ciuitatem uegetem muriæ separatam a salsamentis incidat in prohibitiones de sale factas. in quarta parte prin. trac. nu. 32 car. 72
Qualitates & accidentia, quæ rebus adduntur, differentiam specifi-

cam non constituunt, substantialia uero constituunt in trac. spon. in ea par. in qua quæstiones subijciuntur uersi. item quæritur Alexan. nu. 4 car. 116

Qua actione ex spõsione agendum sit disputatur et deciditur in eod. tract. par. ult. nu. 1 car. 121

Quam quisque norit artem in illa se exerceat, in tract. de naut. par. ter. nu. 33 car. 134

Quomodo probetur quod quis sciat bona sua creditoribus non sufficere relatiue in tertia parte tractatus de decoctorib. numero. 35. car. 184.

Quæstiones uariæ quæ contingunt ex eo quod non soluendo aliquis factus sit in eodem tractatu, parte quinta. numero. 14 car 200

Quæstio notabilis in materia hypothecæ circa prioritatem in eo. trac. ult parti. ult. par. nu. 12 car. 236

Quæstio notabilis ad discernendum num una uel plures sint negociationes. ibid. nu. 25 car. 240

Quæstiones mercatorum ex bono et æquo cognoscendæ sunt in quo genere plerunque sub autoritate iuris scientiæ pernitiose erratur, in ultima particula ultimæ par. prin. nu. 2 car. 284

De litera. R.

Reijciendi procul à patria relegandique sunt qui præsenti pecunia uilius emunt res ut dilata solutione charius uendant et an possint excusari à pœna propter consuetudinem in prima parte princi. trac. nu. 35 car. 11

Religio non læditur ab eo qui scienti ualorem rei pluris uendiderit si tamen is necessitate ductus non emit et an bono uiro congruat decipere in secun. parte prin. trac. nu. 7 car. 32

Rex Francorum si Regi Angliæ bellum indixerit merces siue licitæ siue illicitæ exportari, è loco ad locum non possunt ibidem. numero. 49 car. 14

Rationes in codice descriptæ causam continere debent et incerta uel obscura causa non sufficit coniecturalis uero sufficit, ibidem numero. 60 car. 16

Rationes in codice mercatorum et diem et consulem an debeant continere ibidem. nu. 61 car. 17

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Ratio naturalis, ac rationabile dictum instar legis mouere debet, & rationem, uel legem quærere ubi naturaliter sentimus est infirmitas intellectus, et multa notabilia de ratione. ibidem. nu. 81 car. 23
Res publicæ ex signo publico euidentissime demonstrantur. ibidem. numero. 87 car. 25
Restitutio ut concedatur, tam in ciuilibus, quàm criminalibus, quid ponendum, quidue probandum sit, remissiue. in tertia parte princ. trac. nu. 28 car. 61
Recipientes pecunias publicas tempore penuriæ emendi gratia frumentum in aliquibus regionibus, et dictis pecunijs negociãtes acriter puniuntur. in. 4. par. prin. trac. nu. 41 car. 74
Rostrum quod naui apponitur magis additamentum est, quàm pars nauis, et rostratæ naues cur dicebantur. in trac. de sponsion. in ea parte in qua quæstiones inseruntur. uersicu. item quæritur Alexãder. &c. nu. 5. et seq. car. 116
Remedium. l. ij. C. de rescind. uendi. non competit ei, qui sciens, prudensque rem dimidio minus iusti pretij uendiderit. ibidem. uersic. quæro igitur facta est. nu. 2 car. 117
Relatum censetur esse in referente in tantum, ut dispositio a relato limitationem recipiat, et alia. in tit. mandati. nu. 13 car. 82
Repugnantia euitanda est. ibidem. nu. 14 car. 82
Remiges hi sunt, qui remos agunt. in tractatu de naut. parte prima. numero. 15 car. 82
Res inuectæ, et illatæ in naui conducta pro uectura nauis tacite sunt obligatæ etiam cum priuilegio prælationis aliorum creditorum etiam anteriorum. in trac. de naulib. par. 3. nu. 29 car. 161
Regula iuris in his quæ ad plures pertinent, ut singulos omnium consensum adhibendum esse declaratur. in trac. de decoctor. par. sexta. numero. 8 char. 205
Regula iuris exceptio, quæ reo competit, et fideiussori competere in casu notabili limitatur. ibidem. nu. 15 car. 207
Regula illa frustra de pœna laborat, qui rem consecutus est. declaratur in eodem trac. de decoctorib. in secunda parte ultimæ partis. numero. 15 car. 226
Receptator quis dicatur, et quæ requirantur in receptatione. ibidem. numero. 26 car. 228
Ratione partis totum custodiri potest. ibidem. nu. 29 car. 228
Rationes etiam cancellatæ communes sunt. ibidem. nu. 30 car. 228

Regula prior in tempore potior in iure procedit etiam ratione horæ, et ratione ordinis scripturarum, et ad eam notabilis declaratio in eod. trac. in ult. par. ult par. nu. 13 car. 234

De litera S.

Statutum si de mercatore meminit, intelligitur de eo mercatore, qui secundum usum cõmunem loquendi pro mercatore habetur. in prima par. prin. trac. nu 13 car. 7
Superflua non debent esse in legibus, quod declaratur multis modis. ibidem. nu. 45 car. 13
Si aliquis tanquam mercator uocatur ad aliquod munus tabellionũ, et peritus est in utraque arte, cui magis debet audire. ibidem. nu. 55. et ante. car. 15
Statutum si dicit ex quolibet contractu uectigal solui, an ex recognitione solui debeat. ibidem. nu. 84 car. 24
Statutum si dicit maleficia qualibet sindicum communis denunciare oportere, quòd teneatur denũciare etiam maleficia, quæ impune admitti possunt, et quæ non sunt proprie maleficia. ibidem. numero. 85 car. 24
Solon iuuenis ad mercaturam se contulit. in secunda parte princip. trac. nu. 2 car. 31
Sapientissimi uiri mercaturam exercuere, et de mercaturæ commodis ibidem. nu. 3 car. 31
Saraceni dicuntur, qui nec uetus, nec nouum testamentum recipiunt, seu deos plures colunt. ibidem. nu. 42 car. 39
Saracenorum secta minus mala, quàm secta hebræorum. ibidem. numero. 46 car. 41
Societas prosecuta, seu renouata ex præfatione codicis ostenditur. ibidem. nu. 54 car. 42
Stigmata militem, habitus clericum, stola sacerdotem, & cuccula monachum ostendunt. ibidem. nu. 74 car. 47
Signa publica autoritate constituta significandæ, atque demonstrandæ alicuius singularitatis gratia propria autoritate sumere non licet, uel eis uti sub pœna. ibidem. nu. 93 car. 52
Signum finita societate, seu diuisa apud quem remaneat. ibidem. nu 97. & seq. car. 54
Societate inita si unius ex socijs signum acceptum est propter suam

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

forsan fidem, seu famam ea finita apud eum remanet cuius erat. ibidem.nu.98 car.54
Societate inita si nouum signum est electũ ea finita, uel diuisa apud quem remanere debeat.ibidem.nu.99 car.54
Sermones circa uniuersalia faciliores, circa uero particularia, et clariores, & ueriores existunt. in tertia parte principalis tractatus. numero.3 car.57
Seruus, an possit mercaturam facere. ibidem.nu.39 car.64
Sericum a barbaris emere prohibemur. in quarta parte prin. tracta. numero.8 car.67
Salinarum reditus est de regalibus, & sal uendere, ac emere, fisco excepto, non licet, & consequenter in sale passim non est mercatura. ibidem .nu.30 car.71
Simplicis appellatione in pœnalibus non continetur mixtum. ibidem numero 33 car.72
Statutum Anconitanum, quo prohibetur uinum afferri post festum Omnium sanctorum, quòd ualeat, & quam interpretationem habeat. ibidem.nu.48 car.74
Statutum, quòd extraneorum panni non intromittantur in locum ualet, & quòd non referatur ad illos, qui per transitum intromittuntur. ibidem.nu.49 car.74
Statuta uaria, ac multa sunt in diuersis locis, quibus mercatura arctatur, & de his relatiue. ibidem.nu.50 car 75
Socius in casibus in quibus consocium obligat, intelligitur durante societate. in tit. de contractib.nu.13 car.82
Socius consocium obligat pro ea summa tantum, quam in societate habere compertum est, item quando societatis nomine contrahit. ibidem.nu.15 car.82
Societas si est coita inter plures ad certum tempus quemadmodum sors ipsa, nisi finita societate inuitis socijs diminui non potest ita & lucrum. ibidem nu. 16 car.82
Similitudo an bona sit de foro canonico ad curiam mercaturam. ibidem.nu.20 car.83
Sponsio Anconæ, uernacula lingua, dicitur scommessa, & quid sit sponsio uarijs autoritatibus probat. in tract. de sponsio. in prima parte.nu 1 car.104
Sponsio pulchra, & memorabilis inter Cleopatram, & Antonium ex loco Plinij. ibidem.nu.2 car.105

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Sponſio uulgo dicitur guadia ſecundum Azo.ibidem.nu.3.car.105
Sponſio quid ſit ſecundum Alcia ibidem.nu.4 car.105
Sponſiones recentiores Iuriſconſulti ſub generali uocabulo conuentionis appellant.ibidem.nu.5 car.105
Sponſio appellatur alio uocabulo conditio per Alexandrum. ibidem. numero.6 car.105
Sponſionis cauſa ſi res depoſita eſt apud arbitrum, ut detur ei, qui uinceret, uel ſi non pareatur ſententiæ arbiter cogitur dicere ſententiam.nu.8.ibidem. car.105
Sponſione contendere, & ſacramento uincere quid eſſet, remiſsiue. nu.9 ibidem. car.105
Sponſio appellatur etiam, quæ per ſponſi interrogationem fit, & omnis ſtipulatio, & promiſsio ibidem.nu.10 car.105
Sponſor eſt, qui non rogatus pro alio intercedit.ibid.nu.11. car 105
Sponſionum tria ſunt genera.in tract. de ſponſio. in ſecunda par. numero.1 car.105
Sponſio fit depoſitis pignoribus penes tertium.ibidem.nu.2.car.105
Sponſio fit interpoſita ſtipulatione, & reſtipulatione ubi exempla plura.ibidem.nu 3 car.106
Sponſio fit cum alter ex contrahentibus alteri decem tradit interpoſita ſtipulatione in ita erit duo tanta, aut tria tanta reſtituat.ibidem.nu.4 car.106
Sponſiones ſecundum Azo.et Roſ.fiunt ubi certamen eſt pro uirtute uel ueſcendi gratia, et non aliter. in eod.trac.par.iij.nu.1.car.109
Sponſiones ſecundum autorem generaliter fieri poſſunt in cauſa honeſta, in inhoneſta uero fieri non licet, idque probat multis modis. ibidem.nu.2 car.109
Sponſio facta, quòd Imperator, uel Pontifex hoc anno morietur, an ualeat, et diſputando ualere ait.in eo.trac.par.4.nu.1. car.111
Sponſio facta ſuper matrimonio contrahendo, uel non contrahendo inter Titium, et Bertam ualet, declaratur tamen duobus modis ibidem.nu.4 car.111
Sponſio ſuper morte priuati hominis non ualet, fallit ſi is ſuper cuius morte fit uoluntatem ſuam accommodet.ibid.nu.8 car.112
Sponſio, quòd dux Saxoniæ hoc anno principatu excidet, ſeu Argentina capietur, et ſi quæ ſunt ſimiles prædictis de iure ualet.ibidem uer.ſimilis eſt.nu.1 car.112
Sponſio illa, quòd cras erit pluuia, Imperator ueniet in Italiam ante

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Cal. Maias, & aliæ ſimiles enumeratæ non ſunt improbatæ. ibidẽ uer. ex prædictis. nu. 1 car. 113
Sponſio facta inter Sempronium, & Meuium, qui taxillis ludebant, quòd alter altero plura puncta faciet, uel quòd denarium numerum egredietur, eſt improbata. ibidem. uer. quæritur an ex ſponſione. nu. 1 car. 113
Sponſio in ludis tantum, qui uirtutis cauſa fiunt, permittitur. ibidem numero. 3 car. 113
Sponſio facta inter eos, qui ludentes inſpiciebant, quòd alter ex luſoribus uincet, uel non, eſt improbata, & quod ſolutum eſt ex ſponſione prædicta repetitur. ibidem. uer. finge. nu. 1 car. 113
Sponſio facta, quòd alter alterum in bibendo, uel edendo ſuperabit, improbatur tanquam inhoneſtam cauſam continens. ibidem. uerſi. item quæro ſunt. nu. 1 car. 114
Sponſio facta ſi nauis in portum Anconæ peruenerit, an dicatur per ueniſſe nauis, quæ ſigna quædam ingreſſa fuerit. ibidem. uer. uidi etiam. nu. 1 car. 115
Sponsio facta inter duos, quòd nauis ueniet in portum Anconæ, uel non ueniet ſi roſtrata nauis ueniat, quam uulgo galeone appellamus uter uicerit. ibidem. uerſiculo item quæritur Alexander. &c. numero. 1 car. 115
Sponſio facta inter duos ſuper quodam inſtrumento oſtendendo, uel non oſtendendo ualet. ibidem. uerſiculo habes & ſponſionem, &c. numero. 1 car. 116
Sponſio facta ſuper maſculo, uel fœmina naſcituro, non eſt improbata. ibidem. uer. ex omnibus, &c. nu. 1 car. 116
Sponſio in æquali conditione facta, an poſſit reſcindi. ibidem. uerſic. quæro igitur. nu. 1 car. 117
Si id quod in ſponſione deductum eſt communi opinione erat indubitabile data læſione quærelanti ſuccurratur. ibid. nu. 10 car. 119
Sciens conditionem, quæ in ſponſione deducitur ſi aliquem ad ſponſionem dolo malo traxit, quomodo conſulatur circumuento. ibidẽ. uer. item quæro Vincentius. nu. 1 car. 119
Sponſio ſi eſt facta inter duos, ut puta in currendo ſi alter recuſat, agi poteſt aduerſus recuſantem. ibidem. uerſi. item quæro facta eſt. &c. nu. 1 car. 120
Statutum Anconitanum prouidenter factum ne magiſtri nauium inſignibus aliarum ciuitatum in nauigijs erigant. in trac. de nau-

tis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tis.par.tertia.nu.24 car.133
Spectandum est, quod quis solitus, & consuetus facere existit. ibidē. numero.28 car.133
Synedria genus nauis spaciandi causa facta. in trac. de nauib parte prima. nu.3 car.146
Statutum in naui, & in nauicula locum habet. ibidem. numero.5. car.146
Scapha, quæ exonerandæ nauis causa fuit onusta mercibus si summergatur, non est locus contributioni, contra uero si nauis pereat, & scapha salua fiat. in eodem tractatu parte secunda nume.19. car.151
Socius in culpa est si merces mari aduehere uoluerit, cum potuit terra nisi aliter sit consuetum. in tractatu de nauigatione. numero 4. car.167
Scholaris promittens cum iuramento non recedere de Bononiēsi territorio sine uenia creditoris si recesserit iussu patris, uel superioris quòd in periurium non inciderit, ibidem. nu.21 car.169
Statutum si contra decoctores pro debito pœnam imponit, num pœna quæ de iure ciuili, in eodem delicto est constituta sublata censeatur in tractatu de decoctoribus in quarta parte. numero primo. car 188.
Statutum in prohœmio de fraudatoribus loquitur dum uero disponit indefinite num intelligatur in eo qui propter fortuitam inopiam decoxerit disputatur ibid nu.2 car.188
Statutum quod decoctores dentur creditoribus lacerandi non ualet in his qui fortunæ non suo uitio decoxerint in his autem qui dolo, & cum pecuniis & rebus alienis fugiunt ualet, ibidem. numero 4 car 189
Spoliatus bonis suis belli causa insolidum à creditoribus conueniri nequit ibidem numero.5 car. 189
Statutum generale ad æquitatem restringitur & non trahitur ad ea in quibus est euidens iniquitas, ibi. nu.6 car.189
Statutum Florentinum quo cauetur si debitor intra certum diem creditoribus non soluerit pronuncietur cessans quem sensum habeat, ibidem. nu 8 car.190
Statutum perusinum quod iubet debitores qui ad pinguiorem fortunam deueniunt solidum soluere quacunque conuentione non ob-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ſtante num referatur ad illum decoctorem qui pactus eſt, tempore quo peruenerat ad pinguiorem fortunam, ut certa parte creditores contenti eſſent, ibidem nume.9.car.190. & in eodem tract.par.6.nu.2 car.203
Statutum Florentinum quod mandat creditores omnes in tributum uocari & æquam omnibus eſſe conditionem quod ualeat et de interpretatione ipſius ibi nu.10 car.191
Statutum ſi ampliſsimam poteſtatem cuilibet concedit fugitiuum & decoctorem accuſandi quomodo intelligatur, ibidem, nume.11 car 191
Statutum quod ſyndicis iuriſdictionem tribuit declarandi bona & iura creditores & debitores & nomina debitorum ceſſantium non trahitur ut ſyndici ius habeant declarandi, domum ceſſantis eſſe ceſſanti hypothecatam ibidem. numero duodecimo. car 191.
Statutum quod iubet tranſactionem initam à ſyndicis cum decoctore adhibito conſenſu duarum partium creditorum ratam eſſe etiam alijs creditoribus in requiſitis & ignorantibus quam declarationem habeat ibi.nu.13 car.192
Statutum quod officialibus & ſyndicis poteſtatem dat uendendi quæcunque bona ceſſantium ſeu quæ declarata fuerint per ſyndicos ad ceſſantes pertinere quem ſenſum habeat, ibidem. numero.14 car.192.
Statutum quod filios qui ſe ab hæreditate patris ceſſantis abſtinent ad debita perſoluendum aſtringit locum habet in filijs uere ceſſantium non in filijs eorum qui pro ceſſantibus habentur, ibidem. numero.15 car.192
Item non comprehendit filios clericos etiam in minoribus conſtitutos ibid.nume.16 car.192
Item quod filij uigore dicti ſtatuti non teneantur ex contractibus à parentibus extra territorium factis, ibidem numero.17.car.192
Statutum Florentinum quod patrem qui permiſerit filium negociari, & non contradixerit pro filio obligatum iubet, non trahitur ad negocia quæ extra territorium filius geſſerit & circa dicta ſtatuta an ualeant, ibi.nu.13 car.192
Statutum quod certis conditionibus fratrem decoctoris pro decoctore obligatum iubet quomodo intelligatur relatiue, ibidem.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

numero.19 car.193
Statutum quod fratres omnesque ad unum panem & unum uinum stantes pro decoctore obligat, intelligitur de his qui in eodem loco & domo morentur, ibi.nu.20 car.193
Statutum quod mercatoribus creditoribus contra fugitiuos debitores priuilegium tribuit intelligitur in his qui tempore contracti debiti & fugæ sunt mercatores, ibi.nu.21 car.193
Statutum Florentinum quod officialibus super bonis cessantium inquirendis & ipsos, plenam potestatem dedit quam interpretationē habeat, ibi.nu.22 car.193
Statutum Florentini circa modum pronunciandi cessantem & fugitiuum quomodo intelligatur.nu.23 car.193
Statutum Florentinum quod facultatem concedit prætori exequendi sententias consulum pro ut ipsi consules in omnibus & per omnia an locum habeat in banno cessantis, propter quod & filij, & uxores obligantur licet id consules facere possent alio statuto id disponente, ibidem nu.24 car.193
Statutum de pœnis cessantium ut locum habeat qualitates à statuto dictæ debent concurrere, & eodem in loco quia statutum prædictū excipit neminem pro debito in quo fuerit fideiussor, fugitiuum pronunciari posse ait patrem ad pœnas cessantium pro filio non teneri ibid.nu.25 car.194
Statutum quod mandat filios pro patribus teneri etiam si hæredes non sint non habet locum in filijs à patre exhæreditatis, ibidem. numero.26 car.194
Statutum si fugitiuo seu decoctori ius reddi uetat, si uulneratus sit decoctor num quia accusari non potest qui uulnerauit, inquisitio etiam contra uulnerantem institui non possit disputatur, ibidem numero.27 car.194
Societatem inierant in lana Florentiæ Titius, Meuius, Gaius, & Sempronius. Deinde iidem Gaius & Sempronius soli aliam societatem Anconæ coiuerant in Corijs. Num si hi decoxerint, Titius & Meuius ad debita Gaij & Sempronij causa societatis coriorum teneantur ubi quod non in tracta.de decocto.par.quinta, nume.13 car.200.
Securitas seu saluus conductus a creditoribus uel præside prouinciæ decoctori concessus quibus modis defendi oppugnariue possit, &

††††† 2

qua forma concipiendus sit in eod. tracta. par. prima ultimæ part. numero. 26 car. 220
Statutum prohibens receptare fugitiuos quomodo intelligatur & quis sit fugitiuus in eodem tractatu parte secunda ulti. particu. nume. 17 car. 227
Statutum de receptante aliquem quam interpretationem habeat. ibi. numero. 20 car. 227
Simulantes et fingentes se creditores esse cum non sint decoctoris aliqua de causa, crimen falsi non euitant & si quid acceperint furtũ faciunt ibid. nu. 31 car. 231
Solutum a decoctore uni ex creditoribus an possit ab alijs creditoribus reuocari in eodem tracta. particula ulti. ulti. parte princi. numero. 28 car. 236
Statuta mercatorum quod non egeant confirmatione in prima par. ult. par. prin. trac. nu. 9 car. 248
Statuta mercatorum num in alio foro seruanda sint seu potius coram consulibus eorum tantum ibidem nume. 10. & numero 13 & sequen. car. 249
Statuere mercatores possunt quod contra scripturas eorum non possit obiici exceptio præscriptionis ibid. nu. 16 car. 250
Statuere mercatores non possunt aliquid, quod naturaliter, et euidenter sit iniustum, item contra ius publicum totius ciuitatis, & illud quod monopolium sapiat ibidem. nu. 17 car. 250
Statutum aromatariorum, quòd in funeribus coram a quoquam dari uetat, nisi prius hæredes defuncti aromatario eius, quod defunctus debuit, satisfecerit, est improbatum. ibidem. nu. 18 car. 251
Statutum, quod uetat opus ab uno ceptum ab alio perfici non posse absque consensu eius, qui inchoauit, non ualet. ibidem. numero. 19. car. 251
Statutum quod certas tantum personas artem aliquam, seu exercitium facere iubet, reliquas uero uetat, improbatur. ibidem. num. 20 car. 251
Statutum, quòd sit unicus purgus, uel quòd non possint, nisi certi homines artem lanæ exercere, quia hæc monopolium inducũt, non ualet, nisi a publico approbetur. ibidem. nu. 22 car. 251
Statutum, quòd omnes sine fraude, & secundum certam mensuram pannos faciant, quodque rectori artis omnes subijciantur, ualet.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ibidem.nu.23 car.251
Statutum, quòd contra apochas mercatorum nihil opponi possit, sed ad solutionem compellantur, qui soluit allegans indebitum, et non auditus conditione indebiti poterit repetere. ibidem. numero.27. car.251
Statutum mercatorum, quòd contumax habeatur pro confesso quomodo intelligendum sit. ibidem.nu.29 car.252
Statutum quod iubet scripturas manu propria mercatorum scriptas exequendas esse, quòd locum habeat etiam in subscriptis. Item in scripta ab alio mandato mercatoris. ibidem.nu.30 car.252
Statutum Senense, quòd libris mercatorum credatur, habet locum in libris extraneorum mercatorum, si tamen in Collegio Senensium mercatorum sint matriculati. ibidem.nu.32 car.253
Stante statuto Senensi, quòd credatur libris mercatorum si Seius mercator centum, quæ debebat Titio mercatori numerauit, & in codice numerationem annotauit, quòd propter legem nouam post numerationem latam non censeatur adempta facultas Seio numerationem ex codice probandi. ibidem.nu.33 car.253
Stante statuto, quòd libris mercatorum credatur, credetur libris eius qui desijt mercator esse, quos scripsit dum mercator fuit. ibidem. numero.34. car.ead.
Statutum si dicit libris mercatorum stari ad plenariam probationem non admittitur probatio in contrarium. ibidem.nu.35 car.ead.
Statutum, seu consuetudo mercatorum omni scripturæ ad eorum fauorem credi mandans non ualet. ibidem.nu.37 car.ead.
Statutum, quòd libris mercatorum credatur ad fauorem scribentium intelligitur iudicis consensu accedente. ibidem.nu.38 car.ead.
Statutum, quòd libris mercatorum credatur, intelligitur, nisi mercator sit notatus infamia ibidem nu 39 car.ead.
Statutum, quòd libris mercatorum credatur, intelligitur in his quæ ad mercaturam, seu negociationem pertinent. ibidem.numero.40 car.254
Statutum, quòd non possit contrahi cum filiofamilias, nisi sit mercator, intelligitur si in causam mercaturæ contrahat, & in re dubia tanquam cum mercatore contractum præsumitur, & uersum in mercaturam. ibidem.nu 41 car.254
Statutum, quòd libris mercatorum credatur, intelligitur dummodo

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

in territorio in quo statutum uiget liber conscriptus sit. ibidem. numero. 42 car. 254

Statutum quod consulibus in causis mercatorum tribuit iurisdictionem, an ad hæredes mercatorum, qui tamen mercatores non sint, porrigatur. ibidem. nu. 44 car. 255

Statutum quid consulibus mercatorum cognitionem, quæ a guarentigia proficiscitur, prohibet, quomodo intelligatur. ibidem. num. 47 car. 255

Statuta quibus consulitur mercatoribus, et artificibus, ut melius mercatura exerceatur ad statum ciuitatis, & publicam utilitatem pertinent. ibidem nu. 49 car 256

Statuta mercatorum confirmata a populo, num dicantur statuta illius populi, seu mercatorum. ibidem. nu. 50 car. 256

Statuta mercatorum, quòd non dicantur ius prætorium, sed pacta, et quòd benigne interpretanda sint. ibidem. nu. 53 car. 256

Statutum Senense, quod prohibet Senensem sub pœnis alium Senensem in alia curia, quàm temporali Senensi trahere, an ualeat, & sit contra libertatem ecclesiasticam. in secunda par. ultimæ par. prin. trac. nu. 27 car. 265

Senensis Venetijs mensam nummulariam exercens si Senensi Romæ similiter mensam nummulariam gerenti per literas mandet, ut tercenta alieni soluat, num Romæ coram Auditore Cameræ possit conueniri ad dicta tercenta stante statuto Senensi, quod prohibet sub pœnis Senensem coram alia curia, quàm temporali Senẽsi conueniri posse. ibidem. nu. 26 car. 264

Statutum si mandat sententias consulum causa, & occasione mercaturæ latas præsides executioni tradere debere, num exequentur sententiam causa mutui inter mercatores latam, si non doceatur corã præsidibus ex causa mercaturæ mutuum factum. in tertia partic. ultimæ par. prin. nu. 2 car. 268

Solennitates testamentorum in curia mercatorum seruandæ sunt. in ultima parte tractatus principalis in titulo. de exceptionibus. numero. 13 car. 277

Stante statuto Florentino, quòd scripturæ librorum mercatorum, & artificum descriptæ, seu exemplatæ ex mandato iudicis pro instrumento publico habeantur, & paratam habeant executionem, prout instrumenta guarentigiæ, et bona intelligantur hipothecata ipsius

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

debitoris ſcribentis, quod creditor ex dictis ſcripturis ut ſupra præferatur poſteriori creditori habenti publicum inſtrumentum in ultima par. trac. prin. in tit. de proba. nu 7 car. 280
Salomon ita ſapientiam a Deo popoſcit ut daretur ſibi cor prudens audire et iudicare cum iuſtitia in ulti. parti. ult. par. principa. tracta. nume. 9 car. 286

De litera. T.

Teſtamentum ſubſtinetur in quo non eſt relictum filio iure inſtitutionis ſi adeſt clauſula omni meliori modo in titulo mandati. numero. 16 car. 91
Teſtamentum factum a mercatore Ancomitano in portu alicuius ciuitatis Barbarorum ſeu Saracenorum uel apud Barbaros an ualeat relatiue in trac. de nauiga. nu. 26 car. 171
Teſtator ſi fundum uxori legauit & filium inſtituit qui matri etiam hæres extitit an repudiatio facta a filio hæreditatis maternæ tanquam damnoſæ ut legatum retineat tanquam hæres patris teneat ubi quod teneat in tractatu de decocto. in tertia parte. numero. 38 car. 184
Teſtes produci non poſſunt in curia mercatorum poſt quam partes teſtimonia dicicerunt in ultima par. trac. prin. in tit. de probatio. numero. 4 car. 280
Teſtes deponentes apocham ſeu aliam ſcripturam eſſe manu alicuius ſcriptam quia notam habent manum ſi non fuerint præſentes quando ſcripta fuit non probant, ibid. nu. 11 car. 281

De litera. V.

Verbum ſolere & ſolitus quomodo intelligantur & interpretatio ad l. mela. in. §. ſed & ſi alimenta ff. de alimen. & cib. leg. in prima par. prin. trac. nu. 8 car. 5
Venalitium, uita uenalitiaria, & uenalitiæ merces declarantur, ibid. nume. 17 car. 7
Venalitiarij an contineantur appellatione mercatorum eſt, qui dicantur & quæ ſint res uenalitiæ ibi nu. 19 car. 8
Venalitiarij tabernam ſeu pergulam publice habentes non poſſunt ex

pellere accedentes emendi causa, ibi nu. 21 car. 8
Vsurarius an puniendus sit ex crimine usurarum pœna extraordinaria, ibid. nu. 37 car. 11
Verbum quo uis modo omnes modos qui excogitari possunt significat, ibidem. nu. 83 car. 24
Venia ætatis quomodo concedatur in tertia par. principalis tractatus numero 30 car. 62
Veniam ætatis impetrans et ex publico mercator approbatus an sint per omnia similes, ibi nu 31 car. 62
Vinum et oleum et alia liquamina ad Barbaros deferre uetamur in quarta par. prin. trac. nu. 12 car. 67
Vinum et alia liquamina ad Barbaros exportari non possunt nec quidem gustus causa et quid in lorica una uel ense uno speciminis causa asportatis, ibi. nu. 25 car 70
Veneni mali emptio non contrahitur consequenter in eo non est negociatio sine permissu principis, ibi nu. 43 car. 74
Vita hominis proposita est omnibus fortunæ telis nec est dolendum quo minus ea qua natus est conditione uiuat, secundum Platonem, et ibidem quod mors accidat uniuersis in tract. spons. in quarta parte. nu. 7 car. 112
Veteres iurisconsulti aliquando errauit et imperatores ab imperatoribus nonnunquam corriguntur, in eodem tractatu par. ultima. numero. 3 car. 122
Vna determinatio respiciens plura determinabilia æqualiter terminare debet quæ regula declaratur in titu. mand. numero undecimo car. 90.
Verbum unum et idem non est absurdum si diuersis rationibus diuersis modis interpretemur, ibi. nu. 12 car ead.
Verba ad ualidum non autem inualidum intellectum aptanda sunt et ille præualet quo res de qua agitur in tuto sit, ibidem numero. 17 car. 91
Vsurarij argumentis et inditijs conuinci possunt et ex perspicuis inditijs probatur usura, ibi. nu. 35 car. 96
Verbum tumultuarijs de quo in lege nauis aduersa. ff. ad legem rho. de iac. exponitur, in tractatu de nautis parte tertia, numero. 40 car. 153
Verbum locare promiscue ueteres utebantur, Valla defenditur, & da-

mnatur Budeus.in trac. de nauib par. tertia. nu. 3 car. 155
Venditio prædij si facta sit, & dictum est esse tot iugerum, non propterea dicitur facta iuxta mensuram, sed tunc cum precium pro numero mensuræ, seu iugerum imponitur, & declaratur Oldr. sententiam locum non habere in locationibus nauium, et uasorum. ibidem nu 6 car. 156
Vecturæ nauium debentur iuxta conuentiones. ibidem. numero. 7. car. 137
Vectura nauis si pro numero impositarum amphorarum constituta sit pro tot amphoris merces debetur, quot portauerit ibidem. numero. 11 car. 158
Vectura nauis si constituta fuit pro impositis mancipijs in naui si aliqua decesserint antequam ad determinatum locum exponantur & pro mortuis uectura debetur. ibidem. nu. 17 car 158
Vectura si pro deportatis mancipijs ad certum locum est constituta, & aliqua decesserint antequam ad locum sint deportata pro mortuis non debetur. ibidem nu. 19 car. 158
Vectura si ignoratur, an pro impositis mancipijs, uel deportatis sit constituta, debetur pro impositis, licet animalia, uel mancipia sint demortua antequam ad locum destinatum sint deportata. ibidem numero. 21 car. 159
Vecturæ nauium inter accessiones, seu fructus ciuiles annumerātur. ibidem. nu. 31 car. 161
Vecturæ nauium ueniunt in rei uendicatione. in trac. de nauib. parte ultima nu. 2 car. 162
Veneti, quòd habeant ius prohibendi, ne quis in Adriatico sinu nauiget. in trac. de nauig. nu. 8 car. 166
Venditor frumenti promittēs illud exportare ad certum locum omni exceptione remota sub pœna, & iuramento, an excusetur a pœna, & periurio si iussu Regis frumentum alibi exportauerit, etiam si omnes casus fortuitos duobus tantum exceptis in se susceperit. in trac. de nauiga. nu. 20 car. 169
Vir bonus præstare debet ne mentiatur prudens ne mendacium dicat. in tractatu de decoctoribus. in tertia parte. numero decimosexto. car 180
Vnus ex socijs si efficitur non soluendo, & bonis cedat, quòd finiatur societas, & plene declaratur. ibidem nu. 47 car. 185

Vnus ex socijs si decoxerit, non ideo alij socij fraudatores dicuntur. ibidem. nu 49 car. 185
Vsurarius manifestus facto testamento fideiussores dederat de restituendis usuris, qui non soluendo facti sunt, num si decesserit alijs fideiussoribus non præstitis testamentum ualeat, ubi quòd non. in trac. de decoc. in quinta par. nu. 3 car. 196
Viro uergente ad inopiam, quòd uxor non possit creditores, qui possessionem bonorum uiri ceperunt impedire, nisi prius procuret causa cognita iudicem super inopia uiri interloqui. ibidem. nume. 12. car. 200
Verba generalia restringenda sunt, salua ratione recti sermonis ne quis uideatur iactare suum. in eod. trac. de decoctorib. par. sexta. numero 25 car. 211
Verbum possit ex sui natura ad ius futurum trahitur. ibidem. numero. 17 car. 212
Vænalitiarij, seu tricones, qui lege municipali merces emptas eodem precio uendere uniuerso triduo tenentur si supprimunt, ut elapso triduo possint charius uendere crimine stellionatus specialiter postulari possunt. in eodem tractatu in prima parte ultimæ parti. numero 21 car. 218
Verbum incontinenti quomodo intelligatur. in eod. trac. par. secundæ ultimæ par. nu. 14 car. 226
Venditores mercium, an cæteris creditoribus hipothecam habentibus in ipsis mercibus uenditis præferantur ubi, quòd non, nisi sibi speciali hipotheca in uenditionibus præcauissent. in eod. trac. par. ult. ultimæ par. nu. 5 car. 234
Vigilando quis suam conditionem meliorem non facit, in tributoria actione, & idem quòd in tributoria est in actionibus, quæ dantur occasione negociationis. ibidem. nu. 33 car. 241
Vbi quis coram pluribus iudicibus respondere tenetur, actori datur electio coram quo uelit eum conuenire. in secunda particula ulti. par. prin. trac. nu. 9 car. 260

FINIS.

CLARISS. IVRIS CONSVLTI BENVENVTI STRACCHAE PATRITII ANCONITANI, DE MERCATVRA, SEV MERCATORE TRACTATVS.

INDEX RERVM, QVAE IN PRIMA PARTE CONTINENTVR.

1 *Diuisio intelligentis animum incitat, mentem intelligentis præparat, & memoriam artificiose reformat, illustremq́; & perspicuam orationem facit, & alia.*

2 *Disputatio ubi de aliqua re futura est, necessarium est ante definire, ut intelligatur id de quo disputatur.*

3 *Definitio a descriptione quomodo differat.*

4 *Mercatoris definitio seu descriptio.*

5 *Mercari & negociari an idem sint; Mercatorq́; & negociator an sint synonima.*

6 *Mercator an proprie dicatur is qui semel merces emit ut uenderet.*

7 *Nomina uerbalia alicuius officij significatiua quod quis sua autoritate seu optione sumit unico actu non uerificantur.*

8 *Verbum solere & solitus quomodo intelligantur, & interpretatio ad. l. mela in . §. sed et si alimenta. ff. de alimentis, & cib. leg.*

9 *Mercator ex unico actu non dicitur, nisi præcedat professio uel descriptio in matricula, & declaratur in seq. numero.*

10 *Nomina a professione dicta profitendo acquiruntur, nomina uero dicta a consuetudine seu ab actuum generalitate usu & exercitio acquiruntur, non autem ex unico actu.*

11 *Matriculandus mercator iuramentum præstare debet & de uirtute iuramenti.*

12 *Mercator etiam is dicitur qui uulgi opinione pro mercatore*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

habetur.

13 Statutum si de mercatore meminit intelligitur de eo mercatore, qui secundum usum cõem loquẽdi pro mercatore habetur.

14 Omnis dispositio a cõi usu loquendi interpretationem recipit.

15 Communis usus loquendi probari debet tempore dispositionis, & legis fuisse aliàs probatio non concludit.

16 Mercatorum appellatione ementes & uendentes seruos non continentur, sed hi mangones, seu uenalitiarii dicuntur.

17 Mercatura hominum & quæstus ex ea prohibetur.

18 Venalitium uita, uenalitiaria, & uenalitiæ, merces declarãtur.

19 Venalitiarii an contineantur appellatione mercatorum, & qui dicantur, & quæ sint res uenalitiæ.

20 Episcopi præsunt uenalibus rebus, ut iusto pretio uendantur.

21 Venalitiarii tabernam, seu pergulam publice habentes non possunt expellere accedentes emendi causa.

22 Merces uenales per ciuitatem afferentes negociatores dicũtur.

23 Merces ementes, ut eas in aliam formam redigant & uendant non mercatores, sed artifices dicuntur.

24 Mercator dicitur officium gerere.

25 Exercitium, commune uerbum est, officii, & artificii.

26 Mercatores merces ementes, & easdem non sua opera, sed aliena elaborari curantes, transmittendi aliquo quæstus causa non ideo minus mercatores dicuntur.

27 Mercatoris appellatione an contineatur usurarius.

28 Mercatura alia licita, & alia illicita.

29 Interpretatio ad.c.eiiciens.lxxxviii.dist.

30 Fœneratores quòd contineantur sub uocabulo negociator.

31 Mercatores minus legitime mercaturam exercentes, sed turpis quæstus gratia usurarii etiam dici possunt.

32 Mercator illicite & iniuste mercaturam exercens, et sic malus mercator non est mercator proprie, sed abusiue.

33 Mercator similis est fœneratori.

34 Mercatores qui merces præsenti pecunia emunt, ut easdem non mutata forma cariori pretio ad diem uendant quàm præsenti pecunia uendi soleant usurarii censendi sunt, & an in his locum habeat.c.quanquam.de usu.lib.6

35 Reiiciendi procul a patria, relegandique sunt hi, qui præsenti pecunia uilius emunt res, ut dilata solutione carius uen-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

dant, & an poßint excusari a pœna propter consuetudinem, & sequentibus numeris.

36 Mercator abominandus qui usuras exercet, & contra usurarios multa.

37 Vsurarius an puniendus sit ex crimine usurarum pœna extraordinaria.

38 Mercatorum appellatione an contineantur equorum locatores

39 Interpretatio ad.l.legatis.ff.de leg.iii.& nu.seq et.46

40 Mutuum dantes num mercatores appellari poßint.

41 Mercari aut negociari dici non possunt mutuas pecunias recipientes.

42 Mercatores aut negociatores dici non poßunt simpliciter mutuum dantes.

43 Mutuas dantes fœnebres pecunias dici possunt negociatores, non autem mercatores.

44 Interpretatio ad.l.principalibus.ff.si cer.pet.

45 Superflua non debent esse in legibus, quod declaratur multis modis.

46 Mercator proprie dicitur cum obligationis actus ultro citroque interuenit.

47 Obsonatores et obsonium quid.

48 Mercator seu negociator, an dicatur, qui tantum prædia propria locat, et aliorum conducit.

49 Mercatores an dicātur, qui trans mare negociantur, emuntque et uendunt merces, et etiam domi pharmaca conficiunt, & sequen.

50 Actus mixtus & compositus ex duobus simplicibus ab altero ex illis simplicibus denominandus est, quem facere intendit ille qui mixtum actum agit.

51 Officium artificio mutatur, non autem contra.

52 Potentius atrahit ad se naturam minus potentis, ubi duo permiscentur.

53 Clericis licet emere rudem aliquam materiam, ut inde aliquod artificium faciant si eis sua non sufficiunt, et tunc lucrum non acquiritur ex negociatione, sed ex artificio.

54 Compromissum si est factum in duos arbitros, quorum alter est clericus alter laicus reductio ad arbitrium boni uiri petenda est coram iudice ecclesiastico.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

55 Si aliquis tanquam mercator uocatur ad aliquod munus tabellionum & peritus est in utraque arte cui magis debet audire. & antec.

56 Exercentes se in uarijs & diuersis mercium generibus a qua merce magis denominandi sunt.

57 Permutatio quomodo discernatur a contractu uenditionis.

58 Interpretatio ad.l. quæritur.ff de statu homi. &.l. legatis.§. si unus.ff.de leg.iii.

59 Matriculatus in duobus exercitiis, oneribus utriusque artis astringitur.

60 Mercator ut quis dicatur an sit necesse, quod maiorem partem facultatum in mercibus contulerit, ut potiatur priuilegiis a iure communi seu statuto concessis, usque ad nu.64

61 Interpretatio ad.l. semper in.§.negociatores, &.§.negociatio. ff.de iure immu.

62 Nauicularii & negociatores publici qui fuerint.

63 Interpretatio ad.l.cessante.C.de com.& mer.

64 Negociatores quando a muneribus propter negociationē quam gerunt, excusentur.

65 Mercator qui mercaturæ officium exercuit & in albo mercatorum descriptus, si destitit, num mercator dicendus sit, ut priuilegiis mercatoribus concessis uti possit, & quando seu quomodo cognoscatur destitisse.

66 Mercator an sit dici; possit ille, qui mercaturæ officium per se non exercet, sed institorum opera ac seruorum utitur.

67 Campsores an contineantur mercatoris appellatione

68 Collybus quid significet.

69 Mercatorum appellatione an contineantur iuuenes qui cum ipsis morantur ad ministerium & mercaturæ exercitium.

70 Artificium omne incrementum recipit, & omnes natura scire desideramus.

71 Interpretatio ad l legatis, in.§.ornatricibus.ff.de leg.iii.

72 Lex municipalis quæ de mercatore meminit seu artifice intelligitur in eo qui proprio nomine mercaturam exerceat, non alieno.

73 Mercator unde dicatur.

74 Mercatura quid sit.

75 Mercis appellatione an pecunia contineatur.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

76 Mobilium appellatione quòd ueniant pecuniæ, & in legato mobilium considerantur tres facti species.

77 Mercis appellatione num gemmæ, margaritæ, & anulli contineantur.

78 Mercatores si in mercantiis florenos certa summa recipere sunt obstricti, num in dote procedat, & an dos mercãtia dicatur.

79 Mercaturæ seu negociationis appellatione, an legatum contineatur.

80 Lex municipalis si mandat ex qualibet negociatione, seu mercantia uectigal solui, num in legatis locum habeat.

81 Dictio quilibet declaratur.

82 Partis nomen declaratur, & numero seq.

83 Verbum quouis modo omnes modos qui excogitari possunt significat.

84 Statutum si dicit ex quolibet contractu, uectigal solui, an ex recognitione solui debeat.

85 Statutũ si dicit maleficia quælibet sindicũ cõmunis denunciare oportere, quòd teneatur denunciare, etiam maleficia quæ impune admitti poßunt, & quæ non sunt proprie maleficia.

86 Dictio aliquis declaratur.

87 Mercis appellatione an contineantur uestimenta & cætera quæ habemus ad usum quottidianum pertinentia, & quottidianum penus.

88 Grassiæ, frugum, uenaliumq; appellatione quid contineatur relatiue.

89 Merx & mercatura differunt.

90 Mercatus nomine quid contineatur, & unde deducatur, an a merce uel mercor.

91 Lex municipalis si mandat mercatum a socio initum ratum habendum num intelligatur de re mobili uel immobili.

92 Promercal quid significet declaratur.

93 Mercimonium, mercium contractationẽ significat, & de nomine mercatio.

94 Commercium quid significet.

95 Mercis seu mercantiæ nomini num plura corpora subiiciantur, idest uniuersale corpus sit.

96 Mercator mercaturam suam legans, & debita & credita legato cedunt.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

97 Frater pecunia fratris proprio nomine negocia gerens sibi acquirit & non fratri, si uero negociationem seu mercaturam communem incepisset nomine proprio administrare mensa, & negociatio non potest ex parte unius augeri, quin etiam ex parte alterius augeatur.

98 Corporum tria sunt genera.

99 Mercatura duplex secundum Platonem.

DEI OPT. MAX. ETIAM ATQVE ETIAM IMPLORATO AVXILIO.

1 TRACTVRVS uerba de mercatura & mercatore more ueterum & recentiorum Iurisconsultorum, quo dilucidius intelligi possit hæc materia tractatum hunc partiendum existimaui. Partitio enim (ut bene censuit Accursius noster in procem. instit. §. igitur.) legentis animum incitat, mentem intelligentis præparat, & memoriam artificiose reformat. Et bellissime inquit Cicero recte habitam in causa partitionem illustrem, & perspicuam totam efficere orationem, & magnopere ad aperiendam materiam & controuersias constituendas pertinere.

1 Prius igitur quid sit mercator, quidue mercatura, disserendo uideamus.

2 Deinde de statu mercatorũ, & his quæ ad eorũ statũ pertinent.

3 Postea de his qui mercaturam exercere non possunt, per quem intelligemus, qui possint.

4 Tum de rebus in quibus mercatura potest exerceri, ubi similiter constabit in quibus sit probibitio.

5 Quibus explicatis de quibusdam contractibus qui inter mercatores frequentari solent, disseremus, titulos nominatim inscribendo. Et ubi de sponsionibus spetialiter tractabimus.

6 Post hæc tractatus de nautis, nauibus, & nauigatione ad mercaturam ualde pertinentes subiiciemus.

7 Deinde quando mercator esse desinat, breuiter disputabimus, et cum illò uenerimus Tractatum (ni fallor) utilem de conturbatoribus seu decoctoribus inseremus.

8 Nouissime inspiciemus quomodo in causis mercatorum procedendum sit.

PRIMA PARS.

NON eſt nouum Ciceronis pręceptū, quoniam diſputatio de mercatore futura eſt, neceſſarium eſſe ante definire quid ſit mercator, ut intelligatur, quid ſit id de quo diſputatur. Fuitque ſententia Platonis in Phœdro in hæc uerba. In omnibus rebus, o puer unicum principium his, qui bene conſulere uolunt, eſt, intelligere quid illud ſit, de quo conſultatur. Vel omnino aberrare neceſſe eſt. Pleroſque uero latet, quòd neſciant rei ſubſtantiā, ergo inquit, ne nobis accidat quod in aliis dānamus, Quid amor ipſe ſit, & quam uim habeat, definitione ex conſenſu partium poſita cognoſcamus, quorum ſententiæ Iuriſconſultus Vlpianus facturus uerba de dolo malo ſubſcripſiſſe patet in. l. j. ff. de dolo. & idem Iuriſconſultus in. l. j. ff. de iuſti. & iu. in hæc uerba inquit. Iuri operam daturum prius noſcere oportet, unde nomen iuris deſcendat, & de Ciceronis ſententia Bald. noſter meminit in prælu. feu. col. iij. Sed quoniā omnis definitio in iure periculoſa eſt, parum eſt enim ut non ſubuerti poſſit. l. omnis definitio. ff. de reg. iur. & ex infra dicendis uix congruam definitionem aptari poſſe conſtabit ſi non uera definitione ſaltem plena deſcriptione quid ſit mercator euidentiſſime demōſtrabimus, ·|· Differt autem definitio a deſcriptione, ut eleganter ait Hierony. Cagn. in repet. l. ſi emancipati. nu. 48. C. de collat. quod & Bald. noſter Boetiū referendo prius notauerat in. l. maximū uitium. nu. 6. C. de libe. præte. Altera enim conſtat ex genere & differentiis, ut appareat quòd res definita ab aliis formis ſeu ſpeciebus ſub illo genere contentis differat, & conuerti debet cum ſuo definito, Quiditatemque & eſſentiam rei (ut ita dixerim) explicare debet, quod aperte Iuriſconſultus demonſtrat in citata. l. j. ff. de dolo. & latiſſime Iuris interpretes ſcribūt in. l. j. ff. de acqui.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

pos. & in rub. extra de proba. præcipue Dec. num. 2. & seq. & idem Dec. in regula omnis definitio supra relata: Altera uero ex accidentibus, & ex his quæ adueniunt quid sit id de quo quæritur ostendit, Nec semper substãtialia insunt, nec ex toto concludit, aut corruit, si non conuertatur cum definito, Dicique quodam modo potest, definitionem expressæ picturæ comparandam, Descriptionem uero adumbratili seu designationi, Pictura enim quid imago representet perfecte demonstrat, Designatio uero non ita, & legimus plerunque in demonstranda re, ueteres Iurisconsultos descriptione usos fuisse, ut patet ex. l. i. ff. de legi. ubi Accur. animaduertit, & ex relatis locis satis liquet.

4 ¶ Describitur autẽ mercator in. c. eiiciens. lxxxviij. dist. ut is dicatur qui rem comparat ut integram & immutatam uendendo lucretur, & huic descriptioni & Archi. & Philip. fran. in. c. quãquam. in fi. de censi. lib. vj. assensere, & referendo Archi. non improbat Albe. in. l. uniuersi. C. de uectig. & commis. Signor. uero in consi. xcv. nu. 2. describẽdo mercatorem, inquit, illum proprie esse, qui emit & uendit. At Andr. Alc. uetustarum legum nõ leuis interpres in. l. mercis. ff. de uerb. „ sig. definiendo, seu describendo, ait. MERCATOR IS „ EST, QVI NEGOCIATIONIS EXERCENDAE QVAE „ STVSQVAE FACIENDI CAVSA, MERCES EMIT, „ VT VENDAT. Quibus prætermissis placet ita plenius describere, seu definire.

MERCATOR EST, QVI NEGOCIATIONIS, SEV NEGOCIATIONVM EXERCENDARVM QVAESTVSQVE LICITI FACIENDI CAVSA; FREQVENTER MERCES PERMVTAT, SEV EMIT, VT EASDEM NON MINVTATIM, NEC MVTATA PER SE FORMA DISTRAHAT. Et minima quæquæ in definitione posita quo ad eius fieri poterit, quæstionibus explicabimus.

Dixi enim negociationis, seu negociationum quoniam nihil prohibet aliquem mercatorem se in diuersis negociationibus exercere. l. procuratoris. §. si plures.

ff.de tribu.l.cuicunque.§.labeo.ff. de inst. & argu.est tex.in.l.moris.§.interdici.ff.de pœnis. & ad rem scribit Anch.in consi.cccxxxij.col.pe.pro clariori.

5 ¶ Quæro igitur primo an negociari & mercari idem sit,& mercator & negociator sint synonima, Bart.in.l. legatis.ff.de leg.iij. tanquam synonima ponit, & in.l. cætera.in.§.sed & siquis.ff.de leg.j.ubi etiam alii iuris interpretes etiam promiscue utuntur, Idque probari uidebatur in.l.j.& in.l. nobiliores. iuncta rubri.C.de commer.& merca.& his addo Ange.in.l.in eum.ff.de insti.ubi Pau.cast.etiam sensit,& Fede.de Senis consi. ccvij.nos Grifolus. Verum Signo.singularis memoriæ uir,sic enim Bal.eum appellat in.c.clerici.extra de iudi.ut refert Ias. in consi.cxxx. prima consideratione. col.ij.uol.j.in consi.cxv. supra citato sub nu.25.plenius hoc attingens uerbum negociari, & negociatoris generalius esse uerbo mercari,seu mercatoris,sensit,& quòd nomen mercatoris sit angustius non insubtiliter probat,atque deducit,cuius sententia meo iudicio clarius probat in.c. forus in.§.negociũ. extra de uer. signi.& in.c.quoniã.lxxxviij.dist. Sunt & plures tex. qui innuunt.l.fi.C. de eunu.l.fi.C. de pigno.l.j.§.licet.ff.de tribu.acti.& eod.tit.l. procuratoris.§.mercis nomine.in prin.& fi.§.quibus adde.l.athletas.in.§.ait prætor.ff.de his qui not.infa. & quòd Accur. notat in §.introduxit institutionibus quòd cum eo.ubi Ange. aret.sub nu.2.ait,Nota tex.cum gl. habes enim quòd plenior appellatio est negociationis,quàm mercis,Cõcludendum igitur puto uerbum negociationis & negociari generalius etiam,& quod in consuetudine (ut diximus) mercatores,negociatores,& contra appellantur,illud non proprie , sed per abusionem potius accidat,merito ergo generale uerbum elegimus, ut definitio suum genus habeat.

6 ¶ Item quæro an qui semel merces emit ut uenderet mercator proprie dicendus sit,In quo iuris articulo,licet Pau.cast.in consi.clxj.non est dubium.par.ij. in fi.subdubitauerit,& mouerit,quod scripsit Bar.in.l.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

mela in.§.sed & si alimenta.ff.de alimen. & cib.leg.& in.l.j.nu.7.C.quomo.& quan.iud.in quibus locis solitum quempiam quid agere respondit, si unicũ actum gesserit ex uerbi significatione: receptũ tamen est eum qui semel emit, & uendit, mercatorem non esse, & ex unico contractu in merce factum mercatorem nõ censeri, Idque Accur.& alii in.l.j.in.§.mercis.ff.de tribu. responderunt, & placet Bart. in procε.digest.nu.10.& assentiuntur ibidem alii. Idem Bart. respondit in.l.legatis.ff.de leg.iij. & in.l.mariti.in.§. qui quæstum.ff. de adult. ubi inquit, nomina uerbalia alicuius officii significatiua, quod quis sua autoritate, seu optione sumit, ueluti mercator & hospes unico actu non conuinci, &, ut recentiores nostri dicunt, non uerificari: deficit enim assiduitas: Idem probauit Bald. in rub.C.de consti.pecu.uer.ultimo quæro.& in trac.de constitu. nu.8.& in consi.ccccxcv.ex nullo capite.nu.2. uol.j. ait ex unico actu mercaturam non dici, & in hanc sententiam ferè omnes iuris interpretes fuerunt, quorum loca referemus. Signor.de homod. in quæstione satis eleganti.lj.eius respon.cõs.ccxlvj.Pau.cõsi.cclxxxv. uisis & ponderatis. col.fi.in.j.par. & in notabili facti spetie. Cor.Pet.in consi.xxxiij. quoniam per famosissimum.uol.iij.cui proxime accedit quod scripsit Ang. de aret.in.§.introduxit.num.2. instit.quod cum eo.si municipalis lex in modo agendi mercatoribus fauet hunc non comprehendere, quibus adde Alex.in.l.imperator.nu.10.ff.ad treb. Aret.consi.xxix.nu.14.diligenter & mature.Fel.in.c.clerici.nu.5.de iudi & latius in procε.Greg.col.pen.Dec. in.c.j.nu.29.extra de iudi.Alc.in.l.mercis.in prin.ff.de uer.sig.Bar. in trac. de testi.in uer.cerdonẽ.Pet.de Vbal.in trac.de duob. frat.in.v.par.nu.34.tho.viij.Bonif. de car. in trac.de nobilitate.in.iij.par.num.86.& seq.Nec uidetur huic sententiæ aduersari, quod Pau. cast. in relato loco in-
8 quit, ·|· nihil enim habet cõmune uerbũ solere, & uerbum mercator, sed fac esse, placet mihi quod de hoc uerbo solitus non insubtiliter scribit Dec. in rubri.de

confue.num.11.& probandam puto interpretationem Hiero. Cagno.ad.§.fed & fi alimenta. fcribit enim in repet.l.diem functo. fub nu.135. fenfum effe, fi teftator alimenta quæ uiuus præftabat alicui reliquerit, ea demum præftanda quæ mortis tempore nouiffime præftare folebat,& fi uarie præftiterit nouiffimam pręftationem fequendam, quia ultimus actus fequendus eft,ut a Feli.fcribitur in.c.eam te.col.fi.de refcrip.unde fi teftator in.d.§.fed & fi alimenta reliquiffet, alimenta, quæ folitus erat præftare non effet ultima fequenda præftatio,ut Bar. & plerifque alijs placet, fed quod frequentius facere folitus fuiffet teftator fpectandum effet,& id Dec.etiam fenfit,licet hanc interpretationem non attigerit,quam ex mente Iurifconfulti effe puto,proponitur enim in illo.§.teftatorem alimenta reliquiffe,quæ uiuus præftabat,non quæ uiuus præftare folitus erat.Sed ut redeam unde diuerterã,quod diximus illum effe mercatorẽ qui affiduitate quadam & frequenti negociatione ad huiufmodi mercatoris artem, feu uerius officium fe dederit, & propterea ex unico actu mercatorem non cenferi, temperandũ eft,
9 ·|· nifi unicum actum præcederet profeffio feu defcriptio in albo,&,ut uulgo dicimus, in matricula merca-
10 torum. ·|· Nam nomina a profeffione dicta profitendo acquiruntur: Nomina uero dicta a confuetudine, feu ab actuum generalitate non ex unico actu, fed ufu & exercitio acquiruntur. Idque ex fententia Bal.in dicta rub.de cõfti.pecu.uer.ultimo quæro. & affentitur Bal. Are.in.l.cætera. in.§. fed & fiquis.ff.de lega.j.& Feli.in relato prooe.fub nu.44. & Bertachi.in trac. de gab.feu uectiga.in.vij.par. nu.48.tho.vj. Sed & hæc Bal.fententia intelligenda eft,ut is qui in albo mercatorum defcriptus eft nudum mercatoris nomen confequatur, eo enim folo immunitatibus, & priuilegiis mercatoribus conceffis non fruitur, neceffe eft enim mercaturæ officium exerceat, ut immunitatibus gaudeat,Idque fenfit Bar.in.l.qui fub prætextu.C.de facro fan.eccle.&.l.j.C.de colle. lib.xj.l.femper.§.qui-

busdam.ff.de iure immu.l.medicos.in fi.C.de profes.
& med.lib.x.& probat Bon.de curti. in dicto tract.de
nobi.in.iij.par.nu.87.& Feli.in dicto.c.clerici. nu.5.
& confirmatur ex his quę Bar.Bal.& cæteri iuris inter
pretes scribunt in.l.scriniarios.C.de testa. Artem non
11 exercentes priuilegiis arti concessis non frui. ·|· Sed
quoniam in sermones incidimus de albo,seu mercato
rum matricula cum in mercatorum numerum quis
recipitur,& in matricula describendus est,iuramẽtum
præstare debet secundũ Bal.in.l.quædam.in.§.num-
mularios.ff.de eden.citat de præscrip.c. ad audientiã.
& in eod.loco notauit Ias.in fi.§.sub nu.9.Quod iura
mentum quanti momẽti sit indicant Ias.eiusdem com
mentarii in.l.admonendi.nu.108. de iure. & Abb. in
c.ij.nu.11.de fide instru.& Alcia.in trac. de præsump.
in regula.iij.uer.decimo sexto in fi.
12 ·|· Item & illud sciendũ est,quod ad declarationem
prædictorum ualde pertinet, cum etiam mercatorem
dici , qui uulgi opinione pro mercatore habetur ex
snia eiusdem Bar.& add.in proœ.digest.sub nu.10.&
ipsius Bar.in rub.C.de nauicu.lib.11.citat.l.sciendum
ff.de ædi.ædic.in illis uerbis quales uulgo artifices di-
cuntur,& probat Abb.in.c.j.nu.38.& seq.extra de iu-
di.In quo euidentioris intellectus gratia animaduer-
tendum etiam puto,quòd aut cõmunis usus loquen-
di,& uulgi opinio est secundum propriam significatio
nem uocabuli,hoc est,ille habetur pro mercatore uul
gi opinione, qui secundum iura mercator est, & nihil
adderet,quod proxime diximus : Aut uulgi opinio &
loquendi communis usus alienus est a proprietate uo
cabuli a iure tradita , & quoniam communis usus lo-
quendi non est propria significatio uocabuli, sed figu
ratiua , ex quo propriæ significationi uocabuli repu-
gnat,ut eleganter inquit Bart.in.l.labeo.ff.de suppel.
lega.pro qua sententia meo iudicio est optimus text.
in.l.item prætor.ff.de suis & legiti. ubi Iurisconsultus
in hæc uerba:Item prętor ædicto suo proximitatis no
mine bonorum possessionem pollicetur his , qui de-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.1.22

functo mortis tempore cognati fuerũt, Nam quod in consuetudine cognati appellantur etiam eorum, post quorum mortem concepti sunt non proprie, sed per
13 abusionẽ potius accidit. ·|· Si lex municipalis de mercatore mentionem faceret communi usui loquendi standum esset, & statutum secundum illum interpretandũ postposita uerbi propria significatione. l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. iij. sumpto argumento a uerbis testatoris ad uerba legis, & scribit Bart. in. d. l. labeo. & idem Bar. & plerique alii probãt, & præcipue Io. crot. in rub. de noui ope. nun. nu. 57. doc. in procœ. Decretalium Dec. qui inter mercatores loquitur conf. vij. nu. 3. & pro tenui. & in consi. ccccl xxij. testator legauit. nu. 10. & seq. & Bal. uol. ij. consi. cxxxix. factum tale. aiunt enim uulgi appellatonem pro iure haberi, & consi. cccxiiij. quædam sunt locutiones. ante fi. lib. iij. Raph. & Pau. cast. expressim de statutis loquentes in. l. cum quidam. §. quod dicitur. ff. de acquir. hæred.
14 ·|· & generaliter omnes dispositiones ab hoc communi usu loquendi interpretationem recipiunt, ut sæpissime Alex. noster respondit, ut late & Alex. & sexcenta aliorum scribentium loca referendo scribit Andre. Triaq. in com. de utroque ret. §. ij. glo. j. nu. 5. & seq. pag. cccl xxxvij. ad quem leuandi laboris gratia in materia confugito.
15 ·|· Ponendum tamen, & probandum esset in quæstionibus forensibus, & in iudiciis pertractandis huiusmodi loquẽdi usum tempore dispositionis & legis municipalis conditæ fuisse, aliàs probatio non concluderet, & si ab eo tẽpore probaretur, cuius initii memoria non existit, forte sufficeret, ut eleganter ex facto consultus respondit Raph. in consil. clxv. in quæstione proposita. col. pe. quem ad cœlum ferens ad uerbum refert Soci. in. l. gallus. in. §. eius. ff. de lib. & post. & probat Dec. in. c. in præsentia. num. 25. extra de proba. quæ quoniam quottidiana sunt, placuit attigisse non negligenda, & in materia proposita, & ad ea quæ scripsit Bar. in. d. l. labeo. ex quibus facile perspicies quare in definitione adiecerim uerbum exercen-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

darum & uerbum frequenter.

16 ·|· Illud etiam quæri potest an appellatione mercatorum seruos frequenter ementes & uendentes contineantur, mouet. l. ij. C. de commer. & mer. in illis uerbis, Sed si ulterius aurum pro mancipiis, uel quibuscũque spetiebus ad barbaricum fuerit translatum a mercatoribus, & reliqua. Verius tamẽ est non contineri. l. mercis. ff. de uerb. sig. ubi Iurisconsultus ait, Mercis appellatione homines non contineri Melam respondisse, & not. in alia. l. mercis. eo. tit. & in. l. j. in prin. ff. de tribu. Pro qua sentẽtia est, quod ait Bal. in. l. j. C. de episc.
17 aud. ·|· hominum mercaturam & quæstum ex ea prohiberi. Hi enim mangones seu uenalitiarii non mercatores appellantur, ut subiicit Iuriscõsultus in ea. l. mercis. & legitur & not. in. l. mandatum distrahendorum. ff. man. & de his elegantem legem uide in. l. præcipiũt ædiles. ff. de ædi. ædic. & adde quid Iurisconsultus inquit de mãgonibus & uenalitiariis in. l. iustissime. eo. tit. Id scilicet genus hominum ad lucrum potius uel
18 turpiter faciendum pronius esse, ·|· Vnde uenalitium de quo in. l. fi. ff. de ædil. ædic. locus in quo mancipia uendebãtur, uel ipsum corpus, & uitam uenalitiariam appellat Iurisconsultus in. l. seruos. §. eum qui uenalitiariam. ff. de lega. iij. & uenalitiæ merces dicuntur in l. si seruus seruum. in. §. si mulier. ff. ad leg. aquil. Nec uidetur huic sentẽtiæ aduersari. l. ij. C. de com. & merca. quoniam necessario hominum emptores esse mercatores ex illa lege nõ infertur. Illud etiam dici potest ex interpretatione lato sumpto uocabulo id posse euenire, non autem ex propria significatione, ut est text. iuncta glo. in. l. seruos autem suos in. §. eum qui. ff. de leg. iij. in illis uerbis, Nam quos quis ideo comparauit ut illico distraheret magis mercis loco, & reliqua, & Accur. in uerbo mercis, inquit, ex interpretatione nõ seruata significatiõe uocabuli citat. l. j. in. §. j. ff. de tribu. & l. mercis supra relata, ubi idem Accur. ait, aliud esse aliquid loco mercis haberi, aliud uero mercem esse, Nõ temere igitur additum est in definitione uerbum

mercis, ſed conſtituendæ differentiæ gratia.
19 ·|· Tractare non eſt etiã ab re, num uenalitiarii mer
catorum appellatione cõtineantur, Venalitiarii enim
non ſolum hi ſunt (ut diximus) quos mangones ap-
pellamus, Verum & qui quæſtus gratia uenalitiarum
rerum negociationem exercent, ſunt autem uenalitiæ
res, quæ in uſum indigẽtium uenales propoſitæ ſunt,
ut Alcia. placet in. d. l. mercis. & denique hi ſunt qui
utenſilia emunt, ut rurſus minutatim uendãt, & uul-
go reuenditores appellantur. & puto uenalitiarios ne-
que iuris diſpoſitione, neque uulgi opinione mercato
res appellari, & ſenſit Alcia. ubi ſupra. Pro qua ſenten-
tia eſt. l. j. ff. de tribu. De quibus uenalitiariis Iuriſcon
ſultus in. l. ij. ff. de nund. belliſſime inquit, in hæc uer-
ba. Denique ſummæ prudentiæ, & autoritatis apud
Græcos Plato cum inſtitueret quemadmodum ciuitas
bene atque beate habitari poſſet, In primis iſtos nego-
ciatores neceſſarios dixit, & qui Plato eo. in loco idem
ſenſiſſe uidetur, ut legitur in dialogo. ij. de repub. uel
de iuſto, & Cicero offi. lib. j. ſub rub. de queſtibus, arti
busque, ait, Sordidi etiam putantur, qui mercantur a
mercatoribus, quod ſtatim uendunt, nihil enim profi
ciunt, niſi admodum mentiantur, Nec uero quicquam
eſt turpius uanitate, qui Ciceronis locus ſatis innuit
hoc genus hominum ſub mercatoris uocabulo non
contineri, Incidi etiam inter legendum in conſi. Pet. de
20 anca. conſi. clvij. ſummæ. qui ait, ·|· Venalibus rebus
ut iuſto precio uendantur epiſcopos præeſſe. l. mune-
rum. §. item epiſcopi. ff. de mune. & hon. l. j. C. de ep
aud. c. j. &. ij. de empt. & uend. & refert uerba. d. l. it
21 & ſubiicit ·|· huiuſmodi negociatoribus tabernan nſit
pergulam habentibus publice, non licere expell ato-
cedentes emendi cauſa, quemadmodum in ca. a. Ve
ſtatutum eſt, ſuccurrit etiã quod Bal. noſter in. §. la
modi uenalitiariis ſcribit in conſi. ccccxcv. ex a. Siquis
pite. ubi etiam quid uerbum minutatim ſig is redem
clarat, quod ego, ut uides, non temere i otauit dif-
addendum putaui: Sed & his adde Ang neratore lo-

terdum. quam interpretatur cum præcedenti.l. cuius
22 initium est institor, qui inquit, ·|· merces uenales per ciuitatẽ afferentes negociatores esse, quod & uerũ est.

Rursus quæritur, sunt qui merces emãt, ut easdem sua opera in aliam formam redactas uendant, an mer
23 catores dicãtur: ·|· & hos non mercatores, sed artifices nominandos puto. c. eiiciens. lxxxviij. distinct. in illis uerbis, Quicunque rem comparat non ut integram ita & immutatam uendat, sed ut materia sibi sit aliquid operandi ille non est negociator, Qui uero comparat rem ut integram & immutatam uendendo lucretur, ille est mercator, qui de templo Dei eiicitur, & reliqua. & probant Alex. & Ias. in. l. cætera. in. §. sed & siquis. ff. de leg. j. & idem Alex. in. l. legatis. ff. de leg. iij. in additi. ad Bar. & proxime relatam differentiam cõstitutam esse inter mercatorem, seu negociatorem, & artificem eleganter explicat Fed. de Se. in consi. ccvij. nos Grifolus. & Abb. in consi. vj. casus super quo. in fi. par. j. quibus adde Card. in cle. fi. in. iij. no. de uita & hone. cle. Alcia. in citata. l. mercis. Feli. in proœ. Greg. in fi. & addit. ibidem: & hæc sententia illam habet rationem:
24 ·|· Nam mercator dicitur officiũ gerere, ut tradit Bart. in trac. de testi. in uerbo mercatorem. & non insubtiliter probat Signo. in citato consi. xcv. nu. 25. quibus adde Alcia. in. l. mercis appellatio. ff. de uerb. sig. qui sub
25 dit, ·|· exercitium commune uerbum esse officii & artificii, officium autem artificio extinguitur. l. legatis. §. si ex officio. ff. de leg. iij. in illis uerbis, quia officium artificio mutatur, non idem econtrario. ·|· Euenit tamen nire runque ut mercatores merces emant, easdemque iunct sua opera, sed aliena elaborandas curent animo leg. iij n questus causa transmittendi ad extraneas ciui ut illico dque non semel uidi in patria mea, & hos mercur. in ue censeri puto, Quoniam huiusmodi mercato uata signi m in artificium non transit. Ex quibus intel &. l. mercis de causa in definitione dixerim, non mutata aliquid loco a.

Nõ temere igi alia quæstio fortassis neque friuola adeo

7 nec omnino indigna, quæ hoc loco proponatur. ¶ An appellatione mercatoris contineatur usurarius, in qua prima fronte, ut inquit Iuriscõsultus in.l. hæredes mei in.§.cum ita.ff.ad treb.& in.l.quinquaginta.ff.de pro ba. respondendum uidebatur contineri, idque propter tex.in.c.eiiciens.lxxxviij.dist.in illis uerbis, Vnde super omnes mercatores maledictus plus est usurarius. & notarunt Domi.& Archi.ibidem, scribũt enim, Nota usurarium appellari mercatorem, sicut qui prostituendam ancillam tentauerit.C.de lati.liber.tol.§.similique modo.& hanc sentẽtiam caput illud probare uidebatur, quoniam cõparatiuum supponit positiuum, & quòd cui comparatur eiusdem accidentis particeps sit.l.ubi autem non apparet.ff.de uer.ob.licet uere illud plus sit aduerbium comparandi, ut Grammaticis norunt, & scribit Alb.in trac.de præpo.nu.83.& in hac opinione fuit Ang.in.l.in eum.ff.de instit.inquiens ex mente glo.not.secundum glo.quòd mutuam pecuniam accipere non est mercari, nec negociari, sed fœnori dare sic, sed & Pauli cast.clariss.uiri scio hanc sententiam fuisse, qui ibidem scripsit ex illo tex.cum glo.probari fęneratores mercatores dici, quia negotiari & mercari idem sunt, subdens diuersum uerius secundum communem loquendi usum in quo legendos inquit Bar.commentarios in.l.legatis.ff.de leg.iij.

Contra uero quòd usurarius non sit mercator, sed fœneratori similis Roma.scripsit in consi.xcij.in dubitatissimam.num.4.citat tex.(ut ait) singularem in.l.quæsitum.§.idem respondit domo.uer.sed ipse Papinianus.ff.de fun.inst.de quo non meminisse inquit Bar.in.l.legatis.in.§.si ex officio.ff.de leg.iij.& sensit Rom.Iurisconsultum innuisse in illis uerbis mercatorem, ac fœneratorem cum ponat tanquam diuersa. Verum meo iudicio est lex clarior in.l.quicunque in.§.labeo.ff.de insti.ubi Iurisconsultus in hęc uerba. Siquis pecuniis fœnerandis, agris colendis, mercaturis redemptu risque faciendis proposuerit. ubi Ang. notauit differre fœnerari & mercari, & statutũ de fœneratore lo-

quens in mercatore locum non habere. Ego uero in proposita quæstione, Romani sentētiam ueriorem puto, quam Ang. sibi in hoc parum constans probauit in proxime citato loco. Et inter legendum, ut fit, incidi in commentarios Ias. in. l. principalibus. ff. si cer. peta. qui in fi. ait ex illo tex. probari, appellatione mercatorum fœneratores non uenire, cum Iurisconsultus tanquam diuersa adiecerit, & citat. l. quæsitum in. §. idē respondit supra relatam, subditque licet Accur. in. l. in eum. ff. de insti. contra. Et ex hac sententia infertur legem municipalem de mercatore loquētem in usurario, seu fœneratore locum non habere in quo uide Albe. de ros. super statutis. q. ccxiij. in. ij. par. Bald. in consi. ccclxxxij. in quæstione militari. nu. 17. in. v. uol. Nec mo-
28 ueat. c. eiiciens. primo loco citatum. ✝ Illud enim sciendum est mercaturam aliam licitam, & aliā illicitam, seu iniustam esse, ut plenius attigit Abb. Siculus extra ne cleri. uel mon. dum ergo diuus Chrysostomus ait,
29 ✝ inter omnes mercatores plus est maledictus usurarius, sensit de mercatura prohibita & illicita, cuius rei fortissimum illud occurrit argumētum. eueniret enim mercaturam licite exerceri non posse, quod est contra tex. in. c. fornicari. lxxxviij. dist. &. c. quoniam. ca. dist. &. c. qualitas. de pœni. dist. v. & quæ late scripsit Abb. relatus, & Sali. in auth. ad hæc. q. xxj. nu. 18. C. de usu. ad quos in materia confugito, repugnaret etiam his, quæ scripsit Alex. de alex. in. iij. par. summæ tract. de iudi. & Scot. in. iiij. dist. xv. q. ij. art. ij. Archi. Floren. in ij. parte summæ tit. j. c. xvj. Confirmari hæc possunt ex his quæ scripsit diuus Tho. ij. ij. q. vij. art. iiij. in solutione ad primum argumentum, inquit enim uerba Chrysostomi de quibus in dicto capite intelligenda esse in illo negociatore, qui sibi finem ultimum in lucro constituit, secus autem ait ubi quis ad lucrum intendit in mercando, non quidem ut finem ultimum sui laboris, sed tanquam finem necessarium ad sui, & suæ familiæ sustentationem, aut saltem tanquam honestum, & si non semper simpliciter necessarium. hactenus diuus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Thomas ex cuius uerbis acquiescendum uidetur, & distinctioni, ac declarationi traditæ. Quæ rursus confirmatur ex his quæ scripsit Io.cal.in.c.fi. de usu. quem refert & probat Abb.in relato loco sub nu.10. & ex capite quid est aliud.lxxxviij.distin. Verba autem capitis sunt hæc, Negociatores uero illi abominabiles existimantur, qui iustitiam Dei minime considerantes per immoderatum pecuniæ ambitum polluunt merces suas plus periuriis onerando, quàm preciis, tales eiecit Dominus de templo dicens, & reliqua, & his adde Sali.in.d.auth.ad hæc.q.xxj.nu.18.C.de usu. qui eandē interpretationem sensit, & subiicit consuli in dicto capite ne quis mercaturam exerceat propter mendacia, ac questus cupiditates, neue consequenter anima de templo Dei eiiciatur, & consilium diui Chrysostomi esse sensit Lau.de Rodul.in trac.de usu.in.ij.par.q.xliij. nu.10. Tho.ix.& repet.in.c.salubriter.nu.152. de usu. Nec etiam moueat gl.in.l.in eum. Quoniam eius sententiam non esse ueram ex præmissis liquet, & merito
30 a Ias.in citato loco Accur.notatus est. ✠ Vel uerius dici potest Accur.in negociatore loqui, & concedendum est fœneratorem contineri posse sub uocabulo negociatoris, est enim generale uerbū, ut diximus, Sed huic responso aduersari ualde uidetur text. in.l.principalibus.ff.si cer.peta. assumens igitur quæ dicemus infra uer.item mutuas, quæ ad hunc locum attinent, diximus etiam supra improbandum, & recte Pau.& Ange. in citata.l.in eum. qui sensere negociari, & mercari idē esse, cum alterum altero sit uerbū generalius, Ad euidentiorem omnium, quæ diximus intellectum quasdam facti species proponendas duxi.

Prima aliud esse usuras exercere aliud mercaturā, aliusque fœnerator, seu usurarius, alius mercator, idq; iuribus & autoritatibus demonstrauimus, & uulgi opinione adiuuatur, ut scripsit Pau.in citata.l.in eum.

31 ✠ Secūda species est mercatores minus legitime mercaturam exercētes, sed turpis questus causa, usurarios etiam dici posse, & ita procedat.c.eiiciens.

32 ꝑ Tertia species facti est illicite & iniuste mercaturam exercens, idest, malus mercator, non est proprie mercator, sed abusiue, & æquiuoce, sicut mala consequentia non est cōsequetia apud dialeticos, Nam non seruatis regulis traditis a docto. relatis mercatura redditur iniusta, & iniustitia præcipua est usura, ut inquit Scot. in. iiij. senten. dec. xv. q. ij. & Bal. noster inquit in consi. ccclxxxij. nu. 17. uol. v. mercatorem usuras exercentem priuilegium perdere citat tex. de priui. cred. l. uentri. §. in bonis. & Alci. in. l. mercis. scripsit, usurarios mercatores nō esse, quinimo siquis sit mercator, & fœnus exerceat mercatorum priuilegiis non fruetur, quoniam non est uerisimile Legislatorem tam improbo homini quicquā uoluisse indulgere. Et quoniam mercatorem legitimum definire uoluimus in definitione diximus questus liciti.

33 ꝑ Quarta species est secundum Ro. in citato consi. xcij. mercatorem similem esse fœneratori, de quo Ro. responso in tra. de decoctoribus in ea parte in qua de statutis differemus, plenius uerba faciemus.

34 ꝑ Ex prædictis singulariter infero ad complures, qui in patria mea se mercatores profitētur, & solum in huiusmodi negociatione uersantur, ut merces præsenti, ac numerata pecunia emant, & easdem ut plurimum non mutata forma cariori pretio ad diem uendant, quàm præsenti pecunia uendi soleant. Hos enim contractus illicitos esse, & usurariam prauitatem redolere nemo est qui nesciat. c. in ciuitate. c. consuluit, extra de usu. & scribit Pau. Par. consi. liiij. nu. 54 & seq. uol. j. in præsenti. & horum turpe lucrum etiam probatur in. c. quicunque. xiiij. q. iiij. quod caput ad uerbum referre non ab re esse putaui. Quicunque tempore messium, uel uindemiarum, non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonā, uel uinum, uerbi gratia de duobus nummis comparat modium unum, & seruat usque dum uendatur denariis quatuor, aut amplius hoc turpe lucrū dicimus. Quem tex. singularem inquit Ro. sing. ccxvij. fui heri. ad cuius capitis inter-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

pretationem uide Io.cal.in.c.fi. de usu. Abb.in.c.j.nume.10.& seq.ne cleri.uel mona. Et ex quo cariori pretio uendũt dilata solutione ad diem, quàm si pretium uenditionum tempore reciperent, usurarii censendi sunt,& ita ex facto consultus respondit Abb. in consil. xxij.quanquam.lib.j.& refert, ac probat Ioã. Dilec.in trac.de arte testa. cau.vij.usurarius. & est sub rub.de his qui non habent testa. fact. inquiens ex sententia Abb.ubi supra multos re usurarios esse, licet nomine non uocentur,ut sunt qui carius uendunt dilata solutione ad diem, in quibus locum habet.c. quanquam. de usu.lib.vj.Non tamen me latet Pau.cast.in consil. clx. ad primum quæsitum.uersic. ad tertium.in prima parte non insubtiliter defendere, in hos pœnas dicti capitis locum non habere,cuius sententiam probauit Ias.in consil.lxxviij.uisis depositionibus testium.col. iij.uol.iij.Sed in proposito iuris articulo ad Dec.confugiendum est,qui ex facto interrogatus quãdo liceat cariori pretio ad diem uendere in consil.cxi. & pro tenui.bellissime differendo quinque facti species considerauit.Nos etiam cũ & admonere,& obiurgare complures mercatores,ut ab huiusmodi illicitis contractibus se abstineant,nõ defuerimus,reprimendæ improbitatis hoc genus hominum his addemus, quæ Scot.
35 inquit in.iiij.distin.xv.q.ij.arti.ij.·|· huiusmodi homines reiiciendos,&,ut ipse dicit,exterminandos a Republica,& procul a patria relegandos,quoniã prohibent, ut utar ipsius uerbis, immediatam commutationem uolentium emere, & commutare, & per consequens faciunt quodlibet uenale, uel usuale carius ementi, quâm deberet esse,& uilius uendenti,& sic utrique parti damnum inferunt,quem refert Io. Nider in trac.de cõtrac.mer.in.ij.par.nu.11.& inquit Bal.in citato con
36 si.ccclxxxij.uol.v.nu.17.in fi. ·|· Porrò abominabilis est mercator,qui usuras exercet,quia usurarum prauitas non cadit in bonum uirum, cum sit turpis quæstus,ut ait Aristo.& tota schola Theologorum,& contra usurarios uide multa relata per Alex.in conf.xlix.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

paucis utar. uol. iiij. & in eos inuehitur Bal. consi. cccc. xlix. ius naturale. uol. iij. qui uermiculo Termeti, Scorpioni, ac Leoni usurarium comparat. Asten. in tracta. de const. & Dec. in uerbo alienare. Accedat Marci Catonis elegans illud uerbum relatum apud Io. Bap. de sancto Seue. in repet. l. cũctos populos. nu. 61. de sum. trin. C. Maiores nostri ita in legibus posuere furem dupli condemnari fœneratorem quadrupli, quanto peiorem ciuẽ existimauerint fœneratorẽ, quàm furem, hinc licet existimare, & idem Cato interrogatus aliqñ a quodam quid maxime in re familiari expediret, respondit, Bene pascere, quid secundum, satis bene pascere, quid tertium, bene uestire, quid quartum, arare. Et cũ ille, qui quæsierat, dixisset, Quid fœnerari? Tum Cato, Quid hominem, inquit, occidere: de quo meminit Cicero libro de officiis. ij. nec me latet Ciceronis locum, quosdam probos, & doctos uiros emendandum esse sensisse. in ea parte, Bene uestire, ut legẽdum
37 sit, Bene uitire. ·|· Sed ut eò unde diuerterã, redeam, si huiusmodi mercatores imò uerius usurarios de industria ad diem merces carius uendentes optares defendere (quod non suadeo) a pœna extraordinaria ex usurarum crimine irroganda, recepta illorum sententia, quòd in usurarios criminali pœna animaduerti possit. de qua Iac. but. Bald. & Sali. in. l. improbum fœnus. C. ex quib. cau. infa. irro. Cor. consil. xix. & consi. cl. viij. col. ij. lib. iij. Ias. in consil. cliij. circa. in ultimo dubio. uol. iiij. Io. bap. de sancto Seue. in. l. cũctos populos. col. xxxvj. nu. 61. C. de sum. trini. Deci. in consi. clxx. ex quo huiusmodi contractus passim fiunt, & ex consuetudine ipsa, licet contra iura in promptu esset defensio, ut scribit idem Deci. in proxime relato loco, qui citat Bar. in. l. quis sit fugitiuus. §. apud labeonem. ff. de ædili. ædict. & latissime plures referendo scribit. Aimon crau. consi. vj. plura uidenda. nu. 103. & seq. & ad rem Ias. in citato consi. lxxviij. col. iij. uol. iij. Roc. cur. in repe. c. fi. de consue. num. 128. & seq. & his adde Mar. cõsil. xc. nu. 8. & seq. ubi de iniusta consuetudine

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

excusationem præbente multa cumulat. & Deci.consi.cxv.& pro tenui.nu.2.

·|· Comperimus aliquãdo a peritioribus dubitatum, an appellatione mercatoris equorum locatores contineantur. & Bart.in.l.legatis.ff.de lega.iij.ex sententia Iac.de aret.ibidem inquit,huiusmodi equorum locatores mercatores,seu negociatores dici posse. argu.esse illam legem,Quod subdit ad statuta illa pertinere, quibus cauetur libris mercatorum in certa summa fidem habendam esse, quæ sententia ex eo confirmari uidebatur, quoniam hi quæstuariam negociationem exercere uidentur:ex qua aliquid quæratur secũdum ea quæ ibidem notauit Bar.& in opi.Bar.fuit Alex.in addi.ad eum,Fuit & Alber.bru.in trac.de consti.& de cre.in uer.mercator.& probat Berta.in trac.de gab.in vij.par.nu.48.tho.vj.Verum Abb.sicul.in.c.j.de iudi.in fi.utrunque reprobat:& hos,scilicet, mercatores esse,& ad eos statutum referri. Tum quia hæc est quædam immunitas,seu priuilegium a statuto concessum. Tum etiam quia talis locator equorum mercator dici non potest.l.mercis appellatione. iuncta gl.ff.de uer.sig.& immunitas mercatoribus concessa in illo seruanda est, qui maiorem partem fortunarum in mercibus habet.l.semper.§.negociatores.ff.de iure immuni.de quo tamẽ quid nos sentiamus uide,si libet,infra uers.

Sed in proposito iuris articulo, licet autoritas Bar.& aliorum me ualde mouerit,nõ tamen ab Abb. dissentio. Nam.l.legatis,quæ Bar. & cæteros mouit.& cui idem Abb.non respondit, loquitur in negociatoribus: Labeo enim inquit,legatis seruis,exceptis negociatoribus , eos legato exceptos uideri , qui præpositi erant negocii exercendi causa,ueluti qui ad emendũ, locandum,conducendum præpositi essent,Nec admittendum esse supra probauimus mercator, & negociator synonima esse,quinimo negociator nomen est generalius,licet ut synonimis plerũque recentiores utantur,qua forsan de causa Albe.noster in citata.l.legatis in hæc uerba scripsit, Nota, quôd locatores equorum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

dicuntur negociati, & sunt negociatores, nō dixit mercatores.

40 ·|· Occurrit hic alia quæstio, quæ a plerisque tractari solet, num mutuum dantes, & (ut recētiores dicūt) mutuatores mercatores appellari possint? Bar. in. l. legatis. sub nu. 2. negauit, citat. l. in eum. ff. de insti. & ad l. legatis. respondit intelligendam, cum ultro citroque obligatio inest, tunc enim secundum eum proprie negociatio, seu mercatura dicitur, quæ Bar. sentētia comprobari posse uidebatur ex. l. principalis. ff. si cer. peta. ubi Iurisconsultus aperte indicat aliud esse negociari, & aliud pecuniam mutuam dare, In illis uerbis principalibus constitutionibus cautum est, ne hi qui prouincias regunt, qui ue circa eos sunt, negocientur, mutuam ue pecuniam dent, fœnus ue exerceāt. Cum enim in iure nil superuacuū esse debeat. §. quibus. in. j. consti. C. si mutuam pecuniam dantes sub uerbo negociari comprehenderētur, Iurisconsultus quippe amplius non addidisset, mutuam ue pecuniam dent. At qui lex in eum ubi Bar. dicit esse casum contra probare uidebatur, iuncta glo. est enim ibi casus utilem actionem ad exemplum institoriæ dari in eum, qui mutuis accipiendis pecuniis procuratorem proposuit, ut Accursi. inquit, & huius rei rationem esse, quia uere non est negociatio, sed fœnori dare est negociatio, unde tunc datur directa. citat. l. quicunque. in. §. labeo. & ubi est casus, quod Ang. & Pau. in ea. l. in eum, probarunt. Dicet aliquis Bar. defendi posse, ut loquatur in mutuante pecunias simpliciter non fœnebres, sicut enim mutuam pecuniam accipiens, negociationem exercere non dicitur, ut in. l. in eum. ita pari ratione, qui mutuam pecuniam dat. Verum puto Bar. sensisse pecunias sub fœnore mutuantes non posse negociatores dici, mouet me, quod retulimus supra proxime, dum inquit idem Bar. negociationem, & mercaturā proprie dici, cum ultro, citroque in cōtractu est obligatio. Vnde propositę qōnis euidentioris intellectus gratia specialiter quasdam facti species considerandas putaui.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

41 ¶ Primũ illud notandum duxi pecuniam mutuã ac cipientes negociari dici non posse, seu mercari nego- ciatoresq; seu mercatores, probatur in.l.in eũ, ubi glo. Ang. & Pau.cast.probãt cuius rei illa ratio præcipue a Baldo nostro redditur in.l. j.C. de inst. & exer. quo- niam mutuum accipere sponte sua, & ex se non est ne gociari, ad quæstum, enim seu ad acquirendum non est, coniunctum autem cum alio actu potest appellari negociatio, & tunc merito inducit institoriam, ut illud quod non facit simplex natura mutui faciat materia coniuncta cum alia. Si igitur mutuum stat in suis fini bus non pertinet ad institoriam, quia non est negocia tio ubi quis nõ est expresse præpositus recipiendis mu tuis pecunijs, sed sæpe illud quod non uenit ex for- ma uenit ex consequentibus formam, si mutuum cõ stitutum est ad rem mandatam naturaliter, & uere tũc parit institoriam. Si uero ad id non constituitur pro- pter aliqua quæ adueniunt seu accidentia, (ut ipse di cit) quæ non consonant ordini tunc secus.l.ulti.ff. de exer. hactenus Bal.in uerba suprascripta quæ no- tanda arbitror ad interpretationem.l.in eum.

42 ¶ Deinde putabã mutuum dantes simpliciter mer- catores dici non posse, & hoc sensit Barto. ubi supra quod & uerum est, hoc amplius puto, & hos negocia- tores appellari non posse, & quantum ad institoriam attinet, propter .l. in eum supra inductam datur .n. utilis cum expresse ad id quis præponitur, & propter rationem Bald. quia alij actui non coniungitur, & ad quæstum seu ad acquirendum non pertinet.

43 ¶ Itẽ mutuas dantes fœnebres pecunias negociato- res posse dici reor, & recte, non autem mercatores, et sic negociari non autem mercaturam exercere utrun que probat.l.quicunque in.§.labeo.ff.de insti. & ple- nius supra attigimus, uer. suboritur alia.q. quodq; ne- gociatores nuncupari posint, Accur. Ang. & Pau. (ut diximus in ea.l.in eum sensere,) & hæc sententia ra- tionabilis est, quoniam quæstum respicit, mutuum non stat in suis finibus, & coniunctum est, ut elegan-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ter, relatus, Bal. dicebat, in. l. j. C. de insti. ex quibus lumen habes ad. l. in eum, &. l. quicunq; , & prædictorũ illa est ratio , (ut sæpe diximus) quoniam negociatio est uerbum generalius mercatura.

44 ·|· Nec huic nostræ sententiæ meo quidẽ iudicio obstat. l. principalibus dum considerabam, si uerbum negociari , fænebris pecuniæ dationem comprehenderet, ad quid iurisconsultum specialiter subiecit in legibus .n. nil superuacuum est , hæc.n. argumentatio

45 elidi multis modis potest . ·|· Primum uerbum negociari mercaturam tantum eo loci significare, quod plerunque fieri assolet, ut diximus, & probatur in. l. nobiliores. C. de com. & mercatoribus, & alijs interpretum locis relatis. Deinde responderi potest in iure tolerandum & admittendum post generalem locutionem singulariter & nominatim exprimi , id quod sub genere continebatur, ea enim quæ notabiliter prohibentur , nisi specialiter notentur uidẽtur quasi neglecta. l. apud labeonem, in. §. ait prætor. ff. de iniu. ubi Accur. alia iura citat, uidemus etiam post genus & speciem adijci , ut in rub. C. de serui. & aqua. Rursus eiusdem rei repetitio tollendæ dubitationis, causa non est improbata, idque eleganter Vlpianus inquit in. l. j. in. §. sed sciendum. ff. dẽ edil. edic. In hęc uerba ego puto ædiles tollendæ dubitationis gratia bis κατὰ τὸ αὐτὸ idem dixisse ne qua scilicet dubitatio superesset, & scribit Accur. in. l. certi conditio, in glo. ij. ff. si cer. pet. superuacuum enim dici non potest, cum id quod ante dictum est clarius apertius & dilucidius enarratur, ex sententia glo. in. c. j. in uer. & filio, ubi Dom. & Phil. fran. de sum. tri. lib. vj. & scribit Dec. in regula quæ dubitationis. ff. de reg. iur. Deniq; alios modo euitandæ propositæ argumentationis causa ac tolerandæ eiusdem rei repetitionis seu superfluitatis collige ex commentarijs Abb. & Fel. in. c. solitæ de maio. & obed. Fran. are. in. l. gallus, in. §. nunc de lege. ff. de lib. & pos. Ant. butr. in. c. cum causa, de emp. & uen. Frã. cur. sen. cõ. lxxvij. Domina Francischina col. pe. uer. & si diceretur, quibus addes

Fran.arc.in.l.liber homo,in.§.decem,col.j.ff. de uer.
ob.inquit enim tollerandum, cum id quod tacite ine-
rat exprimitur & repetit Cardi.Rui.conf.clxviij. Iesu
Christi,col.ult.num.15.lib.j.& Andr. tria.in com. de
utroq; ret.§.xxj.glo.unica,pagi.cccccclxxj.& seq.

46 ·|· Nouissime ex sententia Bar. & iam dictis notan
dum putaui illam proprie mercaturam dici cum obli
gationis actus ultro citroq; interuenit, quæ sententia
Bar.in.l.legatis placuit Iaso.in.l.cætera,in.§. sed & si
quis,num.11.ff. de lega.j.& subdit probari in.l. si quis
ex argentarijs,in.§.rationem.ff.de eden. & in eadem
opinione est Bertac.in trac.de gab.in.vij.par.nu. 48.
tho.vj.& Dec.in cons.ccccxciij.uiso tenore,nume.12.

Et ex his quæ proposuimus ad legem legatis nouã,
& forsan ueram interpretationem habes,legatis.n.ser
uis exceptis negociatoribus,si serui aliqui pecunijs fæ
nerandis præpositi essent,et illi excepti intelligerẽtur,
quoniam sunt negociatores,ut late supra ostẽdimus,
licet Bar.contra senserit dum inquit legem illam intel
ligi quando contractus ultro citroq; obligationis inter
uenit,nec te iuriscõsulti exempla moueant, quæ obli
gationes huiusmodi respiciunt,est enim iuris non am
bigui exempla,neque regulam, neque uim uocabuli
restringere,sed & illud obiter notandum est Accursiũ
toto(ut aiunt)cœlo errare in exponendo uerbum ob
sonatores,de quo in.d.l.legatis,sunt.n. obsonatores,
47 seu opsonatores ·|· (utrunq; enim dicimus) qui emũt
obsonia,& coquo ad coquendum tradunt. Sene.ad lu
ci. Adijce obsonatores quibus Dominici palati noti-
tia subtilis est,qui sciunt cuius illum sapor excitet gręce ὀψώνιον, dicitur autem obsonium quicquid in co-
medendo additur pani & uino,erant.n. serui á domi-
nis præpositi ad emendum obsonia unde obsono uer
bum de quo Teren.in adelph.obsonat,potat, olet un
guenta de meo.

48 ·|· Quæritur apud Bar.in ea.l.legatis, an qui tantũ
prædia propria locat & aliorum conducit, mercator
seu negociator sit,& quoniam inquit, ut quis sit mer-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

cator uel negociator quæstuariam negociationem faciat, opus est, negat hunc mercatorem esse, citat. l. si cũ uillico, ubi casum eius de quo quæritur, esse dicit. ff. de insto. et in supradicta uerba scripsit Bar. & alii pleriq; consentiunt, Probat enim Ale. in. l. diuortio, nu. 26. ff. solu. mat. & Aymo. crau. in con. vj. num. 111. & nu. 115. citat complures alios, et Bert. in tracta. de gab. in. vij. par. num. 48. tho. vj. et pro hac sententia citari potest text. in. c. eijciens, uer. Dicet aliquis. lxxxviij. distinc. et quod scripsit Abb. in consil. vj. casus. ij. in prima par. ait enim negociatorem appellandum non esse illum qui uinum seu frumentum in fundis proprijs re collectum uendidit, quem refert ac probat Decius in consil. ccclxxij. testator legauit in fi. Sed et his illud ego addendum puto eum qui agris colendis quæstus causa operam dat negociatorem, non autem mercatorem dici posse, et recte. l. quicunque in. §. labeo. ff. de instito. unde negociatores non autem mercatores dici posse reor, qui agros conducunt ipsosque colunt, et eorum opera quæstus causa huic negocio se dederint, et in hoc se exercent, ut plerosque facere uidemus, Mouet me etiã quia generale uerbum est, quod non semel ostendimus.

49 ⁋ Scio et illud in dubiũ uenisse, sunt qui trans mare negociantur, emuntque ac uendunt merces, et etiam domi pharmaca conficiunt officinisque asside nt, num hi mercatores censendi sint, et relatum est apud Alciatum, in. l. mercis, pagina tertia. hos mercatores dicendos esse, si id principaliter agant, idest principaliter se uendendis emendisque mercibus exerceant. Citat elegantem text. in. l. legatis in. §. si unus. ff. de legat. tertio, ubi iurisconsultus inquit seruum cedere legato eius artificij in quo magis uersatur. Quæ sententia confirmari posse uidebatur ex his quæ Gemi. inquit in. c. cum expediat, de elec. li. vj. in
50 ⁋ hæc uerba si actus est mixtus et cõpositus ex duobus simplicibus, ab altero ex illis simplicibus denominandus est, quẽ facere intendit ille qui mixtum actũ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

agit, idque notauit ex gl. estque uulgaris regula in his quæ mixturam habent, quod præualet, inspiciendum esse. l. quæritur. ff. de statu homi. l. sed & quæsitum. ff. de lib. & postu. Accedat uulgaris. l. siquis nec causam. ff. si cer. pet. cum his quæ ibidem docto. scripsere, & ut propius ad rem accedamus Alciati sententia, autoritate Bar. confirmari uidebatur, qui in citata. l. quæritur. inquit in uerba infrascripta, Si aliquis tanquam mercator uocatur ad aliquod munus tabellionum finge, & peritus est in utraque arte cui magis debet obedire? & putat arti, seu officio cui magis adhæret. & citat. d. l. legatis. §. si unus. Verum licet prædictorum autoritas, & rationes adductæ me ualde mouerint, contrarium tamen puto uerius, hos, scilicet, mercatores nõ esse, mouet me ead. l. legatis. in. §. si ex officio considerando. hoc modo mercator dicitur gerere officiũ, ut probat Signo. in consi. xcv. nu. 25. & probauimus supra uersi. rursus quæritur. At qui pharmaca conficit, & officinis
51 assidet, dicitur artifex, & in artificio esse. ┼ officium autem artificio mutatur, non idem econtrario, ut probat Iurisconsultus ubi supra, & in. l. seruis. in. §. seruis. eo. tit. Et prædictorum differentiam reddit glo. in. §. si ex officio, quam approbat ibi Bar. officium artificio ideo mutari, non autem econtrario artificium officio, quoniam artificia potẽtiora sunt, & quadam animi assiduitate dicuntur, eò quòd inde uberior, & honestior quæstus percipitur, officia uero ad tẽpus, & propter urgentes necessitates sumuntur, & officium est quod habetur a natura sine doctrina, Artificium uero sine doctrina haberi nequit, ut notauit ibidem Bar. & in. l. si non sortem. aliàs incipit indebitum. in. §. si libertus. nu. 8. ff. de condi. inde. & Luc. de pen. in. l. j. in princ. & in. l. fi. num. 7. de excu. art. C. ubi inquit artificium mutare hominis conditionẽ, & potentius esse officio, refertque uerba Accur. proxime relata. Sequitur ergo id genus hominum denominandum potius esse ab artificio tanquam potentiori, cum artificium extinguat nomẽ officii, ex consequẽti non esse mercatores. Et hæc sen-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tentia comprobari potest ex his quæ scribit Archid. in c. si duo. de offi. delega. ait enim, si duo permiscentur,
52 quorum alterum sit potentius altero, ·|· potẽtius quod est atrahit ad se naturam minus potentis, & si debilius in numero excedat illud quod est potentius, citat. c. aqua. de conse. eccle. uel alta. Rursus confirmatur ex
53 his quæ scripsit gl. xiiij. q. iij. in summa in fi. ·|· licitum esse clericis emere rudem aliquam materiam, & inde aliquod artificium facere si eis sua non sufficiunt. xcj. dist. c. clericus uictum. & tunc subdit non acquiri lucrum ex negociatione, sed ex artificio, quod & Apo-
54 stolis licebat. xxj. q. j. c. j. ·|· Accedat, quôd doct. nostri dicunt, si compromissum factum est in duos arbitros, quorum alter est clericus, alter laicus, reductio ad arbitrium boni uiri petenda est coram iudice ecclesiastico, episcopo, seu uicario. secundum Bald. in. l. præcipimus. C. de appel. Ias. in. l. imperium. col. ij. nu. 3. ff. de iurisd. om. iudi. Rom. consi. cclxv. addit. ad Abb. in. c. quintauallis. nu. 38. de iure. Math. de affl. deci. lj. item fuit. Staphi. in tract. de literis gratiæ & iusti. pagi. mihi clviij. hoc tamen ultimum non ex omni parte conclu dit. Sed ex iam dictis respondendum puto in proposita quæstione, ut supra. Nec obstat text. in. §. si unus. quoniam seruus ille plura artificia habebat, nimirum si cedit legato eius artificii in quo plerunque uersabatur. At in casu nostro proponitur quempiam ex officio ad artificium se dedisse, unde præualet artificium, ut probatur in. §. si ex officio. & ad interpretationem si libet, quæ statim dicemus, legito. Minus & moueat, quod ex sentẽtia Gemi. retulimus, quoniam dico non admittendum ubi alterum altero mutatur, prout in proposita facti specie, officium artificio mutatur, & lex nominat ab artificio tanquam potentiori. Postremo sententia Bart. quæ nostram interturbare uidebatur,
55 non moueat. ·|· diuersa enim est quæstio a nostra, & commune nihil habeat. Apud eum enim quęritur, cui magis debeat obedire, Nostra autem disputatio est, an dicatur mercator, uel artifex, uel uerius (quod mihi

liceat dicere pace tanti uiri) errauit Bar.in eo iudicio, ubi mixtura eſt officij & artificij. Nam tabellio dicitur artem exercere,ut ſcripſit Ang.in conſ.xxxiij.ſupradicta reformatio citat.l.j. &.l.medicos .C. de profeſ.& med.lib.xj.unde ſententia Bart.infirmari uidebatur ex citato per nos.§.ſi ex officio,& his quę dixit Bar.in.l.quæritur.adde Bal.in.l.pe.c.de conſt. pecu. cir. fi.& Aſtē.in.iij.uol.de conſt.et Dec.in uerbo mercator,hi enim & additi ad ea,quæ ſcripſit Bar. non nihil ſcripſere non tamē quæ nos diſſeruimus, attigere.

56 ✝ Proxime accedit his quæ nuper diximus, quæ nunc ſe offert hæſitatio. Videmus quottidie in uarijs et diuerſis mercium generibus complures ſe exercere. Nihilq; prohibet id fieri.l.procuratoris.§.ſi plures. ff.de tribu.l.cuicunq; in.§.labeo.ff.de inſti. et unuſquiſque mercator a merce, in qua uerſatur nominari ſolet.l.cum duobus.§.quidam ſagariam.ff.pro ſocio. uerbi gratia mercator lanæ,mercator coriorum,a qua ergo negociatione ſeu merce id genus hominum appellari debeat,quæri poteſt,et reſpondendum de iure uidetur mercatorem huiuſmodi nominandum ab illa negociatione,in qua plerunque uerſatur. d.l. legatis.in.§.ſi unus .l. eius qui.§.j.ff. ad muni. et probari hæc ſententia poteſt ex pluribus ſimilibus locis, quæ copioſe et eleganter retulit.Iaſ. conſil. lxxiiij. in caſu uolu.iij.et ex his quæ ad rem noſtram non inſubtiliter ſcripſit.Signo.in conſi.ſemel atque iterum relato. nume.95.et huc ſpectaret quæ ſcripſit relatus. Bart.in l.cum quæritur.ff.de ſtat. homi. Rurſus ad rem facit quod idem Bar.ait in.l.Ariſto.ff.de dona.nu.2. dum docet ad diſcernendum contractum permutationis,

57 ✝ a contractu uēditionis in re dubia inſpiciendū,eſſe ſi maioris ualoris ſit res quæ datur pro re quam pecunia,permutatio iudicetur potiuſquam emptio et uenditio,et ſcribunt iuris interpretes,et præcipue Iaſo. in l.ij.in fi.prin.ff.ſi cert.pet.et in.c.ſi quæſtiones. extra de rerum permut. et ſexcenta doctorum loca refert, And.triaq.in com.de ut.ret.§.xxx.glo.j. nume.9. et

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

numeris ante.pagi. ccccccxlij. ad quem in hac materia semper confugito. Ego tamen semper putaui prædicta in re dubia admittenda, uel ubi mercatura minus potens stare nequit cum principali, secus si alia mercatura in qua minus uersatur, nil prohibet quin cum alia concurrat, in qua plerũque uersatur, et quæ principalis est, quoniam ea mercatura quæ non æque principalis est, tunc etiam consideranda est, quemadmodum dicimus de mixto separabili. Nam tunc prout de quolibet simplici iudicatur, ut scribit Ang. in.l. ij.in prin.ff.de uer.obli.et hanc interpretationem ueram esse puto, et probari ex commentarijs. Deci.in.l.
58 rogasti.ff.si cert.pet.num.7. ·|· qui putat.l.quæritur. ff.de sta.hom.et.§.si unus hanc interpretationem recipere ac etiam similia, quando quod principaliter agitur se (ut eius utar uerbo) non compatitur cum eo, quod in consequentiam uenit, tunc quod principale est inspiciamus, secus uero si id quod in consequentiam uenit se compatiatur, hoc enim casu illa qualitas etiam minus potens spectari ac considerari debet, hãc nostram interpretationem sensit Sign. in relato loco, dum contraria soluit, & subdit Dec. ubi supra posse aliquem in albo describi in diuersis seu duobus exerci-
59 tijs, &, ·|· ut ipse dicit, matriculari, et oneribus utriusq; artis astringetur, ut not. Rom. consi. ccccxxij. iste Franciscus. Hæc enim delatio seu in album aut matriculam descriptio aliquem ad onera subeundum arctat, quamuis parum in illo exercitio se exerceat, citat Bal. in rub.de consti.pecu.in fi.et eundem Bal. in.l.pe.C. eod.titu. quibus proxime scriptis addes ipse quæ nos in ultima parte dicemus, cum de cõstitutionibus mercatorum disseremus. uer. subiungit idem Bal. et superioribus quæ statim dicemus.

60 Agitata est illa quæstio, nec ab re proponenda, nũ ut quis mercator dicatur necessarium sit ampliorem substantiæ partem in mercibus contulerit? In quo iuris articulo. Dec.in.c.j.nume.29. extra de iudicijs inquit necessario id requiri, Abb.ibidem sensisse, qui citat.l.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tat.l.semper.in.§.negociatores.ff.de iure immu.& addit Bart.in ead.l.in.§.negociatio. in eadem opinione fuisse,& in rub.de naui.lib.xj.& Alex.ex facto consultum idem respondisse,ut patet consi.cviij.uiso themate.lib.iiij.Subiicit idem Deci.hanc sententiam simpliciter intellectam absurdum contineri,eueniret enim, ut qui sæpius & longo tempore se in mercatura exercuisset priuilegiis mercatoribus concessis non frueretur,si bona immobilia, quæ mercator habet, merces ipsas in ualore superarent. Vnde hanc sentētiam intelligendam putat in eo in quo plures qualitates concurrerent,in quibus inter se esset repugnantia. Tunc inspicienda illa est qualitas in qua magis uersatur,& quę præualet.l.legatis.§.si unus.ff.de leg.iij.&.l.quęritur.ff.de sta.homi. Vel hæc sententia accipienda est quando fraudis esset suspitio, ut quia se quis mercatorem fingeret,cum nō esset,citat Bar.in relata rub.de naui. Pro qua ultima declaratione addo ego text.in.l.iij.in §.diuus quoque Pius.ff.de iure immu.Hactenus Dec. in suprascripta,seu uerba similia, qui addit, quod primo loco dixit maxime procedere,si is in mercatorum albo descriptus esset, & adde eundem Deci. in.l.rogasti.in prin.nu.7.& seq.ff.si cer.pet.

Ego autem in hoc iuris articulo admodum necessario fremant, qui uelint, dicam audacius quid sentiam, puto enim de duobus separatim quærendum esse,Alterum est,an ut mercator quis censeri possit necesse sit maiorem facultatum suarum partem in mercibus,seu mercatura habere: Alterū num mercator ampliorem substantiæ partem in negociationem non habens,potiatur immunitatibus mercatoribus concessis, siue a iure communi, siue municipali lege. In prima igitur quæstione illum ego puto mercatorem recte dici posse,quem supra primo loco descripsimus, seu definiuimus,& non puto oportere ampliorem substantiæ partem in mercibus habere,quod etiam comprobare poteris ex pluribus,quæ scripsimus supra uer.item quæro,an qui semel.& quæ ad hūc locum pertinent illinc

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

assumens, nec legi text. dicentem id esse necessarium, nec Bart. expresse dicit in citata rub. de naui. ut refert Dec. & minus Alex. in citato consi. & Abb. similiter id non exprimit, licet id innuat cũ relatis, dum citat tex. in. l. semper. in. §. negociatores. ff. de iure immu. Verũ
61 ‡ quia huic sententiæ nostræ ualde aduersari uidetur citata. l. semper. in. §. negociatores. uersi. diuus Adrianus. &. §. negociatio. ea. l. respondemus hos tex. loqui in quibusdam negociatoribus, & quidem publicis, seu ad publicam utilitatem destinatis, & causa immunitatis principalibus constitutionibus certa forma concessæ. Et quoniam præfationes, & libentius nos ad lectionem propositæ materiæ perducunt, & cum ibi ueneri mus euidentiorem præstant intellectum, ut inquit Iurisconsultus in. l. j. ff. de ori. iur. præfari libet, fuisse negociatores, qui annonam urbis adiuuabant: Item nauicularios, & quidem publicos, qui annonæ urbis seruie
62 bant, ut in rub. C. de naui. seu nau. pub. ‡ & hi immunitatem a muneribus publicis consequebantur, ut dicit Iurisconsultus ad uerbum in. l. iij. in. §. negociatores. & forsan alii erant nauicularii, & alii negociatores, ut probari uidetur aperte, meo quidem iudicio, ex uerbis Iurisconsulti ubi supra, & in aliis locis. d. l. & in. l. nauicularii. ff. de mune. & hono. est enim copula inter hos quę inter diuersa plerunque adiici solet, licet Bar. in dicta rub. ex sententia Accur. scripserit, nauicularios dici tribus modis. Primo illos, qui naues faciunt, deinde qui in mercaturam nauium ampliorem substantiæ partẽ cõtulerint, & illos tertio, & postremo, q naues ducunt, & idem Accur. sensit in citato. §. negociatores. in uer. annonę urbis. in uer. sunt & alii, qui maiorem partem facultatũ habẽt in negociatione, & in istis omnia sunt necessaria, quæ in nauiculis, uno excepto, quôd non seruiebant annonæ urbis, hactenus Accur. Sciendum est etiam nauiculariis quadam forma, & lege immunitatem fuisse concessam, ut dicit Iurisconsultus in ead. l. iij. in. §. immunitati. in illis uerbis immunitati, quæ nauiculariis præstatur certa forma data est. Et si

non omnia quæ principalibus constitutionibus cauta erant eis congruebant, non poterant uti priuilegio sibi indulto, ut Iurisconsultus subsequitur. Idem arbitror negociatoribus huiusmodi immunitatem fuisse concessam principalibus constitutionibus certa lege quéadmodum nauiculariis, ut tales negociatores, qui annonam urbis adiuuabant, frui priuilegio immunitatis possent. Cautum enim erat, ut maiorem partem facultatum in negociationibus contulissent, idque probatur etiã in. l. nauicularii. & in. d. §. diuus Adrianus. Adeo quôd si aliquis negociator talis locuplex factus esset, propter legem, et formam datã immunitati, erat exercenda negociatio per incrementa facultatum, ut dicitur in. §. negociatio. ea. l. et prædicta lex, et forma immunitati data erat, ne quis negociator, seu nauiculator, negociatoris, seu nauicularii antedicti imaginem se induceret, ut subsequitur Iurisconsultus ubi supra. Ex quibus præfationibus euidenter patet. §. diuus. et §. negociatio. mouere non posse. Et non esse necessarium, ut quis dicatur mercator, maiorem partem substãtiæ in mercibus contulerit. Loquuntur enim in publicis negociatoribus, et quibus certa lege et forma immunitas concessa erat, et specialiter ut maiorem partẽ substantiæ in mercibus habeant, quod et fortius procedit si secundum Bar. et Accur. nauicularios, et negociatores eosdem fuisse admittamus, hi enim publici negociatores erant, ut constat ex rub. citata de nauicu. et nau. pub. Nimirum ergo si immunitatibus, seu priuilegiis uti non poterant, quoniam (ut ostendimus) certa forma immunitas data erat. d. §. immunitati. Et illud etiam tento dicere negociatores, qui annonam urbis adiuuabant, qui ue immunitatem habebant, ut supra, illos fuisse de quibus meminit Imperator in. l. cessante. C. de cõmer. et merca. ┼ qui erant numero quin-
63 gentorum sexaginta trium. Idque comprobatur, quoniam lex illa inscripta est Præfecto p̃torio, et intelligo urbis Romę κατ᾽ἐξοχὴν per ἀντονομασίαν. §. sed ius quidem ciuile. inst. de iu. nat. Non autem Præfecti Orien-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tis seu præfec. præt. Aphr. & quia in titulis sitis in. C. additur, licet glo. et doc. in. l. cessante intelligant de illis mercatoribus qui ad domum principis pertinebāt, quibus obstant duo, alterum est quia num rus quingentorum sexaginta trium uidetur nimis magnus ad domum principis. arg. etiam. l. j. C. eo. de com. et mer. considerando illa uerba negociatores (siqui ad domū nostram pertinent,) & reliqua. Alterum est inscriptio facta præfecto prætorio de qua diximus, et his addes. §. negociatores in publicis negociatoribus locum habere Pet. anti. sensisse in trac. de mune. statim referendus, et legitur in. l. j. in. §. item collegium. ff. quod cuiusq; uni. Nauiculariorum corpus seu collegium qui et in prouincijs sunt, senatuscōsultis et principalibus constitutionibus fuisse confirmatum, et de negociatoribus qui imperiali deuotioni deseruiebant, uide. l. negociantes. C. de excusa. mu. lib. x.

Consequenter et mouent nos quæ adduximus et considerauimus immunitatibus et priuilegijs a lege municipali concessis, mercatores qui non ampliorem substantiæ partem in mercibus habent, frui atque potiri posse, & a Decio nō dissentimus, licet difficile a tot legum prudentum uerticibus discesserimus, præcipue quia Alc. in citato consi. secundum illam sententiam, et Papiense et Mediolanense consiliū pronunciasse referat, et quibus addimus Ias. idem sentiērem in. l. scriniario. num. 8. C. de test. mil. Sed potest forsan unius et deterioris sententia, et multos et maiores in aliqua parte superare, ut inquit Imperator in. l. ij. in. §. sed neque ex multitudine. C. de uete. iu. enu. et hanc nostrā sententiam intelligimus dummodo quæ in definitione diximus concurrant, et secundum ea quæ ex sententia Decij supra retulimus, et non ab re esse hic putauimus quæ Pet. anti. in trac. de mune. sub num. 50. in. iij. parte princip. plene quidem circa immunitatem a iure communi negociatoribus concessam scripsit, ad uerbum referre; Ait enim interdum excusatur quis a muneribus propter negociationem qua gerit in quo

ſic diſtingue ſecundum Vg. Ro. et Bert. de deut. aut enim gerit priuatam negociationem, et ad priuatum commodum, et non excuſatur. ff. ad muni. l. filij. §. fi. ff. de mune. et hono. l. fi. §. ab huius. Aut gerit publicam, et ad publicum commodum, et tunc excuſatur a perſonalibus et a mixtis, et hoc quãdiu negocium gerit, concurrentibus tamen quæ debent concurrere, quæ omnia dic, ut. ff. de iure immu. l. ſemper. §. negociatores. in gloſ. ſed an a patrimonialibus excuſatur, gl. mouet. C. de nauicu. l. nauicula, forſan uoluit citare gl. in. l. negociantes. C. de excu. mun. lib. x. et uidetur negare, pro qua facit quia licet ſint abſentes cauſa Reipub. ut in. d. §. negociatores. tamen ob id a patrimoniali non excuſantur, ut in milite diximus. l. ſunt munera. ff. de uaca. mu. iuncta. l. pen. ff. ex quib. cau. maio. et ad id facit quod notatur. ff. de mune. et hon. l. et qui originem. §. fi. contrarium notatur in dicto. §. negociatores, et hoc uidetur uerius. ut in. § licet. in. l. ſemper. in glo. ſumendo a contrario ſenſu, et poteſt eſſe ratio, ut gaudeant in bonis, qui de bonis ſeruiũt, et ita non obſtat, quod de milite eſt argumẽtum, quia tales perſonæ ſeruiunt. arg. l. milites., qui a Rep. C. de re mili. Aut gerit negociationem priuatam, ſed ad publicum commodum, & idem priuilegium habet iiſdẽ iuribus, ſed uſque ad quinquennium tantum, dicta. l. nauiculare. iuncto. §. negociatores, ſupra citatis, & dic ut ibi, aut gerit publicam, ſed ad priuatum commodum, & tunc nullum habet priuilegium, ut. ff. de iu. immu. l. j. hactenus Pet. ant.

Offert ſe nunc alia controuerſia, quæ ad hanc partem attinet mercator mercaturæ, officium exercuit, & in albo mercatorum deſcriptus eſt, ſed nunc mercaturã exercere deſtitit, num is mercator dicendus ſit, adeo ut priuilegijs mercatoribus conceſsis uti poſsit. Bar. tractat in. l. iij. in. §. quibuſdam. ff. de iu. immu. & ſic non exercentes priuilegijs frui poſſe negat, motus iuriſconſulti uerbis ea. l. in. §. negociatores, qui ait negociatores a muneribus publicis immunitatem conſe

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

quuntur, quãdiu in huiusmodi actu sunt, citat etiam elegantem tex. in. l. qui sub prætextu. C. de sacro. eccle. & hanc sententiam probauit Abb. in. c. j. in fin. de iud. & Ias. in citata. l. scriniarios, & confirmari uidebatur ea. l. iij. in. §. diuus in illis uerbis licet in corpore nauiculariorum sit & reliqua.

Nec huic sententiæ aduersari uidetur quod scripsit Ange. in consi. xxxiij. supradicta prima, ubi in simili quędam iura referendo ait, sufficere quempiam descriptum in matricula, licet tempore quo immunitate et priuilegijs uult uti non exerceat, Quoniam constitutio de qua meminit, solum respiciebat exercitium tẽpore descriptionis, in matricula seu albo, ac quo in numero aliorum referebatur, et in sacculo seu pyxide immittebatur. Sed illa incurrit inspectio in ambiguo quid constituendum sit. unde Alex. in addit. ad Bart. in dicta. l. semper. in. §. negociatio, ex sententia. Iaco. but. in proh. ff. inquit aut sumus in claris, quòd is mercaturæ officium deseruerit, et non exerceat, et non est mercator modo, & ideo dispositio quæ de mercatore loquitur hunc non comprehendit, quod confirmat prędicta, & comprobare poteris, ex his quæ Sign. scribit in consil. xcv. sępius relato, sub nume. 21. & in consi. 245. nume. 1. in. q. qui inquit non sufficere describi quempiam in matricula seu albo mercatorum, nisi re exerceat, & subdit dixisse post Iaco. but. ubi supra. Aut sumus in dubio, & tunc si solitus est mercari præsumitur durare, & animum non habuisse, nec habere deserendi exercitium. §. pauonum instit. de re. diui. Proximamque consuetudinem respiciendam inquit, non remotam. ff. de alimen. & ciba. lega. l. mella. §. j. Addes etiã prædictis, quæ scripsit Bar. in tracta. testi. num. 63. uer. aliquam ex prædictis, quem uideas pertinet enim ad prædicta is locus, & in præcedenti nume. ad instituendum, atq; articulum super mercatore cõcipiendum. Item addes addi. ad Fel. in prohe. Greg. & denique, & hæc his quæ diximus supra uersicu. item quæro, & illa istis adiicies.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

66 ·|· Scio & illud apud Alc. tractatum esse in. l. mercis. ff. de uer. sig. pag. iij. quod hunc admodum spectat, an mercator sit dicique posit ille qui mercaturæ officium, per se non exercet, sed institorum opera, ac seruorum utitur, & putat si nullo modo ipse negocium tractet, uerius esse mercatorem non esse, sed si & ipse aliquando rationes excutiat, emitque & uendit mercatorem esse non negat, quæ sententia uera est, & placuit Ludo. Ro. Fran. de are. & Ias. in. l. scriniarios. nu. 8. C. de testa. mil. & subdit sensisse Bar. in. l. fina. ff. de excu. tut. motus illa lege quicquid Alexã. scripserit in l. diem functo. num. 23. ff. de off. asses. & quottidianum esse, ad nostræ ætatis mercatores, & hanc sententiam ex definitione seu descriptione primo loco per nos tradita confirmabis, his etiam addes, quæ infra subijciemus in uer. & illud eleganter, in fi. num. 72.

67 ·|· Bellissime etiam dubitare posset aliquis, num mercatoris appellatione campsores contineantur, & Pau. cast. in. l. in eum. ff. de insti. contineri putat, citat l. uni. C. nego. ne milit. lib. xj. ego autem mecum ipse cogitabam uulgare hoc uerbum esse, & non tam barbarum quàm quibusdam uidetur, Nam & Priscianus libr. x. capi. ij. eosque ultimo ait cambio ἀμείβομαι ponit charisius quod est permuto, & eius præteritum campsi quod ἀπὸ τοῦ κάμπτω ἔκαμψα græco esse uidetur, unde campso quoque apud Ennium lib. x. leucaten campsant, idest permutant, unde item campsores collybistas, atque trapezzitas, siue mensarios, aut etiã nummularios uocamus, de quibus apud Alcia. lib. j. Parerg. c. xlvj. & apud Andr. tiraq. in com. de utroque ret. §. xxx. glos. j. pagi. cccccexl. & Luc. de pen. in. l. si cohartalis. in fin. C. de coharta. lib. xij. Quibus addes
68 apud Ciceronem, Act. in uerré. iiij. ·|· & alibi collybum appellari pecuniæ permutationem, & detrimentum pecuniæ, quod in permutandis nummis assolet fieri, uulgo cambio, & perdita de laggi nuncupatur, de quo Alciatus etiam meminit, ubi supra. Igitur his præfatis quum campsoribus ea quæ in nostra definitione seu

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

descriptione diximus non conueniunt, mercatores di ci non posse puto. idque ex diuerso nomine etiam defendi potest. l. si idem. C. de iur. codi. Nec moueat .l. uni. C. nego. ne mili. loquitur enim in argenti distractoribus, & hos negociatores esse innuit, quod & nos concedimus, & supra ostendimus longam esse differétiam inter mercatorem & negociatorem, sed hoc ultimum uerbum generalius esse, & illud non negauerim uulgi opinionem spectandam esse, de qua diximus supra uerumtamen & illud eleganter queritur.

69 ¶ An appellatione mercatoris contineantur iuuenes qui cum ipsis mercatoribus immorantur ad ministerium, & mercaturæ exercitium discendi gratia? In qua quæstione distinguendum uidebatur secundum ea quæ Bar. noster scripsit in. l. legatis. in. §. ornatricibus. ff. de leg. iij. Putat enim dispositionem seu rem de qua agitur considerandam, Num scilicet contineat beneficium uel priuilegium, si beneficium addiscentes contineri, si uero priuilegium, secus. In illo enim. §. legatis ornatricibus eas cedere probatur, quæ per duos menses apud magistrum fuere, quæ senrétia comprobari potest, ex his quæ idem Bar. Alex. & Ias. scripsere in. l. j. circa fi. ff. solu. mat. & subijcit idem Bar. superiori loco, fauore legati ornatrices addiscentes. cedere legato ornatricum, & fauore legati esse. Imo in dicta. l. prima. etiam sensit. & ut supra distinguendum in hæsitatione proposita sensit Alex. in add. ad Barto in ea. l. legatis. in prin. sub litera G. Scripsit enim in hæc uerba, an autem appellatione mercatoris uel artificis ueniat discipulus uide Barto. in. §. ornatricibus. infra eo. Cogitanti auté mihi, propositam distinctionem in quæstione de qua agitur, placuit admittendam non esse: quoniam mercator dicitur officium exercere, & officium habetur a natura sine doctrina, ut scripsit idem Bar. in. §. si ex officio, iure enim gentium unusquisque nouit emere, & uendere licet unus alio cautius emat, secundum eundem Bar. in rub. de naui. li. xj. uerum. §. ornatricibus loquitur in artificibus, ut sensit ibidem Bar. artificium

autem in doctrina haberi nequit, ut late hæc ostendi
mus supra uersicu. & cum omnes in aliquo artificio
70 adhuc discere posint, ·|· nimirum si addiscentes lega-
to illius artificij cedunt, alioquin nullum cedere lega
to necesse sit, cum omnes adhuc discere possint, &
omne artificium incrementum recipiat, idque huma-
næ naturæ congruum est, omnes enim natura scire
desideramus autore Arist. in principio primi lib. Me-
taph. Vnde iurisconsultissimi Iuliani sententia, & si al
terum pedem in sepulchro haberem adhuc addiscere
quidem uellem, & hanc discendi cupiditatem, solam
uiuendi rationem optimam, in extremum uitæ diem
ducere debemus .l. apud Iulianum .ff. de fide. liber.
Cum igitur simus in diuersis, & ratio prædicta Iuriscō
sulti in mercatura (quæ est officium) cesset, consequē
ter relata distinctio quæstioni nostræ non congruit,
Puto itaque illud spectandum esse in huiusmodi iuue
nibus, num ea quę in definitione diximus conueniāt,
solent enim & ibi plerunque mercaturam exercere, &
si conueniant mercatores esse, si uero non conueniāt,
71 non esse. ·|· & his addes, quod inquit Bart. in .§. orna-
tricibus, in legatis fieri latiorem interpretationem, &
illam legem procedere in casu suo fauore legati, quod
etiam probauit Imo. in dicta .l. prima .ff. solu. matrim.
expeditum non esse, lex enim in testamentis .ff. de re-
gu. iur. in legatis non procedit, quoniam in his distri-
cte procedimus .l. nummis .ff. de lega. iij .l. apud Iulia-
num .§. scio .ff. de lega. primo. & declarat Dec. in dicta
regu. in testamentis & in consi. cclxxxix. non est par-
ui. Vnde consequenter tento dicere, in .§. prædicto, in
legato ornatricium, & cedere illas quæ per duos men-
ses apud magistrum fuere non fauore legati, ut dice-
bat Barto. aduersatur enim lex nummis, sed illa ratio
ne, & quidem eleganti ipsius Iurisconsulti, quam su-
pra retulimus, qua ratione iurisconsulti distinctio Bar
to. etiam peruerti uidebatur, & licet prædicta ex men
te legum esse putem, tanta tamen est Barto. autoritas,
ut ab eius responsis nefas, quodammodo sit recede-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

re,ſemel igitur, atque iterũ cogitabis. Addes etiam
prædictis,quod eleganter inquit Ang.in.l.quanuis.ff.
72 de acquir.poſ. ·|· ſi lex municipalis de mercatore, ſeu
artifice ſimpliciter meminit intelligendam eſſe in eo,
qui proprio nomine mercaturam exercet,non autem
alieno,cuius ſentẽtiam probat Deci.in conſi.cclxviij.
concluſio.in prin.citat tex. in.l.quæſitum.ff.de in ius
uoc.l.tutorem.ff.de his quib.ut indi.gl. in.l.lis nulla.
ff.de iud.& placet Aym.crau.ut patet eius reſponſorũ
lib.j.conſi.c.in prin.ſed hæc magis forſan congruerẽt
his,quæ proxime diximus uer.ſcio & illud.

73 ·|·Denique illud quæſitum eſt unde dicatur merca
tor,& Sig.in citato conſi.xcv.nu.25.inquit,mercator a
merce dicitur,ſiue a mercando. Ego autem puto non
a mercando,ſed a merce dici, Nec idem ſunt, quando
quidem uerbum mercor,ſimpliciter emere plerunque
ſignificat,ut dicam infra uer. & a merce mer
catorem dici ſenſit Alex. in.l.legatis.ff.de leg.iij.citat
l.mercis appellatione.ff.de uerb.ſig.quæ.l.hoc innu-
it.Et generaliter unà cum Alexan.dixerim,ubi ſupra,
ementes,& uendentes res,quę mercium appellatione
non continentur,mercatores non eſſe.

74 ·|·His igitur cognitis,quę ad propoſitam definitionẽ
& mercatoris nomen pertinent. Incurrit hic alia inſpe
ctio,ut quid ipſa mercatura ſit,uideamus: & eſt relatũ
apud Sig.in eius reſponſis reſp.xcv.nu.26. mercaturã
officium eſſe,quod ratione quęſtus exercetur in rebus
mobilibus comparandis, illis quoque diſtrahendis,&
omnes definitionis propoſitæ partes defendere cona
tur.Quæ definitio meo quidem iudicio corruit, cum
non conuertatur cum ſuo definito.iuxta.l.j.§.j.ff.de
dolo.& ea quæ in initio diximus,eueniret enim quòd
nenalitiarij,de quibus diximus ſupra uer. tractare nõ
eſt etiam ab re.mercaturã exercere dici poſſent, quod
& uerum non eſſe eodem loco oſtendimus.Item uer-
bum quæſtus, accipimus in iure pro lucro honeſto, &
inhoneſto.Pro honeſto,ut in.l.coiri.iuncta.l.ſeq. cu-
ius initium eſt quæſtus.ff.pro ſocio. Pro inhoneſto,&

in.l.palam.ff.de ritu nup. Vnde & illos, qui dilata so-lutione cariori pretio merces uẽdunt,& de quibus me minimus supra uer.ex prædictis singulariter infero.& quos usurarios potius nominandos probauimus, mercaturam exercere diceremus. Rursus uerbum rebus nimis generale est.l.j.§.rei autem uerbum.ff.si cer.peta.seruos enim, & mancipia rei uerbum continet.l.omnia.§.cum ita.ff.de leg.ij.& scribit Dec.in.l.citata.l.j.sub nu.7.citat.l.paulus.ff.de pignor. in.§.fi.quibus adde Gulg.Bal.& Ang.in.l.j.ff.de statu hom.qui rerũ appellatione personas quoque contineri scripserunt, & licet mercis appellatio ad res mobiles pertineat,nõ tamen ad seruos,ut in.l.mercis appellatio.iuncta glo. & in alia.l.mercis.ff.de uerb.signi.Hi enim qui seruos emunt,& uendunt uenalitiarii,seu mangones,nõ mercatores nuncupãtur,quod latius explicauimus supra uer.illud etiam quæri potest.sub nu.16.Vnde ita plenius,& uerius definiri,seu saltem describi posse nobis uidetur:Mercatura est officium,quod ratione quæstus liciti exercetur in permutandis,emendisque frequenter mercibus illis quoque non mutata per se forma , nec minutatim distrahendis, & quoniam, quæ supra diximus in definitione mercatoris huc quoque spectant, singula repetere superuacuum esse duximus.

Bene est etiam priusquam ad secundam propositæ materiæ partem perueniamus de significatione quorundam uerborum ad hanc rem attinenti breuiter disserere. ·|· Et illud primum quæritur,an mercis appellatione pecunia contineatur.& Bal.noster in.l.cum proponas.C.de nau.fœno.sub nu.3.scribit in infrascripta seu similia uerba.Nota quòd hic ex quo nauis proscribitur ratione illicitarum mercium proscribitur etiam pecunia,quæ erat in naui, hic enĩ erat mutuata pecunia,& illa fuit cum mercibus proscripta. Item merces comparantur ex ea,& quęcunque alia,Non tamen dicas si lex municipalis de mercibus loquatur,ad pecuniam referatur,ut.ff.de rerum permu.l.j. &.ff.de leg.iij.l.si chorus.§.j.hæc Bald.quem refert Asten.in.iij.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

uolu. de consti. & decre. in uer. merces. inquiens statutum de mercibus loquens ad pecunias non trahi, secus uero de iure communi. Ego uero hanc distinctionem sine ratione esse puto, Cui enim diuersum in iure municipali, quàm in iure communi sit statuendum non uideo, & generaliter crediderim mercis appellatione pecuniam contineri, idque fortissimo (ni fallor) argumento deducitur. Nam Iurisconsultus inquit, mercis appellationé ad res mobiles pertinere, ut in. l. mer-
76 cis. ff. de uerb. signi. ‡ Sed mobilium appellatione uenit pecunia, ergo & mercis appellatione, quôd autem mobilium appellatione pecunia contineatur. probat l. mouentium. ff. de uer. sig. & quia mobile omne id dicitur, quod sui natura ad motum, seu mouendum est habile. Contra uero immobile dicitur, quod e loco ad locũ moueri nequit, ut scripsit Old. con. ccxix. factum tale est, dominus rex. idque uerum esse puto ex in, & propria significatione uocabuli, unde aurum, argentũ, pecuniæ, pecudes, libri, mobilium appellatione continentur, ut probat Deci. in consil. cccclxxij. & seq. citat tex. in aut. de nupt. §. & quia parum. & ibidé Ang. hoc dicentem, & respondet omnibus, quæ Cor. qui in diuersa fuit sententia, adduxit in consil. xlix. in præsenti consultatione. columna penultima. uersicu. circa pecuniam. libr. tertio. Addo quôd idem Deci. plenius attingens in consil. ccclxxxj. uisis his, quæ accurate. ex uerbis Iurisconsulti in. l. si chorus. in. §. primo. ff. de legat. tertio. tres facti species non ineleganter considerauit.

Prima est in legato mobilium nummos repositos, seu destinatos, ut mutuo dentur non uenire, & cum Iurisconsultus excipiat nummos repositos, & qui mutuo dandi erant, omnes alios nummos qualescunque essent, includi sensit. Exceptio enim facta in uno casu, in aliis non exceptis regulam confirmat. l. quæsitum. in. §. denique. ff. de fun. instru. & scribit late idem Dec. in reg. j. ff. de reg. iur.

Secunda est in legato mobilium includi nummos

repositos causa præsidii, & consequẽter in specie nummos repositos.

Et illa tertia in legato mobilium pecunias uenire citat, plerosque in hac sententia fuisse, & probat, superuacuumque est referre, cum Decii uolumina præ manibus habeantur, & ex his sequitur. l. si chorus. nostram sententiam potius probare. Nec moueat etiam. l. j. ff. de rerum permu. quoniã illud uerbum merx ibidem pro re uendita accipitur, ut Iurisconsultus innuit, & interpretatur Accur. nec ex ea. l. inferri potest appellatione mercis pecuniam non cõtineri, ex natura enim contractus emptionis, & uenditionis euenit, ut aliud sit merx, aliud pretium: sicut enim aliud est emere, aliud uendere, alius emptor, alius uenditor, ita & aliud pretium, aliud res uendita. Verum & huic nostræ sententiæ aduersari uidetur, quod Accur. scripsit in. l. ij. uer. quid enim. in uerbo si sint. ff. ad leg. Rho. de iact. putauit enim ꝗ gemmas, margaritas, & annulos, merces dici non posse, quod tamen te non moueat. Accur. merito hoc loco reprehẽdendus est autoritate Iurisconsulti ea. l. §. cum in eadem. ubi Iurisconsultus in hæc uerba. Et siquidem tales merces imposuisset, quibus nauis nõ oneraretur ueluti gemmas, margaritas. Et cum hæc scripsissem legi commentarios Pau. castr. qui hoc ibidem notauit, & Accur. citauit in superiori, & relato loco, subditque ex facto agitatam quæstionem, cum quidam mercator in quadam lanæ sarcinula gẽmas, & margaritas immisisset, & id publicano non denunciasset, legeque municipali caueretur mercium aduectarũ causa quiddam solui, aliàs in commissum incidat sarcinula. quæsitum fuit, num mercium nomine margaritæ, & gemmæ continerẽtur, & ait, se iudicem factum, & secundum mercatorem, qui se certis consuetudinibus mercatorum defendebat pronunciasse, & rectissime quidem putauit Pau. cum consuetudines mercatorum præcipue inter ipsos mercatores spectandæ sint. Planè & illud non negauerim uocabula secundũ communẽ loquendi usum intelligenda esse, qui præcipuus

est.& propriæ significationi uocabuli præualet, unde & in hoc,& aliis uocabulis acquiescendum esset communi loquendi usui.l.librorum.§. quod tamen cassius.ff.de leg.iii.de quo supra diximus uer. itē & illud.

78 ·|· Relatum est apud Bar.in.l.legatis.ff.de leg.iii.ex facto propositā quæstionem. Huiuscemodi lege municipali cautum erat,mercatores in mercantiis (ut Bart. utar uerbo) florenos certa summa recipere obstrictos esse:num et id in dote procederet,& dos mercantia diceretur hæsitatum esse,& respondit idem Bar.licet dotis cōtractus ultro, citroque obligationem contineat, non tamen quæstuarium actum esse, nec actum frequentiam,seu assiduitatē recipere,seu admittere, quæ in huiusmodi requiritur.l.j.ff. de tribu. & nos supra plenius probauimus,dotem igitur diuersam a merce, seu mercantia censeri, quæ sententia Bar.uera est, & sollicitam tantum dubitationem recipit.

79 ·|· Vulgaris est etiam illa quæstio, num (ut recentiores Iurisconsulti dicunt) mercantiæ,seu negociationis appellatione legatum cōtineatur,& uerius est non contineri.secūdum Bar.in.l.cætera.in.§.sed & siquis. ff.de lega.j.citat.l.legatis. ubi se scripsisse inquit.ff.de leg.iij.& licet nuncupatim non dixerit, id tamen sensisse colligitur, quoniā in legato nō est ultro, citroque obligatio,quæ admodum necessaria est in negociatione,ut ex uerbis,& mente Bart.in superiori quæstione

80 diximus.·|· Vnde idē Bar.ait si lege municipali cauetur ex qualibet negociatione,seu mercantia uectigal solui in legatis locum non habere,quæ Bar. sententia recepta est,& omnes iuris interpretes conueniūt, ut Alex. & Ias.in eod.loco retulere. solus Ias.de isto non recte dubitat,tentat enim dicere admittēdam hanc sententiam ubi simpliciter municipali lege ex negociatione, seu mercatura uectigal solui caueretur. At ubi (prout

81 in proposita quæstione) ·|· adderetur uerbum qualibet subdubitat,Mouet eum glo.ibidem,quæ sensit legatum lata sumpta uocabuli significatione negociationem dici posse.& in.l.marcellus.ff.de dona. inter uir.

82 & uxo. ·|· Vnde propter dictionẽ qualibet,ſtatuentes
etiam de legato ſenſiſſe uidentur,& probat. Nam par
tis nomen,licet ſimpliciter prolatum dimidiam ſignifi
cet.l.nomen filiarum.§.portionis nomen.ff. de uerb.
ſig.ubi tamẽ adiicitur dictio aliqua, ut puta aliqua par
te propter adiunctam dictionem aliqua,in minima in-
terpretamur,citat gl.in cle.j.in uer. aut earum parte.
iuncto tex.de foro comp.quæ Iaſon. ſententia ex ge-
nerali uerborũ conceptione defendi poſſe uidebatur,
mercantia qualibet.iuxta ea,quæ iuris interpretes ſcri-
pſere,& præcipue Bar. in.l.j. ff. de eo quòd cer.loco.
Rurſus occurrit,quod ex facto conſulto placuit Vero
nenſi in conſ.xiiij.pro declaratione.nu.11.refert enim
83 Ang.Peru.in conſi.cclxxxiij.uiſo themate. ·|· reſpon
diſſe uerba quouis modo,omnes modos, qui excogi-
tari poſſunt, ſignificare,& probat Mar.in conſil.lxxx.
nu.37. & propius ad rem accedens defendi uidebatur
opinio Iaſ.ex his,quę Gemi.ſcribit in.c.ij.§.j.in prin.
arg.illius tex.de reb.eccle.non alie.in.vj.Inquit enim
84 ·|· ſi municipali lege cauetur ex quolibet contractu ue
ctigal ſolui propter generalia uerba recognitiones (ut
eius utar uerbo) de quibus in dicto capite includen-
tur,quæ tamen contractus nomine proprie non conti
nentur,& probat ibidem Phil.franc.& refert, ac ualde
laudat Mar.in.l.unius.in.§.cogniturum.ff. de quæſti.
nu.28.& ſeq.Pari ergo ratione cum legatum lata ſum-
pta uocabuli ſignificatione negociatio, ſeu mercantia
dici posſit propter illud uniuerſale uerbum, creden-
dum eſt, ſtatuentes, in legato quoque locum habere
ſenſiſſe. Accedant & quæ ſcripſit Bal.in.l. ita nobis.C.
85 de adul.& multa ſimilia relata per Mar.ubi ſupra. ·|· Et
illud præcipue,lege municipali ſancitum erat, malefi-
cia quælibet a ſindico communis denunciari oppor-
tere,reſpondit propter uerbum quęlibet,ad maleficia,
quæ impune admitti poſſunt, & proprie maleficia dici
non posſunt,trahendam eſſe.Item & Alc.in.l.mouen
tium.ff.de uer ſig.generalem locutionem factam uer-
bo quibuſcunque,ad improprium caſum trahi, quem

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Alc. ac sexcenta aliorum doctorum loca, quæ ad hanc rem pertinent, citauit And. Tiraq. in com. de utroque ret. §. j. glo. vij. nu. 20. & seq. pag. lxxviij. et seq.

Verum hęc, & similia mouere quenquam non debe rét, ut à Bar. & plerisque alijs dessentiant. In promptu enim sunt responsa, & primum quod Ias. dicebat ea ratione remouetur, quoniam uerbum qualibet, non ita propriam uerbi significationem extendit. quemadmodum dictio aliquis, adiecta, & adiuncta uerbo partis, propriam significationem uerbi partis restringit. In uerbo enim aliqua inest quodammodo limitatio uerbi

86 partis si ipsi adijciatur. ·|· Preterea, & illud uerbum aliquis, secundum subiectam materiam intelligimus, idque notat Aret. in. l. Gallus. in. §. in omnibus. ff. de libe. & postu. quod bellissime demonstratur ex. l. si unquam. C. de reuo. dona. Non enim donatio modicę partis facultatum reuertitur in arbitrium patroni, qui postea liberos susceperit, ut scribit late Dec. in. l. j. nu. 10. C. de pac. et pręceptor meus Goz. in cons. lxxx. nu. 18. in hac causa. & recentiores iuris interpretes in eadem. l. si unquam retulere. quibus adde, quæ leguntur in Trac. Alc. de pręsump. in. iij. parte Reg. j. uer. decimotertio. illud est etiam hic adnotandum si statutum diceret in qualibet mercantia uectigal solui, quod supra ex mente Doctorum retulimus, proculdubio esse, & si uerbo negociationis statuentes usi essent, adiecto uerbo qualibet, idem ut supra respondendum, licet id uerbum mercatura (ut diximus) generalius sit, Nam quatenus in legato negociatio quodammodo considerari possit, non est porrigendum statutum uigore uerbi qualibet, ad minime propriam (ut ita dixerim) negociationem arg. eorum quæ scripsit Bar. in. l. talis scriptura. ff. de leg. j. circa pecuniæ uerbum.

Nec etiam moueat quod inquit relatus Bar. ff. de eo quod cer. lo. retortione enim uti possem autoritate glo. ibidem ut loci generalitas ad idoneum restringatur. In quo tamen articulo quando uerba generalia temperanda sunt uide uerbosos commentarios docto

rum

rum in.l.prima,in.§.nunciatio.ff.de nou.ope.nunc. & præcipue Io.cro.nec etiam aduerſatur conſiliũ Angeli ſupra relatum, nil enim cõmune habet cum quæſtione noſtra. Non moueat etiam quod Gemi.ſenſit in citato.c.ij.de reb.ecc.non alie.quoniam licet proprie contractus ultro citroque obligationem requirat, illa tamen confeſsio,& recognitio (ſic enim appellat)propius accedit ad ueram ſignificationem uerbi contractus,quàm legatum ad negociationem. Præterea (ut puto) Geminiani ſententia admittenda non eſt, nam & Bart. & alij ſupra relati fortioribus rationibus contrarium ſenſere,& confirmari hæc poſſunt, ex ſcriptis a doctoribus in citata.l.j.in.§.nunciatio. Andre. tira. ubi ſupra Salycet. in.l.ij.C.de noxa.& Goz.in conſi. lxxxviij.ſtante ſtatuto & illud omittendum non eſt, uerbum illud qualibet diſtributiuum eſſe,& adiectum dici poſſe a ſtatuentibus demonſtrandi gratia,ex unoquoque contractu uectigal ſolui oportere, rem enim cuilibet tribuit inſolidum,ſecundum Bar.in.l.hoc articulo.ff.de here.inſti.& And.tiraq.in com. de utroq; ret.§.xxxj.glo.j.& unica,nume.xj.pagi.cccccclix. & ſeq.qui de hac dictione ſexcenta doctorum loca refert. Denique communi ſententiæ non aduerſatur illud argumentum a ſimili Marſilii in citato.§.cognitorum.alia enim ratio reformat pactum, ſyndicus enim ſtante dicto ſtatuto maleficium,quod impune admittitur denunciare debet, quia qualecunque ſit maleficium in cognitione iudicis eſt, an puniendum ſit necne,non autem ſyndici,ut eleganter ſcripſit Bart. in.l. prima.in.§.accuſatoris.ff.ad turpi. & in alijs locis ab eo relatis,et probat Ang.in practica ſua,in uerſic.nec non ad denunciationem.nume.7. addit idem Mar. ſimilia quædam defendendi gratia, quod ex facto conſulto eidem placuit,quæ referre & ſuperuacuum duxi,& conſequenter reſpondere cum ad hanc noſtram controuerſiam non attineant, & quædam diſsimilia pro ſimilibus adduxerit,ut plerunque aſſolet, ex quibus euidenter patet a Bartholo & communi ſenten-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tia recedendum non esse, & his addes (quod non semel diximus,) negociationis, & mercātiæ uerbum nō unico actu conuinci, sed frequentationem & assiduitatem actuum requirere, ut ex facto consultus respondit Areti. consil. xxix. diligenter, nume. 14. qui iuribus probat.

87 ·|· Illud in dubium reuocari etiam potest an mercis appellatione uestimenta contineantur, & cætera quæ habemus ad usum quottidianū pertinentia, seu quottidianum penus, respondendum tamen est, ut in. l. j. §. ait prætor. & in glo. in uerbo accedunt. & in. l. sed & ipsi. ff. nau. cau. stab. & uide etiam Pau. cast. in. l. ij. §. cum in eadem. ff. ad. l. rhod. de iac. & uide etiam quid idem Paulus cast. de eadem dictione mercis scripserit,

88 in consi. xl. ·|· Istud nomen grassia, in prima par. ubi etiam quid appellatione huius uerbi uulgaris grassia, quid frugum, quid annonæ, & quid uenalium contineatur non insubtiliter disputat. & denique sciendum

89 est mercaturā, & mercem inter se differre, ·|· Merx. n. est species ipsa quæ emitur, uenditur ue, Mercatura uero actus mercandi, & Bud. relatum a Iacobo Spieg. autoritate Ciceronis defendere mercem pro pēsione, & annuo reditu etiam accipi. Sed & ipse a significatione, a lege data quam retulimus ne transuersum (ut aiunt) unguem recedas.

90 ·|· Fuit etiam quæstionis quid mercatus nomine cōtineretur, & Alex. noster in consi. xxxvj. uiso themate

91 uolum. ij. ·|· subdubitans tentat dicere legem municipalem, quæ a socio initum mercatum ratum haberi mandat, de re mobili tantū intelligi. quandoquidē mercatus a merce deducitur, per locum ergo qui a cōiugatis dicitur, ubi merx non est ibi nec mercatus, citat. l. mercis. ff de uer. sig. & Accur. in. l. uni. C. de nūd. in uerbo mercatibus, Alci. uero in ea. l. mercis, & Alc. refert, & id nomen potius trahi credit a uerbo mercari, quod uerbum simpliciter emere plerunque significat, subdit atque ita uulgaris loquendi usus seruat, Quæ sententia Alcia. comprobari posse, uidebatur ex

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

rub. C. quæ res uendi non possunt, & qui uendere uel mercari uetantur, & eo. titu. l. fi. & l. consilio. §. quæsitum. ff. de cura. fu. In illis uerbis cum quoque, qui ab altero ex curatoribus fundum furiosi legitime mercaretur, & Ter. agrum in proximum hinc mercatus est, & idem in eunu. Eunuchū quem mercatus fuerat frater Thaidi, rursus Alex. sententia hæsitationem hic uidebatur, quando doctores nostri utuntur hoc uerbo, & in bonis immobilibus, ut patet ex scriptis Pau. cast. in. l. contractus. nume. 9. cap. de fi. inst. inquit enim in hæc uerba partes concluserunt mercatum de una possessione, & reliqua. Nec mouet quod relatus ait Accu. in dicta. l. uni. C. de nun. is enim in codice meo uerbū mercibus non mercatibus exposuit, quinimmo retorqueri posse uidebatur, ea. lex. siquis initium legis consideraret in illis uerbis, qui exercēdorum mercatuum, aut nundinarum licentiam obtinuerit. Dicitur enim ex his quæ antea gesta sunt accedentes ad locum conueniri non posse. Quæ securitas etiam intelligitur cōcessa in uenalitijs quod est ex ui uerbi mercatus, ut colligitur ex initio dicta. l. & relatis uerbis, unde cum nomen mercis non referatur ad seruos, (ut non semel diximus) subtiliter cogitanti innuit lex. uerbum mercatus potius a uerbo mercor quā merce deduci, & cōfirmari potest, quia ipse locus in quo huiusmodi fiūt, etiam seruorum dicitur, indicat Teren. locus in Adel. emptæ mulieres complures, nisi eò ad mercatum uenio, damnum est maximum, de quo etiam nomine scribitur in. c. primo. de emp. & uen. in hæc uerba præsbiteri plebes suas admoneant, ut non carius uendant transeuntibus quàm mercato uendere possunt, & inquit Imp. in aut. ut non fiant pignorationes. Nullam in mercatis præualere pignorationem, hoc quod maxime ibi præsumptum inuenimus, & securitatem non præstare, & sine permissu, seu principis priuilegio fieri posse, Bald. & Saly. referendo in ea. l. j. C. de nund. scripsit Veron. in trac. de gabel. in. ij. par. octauæ partis principalis. nume. 19. sed ut unde diuerteram ad pro-

positam. liij. quæstionem redeam, an ad immobilia, hoc uerbum porrigendũ sit subsisto, ut inquit iuriscõ. in.l.si me & titium. ff.si cer. peta. et in.l.seruum quoq;. ff.de procu. & uerba legis municipalis diligenter inspicienda, rationemque eius considerandam, & ex his discerni facile posse, an de mobilibus tantum uel etiam immobilibus statuentes senserint, & in dubio puto debere dici, & mobilia & immobilia comprehendere.

92 Et postquam in sermones nominum incidimus, nec quidem tacebimus promercalis nominis expositionem promercalia enim (ut Budeus ait) dicuntur quæ paterfamilias uenalia habet, præter seu extra ea, quæ usui suo seruat, quidam etiam dicunt promercalia proprie dici merces quæ primo minoris emuntur, ut postea charius distrah ıtur, quarum rerum negociatores græco uocabulo propolæ nuncupantur, de hoc nomine meminit iurisconsultus in.l.quòd si hæres. ff. de impen. in rebus dot. fac. In hæc uerba quòd si hæ res in quibus impensæ factæ sunt, promercales fuerint, tales impensæ nõ uoluptariæ, sed utiles sunt, & de significatione uerbi, uide Io.bap.pium anno. poste.c.xciiij.& Alcia. in lib. primo prætermissorum, in uerbo promercalis, & And.tiraq.in com.de utro. ret. §.primo. glos. vij. nume. 110. pagi. cvij. ubi de auro promercali.

93 ☩ Sed & his addes mercimonium, quod nomen mercium contractationem significat indicat.l. nobiliores. C. de commer.& mer.& sicut a patre patrimoniũ, ita a merce mercimonium dicimus, de quo uerbo meminit Impe.in.l.ij.C.de episs.& cle.& summus Pontifex in.c.fi.extra de iude. & in.l.j.C. de natu. libe. In illis uerbis, ut quæ mercimonijs publicis præfuerit, quemadmodum de mercatione Impe.inquit in.l.uni. in.§.similique modo.C.de latin. lib.tollen.impiam.s. mercationem esse si dominus ancillam tentauerit prostituere, de quo meminit Gemi in.c.eijciens.lxxxviij. distin.& nos supra retulimus, sed & ipsum mercimonium pro mercibus aliquãdo accipimus, indicat Plau.

locus in amphi.ut uos in uostris uoltis mercimoniis emundis uendundisque me lætum lucris afficere, & alibi: ⁜ commercium, etiam cōmutationem merci iudici, Albe.inquit in dictionario suo, & ad omnes contractus referri, & Alexan.in.l. cætera.in.§.sed & siquis. ff.de leg.j. Commercium proprie esse scripsit, ubi aliquid simul cum alio geritur, & certe generalius hoc uerbum esse receptum est, unde legimus iurisconsultos ipsos dicere consueuisse etiam in rebus immobilibus rem aliquam esse in commercio, uel non esse, patet ex.l.apud Iulianum,in.§.constat.ff.de lega.j.& in l.multum interest.ff.de uerb.ob.et notauit Bald.in.l. & si dotis.colum.pe.et fi.C.de iu.dot.et generale uerbum esse ad omnem contractum probatur,in.c.lotharius,de prohi.feu.alie.per lot.et autoritate Acc. in.§. j.insti.de inuti.stip.et in.l. ex hoc iure.ff.de iust.et iu. et commerciorum duo esse genera, notauit Bud. in annot.ad Pand.pag.xix.alterum uoluntarium,ut emptio,uenditio,mutuum, ob id uoluntarium dictum, quod eorum principium in arbitrio nostro situm est, alterum non uoluntarium, et huius generis partim clandestina esse,ut furtum,adulterium,partim uiolenta,ut uerbera,uincula,raptus,ut scribit etiam Io. Cor. in.l.multum interest,supra citata,commercium proprie tractatum frequentem mercaturæ significare, et facultatem mercium emendi, et uendendi, et in iure nostro designare liberā cuiusuis potestatem res dominio,et usibus proprijs aliquo modo subijciendi,unde iura dicunt res quasdam esse,quarum commerciū habere non possumus,idest eas res tales esse, ut compararí,et in dominium,usus ue nostros redigi non possint, et denique de hoc nomine crebra est mentio in iure nostro,ut in.l.sed et celsus,in princ.et.l. qui officij.§.j.de emp.et uend.l.usu capionem.ff. de usu.l.si in emptionem.§.omnium ff.de contrah.emp.l. inter stipulantem.in.§.sacram.ff.de uer.ob.l.iij.C.quæ res uend. non pos. et in.l.j.C. quæ res exp. et plerisque alijs locis.

Sed nominibus relictis illud in ambiguo est, nũ nomini merx, seu mercantia plura corpora subiiciantur, idest uniuersale corpus sit in quo una res loco alterius subrogetur, adeo, quôd si corpora renouentur, seu res mutentur renouata priorum loco succedant, sicut de grege, & peculio dicimus. l. grege. ff. de Pig. l. proponebatur. ff. de iud. & uerius est esse. Id enim sensit Bal. in. l. ubi adhuc. sub nu. 18. C. de iu. dot. unam enim rẽ loco alterius subijci expressim notauit, et idem opinatur Bar. in. l. cum pater. in. §. mensæ. ff. de leg. ij. inqui

96 ens uniuersale uerbum esse. ✝ Vnde si mercator mercantiam suam legauerit, & debita, & credita huic legato cedere respondit. & hæc sententia probatur in. l. Procuratoris. in. §. mercis. & in. §. si propter. &. §. si plures. ff. de tribu. & comprobat alijs autoritatibus Neg. in trac. de pigno. in. ij. mem. ij. partis princ. nu. 17. & seq. qui Soc. in. l. qui Romæ. in §. callimachus, in secũdo notabili. contra sentientem eleganter non immerito notauit. & ne inutiliter hanc quęstionem a nobis

97 tractatam putes, ipsum legito ✝ & quæ nos cum de cõtractibus mercatorum differemus uer. sciendum est etiam, dicemus.

Verum non me latet eundem Bar. Soc. ex facto cõsultum respondisse uniuersale corpus esse, ut patet. ij. resp. lib. consi. ccliiij. uisa et considerata contingentia facti, col. fi. inquit enim licet frater proprio nomine pecunia fratris negocia gerens sibi acquirat, & non fratri, ut notat Bar. in. l. Titium aut Meuium. §. altero. ff. de admi. tut. & in. l. si patruus. C. cõmu. ut. iud. illud tamen admittendum est, quando frater pecuniã fratris simpliciter accepisset, cõtra uero ubi communem negociationem, seu mercaturam, unus ex fratribus incepisset nomine proprio administrare, tunc enim mensa & negociatio non potest ex parte unius augeri quin etiam ex alterius parte augeatur, agitur enim de iure uniuersali, sicut diceremus in peculio, grege, uel hæreditate, et refertur et pluribus modis probat Dec. in consi. cclv. casus de quo quæritur, et his autoritati

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

bus,quas Neg.non retulit, eius ſententiam confirmabis,& Socini autoritatem ſuamet infirmabis : & addes etiam Pet.de Anca.In conſi.cccxxxij.Pro clariori deciſione col.ij.

98 Sed & illud huic rei adiiciendum eſt, quod belliſsime Iuriſconſul. ait in.l.rerum mixtura.ff. de vſucap. Tria eſſe corporum genera,unum quod continet uno ſpiritu ut homo, ſignum, lapis & ſimilia. Alterum quod ex continentibus hoc eſt ex pluribus inter ſe coherentibus conſtat,ut ædificium,nauis,armarium,Tertium quod ex diſtantibus conſtat ut corpora plura non ſoluta, ſed uni nomini ſubiecta ueluti populus, legio, grex.

99 ✝ Nouiſsime illud adnotandum eſt quod ſumę prudentiæ & autoritatis inquit Plato in dialogo qui inſcribitur:ſophiſta ſeu de ente. Mercaturam duplicem eſſe ſcripſit.n.in hæc uerba. Mercatura præterea duplex eſt. Altera adiectum corporis ſpectat, altera ad animi diſciplinam, commutatque nummis eruditionem. The. quemadmodum dicis? Hoſt. quod ad animum attinet forſitan ignoramus. Nam quod ad corpus agnoſcimus. The.nempe. Hoſt.cum profecto qui muſicam alibi quidem diſcendo emit alibi docendo uendit literaturamque ſimiliter & præſtigia cæterasque animi diſciplinas tam ſerias quàm iocoſas mercatorem nihilominus quàm corporis alimenta uendentem dicimus et reliqua.

FINIS PRIMAE PARTIS.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ELENCHVS QVAE-
STIONVM, ET SENTENTIARVM, QVAE IN SECVNDA PARTE CONTINENTVR.

1 *Mercatorum usus antiquitus in Insula Rhodo fuit, & ab eadem Insula naualium commerciorum leges dictæ sunt.*

2 *Solon iuuenis ad mercaturam se contulit.*

3 *Sapientißimi uiri mercaturam exercuere, & de mercaturæ commodis.*

4 *Mercatorum, & campsorum massa summum bonum, & quintum elementum, secundum Bal. licet tempestate nostra atrocia admittant.*

5 *Mercatorum status est in magno discrimine salutis æternæ.*

6 *Deceptio, an permittatur in emendis, uendendisq; mercimonijs.*

7 *Religio non læditur ab eo, qui scienti ualorem rei pluris uendiderit, si tamen is neceßitate ductus non emit, & an bono uiro congruat decipere.*

8 *Mercatores, an quæ dixerint in uendendis mercibus præstare teneantur.*

9 *Mendacium omne in rebus cōtrahendis tollendum est, quia mendacium sine peccato esse non potest, & in mendaces mercatores quædam.*

10 *Fides recta, ac bona in mercatoribus præcipue esse debet, & seruare debeant, quæ eis placuerunt semel.*

11 *Mercator callidus laudatur, qui sine dolo malo deseruiat per dißimulationem, & sua, uel aliena tueatur.*

12 *Mercator experiens laudatur, & plurimum in mercatura ualet experientia.*

13 *Mercator, literarum non ignarus esse debet, & qui sua prudentia instructus sit.*

14 *Mercatores Florentini sunt dilig\u0113tes, & pecunias dormire non sinunt.*

15 *Mercatores probe se agant circa omne officium suum, & temperent se ab his, quæ sunt prohibita rationes diligenter con*

ficiant, & calamo non parcant.

16 *Mercatores, an sint utiles, & necessarij urbibus, & commoda, atq; incõmoda, quæ a mercatoribus proueniunt, enumerãtur.*

17 *Mercatores, an sint habendi inter honoratas personas.*

18 *Officiũ, seu ars dicitur nobile ex loci cõsuetudine, atq; opinione.*

19 *Mercatura refert, an tenuis, uel magna, uel copiosa sit, & sequentibus numeris.*

20 *Magnus, & diues mercator pecuniam in promptu habere præsumitur, cõtra uero si tenuis sit, et magna summa. et nu. seq.*

21 *Melior conditio dicitur oblata ubi boni campsores ad emptionem accedunt.*

22 *Mercatori uili, seu pauperi asserenti gemmas, seu prætiosas margaritas habuisse non creditur.*

23 *Præsumptio exclusiua doli mali ex conditione mercatoris accipitur.*

24 *Mercator diues si uisus est exire e domo Sempronij cui magnæ pecuniarum summa subtracta fuit furto, & quidem furti tempore, quòd non poßit ex hoc solum quæstioni subijci.*

25 *Mercator, qui multas merces habet, quæ difficile amoueri, seu exportari possunt, si conueniatur, non tenetur satisdare de iudicio sisti.*

26 *Mercator, qui in periculoso loco merces habet iuxta flumẽ, quod uim fecisset, uel mare ubi numerus piratarum eßet, uel in montibus, ubi aquarum essent impetus, uerisimile est non soluendo effici, quod declara, ut in sequentibus numeris.*

27 *Mercator fœnebres pecunias recipiens præsumitur cito pauper, & non soluendo effici, quod declara, ut in seq.*

28 *Mercator, qui ad diem merces emit, & easdemmet uiliori pretio, quàm emerit, præsenti pecunia uendit, breui ad inopiam redigi præsumitur.*

29 *Argumentum a solitis in iure fortißimum.*

30 *Certare cum usuris cum fructibus prædiorũ stultißimum est, & declaratur Ciceronis locus, & admonentur ciues Anconitani ne faciant.*

31 *De statu illius mercatoris maxime dubitandum, qui ære alieno grauatus iam ceperit sarcinulas componere.*

32 *Lex in omnibus. ff. de iudi. locum habet tam in contractibus bonæ fidei, quàm stricti iuris, & exempla subijciuntur.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

33 Mercatores extranei, an sine causa a dominis locorum expelli poßint.

34 Mundus est omnibus communis patria.

35 Popularium appellatione, an aduenæ incolatum habentes contineantur. & nu. seq.

36 Mercatores inclytas nominatim uetustis legibus prohibitas ciuitates transgredi prohibentur sub pœnis.

37 Marani peßimum genus hominum, & multa aduersus eos relatiue.

38 Mercatores dum uagantur inter miserabiles personas connumerantur.

39 Mercator absens mercaturæ causa, an ex uoluntaria seu probabili causa abesse censeatur.

40 Mercatoribus christianis prohibitum est esse commercium cum saracenis & hostibus populi Romani tempore belli, & in mercibus non prohibitis, & etiam prohibitis.

41 Merces prohibitas etiam redimendorum captiuorum gratia ad hostes belli tempore deferre non licet.

42 Saraceni dicuntur, qui nec uetus, nec nouum testamentum recipiunt, seu Deos plures colunt.

43 Mercatores christiani cum hostibus et saracenis inita pace uel pactis inducijs possunt habere commercium & merces exportare dummodo non sint merces prohibitæ.

44 Persæ semper graues populo Romano fuerunt.

45 Argumentum a contrario sensu non sumitur, ubi legum correctio uel prauus intellectus sequitur, & quædam alia.

46 Saracenorum secta minus mala quã secta hebreorum.

47 Iudei amiserunt regnum, & subijciuntur christianis & Imperio Romano, tanquam serui subiecti esse debent.

48 Mercatoribus christianis exceptis saracenis & hostibus cum alijs, cum quibus nec pax, nec fœdus, nec bellum existit, ut puta cum Indianis est commercium, & possunt omnes merces ad eos exportare.

49 Rex Francorum si Regi Angliæ bellum indixerit merces, siue licitæ, siue illicitæ exportari e loco ad locum non possunt.

50 Commercium est regulariter inter Christianos, & Iudæos, fallit in quibusdam casibus enumeratis.

51 Aduersaria, quæ sint, et quid codex, et quare appellatur codex.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

52 Codex rationum mercatorum, ut more proborum mercatorum institutus, & conscriptus dicatur, quæ requirantur.

53 Codex rationum debet habere inscriptionem, & ex ea sumitur argumentum mercaturam communi nomine factam.

54 Societas prosecuta, seu renouata ex præfatione codicis, ostenditur.

55 Inscriptio codicis rationum si reperiatur deleta, in casu notabili defenditur.

56 Liber rationum, ut legitime confectus dicatur, necessarium est, ut ex eo explorari possit computationes probe, an improbe sint relatæ.

57 Officiales, quem modum in conficiendis rationibus seruare debeant.

58 Liber rationum omnia singulariter, & explicite continere debet, & non continere summas in genere, uel in concreto.

59 Librum rationis de more factum oportet, in quo loci consuetudo spectanda est.

60 Rationes in codice descriptæ causam continere debent, & incerta, uel obscura causa non sufficit, coniecturalis uero sufficit.

61 Rationes in codice mercatorum, & diem, & Consulem, an debeant continere.

62 Liber rationum, et rationes ipsæ bonam fidem continere debent non repugnantia, aut non uerisimilia.

63 Liber rationis mercatorum carere debet inductionibus, superinductionibus, cancellationibus, & omni suspitione.

64 Scripturæ mercatorum stabiles, & firmæ esse debent, ad quarum fidem frequentissime decurritur.

65 Liber mercatorum non refert, an ab ipso mercatore, uel alio scriptum sit, & non est necesse testes in eo adnotari.

66 Mercator, qui tenetur reddere rationem, quatuor implere debet, edere librum legitime confectum, calculum ponere, reliqua reddere, et moram solutione eius, quod debetur purgare.

67 Calculatores, qui inter partes dantur, notionem habent, & ex simplici datione uidendi rationes, & calculandi potestas iudicandi data censetur.

68 Mercatori credendum non est, qui in reddenda ratione se librum non confecisse asserit, unde si non edit, occultare præsumitur, & quòd iuretur in litem, & quid si dicit se perdidis-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ſe, uel in longinquo habere.

69 Mercatorum libris, an ſit habenda fides, & quid ſi testator mandat in re quapiam credi, ac multa alia relatiue.

70 Mercatores, an teneantur edere codicem rationum.

71 Merces, ſeu ſarcinulæ præſumuntur illorum eſſe, quorum ſignis ſunt ſignatæ.

72 Nauis præſumitur illorum eſſe, quorum uexillis nauigat.

73 Equus illius eſſe præſumitur, cuius ſigno eſt ſignatus.

74 Stigmata militem, habitus clericum, stola ſacerdotem, & cucculla monachum, oſtendunt.

75 Nomina inuenta ſunt, ut homines agnoſcantur, & ſigna, ut res indicentur.

76 Pileati ſerui, qui eſſent, & quæ mancipia, quæ coronis induta uænibant.

77 Pileus ſignum ſacerdotalis dignitatis.

78 Mercator ſi egit aduerſus alium conſequendi gratia ſarcinulas quaſdam, & probauit tantum ſarcinulas de quibus agitur ſuo ſigno ſignatas non poteſt obtinere.

79 Equum, uel bouem quærens uendicare, uel poſſeſſionem obtinere, an ſufficiat probare mercatum merco ſui gregis.

80 Signum alienum, an liceat imprimere rebus propriis. & ſeq. numeris.

81 Ratio naturalis, ac rationabile dictum inſtar legis mouere debet, & rationem, uel legem quærere ubi naturaliter ſentimus eſt infirmitas intellectus, & multa notabilia de ratione.

82 Iuramentum in ſupplementum ceſſat ubi præſumptio eſt contra iurantem.

83 Merces de quibus eſt controuerſia ſi reperiantur ſignatæ ſigno actoris, & rei, quid iuris.

84 Actio publiciana contra eum, qui titulo poſſidet, non datur, & quare.

85 Actor ſi probat merces ſuo proprio ſigno ſignatas, item & ſe ſignaſſe. Reus uero titulum, quod ſit locus abſolutioni.

86 Actor ſi probat merces ſuo ſigno ſignatas, & ſe ſubſignaſſe, quòd plene non dicatur probaſſe, & an iuramentum in ſupplementum deferri poſſit, nec ne.

87 Res publicæ ex ſigno publico euidentiſſime demonſtrantur.

88 Conſuetudini, quòd res ex ſignis demonſtretur, ac probetur, an

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ſtari debeat.

89 Mercatores numero tres ſi emerunt ſinguli duas ſarcinulas, & unus Venetias nauigauit cum eis, & direptæ fuerint a pyratis duo asportantis, num ex communi ſigno ſarcinulis adiecto communicatio, et inuicem poſſeſsionis traditio facta cenſeatur. & ſeq. nu.

90 Interpretatio ad. l. i. in §. ſi dolium. & l. quòd ſi neque. ff. de peri. & com. rei uend.

91 Mercatores ne diuerſarum negociationum fiat confuſio, et ne oriatur incertitudo, ubi forſan ſocietatem coiuerunt ſigno ex communi conſenſu facto utuntur, et in libris notant.

92 Mercator, an ſigno alterius mercatoris uti poſsit.

93 Signa publica autoritate conſtituta ſignificandæ, atque demonſtrandæ alicuius ſingularitatis gratia propria autoritate ſumere non licet, uel eis uti ſub pœna.

94 Priuatis priuatorum ſignis uti regulariter eſt permiſſum ceſſante fraude.

95 Mercator non poteſt uti ſigno alterius, qui primo uſus eſt ubi fieret iniuria, uel ignominioſe uteretur, et exemplum additur in decoctore.

96 Mercator non poteſt uti ſigno alterius mercatoris, qui primum uſus eſt ubi primus lædi poſset, et intereſset ſua, uel publice, non licet tamen queri, niſi ex magna cauſa.

97 Signum finita ſocietate, ſeu diuiſa apud quem remaneat. et nu. ſeq.

98 Societate inita ſi unius ex ſociis ſignum acceptum eſt propter ſuam forſan fidem, ſeu famam, ea finita apud eum remanet, cuius erat.

99 Societate inita si nouum signum eſt electum ea finita, uel diuiſa apud quem remanere debeat.

100 Mercatores si de signo contendunt, ille qui agit, lite pendente, signo uti non poteſt.

101 Mercatores si præbuerint teſtimonium contra signum propriũ, et quidem falſum, pœnam falsi non euitant.

SECVNDA PARS.

DE STATV MERCATORVM, ET HIS QVAE AD EORVM STATVM PERTINENT.

POSTQVAM (ni fallor) & definitionibus, & queſtionibus quid ſit mercator, quidue mercatura copioſe oſtẽdimus, neceſſarium eſſe itaque uidetur nobis ſtatum ipſorum mercatorũ demõſtrare, ac poſt de cęteris ad mercatores, ac mercaturã ipſam ſpectãtibus proximos atq; cõiunctos applicantes titulos (ut res patietur) dicemus.
1 ⸸ In inſula Rhodo antiquitus mercatorum uſus fuit, & ab eadem inſula hodie naualium commerciorum leges dictæ ſunt. c. Rhodiæ. ij. diſt. quam inſulam claram fuiſſe, nemo eſt, qui neſciat, unde Oratores, opinor, laudabunt alii claram Rhodum, aut Mytilenem. Et. ſapientes uiros, & quidem primarios mercaturam aliquando feciſſe legimus. Refert enim Plutarchus in
2 uita Solonis, ⸸ eundem Solonem adhuc admodum iuuenem ad mercaturam ſe contuliſſe, ut profuſior, & ſumptuoſior, & mollior eſſet in uictu, utque libentius, ac licentius in ſuis Poematis de uoluptatibus loqueretur, quàm Philoſophum deceret, & illa mercatoria uitæ rationem accepiſſe dicitur, & eodem loco ſcripſit
3 in uerba infraſcripta, ⸸ Mercatura autem ad barbarorum neceſſitudines, regumque amicitias comparãdas plurimum ualere putabatur, ex eadem quoque homines multarum, & maximarum rerum uſum, experientiamque percipere, ex quibus nonnullos conditores maximarum urbium extitiſſe, ut Maſſalias primus, qui a Celtis iuxta Eridanum maxime obſeruatur, Thaletem quoque, & matthematicum Hippocratem exercuiſſe mercaturam ferunt, Platoni etiam olei in Aegypto exportationem peregrinationis uiaticum ſuppetiiſſe. Hæc ille. Bal. etiam noſter in conſil. cccxlviij. factæ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

4 fuerunt.num.4.uolu.j.·|·Mercatorum,& campſorum
maſſam ſummum bonum eſſe,inquit,& quintum ele-
mentum, licet tempeſtate noſtra atrocia admittant.
Idem etiam Bal.in.c.cum cauſam.de teſti. exclamans
ait, O quo uadit anima mercatoris, quem refert Ioan.
cor. Miſcel.iuris lib.iij.c.xxiiij.nu.9.& in tit.de ſerui.
offi.lum.nu.16.qua Baldi ſententia motus,& egomet
mecum cogitans animam,& corpori, & cunctis rebus
præponendam.l.ſancimus.C.de ſac.ſan.eccle.c.ſedu
lo.xxxviii.diſt.Accur.in.l.j.ff.de pac.& in Spec.de in
5 integ.reſt.uer.ſed quid de mercatore.·|·& ſtatum mer
catorum in magno diſcrimine ſalutis æternæ uerſari.
Difficile enim eſt inter ementis, uendentiſque com-
mercium non interuenire peccatum.c.qualitas.de pœ
ni.diſt.v.glo.in ſumma.xiiij.q.iij.& Pſal.inquit Pſal.
lxx. Quoniam non cognoui negociationis, introibo
in potentias domini. c. conſequens. &.c. quoniam.
lxxxviij.diſt.uolui, mercatores admonuiſſe, ut ſaluti
eorum conſulant.Et in quibus caſibus mercatura lici-
te contrahatur diligenter perquirant, de quo nos non
nihil in prima parte ſcripſimus.

6 ·|·Nouerint & illud uulgare, mercatores in emen-
dis,uendendiſque mercimoniis naturaliter conceſſum
eſſe, quod pluris ſit minoris emere, quod minoris ſit
pluris uendere,& licere contrahentibus ſe circumue-
nire.l.in cauſæ.§.idem pomponius.ff.de mino.l.item
ſi precio.§.fi.ff.loca. Idque iure etiam pontificio intra
dimidiam concedi.c.cum dilecti.c.pe. extra de empt.
& uend.id intelligendum eſſe in deceptione re ipſa,ſe
cus uero ſi hoc ipſo, ut uenderet circumſcriptus quis
eſſet,&(ut noſtri dicunt) ſi dolus contractui cauſam
daret,uel ex propoſito interueniret, ut eleganter no-
tauit Abb.in.c.in ciuitate.de uſu.nu.6. poſt Io.cal.in
c.nauiganti.eo.tit.& ſenſit Bar.in.d.§.idem pomponi
us. Licet enim quæſtus cauſa mercatura exerceatur,&
naturalis ſit deceptio,non tamen dolo malo pluris res
uendendæ ſunt. Deceptio enim ad precium non ad
animi fallaciam referenda eſt,confugient ergo merca-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tores, qui religionem colunt ad loca, quæ nos aliquan do citauimus, legantque Sali. qui bellissime articulum
7 disseruit in aut. ad hæc. C. de usu. q. xxj. nu. 18. ✝ Scribit enim inter alia se putare religionem non lædi ab eo, qui scienti ualorem rei pluris uendiderit, si tamen is necessitate ductus non emerit, quod & Imo. notauit in. c. j. de empt. & uend. contra uero secus. Et certe inhonestum est, & bono uiro decipere non congruit, ut notauit Accur. in. l. semper in contractibus. ff. de regu. iur. quem non improbat Bal. in aut. ad hæc. in pe. col. C. de usu. & in. c. quanto. de iure. ex quo sumpsit cautelam Io. de ana. in. c. in ciuitate. col. viij. de usu. quam tamen improbat Deci. in citata reg. semper in contracti bus, & latius in. l. pe. nu. 7. & seq. C. de pac. & ad relatā regulam addes Lud. Goz. in consi. xiiij. nu. 14.
8 ✝ Illud etiam, quod ad rem ualde pertinet, prætereundum non est, mercatores quædam si dixerint in uendendis mercibus præstare eos non debere, sed ea quæ ad nudam laudem mercium pertinent. Nam (ut Vlpianus ait) referendo Pedium in. l. sciendum. ff. de ædil. ædic. Multum interest commendādarum mercium quid dixerint, an uero præstaturos se promiserint. & uide elegantem text. in. l. quod uenditor. ff. de dolo malo. & quæ scripsit Andre. Tiraq. in com. de utr. ret. pag. dcclxxj. nu. 49. Planè commendatio mercium sit cum aliquo temperamento, non enim mendaciis utan tur, sed honesta commendatione. Tollēdum enim est (ut ait Cice. offic. lib. iij. in rebus contrahendis omne
9 mendacium. ✝ Idque maxime christianum decet, quo niam mendacium sine peccato esse non potest. c. super eodem. de usu. c. beatus. xxij. q. ij. c. primum ea. cau. &. q. ubi diuus August. in hæc uerba, Quisquis autem esse aliquod genus mendacij, quod peccatum non sit, putauerit, decipiet semetipsum turpiter, cum honestū se deceptorem arbitretur aliorum. c. mihi autem. &. c. omne. ea. cau &. q. lxxxviij. dist. c. quoniam non cognoui. Verum licet unà cum Saly. in dicta aut. ad hæc exclamare. O magnam notam temporum nostrorum
& quis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

& quis eſt hodie mercator, qui in uendendis mercibus non dicat mendacia? & plerunque, ut ementes alicia at etiam dcierct? Forſan inquit Salyc. hodie nullus. ſed antiquitus horũ peculiare uitium fuiſſe ſatyricus oſten dit, dum ait, Cum plenius æquolaudat uenales, qui uult extrudere merces, & alius Poeta cecinit. Periurata ſuo poſtponit numina lucro Mercator ſtigiis non niſi dignus aquis. Caueant igitur mercatores a menda cijs. Inquit enim tex. in. c. quid eſt aliud. lxxxviij. diſt. Negociatores, qui per immoderatum pecuniæ ambitum polluunt merces ſuas plus periuriis onerando, quàm preciis, tales eiecit Dominus de templo. Vnde Bertran. dicere conſueuerat, mercatoris domum, & ueritatis, & æquitatis plenam eſſe oportere, ut patet conſ. cclij. uol. ij. col. fi. non poteſt. Accedat & illud in pluribus iuris articulis ſtatutum eſſe mendacem mendacii pœnas luere, quorum aliquos attingemus, cum de decoctoribus diſputabimus.

10 ¶ Sanè & illud in ore omni populo eſt, nil eē, quòd lumine clariore in mercatore præfulgeat, quàm recta fides, & obſeruantia, & licet grauisſimum ſit fidem fallere. l. j. ff de conſti. pecu. Cum nil tam congruum ſit fidei humanæ, quàm ea, quæ placuerunt ſeruari. l. j. ff. de pac. & copioſe ſcribunt recentiores Bononienſes in ſing. cxlviij. graue. Multo tamen grauius id eſſe in mer catore, propter bonam fidem, quæ inter eos ſeruanda eſt, nemo eſt, qui neſciat. Inquit enim Bald. in. c. ſi pro debilitate. de offi. deleg. bonam fidem in his ualde requiri, qui plurimum negociantur, & bene cenſuiſſe ſcri pſit Iaſ. in. l. iurisgentium. §. ſed cum nulla. nu. 11. ff. de pac. & his addes gl. in. l. a procuratore. C. man. quæ inquit, nil melius bona fide, & notandam Bal. ait, pro bonis mercatoribus, & contra falſos mercatores, qui arripiunt fugã cum pecuniis alienis, & uide Nic. boe. deci. ccxv. & antequam ueniam. Quæ igitur placuerunt, ſeruent mercatores, & a cauillationibus ſint alieni, ne ue Traces imitentur, qui pactis cum hoſtibus aliquot dierum inducijs nihiloſecius noctu populabantur agros,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

hostium. Et cum quærerentur aduersarii tanquam inducias illi uiolassent. Responderunt, nihil prçter pacta fecisse, Dies autem pepegisse, noctu tantum incursasse dixerunt. Vnde uetus illud Adagium, Tracium commentum, aduersus eos, qui pacta eludunt callido commento. Hçc enim pactio induciarum per aliquot dies, & ad noctes proculdubio referebatur, de quo meminit Cicero offi. lib. j. And. Tiraque. in com. de utroque ret. §. i. glo. xj. nu. 9. pag. cclxij. & scribit Bertran. consi. ccxcviij. uol. ij. nu. 8. dedecori magno tribuẽdum mercatori, qui pactionem seruare recusat, cui addes Ange. consi. lxxvij. super primo puncto. col. j.

11 ⸿ Planè callidum mercatorem laudamus, & qui sine dolo malo per dissimulationem deseruiat, & sua, uel aliena tueatur, ut inquit Iuriscon. in. l. j. in. §. dolum. ff. de dolo. Vbi Accursi. in uerbo deseruiunt. finge, inquit, in mercatoribus, qui mercium dominiũ in alium transferunt ne depredentur, in qua glo. sententia uide Ang. ibidem, & quæ late Nicol. boe. scripsit decisi. ccc. nu. 4. finge aliud exemplum in. l. ij. C. de com. & mer. aurum subtili ingenio barbaris auferre, ubi Accur. ait, hunc bonum esse dolum.

12 ⸿ Experientem ẽt maluerim mercatorem, plurimũ enim in mercatura ualet experientia, unde plerunque uidi mercatores ualde superlucratos esse, qui aliorum prius institores fuerunt, ex alienis enim negociis (ut comicus ait) sibi exemplum sumpsere, contra uero. Nouitios quosdam qui cum se mercaturæ uix dederunt in magnis mercimoniis se implicantes rem suam male gesisse.

13 ⸿ Placet etiam mercatorem literarum non ignarũ, & qui sua prudentia instructus sit, Nam (ut comicus ait) dii immortales homo homini quid præstat, stulto intelligens quid interest & profecto imperitos mercatores multis captionibus suppositos multorumque insidiis expositos experientia uidemus. Non enim laudo non inquam. O mercatores uos imperitos laudo, in quibus finxit exemplum Bar. in aut. sed nouo iure

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

c.si cer.pet.& Saly.itidem quomodo enim illã æqui-tatis formulam custodietis? de qua in ultima parte dis-seremus. Ait enim idem comicus, homine imperito ni hil quicquam iniustius, qui nihil nisi quod ipse putat rectum esse iudicat.

14 ·|· Socinus etiam noster mercatores florentinos pe-cunias & merces dormire ait non sinere in consilio lxxxvij.col.penul. uolu.j.in præsenti consultatione scribit etiam diligentes esse, & mercatorem nostrum huiusmodi esse desideramus, & fidelem & diligentem amamus.§.fi.insti.de susp.Tut.

15 ·|· In summa mercatores probe se agant circa omne officium suum & temperent ab his quæ sunt prohibi-ta, ut eleganter iurisconsul.ait in.l.j.in.§.Præterea.ff. de offic.Præ.urb. & actus sui rationem diligenter con ficiant.l.argentarius in princ.ff.de eden.& calamo nõ parcant, omnium enim habere memoriam mortalita-tis non est sed diuinitatis potius.§.omniũ in.l.ij.C.de uet. iu. enu. infirmitas enim memoriæ, (quæ labilis est) damnũ plerunque mercatoribus solet afferre ser-uent igitur quæ de rationibus statim dicemus.

16 ·|· Quæritur an mercatores sint urbibus utiles & ne-cessarii, nec puto deesse qui negarent. Ipsi enim alieni regni (quod non conuenit) scrutantur arcana, ac detegunt.l.mercatores.C.de com.& mer. unde le-gimus Carthaginenses distincta diuersoria mercatori bus statuisse, nec ea illis cum ciuibus communia esse uoluerunt, cęterum mercatoribus in forum uia pate-bat, ad naualia autem & secretiora urbis loca ne aspe ctus quidem concedebatur, & gręci intra urbes mini-me recipiebãt, sed quo ciues a suspitione periculorum essent alieni a Pomeriis non longe forum uęnalium statuebant, legimusque uarias gentes mercatores ad se accedere prohibuisse, quòd mores deprauarent, ab ipsis enim monopolia legibus prohibita, ut.C.de Mo-no.l.uni. ab ipsis plerũque usuras utraque pagina de-testatas, ab ipsis noua quæstus causa commenta, qui-bus locorum ciues pecuniis & facultatibus exinaniũt,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ab ipsis denique (ut experientia docet) diuersa incommoda atque mala proficiscuntur, & hæc sentẽtia lege ipsa probari uidebatur. Innuit enim imperator in. l. nobiliores. C. de comm. & merc. in illis uerbis pernitiosum urbibus mercimonium. Contra autem urbibus necessarios & utiles esse uidebatur, idque probari ex his quæ scripsit Bart. in. l. ambitiosa, num. 23. ff. de decre. ab or. fa. itẽ ex his quæ notauit Acc. in. l. uni. C. de nund. in uerb. locorum. dum ait habent magnum commodum, eo quòd propter forum terra eorum impinguatur. Et cum mercatores necessaria ad uictum quotidianum trãsferant, atque asportari curent remuneranda eorum pericula, quin etiam cohortanda præmiis merito placuit, ut qui muneribus publicis cũ periculo & labore fungerentur a domesticis uexationibus & sumptibus liberarentur, ut inquit iuriscõs. in. l. semper, in. §. negociatores. ff. de iure immu. ex qua iuriscõsulti autoritate hæc sententia satis probari uidebatur. Et populum Romanũ id sensisse locus Ciceronis indicat in oratione pro lege manilia. Ait enim populum Romanum sæpe mercatoribus ac nauiculatoribus iniuriosius tractatis bella gessisse. Rursus nulla regio, non prouincia, ne dum ciuitas sibi sola ad omnia sufficit sed altera alterius ope & auxilio indiget. Hæc enim frugibus, illa auro & argento, cæterisque metallis aliisque rebus abundat, contra alia prædictis, uel horum aliquibus uacat idque bellissime poeta innuit Georg. libro j.

India mittit ebur, molles sua thura Sabei
Aut Calybes nudi ferrum, uirosaq; pontus
Castorea, eliadum palmas epiros equarum.

Vnde & Plinius uictus causa mercaturam inuentam dictitabat, & summæ prudentiæ atque autoritatis apud græcos Plato in dialogo ij. qui inscribitur de Repu. uel de iusto inquit, cõstituere ciuitatem in eo loco in quo aduectionibus non indigeat fermè impossibile est, & certè mercatoribus nos indigere probat. Item expedit Reipub. subditos habere locupletes. §. fi. insti. de his

qui sunt sui uel ali.iu.& in aut.sine quo quo suffrag.§. cogitatio. & mercatores quęstus causa laborant, & omnis eorum uita est ad quęstum,legimus etiã in am biguis iura mercatoribus in ipsis mercimoniis seu mer catura fauere ut sensit Alex.in consi.cxxx. in fi. uol. vij. nec desunt iuris interpretes qui in hac sententia fuerint nam albericus in rub.C.de com. & mer. urbibus necessarios & utiles mercatores esse putauit, citat l.ij.ff.de nund.Quæ tamen lex in casu suo locum habet,uidelicet,uel ĩ triconibus uel in officialibus publi ce ad id spetiatim destinatis ut Acc. in Glos.fi. eius.l. scripsit & Bal.in.l.Macedoniani ĩ fi.C.ad Mace.inquit mercatores esse, publice est utile. Prætereo multa & quidem consulto ac de industria quę hincinde dici possunt. Verum breui quid ipse sentiam habeto, in hac quæstione (ut nostri loquũtur) brocardicari posse pro & contra,brocardica uocantes,quæ rectius perple xa dici possunt,& his addes quæ Cornel. Agr. scripsit in lib.quem de incer.& uani. scientiarum inscripsit in rub.de mercatore cap.lxxij.& seq.

17 ¶ Item quæritur an mercatores inter inhonoratas personas habendi sint,& mercatura sit sordida necne. Ioan.Stap.in tract.de grat.& expect.in.v.par. uers.cir ca tertiam partem num.6.& seq. Tho.iiij.notans quẽdam qui inter ignobiles censeri putauit, nobiles & ho noratas personas ait,ubi mercatura magna & copiosa est,& maiorem partem facultatum in ea contulerint.l. semper.§.negociatio.ff.de iure immu. ubi hos immunes esse probatur, defendit etiam quoniam his definitio nobilitatis conuenit de qua apud Bar.in.l.j.C. de digni.lib.xij.Quæ sententia defendi potest ex Ciceronis loco à plerisque relato off.lib.j.in tit. de quæs. artibusque,scripsit enim in hæc uerba:mercatura autẽ si tenuis est sordida putanda est,sin magna,& copiosa, multa undique apportans, multisque sine uanitate im partiens non est admodum uituperanda, atque etiam satiata quæstu, & contenta potius, ut sæpe exalto in portu ex ipso portu se in agros,possessionesque contu

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

lerit,uidetur iure optimo posse laudari,at Bon.in trac. de nobilitate in.vij.parte sub num.7. Tho.v. refert. Io.Brid.x.ethi.q.j. interque personas in honoratas connumerat citat glo. in aut.de test.in.§. sancimus in uerbo artifices, & idẽ sensit Alc.in.l.mercis.ff.de uer. sig.citat.l.si cohartalis.C.de coharta.lib. xij. ubi Luc. de Pen.& idem Alc. respondit in trac. de Præsump. in ter.par.reg.j uersi.xlviij. citat l.i.C.de Præfec. dig.& plenius, iuris hunc articulum attigit uero. In trac.de impe.mili.deli.In uerbo nobilitatis num.12.& ante. & seq. Tho.v. ubi temperandum putat nisi loci qualitas id quodam modo cogeret, in quo fructus & reditus haberi aliunde non possent,nisi ex mercatura, & ipsa mercatura magna & copiosa esset.Ego uero puto incolorate in proposita quæstione dubitari. Cum lex ipsa inter ignobiles expresssim connumeret.l. nobiliores.C.de com.& mer.quam ad uerbum placet referre.Nobiliores natalibus & honorum luce conspicuos & patrimonio ditiores pernitiosum urbibus mercimonium exercere prohibemus,ut inter plebeios, & negociatores facilius sit emendi uẽdendique commercium, ubi Bal. inquit qui facit artes mechanicas non potest esse nobilis,quinimmo credo in iure nostro uerum esse quod Bal.ibidẽ scripsit ex quo nobiles mercaturam exercere prohibentur,si exercerent inter nobiles censeri,atque connumerari non posse, licet in hoc Ant.sibi parum constiterit relatus à Veronense ubi supra si tamen per alios mercaturam exercerent & ipsi non assisterent defendi potest nobilitatem non perdere secũdũ Alber.in.l.humilẽ.C.de sec.nup. & probat Alc. in trac.de præsump.in loco dudũ citato quod & ipse non improbo, quandoquidem in superiori parte uersi.eos qui per se mercaturam non exercent nec quouis modo negocium tractant mercatores dici non posse plenius probauimus.

18 ·|· Planè ex loci consuetudine, & hominum opinione nobile officium seu artem esse non negamus, & locum ipsum inspici oportere, num scilicet in ciuitate

inter honores habeatur, qđ & Io. ſtap. & Alc. in relatis locis placuit, qui citat Io. de Plat. in. l. maximarum. C. de excu. mu. & Bar. noſter in. l. j. C. de digni. ſub nu. 97. lib. xij. eleganter inquit. Regulariter illud officium ſeu illum actum annexam dignitatem ſeu nobilitatē habere, quod in uniuerſitate illa, ubi de hoc agitur homines opinantur citat. l. fi. ff. de munc. & hono. in illis uerbis & quęſtura in aliqua ciuitate inter honores nō habetur probat etiam autoritate inno. in. c. de multa de Præben. & profecto ubi tenuis non eſt mercatura, ſed magna, & copioſa & Venetiis, & Florentię, & Anconæ in precio eſt, & nobiliores in iiſdem locis exercere & uidi & audiui nec quicquam nobilitati detrahi, quinimmo hoc genus hominum ad ſupremos admitti magiſtratus & propter diuitias inter primarios ciuitatum haberi.

19 ✝ Refert igitur ex ſententia Ciceronis num mercatura tenuis ſit uel magna & copioſa & mercatoris ſtatus ex ipſa mercatura iudicatur: & ſanê ad hūc tractatum non pertinet quæ commoda quæue incommoda tenuiores uel maiores facultates afferant differere, & in quibus iuris articulis deteriores uel meliores diuites quàm pauperes inueniantur, conſulto igitur præteteo & pauca de mercatore noſtro referemus, & illud

20 primum. ✝ Et magnus, & diues mercator in promptu pecuniam habere præſumitur, contra uero ſi tenuis ſit & magna ſit ſumma, quod notauit Bar. in. l. ſingularia in fi. ff. ſi cer. pet. ubi Iaſ. & plerique alii probant, & ſcribit Nic. Boe. q. ccix. & illam col. iij. licet regulariter aliquem pecuniam repoſitam habere non præſumatur, ut non inſubtiliter probauit Bald. in conſi. cccxviij. Practica ciuitatis col. ij. uol. j. & ſecūdū ea quę gl. Bar. & alii notarūt in. l. cū oportet. C. de bon. que lib. & aymon crau. in conſi. cxcj. num. 8. uol. j. & his adiicies tex. in. l. ſi ſeruus. ff. de Nox. quem uidebis huic rei & illud adnotandnm eſt quod eleganter inquit iuriſconſultus in. l. eum qui emit in. §. melior. ff. de in diem adiec. Meliorem conditionem afferri uide-

21 ri,si precio sit auctū ·|·,sed si nihil precio addatur,solutio tamen offeratur facilior precii uel maturior, melior conditio uidetur,idem ait & si persona idoneor accedat ad emptionem, Accur.enim in uerbo facilior ait ut per bonos campsores quod singulariter notandum puto,& his addes quod eleganter notauit Abb. sic.in
22 cap.fi.in fi.de his quæ ui met.ue cau.·|·inquit enim nõ esse habendam fidem uili seu pauperi mercatori affirmanti gemmas seu pretiosas margaritas habuisse, contra ergo in diuite mercatore. Vides ergo conditionem mercatoris explorandam esse, ea propter Franc.
23 Cur.consi.xliiij.nu.83.·|·complures referendo ex conditione mercatoris præsumptionem exclusiuam doli mali accipiendam esse respondit. Vnde Angelus Perusi.in.l.milites.C.de quæs.eleganter quærit, si pecuniarum magnam summam Sempronio furto subtra-
24 ctam constat,·|· & Titium diuitem quidem, & magnũ mercatorem, è domo Sempronii exiisse sint qui affirment,& quidem admissi furti tempore,num mercatorem titium quęstioni subiicere iudex debeat? & negat quæstioni locum esse. Non enim est uerisimile tãtum facinus uirum talem admisisse. Sed si aliæ coniecturæ cõcurrerent uerbi gratia quia statim quòd mercator exiit eiusdem formæ & signi cuius erat subtracta pecunia bonam & magnam partem ab eo erogatã probaretur putauit Ang.quia iudici liquet furtum factum,& solum mercatorem exiisse quæstioni subiiciendum, & refert non tamen modo quo nos fecimus, & scripsit Ang.Franc.Brun.in trac.de indit.& tor.in ter. q.num.4.Tho.xv.denique regulam illam reum conuentum si immobilia non possidet satisdare de iudicio sisti oportere .l. sciendum.ff.qui satis.cog. temperauerunt. Bar. Ang.& plerique alii ibidem ut refert
25 Ias.sub nu.3.·|·in mercatore,qui multas merces haberet,quæ difficile amoueri,seu exportari possent.argu. l.iij.in.§.j.ff.de uino leg.uel intricata debitorum nomina in magnis pecuniarum summis, adeo quòd cesset suspitio fugæ,cum non facilis sit eorum exactio,&

refert Alex.in.l.facere.ff.solu.matr.& Io.bap.feue.in trac.de debitore susp.nu.10.tho.xvj.

Nec illud prætereundum, mercatorum statum quibusdam legitimis coniecturis iudicari.finge enim mercatorem mari uel terra in periculoso loco habere mer
26 ces ·|· uel iuxta flumen forsan, quod sic abundasset, ut impleßet omnem uicinũ locũ, uel mare ubi numerus pyratarum esset magnus uel in montibus habere, ubi aquarum essent impetus, & madefieri possent, hũc enim non soluendo effici uerisimile est ex sententia glo.in.l.ij.in uerbo suspectum. ff.solu.mat. quam probant ibidem iuris interpretes & præsertim Bar. sub nu.9. Alex.sub nu.20.qui refert Bart. idem sensisse in plerisque locis, & præsertim in.l.iij.in.§.fin.ff.de libe. leg.& Ias.sub nu.26.adde eundem Alex.in.l.sciendũ. in prin.ff.qui satisd.cog.& Ias.eod.loco.col.ij.Et licet casum, aduersamque fortunam spectari ciuile non sit, ut inquit Iurisconsultus in.l.inter stipulantem.in.§.sacram.ff.de uerb.obli. Vbi tamen præsens status in futurum id indicat, inspici debet, ut scripsit Bar.eod.§.& in.l.si idem cum eodem.§.fi.ff.de iurisd.om.iu.Quod tamen singulariter temperarem, nisi mercatores, ut plerunque assolent, sibi fideiussoribus præcauissent, & ut uulgo dicimus, assecuratoribus.Tunc enim ratione cessante cessaret, ẽt præsumptio.l.adigere.§.quamuis. ff.de iurepat.l.eum qui.ff.de iure.l.j.de cond.ob cau. c.cum cessante.de appel.

27 ·|· Simili modo status, & conditio mercatoris dignoscitur, si enim ponamus mercatorem fœnebres pecunias recipere, & usuris subiacere, præsumimus pauperẽ, & non soluendo effici autoritate eiusdem glo.superiori loco relatæ, quam probant ibidem iuris interpretes, et Alex.citat tex.in.c.quãto.& eo.loco Anca. de usu. quibus addes glo.in.l.qui habebat. in uerbo redacta. ff.de leg.iij.et Ias.in.l.si constante.sub nu.138.ff.solu. mat. Vsuræ enim facultates hominum exhauriunt.

28 ·|· Nec disimili modo mercatoris status iudicari, atque censeri potest, ubi enim uideris mercatorem uer-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ſuram facere, ſeu dilatata ſolutione ad diem merces emere, et eaſdem uiliori pretio, quàm emerit præſenti pecunia uendere, hunc quodammodo uſuris ſubiacere, male ſubſtantia ſua uti, et breui ad inopiam reductum iri recte quidem præſumes: idque ſenſit Iaſ. in. l. ſi conſtante. ſub nu. 138. ff. ſolu. ma. dicitur enim is (ut eius utar uulgari uerbo) ſtocchos facere, quod ex his, quæ priori loco diximus in uer. ex prædictis ſingulariter. nu. 34. confirmabis, et illinc aſſumes, quæ ad hunc
29 locum pertinent. ·|· Probari etiam poteſt et ſi lege deficeremus argumēto a ſolitis, et ab eo, quod plerunque contingit, quod eſt in iure fortisſimum. l. certi conditio. §. ſi nummos. ff. ſi cer. pet. l. in fideicommisſi. poſt princ. ff. de uſu. glo. in. l. neque natales. C. de proba. et late ſcribit Deci. in conſi. cccccxcvi. ad dubia. in fi. inquiens ex mēte Bal. utilisſimum eſſe ad materiam probationum, et ſcribit Mar. ſing ccccxcv. uidemus enim quottidie ditisſimos quoſque mercatores huiuſmodi emptionibus, et uenditionibus (uulgo in patria mea ciuanze nuncupatis) ad paupertatem imò uerius inopiam deduci, et facultates maximas quasque exinaniri. & his quæ ſuperiori loco diximus addes Bud. in adnot. ad pande. in. l. fi. §. fi. ff. de pig. act. ſtultisſimum eſt & illud certare cum uſuris fructibus prædiorum, ut eleganter inquit Cicero in oratione ſecunda catilinaria pag. v. hoc eſt ſi mercatores cum fœneratoribus
30 conueniunt, ut eorum prædiorum, quæ ·|· pignori pro ſorte, & uſuris acceperant fructus pro uſuris colligant, quia fructus uſuris pares eſſe nō poſſunt, ſtultisſimum ideo eſt, ad extremum enim omnes ſequentium annorum fructus prioribus annis debentur itaque proprietas ipſa ære alieno onuſta creditoribus adijcit, po-
31 tes ·|· igitur hoc caſu cōiectura proprius accedere mercatores qui huiuſcemodi faciunt, citius rationes conturbaturos, uendere præterea ſatius eſt, quàm modo prædicto obligare, quod ſi Anconitani ciues, qui nimium amore poſſesſionum tenentur, & id facere conſueuerunt, me non ſemel clamantem audiuiſſent, lo-

cupletioribus & melioribus ciuibus uteremur. Nec illud tacebimus relatum Ciceronis locum, ut ſupra explicandum ſenſiſſe Franciſcum Notto. de uſuris lib. primo. c. ſecundo in fi.

Et maxime de ſtatu illius mercatoris dubitandum arbitror, qui ære alieno grauatus iam inceperit ſarcinulas componere, ut in ſimili Iuriſconſultus inquit in. l. ab hoſtibus. §. fi. ff. ex quibus cau. ma. uel alia receſſus inditia apparuerint, ad quæ. l. quæſitum. cum glo. ff. de pigno. & quæ notauit Bal. in rub. de reuo. his quæ in fra. cre. & Bar. in. l. ait prætor in. §. ſi debitorem. ff. de his quæ in frau. cred. quibus addes Io. bap. ſeue. in Trac. de debitore ſuſp. & doc. & præſertim Ias. in. l. ab arbitro. ff. qui ſatis. cog. qui inditia, & fugæ coniecturas differendi notant, & notabis legem ſi ab arbitro in illis uerbis ſi calamitas inſignis interuenerit, ut idem ſtatuendum ſit in eo, qui mari uel terra magnam iacturam fecerit.

Bonus tamen uir uarie in prædictis omnibus conſtituet, ut in ſimili Iuriſconſultus inquit in. l. in fundo. ff. de rei uend. & in. l. fi. ff. de actio. & obli. habēda enim in prædictis omnibus & ſingulis eſt ratio, temporum, locorum, periculorum, ſuſpitionum, ſummarum, debitorum, cauſarum, mercium, preciorum, & qualitatum perſonarum, iuxta glo. in. l. in omnibus. ff. de iudi. & Seue. ubi ſupra, & quæ diximus in cognitione eſſe iudicandi gratia mercatorum ſtatum referre poteris prædictis omnibus, & ſingulis prout congruunt. Quæ omnia multis iuris articulis aptari poſſunt, uerum ad duo tantum referre contentus ero. Alterum eſt, ut mercatores diſcant cautius negociari, ut dicit Imperator in l. in ciuilem. C. de fur. Alterum eſt ualde quidem quot
82 tidianum .|. ex quo enim lex in omnibus. ff. de iudi. frequenti doctorum ſententia receptum eſt, locum habere, tam in contractibus bonæ fidei, quàm ſtricti iuris, quod probatur in. l. creditores. ff. de priui. credit. & ſcribit Alex. in citata. l. ij. nu. 14. ff. ſol. ma. & late Mat. de affl. dec. cviij. procur. ſi poſt debitum ad diem, uel

ſub conditione contractum in prædictis implicitum mercatorem conſtiterit, quoniã ſtatum immutaturum breui pręſumitur, ſeu uerius immutaſſe, & non ſoluendo ſtatim effici, pendente die, uel conditione ad idonee cauendum cogi poſſet, quod ſemper intellige ſecundum ea, quæ in cognitione cauſæ uerſari nuper diximus, quæ pręcipue is apud quem notio eſt in mercatoribus exiſtimabit.

Cõtra autem de ſtatu illius mercatoris bene opinari poteris, quem in prędictis implicitum non eſſe, & frequẽter, ac ſine uanitate in magnis negociis pertractandis, iiſdemque peragendis uideris, & his addes, quæ in tractatu de decoctoribus dicemus.

33 ·|· Commodisſime hic tractari poteſt, num mercatores extranei, quos forenſes uocãt, a dominis locorum ſine cauſa expelli posſint, interdicique ne intra muros territoriumque morẽtur, et his recedere recuſantibus bona auferri, Bal. noſter in. c. j. in. §. fi. de forma fideli.

34 ſcripſit in hæc, ſeu ſimilia uerba, ·|· Mundus eſt omnibus communis patria, et ideo expelli non poſſunt, niſi ex cauſa, qua poſſent relegari, Nam expellere interdicere eſt, quæ pœna abſque cauſa imponi nequit. ff. de interdi. et releg. l. relegatorum. Venturis autem ad patriam alienam ingreſſus denegari poteſt, et territorium interdici. ff. de ſerui. ruſt. præd. l. diuus. ff. de uſu. l. hæres. ff. ſi ſeru. uendi. l. ariſto. Poſtquam autem ingresſi ſunt inter populares habentur, et tam contra naturalem æquitatem, quâm bonum publicum eſt eos expellere. facit in aut. de quæſt. col. vj. poſt prin. in illis uerbis ciuitas noſtra populoſa eſt. ubi eſt text. ſingularis,

35 ·|· appellatione popularium, aduenas, ſeu alienigenas incolatum habentes contineri, idque nec unquam alibi lectum, nec relatum, et compluribus legibus municipalibus aptari poſſe. Hæc Bal. Cui quædam adiicienda ſunt, dum enim inquit, Mundus eſt omnibus com-

36 munis patria, ·|· ſciant mercatores inclytas nominatim uetuſtis legibus prohibitas ciuitates trãſgredi, non niſi periculo proſcriptionis bonorum, et perẽnis exilii poſ

se.l.mercatores.l.fi.C.de com.et merca.Item quod ait Bal.populariuni appellatione alienigenas incolatum habentes contineri. Idem Bald. probauit in.l.iij.in.§. hæc uerba.in fi.ff.de neg.gest. Verum idē Bal.parum sibi (ut plerunque solet)in hoc constans in rub.C.qui accu.non pos.in noua urbe tex.loqui putauit, et non generaliter locum habere, quod sine distinctione prius dixerat.Sed et ipse legito Alex.in additi.ad Bart.in l.in prouinciali in.§.fi.ff.de noui oper.nun. Denique

37 et illud adnotabimus, ✝ etsi Marani, quos uocant,permissu principis per aliquos annos sint immorati in ciuitate Anconę,cum tamen religionem nunquam coluerit ista natio,& deprauari mores ciuitatis horum consuetudine uideamus christianam pietatem lædi, religionem contemni, ritus alienos a fide inter plebeios ignaros induci posse,nonne expellendi causa est iustissima? sed hæc ad curā sanctissimi episcopi pertinent, ciuiumque Anconitanorum,quibus cum optimus.maximusque Pontifex Iulius III.reditus restituerit ciuitatis,& singulari gratia ciues scripturæ Anconæ præesse iusserit,non dubito huic tantæ rei non esse aliquando consultum, & contra huiusmodi pessimum genus hominum multa retulit Bund.in tract.de hæret.q.v.tho.xv.

38 ✝ Sciendum est etiam mercatores dum merciū causa uagantur, inter miserabiles personas connumerari, placuit enim eorum labores, & pericula remunerari, unde si pedagiis iniuste grauarentur, seu uexarentur, coram iudice ecclesiastico possunt conqueri, idque ex sententia Inno.in.c.significantibus.de offi.dele.cuius sententiam ibidem probauit Feli.sub nu.6.addens Io.de ana.& Pet.de anc.sensisse in.c.fi.de iud. Mercatores in nundinis existentes posse coram ecclesiastico iudice experiri.Sed & ipse addes Fel.in.c.cum sit.nu.41.de foro comp.qui citat Abb.in.c.excommunicationi.in fi.de rap.& legito Spec.in tit. de comp.iud.adi.§.j.uer.xxviij.Et his addes etiam Alex.in consil.cxxx.in fi.uol.vij.& in sylua nupt.lib.vj.nu.29. & in plerisque

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

iura mercatoribus plurimum fauent, ut in.c.fi. de tre. & pace. & in.c.fi.ubi glo. & Io. an. extra de iudæ. & scripsit Cor. in consi.cccxix. circa primum. &c.col.penul. uolu.iij.

39 ¶ Refert etiam Bertac. in suo reperto. in uer. mercator. Spec. in titu. de resti. in integ. §.j. uer. sed quid de mercatore differentem, num mercator absens, mercaturæ causa, ex uoluntaria, seu probabili causa abesse censeatur, quem locum in libro meo non inueni.

Oportet etiam mercatorem nostrum num cum omnibus gentibus commercium esse impune possit, non ignorare, in quo euidentioris et facilioris intellectus gratia quasdam facti speties consideràuimus.

40 Et illud primum mercatoribus christianis prohibitũ esse commercium cum saracenis et hostibus populi et imperii Romani tempore belli et non solum in mercibus prohibitis, quas in iiij. parte speciatim enumerabimus, uerum in omnibus mercimoniis. Non enim licet deferre, et exportare, seu exportari facere ad huiusmodi gentes belli tempore merces aliquas, idque frequenti doctorum sententia receptum esse copiose Alexander scripsit et probauit in consil.cxxx. omnipotentis. uol.vij. et doc. præcipue Abb. et Fel. in.c. quod olim

41 extra de iudæis et in.c. significauit eod. tit. ¶ quinimmo belli tempore merces prohibitas etiam redimendorum captiuorum gratia deferre non licet. d.c. significauit ubi Abb. Hoc amplius cum gentibus huiusmodi belli tempore commercium habere, et sibi subsidium seu consilium impendere prohibemur, et pœna contrafacientibus imminet præterea excommunica-

42 tionis idque probatur eodem.c. quod olim. ¶ saraceni autem dicuntur qui nec nouum testamentum nec uetus recipiunt seu deos plures colunt ut notat Host. In summa in tit. de iud. et sara. §. qui sunt saraceni et .§. seq. et spe. in tit. de iud. inquit quosdam saracenos recepisse libros quinque Mosaycos, Prophetarum uero abiecisse, et refert Alex. in eo. cõsi. sub num.11. Hostes uero qui sint declarauit iurisc. in.l. hostes. ff. de uer. sig.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

et Bar.in.l.hostes.ff.de capt.et his addes Nico.Boc.q. clxxviij. num. 10. et primo præsuppono qui sententiam nostram et Alex.receptam communiter testatur.

43 ❡ Deinde et illud adnotandum, cessante bello, seu inita pace, uel pactis induciis permissum esse et quidem indistincte christianis mercatoribus, cũ dictis hostibus et saracenis habere commercium, secum habitare, ad eos quascunque merces exportare seu exportari facere quibus saracenis et hostibus cõmodum etiã et subsidium afferatur: dummodo non sint merces prohibitæ de quibus, suo loco dicemus, et ita inter oẽs conuenisse idem Alex.scripsit in relato cons.cxxx.uol.vij. qui ait probari in.c. significauit et in.c. quod olim de iudę.et in eadem opinione est Nico. Boc.q.clxxviij.et primo num.18.qui in iure nostro receptum id esse confirmat: licet autem relata capita hãc interpretationem habuerint, et minime sint mutanda quæ certam interpretationem semper habuerunt.l.minime.ff. de leg. et me autoritates tot interpretũ iuris ualde mouerint, id tamen quod diximus apud me non est expeditum. Aduersatur enim huic sentẽtiæ.l.ij.C.de com.& mer. ubi Saly.sic ait in suma, cum hostibus populi Romani uel sacri Imperii non licet mercari, dicet forsan aliquis Saly.nimis generaliter cum glo. locutum esse, uel legem illam speciatim in auro loqui quod inter res prohibitas connumeratur ut ait Alex. in prin. dicti consilii nam & Ang.in ea.l.ij.idem in argento probat quod & uerum est: obstat etiam ualde relatæ sententiæ.l. mercatores.C.de comm.& mer. ubi Imperator prohibet ne ullus Imperio Romano subiectus ultra Nizibin, Calinicum, & Artaxatem emendi seu uendendi species causa audeat proficisci, Nec præter mæmoratas ciuitates cum Persa merces existimet commutandas, sciente utroque qui contrahit & species quæ præter hæc loca fuerint uenundatæ uel comparatæ sacro ærario Imperii uendicandas, & præter earum rerum ac precii amissionem quod fuerit numeratum uel cõmutatum exilii seu pœnæ sempiternæ subdendum,

& idem dicitur in.l.fi.eo.tit.&(ni fallor) hic eſt textus contra communem ſentẽtiam. Loquitur enim in Perſis qui erant hoſtes Populi Romani patet ex uerbis
44 eiuſdem.l. ·|· Fœderis tempore & qui Perſæ ſemper fuerunt Populo Romano.ut Oratius in pleriſque locis teſtatur & præcipue eo in loco. Quo graues Perſæ melius perirent:& alibi adiectis Imperio Britannis grauibusque Perſis, & licet loquatur in Perſis tantum & limitata loca adiiciantur, generaliter tamen intelligendã puto ĩ omnibus Romani Imperii hoſtibus, eſt enim hęc generalis ratio in.l.expreſſa, ne alieni regni(quod non conuenit)ſcrutentur arcana, quæ ratio cum generalis ſit & expreſſa facit, ut alii hoſtes comprehendant nec legem ad alios extendendam dicimus, ſed illos ratione comprehendi ſecundum ea, quæ copioſe recentiores iuris interpretes ſcripſere in Aut. quas actiones C.de ſacro.ecc.unde merito Bal.noſter hoc innuens in ſumma legis, inquit non eſt licitum mercationis cauſa conuerſari cum gentibus nõ gratis Populo Romano, ne credantur Romani exploratores arcanorum regni alieni. Putabam etiam tandem ſententiam infirmari & alio tex.claro in c.multa mentis amaritudine ſito, in tit.de Iudæ.extra.comu.idque tum ex Prooemio tum ex illis uerbis generalibus. Nos igitur qui ad liberandã terram ſanctam.ſtatuimus, ut nullus arma, equos, ferrum, lignamina, uictualia, & alia quæcunque mercimonia in Alexandriam, uel alia loca ſaracenorum terræ Aegypti deferre, mittere, uel portare, ſeu de portibus eorum & eiſdem deferantur extrahere, uel extrahi permittere, aut eis alias auxilium, uel fauorem præſtare quo quo modo pręſumat. Planè illud non negamus aliam eſſe pœnam in mercibus prohibitis, & aliam in non prohibitis, in prohibitis enim pœna publicationis omnium bonorum, & capitis ſtatuta eſt in.l.ij.C. quæ res expor.ſecundum ea quæ latius in. iiij. parte diſſerendo dicemus, at in non prohibitis ſpeciatim dicimus pœnam perpetui exilii eſſe, amiſsionisque rerũ & precii, iuxta.l.mercatores, præterea aliæ adduntur pœnę

in relato

in relato c.multa mentis,quas pœnas, & in singulari-
ter prohibitis, & quibuscunque mercimoniis locū ha-
bere putamus,mouēt nos uerba tex.relata: & si lector
candide unius benuenuti sententiam in hac contro-
uersia multorum,& maiorum superasse credideris, ac-
cipe responsa,quæ occurrunt his, quæ Alexandrum,
& cæteros aliter sentiētes mouerunt,text.n.in c.quòd
olim,& in c.significauit, non obstant. quoniam ubi
prauus intellectus,seu iuris antiqui correctio sequitur
45 argumentum a sensu contrario sumi non potest.l.ij.
C.de condi. inser.l.conuenticulā.C.de episc. & cle.l.
nemo.C.de iuris.om.Iud.& copiose scripserunt doct.
in.l.j.ff de off.eius uel uerius ex lectione dictorum
capitum liquet necessario ā sensu contrario non dispo
ni in dictis capitibus quod doctores inquiūt, sed a sen
su contrario probibitionem cessare,at prohibitio aliis
iuribus probatur.& facta est,scilicet.l.mercatores &.l.
fi.C.de comm.mer.supra citatis.& in c.multa mentis
ut bellissime circa huiusmodi argumentum scripsit
Dec.in dicta l.j.in not.& num.53.ff. de off.eius.Dice-
bat etiam Alex. si inter christianos, & Iudæos inter
quos cessat bellum,est permissum mercari,& negocia-
ri.l.nemo exterus.C.de Iudæ. c. postulasti & c. cum
46 sit & c.pe.de Iudæ ·|· Et secta saracenorum est minus
mala,quàm secta hebræorum,quod probat ergo for-
tius dicendum est,cessante bello,uel inito fœdere cum
saracenis commercium habere concedi,in rebus tan-
tum non prohibitis:sed non improbe dici posse uide-
tur hanc rationem non concludere, diuersa enim est
ratio,nec par in Iudæis,& saracenis, idque ex eo quo-
47 niam hebręi amiserunt regnum, ·|· & id colliges uerū
esse ex relatis per eundem Alex.& text.in.l.mercato-
res subiicit rationē ne alieni regni.Item Iudæi subiiciū
tur christianis,& Imperio Romano tanquam serui sub
iecti esse debent.c.Iudæi de Test. ubi Abb. & debent
re,& factis illorum se seruos esse asseuerare quos chri-
sti mors liberos, & illos seruos effecit cum ergo & di-
cta ratio,& rationes,quæ colliguntur ex c.multa men-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tis non conueniant Iudæis, prout ſaracenis argumentatio Alex. corruit, conſiderandæ ſunt enim perſonarum qualitates deteriori, ſeu meliori loco habeãtur in caſu de quo quæritur, deteriores ſunt ſaraceni hoc in loco tum propter potentiam, quam habent, tum etiã ex cauſis in pluribus relatis capitibus expreſſis, & præcipue in c. multa mentis, & in l. ij. uerſi. pernitioſum C. quæ res expor. & hæc in iure uera eſſe uidebantur licet ſententiã Alexandri, & cõmunem, uſu receptam uideamus, & conſuetudine ipſa approbatam.

48 ✝ Rurſus ex eodem eleganti Alex. reſponſo aliam facti ſpeciem elicimus, num chriſtianis mercatoribus, exceptis ſaracenis, & hoſtibus, cum aliis gentibus ſit cõmercium, & unâ cum Alex. dicimus, cum huiuſmodi gentibus cum quibus nec bellum, nec pax, nec fœdus exiſtit, eſſe cõmercium, & ad eas quaſcunque merces etiam prohibitas exportari, atque deferri licere, exempli loco ad Indianos cum quibus nihil nobis negocii eſt. probat Alex. quoniam & leges, & canones ad ſaracenos, & hoſtes exportari tantum uetant. Nec huic ſententiæ aduerſatur lex mercatores ſupra relata, loquitur enim in hoſtibus, idque indicant uerba legis, fęderis tempore. Minus etiam moueat ratio eiuſdem legis, Ne alieni regis ſcrutentur arcana: Ceſſat enim exploratorum ratio in gentibus, cum quibus nihil nobis negocii eſt: Verum non me latet Nic. Boe. q. clxxv ij. id notare, putat enim Alex. male ſenſiſſe, & ſentit merces, ſiue licitas, ſiue illicitas ubi bellum inditum eſt inter chriſtianos principes prohibitum eſſe deferri.

49 ✝ Vnde indito bello a Rege Francorum Regi Angliæ propter rationem. l. mercatores. ne alieni regni ſcrutentur arcana, & ea quæ ſcripſit Bal. in. l. ij. C. quæ res expor. & quædam alia, omnes merces deferri legibus uetari. Verum enim eſt bellum, quod indicitur, non enim & Galliæ, & Angliæ reges imperatoriæ ditioni ſubiiciuntur. & propterea hoſtes regni, uel regis, ubi bellum inditum eſt, dicuntur, & ita inter eoſdem Reges ſeruari ſubdit. Ego autem, & Nico. Boerio aſſentior, & Alex.

ſententiam probo, iuxta exemplum ex mente Alex. propoſitũ, & licet nimis generaliter Alexã. locutus ſit, ſi tamen de facto Nico. Boerii conſultus Alex. fuiſſet, idem forte reſpondiſſet, propter ea quæ paulo ſuperius ſub nu. 40. ex mente eiuſdem retulimus.

50 ┤ Denique ex mente, & uerbis eiuſdem Alex. in loco non ſemel citato, in hac materia notandum eſt, inter Chriſtianos, & Iudæos mercatores licitum eſſe cõmercium. c. poſtulaſti. c. cum ſit. de iudę. l. nemo. C. de iud. Io. cald. in conſ. iij. ſub tit. de loca. Quinque enim ſingulares ſunt caſus in quibus communicatio prohibetur. c. nullus. xxviij. q. j. & quoniam mercatorẽ noſtrum Chriſti fidelem deſideramus, & eiuſdem fidei, & æqui obſeruantisſimum, & propter asſiduam conuerſationem facile in excommunicationem poſſet incidere, placuit citatum caput ad uerbum referre. Nullus eorum, qui in ſacro ſunt ordine, aut laicus, azima eorum manducet, aut cum eis habitet, aut aliquem eorum in infirmitatibus ſuis uocet, aut medicinam ab eis percipiat, aut cum eis in balneo lauet, ſi uero quiſquã hoc fecerit, ſi clericus eſt, deponatur, ſi laicus excommunicetur. Adde caſum alium in. c. ſiquis iudaicę prauitatis. ea. cau. &. q. & adde. c. poſtulaſti. &. c. cum olim ſupra citata, quæ capita legito, &. c. poſt miſerabilẽ. &. c. quanto. de uſu. & Bertac. in trac. de gab. in. iii. par. nu. 12. uſque in fi.

51 ┤ Solent, & debent mercatores rationum libros conficere, id enim ad ſtatum eorum præcipue pertinet, ſolent inquam (ut Ciceronis uocabulo utar) aduerſaria habere, item & codicem, ſunt enim aduerſaria libelli in quibus mercatores primum rationes accepti, & expenſi negligenter, ſine ordine conſcribunt, & memoriæ gratia. Codex uero liber eſt, in quem rationes diligentisſime perſcriptæ referuntur. Idque liquet ex fragmento Orationis pro Roſ. Comœ. ubi quòd aduerſariis fides non habeatur, quia breuiter, & ſine ordine, ac negligenter in eis ſcribimus. At in codice contra: & de duobus met libris meminit Bal. in rub. de conſti. pec.

nu.14. licet iisdem uocabulis nõ utatur, quos libros in patria mea, uulgo Giornale, & Libro maestro appellãt. Vnde ego credo Codicẽ ab Imperatore appellatum, & propter autoritatem, & quia omnes ferè. ff. tituli, & materiæ in librum illum referuntur.

52 ✝ Illud igitur non ineleganter quæritur, quæ requirantur, ut codex rationum more experientium, & proborum mercatorum institutus, & conscriptus dicatur, & meo quidem iudicio sunt hæc, quæ breuiter enumerabimus necessaria.

53 ✝ Et illud primum ex cõsuetudine non uulgarium mercatorum codex inscriptionem, seu præfationem continere debet, uerbi gratia. Hic est liber Bartholomæi Thomasii, quæ inscriptio quàm sit necessaria, & quanti momenti sit in ipsa mercatura indicant scripta a Bart. & Bal. in. l. si patruus. C. cõmu. utr. iudi. sub nu. 6. arg. l. nensenius. ff. de nego. gest. sumunt enim argumentum ex ea mercaturam cõmuni nomine factam si in initio codicis inscriptum sit, hic est liber G. & B. fratris, & scribit Dec. in consi. xxj. uiso puncto. nu. 1. & nu. 6. Accutissimi etiam ingenii uir Soci. in cons. lxxxvij. col. iij. & iiij. uersi. circa secundam. q. ex ipsa inscri
54 ptione argumentum sumit. ✝ Cum enim proponeretur mortuum socium, & consequenter unius socii morte extinctam societatem. §. soluitur. instit. pro socio. & ff. eo. l. adeo. l. nemo. l. actione. §. nemo. ex quo societas non solum expresse, sed tacite etiam cõtrahitur. insti. pro socio. in prin. l. consensu. ff. de actio. & obli. Societatem prosecutam, seu renouatam ex titulo, seu præfatione codicis probauit, Addit Bar. in. l. titium, & meuium in. §. altero. ff. de admi. tuto. & alias coniecturas. Et his addicies, quod eleganter ex facto consulto placuit Pau. ca. in consi. cccxiiij. omisso primo. in. ij. parte. cum quidam mercator in codice inscripsisset, Hic est liber Titii, & sociorum, & deletum, cancellatumque illud uerbum, & sociorum, reperiretur, dubitareturque, num fides libro habenda esset, seu diminueretur, liberque uitiaretur, & quia ex rationibus ipsis id collige

55 batur,·|·& mercator idē uerbum eſſe,& addi non recu
ſabat,& aliis rationibus codicem non uitiari,& eiuſdē
fidem imminutam nō eſſe defendit. Denique initium
codicis ad ea quæ ſequuntur,referri placuit. Commu-
nis enim omnis rationis eſt propoſitio diei, & Conſu-
lis.iuxta ſingularem tex.in.l.ſiquis ex argentariis.§.ſi
initium.ff.de eden. & quæ elegāter, & copioſe ſcripſit
Bal.in conſi.ccclxxxij.nume.14.uolu.v.in quæſtione
milani.

56 ·|·Deinde illud eſt neceſſarium, ut liber rationis le-
gitime confectus dicatur,ex eo computationes probe,
an improbe ſint relatæ explorari poſſit, acceptaque &
relata recte,an non recte,tūc enim computationes re-
cte explorantur,cum acceptum bene latum eſt,& ex-
penſum ſimiliter probe latum, & (ut uulgo dicimus)
accepta,& data recte poſita eſſe debēt, ut rationes con
fici,atque conſolidari facile,ac probe poſſint,ut colli-
gitur ex eleganti tex.in.l.cum ſeruus.ff.de cōdi.& de-
mon.circa medium, facit, quod ſcripſit Angel.conſil.
cclxxxvij.tutor.& quæ eleganter ſcripſit Bal.referen-
do Nic.mat.in.l.rationes.nu.1.C.de probat.& Iaſo.in
repe.l.admonendi.nu.96.ff.de iure. & his addes, quæ
belliſſime ſcripſit Bar.in.l.ij.C.de naui.lib.xj.& quo-
niam confirmat prædicta,& infraſcripta placet referre.
Inquit enim in hæc,ſeu ſimilia uerba,Nota ex hac le-
ge conficiendarum rationum modum ab officialibus
ſeruandum,qui multa recipiūt,& multa ad alios tranſ
57 ferunt.·|·Debent enim quæ receperunt ſcribere,& qui
dem nominatim a quo receperint, & ex qua cauſa ſu-
pra de exact.tribu.l.apparitores.Item cui dederint no
minatim debent ſcribere.ſupra de ſuſcep. & arc.l.ne-
minem.Item & diem receptarum rerum ſpeciatim in-
ſerere. Si enim prædicta ſpeciatim, & ſingulatim non
ſcripſerint,nō uidetur reddita ratio. Non enim poteſt
ille cui ratio reddenda eſt, intelligere, nec dignoſcere
ſiquid machinationis in ipſis rationibus ſit admiſſum,
ut dicit tex.in.d.l.neminem. Ratio enim quæ non po
teſt intelligi,non uidetur reddi.l.argentarius.§.edi.ff.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

de eden. & hæc uera exceptis minimis expẽsis, in quibus administratoris iuramento standum est. l. scimus. §. in computationem. C. de iure deli. de dona. l. siquid pro redemptione. & ff. si cui plus quàm per leg. falc. l. diuus. Hæc Bar.

58 ·|· Et illud tertio requiritur propter rationem proxime relatam in codice omnia singulariter, & explicite scribi, & exprimi, implicite enim rationes esse non debent, & summas in genere, uel in concreto continere, ut scribit Barto. in consi. cl. in fi. cum prædicta examinarem.

59 ·|· Rursus & quarto codicem ipsum de more factũ oportet, nec enim perfunctoriis scripturis, foliis, seu ex cartabulis est habenda fides, sed ipsis codicibus solenniter, & proborum mercatorum more cõfectis, in quo loci consuetudinem spectandam puto, quod & uerum esse indicant scripta a Bal. in consi. clij. ad euidentiam præmittendum. uol. iij. qui elegãter, & copiose scripsit, & probat Ias. in cons. iiij. uol. iij. do. Io. baptista. ubi doctorum complura loca ad confirmationem omnium prædictorum, quibus addes Pet. de ub. in trac. de duo. fra. par. xij. nu. 7. tho. viij. & tex. in. l. si ita fuerit. in. §. quæstio. ff. de manu. testa. & l. si statu libera pœnæ. in §. fi. de statu. in quibus iuribus de uolumine rationum fit mentio, & de codice fit mentio in. l. quædam. in. §. fi. ff. de eden.

60 ·|· Item & quinto requiritur, ut rationes in codice descriptæ causam contineant, ex qua, scilicet, causa acceptum latum sit, & ex qua expensum latum. Non enim nudæ a causa rationes esse debent. l. nuda ratio. ff. de dona. Bar. in. d. l. ij. C. de naui. lib. xj. Abb. in. c. ij. nu. 12. de fide instru. ubi refert Io. an. in addi. ad Specu. in tit. de instr. edi. §. nunc dicẽdum. in additione magna. quia de argentariis, & scribit additi. ad Abb. ubi supra, qui aliorum loca refert & Ias. in repeti. l. admonendi. sub nu. 96. ff. de iure. Sic enim actus sui fides, & diligẽtia demonstratur. l. j. §. officio. ff. de tutel. & rat. distra. Idque usque adeo placuit rationes, scilicet, causam con

tinere oportere, ut incerta, uel obscura causa non sufficiat. Comparantur enim hæc, uel causam non adiicere, uel talem adiicere, quæ intelligi recte nequit, ita ex facto consultus respondit Alex. in consi. clxxij. lectis. uol. ij. nu. 6. citat Bar. in. l. quicquid astringendæ. col. j. ff. de uerb. obli. glo. in. l. ij. in. §. circa. ff. de doli exce. & Bal. in. l. generaliter. in. iiij. q. C. de non nu. pecu. dicentem, causam aptam, potentem, & cohærentem esse oportere, quibus addes, quæ scripsit Io. de ami. consil. cxxix. oritur. planè Bald. noster in rub. C. de fide inst. sub nu. 33. argute inquit coniecturalem causam probare, ad confirmationemque scripturæ sufficere, ut contra scribentem probet. Vbi aliàs ueram causam probare oporteret si scriptura non esset, refert, & probat addi. ad Abb. ubi supra in. c. ij. de fide inst. & Ias. in repe. l. admonendi. sub nume. 96. non semel relatus, & Feli. quem uideas in. c. ij. nu. 29. de fide instru.

61 ⁋ Item & sexto necessarium est in codice mercatorum rationes sub certo die esse conscriptas, & plerique consulem adiiciunt, & hodie Pontificis, seu Imperatoris nomen, ut scribit Bald. in rub. de fi. instru. nu. 30. & seq. numeris, & ratio huius rei illa redditur, quia sine certo die rationes implicite reddũtur, et explorari nõ possunt ex mente Iurisconsulti in citata. l. cum seruus. Et quôd continere deberet diem, et consulem expressim notauit Io. an. in loco ubi supra. Idque exemplo rationum argentarij, cum sit eadem ratio, licet parem effectum non habeant. l. i. in. §. rationes. ff. de eden. ubi Ang. idem probat, & late scribit Mar. sing. ccccxxix. subdens ex mẽte Io. an. et aliorũ ut pro mercatore probet, Nam sine die, & consule contra scribentem probat, quod ad cælum id ultimum ferens alios referendo notauit prius Ias. in. d. repetitione. l. Admonendi. sub relato numero. 96. & uide Alex. in con. clxxxij. lectis. lib. ij. & considera.

Denique codex, ipseque rationes bonam fidem cõtineant non repugnantia, aut non uerisimilia, solertiam, ac diligentiam indicent, quam natura actus re-

quirit, ut eleganter citatus Ias. scripsit in cō. iiij. vol. iij. quod āt diximus uerisimilia continere debere magni refert; tunc enim accedente iuramento, & difficultate probationis, pro ipso mercatore probaret ut Guig. Bal. Alex. sensere in. l. i. in. fi. C. de eden. & probat Ias. in repe. l. Admonendi sub nu. 102. prope sequentem numerum & Dec. qui aliorum loca refert in consi. cccccxcvj sub nu. 9. & adde quæ elegāter scripsit Gui. pa. in. dec. par. q. ccccxlj. docet enim practicam, quo ue modo, & qui articuli sint instituendi. Quæ comprobari possūt ex his, quæ passim de re uerisimili, uel non uerisimili leguntur, de quibus scripsit Ias. in consi. clx. vol. 4. & Mar. iate in plerisque locis repetijt (vt assolet) & præcipue in consi. lxxxiij. nu. 9. et seq. & consi. cix. nu. 20. & seq. & sing. cccxliii. & in aliis plerisque locis ab eo ibi
63 dem relatis. ‡ careat et codex nostri mercatoris cancellationibus, inductionibus, ac superinductionibus, & omni denique suspitione, secundum ea quæ eleganter scripsit Bal. in consi. ccclxxxij. in. q. Milani nu. 14. & seq. vol. v. & facit. l. i. ff. de his quæ in test. delen. l. si unus. C. de test. l. fina. de ædic. diui. l. j. in. §. qui rationibus. ff. de fal. & quæ leguntur, & notantur in. c. inter dilectos. de fi. instru. quod caput legito ad detegēdas malorum mercatorum falsitates, & his addes Pau. ca. consi. cccxiiij. omisso primo in. ij. parte. ubi defendit inductionem in inscriptione factā, & de retractatione quarundam rationum meminit, de quo nos supra mentionem fecimus. Scripsit etiam Bald. noster in consil. ccc-
64 xlviij. factæ fuerūt. nu 4. uol. i. ‡ in uerba infrascripta stabiles, & firmæ debēt esse scripturæ mercatorum, ad quorum fidē frequentissime decurritur, ut. ff. de eden. l. quædam. §. nūmularios. iuxta illud uulgare dictum, quod scripsi, scripsi. Quia scriptura mercatorū, & campsorum habetur pro sententia, & (ut ita dixerim) sua fide trāsit in rem iudicatam, idest, in soliditatem firmitatis, & irreuocabilitatis, ut in aut. de fideius. §. argentariorum. Licet modernis tēporibus aliqui mercatores, & aliqui campsores committant enormia, sed massa co

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

rum eſt ſumum bonum,& quintum elementum. Hactenus Bal.quem libuit admonendi mercatoris noſtri gratia ad uerbum referre .

65 ·|· Nihil autem refert codicē mercatoris ab ipſo mercatore, uel alio ſcriptum eſſe , ſecundum Abb.in.c.ij. num.12.de fi.Inſt.qui refert Io. And. in citata additione idem ſenſiſſe , & moribus introductum eſſe , ut ab aliis codices ſcribantur idem Abb. teſtatur . Ille enim uidetur ſcribere,cuius nomine ſcribitur.ff.de reg.iu.l. qui per alium,& inquit Bal.in rub.de fi.inſt.ſub num. 33.uerſi.ſed hic quæro . Quicquid in libro mercatoris penes ſe exiſtentem ſcriptum legitur,id omne eius cōſenſu,& uoluntate cōſcriptū præſumi,niſi contrarium probetur citat.l.cenſus.ff.de proba. & in arg. aut.ad hæc.C.de fi.inſt.l.fi.C.arb.tut.de arb.l.ne in arbitris, cuius ſententiam probat Dec.in.c.tertio loco num.2. extra de prob.& idem ſentit Alex. in.conſi.ccxlv.ponderatis his uol.vj.num.2.qui eleganter tractat , & idē probat Pau.Par.in conſi.xlvij.nu.4.uol.j. adde Ber. in trac.de Gabb.in uerſic.quarto principaliter num.6. teſtes etiā notari in codice,& rationibus ſimiliter non eſt neceſſariū,ut Io. And. Abb.ac alii relati ſcripſere .

Et quoniam plerunque mercatores rationem reddere tenentur,placet adnotare , quod eleganter ait Bal.

66 in.l.cum teſtamento.C.de teſta.manu.·|·Eum qui rationes reddere tenetur, quatuor implere oportere , libros rationum,ſeu codicem legitime,& de more confectum edere , calculum ponere , reliqua reddere , & purgare moram ſolutione eius , quod debetur,& probat Iaſ.in conſi.iiij. & in conſi.xiiij.col.iij.uolu.iij.& conſi.c.nu.4.uol.iiij.ff.de cond.& demon.l.cum ſeruus.ff.de fide.lib.l.ſi pure.§.fi.&.l.ſi pater.§.ſi ſticho, quæ iura citauit Bal.ubi ſupra & his addes, quod belliſime ſcripſit Cor.Per.in conſi. cccxix. circa primum conſultationis quæſitum.uol.iij.qui & Bal. refert , & non improbat,& ad ipſum defendendi gratia mercatorem,qui rationes reddere tenetur ſemper confugito,& uide Bal.elegans conſilium.clij.uol.iij.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Solent etiam iudices, seu mercatorum consules curare, ut partes ipsæ calculatores eligant ad dispungendas, atque excutiendas rationes, qui iurare debent, & partes interesse debẽt, uel citari, ut scripsit Bal. in. l. hac edictali num. 4. C. de secun. nupt. in. §. his illud citatque Bar. in. l. Theopompus. ff. de dote præle. unde non est prætereundum, quod singulariter inquit Pau. cast. in. l. si cui libertas. ff. de condi. & demonst. Putauit enim (motus dicta lege) huiusmodi calculatores
67 ·|· qui inter partes dantur notionem habere, & ex simplici datione uidendi rationes, & calculandi, potestatẽ datam censeri dicendi sententiam, & alterum alteri condemnandi, idque notandum, & memoria tenendũ subdit. Prima enim fronte contra respõdendum uidebatur, solum uidendi, & referendi facultatem datam. Ita enim obseruari uidemus, calculatores relationes in scriptis iudici dare, & iudicem pronuntiare, & cautius esset communem seruare stilum, sed si calculatores sententiam dicerent defendi posset dicta lege, hæc Pau. in uerba supra dicta seu similia. Et his addes, quæ Alex. scripsit in consil. xxi. consideratis his num. 8. usque in fi. uol. vij. Ait enim calculatores ad conficiendas, & dispungendas rationes consensu partium electos arbitratores dici, seu censeri, quemadmodum in mensore, & similibus dicimus. l. fi. ubi Bar. ff. si mensor fal. mo. dix. & citat Bar. in. l. instar. C. de iure fis. lib. x. & quędam alia, non tamen nec. l. si cui libertas, nec relatum ibidem Pau.

Denique in reddenda ratione illud adnotandum est, cum ex consuetudine mercatores codicem rationũ soleant conficere, ut scribunt iuris interpretes tã antiqui, quàm recentiores in. l. j. C. de eden.
68 ·|· Si in reddenda ratione negarent librũ confecisse, credendum non esset. Id enim propter consuetudinem mãdatum censetur ar. l. uel uniuersorum. ff. de pig. act. l. fi. in fi. iuncta glo. C. de fideius. Vnde si non edunt codices rationes occultare præsumuntur, quapropter in actionibus bonæ fidei iuratur in litem, arg. de admi. tut. l.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

qui reportorium.ſecundum Iac.de Are.in.l.j.in.§.offi
cio.In uerbo edere.ff.de tut.& rat.diſt. Inquit enim à
quolibet adminiſtratore librum edendum.ff.de manu
teſ.l.ſi ita fuerit,alias tenebitur ad id quod intereſt, &
declarandum eſt iuramento in litem,refert, & probat
Pet.de Vbal.in trac.de duobus frat.par.xij.num. 7.&
probatur ex eo,quia dolus eſt omittere id quod ex of
ficio facere aſtringuntur.l.dolus.ff. man.c.cum æter-
ni de re iud. & adde Bal. in conſil. non ſemel relato
clij.uolu.iij.& Dec.in conſil.cx.num.7.& ſeq.& uide
quòd ſcripſerit Iaſ.in conſil.cxj.circa.uolu.j.Planè ſi
mercator non negaret ſe librum confeciſſe,ſed naufra
gio,uel ruina,uel incendio, uel alia ſimili cauſa perdi-
diſſe,aut in longinquo habere allegaret,dicendum eſt
ſecundum ea,quæ leguntur,& notantur à doctoribus
in.l.quoties.C.de nauf. & in.l. ſi quis ex argentariis
.§.prętor ait.ff.de eden.

69 ¶ Tractare hic ab re non eſſet, num mercatorum co-
dicibus,ſit habenda fides,uerum quia uulgaris eſt ma
teria(ut Alex.inquit in.l.j.in fi.C.de eden.)& a ueteri
bus,& recentioribus in ſexcentis locis tractata conſul
to prætereo. Decreui.n.in hoc tractatu non uulgaria,
ſed addita atque in paucis locis tradita differere,tantũ
igitur loca ipſa referre contentus ero,Bal.in rub.de fi-
de inſt.Bar.in.l.nuda.ff.de dona.Abb. Fel.& Dec.co
pioſe in .c ij.extra de fide inſt.;& omniũ latisſime Iaſ.
in rep.l.Admonendi:qui meo iuditio,& clarius,& me-
liori diſpoſitione tractauit,quàm alius, quem legerim,
& ibidem uide Fran.cur.& Io.Bap.ſeue. qui nonnul-
las quæſtiones â Iaſone prætermiſſas tractauit. Lanf.
in.c.quoniam contra . in uer.inſtrumentorum produ-
ctiones.Alex.in conſil.clxxxvj.uol.ij.ubi inter ipſos
ſocios diſputat,an credatur Io.Fer. in eius prac.in tit.
forma opponendi contra inſtrumenta in glo.quod ne
gatur Bert.in trac.de Gabb.in uerſi.quarto principali-
ter uidendum eſt quomodo agant num.5. & ſeq.Alb.
Bru.in ter.uol.de conſti.& Dec. in uerbo probatio in
uerſi.liber,& in uerbo ſcriptura,doct.in.l. quędam in

.§.nummularios.ff.de eden.& in.l.prætor ait.in.§.cogentur.eo.tit.Ias.in consi.ciij.uol.j.& consi.iiij.uol.iij.& Mar.sing.ccccxxix.& sing.cccclviij.liber.& si testator de re quapiam libris rationũ fidem haberi disposuerit uide And. Tiraq. in com. de utroque rel.§.iiij.gl.j.num.9.& seq. numeris & in materia uidebis Dec. in consi.xl.num.3.ubi de lege municipali quę iubet libris mercatorum fidem haberi & consilio.cccccxcvi.num.9. ubi de codice uerisimilia continente Gram.in consil.xxxv.numero.27.ubi limitat legem municipalem de qua proxime & Alciatus pauca. in tractatu de præsump.in reg.iij.præsump.ix.num.29.& legẽ prædictam municipalem temperat idem Dec.in.c.j.num.34.& seq.de prob.et in.c. sicut eo.tit. num.x. Roc.de cur.in rep.c.fi.de consu.num.106.et de libro rationũ uerisimilia continente Aym.Crau.consil.lxxiij. num.41.et idem Aymon quando sunt uerisimilia et probantur aliquæ ex rationibus ueræ eleganter scribit consi.clviij.num.7.8.et seq.et consil.cxcviij.num.6.et scribit Pau.Par.consil.xc.num.6. et seq.uolu.j.et consil.xxxxvij.eo.uolu.ubi de connexis et separatis rationibus,et num in parte probari,et in parte reprobari possint de consuetudine , ut libris mercatorum credatur addes Cor.in con.cccxix.num.11.et seq.uol.iij.et uide etiam Gui.Pap.dec.par.q.ccccxlj.pro declaratione et Nic.Boe.dec.cv.

70 ¶ An autem mercatores codicem rationum edere teneantur, magis frequenti Doctorum sententia teneri receptum est secundum tamen ea quæ latissime doctores scribunt in l.j.C.de eden. ubi etiam uide purpu.sub num.14.et seq.et Fel.in.c.j.de prob.ubi latissime omnium Dec. Adde doct.in.l.siquis ex argentariis in.§.rationes.ff.de eden.ubi Bal.elegantem quæstionem scribit, et ex relatis locis liquet num argentariorum,uel nummulariorum loco mercatores nostri habeantur ad quorum fidem frequentissime decurrebatur et speciatim tractat Bal.in rub.de fide inst. nume.31.et seq.numeris et in rub.de consti.pec.num. 14.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Consueuerunt mercatores habere signa quibus in subsignandis mercibus, sarcinulis, et literis utuntur, idque ad eorum statum ualde pertinet. unde complures quæstiones quottidianas, et utiles nec quidem uulgares hic inseremus:
71 ·|· Sciendum est igitur primum merces seu sarcinulas illorũ mercatorum esse præsumi quorũ signis sunt subsignate ut inquit Bal. In aut. dos data. C. de dona. an. nup. quẽ refert, et probat Dec. in c. causam matrimonii num. 3. extra de prob. dicens sarcinulas ex signis iudicari, quibus addes Petr. de ubal. in trac. de duobus frat. par. xj. num. 72. Tho. viij. Matt. de Aff. dec. xxiij. capellani num. 3. qui pluribus id cõ probat. Nic. Boe. dec. cv. et uidetur nume. 9. et Ias. in con. clxx. col. iiij. uol. ij. Nomine Magnifici eleganter inquit ex uexillis seu insignibus illustris domus medicorum seu Reip.
72 ·|· Florentinæ in quadam naui appositis seu erectis nauim illorum esse præsumi argumento eius quod de subsignatis sarcinulis diximus, & est in ore omni populo ex signis sarcinulas cognosci ut ait Phil. franc. in. c. si iudex. §. idem extra de senten. excom. lib. ij. signum enim ostendit signatum. l. stigmata de Fabri ubi Bart. scripsit usu introductum esse ut equi & quædam alia animalia certis signis signentur quibus agnoscantur,
73 ·|· Et equus illius esse præsumitur cuius est signum, & his addes Rest. cast. in trac. de Imperatore. q. lxxxix. Tho. v. & quod Aug. ait in li. ij. de doctrina christiana, scribit enim in hæc uerba. signum est res præter speciem quam ingerit sensibus, aliud aliquid faciens ex se in cognitionem uenire: & est relatum in c. signum de conse. distin. ij. & ex signis & uestimentis personæ qualitas dignoscitur. l. spetiosas. ff. de uer. sign. l. apud labeonem. §. siquis uirginem. ff. de iniu. C. de aquæduc. l. pe. §. pe. lib. xj. & c. si iudex supra relato & scribit Dec. consi. cxxv. num. 6. & Mar. consi. xcvij. num. 9. unde Bal. in. l. in directis. C. de testa. ma. & in plerisque locis dicere consueuerat stigmata militem, habitum clericum, stolam sacerdotem,
74 ·|· Et cuculam monachum ostendere, & refert

75 Dec.in cit.c.cum cauſam. ⁜ Queadmodū enim nomi- na ut homines ac res demonſtrentur & agnoſcantur inuenta ſunt.l.ad recognoſcendos.C. de inge. & ma- nu. Et eleganter iuriſconſultus inquit in.l. labeo.ff. de ſupp leg.in illis uerbis quorſum ſunt nomina in- quit niſi ut demonſtrentur.ita & ſigna ad indicandum res ſunt inuenta ut in dictis legibus & facit cap.in non nullis extra de Iud. & lex . Sanctum de rerum diui:
76 ⁜ Vnde Gell.Noc.att.lib. vij.c.iiij. de pileatis ſeruis ſcripſit in hæc uerba: pileatos ſeruos uænum ſolitos ire quorum nomine uenditor nihil præſtaret. Cælius ſabinus iuriſperitus ſcriptum reliquit,cuius rei cauſam eſſe ait quod eiuſmodi cōditionis mancipia inſignia eſ ſe in uendundo deberent , ut emptores errare & capi non poſſent, neque lex uendundi operienda eſſet ſed oculis iam perciperent quod nam eſſet mancipiorum genus,ſicuti inquit antiquitus mancipia iure belli ca- pta coronis induta uænibant , & idcirco dicebantur ſub coronis uænire. Nam ut ea corona ſignum erat ca ptiuorum uænalium, ita pileus impoſitus demonſtra- bat eiuſmodi ſeruos uenundari,quorum nomine em- ptori uenditor nihil præſtaret,hactenus Gell.quem re fert & probat Bud.in annotationibus in pādectas pag. xxxv.uerum & Gellii & Budei ſententiæ ualde aduer- ſatur.l.uni.§.Sed & qui domini.C.de lati. lib.tol. ubi expresſim colligitur pileum indultæ libertatis ſignum fuiſſe.Et eſt relatum apud Quintilianum in gladiatore de Terentio in hæc uerba: Terentium quem inter cæ teros captiuos ſecūdo bello punico Scipio Affricanus uinculis exoluerat , memoriæ tradidere maiores inſi- gne receptæ libertatis pileo teſtantem in triumpho du cis eſſe conſpectum, & apud oroſium. iiij.ad Auguſti- num ſcriptum eſt Scipio triumphans ingreſſus quem Terentius qui poſtea comicus ex nobilium carthagi- nenſium captiuis pileatus, quod ſignum indultę liber tatis fuit , triumphantem poſt currum ſecutus eſt , & his addes Luc. de pen.in.l.murileguli num.ſ.de muri- leg.lib.xj. & Par.put.in trac.de ſindi. In uerbo nun-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

cius tho.decimoquarto quibus autoritatibus & Gellii
77 & Budei ſententia peruerti uidebatur. † Nō me latet etiam pileum ſacerdotalis dignitatis ſignum fuiſſe.c. cleros. uerſicu. Sacerdotes xxj.diſtin. capitis uerba ſunt hæc.ſacerdotes autem gentilium flamines dicebantur hi in capite habebant pileum in quo erat, breuis uirga deſuper habens lanæ aliquid quod cum propter æſtum ferre non poſſent filum tantum in capite religare cœperunt, nam nudis eos penitus capitibus incedere nephas erat,unde et à filo quo utebantur flamines dicti ſunt quaſi filamines uerum ĩ feſtis diebus filo depoſito, pileum imponebant pro ſacerdotii eminentia.

78 † Incurrit hic illa inſpectio,finge mercatorem aduerſus alium conſequendi gratia ſarcinulas quaſdam egiſſe,& tantum probaſſe ſarcinulas, de quibus erat controuerſia ſuo ſigno ſignatas, num ſecundum actorem dicenda ſit ſententia,dicet aliquis controuerſiam hanc ex relatis autoritatibus,& locis ſolutam,quod uerum non eſt. Nam Bal.& alii ſupra citati utuntur iſto dicendi genere præſumi merces illius eſſe,cuius eſt ſignum, mercesque ex ſignis indicari,ſeu agnoſci. Non tamen inquiunt ex his ſignis plenam probationem induci. Verum relata eſt a Luca pen. ſimilis quæſtio in.l.ſtigmata.C.de fabricen.ſub nu.8.Scribit enim in hæc uerba.
79 † Nota hic argumētum ſiquis agit pro boue,uel equo mercato merco gregis ſui,ſeu armēti, licet non probet dominium eiuſdem bouis, uel equi ſuum eſſe, ſufficit tamen probare,quôd illo ſuo merco mercatus ſic reperitur.arg.C. de aquæduc.l.pe.§.pe.ff.de ſer.fug.l.j.in fi.& arg.ff.de peri.& commo.rei uen.l.quôd ſi neque. & uidetur expreſſum ſecundum Luc. de pen. de ſent. excom.c.ſi iudex.lib.vj.& omisſis aliis iuribus ſubdit prædicta uera ſi probetur impoſitio merchi.C. de bonis uac.lib.x.&.d.l.quôd ſi neque.&.C.de reb.alie.nō alie.l.diſtrahente.Item uera ſubiicit quo ad poſſesſio-
80 nem,& dominium.† Comprobat,quia dicta de cauſa prohibetur quis rebus propriis alienum ſignum impri-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

mere,& siquis impresserit rem ipsam perdit, citat nonnulla iura ad confirmationem prædictorum, & addes Pari.put.iu trac.de sindic.in uerbo nuncius.tho.decimoquarto.Ego uero in hac quæstione fateor me Iurisc͞osultissimi Celsi uerbo usum subsisto, de quo in.l.si me & titium.ff.si cert.peta.& in.l. seruum quoque. de procu. Me enim Lucæ pen.autoritas mouit,puto tamē diuersam, ac contrariam sententiam probabiliorem. Primum quia relatæ autoritates paulo ante eius sententiæ,meo quidem iudicio aduersantur,tantum enim ex signo præsumptionem induci probant.Et text.itidem in.c.si iudex.de sent.excō.in.vj. ubi dixit esse casum, patet ex illis uerbis.Iustum est enim, ut ipse talis quē gestat ex habitu (quousque appareat aliud) presumatur qualis is esse cuius fert habitum comprobatur.Rursus,quia si uera esset sentētia Lucæ pen.alienas res uēdicandi magna daretur occasio.Multi enim sunt mercatores,qui sarcinulas merciū,&ipsas merces suo signo distrahūt,quę merces,&sarcinulę ad manus diuersorū perueniūt eodē signo signate,unde i lōginquo forsan loco posset aliquis probare merces illas suo signo signatas,et se signasse et his probationibus uendicare,et fortius in equo mercato(ut aiunt)considerari potest.Fraudibus autem est obuiandum,et malitiis hominum minime indulgendum.l.in fundo.ff.de rei uend.c.sedes apostolica de res. Mar. late singul.clxxvij.et singul. ccclxxxviij.et scripsit Dec.in consi.cccj.num.7.constitutionem seu dispositionem fraudibus occurrentem extendendā:Postremo uidi ego in patria mea,et audiui nōnūquā mercatores diuersis de causis merces proprias alienis signis signari procurare,et rogare nūc hos nunc illos mercatores ut ex gratia signis suis non suas merces signent,ex qua consuetudine dubia reddetur probatio quam legitimā,et plenam scripsit Lucas pen. et iuris est explorati dubiam probationem non esse probationem legitimam.l.non hoc.C. unde cog.Bar. et alii in l.non solum in.§. sed ut probari.ff. de noui op.nun.et latissime scribunt doc. in cap.in præsentia

81 extra de prob. ·|· Quæ rationes naturales unũquẽque ualde mouere debent, et si lex deficeret iux. l. in sũma §. Item uarus. ff. de aqua plu. arc. et scripsit Bal. in. l. scire oportet in. §. sufficit. ff. de excu. tu. & rationabile dictum instar legis mouere debere inquit And. iser. in proœ. feud. col. ult. refert Ias. in consil. xc. uol. j. Non minus. col. j. & latius consi. xciij. col. ix. eo. uolu. circa primum. Lex enim est omne quod tatione consistit c. consuetudo. prima distinct. unde inquit philosophus rationem, uel legem quærere ubi naturaliter sentimus nil aliud quam in tellectus infirmitatem esse quæ philosophi sententia à plerisque refertur, sed & Cicero de ratione bellissime inquit, quid est autem non dicã in homine, sed in omni cœlo atque terra ratione diuinius? quæ cum adoleuit atque perfecta est nominatur rite sapientia. Est igitur (quoniam nihil est ratione melius) ea quæ & in Deo, & in homine prima homini cum deo rationis societas, int er quos autem ratio inter eosdem etiam recta ratio communis est, quæ cum sit lex lege quoque conciliati homines cum diis putandi sumus, inter quos porro est cõmunio legis inter eos cõmunio iuris est. & idem Cicero de igniculis loquens ait. Quibus enim ratio à natura data est, iisdem etiam recta ratio data est, ergo & lex quæ est recta ratio in iubendo & uetando, si lex ius quoque, at omnibus ratio, ius igitur datum est omnibus: accedit quòd Luce pen. sententi a nonprobatur leg e. Non enim obstant. l. stigmata de fabri. & lex pe. C. de aquæduc. quia loquuntur in signis publicis, ex quibus magis res de qua dubitatur dignoscitur & demonstratur, Nec publica signa priuatis sunt comparãda, ut infra dicemus. Nec moueat etiam. l. quod si neque. Congruam enim ex uerbis legis & doctorum mente dabimus interpretationem in uersic. Quæritur &c. qui sequitur, Accedit quò d contractus emptionis præcedebat, & disputabatur num ex signo translata possesio intelligeretur: nõ aduersatur etiam. l. j. cum. ll. seq. ff. de ser. fug. quinimmo contra sententiam Lucæ pen. induci possunt, quo-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

niam iuriſconſultus ut facilius agnoſci, & percipi fugitiui posſint non ſolum notas requirit, uerum et alia, ut iiſdem legibus probatur, & cum notæ uerbo etiam cicatrices contineantur ex cicatrice in homine maius inditium ueritatis habere quàm ex ſigno in rebus ſani capitis negabit nemo: nec infirmare noſtram ſententiam uidebatur quod adiecit luc. pen. ſuam ſententiã admittendam ſi merchi immisſio probaretur, argu. l. iij. C. de Bon. uacan. nam illa lex ex pluribus nõ probat, & præcipue quia in ſignis ſeu publicis titulis loquitur ſolẽnitatibus impoſitis. Similiter . l. diſtrahente. C. de rebus alie. non alie. non probat ut patet ex lectione legis & commentariis doctorum ibidem. Denique non moueat quod ait propterea ſancitum eſſe ſignum uel merchum alienum imponentes à re cadere. Id enim non eſſe perpetuo uerum demonſtrabimus, quinimmo alieno ſigno uti fraude ceſſante et prout in uerſi. eſt et illud. ſtatim dicemus, non eſt prohibitum ex quibus infirmari et refelli etiam poſſunt quæ paris de puteo in relato loco ſcripta reliquit. Vnde ego euidentioris intellectus gratia et quæſtionis et propoſitæ materiæ complures facti ſpecies mecum ipſe conſideraui, et ſunt hæ.

Si proponatur ſarcinulas, ſeu merces penes aliquem mercatorem eiuſdem ſigno ſignatas eſſe, uerum eſt ſecundum Bal. et cęteros eiuſdem mercatoris eſſe præſumi. et ita inter omnes conuenit. et ne incaſſum id conſtitutum putes, Finge alium mercatorem merces quas diximus uendicare, et ſe earundem dominũ uni co teſte probare, num, ſi cætera quæ à iure requirũtur concurrant, iuramento quod uocant in ſupplementum, locus erit. et uerius eſt hoc caſu deferri non poſſe
82 ✠ quoniam ubi præſumptio eſt cõtra probantem ceſſat iuramentum prædictum. ſecundum Bal. in. l. fi. ff. quod met. cau. in prima lec. et ſcribit Iaſon copioſe alios referendo in repet. l. admonendi nume. 252. ff. de iure. ubi huius præſumptionis alia percipies commoda, et adde mar. ſing. cccclj. decre ui cuius rei illa ratio

redditur qm̄ præsumptio semiplenam probationē eli dit; Probationes igitur contra mercatorem possessorē mercium suo signo signatarum euidentiores, et ualidiores requiruntur propter pręsumptionem prædictā, et idem sensit Abb. motus illo capite in.c.quia uerisimile de præsump.et addit. ad Alciat. in trac. de præsump.in iij.par.nume.3.et hæc quæ diximus uera esse puto, ubi mercator possessor ex composita fraude non signasset,et quid si decoctor esset? merito de fide huiusmodi hominis dubitare iudex posset arg.tex.notabilis in.l. siquis ex argentariis in.§.cogentur.ff. de eden. et suo loco de fraudibus decoctorum differemus.

83 ·|· Itē in materia proposita aliam facti speciē considerabam,pone merces penes aliquem mercatorem conuentum extare, et eū qui agit probare signatas signo proprio,et reum itidē,idque potest esse uel quia actor, et reus eodem signo uterētur,uel quòd sarcinulæ seu merces duobus signis signatæ essent (ut plerunque uidemus) actoris scilicet et rei, in quo casu proculdubio respondendum est possessionis meliorem esse conditionem.§.cōmodum inst. de interd. Altera enim præsumptio alteram elidit.l.diuus.ff.de rest.in inte.l.non solum.ff.de ritu nup.c.transmissa. qui filii sint leg.et scribit Aymon Cra.consi.viij.num.9.in prima par.cōfirmat ex regula nihil tam naturale de reg.iu.et omnis ręs per quascunque causas nascitur per easdem dissoluitur.l.prout quisque.C.de solu. et facit quod scripsit

84 Ias.in.§.sed iste num.19. insti. de act. ·|· Publicianam actionem contra eum qui titulo possidet non competere secundum ea quæ leguntur in.l.cum et si duobus.ff.de publi.et notarunt ibidem accur. Bar. et alii cuius rei illam reddit rationem nam quando aliquis possidet titulo, duo habet, titulum et possessionem; non ergo mirum est si excludit agentem publiciana actione qui solum titulum habet uel si titulum et possessionem habeat utriusque causa par est,quam rationem se collegisse subdit ex uerbis Bar.in.l.hereditatis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

C.de peti.here.et in.l.pro herede in prin.ff.de peti. hęred.planè in elidenda penitus ab altera parte præsumptione tali rationem personarum habendam esse non negamus,prout exempli loco de decoctore proxime diximus.

85 ⁋ Rursus et aliã,finge actorem probare merces proprio seu suo signo signatas,item et se signasse,nec quid aliud docuisse, reũ uero titulũ probasse uel emptiõe uel permutatione aut alio modo simili ad se peruenisse et hoc casu absoluendum reum existimo. Bona enim fides ex titulo præsumitur.l.intra.§.uendentibus ff.de minor.ubi Bal.notauit et notatur in.§.alię.insti. de actio.& a Baldo in.l.fi.C. de ædic.diui. num.34.& Bar.in.l.celsus.nu.17.ff.de usuca. & his addes Nicol. Boe.dec.xlij.dico quòd glo.nu.36.

Finge & quartum casum, actoris merces de quibus est controuersia signo signatas, & actorem ipsum sub
86 signasse,& nil aliud, ⁋ Reum uero nihil probasse,adhuc merces ex his uẽdicari non posse a possessore puto,nõ enim plene actorem probasse puto. Licet Luc. pen. contra senserit, mouent me rationes primo loco relatæ. Cum autem causæ mercatorum ex bono, & æquo tractandæ sint (ut suo loco dicemus) & iudex ubi æquitas mouerit,interrogare posit.l.ubicunque.ff.de inter.acti.c.cum Ioannes.de fi.inst.ubi late Abb.sicu.sub nu.8.glo.in cle.sæpe.in uerbo interrogabit.ubi Lanf.de uer.sig.& scripsit Mar.sing.clv.doctrina.& nos in ultima parte tractabimus,poterit diligens iudex,& rei,& actoris considerato statu,& qualitate,& mercium ualore,diligenter interrogando ueritatẽ rimari. Ex subtili enim iudicis inuestigatione plerunque ueritas inuenitur.l.j.ff.de quæstio. Iuramentum autem deferri in supplementum ex his posse,uel non posse, an causa patiatur, scilicet, uel alia obstent, uel non obstent,percipies ex his,quæ late scripsit Ias. in.l.admonendi.ff.de iure. & in consil.xliij. circa primum.uol.j.& consi.cxxix. in casu præsenti.eo.uolu. Mar.sing.cclxxiij.notissimum.& Goz.in consi.xj.Ay-

mo conſi. cxcviij. & conſi. lxxiij. ubi diſputat, num iu dæo cōtra chriſtianum deferri poſſit? Illud credo probationem hanc ſemiplenam potius excedere, uel ſaltem ex his ſemiplenam probationem fieri. Sed quoniā quæ argumenta ad quem modū probandæ cuiusque rei ſufficiant, nullo certo modo ſatis diffiniri poteſt, ut inquit Iuriſcon. in. l. iij. in. §. eiuſdem quoque. ff. de teſti. iudex ipſe ex negocii, teſtium, & perſonarum qualitate deſpiciet.

Et in eadē materia quintam facti ſpetiē ſubijcio, ubi res nota publica reperiūtur illas ex ipſa publica nota, ſeu ſigno agnoſci, et euidentisſime demōſtrari. l. pe. C. de aquæduc. lib. x. et. l. ſtigmata. de fabric. et probant alia iura relata ab eodem Luc. pen. et confirmare poteris ex his quæ ſcripſit Bal. in. l. i. C. quæ res uen. non poſ. ſigna publica propria autoritate ſumere et eis uti prohibitum eſſe. quod et latius infra demōſtrabimus.

88 ✝ Nouisſime conſiderabam, ſi ex conſuetudine loci ſignis res demonſtraretur, et plena induceretur probatio conſuetudini ſtandum eſſe idque probatur eo non de ſimili, ſoli ſigillo fidem haberi ex cōſuetudine poſſe. Inquit enim Dominicus in. c. quamuis col. iij. nu. de procu. in. vi. ſenis homines ruſticos caſtrorū ſeu uniuerſitatum ſigilla afferre, et ex ſigillis credi uniuerſitatum ſeu cōmunitatum procuratores eſſe, et probat Dec. in. c. poſt ceſsionem ſub nu. 14. de probat. Item alio ſimili demonſtratur libris rationum ad fauorem ſcribentis non creditur. l. exemplo. C. de proba. niſi in loco conſuetudine introductum eſſet, ut fides haberetur. Hæc enim conſuetudo pro lege ſeruanda eſt, ut inquit Ias. in rep. l. admonendi ſub nu. 100. conſuetudinem tamen temperandam pluribus modis putarem, et iuxta ea, quæ ſcripſerunt et Ias. et Dec. in relatis locis et alij complures per nos citati ſuperiori loco dum diſſeruimus num mercatorum codicibus, eſſet habenda fides, et illud tantum referam, conſuetudinem prædictam intelligi accedente iudicis conſenſu hoc eſt ſi iudici uidebitur, qui ex perſonis cauſisque uarie con-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ſtituet, et in cognitione cauſæ multa ex his quæ proxi me diximus, uenient idque referendo Ab.in. c. bonæ col. ult. de poſtu. præla. probauit Ias. ubi ſupra ſub nu. 102. Mar. ſing. ccccl vii j. liber mercatoris.

Quæritur eleganter quidem, apud Bal. in conſi. cccc xvi. proponitur. uol. iij. tres mercatores conuenere ut quilibet quam poſſet croci quantitatem emeret ex- portandi gratia Venetias uerſus, ſinguli duas ſarcinu-
89 las emere. ‡ vnus ex eis lege ab initio inita quôd lu- crũ damnũue, ut par eſt, cõmune eſſet, ſarcinulis ſex nauim onerauit, & cũ Venetias nauigaret â Piratis di- reptus eſt; reſtitutæ deinde fuerunt quatuor ſocio- rum ſarcinulæ reliquæ duo aduehentis ammiſſe ſunt nam amiſſarum ſarcinularum periculum ſeu damnũ cõmune ſit; & ait ceſſante culpa aſportantis, eiuſdem- que amiſſarum ſarcinularum domini, referre an ſarci- nulæ cõmunicatæ ſint an ſcilicet ſocietas in ipſis cro- ci ſarcinulis coita ſit, uel in commodo ſeu utilitate ex eis redigendo, & ad rem noſtram ſubdit in ambiguo ex ſigno communi omnibus ſarcinulis appoſito cro- cum communicatum uideri, ex adiectione enim ſigni omnibus cõmunis mutua poſſeſsio tradita cenſetur arg. ff. de peri. & com. rei uen. l. i. §. ſi dolium, hæc Bal. qui melius citaſſet. l. quod ſi neque in ſi. eo. tit. de pe-
90 ri. & com. rei uen. nã. §. ſi doliũ cõtra ‡ probare uide tur. uerba iuriſconſulti ſunt hæc. ſi dolium ſignatum ſit ab emptore trebatius ait traditum id uideri, labeo contra quod & uerum eſt, magis enim ne ſummittere tur ſignari ſolere quam, vt traditum uideatur. & in di- cta. l. quod ſi neque in ſi. ait uideri autem trabes tradi- tas quas auctor ſignaſſet. ubi accur. inquit ſecus eſſe in uino & alijs ſimilibus uino. l. i. §. ſi dolium, quæ eſt cõ tra. & animaduertit Bal. ibidem. uerum eui dentioris interpretationis gratia iurium prædictorum placet re- ferre quod Saly. ſcripſit in. l. ſi. in ſi. C. de peri. et com. rei uend. ſcripſit enim poſt Bal. in rub. eiuſdem tituli ſub. nu. 11. in hæc ſeu ſimilia uerb. aut ſignum eſt appo ſitum ante perfectam emptionem et res clara eſt ex ſi-

gno non transferri possessionem emptione uero perfe cta si emptor signauit distinguit. aut potest præsumi alia causa signi appositi quam animus tradendi et pro tradita res ex signo non habetur.l.i.§.si dolium supra citata. Consideratur enim alia ratio in illo.§.ut Iuriscõsultus innuit,ne in uegete aliquid immittatur,quod notauit etiam Ias.in.l.quoties.in uer.sexto principaliter limita.nu.18.C.de rei uend.et probat Nicol. boer. deci.cv.nu.10. Aut alia præsumptio quàm animus tradendi sumi non potest, et hoc casu ex signo inducitur traditio,et in primo casu exemplum habes ab ipso Iuriscõsulto in uegete uini cum ratione, et idem iuris in similibus uino,ut Accur.et plerique alii probarunt. In secũdo uero finge in arboribus,trabibus, et suibus. In quibus ratio Iuriscõsulti,quôd signati fuerint ne summitteretur, non æque considerari potest ex sententia Bal.et aliorum. Vnde si tibi decem arbores in nemore meo uendidi,et tu securi signasti eas signum huiusmodi uim traditionis habet, et idem si uendidi sues, seu porcos de grege meo, et signasti, ut uidear tradidisse, subdit Sali.id intelligendum si coram me,uel procuratore meo feceris non aliter argumento.l.hæc si res.ff. de rei uen. cuius rei illam rationem reddit quoniam traditio significationem recipit ab eo qui debet tradere,non autem ab eo qui recipit, et quando uenditor non est præsens potius emptor uidetur signare, ut res agnoscatur et ne circumueniatur quam alia causa ex quibus uerbis Salyc.habes elegantem declarationem ad dicta iura, et infero merito ad.q. Baldi propositam ut mutua traditio ex cõmuni signo facta uideatur omnibus sarcinulis adiecto, si coram ipsis appositũ esset, seu procuratoribus eorundem. Addes etiam prædictis tex.in.l.j.§.sed si non sint.ff.de peric.& com.rei uen. ubi Accursi.in uerbo signata, ait, ut aliud uinum non summittatur ad modum,scilicet, sigilli, ut infra eo.§. si dolium. Confirmare etiam prædicta posses ex his, quę scripsit Soci.in consi.lv.uiso instrumento.lib.iiij. probat enim nauis uenditæ possessionẽ traditam con

feri ex eo quôd sciente, & patiente uenditore emptor insignia sua in naui apposuerit, seu apendi fecerit, citat tantum.l.quod si neque, nec aliter de prædictis meminit. Denique & illud placet adnotare in facto proposito a Baldo pactum illud in conuētione adiectum omne lucrum, & damnum, quod in croco contingeret commune esset propositas a Baldo hæsitationes forsan remouere.

91 ·|· Consueuerunt etiam mercatores ne diuersarum negociationum fiat confusio, & mixtura, & ut ex diuersis administrationibus nō oriatur incertitudo ubi forte societatem coiuerunt formam contrahendi inscribere, seu titulum societatis adiicere, uerbi gratia, Societas Bartholomæi Thomasij, Ioannis Francisci Tudini, & sociorum, certoque signo ex cōsensu omnium facto uti, & in libris notare, quod signum ad discernendum, ac indicandum, incertitudinem remouendum, & inspiciendum, an nomine societatis sit contractum ualde prodest, ut scripsit Pet. de anca. in consil. cccxxxij. pro clariore decisione. col. iij.

Est & illud in materia signi inquisitione dignum uarie quidem homines signant, & uariis utuntur signis.
92 l. ad testium. §. signa. ff. de testa. ·|· An autem mercator alterius mercatoris signo uti possit? & Bald. in. l. j. C. quæ res uen. non pos. In proposito iuris articulo scripsit in uerba ferè infrascripta. Quidam mercatores, qui sunt integræ famæ, inculpatæ uitæ, & summæ autoritatis, seu magni nominis habēt signa sua, quibus in negociationibus utūtur, ut fabri in suis operibus, uel notarii in suis instrumentis, seu principes, & comites in suis monetis, uel uexillis, sunt & alii, qui similibus signis uti incipiunt, quæritur num licite, & iure permit-
93 tente possint, ·|· & ait, quædam esse signa publica autoritate constituta significandę, seu demonstrandæ alicuius singularitatis gratia, ueluti insignia proconsularia, ut in. l. j. ff. de offic. procon. Item signa militum de quibus in. l. milites. C. loca. & habitus religiosorum, & episcoporum, & hæc propria autoritate sumere, & his

uti non licere: idque probatur in.d.l.j.secundum eundem Bal.& uaria exépla ipse colliges ex legibus a nobis paulo ante relatis. Hoc amplius cautum est non licere priuatis sub titulis,&nomine diuersorum res a publica necessitate subtrahere.l.j.C.de naui.non excu. pœnaque amisſionis rei in admittentes talia imminet, quam legem, licet loquatur in his, qui excusant naues, sub titulis diuersorum nauigantes, Bar.tamen ibidem generaliter interpretatur. Subdit Bald. si uero sunt signa, quæ aliquis sibi ex sui animi sentétia sumit,& putat ea esse similia nominibus,& prænominibus hominum,& rerum:
94 ·|· sicut enim in initio nominis, cognominis, prænominis, recognoscendi singulos impositio libera est priuatis, ita eorum mutatio fraude cessante, & siquis in fraudé fecerit, incidit in falsum, & pari modo signa huiusmodi accipere, & mutare unusquisque sine fraude potest,& ubi fraus admissa est, falsum committitur. C.de mutat. nomi.l. uni.&.C.de fal.l.falsi.in prin.hactenus Bal.ex cuius uerbis, Priuatis priuatorũ uti signis regulariter permissum esse colligimus: & addes eundem Bald.in.q.sua accusatus [de ui turbatiua.] & Bar.qui eleganter disputauit in trac.de insig.& arm. num.5.& seq.& ad regulam a nobis propositam legito Abb.qui post Anto.copiose scripsit in.c. dilecta.nu.3. & seq.de exces.præla. Alex.in.l.si unus.C.de testa.nu. 4.& seq.& in.l.j.C.ut nemo priua.ubi licet, inquit, nemini liceat sine iudicis autoritate signa rebus imponere, quas alius tenet, ut in tit.ut nemini liceat.potest tamen quis rebus suis, uel a se possessis signa imprimere, non tamen uexillum, uel uela, secundum Accursi. in.l.ij.C.ut nemini lice.cuius sententia recepta est.

Temperanda tamen est regula a nobis tradita multis modis, ubi fraude, seu dolo malo alienum quis signum imprimeret, seu eo uteretur: Idque ex eiusdem Bal.sententia.l.uni.C.de muta.nomi.l.eos. in fi.ff.de fal.is enim falsum committeret, secundum Bald.lex tamen eos.loquitur in eo, qui cum in dignitate constitutus non sit dignitatis insignibus utitur,& legito Feli.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

& Deci.in.c.tertio loco.sub nu.5.extra de probat.ubi probatur signum in fraudem appositum non nocere. l.ij.C.de reb.alie.non alie.

95 ·|·Item moderãda est ubi primo mercatori fieret iniuria,qui forte is,qui uti eodem signo cepit,ignominiose utitur.arg.C.de epis.audi.l.minime de exces.prela. c.dilecta. &.C. de iudæ.l.iudæos quosdam. & scribit Pau.Par.consi.xxix.bonum ius.nu.8.Finge enim mercatorem,qui amissa fide decoxerit magni,& inculpatę uitæ alterius signo uti uelle,hunc credo iudicis officio posse prohiberi, ex signo namque fiducia, & personæ qualitas demonstratur. Vnde facile quis posset in hoc decipi,ut animaduertit Pet. Vbal.in trac.de duob.fra. q.xj.nu.7.posset etiam lædi maxime ex hoc autoritatis,& fidei mercator, & sua interest, Idque tum distrahendarum mercium gratia,tum fraudum,quæ a decoctoribus excogitari solent,cõtra quos omnis coniectura crescit,unde decoctor,ergo fraudator,ædictumque fraudatorium contra eos factum est,ut inquit Bald.in consi.ccclxxxij.uol.v.& consil.cccc.ead.par.& refert Seue.in tract.de reb.susp.& suo loco nos latius dicemus,& prædictis adijcies,quæ statim dicemus.

96 ·|·Rursus restringenda est dicta regula ubi mercatoris,qui prius signo usus esset, interesset, & lædi posset, ut proxime diximus,& hoc ex mente Bar.in eo.trac. C.de his,qui poten.l.uni.&.§.pe.in aut.de man.prin. & probat Abb.in.d.c.dilecta.sub nu.4.inquiens,Si experiẽs artifex,'uel probus mercator utitur quibusdam signis,& alius uult illis met uti,ut homines emẽdi causa concurrant:cum & populus hic decipiatur per iudicem prohiberi poterit,et additionarius ad Abb.refert aliorum loca,et præcipue Anto.but.in.c.ad nostram. circa fi.de appel. dicẽtem aliquem non posse uti signo in alterius præiudicium.Addes etiam Petr. Vbal.in.d. trac.et loco proxime relato, et Albe.in.l.quæro.ff.de iu.patr. qui quæstionem disputatam ait,et relatis hinc inde argumentationibus,et iuribus idem sensisse uidetur,cũm ultimo loco secũdum ea, quæ scripsimus,re-

tulerit. arg. l. si idem cum eodem. in. §. fi. iuncta glo. ff. de iurisdi. om. iudic. et in. l. qui filium. in. §. sabinus. ff. ad sena. con. trebel. Adiecit etiam Barto. in eod. trac. si publice intereſſet prohibendum a iudice eſſe, et idem exemplum de fabro ſubiungit, ac chartarum fabricatoribus, nec enim permittendum eſt populum lędi, ac decipi. Nam cum inter artifices longa ſit differentia, an operis unius, uel alterius opus confectum ſit, experientis uiri, ac magiſtri opus se emiſſe credens deterioris emeret. l. inter artifices. ff. de solu. et Bar. citat. l. j. C. de lati. lib. tol. et. c. in nõnullis. de iud. et ad rem noſtram finge in pannis, quos uulgo appellant Cariſeæ de Vincecone, ſeu Maffette. Sunt enim quidam mercatores, qui ſub quodam ſigno pannos prædictos confici curant, qui panni in precio ſunt, unde ſolent mercatores in permutationibus adiicere, ut contrahẽtes præſtent ex dicto genere pannos permutatos eſſe.

Denique huic rei illud adiiciendum eſt, quod Bart. etiam in relato loco animaduertit, nõ licere quæri, niſi ex magna cauſa. l. uni. §. ſunt autem qui putant. ff. ne quid in flu. pub. & iudicem remouendi gratia populares diſſenſiones, ac ſcandalum ex officio poſſe prohibere, & in materia uide ẽt Pau. par. in citato cõſi. xxix.

97 ⁋ Incurrit hic illa ſuſpectio, finita ſocietate, ſeu diuiſa apud quem ſocietatis ſignum remaneat, & ſcio Bar. tractaſſe in trac. de inſig. & arm. ſub nu. 12. & multa de huiuſmodi re ſcripſiſſe Pet. ubald. in relato trac. q. xj. nu. 68. Verum ſine diſpoſitione, & confuſe loquitur. Vnde ego, ut propoſitæ materiæ, ſeu quæſtionis euidentior habeatur intellectus, complures facti ſpecies proponendas duxi, & ſunt tales.

98 ⁋ Si in coeunda ſocietate unius ex ſociis ſignum acceptum eſt propter ſuam forſan fidem, dignitatem, ſeu famam, ea finita, ſeu diuiſa apud illum ſignum remanet cuius erat antequam ſocietas coita eſſet. l. ſi fratres. §. item ſi in communem riuum. &. §. ſiquis ex ſociis. ff. pro ſoc. æquitas enim ſuadet, quod in ſocietatẽ ſocius poſuit, deducat, demum emolumenta diuidan-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tur.l.ſi unus.§.ſiquid.ff.pro ſoc.& ſenſit Pet. ubald.in loco non ſemel relato ſub nu.72.facit.l. ſocietatē mecum,cum.ll.ſeq.uſque ad.l.quid enim.eo.tit.

99 ¶ Item ſi in coeunda ſocietate communi ſociorum conſenſu nouum ſignum electum eſt,ea finita,uel diuiſa, ſi unus ex ſociis in ſocietate primarius erat, & quaſi magiſter, maiorisque fidei, adeo quôd per eum quodam modo demonſtraretur ſocietas, ut in ſimili dicitur in.l. peculium.§.j.ff. de legat.ij. & apud eum tanquam amplioris honoris uirum remanebit.ff.de ſi de inſtru.l.fin. Si uero amplioris honoris,& fidei non ſit ſocius,apud eum remanebit,qui maiori ex parte ſocius ſit.l.ſi quæ ſunt cautiones.ff.famil.herc. Cæteris uero paribus,hoc eſt,ſi omnes hisdem ex partibus ſocii ſint ſortiri eos oportere,& ſorte dirimere.Idque ex ſententia Bar.in.d.tract.ſub nu.12. quæ Bar.ſententia confirmari poſſet ex his,quæ idem Bart. ſcripſit in.l.ſi ſeruus communis ita.nu.4.uer. & iſta faciunt ad quæſtionem.ff.de ſtip.ſer.Inquit enim,mercatores conſueuerunt paſsim in literis,& libris ſcribere, Titius,& ſocii ſocietatis&c.Ille certe Titius nominatus nō cēſetur in ſcriptura, ex qua obligatio quæritur,ut ſibi magis, quâm alii acquiratur,ſed ut oſtendatur,ac demonſtretur primarium,& quodam modo caput ſocietatis eſſe, omnibus igitur proportiōibus ſocietatis acquireretur. Hæc Bar. Cuius ſententiam ibidem probauit Imol.& aſſentitur Dec.in conſi.cxxij.col.ij.& pro tenui.Et ex his magna affertur cognitio intelligendi primarium,& amplioris honoris ſocium, & ualde notandū arbitror. Sed,ut ad propoſitam quæſtionem redeam,Pet.ubal. Bar.ſententiam improbat, & ſubdubitans primo loco tentat dicere ſignum diſſolui finita, ſeu diuiſa ſocietate tāquam acceſſorium, & deinde forte inquit, ex quo ſignum commodum continet,æquis portionibus diuidendum,& quoniam eſt indiuiſibile æſtimationem fieri ualoris dicti ſigni habita ratione commodi, lucri,fidei,cæterarumque utilitatum, quæ ex dicto ſigno percipi poſſunt,idque totū arbitrio boni uiri, & uni ſignū

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tribui,aliis uero ipſius æſtimationem.Hæc Petr. latina ſatis,ſatisque uaganda,qui & iuribus a Barto.citatis re ſpondet: Mihi autem cogitanti nec Bart.nec Pet.ſen- tentię aſſentiendum uidebatur,& Bal.opinionem pro babiliorem,qui in.l.j.nu.3.C.pro ſocio.finita ſocieta- te,ſeu diuiſa ſignum diſſolui ſenſit,ubi captio eſſe alte- rius posſit,dum,quod & fortius eſt, inquit, Societate non integra,ut puta,quia quidam ex ſociis a ſocietate receſſerint,diſſolui ſignũ, niſi omnium ſit conſenſus. Mouet eum ne falſo antiqua ſocietas agatur,ſeu repre ſentetur.l.eos.§.fi.ff. de fal. Cumque renouatio , ſeu immutatio facta ſit in pactis,& ſubſtantia,fiet etiam in accidentibus,& ſequentibus ſubſtantiam. arg.ff.loca. l.cum in plures.§.lege dicta.Mouet etiam me quoniã ſignum ſocietati accedit , ergo ea finita ſignum etiam diſſoluitur tanquam acceſſorium.reg.acceſſorium.de reg.iur.in.vj.&.ff.de regu.iur.l.cum principalis. quæ enim accesſionum locum obtinent,extinguũtur,cum principales res peremptæ fuerint.l.ij.ff.de pecu.leg.& ad regulam uide Marſi.ſing.xvij.acceſſorium.Deinde quia (ut idem Pet.animaduertit) commoda ex ſigno uaria proficiſcuntur, ex eo namque & perſonarum, & mercium qualitates agũtur:unde & rerum,& perſona- rum bonitate emptores freti libentius emunt , & fre- quentius,& ad emẽdum plures alliciuntur,& inuitan- tur,nec conuenit,ut populus decipiatur,ſecundum ea quæ diximus ſupra uer. eſt & aliud.Quare concluden dum arbitror ubi captio alterius eſſe posſit,& commo- dum ex ſigno quæritur,& Bart.& Pet.ſententiam im- probandam,& ſignum diuiſa,ſeu finita ſocietate extin gui.Bar.enim opinio relatis rationibus ſubuertitur,& propter naturam ſocietatis in qua æquitas præcipue ſpectatur,ſimiliter & Pet.aliis rationibus,& ne,ut Bal. dicebat,falſa fiat repreſentatio:ubi uero nulla eſſet ca- ptio , nullumque magnum præiudicium conſiderari poſſet,& ceſſarent ea,quæ diximus in uer.eſt & aliud. puto de iure laborandum non eſſe apud quem rema-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

neat,cum ubi non intereſt,ubi non eſt læſio, ubi non ſit iniuria,ubi populus non decipitur.ubi denique ceſ ſat ſcãdalum eodem uer.unumquemque alieno ſigno uti poſſe probauerimus. Si tamen ſocietas firma remaneret, quia forſan unus renunciauerit, ſecundum ea, quæ Iuriſconſultus ait in.l.actione. in.§.diximus.ff. pro ſoc. & ſignum in ſocietate quoad durat tanquam acceſſorium remanſurum puto,idque idem Pet. eod. loco etiam attigit.

Tertiam & illam facti ſpeciem habeto , ſi ponamus in coeunda ſocietate ſignũ a ſociis electum eſſe,idque ex pluribus partibus compoſitum,uerbi gratia,Titius literam,Meuius circulum poſuit, Sempronius Crucẽ, & in hoc ſigno,ut præmittitur,ab ipſis ſociis compoſito,Petrus non ſemel relatus,idem quod in ſimplici electo a ſociis reſpondit, & hanc Petri ſententiam fuiſſe opinor,cum ultimo loco dixerit, Nos autem idem iuris eſſe,& in hac facti ſpecie,quod in præcedenti iiſdẽ rationibus opinamur.

100 ·|· Nouisſime in materia propoſita hæc adiicienda ſunt, Si inter duos mercatores de ſigno contendatur, illum qui agit lite pendẽte ſigno uti non poſſe,ex ſententia Bald.in.l.j.C.ut nemi.liceat ſine iudi. auto.ubi etiam Alex.ſcripſit,& placet Petro ubal.in relato loco par.xj.ſub nu.77.quod & ipſe non improbo:& admo

101 neo mercatores ·|· ne contra ſignum ſuum falſum prębeant teſtimonium , tales enim pœna falſi teneri pronunciatum eſt.l.eos.ff.de falſis.Et in expresſis caſibus mercatorum conſuetudinem ſpectari oportere non improbamus,& iudicio ipſorum propoſitas controuerſias dirimi laudamus,quæ non ſemel in uariis iuris articulis in tractatu noſtro admiſimus.

Sciendum eſt etiam quosdam mercatores eſſe (ut plerique iuris interpretes ſenſere) ad domum principis pertinentes, de quibus meminit Imperator in.l.j. & in.l.pen.C.de commer.& merc. quas leges,ſi libet, legito,ex illis enim eorum ſtatum facile percipies , &

quid circa interpretationem earundem legum nos sentiamus, cognosces, si ea, quæ in prima parte sub numero. 63. notauimus, legeris. Et hæc de statu mercatorum, & his, quæ ad eorum statum attinent, attigisse sufficiant.

FINIS SECVNDAE PARTIS.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

REPERTORIVM

RERVM, QVAE IN TERTIA PARTE CONTINENTVR.

1 Cognitis his qui mercaturam facere non poſsunt cognoſcuntur qui poſsunt.

2 Omnes qui merces emere et uendere ſeu permutare non poſsunt et contrahere prohibentur mercaturam facere non poſſunt.

3 Sermones circa uniuerſalia faciliores circa uero particularia et clariores, et ueriores exiſtunt.

4 Clerici mercaturam facere non poßunt, et declara, ut in ſequentibus numeris.

5 Clericis ex iuſta cauſa licet rem emere ut inde aliquid operentur & rem mutata forma diſtrahant

6 Clericus emens tigna ſeu cementa, ut in domo ſacerdotij edificet, ſi mutato conſilio carius uenderet non improbatur.

7 Clerici quod ex mercatura ſuperlucrati ſunt pauperibus erogare tenetur et ſi non fecerint an in ſtatu damnationis eſſe cenſeantur.

8 Clerici in his quæ negociationis cauſa deferunt immunitate nõ potiuntur.

9 Clerici negociatores fori priuilegium perdunt quod quomodo procedat declaratur.

10 Leges & canones in unam conſonantiam legitima interpretatione redigendi ſunt.

11 Milites armatæ militiæ ab exertitio mercaturæ remouentur.

12 Milites negociatores fori priuilegium perdunt & quomodo.

13 Milites inermis militiæ & qui honoris cauſa militant non prohibentur facere mercaturam.

14 Nobiles mercaturam facere non poſſunt.

15 Nobiles mercaturam exercentes amittunt nobilitatem.

16 Palatini proceres palatij & conſiliarij mercaturam facere non poſſunt et quomodo procedat declaratur.

17 Officiales temporales cum ſubditis mercaturam facere prohibentur idque declaratur,

18 Furioſi mercaturam facere non poſſunt.

19 De mentes

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

19 Dementes, & minores curatorem habentes itidem.

20 Prodigi qui sententia sunt declarati tantundem.

21 Mentecapti similiter.

22 Fatui pari modo, & quomodo inter se differant prædicti, et probentur tales.

23 Lunatici prædictis comparatur quandiu mens propter lunam suum officium non facit.

24 Frenetici mercaturam facere non possunt.

25 Minores. V. & . XX. an. curatorem non habentes in rebus mobilibus, quæ seruando seruari possunt sine iudice administrationem liberam non habent, secus uero in his, quæ seruando seruari non possunt.

26 Minores. V. & . XX. an. in albo mercatorum descripti, & approbati restitutionem non habent, secus si industrii sint, non tamen ex publico approbati, idque disputatur.

27 Legum doctor minor. V. et. XX. an. exceptionem, seu aliquid in causa propria probare omittens non restituitur.

28 Restitutio, ut concedatur tam in ciuilibus, quàm criminalibus, quid ponendum, quidue probandum sit, remissiue.

29 Minor. V. et. XX. an. approbatus mercator si in ipsa mercatura contraxit, immobiliaque sine decreto obligauit, an hipothe ca teneat, disputatur.

30 Venia ætatis quomodo concedatur.

31 Veniam ætatis impetrans, et ex publico mercator approbatus, an sint per omnia similes.

32 Contractus minoris cũ curatore, uel sine iuramẽto cõfirmatur.

33 Mercator iudicis decreto mercaturã facere prohiberi ex cã põt.

34 Negociationi, seu negociationibus pœnæ causa interdici potest.

35 Decoctores, qui in ipsa mercatura fraudis aliquid admiserunt mercaturã facere nõ possũt, secus si fortunæ uitio quis decoquat

36 Mercatores postquam decoxere, num mercatoris perdunt.

37 Iurans mercaturam ulterius non facere, quòd iuramentum seruare non teneatur, si aliter uiuere non possit.

38 Fœminæ mercaturam facere non prohibentur, argentariam uero uetantur.

39 Seruus, an possit mercaturam facere.

40 Filiusfamilias, quòd possit esse mercator, et de eo multa ad mercaturam pertinentia.

TERTIA PARS.

DE HIS, QVI MERCATVRAM EXERCERE NON POSSVNT.

1 NVNC de his qui mercaturã ·|· exercere non possunt uideamus, facile enim qui posſint mercaturam facere intelligemus, ſi ſciuerimus qui non poſſunt admonet nos Iuriſconſultus in. l. qui accuſare. ff. de accuſ. & in. l. j. ff. de his qui ſunt sui vel alie. iu. & inſti. eo. §. uideamus. & inſti. de tut. in prin. & generaliter dicimus ſcd̃m definitiones
2 a nobis in prima parte traditas, ·|· Omnes qui merces emere, & uendere ſeu permutare non poſſunt, & contrahere prohibentur, mercaturam exercere, ſeu facere non poſſe. Hac igitur generali regula tradita, ad particularium cognitionem facilius deueniemus, vt inquit Phil. primo Phyſi. & quidem expedit ad ſingularia de-
3 ſcendere. ·|· Quoniã ſermones circa vniuerſalia faciliores, circa vero particularia, & clariores & ueriores eſſe idem probauit Philo. ſecundo ethi. & Iaſon noſter in conſi. xviij. vol. iij.

4 ·|· Prohibentur itaque clerici mercaturam facere ait enim diuus Hieronymus negociatorem clericum quaſi quandam peſtem fuge. c. negociatorem. c. fornicari. lxxxviij. diſtin. canonum enim ſtatutis firmatum eſt, vt quicunque in clero eſſe voluerit, emendi vilius, & vendendi charius ſtudio non utatur: quod ſi exercere uoluerit cohibeatur à clero. c. canonum. xiiij. q. iiij. addes. c. ij. ea. cau. & q. & c. j. ne clerici uel mona. ubi Abb. ſub nu. 6. & nu. x. cle. j. de uita & hone. cler. Ber. in trac. de Gabb. in prin. iij. par. Phili. franc. in. c. quanquam in ſi. de cen. lib. vj. Car. in cle. j. de uita & honeſ. cleri. Nam clericis res emere, ut eas in ſua forma integras uendãt prohibitum eſt, quando difficile eſt in huiuſmodi negociationibus non interuenire peccatum.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

c. qualitas de peni. dis. v. quod non semel probauimus
5 †. ex iusta tamē causa uerbi gratia uictus necessitate li
cet clericis rem emere, ut inde aliquid operentur, & rē
mutata forma distrahant secundum Glo. in sum. xiiij.
q. iij. & probat tex. in. c. clericus. xci. dist. in hæc uerba
clericus uictum, & uestitum sibi artificiolo, uel agricul
tura absque officij sui dumtaxat detrimēto paret, hoc
enim casu mercaturam facere clericus nō dicitur, nec
lucrum ex negociatione acquiri, sed ex artificio, cum
in mercatura lucrum ex solertia uilius emendi, & cha-
rius distrahendi proficiscitur. quæ gl. Abb. franc. in ci-
tatis locis, & plerique alij probarunt, & uera est eorum
sententia quod & nos latius ostendimus in prima par.
uersi. nume. Quibus, & illud adijciendum
quod non ineleganter notauit Saly. in auc. ad hæc. q.
xx. nu. 18. C. de usu. temperat enim prædicta quando
clericus mercatus rem est, ut uenderet, sed si ut domū
6 reficeret, †. uel in domo sacerdotij seu beneficij edifi-
caret deinde ex causa mutato consilio tigna, uel cemē-
ta quæ emit charius uenderet id Saly. ait, clerico inter
dictum non esse, quam sententiam probare posses ex
l. siquis nec causam. ff. si cer. pet. facit. l. j. §. non autem
uersi. unde quærit Offilius. ff. de exer. & l. j. §. illud. ff.
de aqua quot. & esti. & hæc adeo recepta sunt, ut cleri
7 ci animabus consulere (ut par est, cupientes †. quod ex
mercatura superlucrati sunt pauperibus erogare teneā
tur. xiiij. q. v. c. qui habetis, & scribit Car. in cle. j. in fi.
de uita & hone. cler. qui referendo Fra. alu. subdit si to
tum non reddiderint ex hoc in statu damnationis es-
se non censeri ea. cau. & q. c non sanè, & si pauperibus
non dederint Zenz. & Inn. non tamen clericos damna
ri sensisse refert. ubi Add. ad eum citat Arch. Flo. in. iij.
par. suæ summæ tit. xiij. c. ij. in. §. fi. quem legito. Rece
ptum est etiam clericos in his quæ negociationis causa
deferunt immunitate non potiri clemen. fin. de cens.
8 †. ubi Car. & scripsit Albe. in. l. uniuersi. C. de uecti. &
Com. Spec. in tit. de immuni. eccle. in fi. Geminia. in. c.
quanquam de cen. lib. vi. & ibidem Phil. Franc. & his

addes Pet. Antib. in trac. de mune. 6. iiij. nu. 21. & num. 41. & seq. to. vj. & Card. in cle. j. nu. 16. de uita & hone. cler. & Ber. etiam ubi supra qui hoc amplius inquit clericos negociatores etiam fori priuilegium perdere, &
9 posse conueniri coram iudicibus laicis, & cōsulibus mercatorum citat Bal. in add. ad Spe. in tit. de reo uer sic. scholaris clericus qui inquit clericos negociatores quantum ad eam negociationem pertinet communi iure laicorum uti debere citat. l. ij. C. de epis. & cle. C. de sac. eccl. l. cui sub prætextu, & de uita & hon. cle. c. fin. & l. fi. C. de iur. om. iud. & idem Ber. probauit in trac. de episcopis in. iiij. lib. par. j. nu. 26. & seq. tomo. ij. qui adijcit eundem Bal. in tit. de cle. coniuga. dicentē clericum huiusmodi immunitatibus alijs clericis concessis frui non posse, cuius rei illa ratio redditur à Paulo Cast. Cy. et alijs in citata. l. fi. C. de iuris. om. iud. quoniam non conuenitur ut clericus, sed ut laicus mercator ideo se ad episcopum remitti non recte petit. quod tamen diximus temperandum putarem ubi trina monitio præcederet iuxta tex. in. c. fi. de uita & honc. cle. & quæ scripsit Fel. in. c. cæterum nu. 3. de iud. & ibidē Dec. sub numero. 6. prope. 7. & idem Fel. in. c. ecclesiæ sanctæ Mariæ sub nu. 71. & seq. de const. & Pet. Anto. in relato loco, & idem Bal. innuisse uidetur dum citauit dictum caput. Dicet tamē aliquis quod diximus clericos mercaturam facere non posse expeditum non esse, contra enim est tex. in. l. ij. C. de epis. & cleri. in illis uerbis siquid enim uel parsimonia, uel prouisione, uel mercatura honestati tamen conscia congesserint id in usum pauperum atque ægentium ministrari oporteat & reliqua Speculator in titulo de cleric. coniugat. nu. 9. inter honestam, & inhonestam negociationem distinguit, ut honestam possint. d. c. clericus. xcj. dist. inhonestam non possint huic distinctioni acquiescere uidetur Antib. ubi supra sub nu. 20. usque ad nu. 25. & hæc distinctio ex uerbis legis comprobatur, uel mercatura honestati tamen conscia. & sensisse uidetur gl. in. c. negociatorem. lxxx. dist. dum ultimo loco dixit,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Alb.uero in.d.l.ij.ait,aliud iure ciuili,aliud pontificio cautum,quod & glo.in proxime relato capite attigit, inquit enim primo loco, licet lex concedat, canon ta
10 men non permittit,·|· Sed quamuis in unam cōſonantiam,& leges,& canones cum legitima interpretatione poſſumus,redigere ſoleamus,ſi tamen uerū amamus, quod ultimo loco diximus,admittēdum eſt,quoniam Imperator nō negociationis uerbo (quod latisſimum eſſe in prima parte diximus) ſed mercaturæ,quod uer bum,ut eod.loco retulimus,nec quidem uix ui ad artificium porrigendum eſt,utitur.Denique & illud præ dictis adnotandum eſt,licet clericis negociari interdictum ſit lucri cauſa.Dec.tamen noſter in conſi.cxv.& pro tenui.Sponſionem inter clericum, & mercatorem factam non inelegāter defendit, de qua in tractatu no ſtro de ſponſionibus non nihil dicemus.

11 ·|· Remouent etiam leges ab exercitio mercaturę ar matæ militiæ milites.l.uni.C.nego. ne mil. libr.xij.l. milites,qui a republica.C.de re mil.eo.lib.ubi ait Imperator,Milites,qui a repub.armantur,& aluntur,ſolis debēt publicis utilitatibus occupari,Nec agrorum cul tui,& cuſtodiæ animalium,uel mercimoniorum quæſtui,& reliqua.& inquit tex.in.l.milites.C loca. Armis non priuatis negociis milites occupentur, & hoc Accur.ſenſiſſe uidetur in.l.nobiliores.C.de com.& mer. dum citauit.d.l.milites. & facit.l. uni.C. in quib. cau. mil.&.l.officium.§.patruus.ff.de re mili. quæ recepta ſunt in tantū,ut Bal.& Saly.in citata.l.uni.C.in quib.
12 cau.mil.dixerint ·|· milites negociatores, qui negociationem fecerint, ex illa negociatione conuentos fori priuilegium non habere, poterunt ergo coram ordina rio conueniri,cum aliâs coram magiſtro militum conueniendi ſint.l.magiſteriæ.C.de iurisd.om.iud.& placet hæc ſententia Pau.caſt.eod.loco,& idem Pau.in.l. fi.C.de iurisd.om.iud.l.fi. ſub.iiij.ſcripſit militem inter mercatores annumeratum iurisdictionem conſulū mercaturæ declinare non poſſe,quoniam (ut iam dixi mus) non ut miles,ſed ut mercator conuenitur,quæ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

latius in ultima parte explicabimus. Nec ad rem pertinet, quod ead. l. fi. innuere uidetur Imperator milites mercaturam facere posse. Nam Accur. Bar. & plerique alii in quadam inermi militia legem illam intelligendam putant, quorum sententia uera est. Non enim (ut
13 inquit Bar.) ·|· iurabant se pro repub. mortem non euitaturos, sed aliam militiam consequebantur, ut Florentini milites solent, qui honoris causa militant, mercaturamque non ideo minus exercent, & dicuntur populares. Hæc Bar. quibus addes quæ prudentissimus uir Lælius Fanensis scripsit in libello, quem edidit de militiis ex casu præsertim pag. v.

14 ·|· Vetantur nobiliores, & patrimonio ditiores mercimonium exercere, ut inter plebeios, & negociatores facilius sit emendi, uendendique commercium. l. nobiliores. C. de com. & mer. & scripsit Mar. laud. in trac. de
15 digni. q. lxvj. & ait Bal. in ea. l. nobiliores. ex quo ·|· nobiles mercaturam facere prohibentur, si exercerent inter nobiles haberi non possent, nec deberent, quibus addes, quæ supra in. ij. parte diximus, uer. item quæritur, an mercatores, nu. & quæ ad hunc locum attinent illinc assumes.

16 ·|· Et palatini, proceres Palatii, seu consiliarii mercaturam facere non possunt. l. fi. cum glo. j. C. de rescin. uéd. facit tex. in. l. nullum. C. de offi. rec. prouin. cuius rei citatus Accur. illam rationem reddidit, quia minacem feruorem possunt ostendere, addidit etiam Salyc. ubi supra, Imperatorem id statuisse ne prouinciales se gratificari cupientes uilius uendant, & probat prędicta Ias. in. l. principalibus. ff. si cer. pet. in prin. & citat Bal. in ea. l. fi. qui declarando, seu temperando in hæc, seu similia uerba, inquit, posse & hos ex certa principis scientia emere, tūc enim uerisimiles non est compulsum fuisse, uel gratiæ datum. l. fi. in princ. ff. quod met. cau. & hanc legem in magnis consiliariis magnorum dominorum intelligo, qui principis locum tenent, exempli loco Regis, Legati, Cardinalis, & domini magnarum ciuitatum. Nec enim referenda est ad consiliarios epi-

ſcoporum, uel magiſtratuum minorum eccleſiaſtico-rum perpetuorum. Hactenus Bal.

17 ·|· Principalibus conſtitutionibus cauetur etiam ne hi, qui prouincias regunt, qui ue circa eos ſunt, negocientur, & ut noſtratium utar uerbis, officiales temporales cum ſubditis mercaturam facere, regulariter prohibentur. l. principalibus. ff. ſi cer. pet. l. uni. C. de condi. inde. l. non licet. l. qui officii. ff. de con. emp. l. quiſquis ubi doc. tractant. C. ſi cer. peta. & Bar. in l. aufertur. §. quod a præſide. ff. de iu. fiſ. & latius Par. put. in trac. de ſindi. in uer. cont. & latisſime explicant iuris interpretes præſertim Iaſ. & Deci. in citata. l. principalibus. qui differendo (quod diximus) extendunt, & temperant multis modis, & nos aliis omisſis duo tantum referre contenti erimus. Alterum eſt, ut prohibitio locum habeat, in his etiam, qui circa iudices ſunt, idque probatur etiam in. l. uni. ſeu rub. C. de cōtrac. iudi. & eorum qui circa eos ſunt. Alterum eſt, ut ad eos officiales, qui in patria ſunt, prohibitio non referatur, hi enim contrahere poſſunt, unde priores, & antiani ciuitatum contrahere non prohibentur, idque a frequentioribus receptum eſt. Sunt enim qui diſſentiant, ut ſcribit Deci. in. d. l. principalibus, alios referēdo, & disputando ſub nume. 7.

Sunt & perſonæ, quæ cum rerum ſuarum adminiſtrationem non habeāt mercaturam facere non poſſe
18 iuris eſt explorati. ·|· Furioſum enim non poſſe natura manifeſtum eſt. l. j. §. furioſum. ff. de actio. & obl. l. qui
19 ad certum. ff. loca. ·|· Proximi ſunt furioſo, quinimo in hoc non abſimiles demētes, & minores curatorem ha
20 bentes, ·|· ac hi, quibus bonis eſt interdictum. l. fulcinius. §. adeo. in fin. ff. quib. ex cau. in poſ. ea. inſtit. quib. alie. licet, uel non. §. nunc admonendi. & tractant doc. in. l. ſi curatorem. C. de reſt. in integ. & in. l. is cui bonis ff. de uer. ob. Az. in ſumma in tit. C. de pac. nu. 6. & De
21 ci. in reg. furioſi. ff. de reg. iur. ·|· & quæ diximus de furioſo, & in mentecaptis procedunt. inſtit. qui teſta. fac. poſ. §. furioſi. ubi glo. l. ij. C. de curat. fur. l. conſilio. in

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

§.cum dementis.&.l.obseruare,ff.eo.facit.l.si furiosi.
C.de nup.l.tam dementis.C.de episco.aud. & quid sit
mentecaptus explicat Bal.in.l.humanitatis. nu.15.C.
22 de impu.& in.d.l.si furiosi.nu.2.·|·& idem de fatuo re
spondendum uidetur,is enim est,qui per uicos insano
rum more deridēda loquitur.l.ob quæ uitia.ff.de edi.
edic.quibus addes Dec.in consi.lxxxvj.nume.7.& in
consi.ccccxlviij.Gram.consi.xvj.incomprehensibilis.
nu.8.Ias.in consi.ij.nu.7.uol.j.& in consi.cxlj.uolu.
iiij.nu.6.Nicol.boe.dec.xxiij.motus fuit.Alci.in trac.
de præsump.in.iij.par.reg.j.uer.xxxviij & lib.ij. Pa-
rerg.iuris.c.xvj.ex quibus locis intelliges,qui sint hi,
de quibus uerba fecimus,probandique modum perci
23 pies,quę loca non ab re adiecimus.·|·Item & lunaticos
his comparandos crediderim quamdiu mens propter
lunam suum officium non facit.l.bouem.§.aliquādo.
ff.de ædil.ædic.& omnes,quos enumerauimus in ma-
teria de qua agitur dissimiles non esse probari uidetur
in.l.fatuo.ff.de postu.&.ff.de priui.credi.l. sabinus.§.
fi.cum.l.seq.& in.l.si prædia.ff. de reb.eo. in illis uer-
bis,Idem seruari oportet & si furiosi, uel prodigi, uel
cuiusque alterius prædia curatores uellent distrahere.
& Nic.boe.ubi supra, qui de prodigo etiam meminit,
si tamen iudicis sentētia prodigus declaratus sit,quam
sententiam necessariam frequentioribus placuisse pro-
bat.Et inter prędictos annumerabis etiam,ut Bal.utar
24 uerbis,·|·freneticum dum in frenesi est,sic enim Bald.
loquitur in.l.ij.uer.decimo q̄ro.nu.13 C.de resc.uēdi.
25 ·|·Et quoniam de minore curatorem habente memi
nimus: Sciendum est minorem.v.&.xx.an.curatorem
non habentem in rebus mobilibus,quæ seruando ta-
men seruari possunt sine iudice administrationem libe
ram non habere, res uero quæ seruando seruari non
possunt,et tempore perituras,et sine decreto alienare,
et administrare posse,quod notauit Acc.in.d.§.admo-
nendi.l.lex quæ tutores.C.de admi.tut.et tractat Bar.
in.l.si ex legati.ff.de uerb.ob.et Saly. et Alex.copiose
scripsere in.d.l.si curatorem.et his addes Ias.in consi.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.1.22

26 xlviij.ut ueritas.uol.j.·|· Et huic rei illud adiiciẽdum erit, nec quidem ab re, minores.v.&.xx.ann.mercatores approbatos, & in albo mercatorum descriptos in illo actu, & mercaturę negocio restitutionem in integrũ non habere, ut eleganter & Cyn.& Bar.in.l.j.C.qui, & aduer.quos tradidere, argu.l.j.C.de his, qui uen.æta. impe.id enim sensit Cy.etsi non expresserit, Vbi uero ex solis actibus sunt industrii, non tamen ex publico sunt approbati, in integrum restitutionem petere non prohibentur, grauiori tamen onere probandi astringũtur, quia propter industriæ præsumptionem plene læsionem probare coguntur, adeo, ut sacramentũ in supplementum (quod uocãt) probationis, non defertur. Vnde Ioã.de ana.ex mente, & uerbis prædictorum in rub.extra de delict.puc.in fi.putauit, & recte, iuuenes, qui se Florentiam mercaturam, seu negociationem aliquam exercendi causa conferunt, & publici sunt mercatores, & in eorum matricula descripti, si in ipsa mercatura, seu mercaturæ officio, uel actu lædantur restitutionem petere non posse, sunt enim tãquam idonei approbati, & malitia supplet ætatem.l. si alterius.C.si minor se maio.dixe.& in industria prudentia, ac sapiẽtia, idem ait, & refert, ac probat Mar.in.l.infans.ff.de sicca.nu.1.& seq.Ex quibus colliges minores.x.&.xx. annis approbatos mercatores, & in matricula mercatorum descriptos mercaturam exercere posse, & læsos in ipsa mercatura non restitui. Scio etiam Iac.but.relatũ a Bal.in prædicta.l.j.dixisse præsumptionem industrię siue ex publico, siue ex minoris consuetudine proficiscatur, in integrum restitutionem nunquam excludere si plene probetur læsio, ex hoc enim probatur facilitas & conceditur restitutio. Si uero plene non probatur, facilitas non præsumitur, & ideo restitutio denegatur. Pręsumptio enim industriæ ex clara probatione excluditur, & huic sententiæ assentitur Raph.& Pau. cast.& Bal.in præscripta.l.j.non improbãt, & pro qua sententia induci potest tex.in.l.j.in fi.ff.de mino.in illis uerbis, nec ante rei suæ administrationem quamuis bene

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

rem ſuam gerentibus. Licet autem Iac.but.Bal.& Pau. autoritas,& ſupra relata me nō parum mouerint, non tamen a Cy.Bar.Pet. & aliis relatis diſſentiendum puto,ut minor mercator approbatus, & in matricula deſcriptus læſus reſtitutionem in illo approbationis actu
27 non habeant, ·|· eoque non disſimili caſu probari poteſt ſi legum doctor minor etiam.v. &.xx.ann.exceptionem, ſeu aliquid in cauſa propria probare omiſerit,quia publice approbatus fuit,& examine præceden te reſtitutio non eſt ei cōcedenda. Obiici enim poteſt profesſio,& deſiderium tuum inter ſe diſcrepāt. Cum enim te doctorē eſſe proponas turpe eſt ius in quo uerſaris ignorare.l.profesſio.C.de mune.pat.lib.x.facit.l.ij.uer.Seruius autem Sulpitius.ff.de orig.iur. huc pertinet,quod bellisſime inquit Cicero Tuſcu.q.lib.ij.ut enim ſi grammaticum ſe profeſſus quispiam barbare loquatur, aut ſi abſurde canat is, qui ſe haberi uelit muſicum hoc turpior ſit, quòd in eo ipſo peccet cuius profitetur ſcientiam, ſic Philoſophus in ratione uitæ peccās hoc turpior eſt,quòd in officio, cuius magiſter eſſe uult,labitur,artemque uitæ profeſſus delinquit in uita:& in hac opi.fuit Accur.in.d.l.profesſio.& Bart.in l.ſed & reprobari.nu.3.ff.de excuſa.tut.& eandem ſententiam diſtinguendo probauit Saly.in citata.l.j.qui et aduer.quos.et eandem ſententiam defendit,et probat Maur.de reſti.in integ.c.ccxxiij.pagi.clxxvij. et apertisſime probari ait in.d.l.j.C.qui et aduer.quos.et hāc ſententiam puto ueram,eueniret enim, ut hi,qui cum ipſis mercatoribus minoribus cōtraherent ex publica approbatione circumſcripti uiderentur.arg.text.citati per Bar.in.l.j.C.de his,qui ue.æta.impe. Si tamen Iac. bu.et aliorum ſentētiam rationabilem putares,ſecun-
26 dum quam,meo quidem iudicio,·|· iudices ſententiam non dicerent,ut in forenſi diſceptatione, quæ ponenda,quæue probanda ſint,ex mente iuris facilius intelligas,ad hæc doctorum loca confugito. Ange.in.l.certum.in.§.pupillo.de con.Iaſ.in conſi.ciij.prima conſideratione.uol.j.col.ij.Goz.conſi.xliiij.nu.8.Alcia.in

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

trac.de præſump.in.iij.par.reg.j.uer.quadrageſimoſe cundo.et apud eum notauit plenius Io.nico. gram.in uoto.xiij.et in conſi.xvj.incomprehenſibilis. et cõſi. lx.nu.10.redempt. Mar.ſing.ccccxlv.minor.et his addes Mauri.de reſti.in integ.c.cl. uſque ad.c.cliiij.et.c. cclxxviij.in quibus locis colliges circa reſtitutionem etiam in delictis,et illud hoc caſu clarum eſt ſecũdum Iac.bu.et alios læſionem plene docendam eſſe propter induſtriæ præſumptionem, quæ ex publica approbatione proficiſcitur.

Et ex prædictis quæſtionem ſubijcio forte nuſquam
29 tractatam,nec uſquam relatam. ·|· Minor.v.&.xx.ann. mercator approbatus extitit,& in mercatorum albo deſcriptus,& (ut moris eſt)in ipſa mercatura ſeu mercaturæ actu contraxit,bonaque ſua immobilia inſtrumento obligauit, abſque tamen prætoris decreto: quæri poteſt num teneat hypotheca. Dicet aliquis hypothecam nullam,idque ex paulo ante relatis probari. Nam Bar.& alij citantes.l.j.C.de his qui ue.æta.impet. Minores ex publico approbatos,& in albo mercatorũ deſcriptos his qui ueniam ætatis impetrauerunt comparare uidentur. At hi qui ueniam ætatis impetrauerũt neque alienationem rerum immobilium,neque hyppothecam facere ſine decreto poſſunt.l.omnes&.l.eos C.de his qui ue.æta.imp. ergo eodem modo minores
30 mercatores in mercatura approbati. ·|· Quod & eo confirmari poteſt,nam uenia ætatis cauſa cognita conceditur,tunc enim quis ueniam ætatis conſequitur,& uires habet,conceſsio cum morum inſtituta, probitatem animi,& teſtimonium uitæ honeſtioris edocet.l.ij.C. de his qui ue.æta.impetrauerunt. Rurſus mouet. Nam Bar.& plerique alij in citata.l.j.C.qui & aduerſ.quos: ut retulimus ſcripſere minores approbatos mercatores & in albo deſcriptos in ipſo mercaturæ actu ſine ſpe reſtitutionis in integrum contrahere,& negociari,uerum mercatura nõ eſt in immobilibus,ut in prima parte oſtendimus,& probatur in.l.mercis.ff.de uerb.ſig.ergo ceſſante approbatione in immobilibus remanent mi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

nores,& consequenter hipotheca nulla. Ex contrario occurrit, mercatores hodie ex consuetudine plerumque instrumentis negociãtur in quibus de more hipothecam:& omnium bonorum obligationem adijci nemo est qui nesciat, unde secundum mercaturæ consuetudinem approbati censentur, actus enim agẽtium ex consuetudine interpretationem accipiunt. l. mella. §. j. ff. de alimen. & cib. legat. & actuum denique omnium est consuetudo interpres optima secundum Innoc. in c. olim de uerb. signi. & id quod usitatum est inspicere debemus. l. siquis donaturus. ff. de usuf. accedat tex. in l. certi conditio in. §. si nummos. ff. si cer. pet. & l. quòd si nolit in. §. quia assidua. ff. de edi. edi. & plura similia quæ ad id pertinent tanquam uulgaria consulto prætereo, & huic sententiæ tanquam rationabili assentiendum puto. Nec moueant, quæ contra dicta sunt. Non enim uidetur per omnia similis is qui ueniam ętatis im

31 impetrauerunt ¶ ei qui à publico mercator est approbatus quinimmo in proposita quæstione dissimilis, Nã is qui contrahit cum eo qui ueniam ætatis impetrauit scit, seu scire debet ueniam ætatis illo modo concedi, ut imobilia nec alienare nec hipothecis subijcere possit. l. regula. ff. de iur. & fac. ign. iunc. l. qui cum alio. ff. de reg. iu. At qui cum mercatore minore. v. & . xx. an. contrahit approbato, & in mercatorum albo descripto & in ipsa mercatura, instrumentis & hipothecis in eo adiectis ex consuetudine negociatur, & contrahit, si hipotheca nulla esset, quodam modo ex publica approtione circumscriptus uideretur, unde cum hic ratio interueniat. l. j. C. de his qui ue. æta. impe. sequitur ut secundum relatam sententiam respondendum uideatur Vnde ad propositas forsan hæsitationes remouendum passim lege municipali caueri solet minores. v. & . xx. an. publice mercaturã exercẽtes tanq̃ maiores se suaq; obligare, quæ lex in patria mea uiget, & de qua non semel in hoc tractatu meminimus, & præsertim iu ultima parte cum de constitutionibus, seu statutis disseruimus uersi. declarat etiam Ias. numero. Sed quo

niam de contractibus minorum,& præſertim uenditio nibus uerba fecimus adnotãdum prædictis,& illud du ximus ſupraſcripta procedere,& admittenda eſſe ubi ſine iuramento minor contraxerit. Si uero iureiurãdo
32 in contractu fidem aſtrinxerit cum curatore,·|· uel ſine (nihil enim hoc caſu intereſt)contractum uirtute iura menti tenere pleriſque ſenſere ſecundum Iaſ. poſt gl. in uerſi.contractibus in auc.ſacramenta puberum ſub numero.33.C. ſi aduer.uend.& eodem loco plene ſcri pſit Cur.ſub numero.30.& ſeq.quem uidebis, & hanc ſententiam crebriorem ait Aym.Cra.conſi.vij.enymõ dus in fine.

33 ·|· Euenit etiam ut iudicis decreto mercaturã facere aliquando mercator prohibeatur,quod ex cauſa con‑ tingit. Verbi gratia,propter fugę ſuſpitionem,idque op timo tex.probari uidetur in.l.de pollicitationibus.ff.de pollic.& eleganter Roma.declarat in.l.is cui bonis.ff. de uerb. obliga.

Et pęnæ cauſa interdici negociatione, uel negocia‑
34 tionibus per iudices ſolet,·|· ut bellisſime iuriſconſul‑ tus ait in.l.moris,in uerſi.interdici.ff.de pe.finge enim aliquem mercatorem in negociatione, uel negociatio‑ nibus ad ipſam mercaturam spectantibus male uerſa‑ tum, & delinquere, iuſta cauſa eſt ut pro admisſi mo‑ do uel negociatione,uel negociationibus abſtinere iu‑ beatur, quibus addes elegantem legem annonam.ff. de extra.crimi.&.l.j.in fi.ff.de off.præf. urb.quod no tandum arbitror ad compeſcendas in fraudando mer catorum excogitatas artes, & ut malis hominibus ciui tates expurgentur.l. congruit.ff.de off.pręſi.

Illud etiam tento dicere,ſi mercator amiſſa fide de‑
35 coqueret,·|· & aliquid fraudis in ipſa decoctiõe admit‑ teret(ut decoctores plerumque aſſolent) mercaturam ulterius facere non poſſe.mouet me ſingularis text.in l.ſi aliquid.C.de ſuſcep.præpo.& ar. nec referre puto legem illam in ſuſceptore,& tabulario loqui,Bar.enim in ſumma eiuſdem.l.ait.non poteſt quis exercere offi cium in quo deliquit,mercatorem autem officium ge‑

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

rere scribit,& probat idem Bar.in trac.de tes.in uersic. mercatorem.et plenius Sign.consi.xcv.nu.25.et Alci. in.l.mercis.ff.de uer.sig. et nos latissime probauimus in.j.par.uer. nu. Accedat,quod ead.parte ostendimus eum,qui semel decoxerit,semper decocto rem dici posse , quoniam nomina delicti significatiua uno actu conuinci plerique probarunt, et scribit Ro. consi.ccccij.in casu propositæ.Et his illud adiiciendũ est,quod ex facto consulto placuit Bal.in cõsi.lxxiiij. cuius initium est,quandoque agitur. uol.v. Cum quidam Stephanus mercator Florentinus in ciuitate Perusii mensam cum quibusdam sociis, qui Florentiæ commorabantur,haberet,a quodam Perusino mille et tercentos florenos recepisset,et proprio,et sociorum Florentinorum nomine promisisset,quòd iidem socii mercatores in eorum libris creditorem in dicta summa cõstituerent, quòdque literis manu sociorum scriptis id factum esse constaret,quibus peractis cyrographum fa

36 ctum eidem Stephano restitueret. ·|· Respondit Bal.si mercatores Florentini,iidemque socii decoxissent,literas a mercatoribus nõ emanatas censeri, quoniam statum immutassent,et conditionem suam deteriorem fecissent, et cum ante decoctionem literæ traditæ non fuissent,moram purgari non posse a moratore.Idéque respondit,quia adiectio personarum fauore creditoris facta censetur,& alijs rationibus nouationem factam non esse suprascripta tamẽ intelligenda puto iuxta uerba.l.si aliquid quando quis suo uitio decoxit.rationesque conturbauit,& in ipsa decoctione fraudem admisit,nam si fortunę uitio propter insignem calamitatem conturbaret,nihil prohibet quin mercaturam exercere possit.arg.tex.in.§.soluitur uersi.item siquis insti. pro socio.ff.de cessio.bono.l.v.

Nec illud tacebimus quod eleganter Archi. scripsit in.c.animaduertendum.xxij.q.ij.scripsit enim in uer

37 ba infrascripta ·|· siquis iurauerit quòd nũquã erit negociator uel miles,quòd non tenebit feudum ab ipso domino,aut quòd non seruiet illi , uel locabit operas

ſuas, aut accipiet donum aut mutuum, non tenebit illud ſeruare ſi aliter uiuere non posſit niſi contra id faciat quia iam res redit ſeu uenit ad eum caſum de quo ſi cogitaſſet ab initio, & iuraſſet ſuper illo, illicitum eſſet iuramentum. hactenus Arch. quem probat, & commendat Pano. in. c. ſi uero numero. 3. de iure refert et & plenius ac confirmat Io. a ſelua in tracta. de iure. in iij. par. nu. 18. tom. ix.

38 ☩ Illud quæri poteſt num fœminæ mercaturam facere uetentur, dicet aliquis uetari, nam & fœminæ remotæ uidentur ab officio argentarij. l. fœminæ. ff. de eden. puto tamen non prohiberi, mouet me. l. j. C. de eden. ſecundum interpretationem Pet. & Cy. & iuxta exēplum Iac. but. de quo meminit ibidem Barto. ſub numero. 5. Iaſ. ſub nume. 16. & Dec. ſub numero. 17. & hæc ſententia probari uidetur. in. l. pediculis in. §. itē cum quæreretur. ff. de aur. & arg. le. in illis uerbis cum teſtatrix negociatrix fuerit item ex. l. ſed & ſiquis. ff. de inſt. in illis uerbis parui refert quis ſit iſtitor maſculus, uel fœmina & paulo infra. item quis quæ ue præpoſuit, & reliqua. Pro qua ſententia eſt quod aiunt in his quæ ſunt de genere permiſſorum omne cenſeri permiſſum quod expreſſe non reperitur prohibitum l. j. ff. de procu. l. necnon. §. quod eis. ff. ex quibus cau. maior. c. ij. uerſi. præſertim de transla. epiſ. c. j. de procu. in. vj. nec moueat. d. l. fęminæ. tum quia iuriſconſultus ſubijcit quia uirile officium eſt. Tum etiā quia argentariorum officium, atque miniſterium publicam habebat cauſam. l. argētarius. ff. de eden. nec propterea per omnia mercatores his ſimiles cenſentur, quod non ſemel diximus.

39 ☩ Item quæritur num ſeruus mercaturā facere poſſit, & poſſe uidebatur quoniam argentariam poteſt. l. prætor. §. ſed & ſi ſeruus. ff. de eden. & gl. in. l. argentarius in uer. publicā eo. ti. uerum id ſecundum iuris noſtri regulam intelligendum puto, ſi dominus ſerui poſſit, aiunt enim ſeruum capacem eius eſſe cuius dominus eſt capax. l. ſi mihi & tibi. §. regula. ff. de leg. j. & in

hac met ſpecie reſpondit Dec.in.l.j. numero.xj.C. de eden.& uidebis tex.in.l.ſeruus.ff.de uſu & habi.

Filium autem familias ex omnibus cauſis tanquam
40 patremfamilias obligari.|. & ob id agi cum eo tãquam cum patrefamilias poſſe certi iuris eſt.l. filiusfamilias. ff.de ac.& obl.l.filiusfamilias.ff.quod cum eo.l.nulla res.C.eo.tit.uſque adeo ut mutui facti gratia mercato ri ratione mercaturæ S.C.macedoniani exceptio non competat ſecundum Ni c.& Cy.in.l. macedoniani.C. ad ſena.conſ.macedo.ſub numero.3.hoc amplius re ferendo Bar.ibidem Sal.inquit mercatorem mutuam pecuniam recipiens in ambiguo in ipſam mercaturam uertiſſe præſumitur.quæ placuerunt Ang.aret.inſt.de excep.§.item ſi.numero.18.uerſi.quærit Bal. quod & nos in ultima par.cum de legibus municipalibus diſſe remus aliorũ autoritatibus probabimus,& circa id qđ ſuperiori loco diximus de filiofamilias mercatore legi to.l.prætor.§.ſed & filiusfamilias .ff.de eden.& uide bis,quæ ex facto conſulto Paulo par.præceptori meo placuerit.is enim in conſilio.94.ſpectabiles.uol.j.late in filiofamilias complura ad mercaturam pertinentia copioſe diſſeruit præſertim an capi poſſit an inſolidũ conueniatur,& quid ſi decoxerit pleraque ſimilia, & idem præceptor meus in conſilio antecedenti.xciij. cuius initium eſt dicendum uidetur an pater pro filio teneatur,ad propoſitum pertinentia diſputat, quod & nos non ſemel in hoc tractatu attigimus,& de filiofa milias mercatore qui ue in ipſa mercatura lucratus eſt num lucrum alijs fratribus communicari oporteat ele ganter tractat Ang.in conſi.lxxxv.& themate Dec.in l.illud.C.de colla.& plene quidem Aym.cra. conſilio clxv.ſuper puncto And.triaq.in com.de utroque ret. §.j.glo.ix.nu.lx.& ſeq.

FINIS TERTIAE PARTIS.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

TABVLA QVAESTIONVM ET REM AD QVARTAM PARTEM PERTINENTIVM.

1 *Mercatura regulariter super rebus omnibus mobilibus tamen potest fieri.*

2 *Mercatura in hominibus non est & multo magis in liberis hominibus.*

3 *Eunuchi Romanæ gentis homines facti non sunt in commercio secus uero barbaræ gentis extra Romanum solum facti.*

4 *Mercatura non est in rebus sacris.*

5 *Ementes scienter res effectas religionis incidunt in crimen lesæ religionis.*

6 *Purpuræ quibus princeps utitur dum in maiestate sedet distrahi & uendi prohibentur.*

7 *Encaustum Imperatoris nulli permittitur habere aut quærere consequenter mercatura uetatur, & eodem in loco dicitur de priuilegio scripto sacro encausto.*

8 *Sericum a Barbaris emere prohibemur.*

9 *Mercatura in frumento publici canonis non est, & idem iuris est in frumento exercitui misso.*

10 *Arma an liceat facere uel uendere priuatis*

11 *Mercator transiens per prouinciam negociandi causa gladium quod possit ferre, & quomodo.*

12 *Vinũ et oleũ et alia liquamina, ad barbaros deferre uetamur.*

13 *Loricas, arcus, sagitas, spatas et quadam alia ad barbaros ex, portare non licet.*

14 *Puluis quo utimur in bombardis deferri ad hostes non potest quemadmodum cotes ad acuendum ferrũ et idẽ in sulphure.*

15 *Aurum pro mancipijs aut quibuscunque speciebus ad barbaros transferre non possumus idem in argento.*

16 *Animalia ad barbaricum solum transferre uetamur et ibidem de prohibitione equorum militariũ in regno siciliæ et Asturcorum in Regno hispaniæ.*

17 *Pœna aduersus exportantes res prohibitas ad hostes quæ sit de iure pontificio et que de iure ciuili.*

18 *Capitalis pœna quæ imponitur deferentibus prohibita ad ho- stes quæ sit.*

19 *Capitalis pœna ubi declaratur a lege standum est declarationi et quomodo constare dicatur de mente legis.*

20 *Capitalis pœna in seruo intelligitur de morte ut personæ conueniat.*

21 *Capitali pœnæ ubi a lege adijcitur bonorum proscriptio intelli gitur de morte.*

22 *Capitalis pœna in dubio intelligitur de exilio.*

23 *Episcopalis constitutio quæ clericum capitali pœna puniendum decernit intelligitur de excōmunicatione.*

24 *Interpretatio ad. l. Mercatores. C. de com et mer.*

25 *Vinum et alia liquamina ad barbaros exportari non possunt nec quidem gustus causa et quid in lorica una uel ense uno speciminis causa asportatis.*

26 *Statutum prohibens uinum exportari extra territorium an ha beat locum in exportante metretam gustus causa.*

27 *Durante bello inter reges christianos merces quascunque expor tare uetamur.*

28 *Merces licitæ, an publicentur propter illicitas.*

29 *Aedificia demoliri, & marmora distrahi, negociandi causa non licet*

30 *Salinarum reditus est de regalibus, & sal uendere ac emere fi- sco excepto non licet, et consequenter in sale paßim non est mercatura.*

31 *In sale prohibitiones quædam, & de materia relatiue.*

32 *Quæstio, an intromittens in ciuitatem uegetem muriæ separa- tam a salsamentis incidat in prohibitiones de sale factas.*

33 *Simplicis appellatione in pœnalibus non continetur mixtum.*

34 *Potentia actui proxima in actu habetur.*

35 *Lex municipalis uetans quemcunque frumentum in foro eme re, nisi uictus causa non includit scholarem, qui uictus cau- sa pro toto anno emerit, deinde mutato proposito uolens rece dere frumentum met uendiderit.*

36 *Primum propositum honestum, & licitum inspiciendum.*

37 *Pecunia publica mercatura fieri non potest, & in materia tres facti species secundum Decium proponuntur.*

38 *Depositarij communis Anconæ pecuniam publicam ad usus*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

certos destinatam in alios transferre non possunt.

39 Magistratus qui publicas pecunias & in usus suos conuertit maximas usuras præstare uice cuiusdam pœnæ debet.

40 Mercatura publicis speciebus fieri nequit.

41 Recipientes pecunias publicas tempore penuriæ emendi gratia frumentum in aliquibus regionibus & dictis pecunijs negociantes acriter puniuntur.

42 Arbores ex luco Daphnes sicomorum uel cupressos ex luco per seidos emere uetamur.

43 Veneni mali emptio non contrahitur consequenter in eo non est negociatio sine permissu principis.

44 Mercatura quandoque constitutionibus locorum iusta de causa arctatur et exempla subijcit.

45 Decretum tempore penuriæ ne quis frumentum uendendi negociandi ue causa emat ualet.

46 Ex mala administratione fumenti penuria crescit.

47 Præfecti annonæ ordinem dare possunt qualiter quo ordine quãtum ue frumenti. uendi possit quolibet die uel mense.

48 Statutum anconitanum quo prohibetur uinum afferri post festum omnium sanctorum quod ualeat & quam interpretationem habeat.

49 Statutum quod extraneorum panni non intromittantur in locum ualet, et quod non referatur ad illos qui per transitum intromittuntur.

50 Statuta uaria ac multa sunt indiuersis locis quibus mercatura arctatur & de his relatiue.

51 Mercatoribus qui res uænales ad quottidianum hominum uictum necessarias exposuere precium moderari potest et exempla in pannis, et uide quid de pẽsionibus domorũ subijciatur.

52 Negociatione licita nemo est prohibendus et nemo in prohibita exerceat se.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

QVARTA PARS.

DE REBVS IN QVIBVS MERCATVRA POTEST EXERCERI.

1 SVPERIORI ꝑ loco de pſonis quę mercaturam facere nõ pñt expoſuimus mõ uideamus de rebus ĩ quibus mercatura poteſt exerceri,& ex iuriſconſulti. Pauli mente . ſuper rebus oĩbus mobilibus tamẽ mercaturã regulariter poſſe fieri permiſſumque eſſe putamus is enim in.l.ſi in emptione.§.omnem.ff.de cont.emp.inquit in hæc uerba . Omnium rerum quas quis habere,uel poſsidere, uel perſequi poteſt uenditio recte fit, quas uero natura,uel gentium ius uel mores ciuitatis cõmercio exuerunt,rerum nulla uenditio eſt. Verbis igitur Pauli relatis & exhis,& aliorum autoritatibus,& locis referẽdis. res quaſdam prohibitas declarando,& excipiẽdo enumerabimus.

Diximus in prima par.uerſic.illud etiam quæri po-
2 teſt.ꝑ In hominibus non eſſe mercaturam , mercis.n. appellatione non continentur,addes ergo his quæ diximus declaratiõis cauſa in libero homine multo magis procedere.natura enim in commercio non eſt , ut ſcripſit Accur.in eodem.§.omnium,facit quod Iur.ibidem ſubijcit.l.liberi hominis eodem tit. & quia in libero homine nulla corporis eſtimatio fieri poteſt , ut inquit iuriſconſultus.in.l.j.in.§.ſed cum liber homo.ff.de his qui deie.& in.l.fi.eodem tit.glo.in. liber homo.ff.ad legem aquiliam.l.ex hac.ff.ſi quadr.pau.
3 fe.di.ꝑ Item eunuchos Romanæ gentis homines ſiue in barbaro,ſiue in Romano ſolo factos ad dominiũ alicuius ſub pœnis grauisſimis trãsferri eſt prohibitũ. Barbaræ autẽ gẽtis eunuchos extra loca Romano Imperio ſubiecta factos cunctis negociatoribus,& alijs emendi in commercijs,& uendendi facultas concedi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tur ut dicitur in.l.j.C.de enu.

4 ·|· Sacræ quoque res, ut Accu. inquit in.d.§.omniū, non sunt in commercio, & ideo in his mercaturā exerceri non posse nemo est qui nesciat. l. inter stipulātem in.§.sacram.ff. de uerb.oblig.§.nullius insti. de rerum diui.l.usucapione.ff.de usuca.Bal.in.l.iij.numero.vj. C.de iure dot.ubi regulas cognoscendi quando res in commercio sint, uel non sint eleganter scripsit hoc amplius receptū est,
5 ·|· eos qui scientes res religionis effe- ctas emerunt, & distraxerunt in crimen lesæ religionis incidere.l.j.C.de sepul.uiol.

Moribus etiam & iure ciuili complures res in mercaturam, & negociationem deducere uetamur, ut relatus non semel inquit Accur.
6 ·|· & purpuræ quibus princeps utitur; dum in maiestate sedet, uel in serico, uel in lana, siue uellus muricis sub discrimē fortunarum, & capitis uendi, & distrahi prohibentur.l.j.C.quæ res uen.non poss. & scripsit Bal.in rub. eiusdem tituli, & consequenter sine permissu principis mercatura prohibetur facit.l.siquis nauiculam cum glo.C.de muri.lib. xj.&.l.temperet.C.de uestibus olo.eodem titulo.glo. in.l.cum proponas.C.de nau.fœno.l.cotem ferro.§. dominus &.§.illicitarum.ff.de pub.

7 ·|· Idem iuris est de sacro encausto imperatoris, nulli enim permittitur habere, aut quærere, aut a quoquā sperare, & qui tyannico spiritu aggressus fuerit contra post præscriptionem bonorum omnium capitali non immerito pœna plectitur.l.sacri affatus.C.de diue.res. & licet & Ias.ibidem post glos.& Sal.et Ang.in citata.l. j.C.quæ res uen.non pos. encaustum in usu non esse scripserint memini tamen me legisse apud Bal.in rubr. proxime relata, qui inquit se uidisse priuilegium imperiale dicto encausto scriptum, quod quandoque secū dum aeris aspectum nigrum aliquando rubrum, & nō- nunquam aureum apparebat, & adde glos.in.l. siquis nauiculam supra relatam, & elegantiorem glo.in.l.pe. in.§.nauem in uerbo tolleretur.ff.loca.& in.l. cū proponas.C.de nau.fœno.

8 † Ablata est omnibus etiam facultas comparandi seri
ci à Barbaris excepto comite commerciorum.l. cōpa-
randi.C.quæ res uen.non pos.quam legem nec Pisa-
nos,nec Venetos,nec Genuēses seruare & Sal.et Bal.
ibidem scripsere , & quam legem si intelligeres prout
secundo loco interpretatus est Accur.non erit prohi-
bitio diuersa a prima seu illa de qua in.l.j.C.quæ res
uen.non pos.

9 † Frumentum etiam publici canonis in littoribus di
strahi,& emi capitali pœna prohibitum est.idem iuris
est in frumento exercitui transmisso.l.pe.et fi.C. quæ
res uen.non pos.et inquit Ang.in ea.l.pe.publicarum
mercium contracta commercia in littoribus damnari
et illos in littoribus mercari qui contempta recta naui
gatione littora deuia sectati speties publicas auertēdo
distraxerunt.l.pe.C.de naui.lib.xj.

10 † Arma quoque priuatis non licet facere, uendere,
uel emere,uel transferre,solum enim fieri & uendi à
priuatis cultellos minores permissum est, quibus nul-
lus in prœlijs utitur ut in auc.de ar.et in glo. rubr.de
fabri.lib.xj.inquit tamen Barto.in.l.prima.ff. ad legē
iuliam.de ui.pub.constitutionem prędictam à consue
tudine receptam non fuisse,et.ff. iure arma uendi li-
cuisse late probat,cuius scripta legito,et uera est eius
sententia. Non enim hodie fabricenses,seu fabricen-
tios,aut armificatores eligi uidemus, & illud obiter
nota quod inquit imperator in.§.mercator de pace te
nen.et eius uio. mercator negociandi causa per pro-
uinciam pertransiens gladium suæ sellæ alliget uel su
11 per uehiculum suum apponat. † Non ut quem læ-
dat innocentem , sed ut à prædone se defendat,et qđ
scripsit Mar.consilio.ciij.nu.32.et Par.de put.in tract.
de sindi.in uersicu.tortura in uersicu.an in causa pecu
niaria.tomo.xiiij.

Admonēdi etiam sumus ad barbaros, saracenos,ho
stesque Romani Imperii quasdā res,nec quidem mer-
12 caturæ causa transferre prohibitum esse, † ut ecce ui-
num,oleum,et alia liquamina ad huiusmodi gētes ne-

gociationis, ſeu cõmercii etiam cauſa deferre uetamur l. j. C. quæ res exp. idem iuris eſſe in aridis, ibidem ſenſit Accur. facit. l. cotem ferro. ff. de pub. ubi expreſſum eſt in frumento. et uide gl. in. l. uni. C. de lit. et iti. cuſt. Alex. conſ. cxxx. omnipotentis. uol. vij. et probat Nic. Boe. q. clxxviij. nu. 11. et primo.

13 ✝ Item Romani Imperii hoſtibus ſub quouis colore loricas, arcus, ſagittas, ſpatas, gladios, tela, ferrum factũ uel infectum, uel alterius generis arma uenundari, et diſtrahi prohibitum eſt. Pernitioſum nãque Romano Imperio, et proditioni proximum eſt, barbaros, quos indigere conuenit telis, eos, ut ualidiores reddãtur inſtruere. l. ij. C. quæ res expor.

Cotem ſimiliter ferro ſubigendam neceſſariam hoſtibus uenundari, & ferrum, & frumentum, & ſalẽ non ſine capitis periculo, licet l. cotem ferro. ff. de pub. Cuius legis argumento in ea parte, qua de cote cauetur

14 ✝ prohibitionem ad puluerem trahendam puto, quo ad tormenta bellica, uulgo bombardas, nuncupatas, utimur, & idem in ſulphure respondendum, ſine quo puluis fieri nequit, & hæc ſententia confirmatur ex ratione legum ſimilia exportari prohibentium, & præſertim ratio Imperatoris in. l. ij. C. quæ res expor. hoc ſuadet in uer. pernitioſum. proxime relato. Nec moueat, quôd nec Imperatores, nec Iuriſconſulti cogitauerint dum citatas leges condidere. Id enim ex prædictis remouetur, ac ex his, quæ ſcripſit Deci. in. l. j. nu. 12. C. de eden. Accedat, quod Iuriſcõſultus inquit in. l. hoc modo. ff. de cond. & demon. legem reipub. utilem lata adiuuandam eſſe interpretatione. Ad quam legem uidebis, ſi libet Mar. conſi. lxxxv. nu. 16. Dec. conſi. lv. Alc. lib. v. parad. c. ix. in fi. & his, quæ primo loco diximus, addes Nic. boe. dec. clxxviij. ſupra relata.

15 ✝ Inquit & Imperator in. l. ij. C. de com. & mer. ſi ulterius aurum pro mancipiis, uel quibuſcunque speciebus ad barbaricum fuerit tranſlatum a mercatoribus non iam damnis, ſed ſuppliciis ſubiugentur, ubi Ange. idem iuris eſſe in argento respondit.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

16 ꝑ Animalia quoque in barbaricum ſolum transferre prohibemur, ut notatur in.l.uſurpatione.C. de uecti.& com.& uidebis Luc.pen. in.l.uni.C. de lit.& iti. cuſt.lib.xij.qui de prohibitione in Regno Siciliȩ equorum militarium meminit,& uidebis ſing.tex.in.l.officium.§.paternus.ff.de re mili.in illis uerbis equum militarem extra prouinciam ſuam duci non permittere, & his addes,quæ ſcripſit Nic.boe.dec.clxxviij.non ſemel relata.Is enim de prohibitione aſturconum in Regno Hiſpaniæ meminit,& refert And.de iſer. in rubri. quæ ſint reg.col.ult. dixiſſe,ſiquis equos, & arma alio loco habita per Siciliæ regnum transferret,poterit abſque uenia , & ſine permiſſu principis ad domicilii locũ impune deducere. Nec enim prohibitio regalis, quod arma,& equi non extrahantur ad propoſitam facti ſpeciem refertur,citat.l.ſiquis poſt hanc.C.de edifi.priua. & denique in materia uidebis tex.in.l.uni.C.de grege domi.lib.xj.

17 ꝑ Et eiuſmodi impios chriſtianos , qui ſaracenis, & hoſtibus Romani Imperii illicitas res exportãt,ſeu per nuncios deſtinant excommunicatos eſſe, capientium ſeruos effici , bonisque priuari lege põtificia ſancitum eſt.c.ita quorundam.c.ſignificauit.c quod olim. & ad liberandam extra de iud.In quibus capitib.lignamina triremium,& ipſas triremes,uel naues ſaracenis uendi etiam prohibentur. Adduntur et aliæ pœnæ in.c.multa mẽtis amaritudine ſito in tit.de iudi.extrauag.commu.ubi in omnibus mercibus ad ſaracenos deferẽdis eſt generalis prohibitio:Iure autem ciuili aduerſus huiuſmodi ſceleratos homines prohibitas res exportantes ad hoſtes pȩna eſt bonorum omnium proſcriptio, et capitis periculum,ut legitur in citata.l.ij.C. quæ res expor.et in.l.cotem ferro.ff.de pub.

18 ꝑ Sed et illud eleganter quæri poteſt,quæ ſit hȩc capitalis pœna , Dicet aliquis expeditum id eſſe , dicitur enim in.l.rei capitalis.ff. de pœnis rei capitalis damnatum:ſic accipere debemus ex qua cauſa damnatos,uel mors,uel etiam ciuitatis amiſſio,ut ſeruitus contingit.

l.ij.ff.de pub.iud.l.qui cum maior.§. is demum.ff.de bo.lib.ff.de uer.sig.l.licet capitales, et interpretatione legum pœnæ molliendæ sunt potius,quàm exasperandæ.l.si præses.l.interpretatione.ff.de pœn.et regula in pœnis.de reg.iur.in.vj. Vnde plerique prudentissimi iuris interpretes responderunt,ubi de capitali pœna in lege municipali fit mentio in exilio interpretandam esse.Idque scripsit Accur.in.l.uni.in uerbo capitali.C.ne christia.man.quod notauit Imo.in.l.ij.ff.de pub.iud. et scripsit post alios Abb sicul. in.c.quanto. uer.tertio quæro.nu.7.de iure. subdens id a frequentioribus receptum.Ias.in.l.diuortio.nu.15.ff.solu.mat. Deci.in.l. magistratibus.nu.2.ff.de iurisd.om.iud.et in.l.imperium.nu.14. et seq.ff.eo.ubi quædam cōtra hanc sententiam adducit,meminit et Alcia.in.d.l.licet capitalis. de uer.sig.Alex.consi.ciiij. statutum loquens.lib.j.col.j. Ang.are.in prac.in uerbo et ibi caput.nu.32.et Augu. apud eundem notat Abb.in.c.si clerici.nu.38. de iud. affl.deci.ultima.uer.quarta difficultas.nu.14.et latissime omnium scripsit Nic.boe.dec.ccliiij.et præsuppono.Et pro hac sententia facit tex.in.l.mercatores.C.de com.et mer.in illis uerbis , et præter earum rerum, ac precii amissionem, quod fuerit numeratum, uel commutatum exilii se pœnæ sempiternæ subdendū.Item hæc eadem sententia confirmatur ex his, quæ scripsit Bal.post glo.in.l.fi.C.quæ res uen.non pos.

Contra uero in huiusmodi sceleratos homines pœna ultimi supplicii animaduertēdum esse sensisse uidetur.gl.in.c.ita quorundam.in uerbo ferrum. extra de iudi.et apertius ibidem Feli.referendo Bal.in citata.l. ij.C.quæ res expor.tanquam proditores uita priuādo scripsit.Et hæc sentētia,meo quidem iudicio, et ueras et ex mente legum est.Congruit enim illa ratio, quòd pro tam magno scelere, quod proditioni proximū est, et ciuilia,et pontificia iura armantur,et uniuersa christiana respublica læditur, ut ex lectione citatorum capitum,et legum euidenter patet. Quæ sententia confirmari potest ex tex.et singulari cum glo.in auten.de

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

armis.in.§.oportet.in uerbo pecuniis. Sentit enim Accur.eod.in loco ubi lex pœnæ capitali proſcriptionem bonorum adiicit eo caſu de morte naturali interpretandam, et hoc innuit, dum inquit, in ære, et perſona. Relegatio enim, quę perſonam non tangit, non dicitur perſonalis pœna. et tex. prædictum cum glo. ad id citauit Alb.bru.in lib.de conſtitu.et Dec.in uerbo pœna. uerſi. pœna capitalis. et notauit addi. apud Abba.in.c. at ſi clerici.nu.38.de iudi.ſed in.l.ij.C. quæ res expor. protinus omnia bona fiſco adiici mandatur, conſequenter dicemus, talia admittentes ultimi ſupplicii pęna damnandos, ex quibus remouetur, quod contra hanc ſententiam dicebatur legem de capitali pœna in mitiorem partem interpretandam. Verum, ut euidentior propoſitæ materiæ habeatur intellectus huic rei quasdam facti ſpecies adiiciendas putaui.

Et illud primũ ubi lex ciuilis uel municipalis pęna ipſam capitalẽ declarat, uel alia lege exprimitur, ſeu
19 aliter de mẽte legislatoris cõſtat, eo, ✝ ſeu his caſibus declarationi legis ſtandum eſſe nemo dubitat. Finge in.l. ſaccularij in.§. ſunt quædam. ff. de extra. crimin. ubi iurisconſultus in hæc uerba, hanc rem præſides exequi ſolent grauiter, uſque ad pœnam capitis quia, et ipſa res mortem comminatur, item in.l.iulia in.§.fina. ff. ad legem iuliam. rep. quem tex. citat Dec.in.d.l. imperium non caret etiam quod diximus autoritate, nam Ang.et Alb.Brun.in relatis locis ſcripſere, et omnes autores de hoc conſenſerunt, et uidebis Fely.in.c. qualiter.§.ad corrigendos in fine. de accuſ. nec profecto dubitandum de his uidetur, quoniam cum manifeſtus legis eſt ſenſus nuſquam interpretatio tãtum ualet ut melior ſenſu exiſtat, ut inquit imperator in.l. iij.C.de lib.præt. Iaſ.in conſilio.xcviij.col.pen.uolu. j.accedo et in conſilio.iij.uo.iij.in cauſa ſocietatis et conſilio.v.colum.pen.eo.uol. et latius in conſi. xliij. colum.iij.eod.uolu.et conſilio.cxliij.uolu.iiij. cõſtare autem de mente legis, ſeu ſtatuti dicimus, uel ſi in iiſdem, uel alijs legibus exprimatur, uel ſi lege muni-

cipali aliquem capitali pœna pleƈtendum ſimpliciter caueretur, in articulo in quo ius commune capitalem pœnam expreſſe declaraſſet. c. cum dileƈtus de cõſuetud. idque Ang. Imo. et pleriſque alijs relatis placuit, et præſertim Alcia. in. l. licet capitalis. ff. de uerb. ſign.

20 ·|· Deinde conſiderabam aliquando capitalem pœnam, ut perſonæ conueniat in morte naturali intelligẽdam uerbi gratia in ſeruo, ut notauit Aug. apud Ange. in relato loco, et inſpice tex. cum glo. in. l. hos accuſare in. §. omnibus de accuſ.

21 ·|· Tum et illam faƈti ſpeciem cogitabam, ubi in. l. pœnæ capitali bonorum proſcriptio adijcitur in ultimi ſupplici, ut diximus, pœnã interpretandam eſſe. §. oportet cum gl. in aucté. de armis, & aliorum autoritatibus comprobauimus, quæ autoritates interpretationi diƈtæ legis. ij. C. quæ res expo. ualde congruat'.

22 ·|· Item et illam faƈti ſpeciem ſubijcio, ubi lege cõmuni, uel municipali de capitali pęna fit mẽtio, in exilio intelligendum eſſe, & hanc ſententiam, & ueram, & ſanè crebriorem eſſe oſtendimus. Quæ ſententia non incolorate temperari forſan poſſet in deliƈto atrociſſimo. finge enim legem ciuilem, uel municipalem in deliƈto atrociſſimo pœnam capitalem irrogare non puto ueriſimile eſſe legis conditorem de exilio ſenſiſſe, quinimmo de naturali morte: et cum hoc temperamento communem ſententiam intelligendam eſſe innuit Fely. in. d. §. ad corrigendos in extrema parte, et conſequenter tento dicere ſi in. l. ij. C. quæ res expor. non eſſet adieƈta bonorum proſcriptio propter ſceleris immanitatem in naturali morte intelligi debuiſſe. Quia tamen temperamentum eiuſmodi periculoſum eſt, iterum atque iterum cogitabis nam nulla unquam de morte hominis cunƈtatio longa eſt, et relata loca inſpicies, et præſertim Aug. et Alcia.

23 ·|· Poſtremo ſi epiſcopalis conſtitutio clericum capitali pœna puniendum decerneret, excommunicationis intelligendam plerique ſenſere, ut inquit Alci. ubi ſupra, plus admittit in relato loco Auguſt. et ſi epiſco

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

palis constitutio contra clericos esset in hæc uerba morte moriatur idem iuris tamen esse.

24 Sed,ut aliquando unde diuerteram redeam,·|· non obstat lex mercatores.C.de cō.et mer. loquitur enim in mercibus non prohibitis,alioquin absurdum esset pari pœna exportantes prohibitas merces, et non pro hibitas puniri,pro admissi enim sceleris qualitatis pœnas imponi non est iuris ambigui.l. rescriptum.ff.de his quib.ut indig.c.quæsiuit de his quæ fiunt a maio. par.cap.c.non afferamus stateras in fi.xiiij.q.j.Dec.in c.at si clerici numero.xj. extra de iud.et ad prædictā interpretationem.l.ij.uidebis quæ scripsimus supra in ea parte quam inscripsimus de statu merca.uersiculo deinde et illud nu. et quædam quæ ad hunc locum ualde pertinent illinc assumens. Lex etiam fi.adhunc locum et propositam quæstionem non ualde pertinet et id quod de capitali pœna ibidem scripsit Bal.ex prę dictis remouetur.

25 Animaduertendum est·|· et ad Barbaricum solum ui num,uel oleum seu aliud liquamen exportari,nec qui dem gustus causa licere.l.j.C.quæ res expor. quā pro hibitionem in aliis rebus in.d.l.ij.eiusdem tituli enumeratis censeri arbitror , et si non gustus sensus , sed alius sensus interueniat. finge enim aliquem ad Romani imperij hostes ensem unum , uel loricam unam exempli seu speciminis causa et (ut uulgo dicere solemus)per monstra exportasse pactumque esse de exportando plures si placuerit eiusdem generis seu specimi nis hunc in prohibitionem incidere et contra legem uenire putarem. Cū enim et eadem ratio similiter in terueniat sequitur ut idē debeat existimari quod forsan ea.l.j. Accur.sentit dum legem illam in liquamini bus loquentem,et in aridis locum habere ait. Nec mo uere quēquam debet.l.ij.C.quæ res expor.in illis uerbis Barbaros quos indigere conuenit telis , et reliqua. ualidiores enim Barbari fieri nō possunt ex lorica una uel ense uno,quoniam ex specimine seu exemplo instruuntur Barbari idque argumento eiusdem legis in

uerbo inſtruere et.l.fi.C.de pen.Diuerſum tamen re-
26 ſpondendum ſentio·|·ſi municipali lege uinum extra territorium ſub pœna exportari prohibetur, ut ſcilicet in pœnam nõ incidat is qui merretam uini guſtus cauſa exportauerit, licet Bal.in citata.l.j. contra ſenſerit et probetur eius ſententia à Iaſo.in.l. non dubiũ C.de leg.numero.46.et Alex.apud Bar.in.l.quæſitum in.§.illud.ff.de leg.ij.et defendatur ab Alciato diſpu. lib.iiij.c.xj.et placuerit Nico.Boe.dec.cclxxvij.et ui detur nume.ix.qui citat Ioan.de ann.in.c.ita quorundam de iud.et Andr.Bar.conſilio. lvij.numero nono uol.j.huic ſententiæ aſſenſiſſe ſententia enim Bal.notatur à Sal.in.d.l.j.notatur à Iaſone qui in articulo ſibi parum conſtitit in.l.ij.ff.de iuriſ.om.iudi.& quidem rationibus,& uidebis ſub numero.xxv. reprobatur etiam à Fely.in.c.ita quorundam ſub numero.ij. de iud.& quidem optima ratione. Sancitum eſt enim ad hoſtes exportari non licere nec quidem guſtus cauſa, ne hoſtibus cauſa præbeatur in chriſtianorum terras irruendi. Quæ ſententia confirmari eo poteſt quia parem rationem in rebus prohibitis exportari muni. cipali lege,& prohibitis exportarĩ ad hoſtes nemo dixerit. Altero enim caſu uniuerſa chriſtiana religio atque reſpublica defenditur atque conſeruatur, ut patet ex citatis iuribus,& capitibus. Altero uero ut annona in loco uberior ſit, neue locus egeat re prohibitam extrahi prohibetur, atque conſulitur,& hanc rationẽ legis municipalis fuiſſe ſcripſit Bald.in.l.cætera in.§.ſed & ſiquis.ff.de leg.j.& probat alios referendo Alb.br. in lib.de conſ.& decre.in uerbo deuectum uerſ.ſtatuta quæ prohibent transferri.

Illud etiam mercatores non ignorare expedit plures chriſtianos eſſe princeps,& Reges qui imperatoriæ
27 ditioni non ſubijciuntur,·|·& bellum utique poſſe indicere,& illi quibus bellum indictum eſt hoſtes Regis & regis illius dicuntur, ponamus in regibus Galliæ, & Anglorum inter quos durante bello merces tam prohibitas quam alias quaſcunque tanquã hoſtes expor-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tare non licet, ne alieni Regni, quod nō conuenit, scru tentur archana, ut dixit imperator in. l. mercatores. C. de com. & mer. & sensit Bal. in. l. ij. C. quæ res expor. & diffuse tractauit Nic. boe. q. clxxxviij. cuius scripta cum inter manus uersentur iura, & autoritates quæ ci tat consulto prætereo & his addes quæ in secūda par te attigi uersi. rursus.

Reliquum est ut in illicitis mercibus utilissimum il lud & quottidianum referam Pauli iurisconsulti in. l. coté ferro. in. §. dominus. ff. de pub. cuius uerba sunt

28 hæc dominus nauis si illicite aliqd in naue uel ipse, uel rectores, uel conductores imposuerint nauis quo que fisco uẽdicatur, quod si absente domino. id a Ma gistro, uel Gubernatore, uel conductore, aut prorheta nauta ue aliquid factum sit, ipsi quidem capite puniũ tur commissis mercibus, nauis autem domino resti tuitur. illicitarum mercium persecutio hæredem quo que afficit, ut enim dominus nauis naui priuetur eius scientia requiritur quod notauit ibidem glo. & ad ma teriam uidebis Cy. Bar. & cæteros iuris interpretes in l. cum proponas. C. de nau. fœnor & plenius ad inter pretationem dicti. §. uidebis Nicol. boer. qō. clxxviij. nuper relata ubi an pp illicitas merces licitę quoq; am missæ censeantur disputat, & tractat quid si nō aspor tantis, sed alterius sint, & ait receptum esse siquidem is sciuerit amissas etiam non prohibitas ratione prohi bitarum esse, contra uero si ignorauerit.

29 Negociādi quoque causa edificia demoliri, & mar mora distrahi edicto diui Vespasiani, & Senat. Cons. uetitum est. l. negociandi. C. de edif. priua. & pœna in eum qui aduersus. S. C. faceret constituta est. l. sena tus. ff. de contrahenda emptione. l. cætera. ff. de lega. j. l. fina. ff. de damno infect. l. marcellus. ff. de don. int. uirum & uxorem.

30 Nec est silentio prætereundum salinarum reditus & salinaria, seu salinarum uectigal inter regalia connu merari, ut in ti. quæ sint reg. in usibus feud. l. inter pu blicas. ff. de uerbo. sig. &. c. super quibusdam. uer. præ-

terea.extra eod. Vnde mulieres in opus ſalinarum ob
maleficium damnari ſolebant.l. mulier in opus.ff.de
cap.l.aut dãnum.§.in miniſterium.ff.de pœnis. Adeo
ut ſal uendere his tantum permiſſum intelligatur, qui
a fiſco hoc ius emerunt,ut ſcripſit Alcia. in citata.l.in-
ter publicas.Et ſiquis ſine uenia,ſeu licẽtia eorum,qui
a fiſco emerunt,ſeu ſalinarium conductorum ſal eme-
re,uendere ue tentauerit,& ſi munitus eſſet Cæſareo,
ſeu Apoſtolico oraculo,ſales tamen ipſi cum precio in
commiſſum cadunt,& emptoribus,ſeu ſalinarum con
ductoribus debetur.l.ſiquis.C.de uec.& com. ubi iu-
ris interpretes,& ſcripſit Bert.in tract.de gab.in.vij.q.
prin.num.33.tomo.vj. Conſequenter igitur intelligis
mercatoribus in ſale paſſim mercaturam exercere ius
non eſſe,poſſunt enim emere a fiſco,ut his,qui largita-
te Imperatoris,ſeu Pontificis ius regale huiuſmodi ha-
bent. Vt municipibus,hoc eſt, his, qui a fiſco ius eiuſ-
modi habent,uendant,& quottidie uidemus ſale one-
ratas naues portui Anconitano applicare,& reipub. An
conitanæ,quæ ius tale regale ex pontificia largitate ha
bet,a mercatoribus uendi.
31 ✝ Sunt & aliæ pœnales prohibitiones,& quidem põ
tificiæ,circa ſal, Vnde in materia uidebis,quæ Alexã.
ſcripſit in conſil.lxxxvj.uiſa inquiſitione. uol.iiij.tra-
ctat etiam ad id pertinentia complura Aymon craue.
conſi.vj.plura uidenda.uer.quintum ſcelus.num.110.
quæ ipſe diſpicies,& adeo in delinquentes circa ſal di-
ſtricte procedi,atque ſeueriſsime animaduerti ſolet,ut
uix mercatorem, ni fallor, prorſus innocentem in pa-
32 tria mea defenderim. ✝ Is enim cum ſalſamentorum,
ſeu ſalgamorum,& (ut uulgari uerbo in poſterũ utar)
ſaluminum copiam magnam mari in uegetibus Anco
nam exportaſſet,cum magna uegete Muriæ,uulgo ſa-
lamoræ nuncupatæ expoſuit,intromiſitque nullo uer
bo publicanis facto de uegete Muriæ,crediderũt enim
dolia omnia ſaluminibus plena. Re igitur comperta
contra mercatorem inſtituta fuit inquiſitio,quòd clan
culum contra conſtitutiones tam pontificias,quàm lo

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ci sal intromisisset, & sale a municipibus, seu officialibus non uendito usus esset. Quem ego ex pluribus defendi. Primum quia constitutionibus sal, & saluca prohibebantur, Muria autem, seu salamora erat res diuersa, idque ex nomine demõstratur. l. si idem. C. de codi. Deinde, quia propter additionem aquę mutabatur forma salis, quæ forma in aliud corpus res transfert, & prope rei substantia interit. l. iulianus. §. siquis rem. ff. ad exhi.

33 ┤ Item dicebam negari nõ posse muriam rem mixtam esse, scilicet, aqua, & sale, & simplicis appellatione in pœnalibus mixtum non contineri. l. uim passam §. præscriptione. ff. de adul. & scribunt diffuse iuris interpretes in. l. ij. ff. de uerb. ob. & propius ad rem accedens si muria ad sui redigeretur initia, simplicis, scilicet, idest, salis, maxima fieret diminutio, adeo quòd si sæpius fieret propter materiæ debilitatem uires eiusdẽ effugerent. l. quæsitũ. §. illud fortasse. ff. de leg. iij. quæ ratio fraudis suspitionem remouet, adeo, ut sani capitis dicere nemo posset, legi fraudem factam esse, cum non expediret mercatori conficere muriam gratia habendi sal. Rursus defendebã arg. ab absurdo, Omnes enim qui salgama, seu salumina exportarent, si muria includeretur, in prohibitionibus inciderẽt, Cum eiusmodi salumina absque muria esse nõ possint, corrumperentur enim. Et idem censeri in uegete muriæ separata a saluminibus, quod in muria adiecta saluminibus & ipsis immixta.

34 ┤ Potentia enim actui proxima in actu habetur. l. pe. ubi glo. & Barto. ff. de mili. testa. Ias. in. l. cætera. §. fi. nu. 17. & in fi. ff. de leg. j. & tractat Mar. sing. cccxxv. dixi tibi. ubi se latius tractasse refert in. l. pe. ff. de quæst. Tum & illud mouebat me mercatoris primum propositum bonum. & referebam Bart. in. d. l. cætera. §. fi. sub nu. 3. post Quig. dixisse,

35 ┤ si lex municipalis uetat quenquam frumentum in foro emere, nisi uictus causa, non includi in prohibitione scholarem, qui uictus causa pro toto anno frumẽtum emerit, deinde mutato proposito uolens recedere frumentum met uendiderit,

36 ┤ honestum enim, & licitum primum

mum propositum inspiciendum ait, cuius sententiam plerique probarunt, facit. l. j. §. unde quærit offilius. ff. de exerci. pari ergo ratione bonum consilium mercatoris a principio damnandum non esse, qui timens ne salumina penuria murię corrumperentur, si forsan iter longius esset, muria sibi præuidit loco. Addebam & illud constitutionem de sale in illis locum habere, qui contra constitutionem quid dolo facerent, In mercatore autem nostro dolum abfuisse ex prædictis constare, & prætermissis his, quæ habentur in. l. in lege corne lia. ff. de sicca. & sexcentis aliis locis uulgaribus referebam, quę scripsit Aym. in consi. vj. nu. 111. & seq. Postremo quòd ueges muriæ salgamorum causa esset accedentibus præcipue tot, tantisque coniecturis, mercatoris iuramento standum esse dicebam. iuxta glo. in cle. fi. in uerbo non negociandi. de censi. quam citat Bald. in. l. cum proponas. col. pen. C. de nau. fœno. & plene scripsit Alex. in. l. cætera. in. §. sed & siquis. ff. de leg. j. & ibidem Ias. sub nu. 8. qui etiam refert Bal. in. l. siquis non dicam rapere. in. iij. oppositione. C. de epis. & cle. citantem. l. uni. C. de lit. & itine. cust. lib. xij.

37 ┼ Est & illud notandum publica pecunia mercaturam fieri prohibitum esse. Idque notauit Bar. in. l. diu minime. C. de suscep. præ. & arc. lib. x. motus eadem. l. & citauit. l. j. &. ij. C. de his, qui ex pub. rat. &. l. j. C. de his, quæ ex pub. col. lib. x. & facit. l. uni. C. de au. pub. persecu. Persecutorum enim (si Budeo credimus) munus erat iudicio experiri contra eos, qui aurum, uel pecuniam, uel argentum reipub. debebant. In qua. l. Bar. scripsit in hæc uerba, Exactores publici si exigunt pecuniam, non possunt eam redigere in florenos, uel florenos in pecuniam absque uenia, seu licentia, & omne lucrum, quod hi perciperent, ad rempub. pertinet, merito repeti potest, & qui eiusmodi lucrum retinent, nō sine peccato retinent. hactenus Bar. in prædicta, seu similia uerba, quem refert Dec. in consi. vj. & non insubtiliter differendo, in materia tres facti species cōstituit.

Prima est in eo, qui pecuniam publicam pro domi-

no,uel repub.recipit,quam ſtatim debet reſtituere, ut is negociari publica pecunia,& lucrari non posſit,cum enim ſtatim non reſtituat in mora eſſe cenſetur, ut in citatis iuribus.

Secundam facti speciem in eo conſtituit,qui pecuniam pro repub.recipit,quam licet incontinenti reſtituere non debeat,illam tamen in oportunis,& neceſſariis rebus reipub.erogare tenetur, & hunc ſimiliter poſſe dicta pecunia negociari,aut ea uti uetat. hæc enim pecunia ad reipub.uſum parata,& in promptu ſemper eſſe debet,idque probatur ex his, quæ ſcripſit Bart.in.l.ij.C.de his,quæ ex pub.col. Inquit enim, Nota hanc legem contra conſeruatores monetę,qui pecuniam publicam ad ſolutionem ſalariorum doctorum deſtinatã in alios uſus transferunt,& pone ſecundum Dec.in ca
38 merlingis Florentiæ. ⸸ Et ego aliquando retuli contra quoſdam depoſitarios cõmunis Anconæ,& nota,ſunt enim qui in id crimen nõnunquam incidant. Et hanc ſententiam confirmabam ex.l ij.ff.ad leg.iul. pecu.& l.iiij.§.lege iulia.eo.ti.ubi Mar.& Pau. iureconſulti in hæc uerba inquiũt: Lege Iulia de reſiduis tenetur,qui publicam pecuniam delegatam in uſum aliquem retinuit, neque in eum uſum conſumpſit. Item is apud quem ex locatione, emptione, alimentaria ratione ex pecunia,quã accepit, aliaue qua ex cauſa pecunia publica reſedit,ſed & qui pecuniam publicam in uſu aliquo acceptam retinuerit,nec erogauerit,hac lege tenetur,qua lege damnatus amplius tertia parte quàm debet,punitur. Hæc illi.

Tertiam speciem relatus Deci. in eo conſtituit, qui paulatim exigit pecunias pro domino,uel repub.quas omnes tenetur poſtea infra certum tempus reſtituere, in qua specie respondit hũc propria pecunia lucratum cenſeri,& ſibi lucrũ ex negociatione quærere, is enim in genere ad reſtitutionem receptarum pecuniarum obligatus cenſetur, idque magis reipub. expedit,citat Cy.& Bal.in.l.incendium.ff.ſi cer.pet. Ang.& alios in l.cum quid.ff.ſi cer.pe.&.l.in naui ſauphelli.uer. nam

ſi.ff.loca.
Quibus & illud adiiciendum eſt, quod Iuriſconſul-
39 tus ait in.l.qui ſine uſuris.ff.de neg.geſt. † magiſtratus
qui publicam pecuniam in uſus ſuos conuertit, maxi-
mas uſuras præſtare uice cuiusdam pœnæ debere a di
uis principibus conſtitutum eſt.
40 † Publicis etiam rebus mercaturã facere uetamur:
ſpecies enim publicæ in negociationis emolumenta
conuerti non debent.l.ij.C.de naui.libr.xj. ubi Luc.
41 pen.inquit, † tempore horrendæ famis quosdam pu-
blicis pecuniis emendi frumenti gratia miſſos fuiſſe,
diuque moram traxiſſe, & exquiſitis excuſationibus
moram uelare quæſiuiſſet. Cum tamen publicis pecu-
niis negociati eſſent, horum inquit fraudem, negligen-
tiam, & immanitatem uendẽdam, & in eos ſeueriſſime
animaduertendum, non enim hoc homo ſolus, ſed to
tus populus trucidatur. ſecundum Greg. in regu.c.ij.
hactenus ille in uerba ſupraſcripta, quæ adiicies his,
quæ de publicis pecuniis proxime diximus.
42 † Item arbores ex luco Daphnes, uel cupreſſos ex
luco perſeidos ementes, & uendẽtes nouerint ſe quin-
que libris auri eſſe multandos.l.j. &.ij.C. de lupreſ.
quemadmodum in Aegypto Sycomorum arbores ex-
cidentes extra ordinem non leui pœna coercentur. Ic-
circo, quôd hæ arbores colligant aggeres niloticos per
quos incrementa nil diſpenſantur, & curentur.l.ſaccu
larii.§.ſiquis arborem.ff.de extrahen.crimini. quibus
43 addes.l.in fraudẽ.in.§.conductor.ff.de iure fiſ. † Item
ueneni mali emptio non contrahitur, ſecundum ea,
quæ ſcripſit Iuriſconſultus in.l. quod ſæpe.§. ueneni
mali.ff.de contrahen.emptione. & in.l.iij.ff. de ſicca.
Conſequenter intelligis in his ſine permiſſu principis
negociationem fieri non poſſe.
44 † Notandum eſt & illud, locorum conſtitutionibus
negociandi facultatem iuſta de cauſa plerunque arcta
ri, ut ecce in patria mea nõnunquam decreta fiunt ne
frumentum uendendi, negociandique cauſa quis eme
45 re præſumat, † Quod decretum (ut penuriæ occurra-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tur, de iure ualet, idque probari uidetur ex his, quæ scripsit Bar.in.l.cætera.in.§.fin. & ibidem plenius Ias. sub nu.14.ff.de lega.j. Accedat, quod scripsit Bar.in.l.
46 j.C.de fru.ui.const. ·|· inquit enim ex mala administra
47 tione frumenti penuriam crescere. ·|· Vnde præfecti an nonæ ordinem dare, seu ponere possunt, qualiter quo ordine, quantũ ue frumenti uendi possit quolibet die, uel mense, quem refert, & probat Corse. in singu.suis in uerbo frumentum. & addes Abb.in.c.j. de empt.& uen.nu.6.& quæ notauit Ant.fran.apud eum.
48 ·|· Similiter in patria mea uiget aliud decretum, & quidem pœnale, quo omnibus prohibetur mari, uel terra ad ciuitatem post festum omnium sanctorum ui num importare, quod statutum & in ciuitate Tergesti esse, & obseruari debere, scripsit Bal.responsorum lib. ij.respõ.cxcij.statutum ciuitatis Tergesti.& obseruan dum esse dictum statutum colliges ex his, quæ scripsit Nic.boe.dec.cclxxvij.& uidetur.nu.9. Accedat, quod Paul.& Ias.tractant in.l.cætera.in.§.sed & siquis.ff.de
49 lega.j. ·|· Innuunt enim legem municipalem ualere, quòd extraneorum panni non intromittantur, & temperando, seu declarando subdũt legem prædictam intelligendam in his, qui pannos intromittunt, ut in loco usus hominum eiusdem loci remaneant, ad illos autẽ non referatur, qui itineris causa aduehunt, & (ut ipsi dicunt) per transitum, quam sententiam probat Alex. in consil.lxxxvj.uisa.uol.iiij.nu.4.pro qua sententia est tex.iuncta glo.in.l.siquis post hanc.C.de ædifi.pri ua.& confirmabis ex his, quæ scripsit Andr. de Iser.in rub.quæ sint reg.& Nic.boe. deci.clxxviij.num.12.& quæ eadem parte nos diximus, uer.animalia quoque. Vnde si nauis onusta uino itineris causa portui Anconæ post festum omnium Sanctorum applicaret in pro hibitionem magister nauis non incideret, cum uinum aliò sit importaturus. Idem iuris esset si ui uentorum, & aduersa tempestate in portum deferatur, uel quia na uis uitium faciebat, uinum fuit expositum, non ut in usus habitantium conuerteretur. arg.l.Cæsar.l.inter-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

dum.§.ſi propter neceſsitatem.ff.de publi.&.l.fi.§.idē iuris.ff.ad leg.Rho.de iac.Et denique dictū conſilium Bal.ad declarationem eiuſdē decreti Anconitani ualde notabis,& uidebis Bert. in trac.de gab.in.viij.par. prin.in prin.tomo.vj.

50 ·|·Sunt & ſexcentæ leges municipales in diuerſis mundi partibus, quibus mercatura in quibuſdam rebus arctatur,quas referre non expedit,nec ad rem ualde pertinet,Sufficit ergo prædicta attigiſſe, & hæc loca ad materiam ſubiicere Guid. pap.q.ccclxxiij. utrum uetitum.&.q.ccccclxxij.ſi fuerit.Gand.in trac.malefi. in rub.de rebus non por.con.de.Aſten.in uol.de conſti.& decre.in uerbo deuetum.ubi diffuſe Nicol. boe. q.clxxviij.

Sciendum eſt etiam, licet grauius uideatur iniuria, quę inani honeſtatis colore uelatur,ut homines de rebus ſuis aliquid facere cogantur inuiti,ut inquit Imperator in.l.dudum.C.de contrahen.emp. Vnuſquiſque enim rei ſuæ moderator eſt,& arbiter.l.in re mandata C.manda.& periniquum eſt non eſſe ingenuis hominibus rerum ſuarum liberam alienationem.l.ij.ſi a parente quis fuerit manu.& ſcribit alios referendo Aym.

51 crau.conſi.vj.num.121.·|·Mercatoribus tamen qui res uænales,& neceſſarias ad quottidianum hominum uictum expoſuere, precium moderari poſſe, & moderationem in uendendis mercibus adhiberi. ſecundum Bar.in.l.nemo.C.de iud.& in.l.Imperatores.ff.ad leg. Iul.de anno.& in.l.j.in.§.cura carnis.ff.de offi.præfe. urb.& Iaſ.in.l.j.ij.col.ff.de leg.& propius ad rem tractant Bar.Bal.& Saly.in.l.j.C.de epiſc.audi.& Abb.in c.j.nu.6.de emptio.& uenditio. Vnde relati iuris interpretes inquiunt,Cum uerbo uictus,ueſtitus contineatur, nam ſine eo duci uita non poteſt.l.uerbo uictus. ff.de uerbo.ſigni. Mercatoribus pannos uendentibus certam adiici taxationem in precio poſſe. Item cum ſimiliter habitatio uerbo uictus contineatur, ut ead.l. probatur penſiones domorum moderari poſſe, & moderatas penſiones domorum dominos recipere cogen

dos esse,quod in patria mea ualde notandum est, propter assiduam, & frequētem aduenarum conuersationem,& his addes Asten.in uol. de constitu. & Deci.in uerbo uendere.uersicu. stante statuto cap.thol.deci. ccccxlvj.item fuit quæsitum. & apud eam Stephanus plenius notauit.

52 ·|·Denique huic tractatui illud est adiiciendū,quod eleganter Vlpianus ait in.l.iij.in.§. ne potentiores.ff. de offi.præsid. ut licita negociatione nemo prohibendus est,ita & prohibita exercere quisquam nō debet.

FINIS QVARTAE PARTIS.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

SVMMARIVM

RERVM, QVAE IN TITVLO DE CONTRACTIBVS CONTINENTVR.

1 *Nuda pactio obligationem non parit, exceptionem parit.*

2 *Mercator si paciscatur in nundinis ricinensium centum solui & si debitor præstituto die non soluerit pro interesse decem dari an ualeat pactio.*

3 *Mercator ut lucrum cessans cõsequi possit quæ debeat probare.*

4 *Lucrum cessans in infinitum non est producendum sed primum lucrum tantum peti potest.*

5 *Piscator, uenator, et auceps lucrum cessans petere non possunt. & quare.*

6 *Pactum quod de damnis stetur simplici uerbo seu iuramento quod ualeat & declarationes ad conuentionem eo. in loc.*

7 *Pactum in pecunia mutata quod salua sorte ita quod de ea in dubium non eatur lucrum diuidatur an ualeat.*

8 *Mercatori tradens pecuniam ut lucrum et damnum sentiat, nũ possit petere ubi uolueri ut sibi à mercatore rationes reddantur distringuitur, & distinctionis fœdere dissentientes doctores ad concordiam redegit.*

9 *Mercator si ad lucrum & damnum pecunias mutuas recepit et se damnum deinde passum affirmat, ut puta naufragij. Nũ sit statutum tempus a iure eidem ad faciendum fidem de prædictis, et quod testes super naufragio in loco in quo casus euenit minus legitime recepti probent.*

10 *Pater, & filius si in eodem instrumento se precium aut aliud quippiã recepisse fateantur an alier tantum uel potius uterque recepisse præsumatur.*

11 *Mercatores qui merces per transennam seu foramina in uendẽdo seu permutando ostendunt reprehenduntur.*

12 *Adagia seu prouerbia illa in folle offerre, et in folle merces non emendas declarantur.*

13 *Socius in casibus in quibus consocium obligat intelligitur durãte societate.*

14 *Interpretatio ad. l. sed & si pupillus in. §. de quo palam. ff.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

de inst.

15 *Socius consocium obligat pro ea summa tantum quam in societate habere compertum est, item quando societatis nomine contrahit.*

16 *Societas si est coita inter plures ad certum tempus quemadmodum sors ipsa nisi finita societate inuitis socijs diminui nō potest, ita & lucrum.*

17 *Mercatores scribunt titius & socij de qua formula multa.*

18 *Lex siquis maior. C. de transac. an habeat locum in curia mercatorum ut scilicet non liceat purgare moram uel liceat pro ut de æquitate canonica.*

19 *Lex siquis maior. C. de transac. an sit restringenda uel extēdēda*

20 *Similitudo an bona sit de foro canonico ad curiam mercatorū.*

21 *Actio ad pœnam competit etiam si nihil stipulatoris intersit si contrauentum fuerit, quid in curia Mercatorum disputatur.*

22 *Pœna quæ ex partium conuentione proficiscitur an censeatur contra æquitatem, & quod titulus de constituta pecunia sit factus propter mercatores.*

23 *Pœnæ legales non debentur in foro conscientiæ, conuentionales debentur etiam si nihil intersit.*

24 *Interpretatio ad. c. suam. de pœnis relatiue.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

DE CONTRACTIBVS MERCATORVM.

BENE est priusquam ad alias partes huius tractatus transeamus quædam ad mer
catores, ipsamque mercaturam pertinen-
b tia sub singularibus titulis hic inserere, &
modo pauca de cõtractibus mercatorum referemus, prætermissis his quæ Franc. nider in tracta. suo de contractibus mercatorum scripsit, ea enim magis ad animam, & poli forum quam iudiciales disceptationes pertinent, & cum materia à nobis tractanda nihil commune habent, & missa etiam faciemus ea quæ Baldus scripsit in tracta. de consti. posito sub rubri. C. de const. pecu.

Illud in primis uulgare est nudam pactionem obli
1 gationem non parere, † sed exceptionem parere. l. iurisgentium. §. sed cum nulla uersic. igitur nuda. ff. de pactis. At in curia mercatorum in qua quæstiones sunt de bono, & æquo, huiusmodi exceptio quòd ex pacto nudo actio non oriatur reijcitur, Quinimmo ex ea agi posse receptum est. idque eleganter scripsit Bar. in. l. Quintus Mutius. ff. manda. & probat Bald. in. l. si pro ea. C. mand. & in. l. ij. C. de const. pec. Saly. in. l. placuit. C. de iud. Ias. etiam non improbat in citato. §. sed cum nulla nume. xj. & Fel. in. c. j. nume. iiij. extra de pac. & in pulchra facti specie scripsit Alex. in consi. lij. numero. iij. et. iiij. uol. vj. Dec. etiam huic sententię assentitur in plerisque locis, & præsertim in consi. vij. numero. iij. & pro tenui, & consi. cvij. in causa, colum. ij. & consi. ccccxxj. num. xvij. plene & subtiliter, quibus addes Io. Bapt. seue. in trac. de pact. q. xiij. numero. 2. Pau. Par. consi. lxxxij. aduertendum. nume. xviij. uol. j. Blan. in trac. de compa. in prima. q. numero. xliij. to. xij. Matt. affl. deci. cccxcix. nume. iij. fuit latum, & uidebis quæ scripsit Soci. in rub. de uerbo. oblig. colum. ij. & seq. quam sententiam tot legum prudentum au-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

toritate confirmatam ego etiam probo. licet Roma. in l. filiusfamilias. ff. de dona. eam notauerit, me enim & autoritas prudentissimorum uirorum, & rationes mouent, ut longe a bona fide absit in curia mercatorum obijcere, nudo pacto promisi. estimatio enim ualde læditur (ut bellissime in pulchra. q. Quintus Mutius iurisconsultus considerauit) & æquitati naturali conuenit inter eos qui plurimum negociantur pacta seruari vt scripsit Bal. in. c. si pro debilitate extra de off. deleg. & confirmabis ex his quæ diximus in prin. ij. par. nu. & in vltima par. dicemus sub numero. & addes etiam his quæ scripsit Mar. Man. in consi. xij. intellecta. numero. xiiij.

2 ¶ Solent mercatores quotidie pacisci stipulatione interueniente in nundinis finge Ricinensium centum solui, & addere si centum debitor præstituto die non soluerit, pro interesse decem etiã dinumeret, in qua facti specie uidendum est num conuentioni stãdum sit, & stare uidebatur, quoniam in his qui merces comparare solent, non solius damni, sed & cessantis lucri est habenda ratio. l. iij. §. fi. ff. de eo quod cer. lo. ubi Bart. & idem ait Bar. in. l. uni. C. de sen. quæ pro. quôd int. numero. 25. & probat Alex. in consi. cxc. uisa scriptura numero. iiij. uol. ij. & in consilio. cxli. uiso themate in prin. uol. v. idque receptum esse scripsit Dec. post Fel. in. c. cum uenerabilis col. vj. de excep. licet eo in loco subdubitauerit, & idem Dec. in consi. ccccxlj. in fi. præsens consultatio, & complures refert And. tiraq. in cõ. de utroque ret. §. j. glo. xviij. nu. lxxj. pag. ccclxiij. Contra uero conuentioni standum non esse probatur autoritate Bal. in. l. rogasti. §. si tibi. col. ij. ff. si cer. pet. inquit enim in fraudem usurarum pactum seu confessionem adiectam censeri. l. qui testamentum. ff. de proba. & tanti sua interesse in præstituto tempore pecuniam solutam non fuisse probari oportere. ff. de ac. & oblig. l. traiectitiæ, & consequenter certa summa conuentionem initam non ualere. idem probauit Albe. in. l. j. C. de sum. tri. & Dec. in consil. xxxix. iuridicam,

numero.v.qui alios idem ſentientes citat,& in conſil. cxix.& pro tenui,col.antep.& in conſi.clxxxiij.in cō trouerſia numero.iij.& in conſi.cccxxij.nu.4. & ſeq. quod & uerum puto. Vt enim mercator lucrum ceſſans poſſit conſequi quædam probare aſtringitur. Et illud primum debitorem in mora reſtituendi pecuniam fuiſſe,ut ſcripſit Dec.in conſi.cxvj.in fi.et in con ſilio.ccccxlj.in fi.& Alex.noſter probat in conſi.cxcj. numero.4.uiſa ſcriptura uol.ij.Deinde probare debet qualitatem illam ſe ſcilicet mercatorem eſſe,& merces ſolitum comparare,ut eleganter inſtruit idem Alex.in conſi.cxlj.uiſo themate in prin.uol.v.quem refert, & probat Dec.in citato conſi.xxxix.iuridicam propè numerum quintum,& conſi.cccxxij.nu.v. poſtremo lucrum ceſſans probare debet modo quo a Pau.caſtren. is enim in.l.iij.§.nunc de officio numero.iij.ff. de eo quod cer.loco.ſcripſit in uerba infraſcripta:probare debes quòd mercator habuit præ manibus merces quaſdam quibus fuiſſet lucratus decem, & quia caruit pecunia non potuit emere,uel alio modo poteſt conſtare,quòd ſi habuiſſet illam pecuniā certe lucratus fuiſſet decem,nam non ſequitur eſt mercator, & conſuetus eſt lucrari aliquando,ergo ſi habuiſſet fuiſſet lucratus,quoniam poſſibile eſt quòd non eſſet lucratus,cū multa potuiſſent euenire in contrarium.l.quemadmodum.§.ſi nauis in fi.ff.ad legem aquiliam,&.ff. de acqui.rerum domi.l.naturalem.§.in fin.hactenus Paul. quem refert ac probat Dec.in relato conſilio.cccxxij. ſub numero.v.& hæc ſententia placuit Matt. aff.Deci.xx.quidam nobilis,et conſiderat Bart.idem ſentire in.l.j.C.de ſen.quæ pro.eo quod int.in illis uerbis appareat quaſi certe quòd ex ea lucratus fuiſſet, & reliqua.addo eundem Pau.in.l.j.C.de ſum.tri.et ibidem Io.Bap.ſeue.nume.lxxxiij.& ſeq.cōſiderantem dicta uerba & qui ſubdit id pleriſque placuiſſe,et hæc ſententia mihi quoque non inarguta uidetur,ſed et illud adijciendum eſt quod belliſſime relatus Deci.notauit in.c.cum uenerabilis,temperat enim ut lucrum ceſ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

4 sans in infinitum non producatur, .|. sed primum lucrum tantum peti posſit, uerbi gratia ſi mercator probat ſi debitam pecuniam perſoluiſſet dicto die certe lucratus eſſet decem, audiatur, rurſus ſi dicat ex illis pecunijs merces comparaſſet, lucratuſque eſſet, nõ audiatur, nec etenim mercatorem ferendum ait, qui pro eo quod intereſt rem traditam non eſſe decem petit, item quod ſi rem habuiſſet uendidiſſet, & pecunijs lucratus eſſet, citat. l. uni. C. de ſen. quæ prou. eo quod int. l. neratius in. §. ſi ſeruo. ff. de ſer. cor. & . l. ſi ſterilis. §. cum per uenditorem. ff. de act. empt. & hæc ſententia ſanê rationabilis eſt, nec Paulum, & pleroſque alios aliter ſenſiſſe puto, eſt & aliud huic rei adnotandum quod Lud. Rom. ſcripſit in ſing. cccxxxj. tu habuiſti, citans enim dictam legem quemadmodum in uerſic. idemque labeo, & ad cœlum ferens inquit licet ſolitus
5 negociari lucrũ ceſſans poſſit petere, .|. fallit tamen in piſcatore, uenatore, et aucupe, ratione enim harum artium lucrum ceſſans peti nequit, cuius rei meo quidẽ iudicio illa ratio reddi poteſt qm̃ incertum fuerit, an caperent, & multa accidere poſſent ut non caperent, probarique certe non poſſe cõſtat, quæ ratio ex mente iuriſconſulti, et Pauli uidetur, at in mercatore probari utique poteſt dicto modo, & uidebis quid ſenſerit Pe. relatus ab Alber. in. d. §. idem labeo. Denique & illud adijciendum eſt in materia quod in uerba infraſcripta ait iuriſconſultus in. l. fi. ff. de peri. & commo. rei uendite. uenditori ſi emptori in precio ſoluendo moram fecerit uſuras dumtaxat præſtabit non omnino quod uenditor mora non facta conſequi potuit ueluti ſi negociator fuerit, & precio ſoluto et mercibus pluſquã ex uſuris quærere potuit, et quod nimium ſibi tribuẽs Franc. otto. ſcripſit libro primo de uſur. c. vij.

6 .|. Aliud pactum in contractibus mercatorum quotidianum eſt, ut de dãnis, et eo quod intereſt ſtetur ſimplici uerbo ſeu iuramento partis, quam conuentionẽ ualere receptum eſt, et de qua tractat Bar. in. l. j. ff. de præto. ſtip. et in, l. iuſiurandum quod ex conuentione

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ff. de iure. & ſane crebriorem ſententiam eſſe & Albe. & Iaſ. ibidem teſtantur, & idem Iaſ. in. l. ſi ab arbitrio. ff. qui ſat. cog. et plene quidem & eleganter probat So ci. in conſi. xc. uiſis quibuſdam uo. iiij. ad quem in pro poſita facti ſpecie tanquam aiunt, ad ſacram anchorā confugies, & idem placuit Mat. affl. dec. xxij. et deciſio. xcj. iterum & ubi plenius rem attigit, ex quibus locis colliges declarationes ad propoſitam conuentionem, et illam declarationem prætereundam non eſſe cen- ſui, quôd licet Bar. in. d. l. ſi. de præt. ſtipu. ſenſerit hu- iuſmodi conuentionem antequam creditor iuret poſ- ſe a debitore reuocari, eius tamen ſententiam notari atque a frequentioribus damnari, ut ſcripſit Alexā. in conſi. cxxx. difficultas huius negocij propè finem uo- lu. i. et afflic. deci. xcj. ſupra relata numero. xj. uerum Bar. ſententia admittenda eſt cum illo temperamento ubi ſcilicet creditor mercator deteriorem ſuam condi tionem feciſſet, culpatæque atque infamatæ uitæ effe- ctus eſſet. Tunc enim reuocandi iuſta ſubeſt cauſa ut ſcripſit Ang. in citata. l. ſi. citando. l. cum quis et. l. ſi cū cornelius. ff. de ſolu. cuius ſententiam, & Raph. et Im. ibidem probarunt, et placet Soc. in relato loco et Iaſo. in citata. l. ſi ab arbitro nume. iii. et in. l. iuſiurandum quibus in locis ſe ex facto conſultum ſemel atque ite- rum ſecundum hanc ſententiam reſpondiſſe, ac nos hoc iure uti ſcripſit, et ſanè id honeſtius eſt, et merito obtinuit, ut ex cauſa prædicta ius reuocandi conceda tur, ſine cauſa denegetur, nec forſan aliter intellexit Bartolus.

Huic rei eſt et illud adnotandum inter omnes iuris interpretes conueniſſe declarationem a creditore fa- ctam ad arbitrium boni uiri reduci poſſe, facta igitur damnorum declaratione reductionem ad arbitrium boni uiri concedunt, & hoc modo fortisſimum illud argumentum, ex huiuſmodi conuentione ad deieran dum homines inuitari, et periurijs uiam non eſſe ape- riendam iidem iuris interpretes remouent. Vnde ne contingat periurium detegi, ſibi bene conſuleret, atq;

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

caueret creditor si præcedente iudicis moderatione, ac taxatione super damnis iuraret iuxta ea quæ tractã tur in auc.hodie alias nouo iure.C.de iud. et in.c.pia de excep in.vj.et in.c.frequens de rest.spol.et scribit alex.in consi.xxxvij.uiso et oportune discusso, prope fin.uol.ij.ubi id mirifice commendat et his addes pro pius ad rem Io.dile.in tract.de arte testa. cau.xlviij.in titu.de lega.

7 ·|· Est et aliud usitatum pactum inter mercatores, solent enim mercatores, uel alij mercatoribus pecu niam mutuare seu tradere ea lege, ut salua sorte, et ita ut de ea in dubium non eatur, & lucrum diuidatur, qd quidem pactum illicitum, et usurariam prauitatem sa pere eleganter scripsit Bald.in.l.j.C.pro soc. numero xj.ex eo enim etiam reprobatur quòd periculum ad recipientem pecuniam tantum pertineat, ut uoluit gl. in.c.plerisque.xiiij.q.iij.et uidebis Ro.belliss.differẽtẽ in consi.cccccxx.circa propositam, et plene quidẽ tra ctauit Dec.in consi.cxvj.in causa Alouisij qui et alio rum loca refert, et ad materiam nostram et mercato rum is locus est uberrimus, addes etiam Ias.in consilio xxxiij.uiso themate uolu.iij.qui et prædicta compro bat, et multis coniecturis euitandi turpis quæstus cau sa ut contractus licitus præsumatur ex facto consultus respondit cum qui pecuniam negociationis causa de dit quibusdam qui societatem coiuerant, societatem subintrasse censeri, et Baldum etiam nostrum legito qui in materia interrogatus ex facto respondit in con silio.ccccliij.committere pecuniam, et lib.iij.

8 ·|· Sed finge titium licito modo pecuniam mercato ri dedisse ut scilicet et lucrum, & damnum sentiret iu xta.l.j.C.pro soc.num poterit titius quandocunque, & ubi uoluerit petere, ut sibi a mercatore ratio reddat. Bar.in.l.neminem.C.de suscep. præp.& arch. libr.x. argumen.illius.l.in fine anni et non ante titium audiẽ dum respondit, cuius sententiam probat Ias. insti.de actio.§.sequens.numero.xliij.ubi Roma. in singula. suis idem sensisse refert, & placuit hæc sententia Cor-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ſet.ut in ſingu.ſuis in uerſic.mercator & Capp.tholo. non improbat.q.ccccxlvij.quibus addo Pet. Vbald.in tracta.de duob.fratr.in fine.xij.partis, qui ait in propoſita facti ſpecie mercatorem ad exhibendum rationes ante annum compelli non poſſe,et ſingularem eſſe tex.in.l.neminem & Pontanum idem reſpondiſſe, ego tamen didici a Baldo in rubr.C.pro ſoci.numero quinto ceſſante calumnia quãdocunque calculum peti poſſe.mouent eum quæ notantur in.l.tandiu.C.pro ſocio,& hæc ſententia placuit Iaſ.in.l.uni.C.de erro. calc.ſub numero.ij.qui citat Bar.in.l. lucius.ff.pro ſocio.unde ego non incolorata forſan diſtinctione tentabam dicere,& Bart.bene dixiſſe, & Baldum non male ſenſiſſe,ſi enim quærimus an ante annum calculus cum pecunia,& lucro(ſi qđ eſt)peti poſſit, & id denegandum eſt,& hoc meo iudicio forſan ſenſit Bar.in.l. neminem,is enim argumento illius text.ut ſupra reſpondit,unde uerba Bart.ſcđm illam legem accipiẽda ſunt ut idem Bar.teſtatur in.l.non ſolum in.§. liberationis uerba.ff.de lib.lega.ſub numero.vij. at lex illa loquitur in ſuſceptore qui integro,& completo anno rationes reddit,& dicto tempore eius officium terminatur,& huic reſponſo Bar.lumen ueritatis aſſiſtat,& ſi iure ſtricto deficeremus naturali ratione ſuadetur ut iuriſconſultus ait in.l.in ſumma in.§. Varus.ff. de aq. plu.arcen.per iniquum enim uidetur ut poſtquã mercator pecunias recepit,& in merces errogauit, ſeu deſtinauit,ante annum & rationes ſimul,& pecunias reddere,et reſtituere cogendus ſit,mercatoris namque cõſilia franguntur,& non ſine magno damno,& in commodo forſan faceret.cum merces coactus alieniori tẽpore diſtraheret,ſi uero quæramus an calculus,& ratio ſine pecunia,& reliquis poſtulari poſſit, et abſque calumnia quandocunque,& ſic ante annum peti poſſe exiſtimo.nec hoc forſan Bar.denegaſſet. ceſſant.n. in hoc caſu rationes relatæ,& ferendus eſt qui ratiões uelit ad id pertinentes inſpicere cum ſua interſit.exigitur tamen iuſiurandum non calumniæ cauſa poſtu

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

lare edi sibi. Quid enim si uexandi mercatorem causa superuacuas aut quas haberet, aut non ad se pertinentes rationes peteret? iuxta. l. siquis ex argētarijs in. §. exigitur, & in. §. rationes. ff. de eden.

9 ·|· Rursus hic illa incurrit inspectio, mercator modo proxime relato pecuniam a titio recepit, se damnum deinde passum affirmat, ut puta incendij, ruinæ, naufragij, furti, uel similium, num mercatori a iure statutum tempus sit addocendum, & fidem de prædictis faciendum. Bar. in. l. ij. C. de nauf. ait annum statutū, & post annū mercatorem audiendum non esse cuius sententiæ assentitur Ias. in citato. §. sequens nu. xliiij. et probat Cap. tho. q. cccclvij. Angelus tamen Vbal. in additi. ad dictam legem. ij. Barto. sententiam notauit optima quidem ratione, eueniret enim secundum eum actionem de naufragio perpetuam esse, & exceptionem temporalem, quod uerum non est, & contra omnes regulas, omnes enim exceptiones sunt perpetuæ, etiam si actiones sint annales. l. pure in. §. fina. ff. de doli excep. quam rationem considerans Bart. in relato loco quod primo dixerat in dubium reuocauit, subdens in dicta. l. ij. ius singulare esse fauore fisci, & de more mercatorum in contractum pactum adijci solere, quôd mercator casum infra certum tempus probet, quod præcipue in fideiussoribus uulgo assecuramentis nūcupatis in patria mea seruatur, et his addes in dicta. l. secunda fauore fisci singulariter id esse statutum eadem. l. iac. de Pla. et Iaco. reb. sensisse quos refert stephanus apud dictam. q. Thol. et comprobabis autoritate Corsetti in relato singulari in uerbo mercator, nec est silentio prætereundum quod idem Bar. ea. l. ij. scripsit testes posse recipi in loco ubi casum aduersamque fortunam se mercator passum eē affirmat & huiusmodi testimonia non rite recepta parte scilicet non citata fidem facerent. quod confirmabis. qō. Tholo. relata, & id ad cœlum tulit Marc. singu. xxiiij. clarum est in iure, et id etiam ipse tanquam quotidianum memoria tenendum puto, pro quo lex scire

oportet,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

oportet in.§.ſufficit.ff.de exc.tut.in illis uerbis cuius fidem ſufficit firmarc ex ipſa naturali iuſtitia.

40 ¶ Solent perſæpe pater,& filius in eodem inſtrumen to ſe precium,aut aliud quippiam recepiſſe fateri, unde quæſtionis fuit,an alter tantum,ucl potius uterque recepiſſe præſumatur, & in uiriles partes diuiſum, ita, ut pro dimidia quilibet teneatur,receptum eſt propter l.reos.in.§.cum tabulis.ff.de duob. reis. Idque liquet ex his,quæ & ueteres, & recentiores iuris interpretes ſcripſere in.l.ſi cum dotem.in §.transgrediamur.ff.ſo lu.ma.& Alex.notauit apud Bar.in.l.in duobus.in.§. j.in addi.quæ eſt ſub num.15.ff.de duob.reis.& plura doct.loca refert And. tiraq.in com. de ut.ret.§.xxxj. glo.uni.nu.7.pag.ccccccl viij.& Nico.boe.deci.xxiij.& quo ad primum.nu.10.ubi id pleriſque placuiſſe refert,& uidebis Raph.cum.conſil.xl.quidam filio.in ſecundo dubio.& Fran.cur.conſ.liiij.ſæpe & frequenter articulus iſte.Dicebat tamen Cy. in additioni.ad.d.§. transgrediamur. Id totum præſumi ad manus patris perueniſſe,ſi pater filium gubernabat, eratque mercator,& ecōtra,ſi pater a filio gubernabatur, quia forſan ſenex,& filius mercator, & induſtrius totum ad filium gubernatorem perucniſſe præſumatur, quam ſententiam Cy.ibidem Ang.probauit, & ſecundum eam Ang. are.ex facto conſultus reſpondit, ut ipſe teſtatur inſti. de don.§.eſt &aliud.& uidebis Cor.conſ.ccciij.in hac conſultatione.nu.10.lib.iiij.Et hæc Cy.ſententia non eſt ſine æquitate,quæ tamen in iure non reperitur expreſſa. Vnde puto Cy.ſententiam admittendam, ſi probaretur communiter contingere ad patrem gubernantem filium,& mercatorem, uel cōtra peruenire, idque ex ſententia Alexā.in citato.§.tranſgrediamur.col.ij. Fran.cur.& Nicol. boe.in relatis locis,quod probatur ex loco a ſolitis.iuxta gl.in.l.neque natales.C.de proba.& cōfirmabis ex relatis autoritatibus,& locis a Marſi.in ſingul.ſuis in ſing.cccxxxvj. Argumentum a ſolitis, quod ultimum memoria tenebis, ut ſcias quid in forenſi diſceptatione defendendi gratia Cy. ſentētiam

L

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

quæ ſummam habet æquitatem, probandum ſit, & illud adnotabimus plurimum in his iudicem poſſe, religionisque eius committi, qui in cauſis mercatorum, & generaliter ubi æquitas ſuggerit interrogare partes poteſt (ut non ſemel dicemus) & ſubtili iudicis inquiſitione ueritas plerunque inuenitur.

11 ·|· Solent mercatores Anconæ in uendendis, emendis, permutandisque mercimoniis merces ipſas per foramina, & quaſi per tranſennam oſtendere, libet igitur exclamare, o uiri Anconitani non laudo profecto non laudo, ut enim Andabatæ clauſis oculis digladiabantur, ſic Anconæ merces permutari, uẽdique uidemus, & ſunt excogitatæ mercatorum artes ad decipiendum fallendumque contrahentes, hinc ſæpe iurgia, hinc lites immortales ortas uidi. Vnde Ioan. Cor. Miſcel. lib. iij. c. xxiiij. nu. 9. & in rub. de ſeruitu. in ſeruitute officiendi luminibus. nu. 15. & ſeq. numero. propter ea, quæ habentur in. l. luminum. ff. de ſerui. urba. prædi. & in l. quoties. ff. de ſeruitu. in mercatores inuehitur, qui in opacis, tenebroſisque locis merces appetunt uendere, & declarat leges prædictas, ſed & ipſe legito Veron. in tract. de ſerui. urba. præd. in tit. de ſerui. lumi. & glo. in d. l. luminum. in uerbo excipiat. quæ ait, ideſt, recipiat, ſic, ut ad nos poſſit uenire etiam per foramina, uel quo

12 cunque modo. ·|· Vnde & illud adagium in folle offerre. de quo in. l. cum ſeruus. ff. de condi. & demon. ubi intellexiſſe Caliſtratus iuriſconſultus uidetur, eum qui ad liquidum rationes nõ reddit, metaphora ab his ducta, qui pecuniam intra marſupium oſtentãt, ita ut nec qualis, quantaue ſit, cognoſcatur. Vnde uulgari ſermone circumfertur in folle merces non emendas. de quo Alcia. meminit in commen. de uerb. ſig. pag. clxxxix. Bene igitur facient & præſides, & Anconitani uiri, ſi foramina prohibebunt, ædificiaque tabulis cõpacta amoueri, e mercatorum domibus iubebunt. Sunt enim, ut diximus, excogitatæ artes ad fallendum, circunueniendumque, & Iuriſconſ. admonet, malitiis indulgendum non eſſe. l. in fundo. ff. de rei uendi.

De ſocietatibus ſcribere ſuperuacuum eſſe duxi, ea enim materia uulgaris eſt,& in ſexcentis locis tractata & præcipue tractauit Pet.ubald.Duo tamen adnotabi mus in quibus mercatores tota (ut aiunt) uia errare plerunque uidi.
13 ·|· Alterum eſt,quod dicitur,in quibuſ dam iuris articulis ſocium conſocium obligare , & pro ſocio teneri,de quibus meminerunt glo.et Bar.in.l.ne mo ex ſociis.ff.pro ſocio.et apud Bar et Alex.et And. notarunt,Bal.in rub.C.pro ſoc.in fi.Pet.ubal. in trac. de duob.fratri.in.ix.par.et doct.in.l ſi ſocius.ff.ſi cer. pet.et Alex.in conſi.cxxxix.perspectis.in princ.uol.v. moderationes,et temperaméta recipit infraſcripta.Pri mum eſt, ut intelligatur durante ſocietate. Vnde ele ganter inquit Pau.ca.in.l.j,in.§.non autem.num.3.ff. de exer.cum duo mercatores ad quinquennium ſocie tatem coiuiſſent,elapſo quinquennio,alterum ex con tractibus cum alio initis non teneri,quoniam finita eſ ſet ſocietas,nec referre contrahentes ſocietatem finitã eſſe ignoraſſe.qui enim cum alio contrahit,uel eſt,uel eſſe debet conditionis eius non ignarus. Contra uero ait,ſi ſimpliciter,et abſque temporis pręfinitione coita
14 ſocietas fuiſſet, ·|· et ſoluta fuiſſet,et ſubdit ſecundum hanc ſententiam ſe ex facto conſultum reſpondiſſe,et ualentisſimos uiros eius reſponſum probaſſe. et idem probauit Paul.in.l.ſed et ſi pupillus.in.§. conditio.ff. de inſti.et conſi.ciiij.uiſis,et põderatis.parte.j. In qui bus locis reſpondit non obſtare.l.ſed et ſi pupillus.in §.de quo palàm,ut procedat quan̄do ſimpliciter,et abſ que temporis præfinitione mandatum in initio datum fuerit,quod notãdum puto ad interpretationem.d.§. ad cuius etiam interpretationem uidebis Signo.conſi. lix.ſi quæritur.Pau.par.in conſi.xciii.dicendum uide tur.num.60.et ſeq.uol.j.et ſententiam Pau. probauit Deci.in citata reg. qui cum alio. et in.l.ſi ſocius.nu.4. ff.ſi cer.pet.quemadmodum æs alienum,manente ſo cietate,contractum de communi ſoluendum eſt, non id æs alienum,quod unus ante ſocietatem cõtraxerit. is enim ſoluet, qui contraxerit.l.ſed nec æs alienum,

l.omne æs alienum.l.pro socio arbiter.ff. pro socio. & scribit Par.in consi.xciij.nu.15.spectabiles.

15 ⁋ Secundum temperamẽtum est, ut socius obligari possit a consocio pro ea summa tãtum, quam in societate habere compertum fuerit, unde cauti sint contrahentes, ut id sedulo perquirant, atque conuentiones initas in societate contrahenda diligẽter inspiciant, ut admonet, & eleganter Anca.probat in consi.cccxxxij. pro clariori decisione. & commendat Deci.in relatis locis, nec Pau.par.utpote probabile notat in consi.xciij. nu.31.& seq.& uidebis eundem in seq.consi.

Et illud tertium est temperamentum in iisdem articulis in quibus socius socium obligat, requiritur, seu intelligitur quando nomine societatis cõtrahit diuersum ius est si proprio, seipsum enim tunc non socium obligat, nisi in communem arcam pecuniæ uersæ sunt.l. iure societatis.ubi Bal.notauit.ff.pro socio.& refert, ac probat Alexan.in consil.cxxxix. perspectis scriptis.in prin.uol.v.& Dec.in relata.l.si socius.& in cõs.xcviij. iuridicam. Aym.cra.in consi.cxxix.proponitur.in fi.

16 ⁋ Alterum est, quod in materia societatis adnotandum puto. Si coita sit inter plures societas ad certum tempus, quemadmodum sors ipsa, nisi finita societate, inuitis sociis diminui non potest, ita pecunia, quæ sorti accreuit, hoc est lucrum ipsum. Idem enim iuris in eo, quod accreuit, quod & in sorte esse. Bar.noster subdubitans tẽtauit dicere in.l.auri statuta.C. de frum.urb. const.lib.x.& retulit Cor.in sing. suis in uerbo lucrũ.

17 ⁋ Et illud, quod nunc nuper succurrit, prætermittendum non est, scribunt, mercatores, uel in literis, uel in libris sub illo uulgari modo Ticius, & socii societatis, &c.scribit igitur Bart.in.l.si seruus communis ita.nu. 4.uer.& ista faciunt ad quæstionem.ff.de stipu.seruo. in uerba infrascripta circa relatam formulam: Videtur quòd ex uirtute talium uerborum Ticius nominatus teneatur, & sibi acquiratur pro dimidia aliis omnibus pro portionibus societatis, tamen puto sic dicendum, quòd & uirtute dictorum uerborum quatenus conti-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

nent contractum ex quo dicti mercatores debeant obligari siquidem ageretur institoria quilibet tenetur in solidum quasi per illum omnes negociationem exerceant, ut supra de exer.l.iij.in prin.ibi sed plures rem si uero in dicta scriptura continetur totum ex quo eis mercatoribus debet obligatio quæri, tunc uerborum rigor facit seu indicat illud quod supra dixi in seruis stipulatoribus æquitas tamen & usus communis suggerit contrarium, nam ticius qui nominatur non ad hoc nominatur ut sibi magis quæratur, sed ut ostẽdatur quòd ille societatem obtinet, & ideo forsan dicendum est quod omnibus quæratur pro portionibus societatis hucusque Bar.in relata uerba cuius sententiã probauit Dec.in consi.cxxij.& pro tenui. colũ.ij.ubi refert Imo.idem sentientem, & sub relato uulgari modo ait ticium nominatũ non censeri, ut plus sibi quã alijs quæratur sed ut ostendatur Ticium societatis esse caput. In qua uerborum conceptione uidendũ est elegans Baldi responsum.cxc.Sempronius. &c. libro ij.ubi in Bar.sententiã uidetur inclinare, & uide quid senserit Raph.cu.in consi.clxxij.Ticius &c.

Apud Iasonem libro primo responsorum Respõ. lxxxij.elegans quidem, & nusquam (ut ait) relata quæstio in materia de qua agitur fuit proposita. & est talis.
18 ·|· ex æquitate canonica licet purgare moram euitandi causa pœnas legis siquis maior. C. de transac. ut inquit Bald.in.l.qui crimen in.x.q.C.qui acc.non pos. & probant Alex. Ias. & Fran.cu.alios referẽdo in ea.l.siquis maior, & facit cap.suam extra de pœn.num idem iuris sit in curia mercatorum, ut permittatur purgatio moræ ne incidat mercator in pœnas eiusdẽ legis, in qua quæstione Ias.ex facto consultus eleganter respondit, prima fronte admittendam uidebatur, quoniam in curia mercatorum ex bono et æquo procedendum est, reiectis iuris apicibus, ut in ultime partis principalis initio plenius differendo ostẽdemus,
19 ·|· sed lex siquis maior rigorem iuris respicit, & propterea de æquitate canonica non procedit, non est ergo diuersum in dicta

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

curia ſtatuendum.inquit tamen contrariam ſententiã probabiliorem idque pluribus probat,& ſubijcit com
20 parationẽ hãc de foro canonico·|· ad curiam mercatorum nuſquam relatam,& nuſquam receptam,non eſt ergo noſtrum,cum lex deficiat extendere.l.ſi uero.§. de uiro.ff.ſol.me.et legem ſiquis maior propter uirtutem iuramenti fauorem continere,et fauorabilem eſſe meritoque extendendam potiusquam reſtringendã eſſe,quod & ipſemet Iaſon in eadem.l.ſub num.viij. adnotauit,& quod dicitur in curia mercatorum ex bono & æquo iudicandum intelligendum eſt,ut iuris apices qui ueritatem rei atque negocij non reſpiciunt reiecti cenſeantur non autem ut ius ciuile in mercatorum foro locum nõ habeat quoniam aduerſaretur legi bonafides.ff.depo.hæc ille,qui pluribus utitur.Incurrit,& hic alia inſpectio non abſimilis.Receptum eſt
21 actionem ad pœnam·|·competere ſi contrauentũ fuerit etiam ſi nihil ſtipulatoris interſit quòd fuerit contrauentum.l.cum pœna ubi gl.& Bar.ff.de arbi.et notarunt Bar.& plerique alij in.l.ij.in.§.item ſi in facto ff.de uerb.oblig.num & id in curia mercatorum ſit admittendum Ange.in conſi.ccxix.arbitror dictam pœnam etc. tentauit dicere nil præter id quod mercatoris interſit peti poſſe,cuius ſententiam probauit Fran. are.in.l.iiij.in.§.cato in prima colum. ff.de uerb. obl. quoniam eſſet præter æquum et bonũ et æquitas præcipue inter mercatores ſpectãda eſt.l.quintus ubi Barto.ff.mand.uerum Iaſ.in.l.ij.in.§.item ſi in facto.ff. de uerb.obliga.cõtra,et ait licet non legerit aliquem qui quæſtionem diſſeruerit credit tamen minime ad-
22 mittẽdum·|·quod pœna quæ ex partium cõuentione proficiſcitur iuxta.l.fi.ff.de præt.ſtipula. cẽſeatur cõtra æquitatem.quinimmo,nil eſt quod magis humane fidei congruat quàm pacta,et conuentiones obſeruare præcipue inter mercatores,ut dicit lex prima ff.de conſti.pecu.et illud conſtitutum proprie eſt factũ propter mercatores confirmat etiam ſuam ſententiam ex l.bonafides.ff.depo.ac his quæ proxime diximus nõ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

esse scilicet a ciuilibus præceptis recedendum, & addit contra Ang. & Are. si exfacto interrogaretur respõderet, hactenus Ias. scripsit etiam in codẽ articulo Lancel. Gal. in eodem. §. item si infacto & sub numer. vij. referendo Iasonem ait comprobari Iasonis sententiã posse ex eo quôd dicitur pœnas legales non deberi in foro cõscientiæ iuxta gl. in. c. fraternitatis. xij. q. ij. cõ
23 uentionales tamen deberi, ✝ citat Anch. in reg. possessor de reg. iur. in. vj. uer. iij. quæro Fel. in. c. primo numero. lxij. uer. limita tertio extra de const. idque uerum esse etiam si nihil intersit scd̃m Inn. in. c. suam de pœn. Pan. in. c. dilecti in. iij. col. uer. sexta & ultima pęna de arb. subijcitur deinde animaduertendũ esse, nã pœnam consequi ubi non interest est contra æquitatẽ casus uidetur hic, dum ubi non interest uult quôd doli mali excep. competat quæ nititur æquitate ut dicit gl. & quia prætor habet æquitatẽ ante oculos. l. quod si ephesi. ff. de eo quod cer. lo. in stipulatione prætoria non exigitur pœna si non interest. l. & si post tres. ff. si quis caut. l. ij. in fi. ff. si quis in ius uoc. non ie. ubi Bar. & Ias. Alex. & Soc. in eodem. §. notarunt hæc ille qui nil certi scriptum reliquit, contra tamen Ias. inclinare uidetur, Non me latet etiam Io. cro. in. d. §. cato sub nu. viij. & seq. in primis commentarijs scripsisse in propositis articulis in uerba infrascripta. notanda sunt aliqua in ista materia promissionis factæ nomine pœnæ. primo quôd in curia mercatorum pœna promissa peti non potest ultra interesse, & si nihil intersit nihil peti potest quia est contra æquitatem quæ seruatur in illo foro. l. quintus. ff. man. & ita senserunt Ang. in relato consi. & Are. subijcit deinde inferri ex hoc exceptionem, & temperamentũ ad. l. siquis maior. C. de trãsa. quia lex illa imponens pœnam contrauenienti contractui iurato non habebit locum in foro mercatorũ, hęc ille in suprascripta uerba qui de Ias. non meminit. his igitur relatis quæ in propositis iuris articulis inuenimus scripta, dicam quid et ipse senserim, & profecto magnopere me Ang. Fran. are. & Io. cro. autoritas mo-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

uit,pro qua sententia est quod in ultima particula ultimæ par.princ.tractatus diximus nu.vj.non tamen â Ias.dissentio cuius sententia in utroque casu semp probabilis atque rationabilis est uisa, & in superiori casu quod Ias.ait æquitatem cum præceptis ciuilibus in foro mercatorum considerandã,confirmabis ex multis, ac uarijs quæ in princ.ult par.prin. tractatus diximus ac in plerisque locis eiusdem partis,& quòd moræ purgatio non admittatur probari potest ex his quæ Fran. cur.scripsit in ea.l.siquis maior sub num.xliiij. Dec.in consilio.cxxxviij.& diligenter col.pe.& fi.& in consi. ccccclij.uisa instructione Lud.goz.in consi.lvij. multa fuerunt,nu.xviij.& seq.ex quibus locis colliges respõsa ad id qđ diximus ex æquitate canonica moræ purgationem admitti,& ad interprætionem.d.c. suam ex tra de pœnis uide quæ plene And.Alc.scripsit in cita-
24 to.§.cato.nu.cxlvj.& seq. ·|· in posteriori uero casu qđ Lanc.gal.ait non mouet,& circa tex.in.d.§. item si in facto uidebis eo,in loco Bar.in.iij.&.iiij.opp.& Iaso. sub nu.xiiij.uer.circa quartã.item nec moueat quòd non incolorate quidem dicebatur in præto.stip.an intersit spectandum esse propter æquitatem quam ante oculos prætores habuerunt,nam ius ciuile ex prætorum decretis etiam constat.§.constat inst.de iu.natu. & in illis cum non mere conuentionales existant, uisum est prætori iuris rigorem temperare & se in illis intromittere,at in stipulationibus quę simpliciter conuẽtionales dicuntur iuris regula non reperitur immutata non est ergo ab ea recedendum argume.l. bonafides.ff.depo.& a regula recedendum nõ esse admonet Bar.in.l.quoties.ff.si quis cau.Dec.in reg.j.de reg.iur. Ias.in consi.xvj.col.ij.uol.iij.uideretur prima, & merito hæc sententia obtinere deberet cum hæ stipulationes a mera uoluntate contrahentium proficiscantur,et æquitati ac fidei humanæ conueniat initam cõuentionem seruari.

FINIS TIT. DE CONTRAC. MERCA.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

TABVLA RERVM

NOTABILIVM QVAE IN TITVLO MANDATI CONTINENTVR.

1 Mandata ex officio atque amicitia originẽ trahunt & in uſu frequenti ſunt.

2 Fines mandati diligenter cuſtodiendi ſunt, et refertur memorabile exemplum P. Craſsi Mutiani.

3 Mandans Benedicto debitori ſuo, ut centum quæ ſibi debet per ſoluat Pandulpho, cui tantundem debet, ſi Benedictus non ſoluit, ſed promiſit an mandatum impleuiſſe ſeu exceſiſſe dicatur, & an cenſeatur facta delegatio; & an mandatum huiuſmodi poſſit reuocari.

4 Procurator ad recipiendum mutuas pecunias, ſeu ſolutionem, et quietandum, num fines mandati exceſiſſe dicatur ſi in inſtrumento ſola confeſsio contineatur.

5 In re non dubia, ſed aperta ſingulorum argumentationum enumeratio minime neceſſaria.

6 Mandans in mandato poteſt dare formam.

7 Dictio non aliter nec alio modo inducit formam.

8 Dictionis dummodo ea eſt natura, ut in id, quod ea dictionẽ adijcitur interueniat, actus ruat.

9 Forme omiſsio in parte qualibet cum ſit indiuidua actum uitiat

10 Nil eſt inter homines ſic indubitatum qui ſollicitam dubitationem recipiat, licet illud ſit iuſtiſsimum.

11 Vna determinatio reſpiciens plura determinabilia æqualiter terminare debet, quæ regula declaratur.

12 Verbum unum, et idem non eſt abſurdum ſi diuerſis rationibus diuerſis modis interpretemur.

13 Relatum cenſetur eſſe in referente in tantum, ut diſpoſitio a relato limitationem accipiat, et alia.

14 Repugnantia euitanda eſt.

15 Clauſula omni meliori modo facit, ut, et in his quæ tradita ſunt pro forma actus ſuſtineatur eo modo quo poteſt.

16 Teſtamentum ſuſtinetur in quo non eſt relictum filio iure inſtitutionis, ſi adeſt clauſula omni meliori modo.

17 Verba ad ualidum non autem in ualidum intellectum aptanda ſunt, et ille præualet, quo res de qua agitur in tuto ſit.

18 Dominus ſciens procuratorem ſuum fines mandati excedere, et non contradicens aſſentire uidetur.

19 In generali mandato an cenſeatur tradita facultas recipiendi pecunias ad cambium.

20 Facultas data a debitore creditori accipiendi pecunias ſub cambiis, ne damnum creditor patiatur, an ad prima tãtum cambia referatur, ſeu magis ad cambia, et recambia.

21 Interpretatio ad. l. boue. in. §. hoc ſermone. ff. de uerbo. ſignifi. relatiue.

22 Collybus dicitur pecuniæ permutatio, ac detrimentum, quod in permutatis pecuniis aſſolet fieri.

23 Mandatum habens ad uendendum, ſeu locandum, num & ad precium, ſeu mercedem recipiendum, mandatum habere cenſeatur.

24 Interpretatio ad. l. quod ſeruus. ff. de ſolu.

25 Interpretatio ad. l. i. in. §. igitur præpositio. ff. de exerc.

26 Mandatum habens ad uendendum, an poſſit uendere habita fide de precio.

27 Mandatum habens ad recipiendum pecuniam ad certam cauſam, ſufficit ſi aſſeratur ex illa cauſa de qua in mandato pecunia recepta, licet qui recipit, mentiatur.

28 Mercator ſi uendidit abbati pannos induendi gratia eis monachos, quòd obliget monaſterium, licet mutata uoluntate in alios uſus uerterit, & quomodo intelligatur.

29 Mandatum habens ad recipiendum ſolutiones, terminum ad ſoluendum prorogare non poteſt.

30 Perſona in literis, ſeu inſtrumentis nominata præſumitur eſſe, ſi literas, ſeu inſtrumenta penes ſe habeat, nec requiritur, ut iura etiam habeat.

31 Mandatarius, an uſuras, quas ſoluit ex mandato ſibi iniuncto de recipiendis pecuniis mutuis ſub uſuris poſſit repetere. Et an teneatur nominare, ſeu probare perſonas, quibus uſuras ſoluit.

32 Clauſula illa in mandatis ſolita adiici, prout uiderit expedire, uel ſimilis ad arbitrium boni uiri refertur, & an excludat probationem, & quæſtionem inferri, & nu. ſeq.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

33 *Probatione remota, an censeatur remota nominatio,& an probationis appellatione ueniat nominatio. & nu. seq.*

34 *Interpretatio ad. l. Thais. in. §. sorore. ff. de fide. lib.*

35 *Vsurarij argumentis, et indicijs conuinci possunt, et ex perspicuis indicijs probatur usura.*

36 *Mercatores, qui ex mandato iniuncto merces uendūt ad diem, si interim emptores mercium decoquunt, num mandati actione ex eo, quòd minus legitime mandatum curauerint, teneantur.*

37 *Mercatores, qui alienas merces uendunt ad diem, et suscipiunt nominum periculum in se certa mercede constituta, ut puta trium aureorum solarium pro quolibet centinario si emptores mercium non soluendo fiant, an teneantur.*

38 *Mandatum nisi gratuitum nullum est, et interueniente pecunia ad locationem potius respicit.*

39 *Mercatores Anconitani mandarunt mercatoribus Neapolitanis, ut merces emerent, et mari easdem Anconam transmitterent cum fideiussione, seu assecuratione, et clausula de non transferendo merces ex onerata naui in aliam, quod credebatur, fieri posse solutis septem pro centinario quolibet. Num si Neapolitani transmiserint cum assecuratione, sine tamen dicta clausula quoniam asseruerunt, cum clausula inueniri non potuisse, nisi solutis quindecim pro centinario, & merces in aliam nauim translatæ perierint, Neapolitani mercatores teneantur.*

40 *Culpa nominatim obijci, et probari oportere, et plura exempla subijcit.*

41 *Mandatum iuxta solitum interpretatur, et ad ordinaria non extraordinaria refertur.*

42 *Mandata si duo sint, alterum adimplere non sufficit.*

43 *Clausula in assecurationibus adijci consueta de non transferendo merces ex una naui in aliam declaratur.*

44 *Clausula solita adijci in mandatis in negocio, quod nobis expedire uidebitur, seu utile uisum fuerit, peragetis, quòd uerba reduci debeant ad arbitrium boni uiri, et consequenter censeatur remissa culpa.*

45 *Mādatarius, quòd teneatur de dolo, et leui culpa, et natura mandati negocij inspicienda sit.*

46 *Mandatum ad merces emendum datum declaratur, & his emptis ad quem periculum pertineat, relatiue.*

47 *Consuetudo mercatorum, quòd aliena gerentes negocia nomine proprio expediant, declaratur relatiue.*

48 *Mandatum re integra domini morte finitur. declaratur relatiue.*

49 *Mandatum potest fieri post mortem duraturum, & de procuratore solito constitui in testamentis mercatorum quædam notabilia.*

50 *Mandatum plenum illam interpretationem recipit, quatenus ex fide res agatur.*

51 *Mercatores suscipientes mandatum aliquid gerendi si facere omittunt ad omne damnum, quod passi sunt, mandantes tenentur.*

52 *Mercacores, qui mercatoru n absentium sine mandato negocia gerunt, & culpam, & dolum præstare debent, & quandoque casum.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

MANDATI.

MANDATA quæ ex officio atque
1 amicitia originem trahunt, ·|· ut iuriſ-
conſul. Vlpianus inquit in.l.j.ff.man-
da.non minusquam ſponſiones inter
mercatores frequentãtur in uſu enim
quottidiano ualde ſunt, iccirco præ-
termisſis uulgaribus nonnulla quotti
diana ac utilisſima,& ad mercatores ipſamq; mercatu-
ram attinentia breuiter diſſeremus.
2 ·|· Fines mandati diligenter cuſtodiẽdos eſſe nemo
eſt qui neſciat.Id enim mercatores dictitant.l.diligen
ter.ff.man.c.per tuas.de arb.in quo non ab re uiſum
eſt referre memorabile exemplum.P. Crasſi Mutiani
de quo Gel.meminit noctium atticarum libr.j.c.xiij.
Is enim Craſſus qui a ſcriptoribus traditur quinq; ha-
buiſſe rerum bonarum maxima,& præcipua,quôd eſ-
ſet ditisſimus,quôd nobilisſimus,quôd eloquentisſi-
mus,quod iuriſconſultisſimus,quôd Pontifex maxi.
cum in conſulatu obtineret Aſiam prouinciam,& cir-
cũſedere,oppugnareque leucas oppidũ pararet, opus-
que eſſet firma,ac proceri trabe qua arietem faceret,
quo muros eius oppidi quateret,ſcripſit ad Magiſtrum
ἀρχιτέκτιονα molis Athæniẽſium ſociorum,amicorum
que populi Romani, ut ex malis duobus quos apud
eos uidiſſet uter maior eſſet eum mittendum curaret,
tum Magiſter ἀρχιτέκτων comperto quam ob rem
malum deſideraret non uti iuſſus erat maiorẽ,ſed quẽ
eſſe magis idoneum, aptioremque faciendo arieti, fa-
ciilioremque portatu exiſtimabat,minorem miſit,craſ-
ſus eum uocari iusſit,& cum interrogaſſet cur nõ quẽ
iuſſerat miſiſſet, cauſis rationibuſque quas dictitabat
ſpretis,ueſtimenta detrahi imperauit,uirgisque multũ
cecidit,corrumpi atque diſſolui officium omne impe-
rantis ratus ſiquis ad idquod facere iuſſus eſt, non ob-
ſequio debito ſed conſilio non deſiderato reſpõdeat,

hæc ille. Verum in iure nostro proposita regula cōplures exceptiones ac declaratiōes recipit, quas scire mercatoribus maxime omnium expedire puto, unde ad Iasonem confugiēdum est, qui copiose scripsit in. l. si procurator. C. de procu. Alb. Brun. in trac. de forma. Pau. par. in consi. xlvij. numero. xlj. & seq. uolu. j. intentio dominorum &c. sed præter ea quę relati iuris interpretes scripsere. illud quæritur. Mandaui Benedicto debitori meo ut centum quæ mihi debet Pandulpho cui tantundem debeo persoluat, Benedictus non soluit, sed promisit Pandulpho centum soluere, & quidem stipulatione, num benedictus mandatum impleuisse seu excesisse dicatur. & magis est mandatum non seruasse non enim mandaui, ut promitteret, sed ut solueret. l. si debitorem. ff. de noua. & scripsit Pau. cast. in. l. delegare. ff. eodem titulo. unde sequitur me posse benedicto inhibere ne soluat, mandatum enim re integra reuocari potest, & res est integra, & si stipulatio promissio ue interuenerit, cum id non mandauerim, sed ut soluat. l. si cum cornelius. ff. de solu. & propterea si benedictus conturbaret, & foro cederet quoniam nō est facta delegatio, Pandulphus creditor meus aduersus me recte ageret, idem Pau. probat in citata l. si debitorem & Alex. in. l. qui usufructum. ff. de uer. obli. Mar. sing. cclxv. fines & Dec. in cōsi. cvij. in causa, quod autem diximus delegationem factam non esse, intelligēdum est in præiudicium mei mandātis, ut Benedictus qui mandatum non impleuit se a me liberatum allegare non posit, at in mei commodum, & fauorem nouatio facta censetur, ubi Pandulphus promissionem solutionis loco accepisset, & probasset. sibi enim ascribat Pandulphus qui Benedictum mei loco, & uice solutionis promissione contentus fuerit, idque probauerit. comparatur enim hoc casu promissio solutioni. l. fin. C. ad legem falcidiam, accedit quod creditori solutum uidetur quocunque modo satisfiat. l. si rem in. §. omnis & . l. solutum. §. solutam. ff. de pigno. act. sum ergo hoc casu liberatus secundum Pau. in. l. qui usufructū

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

in fi. et Dec. in consi. cvij. proxime relatum, et uidebis eundem in consi. ccccxxj. in. fi. & in. l. singularia nu. 26. ff. si cer. pet. quæ declaratio (ut opinor) non est sine ratione; quod etiam superiori loco diximus mandatum quod Benedicto dedi, ut solueret reuocare me posse si promisserit dicta. l. fi. cum cornelius, temperandum est nisi Benedictus cui mandaui, ut solueret Pandulpho eidem Pandulpho creditori meo significauerit, qui eum in debitorem receperit, & ratum habuerit. mandatum enim tunc reuocare non possum, ut eleganter inquit Io. And. apud Spec. in titu. depo. mouet eum. l. si ego. ff. de neg. gef. & probat Pau. cast. in l. si cum Cornelius, subdens obliuioni tradendum nõ esse quoniam Mercatores in eorum libris scribere consueuerunt, & sufficit si ex libris appareat ad notitiam Pandulphi peruenisse, & approbasse idem placuit An. & Alex. in citata. l. qui usufructum ubi ad cęlum hanc sententiam tulit Mar. & probat in sing. lviij. si dedi tibi mandatum, & Dec. in consi. cvij. sed, & his addes quæ late Soc. scripsit in consi. cclxvij. presens, par. 2. & Alex. in consi. x. uisis. vol. 2. & quæ dicemus in Trac. de Decoctorib. in ea parte in qua questiones inseruimus uer. incurrit & hinc. nu. 5. & ad interpretationem l. si debitorem uidebis Pau. Par. in consi. cvij. Quæritur primo utrum. præsertim sub. nu. 43. uol. iij. quod responsum legito respõdit enim in mandato sub uulgari formula mercatorum in mercibus quibusdam tradendis.

Incurrit, et hic alia inspectio, num procurator ad recipiẽdum mutuas pecunias, seu solutionem, & quie-
4 tandum fines mandati excesserit, si in instrumento sola cõfessio cõtineatur, uerbi gratia si fateatur se centũ mutuo a Titio recepisse, uel centũ quę Titius constituẽti debet recepisse similiter fateatur, & uerius est, quod plerisque placuit, fines mandati non seruasse. l. j. §. si mutuam. ff. si quid in frau. pat. aliud enim est confessio aliud numeratio. l. j. & l. si. C. de dote ca. nõ nu. l. si ex cautione ubi notatur. C. de non nu. pec. & secũdum

hanc ſententiam non ſemel reſpondit Bar. & præcipue in. l. ij. in. §. fi. nu. 6. ff. ſi cer. pet. et in. l. ſi debitorem. ff. de noua. & diſſerendo probat Alex. in. l. â diuopio. §. ſed ſi emptor. ff. de re. iud. et frequentiores in hanc ſentētiam iuiſſe ſcripſit Ias. in citato. §. fi. quibus addes Mar. in ſing. cclxv. fines mandati, & Dec. in con. ccccxciij. uiſo tenore qui idem ſenſit, & in caſu in quo exfacto conſultus reſpondit proponebantur clauſulæ quæ rem dubiam reddebant, et conſequenter intelligimus ſuperiori caſu ubi procurator ad mutuas pecunias recipiendum conſtitutus, confeſſus fuerit, contra conſtituentem, et confeſſa receptione agi non poſſe, & poſteriori caſu non obſtante confeſſa pecuniæ conſignatione ſeu numeratione a procuratore facta, debitorē a conſtituente cōueniri poſſe; ſit ergo mercator cautus, ut in inſtrumento dicatur, dedit, & nnmerauit coram teſtibus, me notario, & reliqua. Hoc amplius idem Bar. in relato loco tentauit dicere ſi in inſtrumento mandati in hæc uerba ſcriptum eſſet, conſtituit titium procuratorem ad accipiendum pecunias mutuas, et confitendum pecunias recepiſſe. idem tamen iuris eſſe, quoniam illa uerba ad confitendum recepiſſe intelligenda ſunt ſcilicet pecuniam receptam; uerum, ut in ſuperiori iuris articulo Bar. ſententia recepta eſt tanquam rationabilis, ita, & poſteriori tanquam ſine ratione a pleriſque damnata, ne in caſſum uerba adiecta uideantur, idque relati iuris interpræteș probarunt.

Ex facto etiam proponebatur Bartholomeum, Nicolaum procuratorem conſtituiſſe præſentem, &c. ſpeciatim, & nominatim ad emendum merces cuiuſcunque generis uſque ad quinque milium ducatorum sūmam, & pro precio conſtituentem obligandum, & plenum quidem in his mandatum dediſſe, adiecisſe tamē in eo uerba infraſcripta, & dictum mandatum conſtituens fecit, & dedit robur, ac ualidum eſſe uoluit, & uult dummodo ſpectabiles uiri Hieronymus Ioannes & Angelus eundem procuratorem ad cauſam prædi-

ctam,

ctam,& effectum eundem constituerint, cum quibus Bartholomæus constituens uoluit pro portione,& rata posse coueniri obligationis causa quam dictus procurator fecisset, atque contraxisset cum quibuscunque personis,& non aliter nec alio modo. Proponebatur etiam dictos Hieronymum, Ioannem, & Angelum ad causam,& effectum predictum eundem Nicolaum procuratorem cōstituisse, & hoc amplius adiectum in mandato fuisse ad obligandum eos insolidum, & pro tota summa scutorum quinque milium, denique proponebatur eundem Nicolaum procuratorem omnes, & singulos nominatos in hec uerba obligasse, Nicolaus procurator Ioannis, Hieronymi, & Angeli prout de mandato &c. Item procurator Bartholomei, ut constat instrumento cum declaratione in dicto instrumēto mandati contenta, prædictos cōstituentes insolidū obligauit titio, & meuio causa, & occasione mercium emptarum,& traditarum ad summa quinque milium scutorum, quæsitum est de obligatione ex persona Bartholomei,& nullam obligationem esse iudex quidam pronunciauit ex facto deinde consultus Benuenutus iurisconsultus respondit, ut infra & quidam periti iuris, et præsertim Angelus androtius prudentissimus uir responsum eius probarunt.

5 ·|· Licet eloquentiæ pater Cicero in oratione pro cluentio admoneat in re non dubia, sed aperta singulorum argumentorum enumerationem minime necessariam, rei enim demonstratæ demonstrationem addere frustra est, ut inquit iurisconsultus in.l.i.ff. de dote præleg. propter tamen cuiusdam sententiæ autoritatem quædam quæ iudicantem forsan mouerūt, breuiter enumerabo. Et illud primum ex lectione mandati, et obligationis forma, occurrit,

6 ·|· In mandato formam adiectam esse circa obligationem, et mandantem adiicere potuisse, nemo est, qui nesciat.l. diligenter.ff. man.c.cū dilecta.de rest.& bonus tex.in.c.cui de non sacerdotali. de præb. in.vj. In contractibus enim formam contrahentes dant.l. in conuentionalibus.ff de

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

uerb.ob.& recentiores plene ſcribunt in trac.de for.in
quæſtione illa, Quis posſit dare, uel tollere for. Illa au
tem uerba in mandato adiecta formam indicãt. Et uo
luit Bartholomæus pro portione, & rata poſſe conueni
ri pro obligatione, & reliqua, & non aliter, nec alio mo
7 do: ·|· Ex quibus uerbis, non aliter formam induci iu-
ris interpretes ſcripſere, ut notauit Barto.in.l.de his.ff.
de tranſac.& in.l.fi.motus illa lege.C.de uend.reb. ci-
ui.lib.xj.facit.l.mutuo.in.§.j.ff.de tute.Felin.in.c.cũ
dilecta.nu.32.de reſcrip.& ſcribit Deci.in conſil.cccc-
8 xxviij.prope fi. ·|· Cõſiderabam etiam forſan iudicem
motum propter dictionem illam dummodo, ex ui cu-
ius dictionis adinuentæ uerbo non aliter, abfuiſſe con
ſenſum Bartholomæi uidebatur in obligatione aliter
facta, quâm in mandato ſit expreſſum, ea enim huius
dictionis eſt natura, ut ni id, quod ea dictione adijci-
tur, interueniat, actus ruat.ſecundum Io. and. in.c.ex
tuarum.in uerbo dummodo.de aut.& uſ.pal.&in reg.
nullus ex quo.de reg.iur.Pro qua ſententia facit.l.im-
puberibus.in prin.ff.de ſusp.tut. & ſcribit Alex. idem
probans in.l.j.num.7.ff.ad leg.fal.et plenius Aſten.in
trac.de forma.in.q.illa quando aliquid cenſeatur tra-
ditũ pro forma.uer.quarta cõclu.et And.tira.in com.
de utr.ret.§.viij.gl.viij.pa.cccclvj. Et quôd illa dictio
dummodo.Bartholomæi conſtituẽtis uoluntatem de
clarauerit, et ſi aliter factum fuerit, eius uoluntas ceſſa
uerit, probat Deci.in conſi.cccxxvij.col.ij.et fi. Cum
ergo proponatur in inſtrumento obligationis Nicola-
um procuratorem Bartholomæũ cum aliis inſolidum
obligaſſe adiectis renunciationibus, conſequẽter eius
reſpectu nulla exiſtere uidebatur obligatio. Eſt enim
illud iuris explorati, quæ contra formã geſta ſunt, nul
la eſſe cum hi.§.ſi prætor.ff.de tranſac. et bonus text.
in.c.cum dilecta.ubi Fel.ſub nu.36.et ſeq.de reſ.et ſcri
bit Alex.in conſi.j.in.iiij.uol.et plene Aſten.in relato
tract.de forma.in.q.de potentia et effectu.conclu.ult.
9 ·|· omisſio etenim formæ in parte qualibet, cum ſit in-
diuidua actum uitiat, ut probat Deci. in conſil.ccccc-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.1.22

xxxij.nu.5.& de forma copiose Fran.Nico.etiam scri
psit in rub.de noui ope.nun. Rursus & id iudicem mo
uere potuit,quod notauit Bart.in.l. item eorum.in.§.
sed si ita.ff.quod cuiusq; uni.Inquit enim ex illo text.
probari,quod fit præter formam commissionis ipso iu
re non ualere,quem probat ibidem Pau.ca.& Ias.in.l.
si procurator.nu.5.C.de procu.Postremo,licet in man
datis utile per inutile non uitietur.l.præterea. cū seq.
ff.man.§.is qui.instit.man. Vnde pro rata, & usque ad
summam de qua in mandato obligatio conseruetur.
Nihilominus cum (ut probauimus) forma tradita sit,
nec quidem in ea parte obligationem cōtractam uide-
batur.d.c.cum dilecta.&.c. cui de non sacerdotali.de
præb.c.Pisanis.de resti.spol. Verum Benuenuto Strac
chæ iniqua sententia,& deridēda uidebatur, & uerum
est Imperatoris uerbum in aut.de tabel.uer.& non fin
10 gāt. ✝ Nil esse inter homines sic indubitatum,ut solli-
citam quandam dubitationem nō suscipiat, licet illud
sit iustissimum,de quo meminit Deci.in cons.ccxxvij.
nu.9.in causa.& in cōsi.cccxv.in fi.superioribus.& est
pulcher tex.in proœ.clemen. utque euidentius appa-
reat,præfari libet.Et illud primum ex his,quæ propo-
nuntur colligi Hieronymum , Ioannem, & Angelum,
Nicolaum procuratorem constituisse ad obligandum
eos pro tota summa,&illud plus insolidum.Item illud
proponi eundem Nicolaum procuratorem in contra-
ctu obligationis oēs mandantes nominasse cum man-
datis in eius personā factis,&,quod caput est,in instru-
mēto obligationis se procuratorem Bartholomæi etiā
dixisse,& adiecisse nominatim,& speciatim,cum decla-
ratione in instrumento mandati contenta. Vnde licet
nomine omnium constituentium cōtraxerit,& eos in-
solidum ad dictam summam quinque milium simpli-
citer obligauerit,ex eo tamen , quòd se procuratorem
Bartholomæi cum illa declaratione in mandato affe-
ruit,ex uerbis profecto,& mēte ad illam ratam, de qua
in mandato duntaxat, Bartholomæum obligatum pa
tet,& quidem insolidum in ipsa rata iuxta eiusdē man

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

dati tenorem, cæteros uero constituentes iuxta similiter mandati formam ad totam summam insolidum
11 obligatos. Dicet aliquis cur tam uarie? ·|· est enim iuris regula una determinatio respiciens plura determinabilia æqualiter terminare debet. l. quāquam. C. de imp. l. iam hoc iure. ff. de uulg. Verbum ergo insolidum, diuersis modis intelligēdum non est, sed dicta regula in ambiguo admittenda est, at ubi uoluntas disponentis
12 ex actu colligitur, non procedit: ·|· uoluntas autem in casu proposito demonstrantur ex illis uerbis cum declaratione. & dictam regulam, ut supra, & aliis modis eleganter declarauit Deci. in consil. ccccluj. consului alias. nu. 12. Nec uideo, quod absurdū consecuturum sit, si diuersis rationibus unum, & idem uerbum diuersis modis interpretemur, ut in. l. ij. ubi Accursi. & Bar. notarunt. ff. de offi. proc. & scripsit Deci. in consil. lxix. col. antep. uisis. Et hæc interpretatio, quæ (ni fallor) nemini incongrua uideri debet, confirmatur, quia Nico-
13 laus mandatarius ad mādatum, ut supra se retulit. ·|· et regula iuris est relatum in referente inesse censeri. l. asse toto. ff. de hære. instit. l. si ita scriptum. ff. de condi. & demon. intantum, ut dispositio a relato limitationem, & temperamētum recipiat, & cōsequenter ab eo, quod in mandato continetur. l. in testamento ita quidam. ff. de condi. & demon. l. ij. ff. de hære. insti. & copiose plura referendo scripsit Deci. in consi. lxiij. nu. 6. & pro tenui. Et hoc amplius ait, relatum inspici oportere, etsi aliter referens disponat, errore enim factum uidetur, cum is, qui refert sic in relato contineri crediderit, refertque Alex. in consi. ix. ponderatis his. nu. 12. uol. v. qui in pulchra facti specie ex facto consultus sensit,
14 quod ultimum in facto proposito superabundat. ·|· Mouet me etiam, quôd obligatio solidi contra Bartholomæum constituentem ad ratam, & portionem tantum referatur, ut, scilicet, repugnantia euitentur: eueniret enim unum, scilicet, procuratorem enunciasse, & aliud disposuisse, est ergo nostra interpretatio accipienda. argu. l. nam ad ea. ff. de cōdi. & demon. & arg. eius, quod

bellisſime ſcripſit Pau.ca.in.l.peto.in prin.ff.de leg.ij.
quem refert,& probat Iaſ.in conſi.cxxxij.prima.uol.
j.in fi.& in conſil.xviij.in præſentia.col.ij.uſque in fi.
uol.iij.& uerba inſtrumēti ſunt interpretanda, ne con
tradicant.c.inter dilectos.in.§.cæterum. de fide inſtr.
Accedit, quod Imperator inquit in.l.fi.C. quæ res pig.
In contractibus potius uoluntas contrahētium, quàm
uerborum conceptio inſpicienda eſt.facit.l.in promit-
tendo.in prin.ff.de iure do.&.l.in conuentionibus.ff.
de uer.ſig.& plene ſcripſit Deci.in conſi.ccclxxiiij.ubi
complura ad id pertinentia refert, Cum ergo uolūtas
procuratoris demonſtretur ex illis uerbis non ſemel
relatis,cum declaratione.illa inſpicienda eſt.Præterea
hæc noſtra interpretatio ex eo confirmari poteſt,quia
euitatur delictum procuratoris ſi fines mandati exce-
ſiſſe diceremus,ſecundū ea,quæ Aſten.ſcripſit in trac.
de forma.in.q.de potentia.& effec.uerſ.ſeptimus effe-
ctus,i d tamen me non ualde mouet. Sed & illud ma-
xime conſiderandum eſt,quòd idem Nicolaus procu-
rator obligationem contraxit cum clauſula omni me-
15 liori modo, ✝ Quæ clauſula facit, & in his, quæ ſunt
tradita pro forma, ut actus ſuſtineatur eo modo quo
16 poteſt,cuius rei illud occurrit argumentum,✝ Filio nō
ſufficit relinquere quoquo relicti titulo, ſed forma in-
ducta eſt, ut iure inſtitutionis relinquatur.§. aliud.in
auten.ut cum de appel.cogno.ſi tamen in teſtamento
adiecta ſit clauſula omni meliori modo,defenditur te
ſtamentum tanquam ſit facta inſtitutio, ſecundū Bal.
in.l.quoties.nu.3.C.de hæred.inſti.Iaſ.in aut.nouisſi-
ſima.C.de inof.teſt.& ſcribit Aſt.ubi ſupra.ſub uer.cæ
terum eſt animaduertendum.& ſcripſit Feli.in.c.cum
ſuper.nu.xj.de offi.deleg.& Marſi.ſing.xxxvj.clauſu
la omni meliori modo. facit enim dicta clauſula, ut
actus ualeat eo modo,quo ualere poteſt,ſecundum lo
ca ſupra relata,& diſponens diſpoſuerit, ut potuit, &
probat Deci.in conſi.xiiij.nu.4.& pro tenui. & in con
ſi.lxxvij.nu.4.uiſo puncto.& Mar.in conſil.xviij.nu.
9.& Ioan.dilec.in trac.de arte teſtan.in tit.de libe.inſt

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

cau.j.ex quibus autoritatibus ;complura ad confirma
17 tionem colligi possunt. ·|· Præterea, ut inquit Bal.in ci=
tata.l.quoties.uerba ad ualidum,non autem inualidū
intellectum aptanda,trahendaque sunt, & ille præua=
let intellectus quo res de qua agitur in tuto sit.l.quo=
ties in stipulationibus.ff.de uerb.ob.& scripsit Deci.in
reg.quoties idem sermo.ff.de reg.iur.in fi.& confirma
bis,quæ diximus ex his,quæ scripsit in materiam idē
Dec.in consi.lxxvij.uiso puncto. Denique illud,licet
forsan superuacaneum, non omitto, quod bellissime
inquit gl.in.c.cum olim.in uerbo protinus.de offi.de=
18 leg. ·|· Si dominus sciuerit procuratorē suum fines mā
dati excedere,& non contradixerit, assentire uidetur,
quam glo.& Abb.& Feli.ibidem probarunt,& idē Do
mi.& Io.an.notarunt in.c.cum quis.de senten.excō.
lib.vj.& placet Ias. qui alios refert in.l.si procurator.
nu.4.C.de procur.& declarat Deci. non improbans in
consil.ccccxxxvij.quæritur.&c. Sed (ut accepi) Bar=
tholomæus literas creditoribus misit, quibus non so=
lum perspicitur scientiam contractæ obligationis ha.
buisse. Verum se debitorem confessum,dilationem ad
soluendum petiisse,&in immobilibus se satisfacere ob
tulisse.Ex quibus plura responsa his, quæ cōtra propo
sita primo loco fuerunt,occurrunt.Et illud primū plu
ribus modis probauimus,Procuratorem fines manda=
ti non excesisse, quod remouet omnia. Item clausula
omni meliori modo. Item quod proxime diximus, &
consequenter obligationem factam uirtute dicti man
dati in personam Bartholomæi pro rata,de qua in mā
dato,& ut supra ualidam esse,& ita Benuenutus Iuris=
consultus respondit,saluo rectius sentientis iudicio.

19 ·|· Vsitatum & illud est inter mercatores,ut genera=
liter procuratores constituant, & scio non semel dubi-
tatum an in generali mandato facultas pecunias (ut
aiunt)ad cambium recipiendi tradita censeatur,& pla
cet in proposito iuris articulo, quod eleganter Roma=
nus ex facto consultus respondit in consi.cxiiij. uisis.
in generali mandato uenire ea quæ constituentes fa=

cere ſolebant.l.uel uniuerſorum.ff.de pign.act.Idem
ait uenire ea quæ ex conſuetudine loci ſunt, ut ſcri-
pſit Bar.in.l.ſi fraudator ff. quæ in frau. cre. & in.l.1.
C.de pas.pub.uel pri. lib. xj. quæ ſententia Romani
ratiõabilis eſt, & eam probauit Dec. in conſi. ccccxlj.
nu.9.& ſeq.unde ſiue ſolitus fuerit conſtituens id face
20 re. ┤. ſiue ex conſuetudine loci id exiſtat conſtituens
ui taciti mandati ad cambia obligatus cenſetur: ſed &
illud in dubium uenit num facultas data a debitore
creditori accipiendi pecunias ſub cambijs ne damnũ
creditor patiatur, ad prima tantum cambia referatur
ſeu magis ad cambia & recambia, ut aiunt, quo ad ſa-
tiſfiat, in qua facti ſpecie interrogatus Dec.de iure re
ſpondit uerſus eſſe ex conceptione dictorum uerborũ
& ex relata uulgari formula mercatorum poteſtatem
tributam cenſeri ad geminata cambia, & quo ad ſatiſ-
fiat, ut patet ex eleganti reſponſo ſub nu.cccccIxij.ui-
ſo puncto. uerum præceptor meus Pau. par. in conſi.
91. uiſo copioſo.uol.j.contra ſenſiſſe uidetur, ego ue-
ro mandati uerba diligenter inſpiciẽda eſſe puto, & lo-
ci ac conſuetudinem mercatorum ſpectãdam,& in am
biguo ſecundum ſententiam Decii reſpondendum de
iure putarem,ubi mãdati formula in ſupraſcripta uer-
ba concepta eſſet,& ad interpretationem.l.boue in.§.
21 hoc ſermone.ff.de uerbo.ſign. ┤. adddes Dec. in conſ.
iij.nume.iiij.& in conſi.lxxvij.in.iiij.col.circa princi.
& in conſi.cccccxij.col.pe.& fi.& Iaſ.in.l.duobus reis
in.§.ſi ei qui.ff. de iure.qui complura refert ſimilia, &
illud adijciemus me non latere collybum apud Cice
ronem appellari pecuniæ permutationem, & detrimẽ
22 tum pecuniæ, ┤. quod in permutandis pecunijs aſſolet
fieri, de quo uerbo meminimus in prima parte uerſic.
belliſſime etiam dubitare,uerum euidentioris intelle
ctus gratia hoc uulgari uerbo uti placuit.

Vulgaris eſt illa quæſtio,& quotidiana ualde,an ha
bens mandatum ad uendendum,ſeu locandum,& ad
23 precium, ┤. ſeu mercedem recipiendum mandatum ẽt
habere dicatur.in quo iuris articulo Gui.relatus a Ro-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

mano in fing.xxiij. quod habens mandatum, in.l.j. in.§.igitur præpositio.ff.de exer.negauit, et idem Romanus plenius attingens in consi.ccccclxj.in eo quod quæritur probauit et eandem sententiam Guig. probat Ang.in citata.l.j.in.§.non autem et Guig. ac Romanum celsus refert, et non improbat apud Lanfran. in.c.quoniam contra in uer.confesſiones sub numer. xxxviij.Barto. uero in.l.filiæ.ff.de sol.contra, mouet cum.l.quod seruus eodem tit.in qua.l.idem ait Bart. mandantem alicui rem uendere, et precium recipere mandasse censeri, legi etiam Dec.in consi.cccxxx.nu. iij.conclusio, qui simpliciter Barto.refert in.l. filiæ inquiens dubitationem Barto.sententiam non habere, cæterum relatæ autoritates, et mouent, et rem dubiã reddunt.unde Bal.in citato.§.igitur ait est argumentum in hoc textu quòd procuratori contractus nõ possit solui, quod est uerum, ex alio contractu, sed ex eodem contractu recte soluitur, ego uero Bar.sententiæ assentior, quoniam (ni fallor) eius sẽtẽtia probatur in

24 l.quod seruus ubi iuriscon.in hæc uerba, sed et si quis pecuniam dominicam fœneratus esset a seruo, si permisſu domini seruus negocium dominicum gesisset idem iuris est, uidetur enim uoluntatem eos qui cũ seruo negocium contraherent, et ab eo accipere, et ei soluere. Nec moueat responsum a Romano traditum illi legi in citato cõsi.ccccclxj.legem illam scilicet loqui in præposito negociationi, seu administrationi alicuius corporis, seu uniuersalis rei ueluti peculij, quo casu mandatum intelligitur, ut super eo cõtrahat et ex contractu solutionem recipiat, at secundum eum proposita quæstio uertitur in mandato ad rem certam, et singularem, quoniam meo quidem iudicio Roma.longe errat. Duæ enim species facti in.d.l.q͛d seruus. proponuntur. Altera in prin.legis, et illi cõgrueret Romani responsum altera in.§.sed et siquis secundum relata uerba, ex quibus in singulari negocio iuriscons. loqui euidenter, apparet et in ea parte Bart.legem ad.q. induxit.indicant id uerba Bar.in.l.quod seruus. solu-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tio enim in mandato tali includitur,et secundũ uolũ-
tatem conſtituentis soluere mandatario uidetur , ut
ex uerbis iuriscon.colligitur,et his addes Bart.in.l.eũ
qui ita.§.qui ſibi.ff.de ue.ob.dicet aliquis Guiglelmi,
et aliorum sententiam probari in.§.igitur quod non
25 eſt uerum,quoniã in.l.mandati hæc uerba erant,·|·ut
præpoſitus naui solum uecturas exigeret , non loca-
ret,uel ut locaret tantum nõ exigeret, unde præpoſi-
tio contrahentibus certam legem dabat, cæterum pro
ſita quæſtio eſt in habente ſimpliciter mandatum,uel
ad locandum,uel uendendũ,& ſi quis ſubtilius.d.§.in
tueatur retortione in Guiglielmum,& cæteros nõ ab-
ſurde uteretur,ut ſi non eſſet dictum in præpoſitione
ad locandum tantum , & non ad exigendum innuat
iuriſc.propoſitum ad locandum uecturas exigere poſ-
ſe quod & uerum eſſe puto.

26 ·|· Nec abſimilis eſt illa quæſtio num mandatum ha
bens ad uendendum,habita fide de precio poſſit uen
dere,in quo iuris articulo eleganter ſcripſit Bart.in.l.a
diuo pio in.§.ſed ſi emptor.ff.de re iud.ubi etiam ale
xan.& Iaſ.copioſe tractarunt,quibus addes Fabia. in
trac.de emp.& uend.in.iij.q.prin.nu.xxx.tom.viij.
Ang.aret.inſt.de re.diui.in.§.uenditæ,& uidebis Pau.
caſt.in conſi.cccv.uiſis,in.j.parte.ubi culpæ imputari
mandatario non poſſe ait qui habita fide de precio uẽ
didit ſi conſuetum erat.

Nec illud tacebimus quod eleganter inquit Bart.in
27 auc.hoc ius porrectum nu.xvij.C.de ſac.ſan.ec.·|·ha
bentem mandatum ad recipiendum pecuniam ad cer
tam cauſam ſufficere ſi aſſerat ex illa cauſa de qua in
mandato pecuniam recepiſſe,licet mentiatur,unde do
minus tenetur qui mãdauit alicui,ut pecunias mutuas
ad certam cauſam recipiãt,ſi ea lege accepit mandata-
rius,quaſi in eam cauſam impenſurus, licet mox mu-
tauerit uoluntatem imputaturus ſibi cur tali manda-
uerit,quæ ſententia probatur ex notabili tex. in.l.j.in
§.non autem uer.unde quærit offilius.ff.de exer.nec
enim laborare debet qui pecuniam credidit in cauſam

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

in mandato expreſſam mandatarius pecuniam creditã eroget, ſed illud ſtudere, ut ex illa cauſa muuum fiat, & exprimatur, & hanc ſententiam probauit Dec. in cõ ſi. cccxxx. nu. 3. concluſio, & referendo Bal. in auc. hoc
28 ius porrectũ ſubdit, ·|· ſi mercator uendidit Abbati pã- num induendi gratia eo monachos obligat monaſte- rium licet Abbas mutata uoluntate in alios uſus uer- terit, citat Inn. in c. j. depo. & Rom. in conſi. ccccxl. ue rum Pau. caſt. in citato. §. non autem uerum intelligit ſi ueſtimentis monachi egerent, & ſi ea concurrãt, quæ leguntur in. l. ſi. ff. de exer. ad cuius legis interpretatio nem uidebis Alex. in conſi. xliiij. uol. ij. & ego Pau. de clarationem probo, cũ Abbas ad ueſtimenta emẽda monachis expreſſum mandatum non habeat, ſed taci tum. taciti enim & expreſſi mandati in materia habe- tur diſtictio, ut colligitur ex relatis locis, & ſcripſit Bar to. in. d. §. non autem. & illud addam recipiendis pecu nijs propoſitum, ſeu mandatum habentem ad recipiẽ dum ſolutiones terminum ad ſoluendũ prorogare nõ
29 poſſe. l. qui romæ in. §. calymachus. ff. de uer. ob. ·|· ubi iuris interpretes, & præſertim, Iaſ. ſub nu. xiij. tempe- rat quibuſdam modis.

Item quærit cũ quidam mercatores Antuerpię fin ge uel in alijs longinquis mundi partibus commoran tes literas ſcripſiſſent mercatoribus Anconæ degenti- bus, & eas per Titium tabellarium deſtinaſſent, qui lite ras his quibus aſcriptæ erant reddidit, & quoniam da ri, aut fieri quid titio tabellario in literis continebatur,
30 ·|· Anconitani mercatores illum eſſe Titium de quo in literis fit mentio denegarunt, potuit enim euenire, ut in itinere alij literas Ticius ſubtraxeris hæſitatur cui incumbat onus probandi. Nec abſimilis eſt illa quæ- ſtio, conſtituerunt quidam procuratorem Ticium ad agendum, negatur illum eſſe de quo in mandato cum potuerit contingere, ut is qui inſtrumentum attulit fa cto ſubtraxerit. in quibus iuris articulis Cy. Bal. Paul. & Saly. in. l. ſi qua per calumniam opinantur præſumi illum eſſe, de quo in literis, & mandato ex quo penes

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

cum ſunt,& onus probandi contrarium negãtibus incũbere. Hæc enim præſumptio onus in negantes trãſfert, uſque adeo, ut idem præſumatur; donec contrarium oſtendatur, ſed illum non eſſe qui cum mandato, ſeu literis ex longinquis partibus uenit, et idẽ ſenſit Guig. in. l. poſtquam. C. de pac. & Abb. in. c. coram, nu. xj. de off. dele. & not. apud Spec. in ti. de procu. §. ut autem ſub nu. 8. & apud Lanfr. in. c. quoniam contra in uer. inſtrumentorum ſub nu. xiij. de probati. & ſcripſit Mar. in. l. ſiquis nec quæſtio nu. 171. ff. de quæſ. & uidebis tex. & glo. in. l. fi. C. de pac. con. & illud huic rei adijciendum eſt me in ea eſſe ſententia, ut ſufficiat uel literas, uel inſtrumentum mandati penes afferentem eſſe ad præſumptionem de qua diximus. nec. n. puto neceſſarium eſſe, ut etiam iura habeat, ut ſenſit Fel. in citato. c. coram ſub nu. 12. ſed ſi iura etiam haberet adiumento præſumptioni prædictæ eſſent, ut Bal. poſt Cy. ſcripſit in cita. l. ſiquis per calumniam. C. de epiſ. & cle. quæ lex me ualde mouet, & his etiam addes Alc. & Io. Nic. apud eum in trac. de præſum. in reg. j. uerſic. trigeſimotertio.

Ex facto non minus frequens, quàm utilis proponitur quæſtio cum quidam mercator apud Galatas degens Laurentio mercatori Anconitano quadringenta deberet, ſcripſit ad Paulum mercatorem literas, ijſdẽque mandauit, ut quadringenta mutuo ſub uſuris acciperet, & cum damno prout melius uideretur, & placeret, eademque Laurentio creditori ſolueret. Paulus
51 relatam ſummam ſub uſuris recepiſſe affirmat, & ſe Laurentio creditori ſatisfeciſſe oſtendit, & quadringẽta, et uſuras ſolutas petit, quæſitum fuit num Paulus mandatarius uſuras quas ſoluit cauſa mutui quadringentorum poſſit repetere. Item et illud an paulus teneatur nominare, uel probare perſonas quibus uſuras ſoluit. Nam qui mandauit quærit repetere, Matth. ab Affl. dec. xci. iterum in ſacro conſi. Neap. quæſtiones propoſitas agitatas refert, et ait mandatarium qui ex mãdato domini debitoris, et pro eo uſuras ſoluit æ-

quum et iustum esse indemnem conseruari, idque et si iuramentum non interuenerit. eo enim accedente cessat dubitatio, citat Io.and.in regula dãnum in mer curialibus affirmantem se Theologos interrogasse, et probasse, addit Io.rod.in repe.c.consuluit.q.xlvij.et esse tex.in.l.si uero non remunerandi in.§.si mihi.ff. man.ubi Bal.se ex facto consultũ, et pontificio iure id admittendum ait, et secũdum hanc sententiam Alex. respondit in consilio.lvij.numero.x.quoniam in quæstione uolu.j.

In secunda quæstione idem Aff.inquit prima fronte uideri non solum mandatarium teneri ad nominãdum personas quibus usuras soluit. Verũ tentari posse ad probandum usurarum solutionem cogendum esse, idque ex ea regula qui dicit soluisse probare debet.l.j.C.de proba.cum alijs sexcentis similibus. Deinde subdens, putauit ex uerbis mandati colligi man datarium ad aliquam probationem astringi non posse, nec quæstionem aliquam inferri posse, & si cõcedamus uerba illa mandati prout melius uidebitur, & placebit ad arbitrium boni uiri reducenda esse, citat Ioã. and.in.c.ij.de iura.calum.in.vj.& cum ad uerbum refert qui ait super uerbo uiderit expedire idem uerbũ de maio.& obedien.c.cum in ecclesijs in fi.de præbẽ.

32 c. ·|· Pro illorum in princ.de testib.c.ij.in tantum autẽ hæc relinquũtur iussioni, & arbitrio iudicis, ut ubi hæc uel similis clausula apponitur nulla probationis necessitas imponitur, nec quæstio de hoc potest inferri simile quod notatur in ca. statutum.§. assessorem de rescrip.hactenus Ioan.and.& adijcit Affl.& Pet. ancha. & Dominc. in.d.c.ij.scripserunt, quando uerbum uidebitur refertur ad partem licet intelligatur arbitrio boni uiri tamen nulla probatio in huiusmodi arbitrio est exigenda. Vnde ait si mandatarius nõ tenetur pro-

33 bare, ·|· nec consequenter nominare, ut innuit Io.and. in illis uerbis proxime relatis, nec quæstio de hoc potest inferri, item quia appellatione probationis uenit etiam nominatio, unde qui non tenetur probare nec

etiã nominare.l.i.iuncta gl.in uerbo nomina ediderit ff.de off.con.rurſus hanc ſententiã probat ſi mandatarius teneretur nominare,& non probare id nihil eſſet, quoniam ſi diceret ſolui Lucio , & Meuio uſuras, & illi hoc negarent,& probare non poſſet , uſuræ repeti à mandante nõ poſſent,quas tamen cogitur ſoluere mãdatario,ut dictum eſt,unde uana hęc eſſet nominatio denique idem Affl.ait ſi in mandato adiectum eſſet prout in facti ſpecie in ſacro conſilio propoſita , quòd tam pro eo quod intereſt quam pro alia re mãdans cõtentus eſſet quicquid mandatarius feciſſet, perinde eſſe,ac ſi conuentum eſſet de damnis,& uſuris dicto mãdatarij ſtari debere,quo caſu ualet conuentio, & non aſtringitur aliquid probare,ut plenius diximus hac eadem parte in princ.uerſic.aliud pactum. Quod ipſe tẽperat niſi mandatarius eſſet perſona ſolita fœnerari , tunc enim de ſuo mutuaſſe præſumendum eſt,ut lucretur uſuras,adeo quòd mandans uſuras ſoluere nõ tenetur,ſecundum Io.and.apud Spec.in titu. de proba.§.uidendum.concludit igitur ſat eſſe ſi Paulus mãdatarius quantitatem uſurarum ſolutarum exprimat quæ deinde per iudicem ad boni uiri arbitrium reducetur,idque inter partes tacite actum cenſeri , nec Afflictus quẽ ego quam breuisſime potui retuli,ipſum legito qui plurib.utitur,ſed & ego in propoſito iuris articulo cum nonnullis mercatoribus in ſermones incidi qui Paulum mandatarium ad nominandum perſonas teneri opinabantur licet Afflic.referat in ciuitate Parthenopeia mercatores in diuerſas ſententias iuiſſe , & mecum ipſe cogitaui hanc quæſtionem eſſe de bono, & æquo,in quo genere,ut bellisſime iuriſconſultus inquit in.l.ſi ſeruum in.§.ſequitur.ff.de uerb.oblig.ſub autoritate iuris ſcientię plerũque erratur,& hanc quęſtionem huiuſcemodi eſſe negaturum neminem , idq; probatur in.l.ſi uero nõ remunerandi in.§.ſi mihi.ff. mand.in illis uerbis,& ut eſt conſtitutum totum hoc ex æquo & bono iudex arbitrabitur qua de re noſtratium mercatorum ſententiam,& rationabilẽ,& æquiſ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ſimam putaui. Occurrit enim prauitati uſurariæ, & ip ſis uſuris quibus nil deteſtabilius, & ſanè fraudibus ob uiandum eſt, & delinquendi occaſio danda non eſt. l. in fundo. ff. de rei uend. l. conuenire. ff. de pac. dota. & profecto cum frequentari ſoleat inter mercatores hoc mandatum, ſi mandatarius eum a quo ſub uſuris acce piſſet nominare non teneretur ad uſuras utique mercatores ſubinuitarentur, ad quas quam procliues hodie ſint mercatores nemo eſt qui neſciat, unde Io. an. dicere conſueuerat in. c. ex literis de iure. & in. c. ij. eo dem titu. libro. vj. ad probandum contractum uſurarium admitti, et recipi probationes quæ in alia cauſa non admitterentur propter excogitatas artes quæ in contractibus fœneraticijs ſolent adhiberi, quem refert & probat Alex. in conſi. liiij. numero. iij. uol. vj. circa primum. accedit quòd uerba hæc uidebitur, & placebit ad arbitrium boni uiri reducuntur, ut de uerbo uidebitur, ſcripſit Bar. in. l. ſi ſic in princ. ff. de lega. j. & citat. l. fideicommiſſaria libertas. ff. de fide. liber. & idem Bar. ad reprimen. in uerbo uidebitur, & eodem in loco de uerbo placebit idem ſenſit citat text. in. l. thais in §. ſorore. ff. de fideicom. lib. & probat Deci. in conſilio ccccxciij. num. xix. & plene, et eleganter Iaſ. in conſi. iiij. in. iiij. col. uolu. iij. dominus Baptiſta, & licet Mar.
34 Man. in conſi. vij. in fi. ✝ ſubdubius tentet dicere in. d. §. ſorore ius ſingulare eſſe fauore libertatis, & quædã alia ad. d. §. pertinentia addat, errat tamen longe mea quidem ſententia, & eſt receptum ut ſupra, & pro com muni ſententia faciunt uerba illa iuriſconſulti. Non ſpectandum quod hęredibus diſplicuiſſet, ſed id quod bono uiro poſſet placere quę uerba non eſſe ius ſingulare in libertate innunt, ſi igitur uerba huiuſmodi ad arbitrium boni uiri reducenda ſunt, quod & Affli. non negauit, æquitas expoſtulat, quæ præcipue in mercatorum cauſis ſpectanda eſt, ut ſcripſit Bart. in. l. quintus. ff. manda. & nos in ultima parte plenius attingemus, ad nominãdum illum a quo fœnebres pecunias receperit mandatarium aſtringi, denique hanc ſenten

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tiam ueram esse putabam quoniam non est auferenda potestas suo iure utendi, si enim mandatarius nominare non teneretur mandans ius suũ persequi nõ posset est ergo pro hac sententia & æquitas,& ratio Quinti Mutij Sceuolæ de qua in.l.quintus.ff. mand.in illis uerbis,parum enim facit fideliter fideiussor in superiori casu qui potestatem eximere reo uidetur suo iure uti. Nec moueat quæ non insubtiliter Affl. considerabat et illud primum Io.an.in.c.ij. Non posse mandatario quæstionem referri,quoniam ex nominatione huiusmodi nulla mandatario infertur quæstio, quæ eius respiciat personam,et damnum legitimum, nec puto uerum appellatione probationis saltem proprie nominationem uenire.ut patet ex compluribus definitionibus ipsius probationis,de quibus apud doct. & præcipue deci. in rub.extra de prob.& in rub.C.eo. & illud clarissimi iuris est ex definitione propriam uocabuli significationem sumi,ut scripsit Bar.in.l.omnes populi. nu.59.ff.de iust.nec legi inter genera probationum iuris interpretes nominationem adiicere,de quibus generibus tractauit copiose Mar. complures referendo in rub.de proba.nu.2.& seq. Nec uideo etiã in.d.l.uni. ff.de offi.con.probari,quod dictum est,qui nõ tenetur probare,nõ tenetur nominare, sed fac esse illud posset recipi,ubi nominatio tenderet contra se. At in.q.proposita constat nominationem fieri,ut mandans ab eo, qui sub usuris credidit,possit usuras repetere, nec potestas eximenda est mandanti suo iure utendi. Nec uana hæc uidetur nominatio(ut Affl.deducebat)si mandatarius nominaret usurarios, & nominati hoc negarent,& non posset probari, mandans tamen mandatario soluere tenetur,nec ei propterea ius repetẽdi competeret. Quoniam nominatio potest esse utilis mãdanti. Iudex enim qui totum hoc ex æquo, & bono arbitrabitur (ut dictum est) libros,& mandatarii. et mandantis edi iubebit,item & nominatorum, non tamen ut mandatario quæstio referatur,rationesque diligenter inspiciet. personarum qualitates spectabit, et cum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

æquitas ſuggerit ex officio interrogabit.l.ubicũque.ff. de interrog.actio.c.ex literis.de iure iur. Vſuras etiam an grauiores,leuioresque ſint,intuebitur,iuxta fori,et loci conſuetudinem, et habita ratione temporis facti
35 mutui,& diei,·|·Et quoniam uſurarii argumentis,& in diciis conuinci poſſunt.c.cum in diocœſi.de uſu.& ex perſpicuis indiciis probatur uſurarius, ut ſcripſit Ioan. and.in.c.ex literis.de iure iur. quem ſupra retulimus, & plene Iaſ.in conſ.cxlj.circa primum.col.iij.uol.iiij. & Mar.in rub.de proba.C.nu.310.& Pau.par.cõſi.liiij. nu.64.uol.j.ubi quædam loca refert,ſubtili iudicis inquiſitione ueritas inueniri poteſt, & per conſequẽtiam utilis eſſe poteſt nominatio.Et quoniam ferendus non eſſet mãdararius,qui ſub uberrimis, & grauisſimis uſuris mutuas pecunias acccpiſſe diceret,ſi inutilis eſſet nominatio,et uana uſuræ ad arbitrium boni uiri reducerentur per iudicem regionis conſuetudine,et perſonarum qualitate inſpectis,ut idem Affl.ſcripſit.

Solent perſæpe mercatores,qui uel Venetiis,uel Antuerpiæ,ſeu in aliis mundi partibus negociantur,merces mari, uel terra tranſmittere alicui tradendas cum
36 mandato,ut ad diem uendãtur,·|·finge modo mandatarios uendidiſſe,et mercium emptores aliquos amiſſa fide decoxiſſe, num mandati aduerſus mandatarios actio competat? ex eo quôd minus diligenter mandatum curauerint? In quo iuris articulo ſuccurrit, quod eleganter Iuriſconſultus ait in hæc uerba in.l.qui ſub conditione.ff.de condi.et demon.Cęterum debitores cum quibus ipſe contraxit,non utique in diem mortis domini ſui idoneos fuiſſe præſtare cogẽdus eſt,ſed eo tempore quo his creditum eſt,eius conditionis fuiſſe, ut diligens paterfamilias his crediturus fuiſſet, et facit tex.in.l.litis.in.§.ſi pecuniæ.ff.de neg. geſt. ubi Iuriſcon.ait:ſi pecuniæ quis negocium gerat, uſuras quoq; præſtare cogitur,et periculum eorum nominum, quæ ipſe contraxit ubi culpa imputari poteſt.At ſi culpa uacat,et fortuitis caſibus debitores non ſoluendo effecti ſint,præſtare non cogitur,niſi ſpeciali pacto conuenerit.l.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

rit.l.negocium.C.de nego. gest & his addes tex.in.l. siquid possessor.§.pe.&.l.item uidendum.ff.de pe.hæ re.& Dec.in consi.vij.& pro tenui,qui ad rem tantum l.negocium.&.§.si pecuniæ citauit.Item & Pau. castr. in consi.cccv.uisis & ponderatis in prima parte.qui ait inter alia ubi culpa uacat sufficere nomen cedere qua lecunque est.ff.de pig.act.l.eleganter.§.si uendiderit. ff.de distr.pig.l.quæsitum in princ.&.l.quod debetur. ff.de pecu.quibus adijcies.l.item uidendum.ff. de pa ctis hære.subiicit Pau.mandatario officium suum dã nosum esse non debere.l.uidelicet.ff.ex quibus caus. maio.l.sed siquis.ff.quem.testa.aper.hæc Paul.sed & Bal.noster in consi.lxxij.si quæritur uol.iij. scripsit in hæc uerba.Ille qui tenetur assignare nomina debito-rum tenetur assignare ueros debitores,non autem lo quitur assignare tales qui sint soluendo, nisi hoc pos-sit facere, uel nisi post moram debentis assignare sint effecti non soluendo.l.periculum.ff.si cer.pe.l.ex per sona.C.de proba.ff.de hæred.uen.l.si nomen ubi ap-paret quòd non tenetur accipere illos qui post morã facti sunt non idonei, hactenus Bald.in suprascripta uerba.

Sed & iterum in materia finge Florentinum merca-
37 torem merces ·|· Anconitano mercatori trãsmisisse, ut ad diem uendat,conuenisse tamen certa mercede , ut puta trium scutatorum pro centinario quolibet,ut no minum seu debitorum periculum sit Anconitani mer catoris,& ipsum periculum præstet,& merciũ empto res non soluendo deinde factos,hanc quæstionẽ ple-ne quidem tractauit Dec.in consi.vij.& pro tenui,qui quoniam non insubtiliter scripsit, & eius responsa ta-lia extant ut ea omnes appetãt,& uersantur inter ma-nus hominum,superuacaneum est referre. Pauca ta-men addere contentus ero,& illud primum certi iu-ris esse in proposita quæstione extra notissimos termi nos mandati nos uersari.mandatum enim nisi gratui
38 tum nullum est·|· et interueniente pecunia,res ad loca tionem,& conductionem potius respicit.l.j.ff. mand.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

& insti. eodem. §. fin. item in proposita quæstione uerba conuentionis præcipue spectanda esse duxi iuxta l. j. §. si conuenerit. ff. deposi. l. in conuentionibus primum locum. ff. de uerb. obl. & quoniam hæc conuentio solet aliquando fieri sub illa formula & uerborum conceptione de qua in. l. decem. ff. de uerb. obl. in. l. si decem. ff. de sol. & in. l. si ego. ff. si cert. pet. iccirco illa iura notabis, & uidebis quid scripserit Cor. in consil. ccvj. in hac consultatione. uol. iiij.

Proponebatur apud Benuenutum Straccam iurisc.
39 quæstio huiuscemodi, ·|· mercatores quidam Anconæ commorantes quibusdam mercatoribus Neapolitanis mandarunt, ut quasdam merces emerent, & easdẽ Anconã uersus mari trãsmitterent, ea adiecta lege, ut mercium periculũ suscipiẽtes inuenirent, quos uulgo assecuratores appellamus, & ea clausula de non transferendo merces ex onerata naui in aliam nauim, idque fieri posse putabant solutis scutis septem ratione periculi pro cẽtinario quolibet. Neapolitani mercatores emptis mercibus nauim quandam ijsdem onerarunt receptis fideiussoribus periculi mercium absque clausula supra dicta. quoniam dicebant expromissores non inuenisse, cum ea clausula nisi quindecim pro centinario quolibet soluissent. merces deinde in ipsa nauigatione in aliam nauim translatæ fuere, & unà cum ea periere, dicebat Benuenutus hanc quæstionem tractatam apud Dec. in consi. ccccxxx. quod est errore geminatum ut patet consil. ccccccxxxij. qui ait culpam certam & limitatam obijci oportere siue agendo, siue excipiendo. Vnde si Anconitani mercatores aduersus Neapolitanos egissent, & nõ probassent in ciuitate Neapolis fuisse qui mercium periculum suscepissent cum dicta clausula, & lucro septem pro centinario absolutioni locum esse mouet, eum quod uulgo traditum est obijcientem culpam nominatim obijcere, & probare
40 debere. unde Bar. in. l. idem erit. ff. pro soc. ·|· ait si quis culpam eius probare uoluerit qui debuit procuratorẽ mittere probare debet facile procuratorem haberi po

tuisse, & idem in marito cui culpa obiicitur quòd medicum in curando uxorem non adhibuerit, ut idem scripsit in.l.si ab hostibus.ff.sol.matrimo. addit aliud simile de quo apud eundem Bar.in.l.tutor qui repertoriũ in.§.si post depositionem in fine.ff.de administ. tuto. ubi ait tutoris culpam qui pecunias pupillares in emptiones prædiorum non conuerterit tunc probari cum prædia uænalia fuisse ostenditur, mouet etiam Dec. quia mandatum generale procuratori datum iu-
41 xta quod solitum, & consuetum existit interpretamur, & ad ordinaria non extraordina refertur, citat Bartol.in.l.seio in.§.medico.ff.de annuis lega.& in.l. sed & si quis in.§.quæsitum.ff.si quis cau. quod enim in usu frequenti in loco est ac obseruatum spectandũ est.l.an in totum.C.de edif.priua.in fine ex quibus similibusque argumentis deducit, cum in nauigatione prædicta solitum & consuetum extiterit fideiussores periculi mercium sub usuris septem pro centinario reperiri, non esse putandum mandantes cogitasse sub tã grauibus fieri scilicet.xv.pro cẽtinario cum dicta clausula consideratis mandati uerbis. hæc Dec. & pleraq; alia. Considerabat autem Benuenutus in proposito articulo Decium effuso sermone usum, nec forsan recte locutum, unde quæ ad articulum pertinent, & plenius, & forsan uerius tractabit, quotidianus est enim. Respondit igitur ex his quæ proponuntur Neapolitanos mercatores mandati fines excessisse, et aliud fecisse uideri meritoque teneri.l.diligenter.ff.man. Anconitani enim mercatores plura mãdarunt, merces emi, & emptas transmitti mari, fideiussores recipi, & cũ clausula ne merces ex una naui in aliam transferantur, unde cum non receperint expromissores cum dicta clausula mandatum non implesse uidentur. idque probatur ex his quæ Luc. pen. post Angelum scripsit in.l. iiij.numero.vij.C.de naui.quem locum citat Dec.ad confirmationem sententiæ suæ sed est contra, is enim scripsit in hæc uerba collige hic argumentum secundum Ange.si Rex mandat alicui sub pęna in uerba in

frascripta. Mādamus tibi ut ad nos mittas in naui Gellij salmas frumenti mille, & is cum ea naui mittere nō potuit si cum alia potuit, & transmisit non ideo excusationem habet a pœna duo enim sunt præcepta citat l. celsus. ff. de arb. & semet ipsum. C. de comme. l. fi. in queſ. ij. ex hoc igitur solo probatur culpa, ex hoc solo mercatores Neapolitani tenētur. Nec propterea onus probandi mercatoribus Anconitanis incumbit Neapolitanos in ciuitate Neapolis fideiussores seu expromissores cum. d. clausula facile inuenire potuisse, probabat etiam Benuenutus sententiam suam ex his quæ Pau. par. scripsit in consil. xlvij. in pluribus locis eiusdem responsi, & præsertim sub numer. xxxviij. & seq. uol. j. intentio, idemque Benuenutus sententiam suā
43 ueram esse & probari addebat duobus iurib. & quidem singularibus, & ad id nusquam citatis in. l. itē quęritur in. §. si nauicularius. ff. loca. ubi iurisconsultus ait in hæc uerba si nauicularius in aliam nauim merces transtulerit, eaque nauis perierit prior nauicularius tenetur, labeo ait si culpa caret non teneri, cæterum si uel inuito domino fecit, aut minus idoneæ dedit naui tunc ex locato agendum erit, & Accursius ibidem in uerbo domino inuito subdit etiam si in idoneā nauim imposuerit. l. fi. supra de usu. & hab. alius text. est in. l. fin. §. si ea conditione. ff. ad. l. rho. de iac. quæ iura ad dictam clausulam, ut merces ex una naui onerata in aliam non immittantur ualde notanda sunt hęc. n. clausula in casu frequenti est, & magni faciunt mercatores in contractibus fideiussionum huiusmodi adijci, ex quibus argumentationes Decij refutabat, & retortione utebatur. Nam ex mandati uerbis in culpa Neapolitanos fuisse liquet. Item quod de mandato generali dicebatur, ut ad ordinaria referatur, & spectandum sit quod in loco obseruatum est fac esse, Non. n. improbabat tamen quæstioni non congruere dicebat licet enim fateamur in illa nauigatione solitum fuisse septem solui ratione mercium, periculi illud tamē absque dicta clausula sed ea adiecta grauiores, ac uberio-

res solui opus fuisse non negat Dec. uel ergo Nepolitani mercatores per literas Anconitanis mercatoribus significare debebant, uberiores usuras cum dicta clausula præstari oportere quam scripsissent, quod optimũ factu erat, uel etiam sub usuris scutorum. xv. transmittere si aliter inuenire nequiuissent, ut mandati fines diligenter custodirent. Nec quod in mandato adiectum erat se credere expromissores inueniri posse sub usuris septem, quicquam immutabat. Plane si in calce mandati, ut plerunque assolet, illa uerba adiecta essent, &
44 in negocio ┼ quod magis nobis expedire uidebitur, seu utile uisum fuerit, peragetis. assentiebatur Benuenutus Decio qui ait ad arbitrium boni uiri uerba hæc reducenda. l. fideicommissa. in. §. quanquam. ff. de lega. iij. & consequenter ex arbitrio huiusmodi culpam remissam censeri secundum Bar. in. l. in uenditione. in §. si quis fructus in fi. ff. de bo. auc. iud poss. & Alexã. in. l. si constante. §. si maritus. ff. sol. mat. quæ tamen loca an recte aptari possint cõsiderabis. ┼ Item quod ait
45 Dec. mandatarium de dolo, & leui culpa teneri natura mandati negocij in specta diligenter notabis, addes tamen quæ plenius Pau. par. præc. meus scripsit in cõs. cxxiij. in præsenti uol. j. & Ale. in cõs. lij. nu. 8. uiso. j. pũcto uol. vj. & quia Dec. magnaẽ autoritas cogitabis.

Proxime accedit his quæ diximus agitata olim quæstio inter mercatores in qua ex facto consultus respondit præceptor meus Pau. par. in cons. xlvij. uol. j.
46 supra relato. ┼ disseruit enim super mandato ad emendum merces dato, & his emptis ad quem periculũ pertineat, & si nauis his onerata sit, quod mandati forma obseruanda sit, & præsertim cum mandatur nomine alicuius merces transmitti, tractat etiam illam mercatorum consuetudinem, ut aliena gerentes negocia no
47 mine proprio, possint expedire, ┼ ipsum igitur legito, qui mandati materiam plenius explicat, quibus addes quod scripsit Cor. in consilio. cccxix. ubi inter cætera sub numer. xij. ait mandatum a mercatore mercatori datum secundum consuetudinem mercatorum intel-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ligendum atque interpretandum esse quod respõsum legito,& est in.iij.uol.responsorum eius.

48 ·|· Vulgaris regula est mandatum re integra domini morte finiri.l.mandatum.C.man.quæ regula complures habet exceptiones,& illas non ignorare mercatoribus expedit,unde uidebis cle.fi.de procu.Fel. & Deci. in.c.relatum.de off.deleg.Iaso.& eundem Deci.in.l. eius.ff.si cer.pe.Ro.in consi.ccij.non est dubiũ Mars. sing.xliiij.mandatum re integra. Nos autem illud qđ

49 ad rem ualde pertinet speciatim adnotabimus. ·|· Mandatum posse fieri post mortẽ duraturum.l si uero nõ remunerandi.§.fi.ff.manda.l.mortis causa in.§.titia. ff.de don.cau.mor.& mandatum post mortem cõferri posse scripserunt Bar.Pau.& alij.in.l.fi.ff.de so.Soc. in consi.lx.in præsenti consultatione col.iiij.& in cõsil.lxxxvij.& consi.clxxij.in.ij.par. multum abunde co.v.& seq.Nic.boe.dec.cccxlviij.nu.vj.qđ ualde notandum est.solent enim mercatores præsertim florẽtini procuratorem in testamentis post mortem duraturum constituere,& mandatum post mortem in mẽsa conferre.in qua facti specie consuluit Dec.in cons. ccccxlj.præsens consultatio,quod ultimum admittendum est si is qui mandauit cum hærede decesserit,ut scripsit Ang.in.q.astensis miles , si enim sine hærede decederet nõ esset qui dominum referret,& idem probarunt Dec.& Soc.in relatis consilijs,& uidebis eun. Dec.in citato.c.relatum,scribit etiam Soc.non insubtiliter in relato consi.clxxij.col.v.vj.&.vj. recipiẽdum esse quod diximus mandatum post mortem conferri posse,& morte non finiri ubi hæredis status immutatio non contingeret sicut enim ex mutatione status mandantis mandatum reuocatum censetur.l.siquis alicui.ff.de acqui.hær.ita & ipsius hæredis,unde si hæres,uel furiosus,uel pupillus esset,mandatum secundum eum non duraret,& respondet.l.siquis mãcipijs §.si impubes.ff.de inst.&.l.sed & si pupillus eod.ti.ad quorum iurium interpretationem uidebis iuris interpretes in.l.eius.ff.si cert.pet.& notandam ualde puto

nouam & singularem Soc. declarationem, & his addes de reuocatione mandati quæ diximus in tractatu de Decoctoribus in tertia parte, numero. lj. & sequentib. numeris.

50 ¶ Bene est & illud mercatorem nostrum non ignorare, licet generaliter, & plene quidem aliquid mandetur, mandatum tamen illum interpretationem semper recipere quatenus ex fide res agatur, ut eleganter Iurisconsultus inquit in. l. creditor. in. §. lucius. ff. mand. Omne enim arbitrium quibuscunque uerbis alicui cōcessum iustitia accedēte datum intelligitur. Aequissimū namque uisum est, mandatarium ita agere rem mandantis debere, ut suam ageret, ut ait Bald. in. l. j. ff. de soluti. & plene scripsit Ias. in consi. iiij. dominus Baptista. uolu. iij. col. iiij. & tractat copiose Pau. par. in consi. xcj. uiso copioso. uol. j. ubi referendo Alex. in consi. lij. uiso primo puncto. uol. vj. bellissime ad rem nostram ait sub

51 num. 14. ¶ Mercatores suscipientes mandatum aliquid gerendi, si illud facere omittūt ad omne damnū, quod passi sunt, mandantes teneri. peragere enim & perficere mandatum, quod susceperunt, debent, uel saltem re integra mandātes certiores facere non posse illud exequi, Nam cum alterum ex his non faciunt, dicuntur esse in dolo, & dicuntur dissipare, quæ ipsis penitus sunt prohibita, & denegata, unde merito ad id, quod interest, tenētur, & ratione lucri cessantis cōueniri possunt. Hæc ille in uerba suprascripta, & placuit mercatores admonuisse, ut uerbis mandati haud freti, ac potestate magna eis tributa negocia ex fide agenda esse sciant.

52 ¶ Admonendi sunt etiā mercatores, qui plerunque aliorum mercatorum absentium sine mandato negocia gerunt. Si igitur absentis, & ignorantis negocia gerunt, & culpam, & dolum pręstare debent, & interdum etiam casum, ueluti si nouum negociū, quod non sint soliti absentes facere nomine absentium geratur, ut puta uænales nouitios emendo, uel aliquam negociationem, quam dominus non consueuit, ut uasa uitrea, Nam si quod damnum ex ea re secutum fuerit, geren

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tes sequitur, lucrum uero absentes, quòd si in quibusdam lucrum factum fuerit, in quibusdam damnum absens compensare lucrum cum damno debet, ut eleganter Iuriscon. ait in. l. si negocia. ff. de neg. gest.

1 *Merces uænales in generali bonorum obligatione continentur.*
2 *Merces uænales an in legato generali comprehendantur relati.*
3 *Merces uænales in obligatione bonorum nō continẽtur ubi ad certum locum obligatio est relata quod declaratur.*
4 *Merces uænales an in tacita hipotheca contineantur relatiue.*
5 *Pecunia aliunde habita quam a creditore, quod ueniat in generali bonorum obligatione, & quare pecunia quæ mutuo recipitur non ueniat.*
6 *Merces futuræ an ueniant in generali mercium obligatione.*
7 *Merces si obligentur, quod non propterea alienatio earundem prohibeatur.*
8 *Merces uænales ille dicuntur obligatæ quæ reperiuntur apud obligantem tempore quo agitur seu tempore quo actio oritur et si mora possit imputari creditori quod imputetur sibi.*

RELIQVVM est, ut in materia contractuum
1 quædam de hipothecis breuiter referamus. ✝ Solent enim mercatores plerunque bona obligare. Fuit igitur quæstionis, an in generali obligatione bonorum merces uænales contineantur, & plerisque placuit continẽri. Id enim Bal. sensit in. l. cum tabernam. ff. de pignor. mouit eum non insubtilis ratio, cum enim merces specialiter esset obligaturus, dicendum est uenire. argu. l. obligatione. ff. de pigno. & considerat Bar. idem sensisse in. l. generali. in. §. uxori. ff. de usu. leg. dum citat. l. pediculis. in. §. labeo. ff. de au. & arg. leg. & l. iulianus. in prin. ff. de leg. iij. & late probat Alex. in. l. si constante. nume. 27. ff. sol. ma. ubi alios refert, & uide eundem Alex. apud Barto. in citata. l. cum tabernam. & plenius scripsit, ac idem probauit Neguс. in tract. de pig. & hip. in. ij. mem. ij. par. nume. 14. & notauit apud Bar. And. pom. in. l. si constante. sub nu. 73. inquiens hãc sententiam crebriorem, & idem ait Io. Crot. in repeti. d. l. sub

nu.32.& in secundis commen. sub nu.103. & frequen-
tioribus placuisse scripsit Ias.in.l.qui Romæ.in.§.cali-
machus.sub nu.8.idque uerius esse puto quicquid Ro
2 ma.Soc.ac Bal.sibi parum cõstans dixerint. ·|· Ex quib.
locis quid in legato generali respondendum sit, colli-
ges,in quo adde Io.dilec.in trac.de arte testan.in ti.de
leg.cau.xix.tritico.& Mat.ab affli.deci.cvj. quidã Pe-
trus.Pau.par.in consi.lxxxvj.circa.&c.nu.8.uolu.iij.
3 ·|· Quod autẽ diximus in generali bonorum obligatio
ne merces uænales contineri, temperandum est, nisi
quis ad certum locum obligationem retulisset, uerbi
gratia obligasset bona,quæ in his domibus sunt, tunc
enim merces uænales,quę non perpetuo,sed temporis
causa accommodantur,non ueniunt.l.debitor.ff.de pi
gno.qui tex.certam hanc habuit interpretationem, ut
patet ex commen.Bar.in.d.§.uxori. Bal.in.l.cum ta-
bernam.& Alex.ac Neg.in relatis locis. Plane si adie-
ctum esset,quæ domi quo quo modo sunt, & uænales
merces includerẽtur ex mẽte Bar. in relato loco Alex.
in consi.cxviij.in casu,&c.lib.v.nu.5. & Mat.ab affli.
4 & Io.dilec.in citatis locis,·|· & quid iuris sit in tacita hi-
potheca,scripsit plene quidẽ Ant.neg.in.d.trac.in.iiij.
mem.ij.partis.nu.ccxvj.& seq.
5 ·|· Sciendum est etiam in generali bonorum obliga-
tione pecuniam uenire.l.cum tabernam.in.§.fin.ff.de
pigno.quod tamen intelligẽdum est in pecunia aliun-
de habita,quàm a creditore, idque indicat Iuriscon.in
uer.ab alio.Cuius rei illa ratio redditur,quia illa pecu
nia,quæ mutuo recipitur ab eo cui bonorum fit obli-
gatio a debitore,accipitur, ut possit sua negocia expe-
dire,abest igitur a uerisimili, quòd debitor uelit in ge-
nerali obligatione includi,non enim posset ea uti suo-
rum negociorum causa,si per creditorem posset impe-
diri,secundum Bal.ubi supra,post Ri.Malu. eod.tit.l.
obligatione,& probat Ro.in singu.dcv.accipio a te pe-
cuniam.& plenius Neg.in trac.non semel relato in.ij.
mem.ij.par.nu.12.& seq.& præceptor meus Paul.par.
in consi.l.nu.24.& seq.uol.j.ex lectura processus,&c.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.1.22

6 ✝Scio & illud quæsitum esse, an in generali mercium obligatione etiam futuræ merces ueniant. & Soc. in.l.qui Romæ.in.§.calimachus.in.ij.not.respondisse non uenire. Placet autem mihi Neg. sententia in relato trac.ij.mem.par.ij.nu.17.qui inquit, uenire, & sententiam suam non insubtiliter defendit, & profectô Soci.ex facti narratione in eod.§.calimachus.haud recte ad propositæ quæstionis solutionem argumētum sumpsit, ut inquit Accur.in.l.uni.in iij. interpretatione.C. quando non petē.par. & glo. in.c.auditis.in uerbo ex post facto.ad fi.de elec.quod & Ias.in eod.§. animaduertit, subiungit Neg.in relato loco sub nu.22.quod diximus admittendum esse in illis mercibus, quæ durante uita illius, qui obligauit acquisitę sunt. Contra uero in illis, quæ post mortem obligantis ab eius hęredibus sunt acquisitæ, illæ enim non comprehenduntur, citat l.cum tabernam.in fi.prin.& Accur.eo.in loco in uer. obligata.ac etiam Bar.qui temperat, nisi hæres illas acquisiuerit, explicando negocia cepta per defunctum. citat.l.furti.in.§.illud planê.& Accur. in uer.succedit. ff.de his, qui no.infa.

7 ✝Denique & illud, quod ad declarationē prædictorum ualde pertinet, notandum est, quôd quando merces obligantur, non propterea earundem alienatio impeditur, tacite enim actum uidetur, ut possint uendi, & alienari, secundum Bal.in.l.cum tabernam.ff.de pig. ubi citat Iac.de are.in.l.ubi adhuc.C.de iure dot.& uidebis Bar.in.d.l.si constante.sub nu.73.& Neg.ubi supra nu.23.Sed, ut euidentior habeatur intellectus, placet Bal.ad uerbum referre in.d.l.ubi adhuc.sub nu.18. qui docte quidem, licet forsan absque sermonis elegantia, & dispositione, in uerba infrascripta inquit: Pone maritus erat mercator pannorum, uel artifex artis lanæ, & post dotem receptam uendidit lanam, uel pannos, Mulier quia uir suus male fecit mercātiam, & pro hoc incipit esse de eo suspitio uult agere hipothecaria contra emptores pannorum, & lanæ, nunquid poterit, uidetur, quôd sic per hipothecariam, ut hic in tex. In

contrarium uidetur, nam res uænales, quæ quottidie permutantur, non uidentur uenire in generali obligatione .s. adeo, quòd uendi, & permutari non posſint, ut. ff. de pigno. l. cum tabernam. ſicut ergo uideo, quòd qui legat bona ſua, non legat res, quas habebat cauſa uendendi. ff. de uſu. leg. l. generali. §. ſecuti. Dicit Iaco.
8 de arc. ·|· quòd illæ merces ſunt obligatæ, quæ reperiuntur apud uirum tempore quo agitur, ſed illæ, quæ non reperiuntur in ſtatione uiri, quia ſunt uenditæ, illæ non ſunt obligatæ per. d. l. cum tabernam. ſecundũ Iac. de arc. magis uidentur dicendum, quòd non inspiciatur tempus iudicii, ſed tempus quo actio oritur, ut poſtquam uir, qui incipit uti male ſubſtantia ſua alienat, poſſunt illæ merces per hipothecariã auocari poſt emptionem ab emptore, ſecus ſi alienat ante, & ita uidetur dicendum in quolibet contractu in quo reperitur obligatio bonorum, & tenemẽti. Si hoc eſt uerum ergo mercator, qui obligauit alicui bona ſua pura obligatione non poterit forum rerum uænalium tenere, nec artem ſuam exercere, quod uidetur abſurdum, & ideo uidetur dicendum, quòd ſi mora poteſt imputari creditori, quòd imputetur ſibi tacite, & hoc uidetur actum ex qualitate perſonarum per. d. l. cum tabernã. quod eſt ualde notandum. Tunc ergo formo tibi quæſtionem, Nunquid in illo momẽto temporis, quo iſtæ res ſunt apud mercatorem ſint obligatæ, certum eſt quòd ſic, quomodo ergo eximuntur ab obligatione? reſpondeo, quia aliæ res de nouo acquiſitæ loco illarum rerum ſubrogantur, eſt enim mercatura quoddam corpus uniuerſale ubi una res ſubrogatur loco alterius. ff. de leg. ij. l. imperator. §. fi. cum. l. ſeq. Hactenus Bal. in relata uerba, cuius ſententiam confirmabis ex his, quæ Neg. in non ſemel relato loco ſcripſit ſub nu. 23. & ſeq. & circa id, quod inquit Bal. poſtquam uir incipit male uti ſubſtantia ſua actionem uxori cõpetere. Hic addes, quæ dicemus in trac. de decoctoribus. in. v. par. nu. 12. illinc ergo aſſumes, quæ ad hunc locũ pertinẽt.

FINIS TIT. MAND.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

CLARISS. IVRIS-

CONSVLTI BENVENVTI STRACCHAE PATRITII ANCONITANI,

SPONSIONVM TRACTATVS.

AMBROSIVS NICANDER TOLET.

AD LECTOREM.

Cuncta nitent posita hic emblemate uermiculato,
Nulla hic emenda, locum nec sibi momus habet.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

BENVENVTVS

STRACCHA ASCANIO A CORNEA VIRO ILLVSTRI. S. P. D.

PERSAEPE mihi cogitanti quid potissimum agerem, quo me tui amantissimum cognosceres illius temporis in mentem uenit, quo obitu Pau. iij. sede uacãte tumultuario exercitu turbatam Marchiæ prouinciam, & consilio, & armis pacatam, atque quietam sine cuiusquam iniuria illico reddidisti, & uulgi, et non obscurorũ uirorũ diuersæ, ac uariæ opiniones fuere quis ad pontificatus apicem tolleretur, complures que (ut moris est) sponsiones factæ sunt: Nobisque ex sententia successit, ut auunculus tuus Iulius iij. cunctis suffragijs summus Pontifex crearetur, qui consilio, & uirtute Reip. Christianæ iam iam lapsuræ consuleret; Quapropter tractatum hunc de sponsionibus conscripsi, quem tibi dedicandum putaui, Accipe igitur qua soles humanitate, & comitate munusculum nostrum, & legito, intelliges enim siquid errati sit, & corrige, Nam, & fortissimum Imperatorem te omnes prædicant, & iustissimum, atque doctissimum uirum innumerabiles gentes, & præsertim Anconitani norunt, ut, & illud sæpius admiratus sim in forensibus quæstionibus, & quidem arduis quid optimum factum sit, quid ue sacratissimis legibus caueatur statim naturali æquitate, & ingenij acumine recte dispexeris. Dicique de te illud uere potest, quod in ueteri est adagio; in Toga, & sago clarissimus: Puto etiam tibi lucubrationem nostram gratam fore, cum & Romæ, & Anconæ præcipue inter Mercatores sponsiones huiusmodi frequententur quæ ciuitas à te olim Tribuno militum optimo, & iustissimo, & pace, & summa iustitia fuit gubernata, ut tã aduenæ, quàm Anconitani uiri te non immerito ament, colant, & ad cœlum ferant; Noster tamen tractatus postquam cum legeris, non tam ex se gratus sit, quàm a cliente tui amantissimo proficiscitur; Qui tuendæ, & amplificandæ dignitatis tuæ, & rebus, & laribus, & sepulchris (ut aiunt) auitis carendum habeat. Vale.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

CLARISS. IVRIS-

CONSVLTI BENVENVTI STRACCHAE PATRITII ANCONITANI,

SPONSIONVM TRACTATVS.

1 Sponsio Anconæ uernacula lingua dicitur scommessa & quid sit sponsio uarijs autoritatibus probat
2 Sponsio pulchra, & memorabilis inter Cleopatram et Antonium ex loco Plinij.
3 Sponsio uulgo dicitur Guadia secundum Azonem.
4 Sponsio quid sit secundum Alciat.
5 Sponsiones recentiores iurisconss. sub generali uocabulo conuentionis appellant.
6 Sponsio appellatur alio uocabulo conditio per Alexandrum.
7 Iudices sponsionum recuperatores appellabantur.
8 Sponsionis causa si res deposita est apud arbitrum, ut detur ei qui uinceret, uel si non pareatur sententiæ, arbitrer cogitur dicere sententiam.
9 Sponsione cõtendere, et sacramẽto uincere, quid esset remissiue.
10 Sponsio appellatur etiam quæ per sponsi interrogationem fit, & omnis stipulatio, & promissio.
11 Sponsor est qui non rogatus pro alio intercedit.

D. O. M. INVOCATO AVXILIO.

TRACTATVS de sponſionibus quàm quottidianus, frequensque ſit, nemo eſt profecto, qui neſciat: Verũ pauci ſunt, qui uim, ac poteſtatem uerbi nouerint, qui ue ex noſtratibus ſcripſerit. Cum ergo in ſingulos dies circa has ſponſiones mercatores uerſari uiderim, plenius quę ad has ſponſiones ſpectant, attingemus, ut admonet Iuriſcon. in. l. legaui. ff. de lib. leg. Primum enim de ſignificatione uocabuli aliquid referemus. Deinde quot ſponſionum ſint genera, declarabimus, & ubi euidentisſime conſtabit quomodo fiant. Tum an in omni cauſa ſpõſiones fieri liceat, oſtendemus. Poſtea quæſtiones complures ſubiiciemus. Ad extremum quomodo agẽdum ſit, & de actionibus ex ſponſionibus orientibus quàmbreuisſime diſſeremus.

1 ¶ Circa primam ſpeciem de ſignificatione uocabuli, ſponſionis uerbum, quod quibusdam forſan noſtrę tempeſtatis Iuriſconſultis incognitum eſt. Id proprie eſt, quòd uernacula lingua Anconæ, unde mihi origo eſt, ſcommeſſa nuncupatur, indicant uaria, & diuerſa Ciceronis loca, ſed pauca referre contẽtus ſum. Locus Ciceronis in oratione pro Cecinna pulcher eſt, Cecinna enim defundo ui armata deiectus fuit ab Eubutio, P. Dolobella Prætor interdixit, ut eſt conſuetudo, de ui hoſtibus armatis ſine ulla exceptione tãtum, ut unde deieciſſet, reſtitueret, Cecinna autem ſe plane reſtitutum eſſe negabat, facta eſt ſponſio, ni Cecinna reſtitutus æ dicto prætoris eſſet. Hinc Cicero negans deiici niſi qui posſideat, oſtendo, ex hoc interdicto de armatis hominibus, qui posſit oſtendere non poſſediſſe eũ, qui deiectus ſit, condemnari tamen ſponſionis neceſſe eſſe, ſi fateatur ſe deiectum eſſe. Extat etiã locus apud Ciceronem, in oratione pro Quintio, & eiusdẽ in. iij. offi. & in Verrem actione. iiij. cõplura loca doctiſſ. uir Bud. & qui in iure noſtro multa nobis reſtituit in an-

no.ſuis in pandectas citat pag.mihi.xxxij.& ſeq.& pa
2 gi.xxxvij.·|·& ſi alia Ciceronis loca malueris uide in
obſeruationibus in eum,in uer.ſponſio,& ſeq.& illam
non ignores,quam ad Trebatium Iuriſconſultum ſcri
pſit Cicero epiſtolarum familiarium lib.vij.Pulchram
tamen,& memorabilem illam ſponſionem inter Cleo-
patram,& Antonium,de qua Plin.lib.ix.c.xxxv.refer
re non ab re erit,ut uerbi ſignificatio clarius eluceſcat.
Duo maximi Vniones fuerunt per omne æuum utrun
que poſſedit Cleopatra Aegypti Reginarũ nouisſima
per manus Orientis Regum ſibi traditos,hæc cum ex
quiſitis Antonium quottidie ſaginaret epulis ſuperbo
ſimul, ac procaci faſtu, ut Regina meretrix lautitiam
eius omnem apparatũque detrectans quærenti ei quid
aſtrui magnifice poſſet,Reſpõdit,una ſe cœna centies
Sextertium abſumpturã, cupiebat diſcere Antonius,
ſed fieri poſſe non arbitrabatur,ergo ſponſionibus fa-
ctis poſtero die quo iudicium agebatur magnificam
alias cœnam,ne dies periret, ſed quotidianam Anto-
nio apoſuit irridenti computationemque expoſtulan
ti. At illa corrolarium id eſſe, conſumpturam ſe ea in
cœna,taxationem cõfirmans,ſolamque ſe centies ſex
tertium cœnaturam,inferri menſam ſecundam iusſit,
ex præcepto miniſtri unum tantum uas ante eam po
ſuere aceti,cuius aſperitas uiſque in tabem Margaritas
reſoluit, gerebatque auribus tum maxime ſingulare
illud,& uere unicum naturæ opus, itaque ſpectante
Antonio quidnam eſſet actura,detractum alterũ mer
ſit,ac liquefactum abſorbuit iniecit alteri manum,Lu
cius Plancus iudex ſponſionis eius,eum quoque parã
ti ſimili modo abſumere, uictumque Antonium pro-
nunciat;hactenus Plinius ſed ne nobis iuriſconſulto-
rum & noſtratium autoritates deeſſe uideantur, ſcien
dum eſt,&.l.Titia,& Publicia,& Cornelia, Sponſiões
facere licuiſſe.refero ergo Pau.iuriſcon.uerba in.l.ſo
lent in.§.ſenatus conſultum cum. ll. ſeq.ff.de aleati.
Senatusconſultum uetuit in pecunia ludere, præter-
quam ſiquis certet Haſta,uel Rela.iaciendo,uel currẽ

do,ſaliendo,luctando,uel pugnando quę uirtutis cau ſa fiunt,ſequitur Mar.iuriſcon.quibus rebus ex.l.Titia,Publicia,& Cornelia,etiam ſponſiones facere licet ſed ex alijs ubi prc uirtute certamen nō fit, nō licet, eſt et pulcherrimus locus in.l.ſi rē,in.§.ſiquis ſpōſionis.ff.de præſcrip uerb. Meminit, & huius uocabuli maximus legū interpres Azo in rub.C.de re.et ſump.
3 fun. & aleæ. Lu.etc. numero.4. ait enim ·|· item & approbatur ſponſio quæ uulgo dicitur Guadia facta in caſibus permiſſis uirtutis cauſa,ut.ff.de ale.l.ante.§.ultimo,&.l.pen.&.l. ultima.in prin.alias autem ſi ludatur in ludo prohibito non tenet ſponſio,hæc ille,quē refert Par.de put.in trac.de ludo numero.xxxiiij.tomo.ix.& complures ſponſiones licet hoc vocabulo nō utantur,enumerant Docto. noſtri in.l.a titio.ff.de uerbo.obli.& in.l.cum ad præſens.ff.ſi cer.pet.nec etiam huius uerbi ſignificatio præterit Alc. qui in.l.ſponſio
4 ff.de uer.ſi.ait,·|· ſane & alios ſignificatu ſponſio accipitur,nimirum cum quis interpoſita ſtipulatione pecuniam promittebat,ni ita eſſet,ſicut affirmabat,quo ſenſu apud Ciceronem,Quintilianum, Valerium maximum cæteroſque ueteres utique capitur,citat tantum l.ſi rem.ff.de præſc.uerb.nec omittendum eſt, quôd
5 recentiores iuriſcon. noſtrates huiuſmodi·|· ſponſiones generali uocabulo conuentionis appellant,ſeu promiſſionis,ut patet ex commentarijs Dec.in.l. cum ad præſens.ff.ſi cert.pet.& Iaſ.in.l.a titio ſupra citata, & ex dec. Math.Affli.ccclxxxix. ſuper dubio, & ueritatis
6 amicus ac maximi iudicij vir Alexā. ibidem conditionem appellat,dum inquit frequentant etiam florētini aliam ſimilem conditionem,& forſan nouo,& nō ineleganti uocabulo eſt uſus,pro quo illud terrent· in Andria accepit conditionem dehinc quæſtum de quo uerbo uidebis etiam Andr.triaq. in comm. de ut.re. pag.Dcccxcvj.& ſeq. num.lxxvj. ſed & addes quôd ſi quis ſponſionem diuinationem appellaret forte nō erraret erant autem,& iudices ſponſionum qui, & re-
7 cuperatores appellabātur ·|· ut excitatis locis per Bud.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

apparet,& maxime Quintiliani,quia & coram illis de positum recuperabatur sed & si res apud arbitrum de
8 positæ essent, ·|· eo pacto ut ei darentur qui uinceret, uel ita res daret si non pareatur sententiæ, sententiā dicere arbiter cogebatur.l. litigatores.§.quid ergo.ff.
9 de arbit.glos.in.d.§.siquis sponsionis. ·|· Et quid esset sponsione contendere, & sacramento uincere habes ex Budeo in citatis locis ex Alcia. in.l. pecuniæ.§.a-
10 ctionis uerbum.ff.de uerb.sig. ·|· Sponsio etiam appellatur & quæ,per sponsi interrogationem fit & omnis stipulatio promissioque ut inquit iurisconsul.in.l.spō-sio.ff.de uerb.sig. est & sponsor secundum Accursium in auc.de fideius.in uer.fideiussorem qui non rogatus
11 pro alio intercedit,de quo uide Alc.in cita.l. ·|· & Mar. in rep.de fideius.& de sponsoribus uide Alc. in parer. libro.j.ca.ij.& hæc de significatione uocabuli dixisse sufficiat.

SECVNDA PARS.

QVOT SINT GENERA SPONSIONVM ET QVOMODO FIANT.

1 *Sponsionum tria sunt genera.*
2 *Sponsio fit depositis pignoribus penes tertium.*
3 *Sponsio fit interposita stipulatione,& restipulatione, & ibidem exempla plura.*
4 *Sponsio fit cum alter ex contrahentibus,alteri decem tradit interposita stipulatione, ni ita erit,duo tanta, aut tria tanta restituat.*

1 SPONSIONVM ·|· autem ex his, quæ frequentantur,tria sunt genera.
2 ·|· Alterū quod depositis pignoribus fit penes tertium, de qua in.l.si rem. in.§.siquis sponsionis.ff.de præ.uer. & notat glo.in.l.si oleum.in uer.præ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ſcriptis uerbis.ff.de dolo. & habes ex citatis autoritati bus de qua etiam Poeta in Buccolicis ſenſit, Depono
3 tu dic mecum,quo pignore certes. ·|· Alterum ſponſio nis genus interpoſita ſtipulatione,cum quis certam pe cuniam promittebat,ni ita eſſet,ut puta,Titius ſtipula tus eſt a Seio ſi qua mihi nupſerit decem dotis nomi= ne dare spondes. Reſtipulatur Seius a Titio ſi non nu= pſeris decem dare ſpondes. Item aliud exemplum, ſi quis a me decem petierit, tot dare ſpōdes, reſtipulatur ut ſupra:habes plura exempla in.d.l.a Titio.Item ali= ud ſi Rex Parthorum uiuit, de quo in.l.cum ad præ= ſens.Ex quæſtionibus etiam, quas infra ſubiiciam, de hoc genere ſexcenta habebis exempla,& apud Valer. lib.ij.legitur pertinacius progreſſa contentione Vale= rium ſponſione Luctatium prouocaſſe, non ſe petitu= rum Triumphum,ni ſuo ductu pecunia claſsis eſſet op preſſa,nec dubitauit reſtipulari Luctatius, itaq; iudex
4 conuenit inter eos Attilius Calatinus. ·|· Tertium ue= ro genus ſponſionum eſt, cum alter ex contrahenti= bus alteri finge decem tradit, interpoſita ſtipulatione, uel pacto inito,ni ita erit, duo tanta reſtituat, uel ſi in= æquali conditione fiat,ſponſio tria tanta, aut quatuor tanta,aut ſexcenta tanta,& ne res exemplis ægeat,fin= ge,contentio erat ſede uacante inter me,& Titium ſu= per electione Summi Pōtificis (ut plerunque aſſolet.) Dicebam enim Io.Ma.Car.a Monte Pōtificem creatū iri,negabat Titius,dedit mihi ducenta, & ſtipulatione conuenimus,uel pacti ſumus, ut mea ducenta eſſet,ſi crearetur Ioan.Ma.ſi uero alium Cardinalem elegi cō tingant,ducēta reſtituere,& alterum tantum dare pro miſi.Finge etiam in proxime relatis exēplis, & in quæ= ſtionibus proponendis.Sed bellisſime quæri poteſt,ſi pacto nudo fieret ſponſio,præmittendum duxi,ut eui dentior propoſitæ quæſtionis, & ſpōſionum habeatur intellectus, ſiquis ſine cauſa ab aliquo fuerit ſtipula= tus,deinde ex ea ſtipulatione experiatur utique doli mali ei nocebit exceptio.l.ij.in.§.circa.ff.de do.exce. quod etiam de iure Pontificio in pacto ſine cauſa pro

cedit,ut effectum non consequatur,secundum Bal.in l.petens.C.de pac.Io.bap. de sancto Seuerino in trac. de pac.q.xiij.nu. pen. Ias.in.l. iurisgentium. in.§.sed cum nulla.ff.eod. quæ regula uariis, & diuersis modis declaratur, quod si scire malueris loca infra descripta leuandi laboris gratia cumulata uidere poteris. Alex. consi.cxcv.in.v.parte,& consil.cxiij.uolu.j. Soci.late consi.xcvj.colum.v.uiso processu. uol.j.Ias.in consi. lxxxiiij.uol.iij.consideratis, &c.col.pen. ubi Io.and. notabile dictum refert Dec.cõsi.Dclxxxij. nu.4.Mar. sing.ccccclxxxij.Io.de ami.consi.cxxix.oritur. Cuius sententiam considera,& glo.in fi l.j.de interrog.actio. addo Bal.in.l.nec apud.de hæred.institu.Deci. consi. ccclj.lib.v.et inter mercatores ipsos sine causa promissionem factam non sortiri effectum cõsulit Mar.Man. consi.xij.intellecta.&c.Declaratur etiam dicta regula ad rem nostram,ut conditio ipsa in sponsione adiecta pro causa habeatur,& de alia causa curandum non sit, succedit enim cum extiterit loco causæ, ut probatur in.l.a Titio.& in multis iuribus ibidem per doc.citatis, & inter alia Ias.citat tex.in.l.siquis cum debitore.ff.de iure.quem habuit ab Ang. in.l.cum ad præsens.In illis uerbis est enim iusta conuentio si qualibet causa in conditione iurisiurandi deducta fuerit,& legito Pau.in ea.l.siquis cum debitore.Et notãdum est prædicta uera esse,etiam si conditio proprie dici non posit,ut in illa,quæ præsens,uel præteritum tempus respicit, licet enim proprie non sit conditio, pro causa tamen habetur, ut in exemplo Iurison.si Rex Parthorum uiuit. de quo in citata.l.cum ad præsens.Idque a doctoribus in iisdem locis est receptum, subdens prædicta procedere non solum quando ex conditione completa aliquid adest promissori,uel stipulatori, ut in.l.labeo scribit si mihi bibliothecam.ff.de contrahen.emptio.&.l. hoc iure.§.j.ff.de donati.sed etiam quando existente conditione nihil adest stipulanti, & nihil promittenti, et sic conditionis euentus nullum affert commodum, cõprobat Ang.tum in dictis.ll.tum etiam in.l.si intra.

circa fi.ff.de pact.assentitur Ias. utrobique, & maxime in.l.a Titio.sub nu.4. quod etiam accutiss.ingenii uir Fran.are. ibidem non improbauit, stipulantium enim interesse accipimus, quòd uoluntati ipsorum satisfiat secundum conditiones in sponsionibus deductas. His igitur sic præmissis in proposita.q.scribit Ang.in citata.l.cum ad præsens.conditionem in sponsione adiectam non solum pro causa, uerum etiam (ut ipse dicit) pro implemento haberi, ut existente conditione, seu manifestata uestiatur, & idem, & Bal.& Ang.in citata.l. si intra sensere, & uide eundem Bald.in.l.quoniam.C. de rerum permu.Ias, uero in.l.cum ad præsens.in.l.a Titio.ac in.l.iurisgentium.in.§.sed cum nulla.nu.26. contra sensit, citat Bal.in.l.cum inter.in penul. col.de elec. declarando dicētem, quòd licet ubi stipulatio fit sub conditione, conditio pro causa habeatur (ut diximus) secus tamen est in pacto nudo, si enim pactum nudum sub conditione fit, illa conditio nec habetur pro causa, nec pro implemento, citat eundem Bald.in c.cum Ioānes.de fide instru.comprobat ipse, quia duo singularia circa idem concurrere iura prohibent.l.j.in fi.cum glo.C.de dot.promiss.glo. in.l.cum post.in.§. gener.de iure do. Sed in pacto nudo duo singularia cō currerent. Primum, quòd implementum conditionis habeatur pro causa, secūdum quòd uestiat pactum nudum, quæ ratio cessat in stipulatione sine causa, facta tamen sub conditione, quoniam alterum tātum inest, quôd scilicet euentus conditionis habeatur pro causa. Hactenus Ias.quem uideas, oro. Mihi autem in hoc iuris articulo admodum nouo cogitanti de iure dicendum uidebatur.l.a Titio.&.l.cum ad præsens.in reciproca promissione, & sic in sponsione de qua agitur proprie non loqui, & citatos doc.itidem. Vnde ego in hac.q. omnium spōsionum tractatum inspicere bene esse putaui, &plures facti species constituere, in quibus oibus quæritur, quæ obligatio, quæ ue actio nascatur.

Aut enim ad sponsionem uenimus, pignoribus datis, ut in primo genere supra explicato, & responsum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

in hoc genere habes Iurisconf.in.l. si rem. in.§.siquis sponsionis.ff.de præ.uer.

Aut in tertio sponsionum genere uersamur, de quo diximus supra, cum alter ex contrahentibus decẽ Meuio dat, ni ita erit recepturus in facto contrario forte duo tanta, & interuenit stipulatio, & hoc casu stipulatio in cõtractu innominato meo quidem iudicio est interposita, unde recipit regulam ab innominato contractu, ex stipulata igitur si incertum deductum est, uel certi conditione si certum ad id, quod interest, agendũ est.l.cum mota.C.de transf.quæ lex hanc interpretationem certam, & receptam habet, ut patet ex cõmen. doct.ibidem, maxime Iaf.sub nu.5. & Deci. sub nu.4. iuncta.l.naturalis.in.§.j.ff. de præ.uer. Sed si stipulatio in eodem genere subdita conuentioni non est, quoniam dixi cõtractum innominatum iudicandum esse, Præscriptis uerbis similiter in id, quod interest, datur, ut in.l.cum mota.&.l.naturalis.§.j.ubi Barto. Paul.& Iaf.commentarios legito libellum, præcipue instituendi causa.

In secundo uero sponsionis genere ubi finge stipulatus est Seius a Meuio decem, sibi dari si nauis intra Calendas sextilis portui Anconæ se applicuerit, & restipulatus est Meuius sub contraria conditione tantundem sibi a Titio dari, agi quidem certi conditione, uel ex stipulatu iuxta traditam a nobis distinctionem nemo dubitat, et si nudo pacto subiecta sit stipulatio placiti seruandi causa.l.petens.C.de pac.l. ex placito.C.de rerũ permutatio.

In proposita uero facti specie ubi nil datum, receptum ue est, stipulatioque subdita non est, sed nudo pacto inita est sponsio, dicebam in curia mercatorum huiusmodi exceptionem, quòd non interuenerit stipulatio obiici non posse, quæstiones enim ex bono, & æquo tractande, sunt, & ex nuda pactione agitur, idque sensit Bar.in. l. quintus Mutius. ff. man. Dec. consi.viij.nu.3.& consi.cvij.in causa. & cõsi.ccccxxj. nu.17.Et generaliter in locis ecclesiæ subditis idem esse

crederem, cum ex pacto nudo de iure Pontificio agi possit, ut in.c.j.de pac.ubi latissime doc.bonus tex.in c.j.de proba.& uide ad prædicta Iaſ. in.l.iurisgentiū. in.§.ſed cum nulla.ff.de pac.Seue.in trac.de pac.uer. decimotertio quæro. Aut ſumus in locis Imperatoris ditioni ſubiectis, & inter laicos, & non mercatores, & quòd agi possit ex pacto huiuſmodi ex quo conditio eſt, loco cauſæ mouet, quia reciprocum eſt pactū. Reciproca autē promiſsio eſt in cauſa, ut multa, quæ ſimpliciter non tenerent, de iure ualeant, Idque ex ſexcentis doc.locis tibi conſtiterit, quos uide relatos per Iaſ. in.l.ſi pater puellæ.C.de inoffi.teſta. Mar. conſil.cvj. nu.10 & ſeq.& ſingul.cccxxxiij.pactum.Idque ex eo comprobatur, quòd in huiuſmodi reciproca conuentione deliberata uoluntas deprehenditur. Ego tamen Iaſo.ſentētiæ aſſentior, ut ex huiuſmodi ſponſione in propoſita ſpecie agi non poſsit, quod & ſacrum conſilium Neapolitanum ſenſiſſe crediderim, ut in deciſio. Matt.affl. deci.ccclxxxix.ſuper dubio,&c.refert enim ſponſionem quandam factam, cui obiiciebatur inter alia, quòd eſt & facta nudo pacto, quod nō obſtare dicebat, ex eo, quòd fidem ſibi cōtrahentes aſtrinxerāt, & dederant, quæ fides uim iuramenti obtinet, ut notatur in.c.penul.de iure. & ex pacto nudo cum iuramento oritur actio, ut dicunt doct. in.l.iurisgentium.in.§. quinimo.ff.de pac.& Sali.in.l.legem.C.de pac.Hæc ille.Ex quibus uerbis innuit Affli.qui articulum primoribus (ut aiunt) labris attigit, ſi contrahētes ſibi fidem non aſtrinxiſſent ex ſpōſione nudo pacto facta agi nō poſſe, non tamen prætereundum duxi ne te Afflic.decipiat magis frequenter Doc.ſententia receptum eſſe, ut ex pacto nudo etiam accedente iuramento agi non poſsit. Non enim (ut ipſi dicunt) pactum nudum iuramento ueſtitur, ut actionem pariat id enim in liberto tantum ex cauſa conceditur, ut in.l. ut iuſiuran. ff.de op.lib.& quòd errauerit Mat.Affli.liquet tibi ex his q̃ habentur per glo.Bar.& alios in.l.ſi quis pro eo.ff.de fideius.& uaria.ac diuerſa Doc.loca. citet Ias.in.l.ſi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

quis maior ſub nu.xxiij.C. de tranſact. & ibidē Franc. cor.ſub nu.33.& ſeq.& hi tandem crebriorem ſententiam contra Afflic. teſtantur,& ad id etiam,quôd comparat Afflic.iurare,& fidem præſtare,uide eundē Cur. ubi ſupra ſub nu.27.Sed ut redeamus, unde digreſſa ē oratio,Me enim non ſolum citatæ autoritates,& adductæ rationes mouent. Verum antiquorum loca, ueteres enim ſtipulatum Valerium,& Luctatium reſtipulatum,dicebant,Nec legi regulam , quæ eſt pactum nudum,obligationem non parere in huiuſmodi facto limitatam,ergo ab ea non eſt recedendum,ut per Bart. in.l.quoties.ff.ſi quis cau.& Deci.in reg.j.ff.de reg.iu. & Iaſ.in con.xvj.col.ij.uol.iij.uideretur.quod remouet etiam id,quod de reciproca conuentione diximus, & tolli uidebatur etiam ex.l.ex placito.C.de rerū permu.&quoniam de laicis diximus.In clericis dic,ut per Seue.in loco ſupra citato,iunctis his,quæ ſcripſit Dec. conſil.ccxv.& diſtinctionem prædictam notandam,& probandam puto. Ex quibus habes quomodo fiant ſponſiones,& euidētius liquebit ex quæſtionibus pro ponēdis, & ſi placet antiquitatis nihil etiam ignorare, quomodo,ſcilicet,ueteres facere conſueuerint, legito Budei relata loca.Illudque ſolum placet referre,quod ait in uerba infraſcripta.Fiebat autem ſponſio interpoſita ſtipulatione certæ pecuniæ,quam perderet is, qui ſponſione uinceretur,&coram recuperatoribus aut iudice diſceptabatur,erat autem decima pars rei controuerſę in cauſis priuatis,in publicis autem quinta,apud Græcos,authore Polluce , & aliis ſcribentibus , pœna, ſcilicet,temere litigantium.

TERTIA PARS.

AN IN OMNI CAVSA SPONSIONES FIERI LICEAT.

1 *Sponsiones secundum Azo. & Rof. fiunt ubi certamen est, pro uirtute uel uescendi gratia non aliter.*

2 *Sponsiones scdm Auto. generaliter fieri possunt in causa honesta in inhonesta uero fieri non licet, idque probat multis modis.*

3 *Interpretatio ad. l. quibus rebus. ff. de alee. lu. & alea.*

4 *Ludus aleæ declaratur quid sit.*

5 *Mart. silimanus maximus iurisconsultus dicere cõsueuerat illas sententias tenendas esse quas prudentes commendant.*

6 *Consuetudo est optima legum interpres.*

7 *Inhonesta causa seu conditio quæ in sponsione adijcitur quæ sit generaliter declaratur.*

CIRCA tertiam speciem an sponsiones in omni causa fieri liceat, uidebatur prima fronte tradita regula per iurisconsultum in. l. solent in. §. senatusconsultum iuncta. l. seq. ff. de alea. ubi pro uirtute certamen non
1 fit, sponsiones fieri non licere. ¶. si quis igitur hasta certet, uel pyla, iaciendo, uel currendo, uel saliendo, luctando, uel pugnando, uirtutis causa iure facit permittendo, & pecunia ludere his rebus potest, & sponsiones etiam facere, sed ex alijs ubi pro uirtute certamen non fit, de iure non licet, quod & Azo. in titu. de religio. C. sub numero. iiij. sensit dum inquit approbatur sponsio quæ uulgo dicitur Guadia facta in casibus permissis uirtutis causa ut. ff. de alea. l. ante §. ultimo. &. l. pen. &. l. ultima. in prin. Rof. etiã in lib. de libellis in quarta parte sub rubri. de senatus. cuius num non habemus quod prohibet ludos seu pignora ludi Azo. præceptoris sui sententia defendẽdo clarius idem probat, ait enim inueniri, & aliud senatusconsul

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tum cuius num non habemus estque utile, & habet locum frequẽter, multi enim sunt ita faciles, ut aliquando aliquid affirment, & sit qui neget, deinde progressa contentione deponunt pignora, & se ad sponsionem prouocant, unde fit ut plerumque depositum pignus amittant, qua de re S.C. prohibuit pecunia ludere, & sponsiones facere, idest pignora deponere siue pecuniam quod uerbum late sumitur. l. j. C. de const. pecu. uetuit ergo S.C. actionẽ dari nisi in dictis casibus, uirtutis. s. ostendẽdæ, gratia, & uescendi, hæc in summa Ros. quem ad uerbum refert Paris de put. in trac. de ludo. numero. xxxiiij. & seq. tomo. ix. pro quorum sententia uideas Pau. in. l. si cum debitore. ff. de iu.
2 ·|· ego tamen puto cum iurisconsulto in. l. si rem in. §. fin. ff. de præscrip. uerb. concludendum esse, in honesta causa sponsiones fieri licere, at in inhonesta non licere, non obstat. l. quibus rebus supra citata quæ omnes sponsiones hodie usitatas inter turbare uidetur, nam iudicio meo. l. illa interpretanda est secundum titulum iuxta
3 l. imperator. ff. de in diem addic. ·|· ut in ludis sponsiones tantum liceat facere ubi certamen uirtutis causa fit, & in. l. quod in conuiuio, in alijs autem ludis ubi certamen non fit pro uirtute, non liceat, indicat uerbũ in pecunia ludere positum in. §. senatusconsultum, & iurisconsult. declarando subsequitur quibus reb. &c. Vnde illud uerbum sed ex alijs non generaliter est accipiendum sed relatiue ex alijs. s. ludis uel ex alijs rebus supra expressis uidelicet currendo, luctando, saliendo, &c. quod idem est. Dicet forte aliquis interpretatio data. l. quibus rebus ex eo peruertitur quoniam
4 ludus Aleæ ·|· dicitur oīs ludus qui uiribus fortunæ innititur, ut īquit Azo. ubi supra & refert, ac probat Paris de put. in prædicto trac. de ludo numero. iiij. unde inferri uidetur sponsiones quæ uiribus fortunæ innitũtur fieri non posse. Ad quod argumentum ex eo respondere posse reor quôd ludus in factis dicitur idque patet ex deffinitione posita per Seue. in dicto tracta. in prin. post Maria. in. c. inter dilectos de excess. præla. in-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

quit enim ludus est per actum facti delectabilis, quan doque uirtutis gratia parati, quandoque lucri, quando que uoluptatis tantum cessatio a negocijs, sed in hu- iusmodi sponsionibus non est factum ergo &c. Nec mouere quanquam debet in sponsionibus quæ fiunt pignoribus factum interuenire quoniam illud est mo- mentaneũ, & non iterabile prout in ludis, & cum non fiant secundum ludorum scaturam admittendæ uidẽ tur, & prædictum responsum sensisse uidentur Par. de put. licet non explicet, & declaret, ut supra, ait enim in citato loco. l. quibus de Alea. non probat quòd inquit Rof. sed iurisconsultus uoluit in casibus in quibus lu- dere non licet, facere sponsiones etiam non liceat, non autem quod uoluerit prohibere pacta sub conditione casuali, uel mixta licet dictæ conuentiones uideantur aliquid superstitiosum sapere. Addo quòd Seue. in tra cta. sæpæ dicto scripsit in hæc uerba sub nume. xxv. Pau. de cast. in. l. si quis cum debitore spiritum, & Rof. mentem habuisse uidetur sponsiones in his quæ fortu næ committuntur facere non licere, ego uero sincere dico, & credo. l. quibus noluisse uetare sponsiones, ut Rof. ait sed opinor iurisconsultus uelit in casib. in qui bus licet ludere uirtutis causa liceat etiam sponsiones facere, non autem uoluerit pacta, & stipulationes sub cõd itione casuali uel mixta prohibere, & fateturquid supe rstitionis continere, subdit pro comperto non habere propter autoritates. Azo. Rof. & Pau. & forsan a sapientibus sponsiones non laudare, & gratum sibi fuisset sapientes laicos consulere, quoniam ut dicit Io. and. in addi. Spec. in titu. de tut. §. generaliter in addi.
5 ·|· incipiente placuit uersi. mæmor Marsil. sillima. qui fuit maximus iuriscon. dicere consueuerat illas opinio nes, uel sententias esse tenendas quas prudentes com mendarent, hæc ille, concludo igitur iterum ut supra, & sit regula, sponsiones et in ludis non prohibitis, & in. l. quòd in conuiuio, & in omnibus casibus in quib. quod in sponsione pro conditione, et causa id quod ponitur est honestum, fieri licere, & hanc regulam, &

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ſe ntentiam quam ex uerbis iuriſconſulti collegi in citata.l.ſi rem.§.fi.ff.de præſcr.uerb.ueram eſſe non ſolum ex citatis autoritatibus patet, uerum ex his quæ habentur in citatis.ll.cum ad præſens a Titio, ac per Dec.in conſi.cxv.Marſil.in.c.inter dilectos.qõ.vj.de exces.præla.& ex quæſtionibus quas infra ſubijciam aliorum autoritates colliges, adeo ut facile poſsis dicere ſententiam hanc et creuiſſe et in diem inualuiſſe, et cum uideamus huiuſmodi ſponſiones in uſu quotidiano eſſe,etiam infactis quæ & Az.& Roff.prohibent nihil eſt quin dicas legem de quibus a conſuetudine
6 interpretationem per me datam accepiſſe,·|· quam cõſuetudinem optimam legum interpretem eſſe iuriſcõ. inquit in.l.ſi de interpretatione.ff.de leg.et profecto ſi quis ſtipulationes huiuſmodi denegaret ac ſponſiones,cõſideret ſexcentas ſtipulationes peruerti de quibus in titu.de uerbo.oblig.& quarum aliquas in quęſtionibus inſeremus.

Tractari tamen poſſet quæ ſit inhoneſta conditio,
7 ſeu cauſa quæ in ſponſione deducitur.·|· Et generaliter dicendum eſt omnes turpes ſtipulationes nullius eſſe momenti.l.generaliter.&.l.sequẽ.l.ſi plagij.ff.de uerb.obli.in quibus locis late Doc.ſcripſere, adde.l. iurisgentium in.§.ſi paciſcar uerſi.& generaliter.ff.de pac.§.quòd ex turpi,ubi Are.inſt.de inu.ſti.uide Bal. in.l.is penes.C.depo.et late omnino Salyc.in.l.ex eo C.de inutil.ſtipu.Bal.in.l.j.C.de condi.ob turp.cau. Bar.in.l.fi.in.§.ſi in alea.ff.quarum rerum actio.non detur,& conſidera ſemper uerba iuriſconſulti in.d.§. ſiquis ſponſionis,& hæc citaſſe ſufficiat, ne.Doc.loca uidear deſcribere,ex his enim locis lumen habes, & ex quæſtionibus quas infra ſubiiciam non minorem utique lucem dabimus.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

QVARTA PARS.

QVAESTIONES.

1 *Sponsio facta quod imperator, uel pontifex hoc anno morietur an ualeat late disputat & ualere ait.*

2 *Conditionis euentus habetur pro causa.*

3 *Casum aduersamque fortunam liberi hominis expectare neque ciuile neque naturale est.*

4 *Sponsio facta super matrimonio contrahendo uel non contrahendo inter Titium, et Bertam ualet, declaratur tamen duobus modis.*

5 *Matrimonium debet esse liberum ideo promissio adiectæ pœnæ non tenet.*

6 *Contractus a consuetudine approbati pro legitimis habendi sunt et a consuetudine fomentum recipiunt.*

7 *Vita hominis proposita est omnibus fortunæ telis, nec est dolendum quominus ea qua natus est conditione uiuat secũdum Platonem, et ibidem quod mors accidat uniuersis.*

8 *Sponsio super morte priuati hominis non ualet fallit si is super cuius mortem fit uoluntatem suam accommodet.*

9 *Interpretatio ad.l.fi.C.de pact.*

NVNC proponẽdæ sunt aliquæ quæstiones ex quibus sponsionum tractatus, & ludcidor, & quidẽ uberior reddetur.

Quæritur igitur apud Pau.de cast. in.l.a Titio.ff.de uerb.oblig. sempronius stipulatus est a Seio decem sibi
1 dari, ·|· si hoc anno morietur imperator, uel Pontifex promisit Seius, & re stipulatus est a Sempronio centũ sibi dari si non moriatur uel Pontifex, uel Imperator spopondit Sempronius, moritur imperator seu Pontifex, an Sempronius aduersus Seium ad decem recte agatur respondit idem Pau.propter frequentem usum mercatores Florentiæ secundum Sempronium, & contra Seium, & consultum a ualentissimis Doctoribus, &

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

2 iudicatum fuisse, ·|· quoniam conditionis euentus habetur pro causa, ut probatur ea. l. a titio, ipse tamē Paulus requisitus noluit consulere, turpitudinem quandā huiusmodi conditionem cōtinere ratus sicut in ludo taxillorum idem Pau. uideatur in. l. si cum debitore. ff. de iure. & Pau. probabiliter hæsitasse propter autoritatē AZ. & Ros. supra relatas patet, & propter. l. quibus de alea. ad quam supra respondi, ex eo etiam quia inhonesta conditio uidebatur, & ex consequenti improbata causa, in stipulatione deducta unde obstare uidebatur. §. siquis spōsionis sæpæ citatus. ·|· Accedit quôd

3 sponsiones huiuscemodi plene tristissimi euentus uidebantur. l. fi. ff. de pac. & casum aduersamq; fortunā liberi hominis expectare neque ciuile neque naturale est ut iurisconsultus ait in. l. inter stipulantem, in. §. sacram. ff. de uerb. obl. & hanc. q. tanquam dubiam penitus Io. Bap. Seue. in. d. trac. de ludo sub nume. xxij. soluere non est ausus. Cæterum Alexā. optimi iudicij uir Paul. referendo in ea. l. a Titio, & bene consultum & iudicatum ait, citat Host. in. c. gemma, despons. qui

4 ·|· de iure respōdit si duo sint quorum alter alteri promisit decem, si fiat matrimonium inter Titium, & Bertam, & alter contra promittat si nō sequatur matrimonium, ualere stipulationem perinde ac si concepta esset sub quauis alia conditione, hoc tamen intelligit si contrahentes, aut promittentes sint extranei dictis Titio, & Bertæ, & secus si promittant nomine, mulieris, uel uiri, sponsalia fieri, & si non contrahantur sponsalia, pœnæ nomine aliquid dare promittant. non enim

5 ualet promissio pœnæ adiectæ principali, ·|· quod debet esse liberum. d. c. gemma. & l. titia in princip. ff. de uerb. ob. ubi Imo. col. ij. idem probat, & sentētiæ Alc. assentiuntur, & Ias. & Are. in ea. l. a titio, & idem Ias. & Dec. in. l. cum ad præsens si cer. pet. & latius approbando scripsit Dec. in con. ccxv. & ·|· pro tenui, subdens cū

6 huiusmodi contractus inter mercatores frequētari soleant pro legitimis habendi sunt, a cōsuetudine enim fomentum recipiunt, propterea obseruandi, ex eo q d

no. Bar. in. l. quid si fugitiuus in. §. apud labeonem. ff. de ædi. edic. ad quam rationem adde quæ scripsi in prima parte principalis tractatus uersiculo ex prædictis singulariter infero &c. Quam sententiam Alexand. ego etiam probo pro qua uide. l. cum ad præsens. ff. si cer. pet. & Par. de puteo in tracta. de ludo nu. xxxvj. & Mat. de afflic. deci. ccclxxxix. super dubio. nec me mouet quòd Paulus subdubitauerit propter. l. quibus ad illam enim. l. respõdi, & uide quę scripsi supra proxime uersiculo circa tertiam speciem, minus etiã mouere quemquam debet quòd dicebatur inhonestam conditionem, in sponsione deductam, tum quia non legitur improbata a. l. tum etiam quia homines om-
7 nes nati sumus, ·|· et proposita est omnibus fortunæ telis uita nostra, nec est dolendum quominus ea qua nati sumus conditione uiuamus, ut diuinus Plato dicere consueuerat, & mors accidit uniuersis, ut ait Hor. Pallida mors æquo pulsat. pede pauperum tabernas regumque turres, & sunt qui se Aniolos esse profiteantur, nec ratio. l. fina. C. de pactis. urget in proposito facto cum ratione personarum qui ad sponsionem uenere, & Pontificis, uel Imperatoris, super quorum morte, & uita est facta sponsio facile discerni possit periculum, ut insidietur uitæ illorum cessare, idque
8 etiam considerata summa, in sponsione deducta. ·|· Cęterum si super morte priuati hominis fieret spõsio, maxime animaduertendum arbitror, finge enim inimicissimum alterius cõtrahentis, rectius igitur fecerint mercatores si se a sponsione proxime relata abstinuerint, sed si is super cuius morte facta est sponsio uolũtatem suam accõmodauerit, ratam sponsionem existimo propter. l. fi. C. de pac. quam in illa parte, in hac etiam conuentione, & stipulatione puto locum habere, & cur di-
9 uersum statuendum sit, non uideo. ·|· ad quam. l. fin. in parte citata uide quid scripserit non insubtiliter præceptor meus Ludo. Goz. in consil. xcviij. in hac causa. in j. dubio. & considera scripta per eum, & ad supradicta ac ad rem. facit. l. scrupulosam. & l. fi. C. de cõ. & com.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ſtipu. & inſti. de inu. ſtipul. §. poſt mortem.

1 *Sponſio, quòd Dux Saxoniæ hoc anno principatu excidet, ſeu Argentina capietur, et ſi quæ ſunt ſimiles prædictis de iure ualet.*

1 ¶ SIMILIS eſt illa ſponſio, quòd Dux Saxoniæ hoc anno principatu excidet, & in deditionem Regis Francorum, uel Imperii, ueniet, et eius propugnacula quatientur, uel non quatientur, Imperator ceperit, uel non ceperit Argentinam, uel Vlmum, quas iiſdem rationibus ratas eſſe cenſeo. et arg. l. a Titio. et. l. ſtipulationes non diuiduntur. in. §. ſiquis ita. ff. de uerb. ob. et propter ea, quæ ſcripſit Deci. in citato conſi. cxv.

1 *Sponſio illa, quòd cras erit pluuia, Imperator ueniet in Italiam ante Calend. Maias, & aliæ ſimiles enumeratæ non ſunt improbatæ.*

2 *Panthera, de quo in. l. emptorem, in. §. fin. ff. de actio. emp. quid ſignificet, declaratur ſecundum Budeum.*

1 ¶ EX prædictis etiam infero ualidam multo magis dicendam illam ſponſionem, quòd cras erit pluuia uel non erit, de qua per Paul. in. l. ſi cum debitore. ff. de iure. licet ipſe conſulere recuſauerit, et hãc ſponſionem probat ualere Affli. deci. ccclxxxix. Item et illam quòd Imperator ante Calend. Maias in Italiam uenerit, uel non uenerit, de qua in. l. hoc iure. ff. de uerbo. obliga. Item quòd Imperator erit Rex Angliæ, coronabitur, uel nõ, Titius erit Senator Romanorum, necne. l. ſiquis ſi Titius. l. ſi ita quis. ff. de uerbo. obliga. habes alia exempla in dicto titulo, cum enim huiuſmodi ſtipulationes non ſint turpes, et conditionem inhoneſtam non contineant, nihil cauſæ eſt, quare non admittantur, idque argu. l. emptorem. in fi. et. l. ſeq. ff. de actio. emp. Vbi recipitur cum futurum factum rhetis a piſcatore emeris, aut indaginem plagis impoſitis a uenatore, uel Panthera ab Aucupe, nam & ſi nihil cœperit,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

rit, nihilominus emptor precium præſtare neceſſe ha-
bet, & ad interpretationem illorum uerborum indagi
nem, iactus, & Panthera, legito Bud. in ſuis annota-
tionibus qui de Panthera inquit, Panthera hic plurali-
ter intelligo, Pantheron enim rhetis genus eſt, ex eo
nomẽ habens, quòd omnes aues concludat, eadem fe
rê ratione qua Panagron quod rhetæ piſcatorium eſt,
thera uenatum ſignificat, & aucupium undeAntherõ
3 dictum, & ὀρνιθοθήρας. auceps, ·|· eſt aut huiuſmodi
rhete quod ſaltabulum appellant, quòd cum humi ex
porrectum eſt, & in ob longam tenuitatem contractũ
tegitur quiſquilijs, ne ab auibus prouideri poſsit. de-
inde cum opus eſt, adducto magna ui fune repente ex
panditur, ineſcatasq; aliquot diebus auiculas uno ictu
uniuerſas cõtegit, Hoc rei noſtri ad paſſeres, & ſturnos
utuntur, & ad grues, & otidas, quas ſtardas uocant,
quaſi tardos anſeres, hic aut in plurali per metonimiã
accipitur pro captura eo modo quo in dago, ab eadẽ
tamen etymologia Panthera dici poſſunt. quicquid au
ceps cęperit, quid ſi non Panthera ſed Pantherana le-
gam, ideſt quicquid aucupio cœperit, hæc ille quem ſi
libet legito.

1 *Sponſio facta inter ſempronium, et Meuium, qui tax illis lude*
bant, quò d alter altero plura puncta faciet, uel quod dena-
rium numerum egredietur eſt improbata.

2 *Caſus fortunæ reddit licitum id quod alias reprobatur.*

3 *Sponſio in ludis tantum qui uirtutis cauſa fiant permittitur.*

QVAERITVR an ex ſpõſione huiuſmodi ·|· in-
ter luſores frequentata agi poſsit, ludunt Sempronius
1 & Meuius taxillis, deponunt pignora, ·|· quòd alter al
tero plura puncta faciet, uel quòd denarium numerũ
egredietur, uel nõ egredietur, ſtipulatur Sempronius
in ſumma finge decem ſcutatorum in eadem ſumma
re ſtipulatur meuius, reſpondẽdum uidebatur agi poſ
ſe, ex his quæ ſcripſit Dec. in citata. l. cum ad præſens
& latius conſi. cxv. ait enim ludus fortunæ, ut puta ta-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.1.22

xillorum non reprobatur simpliciter sponte sua (& ut ipse dicit) ex se, quia sicut possum promittere decẽ, sub conditione quæ pendet a fortuna, ut puta si nauis uenerit ex Asia. l. siquis ita stipulatus fuerit. ff. de uerbo. oblig. ita uidetur quòd posim tibi promittere decem si plura puncta habueris quam ego, ut tradit sanctus Tho. ij. secundæ. q. xxxij. arti. vij. quem referũt Im. & doct. in. c. pen. de ui. & hon. cle. & late Andr. sicu. in
2 consi. lxv. lib. iij. ·|· dubius enim fortunæ casus reddit licitum id quòd alias reprobatur. c. in ciuitate. c. nauiganti de usu. l. si pater. C. de inoff. testa. hactenus Dec. ego uero contra sentio in ludis qui uirtutis causa fiũt
3 sponsiões fieri licere, at ubi pro uirtute ludus ·|· nõ fit, non licere, ut probatur in. l. solent in. §. senatusconsu. iuncta. l. sequenti. ff. de ale. quod & Azo. in summa. ff. de relig. probat, & Roffre. in citato loco, idem sensit & uide Seuer. in. d. tracta. sub nu. xx. & probatur hæc sententia autoritate gl. in. d. §. siquis sponsionis in uersicu. uictori, in illis uerbis non ad aleam, uel magides, ut iuriscon. subiicit planè si inhonesta &c. quod notauit ibidem Pau. nec obstat. l. siquis ita stipulatus quoniam licet conditio illa si nauis ex Asia uenerit a fortuna pendeat, non tamen est improbata, est enim honesta, non inhonesta, pro ut in sponsione proposita.

1 *Sponsio facta inter eos qui ludentes inspiciebam, quòd alter ex lusoribus uincet uel non, est improbata, et, quòd solutum est ex sponsione prædicta repetitur.*
2 *Inspicientes ludum tanquam ludentes puniuntur.*

FINGE modo quòd non ludentes sempronius, & Meuius sed Ant. & Io. qui ludum inspiciebant, ad
1 ·|· sponsionem uenerint depositis pignoribus, uel stipulationibus, Alter enim quòd sempronius, alter quòd meuius uinceret, idem credo respondendum, ut sponsio nulla sit, quia inhonesta est causa sponsionis, ut in d. §. siquis sponsionis idque probari uidetur ex dicta l. quibus quæ generaliter loquitur, unde generaliter

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

eſt intelligenda l. de precio. ff. de pub. l. j. in. §. generaliter. ff. de leg. præſt. ſuadetur etiam ex eo quòd inſpi-
2 cientes ·|· ludum tanquam ludentes puniuntur autem interdicimus. C. de epiſ. & cle. et uide Seue. in. d. trac. ſub numeo. xxxij. ſeptimo quæro unde etiam & illud credo repeti poſſe quod ſolutum fuit ex cauſa dictæ ſponſionis, tum propter comparationem proxime relatam tum etiam propter. l. fin. ff. de alea. & dictum. §. ſiquis ſponſionis, idque etiam probatur in conſtitutione prædicta alearum, dum prohibens imperator, & ludere, & inſpicere, ſubdit, ſi contra factum fuerit nulla ſequatur condemnatio, ſed ſolutum reddatur, & actionibus competentibus repetatur.

1 *Luſor ſi uiginti ab aliquo receperit, et promiſſerit quinquaginta ſi in poſterum luſerit ualet conuentio.*

2 *Et quid ſi alius ſuo nomine luſerit idem reſpondit.*

HIC etiam tibi ſubiicio quotidianum illud. & frequens, nonnulli luſores poſteaquam fere totam ſubſtantiam ludis prohibitis amiſere, & cum. ab amicis
1 forſan obiurgentur, ·|· recipiunt uiginti ab aliquo, & promittunt quinquaginta ſi in poſterum luſerint, an huiuſmodi conuentio ualeat, & arbitror ualere ex his quæ habentur per Bar. & alios in. l. ex ea parte. §. mulier. ff. de uerb. ob. ſcribunt enim ſiquis ſtipuletur ab amico qui forte maximus erat luſor pœnæ nomine cētum ſibi dari ſi ulterius luſerit, ſtipulationem ualere, ex hac enim boni mores non læduntur, ſed conſeruantur, & refertur iuriſconſultum ad uerbum ad rem quidem putaui, qui in citato. §. mulier in hæc uerba inquit, mulier ab eo in cuius matrimoniū conueniebat ſtipulata fuerat ducenta matrimonii ſi tempore concubinæ conſuetudinem recepiſſet, nihil cauſæ eſſe reſpondi cur ex ſtipulatione quæ ex bonis moribus cōcepta fuerat mulier impleta conditione pecuniam aſſequi poſſit, quam. l. nota quinimmo Par. de put. in tracta. prædicto hæc comprobando ſubdit, & ſi aliū ſuo

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

2 nomine faceret ludere ·|·.in pœnam incideret,citat tex tus, et gl.in.l.iurisgentium in.§.prætor ait.ff.de pact. in versi.senatusconsult.

1 *Sponsio facta,quod alter alterum in bibendo,uel edendo superabit improbatur tanquam inhonestam causam continens.*

2 *Interpratatio.l.quod in conuiuio.ff.de Alee.lusu, & Alea.*

3 ·|· ITEM quæro, sunt, qui crapula, uel ebrietate delectentur,ueniunt propterea ad sponsionem , quôd alter alterum in bibendo,uel edendo superabit,an rata sit sponsio? Prima fronte non improban.sponsionē uidebatur propter.l.quôd in conuiuio. ff de ale. quod tamen uerum esse nego, quoniā in sponsionibus illud præcipuum est,ut causa in sponsione deducta inspiciatur,an sit honesta , nec ne.d.§. siquis sponsionis. Quod autem conditio de qua agitur sit inhonesta,nemo est,qui neget,& probatur in.c.crapula. de uita, &
2 hone.cleri. ·|· &.l.quôd in conuiuio loquitur secundū Rof.qué citaui supra , ubi altercatio est inter aliquos. Ego enim aliquid affirmo , finge, quòd nauis, quæ ex Monte Diui Cyriaci inspicitur, est Gerinorum, tu negas,deponimus aliquid conuiuandi gratia, & delectationis,& uescendi,quod etiam sensit gl.in uer.permittitur.quæ uescendi gratia,& delectationis in ludis ueti tis sponsiones admittit.ait enim,si plura pūcta habueris,amittas portionem tuam,&, ut uides, licet lex illa in familia loquatur,doc.uescendi causa, & ut supra generaliter intelligunt, & uide Abb.ibidem , & glo.in.c. inter dilectos.in uer.conuiuii.extra de exces.præla.

1 *Conuentio illa frequens inter mercatores super mercium assecuratione aliquo dato,uel promisso,tenet, et ibidem de actione.*

1 ·|· ITEM quærit Pau.de ca.in.l.in naui sauphelli.ff.loca. promitto tibi decem si nauis mea mercibus onerata ad Petrum Anconitanum salua peruenerit,sin autem mearum mercium ualorem promittis mihi red

dere, an conuentio ualeat? & respondit ualere, idque probari ex ea.l.& de iure Pontificio non reperitur improbata, ut per Lauren. de rod. in trac. de usu. iij. q. iij. par. quem posuit in. c. consuluit. de usu. refert, & commendando probat Alex. in. d.l. a Titio. citatque Ioã. de ana. in. c. nauiganti. de usu. idem sentiẽtem, si enim merces, uel naufragio impetu uentorum, uel tempestate, seu alio casu perierint, ex quo tuo periculo merces suscepisti, non interueniente stipulatione aduersus te, qui promisisti actione oneris aduersi recte ago. Addo, quôd sententiam Pauli approbat Par. de put. in. d. trac. nu. 35. & citat Ros. in titu. de actio. one. aduer. & idem Seuerinus ubi supra nu. 21. & Pau. sententiæ assentitur Mat. ab affl. deci. ccclxxxix. Quam conuentionem nõ improbandam ego etiam puto, propter periculũ, quod promittens (uulgo Assecuratores nuncupati) suscipiunt, ad prædicta, quę habentur in. l. eos. C. de usu. & in titu. de nau. fœno. C. & ff. & maxime in. l. cum proponas. & in. c. fi. de usu. Et quoniam frequens, ac quottidianus est contractus huiusmodi inter mercatores si plus ocii aliquando nacti erimus, latius scribemus, solum his addam, quæ de actione oneris aduersi scripsit Ias. in. §. actionum. nu. 20. & in posteriori, ac superiori numero. insti. de actio.

1 *Sponsio facta si nauis in portũ Anconæ peruenerit, an dicatur peruenisse nauis quæ signa quædam ingressa fuerit.*

2 *Portus quis dicatur.*

1 ✠ VIDI etiam in patria mea spõsionem huiusmodi persæpe fieri, si nauis (finge Gerinorum) in Portum Anconitanum Calend. Martii peruenerit, in præstituta die nauis pręedicta ingressa est domum Veneris, quã nunc diui Clementis scopulos appellamus, dicebatur ex quo intra signa Portus peruenerat, in Portum uenisse, statim enim quôd signa ingreditur nauis, in Portu esse uidetur, quia oneribus datiarũ subiicitur, Ego autem contra respondi,
2 ✠ Portus enim dicitur conclusus

locus,quo importantur merces,& inde exportãtur, ut inquit Iuriscon.in l.portus.ff.de uerbo.signi.& Vero. in trac.de ser.rusti.prædio. in titu.de por.rub.xxviij. & ab huiusmodi propria significatione uocabuli non esse recedendum.l.non aliter.ff.de lega.iij.In re enim dubia melius est uerbis conuentionis seruire.l.j.in.§. is qui nauem.uer.in re dubia.ff.de exer.Nec enim illa signa, quæ quo ad datium Portum designare uidẽtur, Portum conficiunt, & quòd in datiis tantum ex causa ne fraus aliqua fiat,receptum est, ad alia contra significationem uocabuli non est trahendum.argu.l. quamuis.ff.de in ius uocan.

1 *Sponsio facta inter duos,quod nauis ueniet in portum Anconæ uel non ueniet si rostrata nauis uenerit quam uulgo galeonem appellamus uter uicerit*
2 *Nauis uerbum est generale .*
3 *Nauis nomen undæ descendat.*
4 *Qualitates,& accidentia, quæ rebus adduntur differentiã specificam non constituunt , substantialia uero constituunt .*
5 *Rostrum,quod naui apponitur magis est additamentũ,quod pars nauis.*
6 *Rostrate naues cur dicebantur:*
7 *Communi usui loquendi standum est.*
8 *Nauis describitur secundum usum loquendi.*
9 *Argumentatio ex diuersitatem nominum quòd sit fallax , & non semper procedat,idque exemplis declarat.*

1 ¶ ITEM quæritur Alexander mercator dicebat, triduo nauim in Portum Anconæ ex Asia uenturam, negabat Antonius,uenerunt ad sponsionem huiusmodi pecuniarum summa hincinde promissa , præstituto tempore uenit rostrata nauis , uulgo in patria mea appellatur Galeone, Alexander dicit se uicisse sponsionẽ, & ad promissos scutos agit,negat extitisse conditionem Antonius,quinimo defecisse,mutuis itaque factis petitionibus Antonius ex diuerso nomine se defendebat. l.si idem.C.de codicil.& addebat , si nauigium paruu-

lum,finge cimba,ſeu,quam uulgo marcilianam appel-
lamus,in portum Anconæ ueniſſet,nemo dixerit con
ditionem extitiſſe,ſcilicet,nauim ueniſſe,idque ſaltem
2 ex communi uſu loquendi. ·|· Dicebam uerbum nauis
generale eſſe,idque probari ex tit. C. de naui.nõ excu.
lib.xj.& ex.l.fi.ff.de fun.inſtru. In illis uerbis ſcapha
nauis non eſt inſtrumentum nauis, etenim mediocri-
tate non genere ab ea differt,de quo meminit Iaſ.in.l.
j.nu.67.ff.de acquir.poſſeſ. & ad rem facit.l.quemad-
modum.§.ſi nauis.& ſeq.§.ff.ad leg.aquil. &.l.j.in.§.
nauim.&.§.igitur,uer.quædam autem naues.ff.de ex-
ercit.& quòd Accur.ſcripſit in.l.j.in.§.qui ſunt igitur.
in uer.de exercitoribus.ff.nau.cau.ſtab. & demonſtra
ri euidenter poteſt ex alluſione, ſeu uocabuli deriua-
tione, ex qua propria uocabuli ſignificatio ſumitur.l.
pupillus.in.§.territorium.ff.de uerbo.ſigni.& no.in.l.
tugurii.eod.titu.& Bar.copioſe ſcripſit in.l.omnes po-
pu.nu.59.ff.de iuſti.& iur.& legitur in.l.ij.in.§.appel-
3 lata.ff.ſi cer.peta. ·|· ſiue aſſentiamus his, qui nauim a
no.uerbo,quòd eſt nato,deductum aiunt,ſiue frequẽ-
tioribus,qui Græcum uocabulum eſſe tradidere, ab il-
lis enim ναῦς μάνω, quod eſt fluo, quæ cũ de nauibus
4 tractabimus,latius attingemus. ·|· Dicebam ẽt qualita-
tes,& accidẽtia,quę rebus adduntur,differentiã ſpecifi
cã nõ cõſtituere ſubſtãtialia uero cõſtituere,quòd ue
ro diuerſitates & differentiæ,in qualitatib.&accidẽtib.
rẽ differre ſpecie nõ faciant, ſubſtantialia uero faciãt,
ſenſit Iuriſ.in.d.l.fi.de fun.inſtr.gl.in.l.fi.in.§.quoti-
es.in uer.anno.ff.de publica.notat Bart. in.l.j.nu.19.
ff.de actio.& obli.& notatur per eundem,& alios in.l.
ius ciuile.ff.de iuſti.& iure.facit.c.cum marte. & quòd
habetur ibi de celebra.miſſa. ubi accidentia mirum,&
5 non aliter ſubiectum immutant. ·|· Ad rem igitur no-
ſtram Roſtrum,quod nauibus apponitur,magis addi-
tamentum,quâm partem dicti nauigii eſſe,idquè iudi-
cio meo probatur euidenter in.l.malum.ff. de uerbo.
ſign.Et propterea dicebam nauim non immutatam ex
roſtro,unde & roſtratæ naues dicebantur,& conditio-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

7 nem extitisse. ·|· Et ex communi usu loquẽdi cui stan-dum est.l.librorum.in.§.quód tamen Cassius.ff.de le ga.iij.& per Bar.in.l labeo.ff.de sup.lega. & docto. in procœ.decretalium,& late diximus supra in par.j.prin cipalis tractatus. uer. secunda proponitur quæstio. & probat Deci.qui inter mercatores loquitur consil.vij.
8 nu.3.& pro tenui.Idẽ utique conceden. ·|· Aiunt enim mercatores,& nautæ ubi nauigium habet, hæc,quæ ti bi uernacula lingua subiicio,nauim appellari, castelli, balladori,gaggie,et uele alla quadra. Ex quibus appa-ret,siue de iure,siue ex communi usu loquendi, exti-tisse cõditionem,cum nauigium de quo agebatur prę-dicta omnia haberet,et rostri additamentum nihil im mutasse. Nec refert, quód diuersis appelletur nomini-bus,nam actio utilis,et actio directa, nomine differũt, et tamen idem et in substantia,et effectu censentur.l. actio negociorum gestorum.ff.de nego. gestis. et not.
9 Bal.in.l.ex leg.in prin.C.de leg. ·|· Item notarius diuer sis nominibus nuncupatur,scilicet,notarius, tabellio, seruus publicus,a seruiendo non a seruando dictus,ut in.l.generaliter.C.de tabu.lib.x.et in.§.cum autem.in sti.de adop.et in.l.ij.ff.rem pup.sal.fore.et tamen idẽ sunt,ut not.Abb.in.c.quoniam contra.in.iij.col.nu. 3.de proba.similiter primás,et patriarcha nemo nega-uerit esse diuersa nomina, idem tamen sunt, et eadem dignitas gl.in.c.corã.de in inte.rest.et in.c.j.xcix.dis. eodem ergo modo nauigium prædictum, et nauis. et his adde de huiusmodi uocabulo Galeone Soc.memi nisse in consi.lv.uiso instrumento.uol.iiij.

1 *Sponsio facta inter duos super quodam instrumento ostenden-do,uel non ostendendo ualet.*

HABES et sponsionem apud Mat.ab affl.decisi.
1 cccclxxxix.quam supra sæpius citauimus, ·|· conuene rant enim Marinus medicus, et Bactinus quidã si Ma-rinus ostenderet quoddam instrumentum factum in-ter eundem Bactinum, et sororem eiusdem, ac nepo-

tes, eidem Marino certum uini, seu frumenti numerũ tradere, & econtra, si Marinus non ostenderet quandã pecuniarum summam Bactino soluere, & respondit sacrum consilium sponsionem probasse, quia conditio habetur pro causa, & quoniam cõtrahentes sibi fidem astrinxerant, & dederant, non obstare, quôd pacto nudo esset facta, de quo uide, quòd supra diximus, in.ij. par. huius trac. uer. quid autem si pacto nudo.

1 *Sponsio facta super masculo, uel fœmina nascituro non est improbata.*

2 *Quid si pareret hermofroditum?*

1 ⁜ EX omnibus autem sponsionibus maxime omnium illa est in usu, super masculo, uel fœmina nascituro, uerbi gratia, si Minerua masculũ peperit Seius promittit decem Gaio, & econtra stipulatur Gaius, quã quidem sponsionem ualere, cum inhonestam causam non contineat. iuxta. §. siquis sponsionis. supra satis late probauimus.
2 ⁜ Vnde quæri posset si hermofroditũ pareret, cui comparandus Iuriscon. in. l. quæritur. ff. de statu homi. respondit eius sexum æstimandum, qui in eo præualet. Possem & super hac sponsione. q. subiicere, & alias proponere, quas consulto prætereo, cum haberi possit ex uariis. ff. titulis, & maxime ex tit. de uer. obliga. & de reb. dub. sat sit & regulam, & lumen non modicum tradidisse.

1 *Sponsio inæquali conditione facta, an posit infringi.*

2 *Remedium. l. ij. C. de rescin. uendit. non competit ei qui sciens, prudensque rem dimidio minus iusti pretij uendiderit.*

3 *A sententia fortunæ an possit appellari uide, & infra.*

4 *In contractu transactionis an habeat locum remedium. l. ii. C. de rescien. uen.*

5 *Ambiguæ causæ benigno atque naturalis iuris moderamine temperandæ sunt*

6 *Doctoribus aliquid obiter seu cursim dicentibus, & iuris articulos non disputand. non est admodum habenda fides.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

7 *Consuetudo mala num consuetudinis perdit,& dicitur usurpa-tio,et non est admittenda ubi est cõtra naturalem æquitates.*

8 *Fratres si diuidunt ad breuia,& sortis infœlicitate emergit in tolerabilis deceptio diuisio in melius est reformanda,& ibidẽ declaratur.*

9 *Læsio quomodo probanda sit in sponsione ratione dubij euentus,*

10 *Si id,quod in sponsione deductum est communi opinione erat indubitabile data læsione quæ relanti succuratur.*

QVAERO igitur facta est sponsio inæquali con-ditione,Alter enim ex contrahentibus si nauis gerina intra Calend. Maias in portum Anconæ uenerit pro mittit centum alter uero si non uenerit promittit de-cem,uel si Argentina capietur ab imperat. promittit
1 mille alter uero ·|· si non capietur a Cæsare promit-tit centum,& finge alia similia, an propter inæqualita tem doli mali exceptio cõpetat,quia ipsa res in se do lum habeat,cum enim petatur ex ea stipulatione quæ in se dolum continet,hoc ipso dolo facere uidetur qđ petit,ut dicit iuriscon.in.l.siquis cum aliter.ff. de uer. oblig.item rescindi contractum posse uidebatur ut in l.ij.C.de rescin.uen.contra facit quod legitur doc.no stros maxime in.l.a titio,& in.l.cum ad præsens & De ci.in consi.cxv.sponsiones inæqualibus conditionib. proponere,&sentire exceptione actorem remoueri nõ posse, quæ sententia ex illa uulgari regula probatur, scientibus fraudem fieri non uideri,cũ ergo ita ex cer-ta scientia contrahentes conuenerint rata debet esse conuentio,contractus enim legem ex conuentione ac cipiunt.ff.depo.l.j.§.si conuenerit unde Bald.in.l.ij. C.de rescin.uend.nume.vij.post Bart ait ei qui sciens
2 prudensque rem ·|· dimidio minus iusti precii uendi-derit remedio.l.prædictę non esse consultum quoniã sciens renuncianti comparatur,ut eleganter iuriscon. inquit in l.quæritur in.§.si uenditor.ff.de ædil. edict. probabilis etiam huiusmodi sententia uidetur quoniã propter incertitudinem rei de qua agitur seu dubium

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

euentum prætextu læsionis rescindi contractus non potest iuxta.l.lucius.in.§.fi.cum gl.ff.ad trebel. adde l.j.C.de pac.&.l.quôd debetur.ff.de pecu.l. fideicom misso.C.de transac.in illis uerbis non potest eo casu rescindi,tanquam circumuentus sis,cum pacto tali cō senseris facit.l.si ea.C.de usur.ubi propter incertum fructuum euentum rescindi placita non oportet. Accedit ad hanc sententiam quôd dicendum uidebatur de se tantum,ac sortæ quæri posse,sed sors superiorē non habet in hoc mundo,multas enim euoluit mutationes ut in.§.arripiat in auc.ut omnes obediant iud. pro,unde illud satyrici si fortuna uolet fies de consule Rhetor,si uolet hæc eadem fies de rhetore consul,

3 ·|· Adeo quôd Bal.in.l.fi.in princ.C.com.de leg.dixerit a sententia fortunæ appellari non posse sequitur ergo qui perdiderit,ei consulendum non esse,nec illud tacendum huiusmodi sententiam a consuetudine (qđ maximi momenti est)fomentum recipere dici posse, dicet forsan aliquis,& propius ad rem accedens, si alter ex contrahentibus esset deceptus ultra dimidiam illius dubij euentus rescindi sponsio posit, idque ex his quæ scripsit Bar.in.l.ij.numero.vij.C. de rescind. uend.inquit enim siquis est deceptus in cōtractu trās

4 actionis ultra dimidiam ·|· ualoris rei tunc.l.ij.locū nō habet,sed tunc locus est.l.ij.cum deceptio est ultra dimidiam illius quôd ualebat,ille dubius litis euētus citat glos.magnam in.l.per diuersas.C. mandati cuius sententiam complures doc.approbant,suntque & alij qui reprobant,ut late habes ex commentario Iaso.in l.si quis cum aliter sub nu.15.& seq.de uerb.ob.adeo quôd discerni facile non potest quid magis frequenti doc.sententia sit receptum,uide tamen Mat.ab afflic. dec.ccxx.in causa Ioan.&c.Dec.consi.lx.uiso themate numero.iiij.& Aymo.cra. consi.clj. neminem existimare uelis numero.xxvj. Alexandrini consi.lxxj. col.ij.& consi.cxlvij.col.iiij.ad fi.ego autem fremant qui uelint,dicam quod sentio puto enim in omni spōsionum genere de quibus in secunda parte huius tra-

ctatus differuimus, recte posse dici, quemadmodum in transactione componendo opiniones inquit Phil. cor. in consi. cxlvj. li. j. co. pe. & ante. quē sequitur Dec. in consi. cciij. & in consi. ccxvj. & idem Dec. probauit cō silio. ccccIxxix. nu. xj. in controuersia, & Alex. in citatis consiliis, & refert ac non improbat Pau. par. consil. xij. nume. 102. uol. ij. transactio ista celebrata, aut est deceptio ultra dimidiam iustę ęstimationis dubij euē tus litis in modico excessu & contractus transactionis rescindi non posfit iuxta glo. in. c. cum causam de emptio. & uend. aut est deceptio ultra dimidiam iustæ æstimationis futuræ litis, & dubij euētus in magna quā titate, & accedente enormi lęsione, contractus transactionis rescindi posfit, quæ distinctio in casu huiusmodi in difficili sequenda est arg. l. & hoc Tiberius. ff. de hære. insti. & quôd scripsit Anc. in consi. ccx. & Dec. cō silio. ccccxlv. in casu ad me transmisso, & hanc sententiam quotidie crescere, & incalescere uidemus, & suadetur ex his quæ eleganter imperator inquit in. l. non sine. C. de bo. quę lib. in hæc uerba consequens est in ambiguis atque legum diuersis interpretationibus titubātes causas benigne atque naturalis ‡ iuris modera 5 mine temperare ita etiam in proposita. q. respondeo, ut si in sponsione alter ex contrahentibus habita ratione ad dubium euentum in spōsione positum enormisfime deceptus esset, & rescindere cōuentionem, & fortius uti exceptione doli mali posfit, secus autem si deceptio ultra dimidiam esset in modico semper incer titudine euentus considerata, facit tex. in. l. si iactum. ff. de actio. emp. in illis uerbis, incertum huius rei æstimandum est, ubi notanda sunt uerba Acc. quæ ad rē de qua igitur ualde congruunt, ait enim æstimatio fit ex uerisimili quantum capi potuerit idque inspicitur ex eo quod capi consuetum est, quod si quis absurde hoc a nobis dici putauerit cogitet longe absurdius cō stitui huic magnæ inæqualitati non esse aliquando cō sultum, ut inquit iurisconsultus in. l. ita uulneratus. ff. ad legem aquiliam, nec mouere quemquam ualde de

bet quod doctores passim sponsiones conditionibus inæqualibus proponant, & ualidas esse tacite sentiant
6 ·|· Quoniam doctoribus aliquid cursim dicentibus, & iuris articulos non disputando non est admodum habenda fides, ut inquit Ias. in consi. clj. col. iij. uol. iiij. & Alci. ac Add. ad eum in tract. de præsump. in tertia par. reg. j. uersicu. quinquagesimoprimo, & ex his quæ habentur per docto. in citatis locis occurrent tibi responsa ad ea quæ in oppositum adduxi, nec consuetudo prædicta obstat potest enim negari extare cõsue
7 tudinem, ·|· accedit quod mala consuetudo num consuetudinis perdit, & dicitur usurpatio. c. consuetudinẽ xj. distin. & consuetudo rationabilis esse debet, ubi. n. est contra rationem, & contra æquitatem naturalemque rationem non est admittenda. c. fin. extra de consue. cum his quæ habentur per Roch. de cur. latissime maxime sub nume. 242. & in proposito art. quis est qui neget in enormissima læsione cõsiderata ut supra maximam æquitatem inesse responderi etiam potest his quæ scripsit Bal. in. d. l. fi. C. com. de leg. autoritate alia eiusdem Bal. & (ut aiũt) una manus nobis uulnus opeque feret, inquit enim idem Bal. in. l. maioribus. C. co
8 mu. ut. iud. ·|· si fratres diuidunt ad breuia, & sortis infœlicitate emergit intolerabilis deceptio diuisio in melius est reformanda, ut in. l. prædicta & l. ij. C. quãdo, & quibus quarta pars debe, subdit uerum esse nisi diuisio huiusmodi esset facta per iudicem & in rem iudicatam transiuisset, debuit enim appellare qui lædebatur, alias sententia reformari non potest ut supra si sæpius in integ. rest. pet. l. j. in illis uerbis appellare debuistis si uobis sententia displicebat, sed quoniam ut inquit Ias. in citata. l. si quis cum aliter col. antep. uer. quarto tenendo &c. huiusmodi dubium euentũ probare est per difficile, uide modum articulandi, & probandi traditum per Bar. in. l. si quis cũ aliter, & in. l. ij. supra citatis, & clarius & melius per Abba. in consilio lxiiij. uenio ad primum nu. iij. in. j. par. & quoniã cer
9 ta regula, ·|· ut uides tradi nõ potest hæc omnia in spõ

ſione quæ ad articulum propoſitum attinent diligen-ter & inſpicienda, & in cauſæ cognitione eſſe exiſtimo ſponſionem, & propoſitam in ea conditionem ſeu dubium euentum ſpectandam, uulgi opinionem communem, ac conicturas incerti euentus, & quod uerisimile eſt, ac conſuetudinem inueſtigandum, ſtatū perſonarum ac quare ad ſponſionem uenerint ac læſionē inſpiciendum ut ſupra iuxta ea quæ eleganter in ſimili notauit Abb. in citato cōſi. & Acc. in citata. l. ſi iactū & his perſpectis, & arbitrio ſubtilis, & docti iudicis perſcrutandis data ænormi læſione prout in transactiōe diſtinguendo dixi puto conſulendum eſſe. ſane & illud uidetur concedendum quod ſi ſponſio ſeu id qđ

10 ·|· in ſpōſione deductum eſt communi opinione erat in dubitabile etiam ſi aliter poſſet contingere, data ęnormi læſione quærelanti conſulatur idque arg. glo. ſatis notandæ in. l. ſi ea lege. C. de uſu.

1 *Sciens conditionem que, in ſponſione deducitur ſi aliquem ad ſpōſionem dolo malo traxit quomodo conſulatur circumuen.*

2 *Mercator ſciens biduo aut triduo proclamationem fieri quo frumentum uilius uendi præcipietur ſi ob id tacens frumentum uendidit ad id, quod intereſt, emptor contra eum poteſt agere*

3 *Dolus si dat cauſam contractui decepto conſulitur etiam ſi deceptio ſit intra dimidiam.*

4 *Crimen ſtelionatus obiici poteſt his qui ſcientes conditionem in ſponſionem deductam dolo malo ad ſponſionem aliquem inducunt.*

1 ·|· ITEM quęro Vincentius ſciens Lucretiam iam fœminam peperiſſe diſſimulato partu, Sempronium huius rei penitus ignarum ſuper partu naſcituro ex dicta Lucretia ſponſione prouocauit, & in æquali conditione forſan, ut ipſum alliceret, fœminam parituram dixit, facta eſt ſponſio, uicit Vincētius, qui in certa erat uictoria, & certior factus ſponſionem fecit, Sempronius pręſenſit, & dicit ſe per machinationem obligatum. Reſpondi in hoc ipſo Sempronius circumſcriptus eſt,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ut sponsionem faceret, & propterea ex quo stipulatio interuenerat iuris subtilitate obstrictum, doli tamē exceptione uti posse, ut in. l. siquis cum aliter. ff. de uerb. obli. & in. l. dolo. C. de inuti. stipu. & hoc ne ullis malitia sua sit lucrosa, ut ait Iuriscō. in. l. j. ff. de dolo. ·|· Putoque ubi sciens quis dolo aliquem ad sponsionē traxerit, etiam pro eo, quôd interest, teneri. Idque argu. eius, quòd scripsit Bart. in. l. quæro. ff. de actio. emp. ait enim, Præses quidam prouinciæ, in ulteriorem familiaritatem mercatorem magnum admiserat. Is præsensit ab eo decretum iam factū, quôd biduo, aut triduo præscribetur, & publicabitur, eoque præcipietur uilius frumentum uenditum iri, Vendidit igitur statim mercator frumentum, nec emptorem certiorem fecit de ordine dato, & modo, seu decreto iamiam publicato, putat Bar. post Guig. ad id, quôd interest, contra mercatorem agi posse, cuius sententiam alios referendo probat Ludo. Ro. singu. cclxxxij. Num quid si sum, addo Bar. in. l. contra legem. ff. de leg. & Pau. in. l. fin. in fi. ff. de actio. emp. hic enim legi fraudem fecit. l. fraus. ff. de leg. si enim decretum emptor sciuisset, utique uerisimile est frumentum, quod uilius breui erat uendendum carius non emisset, addo ad. q. Deci. in cōsi. cxv. & quę recentiores interpretes scribunt in. l. statu liber. ff. de quæstio. nu. 17. ·|· Nec in præmissis quærendum uideatur, an deceptio sit ultra dimidiā iusti pretii, cum ubi dolus contractui causam dat, etiam si intra dimidiam sit deceptio, & consulendum, & succurrendum sit decepto, ut notabiliter scribit Abb. in. c. in ciuitate. num. 6. de usu. post Io. cal. in. c. nauiganti. eod. ti. Ego amplius arbitror in proposita. q. Vincentio crimen stellionatus obiici posse, quod obicitur iis, qui dolo quid fecerint. l. iii. ff. de crim. stel. ·|· Vidique in quendam, qui dissimulato partu mulieris, quæ iam pepererat ad sponsiones complures dolo malo induxerat, seuerius animaduerti, et uide. d. l iij. circa fi. ff. de crim. stel. & quod dictum est in proposita sponsione, idē in aliis similibus dicito.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

1 *Sponsio si est facta inter duos. ut puta in currendo, si alter recusat agi potest aduersus recusantem.*

1 ITEM quæro, facta est sponsio inter te, & me, finge in luctando, currendo, saliendo, uel hastam iaciendo, aut simili alio modo: recusas ad certamẽ uenire, an agere possim tanquam uicerim? Respondi utique posse, ut dicit Accursi. in. l. si rem. in. §. fi. ff. de præ. uer. ubi Bar. idem probat, & subdit si aduersarius in certamen ueniret, licet facere quicquid potest, ut uincat, et alius succumbat, ut in. l. in executione. in. §. fi. & ibi notatur. ff. de uerbo. obliga. & refert, & probat Pau. parm. consi. xxxi. omissa. &c. num. 6. uol. j. Idque scire ualde expedit in partibus illis ubi singulare certamen admittitur, & commendat ad quæstiones duelli dirimendas, habes de hoc in pluribus tract. de duello. ad quos confugias. Sed quo ad. q. propositam uide etiam Bart. in. l. si oleũ. ff. de dolo. Ex cuius uerbis. q. decisam habes, & meo iudicio posset induci tex. in. l. si iactum rhetis. ff. de actio. emp. ubi si iactum rhetis emero, et iactare rhete piscator noluit, incertum huius æstimandum est. Addo Pau. de ca. in. l. illud. in. §. si cuius. nu. 3. ff. de trib. ubi post guig. inquit si actum est inter titium. & meuium. ut qui alium cursu præterierit lucretur decẽ, seu uter cursu currendo superatus fuerit soluat decẽ, si meuius recusaret currere ad decem tenetur, ex quo enim per illum stat, pro impleta habetur conditio, idque arg. illius. §. facit tex. in. l. in iure ciuili. ff. de cond. & demõ. & Reg. in iure ciuili. ff. de reg. iu. ubi dec. sub nu. vi. idem probat. & adde Ias. in dicta. l. si rem.

1 *Dolo facere non uidetur qui fraudem excludit.*

2 *Captatio uerborum, quod admittatur in spõsionibus secundum Alciatum quem improbat ex pluribus.*

3 *Captiones æquitati, & bonæ fidei contrariæ sunt, & captiosos modos lex improbat.*

Illud

1 ·|·ILLVD postremo quòd Alciatus scribit in tra ꝯta. de præsump. in. iij. reg. uersi. xxvij. nume. iij. referendum est ait. n. dolo facere non uidetur qui fraudem excludit. l. cum pater in. §. titio in fi. ff. de leg. ij. fraudem enim fraude repellere cōcessum est, is enim dolus bonus & solertia, non malus dicitur. l. j. in. §. non fuit. ff. de dolo, & hoc facere subdit ad istas spon-
2 siones quæ fiunt ·|· quotidie ludendo in quibus ex natura actus uidetur licita esse captatio uerborum, & sunt stricti iuris. l. si rem in. §. fi. ff. de præsc. uerb. hæc ille, cuius sententiam intelligendam sentio in uerbis captare licere in huiusmodi sponsionibus dummodo dolus causam sponsioni non det, & secundum ea quæ proxime scripsimus in uer. quæro igitur facta est sponsio &c. & uersic. item quæro Vincentius sciens &c. Addo quòd Alc. sententia etiam, ut supra intellecta adhuc dubitabilis redditur præcipue inter mercatores, tum ex his quæ habentur per Bar. in. l. si fideiussor in §. quædam & in. l. quintus. ff. mand. & his quæ in ultima parte dicemus principalis tractatus, tum etiā quia bona fides in his qui plurimum negociantur ualde requiritur secundum Bal. in. c. si pro debilitate de offic. deleg. quem bene censuisse scripsit Ias. in. l. iurisgentiū in. §. sed cum nullo numero. xj. ff. de pact. &c. facit. l.
3 bonafides. ff. dep. ·|· huiusmodi autem captiones æquitati, & bonefidei contrariæ uidentur, cum nil sit tā cōtrarium bonefidei quam fraus, accedit quòd captiosos modos lex improbat. §. sed quia insti. de fidei. hæred. & facit ad rem. l. cum aquiliana. ff. de transact. & quod bellissime iuriscon. ait in. l. pe. ad exhibendam in illis uerbis non oportere ius ciuile calumniari, & uerba eius captare, & quoniam quotidianum, & frequens est ut contrahentes se in uerbis captare in sponsionibus quærant, quæ scripsimus diligenter notato.

1 *Qua actione ex sponsione agendum sit dis putat, & decidit.*
2 *Locus Ciceronis in Oratione pro Pub. Quintio in principio, ac fine declaratur scilicet an sponsio sit actionis nomen*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

3 *Veteres iuris consulti aliquando errarunt, & imperatores ab imperatoribus nonnunquam corriguntur.*

RELIQVVM est declarare qua actione ex
1 sponsione agendum sit, ·|· dicet aliquis actione ex spõ so agendum esse, indicat Ciceronis locus in oratione pro P. Quintio quam orationem habuit apud Caium aquilium nobilem iurisconsultum, & sponsionis iudicem sponsionem inquit Quintius facere maluit, fecit
2 te ·|· iudicem Cai Aquili, sumpsit, ex spõso egit in hoc summa iudicij causaque consistit, & ita Budeus sensit in annotationibus in pandectas pagi. xxxiij. breuiter tamen dicendum puto distinguendumque esse inter sponsionum genera, ut in secunda parte huius tractatus diximus, in primo enim sponsionis genere si pignora fuerunt deposita penes tertium partibus præsentibus, directa præscriptis uerbis contra tertium actio cõpetit, irritum enim uidetur pactum cum sequestro, ut restituatur mihi pignus si uicero, si uero partibus absentibus pignora sunt deposita, utilis actio præscriptis uerbis, locum habet, depositum enim fuit pignus per dominum ea lege ut si uincerem mihi daretur argu. l. si cum uenderet. ff. de pigno. ac. iunc. l. publia. ff. depo si. prædicta eleganter scripsit Pau. de cast. in cita. l. si rẽ in. §. siquis sponsionis. ff. de præscrip. uerb subdens ad pignus per me depositum actione præscriptis uerbis agere me etiam posse, tradidi enim ut mihi restitueret sequester si uincerem, unde innominatus contractus est quod & idem Pau. in princ. d. l. si rẽ & in. l. si apud eo. tit. probauit.

In secundo uero genere clarissimi iuris est ex stipulatione duas proficisci actiones tam conditionem certi si certa est stipulatio quam ex stipulatu si incerta, ut dicit impera. insti. de uerbo. obligat. in principio, & ibidem uide glo. & doc.

In tertio uero sponsionum genere, & ubi pacto nudo fit sponsio dic ut in. l. cum nota. C. de transact. &. l. naturalis. §. i. ff. de præscri. uerb. & ut late supra dixi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

mus in ea parte in qua quot ſint ſponſionum genera diſſeruimus uerſic.ſed bellisſime quæri poteſt &c . & quæ ad hunc locum attinent, illinc aſſumes , tantum enim addo Iaſ.in rub.ff.de præſcr.uerb. nec quēquā Ciceronis locus moueat intelligo enim ex ſpōſo egit hoc eſt actione,quæ ex ſponſione proficiſcitur , ſimilis eſt expoſitio Accurſij in.l.certi conditio.ff.ſi certū pet.& ſolent iuris interpretes plerunque dicere actionis nomen non eſſe.ut in actione oneris aduerſi in.l. in naui Sauphelli.ff.loc.de quo tamen Pauli commētarios ibidem uide,& quæ ſupra diximus in quæſtionibus,uerſi.item quærit Paulus de caſt.& hanc interpretationem ad Ciceronis locum probare poteris ex his quæ etiam notantur inſti.de actio.in.§.item ſiquis in fraudem.& pro hac ſententia ac interpretatione locus ſeruii Sulpitij eſt,relatus a Gellio noc.act.lib.iiij.cap. iiij.illic enim ita ſcriptum eſt.Sponſalia in ea parte Italiæ quæ latium appellatur,hoc more atque iure ſolita fieri ſcripſit Seruius Sulpitius in libro quem ſcripſit de Dotibus qui uxorem inquit ducturus erat, ab eo unde ducenda erat ſtipulabatur eam in matrimoniū ductum iri,qui daturus erat itidem ſpondebat,is contractus ſtipulationum promisſionumque dicebatur Spōſalia,tum quæ promiſſa erat ſponſa appellabat qui ſpoponderat ducturum ſponſor, ſed ſi poſt eas ſtipulationes uxor non dabatur,qui ſtipulabatur ex ſponſa agebat,iudices cognoſcebant,& reliqua. Hic ergo locus clare demonſtrat ſponſionem nomen actionis nō eſſe moris enim fuit ueteribus,ut iuriſconſultus ait in l.ij.ff.de ſponſ.ſtipulari,& ſpondere ſibi futuras uxores unde ex ſtipulatione agebatur ſi interuenerat. ſed & ſine ſtipulatione nudo conſenſu ſponſalia poſſunt contrahi,ut in.l.iiij.in.l.ſponſalia,&.l.fi.eod.tit. ſponſio enim eſt omnis ſtipulatio promisſioque. Et ex his etiam liquet Acc.forſan erraſſe qui in.l.ij.ff de ſpōſ. inquit ex hac ſtipulatione non reperio agi. Non enim ſeruij Sulpitij relatum locum a Gellio legerat,ſed cādide lector quia ſeruij Sulpiti liber non extat,& illo ac

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

aliis ueterum iuriconsultorum , maxima. ſ. legum & ex Romani candoris iactura, caremus, in articulo per legē, quæ Bal. ibidem ac Bar. & plerique alii in. l. titia. ff. de uerb. obl. ſcripſere, nos ut ad rem redeamus Ciceronis locum exponendum, ut ſupra putamus, ex ſponſo egit hoc eſt ex ſponſione, & promisſione. Et illud in eodem loco placet adnotaſſe, uel reſtituendum Ciceronis locum eſſe, ut non ex ſponſo, ſed ſponſu legēdum ſit. ſponſus enim ſponſus ſponſui quartæ declinationis pro ſponſione, & promisſione ueteres utebātur, ut patet ex ſerui Sulpitii loco, uel dicas declinandum eſſe illud nomen apud Ciceronem ſponſus ſpōſa ſponsum.

Hæc de ſponſionibus attigiſſe ſufficiat, in quibus ſi quid boni excogitauimus, quod ad dirimendas lites,
3 publicamque utilitatem pertineat, & publice expediat id omne Deo opt. max. referendum. Sed ſi diſertisſimus lector in aliquo nos erraſſe perſpiciet benigne corrigat, & boni quæſo conſulat lucubratiōes noſtras & cogitet etiam ueteres iuriscon. nonnunquam erraſſe, & Imperatores ab imperatoribus aliquando correptos fuiſſe. Vale.

FINIS TRAC. DE SPONS.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

CLARISS. IVRIS CONSVLTI BENVENVTI STRACCHAE ANCONITANI DE NAVTIS, NAVIBVS, ET NAVIGATIONE, TRACTATVS.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

BENVENVTVS STRACCA REVEREN DO AC ILLVSTRI ROBERTO NOBILI. S.P.D.

MINIME (*ita me Dij amẽt*) *miror, si omnes literati uiri quibus familiariter uteris, uirtutes narrant tuas, ad cœlum te ferunt, et maximam expectationem de te conceperũt periculum enim in latinis græcisque literis & musicis fecerunt, quæ liberum scire æquum est adulescentem, & merito te solertẽ dederunt, & quale ingeniũ habeas omnibus est indicio oratio tua, et cum ego met mecum isthæc cogito, tanquam ex alta specula optatam ab Illustri parente tuo Cardinalatus dignitatem te citius assecuturum uideo, et christiane Reip. cum per ætatem licebit, maximo adiumento futurum, et si, ut debes et in animo est, ad leges nostras citius te retuleris, iurisconsulti Neruã filium facile superaturum, qui annis decem et septem natus publice de iure respondit. Habes nanque præceptores optimos doctissimosque uiros et famæ haud obscuræ Nicandrum Toletanũ Didacum lusitanum, et Dionysium, habes ætatem oportunissimam, etenim in græcarum latinarumque literarum studio tantum profecisti quantum ea ætate nemo unquam alius habes parentem tui cupidum atque amantissimum, et qui te semper ad bona studia hortatur et monet, ut hoc unum timendum sit ne tibi ipsi desis, quòd si tibi non defueris dubitãdum non est quin opinioni hominum atq; expectationi, quam omnes de te conceperunt respondeas, et ea quæ prædixit Benuenutus facile succedant, et nosti auribus dare nõ solere, qui tibi tractatus quos edidit de Nautis, Nauibus, et Nauigatione dedicat, quos amicissimorum mercatorum iussu citius quam decreuerat foras dare coactus est, speratq; aliquando a te lucubrationem suam probatum iri, cum materia noua sit et quottidiana, et a maleuolis defensum iri, Munusculumque suum et si paupertate uilescat sua, gratum tamen futurum, tum propter comitatem tuam tũ quia a cliente Benuenuto proficiscitur qui te uita propria chariorem habet. Vale.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

CLARISS. IVRIS

CONSVLTI BENVENVTI STRACCHAE ANCONITANI DE NAVTIS, NAVIBVS, ET NAVIGATIONE TRACTATVS.

1 *Mercatura in nauigatione ualde uersatur.*
2 *Tractatus de nautis diuisio in sex partes.*
3 *Nautæ uerbum generale est, & omnes continentur, qui nauis nauigandæ causa in naui sunt.*
4 *Archigubernius classis præfectus dicitur.*
5 *Magister nauis est cui totius nauis anchora mandata est, & generaliter qui dicantur magistri ibidem dicitur.*
6 *Nauarchus princeps nauis dicitur.*
7 *Nomina græca ætimologiam latinam non recipiunt.*
8 *Nauarchi iure militari testari possunt.*
9 *Trierarchus præfectus trieris hoc est triremis dicitur,*
10 *Proreta dicitur qui proræ insistit, seu proræ præfectus est.*
11 *Nauicularij qui sint.*
12 *Dietarij sunt qui in nauibus custodiæ gratia proponuntur.*
13 *Lintrarij qui sint, & lintres.*
14 *Mesonauta uilis mancipij nomen.*
15 *Remiges hi sunt qui remos agunt.*
16 *Exercitor quis sit.*
17 *Nauigantium tria sunt genera.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

DEI OPT. MAX.

IMPLORATO AVXILIO.

DE NAVTIS, NAVIBVS, ET NAVIGATIONE.

1 NECESSARIVM hunc titulum ad tractatum nostrum nemo est, qui nesciat. ·|· Quippe cum mercaturam in ipsa nauigatione ualde uersari uideamus. Vnde Horatius opinor.

Iactantem icarijs fluctibus affricum
Mercator metuens ocium, & oppidi
Laudat rura sui, Mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati. Et alibi.
Impiger extremos currit mercator ad Indos
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Videamus igitur prius de ipsis nautis, quorum opera nauigationes fit, & sine ipsis naues inutiles essent. Cum nauim agere ignarus nauis timeat, ut admonet Imper. inst. de iu.na.§.fi.et Iurisco. in.l.ij.ff. de sta.ho. idque etiam dignitas hominum suadet.l. iustissime.ff. de ædil. ædic. Et hoc ordine eundum est.

2 ·|· Vt primum uideamus de significatione uocabuli, uariisque nautarum nominibus, ac nauigantium generibus.

Deinde num hi locatores, uel conductores dicatur, culpam tantum, uel etiam casum præstare debeant.

Postea quibus ex causis culpa nautæ naufragium factum merces amissæ, seu deteriores redditæ a iure præsumantur.

Tum quomodo deducenda, probādaque sit culpa.

Post hæc quæstiones quasdam subiiciamus.

Nouissime, quibus actionibus agendum sit, breuiter disseramus.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

3 ·|· Inſcripſimus de nautis, quod uerbum, ut genera-
le elegimus. nam, ut Iuriſcon. inquit, in. l. j. §. qui ſunt
igitur. ff. nau. cau ſtab. nautæ appellantur omnes, qui
nauis nauigandæ cauſa in naui ſunt. Idem Iuriſcon.
ait in. l. uni. ff. furti aduer. nau. Omnium autem, qui
in naui uerſantur officia, & uocabula percenſere non
eſt noſtrum, nõnulla autem enumerare, de quibus in
iure noſtro fit mentio, non ab re erit. Habes in. l. Seius
4 Saturninus. ff. ad trebel. de archigubernio, ·|· & dicitur
archigubernius gubernatorũ princeps, uel claſsis præ-
fectus, legitur de magiſtro nauis in. l. j. in. §. magiſtrũ.
5 ff. de exer. ubi Iuriſcon. inquit, ·|· Magiſter nauis eſt, cui
totius nauis anchora mandata eſt, & uide quid de ma-
giſtris nauium Imperator dixerit in. l. quoties. C. de
nauf. lib. xj. Et generaliter cui præcipua cura rerum in
cumbit, & qui magis, quàm cæteri diligentiam, & ſolli-
citudinem rebus, quibus præſunt, debent, hi magiſtri
appellantur, ut inquit Iuriſcon. in. l. cui præcipua. ff. de
6 uerbo. ſignific. ·|· Legitur etiam de nouarcho in. l. cum
nauarchorum. C. de nauic. lib. xj. & id ſignificat quod
princeps nauis. Nec recipio, quòd Luc. pen. ibidem ſcri
pſit legendum eſſe nauargorum, ſecundum Pap. ab Ar
go primo nauium ductore, & ſunt nauargi nauium ma
giſtri, cum nauarchi uocabulum a græco ſermone de-
7 ducatur, ·|· & abſurdum uidetur græca nomina æthi-
mologiam latinam recipere, ut eleganter inquit Gelli.
8 Noctium Atti. lib. vj. c. xij. ·|· & nauarchos iure milita-
ri teſtari poſſe non eſſe dubitandum, inquit Iuriſcon.
in. l. uni. ff. de bono. poſ. ex teſta. mi. ubi fit etiam men
9 tio de trierarchis, ·|· eſt enim trierarchus præfectus trie-
ris, hoc eſt, triremis, de quo uocabulo meminit Cicero
in Ver. Act. iij. Meminit de gubernatore, ac proreta Iu
10 riſcon. in. l. cotem ferro. in. §. dominus ff. de pub. ·|· Eſt
autem proreta, qui proræ inſiſtit, ſeu proræ præfectus
eſt, πρωράτης græce, ſeu πρωρεύς dicitur. De nauiculariis
& naucheriis crebra fit mentio in tit. de nauicu. C. lib.
xj. & aliis ſexcentis locis, de quibus uide Bud. in. l. j. ff.
11 nau. cau. ſtab. ·|· Inquit enim nauicularii nauium ſunt

domini,qui grę ce nauclerii dicuntur meritorias naues habentes,quos patronos appellamus. Tu uero dic,ut in tit.citato,& in.l.iij.in.§.negociatores.cum seq.ff.de iure immu.& adde,quæ diximus in.j.parte huius tractata.in nu.62.& quæ statim dicemus.Meminit etiam Iu
12 riscon.in ea l.j.§.qui sunt igitur.de dietariis. ⸸ & sunt quidam in nauibus, qui custodiæ gratia præponuntur nauibus,sunt & qui dietureos uocãt,& qui exponunt dietareos ministros in dieta deseruientes.Nec me præ
13 terit Alcia.dietureos legere,quasi custodes dietę. ⸸ Ex eodem loco habes lintrarios,& sunt lintrium exercitores,lintres autẽ sunt fluuiatiles naues, quæ remis agebantur. Ibidem de remige, & mesonauta fit mentio.
14 ⸸ Est enim mesonauta uilis mancipii nomen,ut mediastinus domi,qui uilissima quæque ministeria obit, ut Bud.eod.loco interpretatur.de quo uerbo uide.l.fin. eod.ti.& quôd Alcia.scribit lib.iij.dispu.c.xxj.ac etiã in parerg.cap.xliij.lib.j.& omnino uide Nic.Boe.deci.lvj.col.j.& similiter,&c.
15 ⸸ Remiges autem illos esse qui remos agunt, & remigandi ministerio mancipati
16 sunt,nemo dubitat. ⸸ Exercitorem etiam eum esse ad quem obuentiones,& redditus omnes perueniũt, siue is dominus nauis sit,siue a domino nauim per auersionem conduxit,uel ad tempus,uel in perpetuum Iuriscon.inquit in.l.j.in.§.exercitorem.ff.de exerc.Aliorũ qui in naui sunt nomina,& officia, habes ex relato Budei loco supra proxime.Et ex his, qui de nauibus scripsere,nos missa isthæc uocabula faciemus, & quæ utiliora sunt,attingemus. Ange.in consi.ccxc.thema tale
17 est,&c.non ineleganter ait, ⸸ Nauigantium tria esse genera.Primum eorum, qui piraticam prauitatem exercent, pessimum quidem genus hominum, ut in aut. nauigia.C.de fur.& in.l postliminium.§.a piratis.ff.de capt.de quibus quædam infra subiiciemus.Secundum genus nauigantium est, ex necessaria causa nauiculariorum,scilicet,qui annonæ Vrbis seruiunt,& delegatas species annonarias transferunt. Hi enim immunitatem a muneribus publicis cõsequuntur,nec concus-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ſiones perpeti debent, nec aliquod genus incōmodi, ſed uenientes, ac remeantes omni ſecuritate potiūtur, ut in .l. j. & toto tit. C. de nauicula. lib. xj. & .l. iij. §. negociatores. ff. de iure immu. Tertium nauigantium genus eſt, eorum, qui mercaturæ, merciumque, ſeu rerū aduehendarum cauſa nauigant, de quibus prætermiſſis primis duobus generibus uerba facturi ſumus.

SECVNDA PARS.

1 *Nautæ qui merces uehendas accipiunt, et ex hoc mercedē locatores dicuntur.*

2 *Mercatores qui pecunias uehendarum mercium cauſa dant conductores appellantur.*

3 *Locatores ex dolo & culpa tenentur.*

4 *Nauta qui certa mercede operas domino nauis locauit in ducenda naui de leuiſsima culpa tenetur.*

5 *Locatores de caſu non tenentur niſi aliud actum ſit.*

6 *Magiſtris nauium, & nautis caſum probare ſat eſt, & qui eorum culpa caſum eueniſſe aſſerit probare debet.*

7 *In examine peragendo naufragij partem citari non eſt neceſſe.*

1 NVNC ſciendum eſt, ✝ nautas, qui merces uehendas accipiūt, et ex hoc mercedem locatores dici, uel quia operas ad exportandas merces locāt, uel quia nauium uſum præſtāt.
2 ✝ Mercatores uero, qui pecunias uehendarum mercium cauſa dant, conductores appellari, ut latius dicemus infra, cum de nauibus uerba faciemus in uer. poſtquam de nauibus. nume. 1. & ſequen.

3 ✝ Deinde notandum eſt, locatores ex dolo, & culpa teneri. l. ſi ut certo. §. nunc uidendum. uer. ſed ubi. ff. commo. l. in iudicio. ubi glo. C. loca. §. qui pro uſu. ubi ſimiliter Accur. inſti. eo. et in reg. contractus. ubi etiam Deci. ſub nu. 28. de reg. iur. facit. l. nauta. ff. nau. caupo.

ſtab. quod tamen diximus quoad exercitorem, et nau tam admittendum puto, ut mercatoribus, iis demque conductoribus de dolo lata, et leui culpa teneantur.
4 ⁊ At magiſtrum nauis, & ipſum nautam, qui certa mer cede conſtituta operas domino nauis locauit nauigandi gratia, ſubdubitans tento dicere in ducenda naui, etiam leuiſſimam culpam, quam uocant, præſtare debere. Mouet me. l. ſi merces in. §. qui columnam. ff. lo. in illis uerbis. Idemque etiam ad cæteras res transferri poteſt. Item tex. in citato. §. qui pro uſu. ubi Accur. Chriſtoph. et Siluester notarũt, et ſcripſit Deci. ubi ſupra. Quibus addes, quod ex facto conſultus reſpondit Pau. ca. in conſ. cccclxxj. uiſo ſupraſcripto, & c. in. j. par te. qui tamen articulum non differuit.
5 ⁊ Rurſus illud adiiciendum eſt, locatores de caſu non teneri, niſi aliud actum ſit. l. opus quod in auerſione. ubi Bar. & . l. item quæritur. §. ſi nauicularius. et. §. ſi magiſter. uer. labeo ſi culpa caret non teneri, et in. l. maritus. et. l. ex locato. §. uis maior. ff. loca. faciũt, quæ ſcripſit Bar. in. l. ſi uno. in. §. item cum quidam. ff. eod. titu. et in. l. ſed et ſiquis. in. §. quæſitum ff. ſiquis cau. et ex facto conſultus etiam reſpõdit, ut ſupra Pau. de ca. conſi. cccclxxj. uiſo ſupraſcripto. in. j. parte. Et generaliter caſus fortuiti nemini imputantur. l. quæ fortuitis. C. de pigno. actio. et in. c. fin. extra de homi. Et uis uentorum, & aquarum magnitudines inter caſus fortuitos
6 annumerantur. l. cõtractus. ff. de reg iur. ⁊ Et propterea ſciendum eſt, magiſtris nauium, et nautis locatoribus caſum probare ſat eſſe. Qui enim nautarum culpa caſum eueniſſe aſſerit, illam probare debet. Nã, ut eleganter Sali. ſcripſit in. l. ſi creditor. C. de pignor. actio. quædam ſunt, quæ facile, et frequenter eueniunt ſine culpa poſſeſsionis, ut uis hoſtium, impetus aquarum, uis uentorum, et tempeſtates, et in his ſufficit probare caſum. Qui uero dicit culpa eius factum probare debet, et ita intelligit glo. ibidem. Quædam uero ſunt, quæ ſine culpa præſumpta facile non eueniunt, ut furtum. l. cum duobus. in. §. damna. ff. pro ſocio. Item in-

cedium, et in his, quia casus habet culpam annexam, et commixtam, is qui casum allegat, debet tale quid probare, propter quod culpa excludatur. Hactenus ille. Quam distinctionē Bart. prius notauerat in. l. si quis ex argentariis. in. §. prætor. ff. de eden. et frequēti doc. sententia est recepta, ut scribit Are. insti. quib. mod. re. con. ob. §. fi. et sentit Cor. consi. cccxviij. in. j. et. ij. col. uol. iiij. pro uecturali. &c. et idē præceptor meus Goz. testatur in cōsi. lxiij. quidam locauit. in prin. Sed quid longe uagor? lege speciatim cautum est nautis naufragium probare sufficere. l. secunda. C. de nauf. libro. xj. Cauetur enim ead. l. si nauicularius naufragium sustinuisse affirmet prouinciæ iudicem eius, uidelicet, in qua res agitur adire festinet, ac probet apud eum testibus euentum infra annum, et reliqua. Nec te moueat l. fi. eo. tit. quoniam et glo. et Bar. uitio, et culpa nautæ numerum frumēti dispersum, seu naufragium factum in ead. l. fuisse recte quidem interpretantur.

Postremo prædictis adde, quod elegāter inquit Bar. 7 in ead. l. ij. C. de naufrag. In examine peragendo casus, et naufragii partem citari, quæ in longinquis forsan partibus commoratur, non esse necessarium, idque mirabile esse, subdens sic posse intelligi. l. scire oportet. in. §. sufficit. ff. de excu. tut. in illis uerbis cuius fidem sufficit affirmare ex ipsa naturali iustitia. Et idem probat Io. de ana. in. c. excommunicationi. col. antepen. extra de rapto. et Præpo. in. c. rhodiæ. ij. dist. & placet Marsi. in singul. suis singu. xxiiij. clarum est in iure, et non improbat Deci. in consi. lxxxij. uiso processu. &c. col. j. et fi. quæ scire ualde expedit, ut nautis recte consulere ualeamus.

TERTIA PARS.

1 Culpæ annumeratur nautæ si nauiget uetito tempore, quod hodie ex consuetudine non seruetur, et quod sit tempus uetitũ.
2 Culpæ reus est nauta si aduerso tempore nauiget.
3 Nauta in culpa est quis post conuentum tempus nauiget.
4 Nauta modum in nauigando seruare debet, et culpa uacat si agit, quod diligens faceret.
5 Nauta si cum prosperior flatus inuitat sine causa in portu immoratur dimissa nauigatione damnum mercatoribus sarcire tenetur.
6 Culpa nautæ ascribitur qui recta nauigatione contempta litora deuia sectatur uisi iusta de causa rectam nauigationem non seruaret, et causæ enumerantur.
7 Nauis cum uentis committitur, non quo uult nauta, sed quo flatus impellit illuc est cursus.
8 Nauta qui propter illicitas exactiones publicanorum cursum nauigationis aliquantulum immutat, accusatur.
9 Nauta soluit uectigal pro naui, pro mercibus mercium dominus
10 Nauta tenetur ex locato si merces ex una naui in aliam deteriorem transtulerit.
11 Nautæ imputatur culpæ qui integram nauim non præstat unde tenetur si merces ex hoc deteriores reddantur.
12 Nautæ culpæ uertitur si plus iusto nauim oneret..
13 Culpæ nautæ arguitur si minus idoneis hominibus commissa est nauis.
14 Naufragium factum in dubio censetur propter suppositũ onus.
15 Culpa non caret nauta si per loca notorie non tuta nauigare uoluerit.
16 Lex uult unum quemque sapientem, & diligentem esse & ideo Natura homini, et rationẽ, et intellectum dedit ut ea utatur.
17 Culparum genera ueniunt secundum genera contractum.
18 Nauta notatur culpa si absque cautela ignotos homines in naui assumpserit, unde si mercium subreptio subsequatur tenetur dominis mercium.
19 Culpæ nautæ tribuẽdũ est qui cum per lacunas absque periculo nauigare potest spreta tuta nauigatione mari profiscitur.

20 Nautæ qui uenetias uadunt, & per lacunas tuto ire possunt si mari proficiscuntur non carent culpa.

21 Mare homini potenti, & crudeli comparatur.

22 Nauta a mercatoribus tenetur si illicitas merces in naui immiserit, & ex hoc omnes publicari contigerit.

23 Nautæ annumeratur culpæ si illicitis insignibus in naui sit usus & propterea merces ablatæ seu amisse fuerint.

24 Statutū Anconitanum prouidenter factum ne magistri nauium insignibus aliarum ciuitatum in nauigijs erigant.

25 Nauta qui piraticam nauim a uadis liberauit si postea a pirata cum naui captus fuerit ex merces perdiderit tanquam causam damni dans tenetur.

26 In culpa est qui nō prouidet, quod a prouidente fuisset prouisū

27 Personæ qualitas spectanda est.

28 Spectandum est, quod quis solitus et consuetus facere existit.

29 Piratæ militant instar catulorum in syluis, hostesque publici, et infames sunt, et militiam exercere non possunt.

30 Piratæ hostibus fidei, et principis comparandi sunt, possunt que impune depredari quia sunt ipso iuri diffidati.

31 Piratæ sunt latrones maritimi, & ter in anno ore pontificis excommunicantur.

32 Nautæ uitio, ac culpæ uertitur si non impetu uentorum, aut tē pestate coactus, sed imperitia in uada seu scopulos incidit, & nauim frangit.

33 Quam quisq; norit artem in illa se exerceat.

34 Nautis culpæ non uertitur si piscatores noctæ lumine ostenso ipsos fefellerint ut credentes se in portum recipere quasi sit ubi lumen cernitur in scopulos incidant.

35 Nauta in uitio est si non omnes ministros in naui necessarios adhibuerit qua de re sequatur naufragium.

36 Anconitani ciues non debent sinere piscatores poliporum tempore extra diui Clementis scopulos luminibus piscari, ne nauigantes decipiantur.

37 Magister nauis qui recusans ordinarium uectigal soluere portum non petit, si naufragium facit tenetur.

38 Anconæ laudes.

39 Exarmare. nauim est armamentis suis spoliare.

40 Verbum tumultuarijs de quo in. l. nauis aduersa. ff. ad. l. Rho.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

de Iac exponitur.

41 Nauis si culpa nauæ exarmari contigerit nautæ nil præstandum est, et si conuentum est nauim bene instructum esse, et propter mala armamenta nauis perierit nauta prestare debet dannum mercium ammissarum.

42 Nauea in culpa est si non ligauerit malis funibus, uel si ligauerit bonis funibus minus eum diligenter.

43 Dictio sed si aduersatur in iure, et in facto.

44 Ferraculum qui significet.

45 Interpratatio ad. §. item labeo in. l. quemadmodum. ff. ad legē aquiliam.

47 Interpretatio ad Paragraphum sed si fune rupto in. l. quemadmodum. ff. ad legem aquil.

46 Res inanimata non delinquit, seu culpam admittit.

48 Nauta est in culpa si mures merces roderint ubi felem non retinet.

49 Nauta damnum mercatoribus præstare debet quod euenit propter eius inimicitias.

50 Nauta si cum naui captus fuerit a pirata an præstare damnum dominis mercium teneatur.

51 Nautæ an culpa tribuatur si pluuiali aqua merces madefactæ, ex hoc deteriores reddantur.

52 Nautæ est in culpa qui contra uoluntatem domini portui alicui se applicuerit.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

SEQVITVR iuxta propoſitum ordinem, ut uideamus quibus ex cauſis culpa nautæ naufragium factum, merces ammiſſa, ſeu deteriores redditæ a iure præſumantur. Et hæc materia noua eſt, & nuſquam relata, item & utiliſſima. Vides enim nauigationẽ neceſſariam, ut ait Iuriſcon. in. l. j. ff. de exer. uides neceſſarium eſſe mercatores nautarum fidem ſequi, & merces eorum cuſtodiæ committere. Vides etiam naufragia quotidie fieri, & plerunque nautarum imperitia ſeu culpa id euenire, & miſeros mercatores merces amittere, qui huiuſmodi malis hominibus (quorum temeritatem, audaciam, & ignorantiam nemo eſt qui neſciat) merces uehendas mari tradunt, atque cõmittunt, Mercatorum igitur commodis, atque utilitatibus conſulere cupiens uarios, & diuerſos caſus adnotaui quibus in nauigationib. nautæ merito notari poſſunt, & culpa eorum oſtenditur.

1 ·|· Primum igitur culpæ annumeratur nautæ ſi uetito tempore nauigauerit, idoneum autẽ tempus ad nauigandum eſt a Calend. Aprilis in diem Calend. Octobris. l. quoties. C. de nauf. lib. xj. glo. in. l. qui petitorio. in fi. ff. de rei uendic. idque illa ratione ſtatutum puto, quoniam, ut inquit Imperator in. l. ciuitas. C. de offic. recto. prouin. tempore hyemis, & prohibitis menſibus nauigatio ſæpe periculoſa eſt, & ſemper incerta, quam rationem ſenſit Luc. pen. in ea. l. quoties. ſub num. 25. Verum Bar. in ea. l. conſuetudini ſtandum eſſe aſſerit, & in tempore legem illam nõ ſeruari, idque liquere in ciuitatibus maritimis, & idem inquit Veron. in trac. de ſerui. ruſtico. prædio. in rub. de naui. c. xxix. Ait enim VENETOS omni tempore nauigare, ego etiam Anconæ eandem. l. in tempore non ſeruari affirmo.

2 ·|· Culpæ reus etiam nauta dicitur ſi aduerſo tempore nauiget, & propterea ſi tempeſtatẽ merces, ſeu nauis perierit, illos teneri puto. l. utique. §. fi. ff. de rei uendi. & clarius in. l. qui petitorio. in. §. fi. co. tit. l. item quæ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ritur in.§.si nauicularius. ff.loca. glo. in.l. uult. C.de naufra.

3 ·|·Itē in culpa nauta est qui intra certum tempus nauigare promisit, & post tempus conuentum nauigat. ex eo enim, quòd nauigatio secundum conuentionē non est facta, traiectitiæ pecuniæ periculum ad nautam spectat.l. qui Romæ in. §. calymacus. ff. de uer. ob.ubi Bald.inquit, qui non nauigat debito tempore nauigat suo periculo, et de quo latius dicemus cum de nauigatione tractabimus.

4 ·|·Item sciendū est modum in nauigādo nautam seruare debere, ut nec omni tempestate contempta iter continuare cogatur, aut tam delicate nauiget, ut reprehensione dignus appareat. Nec enim cunctandum. immorandum ue, seu festinandum est, sed nautam maturare oportet, &, quòd in ueteri prouerbio dicitur σπεῦδε βραδέως. festina lēte nauiget igitur secūdū, quòd plerique eiusdem conditionis homines nauigarēt, habita ratione nauis, temporis, & locorum, & prout alii periti facerent, hæc colliges ex eleganti. §. continuus sito in.l.cum ita.ff.de uer.ob.culpa nanque uacat nauta si id agit quod diligens faceret ut scripsit Bar. in.l. quoties.C.de nauf.li.xj.quem refert, et probat uer.in

5 trac.de ser.Rus.præd.in tit.de naui. c.xxix. ·|· unde puto si cum prosperior flatus ad nauigandum inuitat demissa nauigatione sine causa nautæ in portu permanēt, si oneratæ merces pereant, uel deteriores reddantur, mercatoribus, et conductoribus ad sarciendum damnum teneantur, ad quòd induco, quôd bellissime Imperator ait in.l.fi.C.de nauicu.ubi inquit si iudices patiuntur tempore rectæ nauigationis naucleros in suo territorio cum onustis nauigiis immorari, & ipsi, & municipes punientur, adde.l.2. §. si non propter uer. si quis tamen.ff si quis cau.ubi iuriscon. in hæc uerba si quis cum posset non incidere in tempestatem, uel in uim fluminis, si ante profectus esset, uel tempore opportuno nauigasset ipse se arctauerit, causa cognita statuendum erit, ut exceptio nō prosit. Nec enim permit-

tendum est ei siquid sit quod imputetur causari tempestatem, uel uim fluminis, & reliqua, uide etiam Bald. in citato. §. calymachus. & in consil. cccxcv. pro domino. in fi. uol. ij, & Cor. peru. in consi. cclxxiij. uolu. j. nu. 16. & seq. uisis processu, &c. qui tamen prædicta non attigit, & comproba, quia rei periculum mora in morato rem transfert. l. cum res. in. §. fi. ff. de lega. j. & propius ad rem uide Accur. in. l. fi. in. §. si ea conditione. in uer. dolo. ff. ad leg. rho. de iac. Bar. in. l. si ut certo. in. §. sed interdum. ff. commo. Quę omnia contra magistros nauium, ac nautas faciunt, qui meretricum illecebris, atque delinimentis in portu detinentur, seu, ut aliquando uidi, dulcedine uini Anconitani in portu immorantur. Planè si nauta sine dolo, & culpa sua publice retentus fuerit, aut morbo impeditus non nauigauerit, aut nauigare distulerit, ex eo quòd sine dolo malo, & culpa eius nauis uitium fecisset, dic, ut in. l. fi. in. §. idem iuris. ff. ad leg. Rho. de iac. & in. l. ij. in. §. fi. siquis caut. & uidebis Bal. omnino in consi. ccclviij. quòd dominus Arnaldus. lib. ij.

6 ✝ Culpæ etiam nautæ ascribitur, qui recta nauigatione contempta littora deuia sectatur. Si enim ex eo, quòd solito itinere non est usus merces perierint, uel quia forsan a piratis deprędatæ, uel tempestate iactus, factus est, nauta tenetur. l. qui fiscales. C. de nauic. lib. xj. l. cum proponas. C. de nau. fœno. ubi late doct. scripsere, & ad prædicta uide Ange. in. l. penul. C. quæ res uendi non pos. & omnino Cor. consil. cclxxiij. uolu. j. per totum, uisis processu, & statuto, qui diffuse loquitur more suo, & super statuto Anconitano addes Iaso. in. l. j. num. 3. ff. siquis cau. & quod scripsit Bar. in. l. præsidibus. ff. de cur. pub. & latissime Nic. boe. deci. clxxviij. & primo nu. 32. ubi diuersorum autoritates citat, & his adde Aymo. cra. in consi. cxv. nobilis Guiglielmus. nu. 5. prędicta tamen declara, nisi iusta causa nauta motus rectam nauigationem nō seruauerit, uel quia reficiendæ nauis causa, quę uitium fecerat, & in qua ex tempestate unda penetrauerat, & merces corrumpebātur, uel

impetu uentorum,& tempestatis,uel metu piratarum, cum forte inter nauigandum piratas uidis. sed secundum Bal.& Sali.in citata.l.cum proponas.in fi.idque argu.l.ij.§.quid enim.ff.siquis cau.&.ff.de libe.cau.l. imo.&.ff.de publica.l.Cæsar.quæ probat Berta. in tra cta.de gab.in ulti.par. nu.58. Ait etiam Bald.in consi.
7 cccxcv.uol.ij.in prin. ‡ cum uentis nauis committitur non quo uult nauta, sed quo flatus impellit, illuc est cursus. d.l.Cæsar.quibus addes.l.fi.§.si propter necessitatem.ff.de publi.subiicit idem Bald. in citata.l.cum
8 proponas. ‡ idem iuris esse, ut nauta excusetur si hoc faceret causa conseruandi ius suum,quia uectigal erat illicitum, & fraudare non est peccatum. Cessat enim ratio.l.cum proponas.quæ dicit præcipiti auaritia,&c. Est enim consilium hoc,non auaritia, quia nemo tenetur iactare suum.ff.de probati.l.cum de indebito. Vnde infert si rex imposuit uectigal unius grossi pro singulis sarcinulis,& publicanus de facto accipit duos licitum est quocunque ingenio manus eorum aufugere, quia prædones sunt,& omne detrimentum,quod contingit ex hoc regi,uel fisco refici debet,per publicanos quorum uitio hæc eueniunt.ff.de libe. cau.l.igitur.in §.fi.Hæc Bal. quæ puto ualde notanda ad excusandū nautas,qui propter audaciam, atque temeritatem publicanorum plerunque coguntur cursum nauigationis aliquantulum immutare,quę sententia Bal.probabilis aliquando reddi potest,quia nauta non solum sibiipsi,
9 uerum,& mercatoribus consulere studuit, ‡ Nam pro naui nauta uectigal soluit,pro mercibus mercium dominus,ut per Bar.in.d.l.cum proponas.in fi.&.l.cum in plures in.§.uehiculum.ff.loca.Bart. & alii in.l.j.in §.hic titulus.ff.de pub.late Bert.in trac. de gab.in.vij. q.prin.nu.3.& seq.& ad quæstionem,ac nautæ excusationem uidebis,quæ scripsit Rapha.cuma.in consil.v. nauta quidam.&c.& contra ubi uectigal licitum esset, & ordinarium uidebis,quæ scripsit Aym.in relato consi.cxv.nobilis.

10 ‡ Agitur ex locato cum nauta si merces ex una na-

ui in aliam deteriorem tranſtulerit, ex quo enim nulla neceſsitate coactus minus idoneæ dedit naui, ſi merces cum naui perierint nauta tenetur ſecundum iuriscon. diſtinctionem in.l.fi.in.§.ſi ea.ff.ad.l.rhod.de iac.&.l.item quæritur in.§.j.ff.locat.ad quam.l.fi.uide Dec.in.c.ex ratione nu.19.de appel. Lau. Sylua. in tractatu de feu.recog.q.lxxxv.nu.ij.tom.vij.& adde quæ ſtatim ſubiiciam.

11 ‖ Culpæ imputatur nautæ ſi integram nauim nō pręſtitent, & propterea ad id quod conductorum intereſt tenetur.l.ſed & addes.§.j.ff.loc.l.tenetur.§.ſed ſi uas &.l.quicquid.ff.de act.emp.ff.de ædil. edic.l. proinde unde ſi merces deteriores factæ ſint mercatoribus tenetur iux.dictas.l.& not.per Bar.in.l.in rebus.§.item qui.ff.commo.facit.l.item quæritur in.§.j. ſupra adducto in illis uerbis aut ſi minus idoneæ &c. & uide l.ſi ſeruus ſeruum in.§.ſi mulier.ff.ad l.aquil.cum autem ſine dolo, & culpa nautæ tempeſtate ſuborta, uel aſpergine, uel quia merces in aliquo angulo iacebant, & unda penetrauerat, & propterea undatæ merces deteriores factæ ſint dic ut eleganter iuriſcon. reſpondit in.l.nauis onuſtæ.§.cum autem iactus.ff.ad.l.rho.de iact.& ibidem Pau.caſt.& adde.l.fi.§.idem iuris eo.titu.in illis uerbis ſi nauis uitium fecerit ſine dolo, & culpa nautæ.

12 ‖ Culpæ ac uitio nautæ uertitur ſi minus idoneis hominibus nauis commiſſa eſt. Vnde ſi nauis cū mercibus perierit, ſeu merces amiſſæ propter imperitiam miniſtrorum quia experientes, ac periti in naui non fuerint nauta tenetur.l.utique in fi.ff.de rei uend.ubi optimus textus uide.l.ſi ſeruus ſeruum.§.ſi fornacarius.ff.ad.l.aquil.in illis uerbis ſi negligens in eligendis miniſtris fuit, & ea.l.§.proculus, & in ſimili.l.quòd ſi nolit in.§.ſi mancipium.ff.de ædi.edic. adde glo.in l.uideamus.ff.loca.& quod eleganter iuriſcon. inquit in.l.item quæritur.§.ſi magiſter.ff.eod.in hæc uerba ſi magiſter nauis ſine gubernatore in flumen nauim immiſerit, & tempeſtate ſuborta temperare non potue

rit,& naue perdiderit uectores habebunt aduersus eũ ex locato actionem,hinc etiam Vlpia.in.l.j.in.§.magistrum in fi.& alibi ait cuius conditionis sit magister nauis nihil interesse,imputaturum exercitori qui proposuit,de se igitur quæri debet qui minus idoneis utitur ministris,& negligentia conductoribus obesse non debet,& his addes elegantem text.in.l.nam & seruius in.§.fi.ff.de neg.gest.in illis uerbis,sed etiam quôd imprudenter eum elegeris,ut quicquid detrimenti negligentia eius fecit tu mihi præstes.

13 ✝ Culpa etiam nautæ arguitur si plus iusto nauim oneret.l.uni.C.nequid oneri pub.l.qua actione.§.sed & si quis eum gl.in uer. sed si quis.l.si seruus seruũ.§.si mulier.l.si explagiis.§.in cliuo capitolino ubi Acc. in uersic.neque cum hominibus.ff.ad.l.aquil. qui insulam.§.qui mulas.ff.locat.ff.si quand.pau. fec. di.l.j.si propter loci,& uide Barto.in.l.publici.C.de cur.pub. Corset.in sing.suis in uer.onus.unde si ex hoc naufragium factum sit,mercesue perierint,seu deteriores redditæ nauta tenetur.fuit enim in ipsius nautæ arbitrio nauim non ita onerare , & a diligente ac perito nauta potuit prouideri ex nimio onere naufragiũ fieri.l. qui occidit.§.in hac.l.si putator.ff.ad.l.a u il. unde Luc. Penn.in citata.l.uni.nequid one.pub. elegãter inquit propter suppositum onus in dubio naufragium factũ
14 censeri,✝ quod subdit legem illam innuere,& arg.l.si seruus seruum in.§.si mulier.ff.ad.l.aquil. & citat gl. in rub.de nauf.C.eo.lib.& prædicta quotidiana sunt Nautæ enim plerunque lucri auidiores licet sarcinulis nauim onustam habeant,cum tamen ad alium portũ perueniunt excæcati lucro aliorum mercatorum sarcinulas in naui imponunt,& plus iusto onerant.

15 ✝ Culpa ẽt non caret nauta si per loca notorie nõ tuta nauigare uoluerit,finge enim notorium fuisse piratas esse,& in magno numero, & cum posset in portu manere maluisse cum maximo periculo nauigare , si igitur nauis capta a piratis fuerit, & merces ammissæ, nauta tenetur idque sensisse uidetur Bal.cõsil.cccxvi.

proponitur &c.vol.iij.citat.l.pe.in.§.nauem.ff.loc.ff.
pro socio.l.cum duobus ad fi.ff.de condi. ob cauf.l.si
pecuniam in fi.subditque satis elegãter, lex uult unũ
16 quemque ·|· sapientem & diligentem esse. Ideo nim
natura homini,& rationem, & intellectum dat, ut ea
utatur. Nec enim frustra natura hominibus hoc subli
me donum dedit ideo secundum contractuum gene
17 ra ·|· ueniunt culparum genera.ff.comm.l.si ut certo.
§.nunc uidendum, hactenus Bal.& eundem Bald.ui-
deas consi.cccxcv.pro domino Arnaldo uol.ij. nume
ro.6. Ad cuius sententiæ robur succurrit.l. qui petito-
rio in.§.qui re.ff.de rei uen.in illis uerbis culpæ autẽ
reus possessor est qui per insidiosa loca seruum misit si
is perierit, facit.l.iiij.ff.de dona.cau.mor.ibi aut per in
sidiosa loca iturus,& uere piratarum sunt insidiæ, ut
in.l.in rebus.ff.commo.& profecto dici posset in ciui-
lis nautæ audacia,& accidisse casum in ciuilis audacia
nautæ ubi per notorie non tuta loca nauigaret cũ pos
set in tuto loco immorari, totum tamen hoc religioni
iudicantis tribuendum puto, qui peritis adhibitis, atq;
nauigii genere inspecto, locis ipsis consideratis, & nun
ciis de piratis inspectis, ipsorumque piratarum nauib.
& potẽtia negocium dirimat,& uide.l. cum proponas
sæpæ adductam, & Bald.in cita.consi sub relato nu.
vj.& in fi.

18 ·|· Notatur etiam culpa nauta si absque cautela igno
tos homines in naui assumpserit,& si ex hoc mercium
subreptio est subsecuta nautam dominis mercium te-
neri crediderim, ex huiusmodi enim mala electione
culpa deprehenditur, ut tradit Corn.in citat. consilio
cclxxiij.nume.27.argumen.l.cum mandato in fin.ff.
de mino.§.fi.insti.pro soc.§.fi.in fi.inst.quib.mod.re.
contra obli.sed ego ad rem facere magis puto quôd in
quit iurisccon.in.l.fi.§.fi.versi.nam cum alienos cum
anteced.uersi.ff.nau.caup.stabu.in hæc uerba exerci-
tor tenetur culpæ suæ.s.qui tales adhibuit, nam cum
alienos adhibet, explorare eum oportet cuius fidei, cu
iusue innocentiæ sint,& reliqua succedat.l.uideamus

R 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ff.loca.ubi iurifcon.ait mihi itaque placet, ut culpam etiam eorum quos induxit præftet fuo nomine etiam fi nihil conuenit fi tamen culpam in inducendis admifit quòd tales habuerit uel feruos,uel hofpites , & ibidem uide gloff.& cum hæc fcripfiffem incidi in cōfilium Bald.nume.395.pro domino Arnaldo uolu.ij. proxime relatum qui fub nu.iij.idem probat, & citat. ff.nau.cau.l.fi.§. feruorum.ff.furt. aduerfus nau.l.j. in fi.&.ff.de pub.l.iij.

19 ·|· Eft & culpæ tribuendum nautæ qui cum per lacunas abfque periculo nauigare pofsit,fpreta tuta nauigatione mari proficifcatur.unde Sal.in.ij.C.de naut. fœno.ait non carere culpa nautas qui cum Venetias

20 proficifcuntur, ·|· &per lacunas ire tuto pofsint mari tamen proficifcuntur,inducit ea.l.cum proponas ad legem rhod.de iac.l.fi uehenda.§.j.citat & pulchrā gl. in.l.eos.ff.ad.l.cor.de fal.addo ego Bart.in.l. imperator.ff.de appel.qui inquit per tutiora itinera iter agendum licet longiora,& uide doc.maxime Iaf.in.l.j.ff.fi quis cau.& fubdit Saly.ubi fupra ratione effe quia homini potenti,& crudeli comparatur mare.l.j.ff. de do

21 na.cau.mor. ·|· & aduerfæ maris procellæ nemini parcunt,funtque inexorabiles precibus enim non flectūtur.& addes Bal.in confilio.cccxcv. non femel relato qui ait in culpa illum effe qui iter ab omni impedimento tutum facere potuit,& non fecit nil tamen citat. Item his addes tex.in.l.qua actione in fi.princ.ff.ad.l. aqui.in illis uerbis,uel negligentius per lubricū tranfierit.

22 ·|· Tenetur etiam nauta mercatoribus fi illicitas merces in naui immiferit,& ex hoc omnes publicari contigerit.d.l.cum proponas.C.de nau.fœno. & dic ut per docto.ibi,& in uariis locis huius tractatus hæc attigimus, & addes elegans Raphae.cumani confilium fub numero.v.

23 ·|· Annumerari culpæ nautæ puto non effe dubitandum fi illicitis infignibus nauta in naui fit ufus, & propterea merces ablatæ,feu amiffæ fuerint pro quo affu

mes quæ ſcribam infra cum de nauibus uerba faciam in uer. ſciendum eſt priuatos &c. quæ ad hunc locum attinét, & probari, ac ſuaderi poteſt, ex. l. cos. ff. de fal. in illis uerbis, & illicitis inſignibus eſt usus, quæ alias in maximi ponderis cauſa contra quendam magiſtrũ nauis inducebam qui cum inſignibus Anconitanis nauigare ſolitus eſſet, & iiſdẽ inſignibus naui onuſta mercibus e portu Anconitano anchoram ſoluiſſet profecturus per loca imperii tempore quo uigebat bellũ inter Cæſaream Maieſtatem, & Gallorum regem, Regis Gallorum inſignibus inter nauigandum eſt usus, captus a Nauarcho, ſeu præfecto claſsis imperii propter ea nõ ſine magno dãno, & detrimento mercatores iidemque domini mercium easdem recuperarunt, qđ damnum in ciuili audacia imo uerius temeritate magiſtri nauis eueniſſe aſſerebam, & propterea, & ſarcire, ac præſtare mercatoribus debere, facit. l. cum proponas non ſemel cita. Idque etiam probatam ex his quæ præceptor meus Pau. pariſ. ſcripſit in conſi. xliij. num. 69. & ſeq. uol. j. intentio &c. Vnde prouide Anconita
24 ni uiri decreto ·|· ſanxere ne magiſtri nauium inſignib. aliarum ciuitatum in nauigiis utantur.

Dicebam etiam cum quidam magiſter nauis inſulã quandam naui mercibus onuſta pleno uelo nauiga
25 ret, ·|· piraticamque nauim uidiſſet, in uada incidiſſe, & (ut uernacula lingua dicimus) nelle ſecche, quibus ſe extricare pirata non poterat, & uidens nauim prædictam tranſeuntem ſcapha nauis complures nautas oratum transmiſit uellet ſibi adiumento eſſe, ut nauis ſua a uadis liberaretur, at Magiſter nauis ſciẽs, & agnoſcens piraticam nauim miſeratione ductus dimiſſa nauigatione ſcapham nauis ſuæ cum hominibus trãsmiſit, itaque exoneratis armamentis piraticæ nauis leuãdæ eius cauſa, nauis tandẽ auxilio magiſtri nauis, & nautarum eius fuit a uadis liberata. quod ut primum factum fuit, pirata piratæ functus eſt officio, retentis enim hominibus nauis qui adiumento fuerant, ſub colore conueſcendi, retenta nauis ſcapha, & naui homi

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

nibus exarmata facile capta, merces fere omnes est de prædatas. Dicebam enim magistri nauis in ciuilem au daciam mercatoribus obesse non debere, sed sibi ipsi ut damnum mercatoribus pręstare teneretur. Idque suadebam ex.l.cum proponas pluries citata, & quia iu ris uulgaris regula est, eum qui causam, seu occasionē damni prębuit censeri damnum dedisse.l.ante.§.si cū seruum.ff.ui bo.rap.l.uideamus.§.fi.l.qui domum in fi.ff.loc.l.qui occidit in.§.in hac.ff.ad.l.aquil.& ex eo etiam in culpa censeri debet magister nauis, quòd nō

26 ·|· præuiderit id quod a diligente fuisset præuisum, ut iurisc.inquit in.l.si putabor.ff.ad.l.aqui.accedit quia

27 personę ·|· qualitas spectanda est.l.plenum in.§.equi tu.ff.de usu,& hab.cum his quę latissime scripsit Mar si.in rub.de proba.nu.xiij.& seq. spectandumque est

28 ·|· quod quis solitus,& consuetus facere existit.l.iij. in §.fi.ff.de eo quod cer.loc.l.item mella.ff.ad.l. aqui.& facit.l.si pecuniam in.§.si seruum maximi in uer.enim uero ff de cond.ob cau.&.l.cum duobus in.§. dānū. ff.pro so.accedat quod inquit Bal.in.l.i.C.qui bo.ce. pos in fi.ubi ait piratas militare instar catulorum in syl

29 uis nauigantiumque ·|· securitatem impedire, hostesq; publicos,& infames esse,& militiam exercere nō posse & idem Bal.inquit in.l.nauigia.C.de fur.piratas hosti bus fidei,& principis comparandos esse, & ideo posse

30 impune despoliari. ·|· Sunt enim ipso iure difidati, quē refert,& probat Ias.in consi.clxx.uol.ij.nomini Mag. colū.ij.et piratas latrones maritimos appellat.alua in c.j.§.nauigia de statu,& consue.contu.lib.eccl.& hu

31 iusmodi ·|· piratas ter in anno solemniter ore Pontificis excommunicari scribunt Io.an.& Abb.in.c. excōmu nicationi de rapt.et piratarum pessimum, et iniquissi mum genus hominum esse, et his nauigandi licētiam non solum interdictam, u rū diripi impunè posse pro pria quidem autoritate scribit Ang.in consi.ccxc.the ma est tale citat aut.nauigia.C.de fur.et.l.postliminiū §.a piratis.ff.de cap.et his adde quæ de piratis scripsit Vero.in auc.sed nouo iure.C.de ser.fug.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

32 ·|· Non esse etiam ambigui iuris puto uitio ac culpæ
nautæ uertendum esse qui non impetu uentorum aut
Tempestate coactus, sed imperitia in uada, seu scopu=
los inciderit, nauimque fregerit, & propterea mer=
ces uel ammissę uel deteriores redditę fuerint. Impe=
ritia enim culpæ annumeratur, Regula culpa. ff. de re=
gulis iu. reg. non est, eo. tit. in. vj. l. illicitas. in. §. sicuti.
ff. de offi. præsi. §. imperitia. instit. ad leg. aquil. & l. im.
peritia. ff. de reg. iur. Suadetur ex. l. j. in. § quòd si pro=
pter loci iniquitatem. ff. si quadr. pau. fecis. dica. Item
ex. §. Celsus. in. l. si quis fundum. l. item quæritur. §. si
nauicularius. &. §. si gemma. ff. loca. addo. l. si merces.
in. §. qui columnam. eod. titulo. Et generaliter si aliter
quàm dictum est ex imperitia cum merces perierint,
uel deteriores redditæ fuerint, iisdem iuribus idem re=
33 spondeo. ·|· Vetus est enim illud quam quisque norit
artem in illa se exerceat, nec enim quis nauclerium, aut
nautam profiteri debet si nauigandi artem ignoret,
cum & horum dicatur professio. l. cum nauarchorum.
C. de nauicula. lib. xj. ubi Luc. pen. Accedat, & illud,
quod legitur in. c. ante omnia. in fi. xl. dist. periculum
imminere prelato, qui nauem ecclesiæ regit, & remum
tenere non nouit, & his addiicies, quæ in. iij. par. princi
palis tractatus diximus nu. 27. & intellige prædicta, &
si uigilantibus nautis in uada nauis inciderit, nam si
nautis obdormientibus magis, magisque culpa argui=
tur. arg. l. si seruus seruum. §. si fornicarius. ff. ad legem
aqui. Illud tamen declarationis causa in proposita ma=
34 teria singulariter notandum puto, ·|· culpæ nautis uer=
ti non debere si piscatores nocte lumine ostenso, ipsos
fefellitur, qui cum in portu se recipere crederent quasi
portus sit ubi lumen cernitur, in uada inciderét, & nau
fragium facerent, idque ex eleganti. l. ne piscatores. ff.
de incen. rui. & nau. Presides enim ne in periculum na
ues, & quæ in eis sunt, deducantur, propter dicta lumi=
na diligenter curare debent, ut dicit Iurisconf. ead. l.
quod notét Anconitani ciues, qui polyporum, seu octi
pedum tempore piscatores luminibus piscari sinunt

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.1.22

extra domum Veneris, quem locum diui Clementis
35 ſcopulos appellamus. ·|· Facile enim nautæ dici poſ-
ſunt, ut credentes ſolitum lumen eſſe, quo portus de-
monſtratur, naufragium faciant.

Item quemadmodum nauta in uitio eſt, & culpę an
numeratur, ſi malis miniſtris eſt uſus. l. utique. ff. de rei
uendi. & diximus ſupra uer. culpæ ne uitio nautæ uer-
36 titur. ·|· Ita & ſi non omnes miniſtros in naui neceſſari
os adhibuerit, idque ſemper nauigii genere inspecto.
Si enim ex hoc naufragium factum ſit, & merces perie
rint, uel deteriores ſint redditæ damnum mercatori-
bus eſt ſarciendum, habes exemplum in. l. item quæri
tur in. §. ſi mgiſter nauis. ff. loca. De magiſtro nauis
qui ſine gubernatore nauim in flumen immiſerit, &
orta tempeſtate temperate nauim non potuerit, &
nauim perdiderit, ut uectores habeant aduerſus eum
ex locato actionem, et uide. l. i. §. non autem, ver. quid
enim ſi ad armandam. ff. de exer.

37 ·|· Ex facto etiam magiſtrum nauis dicebam culpæ
damnandum, qui cum naui magno numero frumenti
onuſta Anconam nauigaret, Antem domum ueneris
conſtitit, & portus ſigna ingredi per aliquos dies diſtu-
lit. Curabat enim cum publicanis paciſci ne ordinariũ
uectigal ſolueret, tum ratione minimi numeri frumen
ti, quod ad ſe ſpectabat, tum etiam nauis. Sub orta ita
que aduerſa tempeſtate ruptis, atque ſciſsis ancorarũ
funibus, & fluctuum, & uentorum impetu in opt. Im-
peratoris Traiani arcũ memorabilem impacta nauis,
& ipſam & frumẽtum perdidit. Hoc enim naufragium
non iuris ſui conſeruandi cauſam eueniſſe respondi
iuxta. l. i. §. quod ait prætor. ff. de incen. Rui. & nau. &
ut dicebat Bal. in dicta. l. cum proponas, & late dixi-
mus ſupra uer. culpæ etiam nautę aſcribitur, &c. quia
in facto proprofito per Bal. uectigal erat illicitum, ſed
ex præcipiti auaritia, & culpa magiſtri nauis, ut in. d. l.
cum proponas, & uide eundem Bal. cõſi. cccxcv. nu. 4.
38 pro domino. uol. ij. ·|· Eſt enim Anconæ uectigal mini
mum, ita ut difficile maritimum portum inuenias in

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

quo leuiora uectigalia ſint conſtituta,idque non auge
ri, quinimo nundinarum tempore imminui Anconita
ni ciues ſemper ſtuduerunt, quæ ciuitas ob egregiam
in S. S. A. ſummosque Pontifices inſignem fidem
maximis priuilegiis fuit decorata, iiſdemque de cauſis
ac (quod caput eſt) nunquam ſatis laudati portus cau
ſa innumerabiles gentes mercaturæ cauſa ciuitatem
frequentatur, quæ ciuitas (ni patriæ me amor fallit)
longe maioribus laudibus extollenda eſt quàm Iuriſ-
conſultiſſ. Vlpiani patria, quam ad cœlum ipſe tulit. in
l. j. ff. de cen. Sed, ut unde diuerteram redeam, ut ma
giſtrum nauis in culpa fuiſſe crediderim, mouet me,
quæ ſcripſit Iaſ. in. l. j. ff. ſiquis cau. et multa ex prædi-
ctis, ac quæ de periculo nauigationis diximus, et di-
cemus.

Habent naues, ut ſuo loco dicemus, inſtrumenta,
atque armamenta ſua neceſſaria. l. marcellus. §. arma-
menta. ff. de rei uend. l. naue. ff. de euic. l. interdum. ff.
qui potio. in pigno. habe. l. ij. §. j. ff. ad. l. rho. de iac. in
39 illis uerbis, aut ſi quid exarmauerit. ·|· Eſt enim exar-
mare nauim armamentis ſuis spoliare, ut malo, clauo,
anchora, & reliquis, de quo uide notabilem. l. expugna
tur. ff. de incen. rui. & nau. & habes ex eleganti. l. nauis
aduerſa. ff. ad leg. rho. de iac. ubi Iuriſcō. ait, tumultua
40 riis armamētis cōparatis &c. ·|· in quo obiter illud no.
ta uerbum illud tumultuariis inſciti exponi ab Accur.
ſignificat enim ſine præmeditatione raptim, et feſtinan
ter emptis, et facit tex. in. l. j. in. §. non autem. ff. de ex-
er. uer. quid enim ſi ad armandam inſtruendamue na-
41 uim. et. l. fi. ff. de fun. inſt. ·|· Vnde puto non ſolum nau
tæ ſarciendum non eſſe ſi nauis eius culpa exarmari
contigerit, ut inquit Accurſi. in citata. l. ij. §. i. in uerbo
conſeruatis. Verum ſi in conductione nauis bene in-
ſtructam nauim eſſe conuentum fuerit, de quo uide
Signo. conſi. cxcv. nu. 3. in quęſtione &c. & propter ma
la armamenta nauis perierit, nautam amiſſarum merci
um damnum præſtare debere. Finge enim ortam tem-
peſtatem cui mediocribus quidem funibus reſiſti po-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tuiſſet,& ruptis debilibus funibus, ac rudentibus naufragium factum uitio malorum funium, quis neget amiſſarum mercium damnum nautam dominis præſtitum iri?cum naufragium non ex marinæ tempeſtatis discrimine, ſed ex precipiti auaritia nautæ euenerit, qui armamentis neceſſariis nauim non muniuerit arg.l.cum proponas iam ſæpius cit.& in facto propoſito legi Ale.in.l.hoc amplius. §.i. &uer. neratius.ff. de dāno infec.ex cuius uerbis ac accur.ibidem in uer. damni quantum ad rem attinet ex tribus notari poſſe culpam naute col.legi.hi non ligauerit nauim, debuit enim præuidere uel uim fluminis, uel fluctus maris, itē si ligauerit,ſed malisfunib.iii.& ulti.ſi ligauerit bonis funibus minus tamen diligenter, ut quia bono ligno ligata forſan non fuerit ſeu firmis locis. Quæ ſingulariter notanda ſunt. Dicet aliquis ad uerbum obſtare.l.quemadmodum in.§.ſi nauis tua.ff.ad.l. aqui. in illis uerbis,ſed ſi fune rupto,aut cum a nullo regeretur nauis incurriſſet cum domino agēdum non eſſe. Reſpondeo uerba iuriſcon. intelligenda eſſe ubi tempeſtate aduerſa, & impetu fluctuum funis rumpitur, quod Acc. ſenſiſſe uidetur dum citat.l. fi.in. §.ſi propter.ff.de publi.& probatur ex eodem.§.nam in præcedentibus iuriſcon. notauit caſum culpa nautarum, deinde ſubdit,ſed ſi fune rupto.Quæ dictio, ſed ſi aduerſatur i iure,et in facto,ut notatur in.l.hoc amplius §.de his autem.ff.de dam.in fec.Conſequenter ergo. in dicto uer. interpretatio accipienda eſt, ut omnis culpa nautarum ceſſet, quæ culpa non ceſſaret ſi uitio debilium funium naufragium ſequeretur, ut probauimus,& hanc interpretationem maximæ experientiæ uir Alb. de roſa. ibidem innuit. Et quoniam in ea.l. quemadmodum. multa notabilia continentur, & quæ ualde ad rem(de qua eſt diſputatio) pertinent, idcirco quædam ad uerbum referre decreui, nec mihi uitio uertat aliquis,nam ſi noſtræ tempeſtatis iuris conſultorum parum latine dicta uerba referre ſolemus, quis dubitauit antiquorum iuriſconſultorū(qui legū uerti-

ces fuere (elegãtia, et lucci plena uerba referre ab urẽdũ nõ esse, uerba igitur iurisc. uiri domitii Vlp. hęc sũt. Si nauis tua impacta in meam scapham damnum mihi dederit, quęsitum est quæ actio mihi competeret, et ait Proculus si in potestate nautarum non id acciderit, et culpa eorum factum sit .l. aquilia cum nautis agendum, quia parui refert an nauim immittendo, aut ferraculum ad nauim ducendo, aut tua manu damnum dederis quia omnibus his modis per te damno afficior. Sed si fune rupto aut cum a nullo regeretur nauis incurrisset cum domino agendum non esse.

Item Labeo scribit si cum ui uentorum nauis impulsa esset in funes anchorarum alterius, et nautę funes præcidissent si nullo alio modo nisi præcisis funibus explicare se potuerit nullam actionem dandã.

Si nauis alteram contra se uenientem obruisset, aut in Gubernatorem, aut inductorem actionem competere damni iniurię Alphænus ait, sed si tanta uis nauis facta sit quæ temperari non potuit nullam in dominũ dandam actionem, si autem culpa nautarum id factũ fuerit puto aquiliam sufficere. Hactenus Vlpi. omisso et quidem cõsulto. §. item labeo. diximus enim supra in titulo de contrac. nu. 4. et seq. nonnulla ad interpretationem. d. §. ex quibus uerbis iurisconf. multa ex te colliges, nos pauca notabimus. Primum uides lapsum fuisse Accur. quòd in prima interpretatione super uerbo ipacta dixit. Nouit enim humanioribus literis uel mediocriter eruditus a uerbo impingo descendere impegi, impactum, ex in et pango, et significare impulsa elisa etc. Deinde nota inquibusdam codicibus non ferraculum, sed gubernaculum legi, non tamen congruit literæ si iurisc. uerba consideraueris. Habẽt etiã complures codices uerriculum quæ etiam lectio uidetur extranea, antiqua lectio est ferraculum, de quo uocabulo non legi al quem qui meminerit, et puto uerum esse quod .|. Accur. inquit instrumentum nauis esse non quòd eo nauis recte ducatur, ut ipse inquit, et
44 Alb. in dictionario suo testatur. nam instrumẽtum quo

gubernatur nauis, et recta ducitur non est ferreum, et appellatur gubernaculum, clauus, seu temo, et forsan sensit iuriscon. de quodam instrumento nautico quod Delphin aliter appellatur erat enim secundum quosdã ferreum contra uentorum impetum ad delphinis imaginem.

45 ·|· Rursus notandum est Floria. in uer. & nautæ funes præcidissent exposuisse in hæc uerba. Nautæ. s. alterius nauis in quam impulsio facta est, et propter id periit ipsa nauis, ita addit Ray. quæ interpretatio est contra iuriscon. uerba nam nautæ impulsæ nauis, nõ nautæ nauis in cuius funes impulsa est, funes præciderunt, quæ nauis in cuius funes impulsio est facta præcisis funibus fracta est dubitabatur an esset danda actio in nautas nauis qui præciderunt, quod negat iuriscon. si ui uentorum impulsa nauis nullo alio modo nisi præcisis funibus explericare se potuerit, & ex uerbo explicare demostratur iurisconsultum intelligendum, ut dixi, ac etiam ex uersicu. seq. idemque labeo ubi de naui piscatorum quæ in rhetia inciderit idem iuris esse dicitur si piscatores se aliter explicare nõ possent inciderint, præciderũt enim rhetia piscatores qui in rhetia inciderunt, consequenter intelligimus funes præcisos a nautis impulsæ nauis, nota tamen utrumque casum.

Item nota ex præcedentibus, et sequentibus ubi dãnum datur a naui culpa nautarum non solũ agi posse aduersus nautas uerum, et contra dominum nauis ut indicant iuriscon. uerba, et Accur. & Floria. ibidem notant, et nos latius infra probabimus.

46 ·|· Postremo ad interpretationem uersic. sed si fune rupto, aut cum a nullo regeretur nauis incurrisset. Puto enim intelligendum non quôd nauis sine gubernatore seu ductore nauigatum missa esset, quoniam si nauis sine gubernatore in flumen seu in mare immissa esset, et propterea incurrendo aliam obruisset in dominum daretur actio argumento. l. item quæritur in. §. si magister. ff. loca. & hoc saltem ubi locus esset in quo

aliæ

aliæ naues essent, seu a nauibus frequētaretur. Debuit enim præuidere argu. l. qui occidit. §. in hac. ad legem aquil. Vnde necessarium credo (ut proxime dixi) interpretandum uersiculum, & factum in eo ponendum in quo & nautarum, & domini cesset culpa, & propter illam aduersatiuam sed si, de qua supra diximus. Et si quis Palynuri casum in uer. prędicto fingeret, satis quidem iudicio meo congrueret, de quo præstantissimus Poetarum ait.

Nanque gubernaclum multa ui forte reuulsum,
Cui datus hærebam custos, cursusque regebam,
Præcipitans traxi mecum. &c.

Orta, scilicet, aduersa tempestate, qua ductore, seu gubernatore amisso si nauis in currendo, cum temperari nō potuerit, damnum dederit, cum culpa absit, neque
47 in nautas, neque in dominum actio danda sit. ✝ Et, ut euidentior prædictorum habeatur intellectus, & sensus datus magis elucescat, sciēdum est res ipsas, ut puta naues nō delinquere, seu culpam admittere, sed qui res possident, ut inquit Imperator in. §. oportet autem. in aut. de mand. princi. & Gand. in tit. de reb. non por. contra. de. nu. 7. Nec enim proprie dici potest deliquisse, aut damnum dedisse, aut fecisse quod sensu caret. l. j. ff. si quadr. paup. fecis. dicatur. Si igitur culpa abest in domino, & nautis nihil proponitur, ut dānum datum a naui sarcire teneantur. Quod Accur. sensisse ibidem uidetur dum citat eleganti. l. prætor ait. in. §. hoc ædictum. ff. de dam. infec. at ubi dominus nauis contra solitum nauim dimisisset, seu in mare, uel flumen immisisset sine ductore, uel gubernatore præstandum damnum esse, quod in currendo nauis dederit. Vt enim ex imperitia propter malos ministros culpæ reus est nauta, ita & si ministros in naui necessarios non adhibuit, atque imposuit, ut supra probauimus, & hæc quoad §§. prædictos attigisse sufficiat. Hoc solū addito, quod Bal. consil. ccccxliij. uol. iiij. coram uobis. &c. inquit in hæc uerba, uelociter nauigare non est peccatum, sed si proinde altera nauis obruitur nauta tenetur, nisi tanta

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

uis ex improuiso facta sit, ut temperari non potuerit. ff. ad leg. aqui. l. quemadmodum. §. si nauis alteram.

48 ·|· Euenit etiam plerũque, ut in magnis nauibus mures merces oneratas rodant, & non leue damnum dominis earundem afferatur. Vnde puto cum nautæ ab hac re præualere posśint tanquam culpæ reos damnũ dominis præstare debere, idque ex l. item quæritur. in §. si fullo. ff. loca. ubi Iurisconś. in hæc uerba, Si fullo pollienda uestimenta accepit, eaque mures roserint, ex locato tenetur, quia debuit ab hac re cauere, & propterea cauti nautæ domesticas feles in nauibus tenẽt, ex quo satis a culpa excusandos puto.

49 ·|· Illud etiam nautæ culpæ annumerandum puto si propter inimicitias eius mercatores iidemque conductores damnum aliquod patiantur. Finge enim magistrum nauis aliàs piratam fuisse, publiceque ob id retentum, uel cum aliquos depredatus esset inter nauigandum in illosmet incidisse, quos iam depredatus fuerat, qui cum in naui magis instructa, melioribusque armamentis munita essent, sibimet ius dixerint maxima conductorum iactura, omne damnum præstandum, atque sarciendum esse puto. l. si merces. in. §. culpæ. ff. loca. l. pe. ff. solu. ma. quod intelligendum est, siue nauta culpa sua, siue absque eius culpa inimicitias inciderit, ut in eod. §. culpæ. & Bar. Saly. & Pau. post glo. probant. Satis enim dici potest sua culpa damnum datum quod propter eius inimicitias euenit, & uide Areti. in consi. cxxxix. quia consultatio. &c. qui idem probãdo, & remisśionem uecturæ fieri debere ubi ad destinatũ locum merces aduectę non essent, & ad id quod interest nautam teneri scripsit. Adde quæ latisśime Goz. præceptor meus scripsit consil. xxvij. in causa conductorum. nu. 14. cum seq. & nu. 20. & seq. & in pe. col. & quid scripserit Alex. consi. xx. requisitus. in fi. uolu. v. si liber legito. Addo etiam. l. uideamus. in. §. qui uina. ff. loca. recipiuntque supradicta declaratione Bart. in eo. §. culpæ. ut de propriis inimicis nautæ intelligamus. Dicit enim Bar. cum quidam mercator merces uendi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

diſſet,& poſtea adueniēte exercitu merces captæ ſunt, ſiquidem merces captæ ſunt ab inimicis propriis uēditoris,tunc periculum ſuum eſt, ut in eod.§.probatur. Si uero aliàs fuiſſet mercium facta direptio,tunc uenditor de caſu fortuitu non ſua culpa contingente non tenetur.l.ſi res.de actio.emp.

50 ·|· Tractari & illud poteſt,quod frequens eſt,ſi magiſter nauis inter nauigandum in piraticam nauim inciderit,& pirata naui capta,merces,& cætera conductorum ſubſtulerit,an mercatoribus,iiſdemque cōductoribus damnum præſtare teneatur. Et reſpondendum puto ſi reſiſtere nauta potuerit,& non reſtitit,teneri,ſi uero propter uim maiorem,aut potentiam piratæ reſiſtere non poterat excuſari.l.item queritur.§.exercitu. ff.loca.l.ſi fundus.ff.eod. reſiſtere enim & ſe defendere debet,cum poteſt,& dolo facere uidetur nauta, qui cum poſſet,non reſtitit.l.dolo.ff.ſi uen.nomi.mu.ubi Accur.& facit.l.j.in.§.occiſorum.ff.ad ſylle. Hæc autem intelligenda ſunt ubi mercium domini in naui nō ſunt,at ubi in naui ſunt,denunciare debet nauta, ſed ſi denunciare non potuit,excuſatur,ſecundum diſtinctionem prædictam,ut in.d.§.exercitu.uerſi. labeo.& ideo ſolent magiſtri nauium cum piraticam nauim uident, ut notari non poſſint, et ex uoluntate dominorum mercium factum appareat,et dominos mercium et conſiliarios, ſelectoſque quoſdam nauis homines conuocare,et his conuocatis quid agendum ſit,conſulere,atque decernere,pugnandum, reſiſtendumue ſit, et probe quidem faciunt.

51 ·|· Hic ſubiungi poteſt,num culpæ nautæ tribuendū ſit,ſi pluuiali aqua inundatæ merces hoc ipſo deteriores ſint redditæ,in quo animaduertendum puto quædam nauigia emphracta eſſe,quędam rephracta.l.j.in §.quædam naues.ff.de exerc.hoc eſt quædam eſſe nauigia contracta,ſeu tecta,quædam aperta,et ita legendum puto in.d.§.ut latius infra dicemus,cum de nauibus tractabimus. Aut igitur tectum nauigium conduxit mercator,et ex tabulato uitiato,et non bene ſarto,

ſeu conſtrato pluuialis aqua penetrando damnum dederit, & nautam tanquam culpæ reum teneri puto, integram enim nauim pręſtare debet, ut ſupra diximus, & uiciatum tabulatum reficere debet. argu. l. ſed & addes. in. §. illud nobis. ff. loc. ſi uero apertum nauigium conduxit, & ubi nauta (ut plerique ſolent) uelis, ſeu aliis inſtrumentis tegerit, ſi aqua penetrauerit, nihil eſt quod nautę imputetur. hoc enim euenire poſſe proſpicere debuit mercator, idemque conductor. l. ſiquis domum. §. hic ſubiungi poteſt. ff. loca. & arg. glo in. l. habitatores. in fi. ff. eod. & eorum, quæ Are. ſcribit conſil.
52 cxxxix. quia conſultatio. &c. ❡ Notauit etiam magiſtrum nauis Bal. in conſil. liiij. uol. iiij. qui contra uoluntatem dominorum mercium portui Anconæ ſe applicuerit, & cum de culpa nauta teneatur. l. colonus. in. §. nauem. & notari ait in. l. ſi uno. §. item cum quidā ff. loca. damnum præſtare debere reſpondit, quod reſpōſum legito, cōſuluit enim in qōne Anconæ agitata.

In ſumma ex prædictis liquet uerum eſſe, quod eleganter inquit Accur. in. l. uideamus. in prin. in uer. ſuo nomine. ff. loca. ait enim ex illa. l. & ſeq. probari tribus modis ex culpa aliquem notari poſſe. Primum ſi non facit. quod diligens faceret, Deinde ſi contra pactionē, Poſtremo ſi fuit in mora. Quam glo. nota, & ex enumeratis locis facile, ni fallor, omnibus, quæ ex facto proponentur, reſponſa occurrent, ſupplereque poteris ex duabus regulis, quas cū de nauigatione tractabimus, ſubiungemus, & ex his, quæ habentur in. l. pignus. C. de pigno. actio.

QVARTA PARS.

1 *Culpa ubi agendo, uel excipiendo obijcitur, uagandum non eſt, ſed certa deſignari debet.*

2 *Culpa quomodo deducenda, & probanda ſit.*

3 *Culpa tunc afficit cum caſus propter illam euenit, qui alias non eueniſſet.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

E N E est ut in proposita materia cliẽ
tulis in disceptationibus forẽsibus re
cta cõsilia demus, quomodo deducẽ
b da, atque probanda sit culpa hic sub-
iungere. Sciendum est igitur ubi uel
1 agendo uel excipiendo † alicui culpa
obiicitur uagandum non esse, sed cer-
tam culpam designari debere, & speciatim dici. l. præ-
tor ait in prin ff. de iniu. c. ut circa de elec. in. vj. Bar.
cons. cxciij. cõmune lucignani. &c. in. iij. dubio. Alex.
consi. iij. uiso processu col. ij. uol. iij. & in cõsi. cxxxvj.
uiso processu &c. uolu. vij. Dec. in consil. ccccxxx. in
princi. quod supra, & in consi. Dlxij. numero. ij. uiso
puncto, & in consilio. Dcxxxij. numero. ij. & Aymo.
consi. viij. Aymo leyrardi &c. maxime nu. 26.

Item illud sciendum est (diximus enim si culpa nau
tarum casus euenerit, eos teneri) necessarium esse de-
ducere culpam illam ad casum qui euenit dispositam
seu (ut nostri dicunt) ordinatam fuisse, & ni fuisset illa
culpa casus ille non euenisset. l. non omne. ff. de statu
2 lib. l. is qui. ff. de act. & obli. c. † quia diuersitatem de
concess. præb. Bar. in. l. ij. in. §. fi. ff. si quis cau. & in. l. si
ut certo. §. sed interdum. ff. commo. quem omnino ui-
deas, admonet enim aduocatum in forensibus discep-
tationibus. Alex. in consi. lxxiiij. col. fi. uer. quarto cõ
firmatur lib. vj. nã si in culpa aliquo ex prædictis mo-
dis nautam finxerimus, & tamen casus euenisset etiã
culpa existente quæ casui causam non dedisset, nauta
non teneretur, ut eleganter notauit Pau. de ca. ex. l. fi.
in. §. si ea conditione. ff. ad. l. rhod. inquiens limitat iste
§. omnes leges dicentes quem teneri de casu quando
culpa præcessit, ut. ff. com. l. in reb. & l. si ut certo. §.
sed interdum quia intelliguntur quoniam casus eue-
3 nit propter culpam qui alias non euenisset, † subdit
uerum esse etiam si culpa in faciendo admitteretur dũ
modo in delictũ non cadat. hæc ille qui citat. l. si alius
in. §. est & alia. ff. quod ui aut clam. l. is qui. ff. de act. &
obli. addo quod idem inquit Pau. consi. cxxxvj. colũ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ij.uisis,& cõsideratis omnibus superius enarratis uol. j.& idem Pau.in materia de qua agitur ex facto consultus idem respondit ut patet in consi.ccccIxxj.uiso &c.eadem par. Alex.in.l.ij.§.quod diximus nume.6. ff.si quis cau.& uidebis Dec.in.c.ex ratione nume.19. extra de appel.& Lau.sylua.in trac.de feu. recog.qõ. lxxxj.nume.iij.to.vij.& secundum prædictas auctoritates primo loco relatas concludendum puto. quib. addes Dec.in reg.contractus in fi.ff.de reg.iu.& Aymo.consi.viij.paulo supra relato.

QVINTA PARS.

1 *Nauta si cum ad nauigandum prosperior flatus inuitaret, uocatis loci publicanis obtulerit uectigal solitum secundum pondus mercium alibi estimatum,& publicani recusauerint recipere,an si e portu discesserit naui onusta mercibus merces cecidisse in commissum dicantur.*

POSTQVAM quomodo deducenda,probãdaque sit culpa breuiter disseruimus complures quæstiones prout in initio polliciti sumus proponemus,& primo occurrit quotidiana illa quæstio in qua eleganter quidem ex facto consultus respondit Rapha. cuma.in consi.v.non reuocando in dubium &c.Cum quidam nauta naui mercibus onusta Venetias nauigaret,& in ipsa nauigatione portui alicui se applicuisset,uocatis loci publicanis obtulit eisdem uectigal solitum secundum pondus mercium alibi æstimatum, publicani uisis mercibus recusarunt accipere iuxta põdera alibi æstimata,& affirmantes merces maioris esse ponderis e naui recesserunt.
1 ¶ Nauta cum ad nauigandum prosperior flatus inuitasset e portu anchoram soluit,cumque a portu parum abesset uocatus publicanis accessit qui in commissum merces incidisse asse-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

rebant. Defendit idem Rapha. & ſubtiliter, & eleganter nautam ex pluribus, & maxime quia profeſſus, & obtulerat ſoluere(ut ſupra)et ex ſolitis publicanorum factionibus pro quo. l. quantæ. ff. de publ. et quia parum proceſſerat, et a loco parum diſtabat, et uocatus iuit, ſubditque ubi ex facto nautæ res in commiſſum cadunt, uerum eſſe quoad res ipſius, domini enim rerum abſentes, et conſequenter iuris præſumptione ignorantes dominio rerum ſuarum minime intelligũtur priuati. l. cotem ferro in. §. dominus. ff. de pub. & ſi ſtatuto uel conſuetudine ciuitatis caueretur, quôd cuiuſcunque res ſint in commiſſum incidant non noceret forenſibus, et ignorantibus niſi huiuſmodi ſtatutũ uel conſuetudo communiter in alijs locis uigeret adeo ut ignorantia prætẽdi non poſſet, et cum nauta ſoluendo non eſſet, domini mercium ſoluto uectigali reſtituendi ſunt ad merces. ff. de eo per quem fac. erit. l. fi. in princ. & ibi notatur, probaturque optime. ff. quã. appel. ſit. l. j. in fi. & ibidem glo. et Bar. facit etiã quod notatur. ff. ſol. mat. l. ij. §. quod ſi in patris in glo. ſuper uerſi. ſui iuris, et de leg. j. l. plane. ij. §. j. hactenus ille. Ad quæ uide Bertac. in trac. de gab. in. vij. q. princ. nume. v. et in ultima parte nu. 7. et ſeq. nu. 13. et ſeq. & ad id quod de reſtitutione in integrum ait uide quę apud Bar. notanter in citat. l. cotem ferro in. §. dominus ſuper uerſi. ſtatuto cauetur.

1 *Nauta an poſſit eſſe teſtis in cauſa domini.*

ITEM quæritur an nauta poſſit eẽ teſtis in cauſa dñi, Nic. boe. dec. lvj. in fi. & ſimiliter &c. refert Anto. baue. in. §. pater numero. lij. inſti. de teſta. ſenſiſſe teſtimonium dicere non poſſe, & motum autoritate Baldi in conſi. cccxxxvi. punctus infraſcripti conſilij uol. ij. cuius ſententiam improbat per. l. quoties. C. de nauf. lib. xj. et. l. conſenſu. C. de repub. ſubdens Bal. non loqui in nauta ſed in alio ſubdito. ego uero conſi. Bald. ſub cita. nume. non reperi, et reſpondendum puto ad

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

probandum naufragium nautas admitti, et idoneum eorum testimonium esse dubitari non posse, cum id clare ea.l.quoties caueatur, et ex ea.l.habes in magistris nauium pleniorem esse scientiam in qua.l.& Dynus, et Bar.respondere generaliter nautas idoneos testes esse ad probandum ea quæ in naui gesta sunt, et uera est eorum sententia cum non facile eorum quæ in naui geruntur per alios scientia haberi possit.l.con sensu.C.de rep.quas leges eleganter declarauit Soci. in consil.xvij.supra dicta causa &c. intelligendas ubi exercitori, et domino nulla potest culpa ascribi quare alios non adhibuerit, fueritque casus in quo non potuerit alios adhibere, uel communis consuetudo sit uirorum prudentum quòd super eo quo deponitur alii non adhibeantur. Cum enim uersamur in his quę nō possunt probari nisi per nautas contra extraneos testimonium eorum est legitimum. Adde quæ scribit Fely. in.c.in literis nume.8.extra de testi.et uide Alex.con silio.cxlviij.in causa appellationis in fi col.ij. uersic. nec obstat si diceretur uol.v. Addo etiam ad.l.quoties aliquas ex limitationibus cumulatas per Granf. in cōsilio.xlv.aptari posse in illa regula testes inhabiles admitti ubi aliter ueritas haberi nō potest, de qua in sexcentis locis doc.nostri scripsere sufficiat grammatici citatum consilium auctoritatibus satis refertum.

1 *Mercatores si nautæ sarcinulas ligatas seu signatas tradidere, & uel apertæ uel resignatæ restituūtur quibus remediis mercatoribus iisdem dominis consulatur relatiuè.*

VVLGARIS est illa quæstio si mercatores nautæ sarcinulas ligatas, seu signatas tradidere, et uel apertæ, uel resignatæ restituuntur, quomodo quibusue remediis mercatoribus iisdēque dominis consulatur, de qua uide Bar.in.l.in actionib.circa fi.ff.de in litem iu. et eundem qui tamen aliter loquitur in.l. uni.ff.furt. aduer.nau.et in.l.j.in.§.si cista, ubi etiam Bald.ff.de po.et in.l.certi iuris nu.ij.C.loc.Ias.in.l.si quādo nu.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

48.& ſeq.C.unde ui,& eun.in.l.in actionib. nu.39. & ſeq.ubi,& plenius,& melius ſcripſit. & latisſime omnium præcep.meus Pau.par.tractat reſponſorum.li.j. ſub nu.74.inficiari,qui reſpondit in facto mercatoris, & quidem quotidiano,& uidebis eun.in conſi.ſeq.ex quibus locis quid plerique probauerint,quidque receptum ſit facile colliges. quibus addes quod proxime ad materiam de mercatore ſeu numulario Par.de pu. ſcripſit in trac.de ſind.in ult.q.to.xiiij.& quæ Anch. ſcripſit,conſi.cclxxxvj.ex prædicta facti narratione.

1 *Nauta an cogi posſit nauigare ueluti hoſpes hoſpitari.*

QVAERI poſſet an quemadmodum caupones, & ſtabularii poſtquam hoſpitium aperuere,& hoſpitādi munus ſubiere hospites recipe regulariter cogi poſſunt ut notat Bar.in.l.j.§.j.ff.nau.cau.ſta.& in.l.licitatio.ff.de pub.&Bal.in auc.omnes peregrini.nu.4.C. com.de ſucceſ.& Cyn.in.l.j.C.de epi. aud. & de quo uidebis Anch.in conſi.clvij.ſummæ,& tex.in.l. uni. in.§.fi.ff.fur.adue.nau.cau.in illis uerbis caupo,uel ſtab.repellere non poteſt iter agentes,ubi Bart.idem probat a cuius ſententia recedendum non eſt propter relata iuriſc.uerba quæ immutanda non ſunt,eodem modo nauta nauigare compelli posſit,in qua facti ſpecie Par.de put.reſpondit poſſe,in trac.de ſind.in uerſ. aduocati nu.13.motus.l.cum nauargorum.C.de nau. li.xj.ſed iudicio meo propter publicum frumentū publicasue ſpecies in ea.l.commēdatur,& quod ratione publicę utilitatis receptum eſt ad priuatos trahendum non eſt.l.uni.in fi.C.de cad.tol.et quia ad ſummā reipub.nauium exercitium pertinet.l.j.§. ſi is qui nauē ff.de exer.unde ſi quis naues ſuas aliquot tit.a publi. neceſſitatibus quęſierit excuſare ſcire debet naues ipſas fiſco ſociandas.l.j.C.de naui.non excu.a publicarum.n.ſpērum trāsuectione, priuilegio,aut religionis intuitu naues ultra.ij.milliū modiorum capaces excuſare nemo pōt.l.iubemus.C.e.ti.quæ ē aduerbū in ti.

c. de sac.san.ecc.puto tamen sententiam Par. de put. defendi posse propter comparationem factam per iuriscon.nautarum,cauponum,& stabulariorum in titulis.ff.nau.cau.stab.&.ff.fur.aduer.nau.& in caupone clare probatur in ea.l.uni.ut supra diximus. Nec quisquam putet grauius aduersus eos hoc constitutũ,nam in nautarum erat arbitrio ab initio huiusmodi exercitio se dedere,& hanc sententiam puto etiam ex mente doc.nec tamen quisquam sit qui inuitis nautis laboret nauigare cum uix quidem ipsis uolentibus nauigãtes improbitatem factionesue eorum ferre queant. Pessimum enim est genus hominum.l.iij.§.ex hoc edicto.ff.nau.cau.stab.

1 *Nauta si merces unius Marani archigubernio Cæsaris indicauerit, ut cæterorũ Maranorũ occultaret an cõtributioni sit locus.*

2 *Incendium si sit in uicinia,& arcendi incendij causa ne uagetur ignis unius uicini ædes intercisæ sint quod damnum ab omnibus uicinis sit sarciendum.*

SED nec est quotidiana illa quæstio silentio prætereunda. Imperatoria maiestas Caroli V. Maranos quos uocant pessimum genus hominum cum religionem,et fidem nunquam coluit ista natio ab omnibus imperii locis iam diu expulit,et oblatis pluries inæstimabilib. muneribus,et conditionibus nõ solum reuocare recusauit,uerum merces & res ipsorum omni diligentia per loca imperii perquiri, & inuentas proscribi edicto pub.mandauit,finge igitur magistrum nauis o-
1 nusta naui ⁋ mercium Maranorum impetu uentorum et fluctuum ad portum imperio subiectum,aductum uel inter nauigandum in archigubernium Cæsaris incidisse,quod uel præses prouinciç,uel Archigubernius præsentiens omnes merces auferre quęsierit, At callidum magistrum nauis,ut perquirendi diligentius omnes merces remoueretur cura,cuiusdam tantum Marani merces indicasse,cæterorum uero merces quodã colore occultasse,num Maranus qui merces perdidit,

iure petat contributione omnium damnum sibi sarciri? quia merces suæ pro omnibus datę sunt, et quia suę manifestatæ sunt cæterorum saluæ factæ sunt, in proposita quæstione respondi Pau. ca. in. l. j. ff. ad. l. rhod. de iac. quæstionem non absimilem tractasse in qua se ex facto consultum ait, et est talis, cum quidam pluriũ mercatorum merces certa mercede constituta in Galliam exportasset, præsensit certis de causis regem merces auferre decreuisse, qua de re requisitus ut merciũ dominos indicaret, unius tantum domini res manifestauit, cæterorũ uero occultauit, idq; caute fecit, ne diligentius perquirendi causa præberetur, quo cõmento res, ex sententia successit, unius. n. solũ merces amissę fuere, aliorum aũt saluæ factæ. qui merces perdiderat contribui petebat, obiicitur uero amissarũ mercium periculum ad se tantũ spectare arg. l. pignus. C. de pig. ac. et. l. ij. in. §. si nauis in uer. quod uero prædones. ff. ad. l. rh. de iac. respõdit Pau. contributioni locum esse pp. d. l. j. & idem plenius probat in consi. ccxx. proponitur in facto in. j. par. æquissimum nanq; est cõmune detrimentũ fieri eorum qui pp amissas res aliorum cõsecuti sunt, ut merces suas saluas haberẽt. l. ij. §. ęquissimum. ff. ad. l. rho. de iac. et utrobiq; idem Paul. citat Guig. qui dictis iurib. respondit si incendium sit in uicinia, ꝑ et incendij arcendi cã ne uagetur ignis, uicinorũq; ædes cõburat unius ædes intercisæ, et diruptæ sũt damnũ domino ædiũ diruptarũ ab omnib. uicinis sarciendum esse, cũ si intercisæ ædes non fuissent omnibus uicinis ignis nocere potuisset ar. ff. qu ẽad. ser. ami. l. si locus. §. fi. ubi Flor. uide, et. C. de om. agro deser. l. quicunq; in fi. ff. ne quid in lo. pub. l. ij. §. uiarũ, & uide l. si alius. §. est & alia ubi optima lex, & ibidẽ Bar. ff. qđ ui aut clã. subdit idem esse in oratore alicuius ciuitatis capto, & redẽpto, ut uniuersi ciues ad cõtributionem uocentur, de quo elegãter Bart. in. l. si seruus in. §. qđ uero mandati. ff. de fur. & apud eũ Alex. tractauit, & scđm Pau. sniam in proposita. q. respondendũ putari, quibus adiicies Bal. consi. 442, quidã dominis in. iij. li.

1 *Exercitor quando ex his, quæ gesta sunt cum magistro nauis, & recepta quando nauta restituere teneatur, & quando in exercitorem detur iudicium ex delictis eorum, qui in naui sunt, relatiue.*

2 *Interpretatio ad.l.primam.in.§.magistrum. &.l.fina.ff.de exer.relatiue.*

1 ✝ SCIO alienum non esse a proposita materia disputare quando exercitor ex his, quæ gesta sunt cum magistro, aut præposito naui, (quem patronum nauis uulgo appellamus) & recepta quando nauta restituere teneatur, & ex delictis eorum, qui nauigandi causa in naui sunt in exercitorem quando iudicium detur, & his similia. Sed quoniam ueteres Iurisconsulti hæc adeo eleganter, copiose, ac apposite tractarunt, ut uix quicquam addi posse uideatur, ut patet ex titu.ff.&.C. de exer.ff.nau.caupo.stabu.ff.fur.aduer. nau.caupo. stabu.iuris interpretum loca quædam tantum addere contentus ero. Bal.in rub.C.de exer.& insti.qui quando, & quomodo exercitores per magistros nauis obligentur.plene disputat materiam hãc, & utilem, & opulentam, inquiens, & ad institoriæ, ac exercitoriæ materiam uidebis Alex.in consil.xliiij.uiso, & discusso.uol.
2 ij.✝ qui.l.fi.de exer.ff.non ineleganter interpretatur. Pau.ca.consi.xx.in.ij.par.& in consil.cccxlv.ea.par. Deci.in consil.ccccx.in casu.Pau.par.in consil.xciij. col.fi.uol.j.Et an ex delicto magistri nauis, seu nautarum exercitor teneatur, & præcipue ad interpretationem.§.magistrum positorum.in.l.j.ff.de exerc. Vide, quæ copiose Matth.ab affl.notauit deci.lxxxij.dubitatur an dominus nauis.Ro.cõsil.lxxiiij.& in materia proxime dicta confugito ad Spec.in tit.de fur.uer.alia quoque actio.Innoc.extra quod met.cau.c.super eo. Ias.in.l.in actionibus.nu.40.& seq.de in lit.iur.Nico. boer.deci.lvj.& similiter Alcia.in tracta.de præsump. reg.iij.uer.xl.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

1 *Nautæ, qui operas suas in nauis ministerio præstitit, an in ipsa naui tacita pro seruitio competat hipotheca.*
2 *Interpretatio ad.l.interdum.et.l.seq.ff.qui pot.in pig.ha.*

1 ⁋ ET illud in dubium aliquãdo uenit, num nautæ, qui operas suas in nauis ministerio præstitit in naui ipsa tacite pro seruitio competat hypotheca, & competere uidebatur. Mouet.l.interdum.ff.qui potio.in pig. hab.in illis uerbis, si in rem istam conseruandam impensum est, & reliqua. Rursus mouēt Iurisconf.uerba in.l.seq.huius enim pecunia saluam fecit totius pignoris causam, & paulo infra et si in cibaria nautarum fuerit creditum sine quibus salua nauis peruenire non poterat. Si igitur mutuantibus in cibaria nautarum competit hypotheca, fortius ergo & nautis, cũ ab ipsis nautis nauis conseruetur.aut.multo magis.C.de sac.sanc. eccle. Contra uero, quia certi sunt casus in quibus tacita inducitur hypotheca, & qui exprimuntur in titu.ff. &.C.in quib.cau.pign.taci. contr. inter quos casus de quo quæritur non est enumeratus, nec legi aliquem id dicẽtem, & præsertim Neg.in trac.de pig.in.iiij.mem. ij.par.non enumerat. Dicendum est ergo tacitam eis non competere hypothecam, & hoc argu. uidetur uti Iurifcon.in.l. patre furioso.ff.de his, qui sunt sui, uel alie.iur.& in.l.obligationũ ferè.in.§.placet.ff. de acti. & obliga.facit tex.in.§.actionum.insti.de actio.& hoc met arg.utitur Aymon in consi.vj.nu.xcvij.& in materia proposita idem Neg.ubi supra sub nu.ccxj. & cũ leges non dixerint, nec nos dicemus.l.si seruum.§.nõ dixit prætor.ff.de acqui.here.Si enim uoluisset, expressisset.l.uni.§.sin autem ad deficien.ff.de cadu.tollẽ.& scribit Deci.in consi.ccccxlij.num.8. & hæc sententia ex his, quæ scripsit Bal. confirmari potest in.l.certi iuris.nu.7.C.loca.
2 ⁋ Est & pro hac sententia considerandum.l.interdum.& seq.legem procedere in mutuante ad refectionem nauis, edificiue, seu rerum, ut saluæ fiant, & probatur in.l.j.ff.in quib. casib.pig. taci.contr. & scribit Alex.in consi.ccxvij.nu.2.uolu.vij.quod est

ultimum.& Neg. ubi ſupra ſub num.102. & leges illas locum habere in mutuatibus ad reficiendum, non autem ad faciendum, ut ſcribit Accur. ibidem in glo. fi.& Deci.in.l.creditor.ff.ſi cer.peta. Nec mutat, quòd contra hanc ſententiam diximus a nautis naues conſeruari, et ſi nautæ ſaluam nauim faciunt, & mutuantibus in cibaria ipſorum hypotheca conceditur, ergo multo magis nautis, quoniam non ipſorum cauſa eſt conceſſa hypotheca, ſed cauſa inſpecta in quam itur in creditum, quòd ſi quis abſurde a nobis ita conſtitui putet, cogitet longe abſurdius eſſe, ut fabris, qui domus faciunt, ſeu reficiunt, denegetur tacita hypotheca, cũ ipſorum operis edificia conſeruentur. argu.l.iij. in uer. niſi forte.ff.nau.cau.ſtabu.& hanc ſententiam puto uerã, licet ſecundum priorem ſententiam obſeruatum uiderim. Res autem inuectas pro uectura nauis tacite obligatas eẽ, certi iuris eſt, ut dicemus in trac. de nauibus. uer. illud etiam notum eſt.& nautis alias actiones non denegamus. iuxta.l. primam. in.§. non autem.ff. de exer.

VLTIMA PARS.

1 *Nauta quibus actionibus conueniendus ſit, relatiue.*

2 *Electio datur dominis mercium agendi, uel contra magistrum nauis, uel dominium, iuxta propoſitionis legem.*

3 *Merces ubi ſunt amiſſæ, uel deteriores redditæ culpa nautæ actio conductoribus datur, uel contra magistrum nauis, uel dominum nauis.*

4 *Dominus nauis ſi culpa nautarum condemnatus ſoluerit, ab eis potest repetere.*

1 NOVISSIME quibus actionibus agẽdum sit, breuiter uideamus, ·|· & ex uariis, & diuersis figuris factorũ, & causarum uarie, ac diuersis modis agendum est, secundum ea, quæ retulimus in.iij.parte huius trac.et paulo superius in uer.scio alienum. ubi complura iuris interpretum loca citauimus, & præsertim Spec.in tit.de fur.uer.alia quoque actio.in quo loco libellum concepit in actione, quę ratione furti datur in nautam si a nauta, uel aliquo homine libero cuius opera ucatur, seu eius familia furtum factum fuerit, et in actione in factum ex illo ædicto nau.cau.stab.assumes etiam, quæ dicemus infra in ult.par.tract. de nauib.ad hunc enim locum ualde pertinent. In exercitoria autem illud dispice, an is, qui nauem exercet in potestate sit. iuxta.l.j.§.si is qui nauem.ff.de exer.et uidebis Paul. par.in consi.xciij.uolu.j.dicendum uidetur.Et dic, ut eleganter Iuriscon.prosequitur in.l.j.et seq.ll.ff de exer.qui additione non eget. et solum addam loca quæ-
2 dam quæ in citato uer.retulimus. ·|· Et illud dñis merci um electionem dari, uel contra magistrum nauis, uel dominum, iuxta præpositionis legem, et hoc amplius, licet præpositio certam legem det contrahentibus.l.j.
3 §.igitur præpositio.ff de exer. ·|· Nihilominus ubi merces sunt amissæ, uel deteriores redditæ culpa nautæ actionem dandam puto, et aduersus magistrum nauis, et dominum nauis, et in potestate, ac manu conductoris esse aduersus quem uelit experiri, ut enim ex quasi maleficio tenetur exercitor propter dolum, uel furtũ, ut in tit.ff.nau.cau.stab. et titu.ff.fur.aduer.nau.et in §.item exercitor.insti.de obliga.quæ ex quasi delic.et secũdum plene notata per Matth.ab affli. et Nic.boe. in citatis decisioni.Ita et pari modo ex culpa, quoniã, ut illud statutum est, quia culpæ reus est exercitor, qui opera malorum hominum utitur.d.§.item exercitor. et.ff.fur.aduer.nau.l.j.§.penul.et.l.j.§. familiæ.ff de publi.et.l.si seruus seruum.in.§.proculus.ff.ad legem

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

aqui.item simili, & eadem ratione dominus nauis teneri debet si minus idoneos ministros in naui posuerit.l.utique.§.culpæ.ff.de rei uen. pro qua sententia facit tex.in.l.j.in.§.magistrum nauis.ff.de exer.in illis uerbis,exercitor curare debet nautas culpa,et dolo carere,et qui nautas minus peritos in naui ponit sibi imputare debet ut eo.loco dicitur.et ea.l.§.non autem, idque admittendum est propter necessitatem atq; nauigandi utilitatem,et ne conductores decipiantur argu.eiusdem.l.§.magistrum autem,et hæc sẽtentia cõprobatur ex.l.quemadmodum.§.si nauis iuncta gl.in uerbo Gubernatorem et his quæ Flor. ibidem scripsit ff.ad l.aqui.et ex.l.j.§.est autem nobis electio.ff de exer.facit.l.licet in.§.possumus.ff.nau.caup. stab.nec quemquam moueant.l.j.ff.de præs.uerb.et.l.itẽ quęritur in.§.si magister.ff.loc.vbi iuriscon.inquit in magistrum dari actionem quoniam non negat iuriscon. etiam aduersus dominum actionem dari,et minus ẽt moueat.§.igitur præpositio in initio citatus quoniam hoc est ex culpa domini qui imperitos adhibuit, et minus idoneis est usus nautis ex qua proponendo consequenter tenetur.Plane si ex nautarum culpa domi
4 nus condemnatus soluerit ab eis posset repetere, et ita Aret.post Io Fab.respondit in.§.item exercitor nume.iij.insti.de obli.quæ ex quasi delic.idque argu.l.si colonus.ff.de aqua plu.arcen.et.l.si uero.§.cum aũt. ff.de his qui deie.quæ sententia et uera,et probabilis est,et pro qua.l.licet in.§.possumus supra relata.exercenti autem nauẽ aduersus eos qui cum magistro cõtraxerunt actionem non dari clari iuris est, sed aut ex locato cum magistro si mercede operam ei exhibeat, aut si gratuitam mandati ager potest.l.j.§. est autem nobis.ff.de exer.

FINIS TRACT. DE NAVTIS.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

CLARISS. IVRIS.

CONSVLTI BENVENVTI

STRACCHAE ANCONITANI

DE NAVIBVS

TRACTATVS.

EPITOME.

1 *Nauis exercitium utile, & necessarium est, & ad summam rei-publice pertinet.*

2 *Nauis appellatione omnia nauigiorum genera continentur.*

3 *Sinedria genus nauis spaciandi causa facta.*

4 *Naues emphractæ ebipate seu embatæ quæ sint, & declaratur. l. i. in. §. quædam. ff. de exer.*

5 *Statutum in naui, & in nauicula locum habet.*

6 *Nauis maritima est rates fluuiatilis secundum Accursium quod reprobatur.*

7 *Nauigium generale uerbum est quod & pro nauigatione ponitur.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

DEI OPT. MAX.

IMPLORATO AVXILIO.

DE NAVIBVS.

POSTQVAM de nautis uidimus, bene est, ut nostra disputatio iam ad naues referatur (ut in initio polliciti sumus.) Non enim existimes uelim me de inuẽtoribus nauium, ipsarum- que generibus, partibus, armamentis, materia conficiendarum nauium, eorum, qui in naui sunt uocabulis, & aliis huiuscemodi uerba plene factu rum, sed quædam, quæ in iure nostro sparsim haben- tur, breuiter tractaturum, & præcipue quæ ad utilitatẽ pertinebunt. Sunt enim qui iam dicta dilīgẽter, ac ele-
1 ganter tractarunt, quos si malueris, legito. ·|· Admonet nos, quia nauis exercitium utile, & necessarium est, & ad summam reipub. pertinet. l. j. in princ. &. §. si is qui nauem. ff. de exer. ac naues ipsas ad mercaturam exer cendam necessaria instrumenta esse, nemo est qui ne- sciat, & hac dispositione, seu hoc ordine procedẽdum duximus.

Primum enim de significatione uocabuli, uariisque nauium generibus breuiter disputabimus.

Deinde multa, & uaria ad naues pertinẽtia permixte referemus, quæ quoniam breuia in separatis sedibus non putauimus esse collocanda.

Tum de locationibus, nauiumque conductionibus separatim differemus.

Nouissime de libellis, actionibusque nauium causa competentibus quàmbreuissime uerba faciemus.

2 ·|· Inscripsimus de nauibus, sub quo uocabulo om- nia nauigiorum genera contineri diximus, & probaui- mus supra in tracta. de sponsionib. in illa parte in qua quæstiones subiecimus. uer. item quæritur Alexãder.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Licet non me lateat nõnullos ex Græcis autoribus inter naues,& nauigia differentiam autoritate Ariſtotelis conſtituiſſe,ut nauigia quidem rotunda,illæ autem remigabiles,& militares,ſed in iure noſtro non eſt receptum,idque liquet tum ex autoritatibus citatis in loco proxime adducto,&.l.j.in.§.ait prætor.ff.de flumi. tum ex.l.ij.ff.de capti.& poſtli.reuer. ubi Iuriſcon. in hæc uerba, nauibus longis, atque onerariis propter uſum belli poſtliminiũ eſt,non piſcatoriis, aut ſi quas actuariis uoluptatis cauſa parauerunt.Item in titu. de exer.l.j.§.magiſter.uer.nauem ait accipere debemus, ſiue maritimam,ſiue fluuiatilem,ſiue in aliquo ſtagno
3 nauiget,ſiue ſynedria ſit. ·|· Eſt enim genus nauis ſynedria,quę ſpaciandi cauſa facta ſit,& in qua ſint ſedilia, & licet ibidem Bud.loco ſynedria ſchedia legat,& ait, ſchediam eſſe nauigium temere factum,& incõditum, ut trabes connexæ,& in fabricam compactæ, quæ uicem nauigii præbent. Ego uero Alciato aſſentior, qui uerbum legis non immutat. Item in ead.l. in.§. quædam Iuriſcon. ait, quædam naues onerariæ, quædam
4 (ut ipſi dicunt) emphatę ſunt. ·|· Quem locum etiam obiter ſcias a Budeo reſtitutum,ut loco emphatæ ebipatæ,ſeu embatæ legat, quaſi uectoria nauigia, & naues,quæ uectoribus traiiciendis aptæ ſunt, ſed melius legendum puto emphractæ. ſunt enim naues tectæ a uerbo græco ἐμφράττω obturo. Vide in dictionario nuper reſtituto in uer.emphractæ.& Nico.boer.deci. clxxvij.nu.16.& uidetur.Et addes Alcia.in parerg.lib. j.c.xliij.ubi quid ſignificet uerbum epibates declarat. Ex quibus habes uerbum nauis, ut generale merito electum eſſe.Vnde Bal.in.l.j.in.§.de exercitoribus.ff.
5 nau.cau.ſtab. ·|· ſtatutum in naui,& in nauicula locum habere reſpõdit,quod & Aſten.probat in trac.de con. decre.ſtat. in uer. nauis. & uide.l.ſcapham.ff.de euic. &.l.uulgaris.in.§.ſed & ſi quis.ff.de fur. ubi Iuriſcon. de naui uinaria meminit.Et prædicta ad complures iuris articulos aptare poteris,& uide quæ ſcripſimus in citato loco de ſponſionibus, & quæ ad hunc locum atti

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

6 nent illinc assumes. ·|· Nec me latet Accur. in.l.solent. ff. de feriis. sensisse nauem maritimam esse, ratem uero fluuiatilem, cuius sentẽtiam non probo, quoniam uerbum nauis generale est, & tum quia est contra dictas leges, & maxime.l.j.in.§.magistrum.ff. de exer. in uer. nauem. Tum maxime, quia rates proprie dicũtur connexæ, & recte compactę inuicem trabes, quæ per aquã trahuntur, de quo uerbo crebra est mentio in titu. de incen. rui. & nauf. ex quibus legibus in tit. prædicto satis id uerum esse liquet, & ratibus in fluminibus nos uti solere, quod & uerum est, unde ratiarius de quo in l. qui ratiario. ff. de pigno. actio.

7 ·|· Nauigium etiam generale uerbum esse nemo ambigit, quod & pro nauigatione aliquando accipitur, ut in.l.qui Romæ.in.§. calimachus. ff. de uerbo. obliga. & in.l.cum proponas. C. de nauti. fœno. & in.l.j.in.§. ait prætor. & in prin. ff. de flumi. in illis uerbis, Nauigium pro nauigatione positum est, imo nauigium solemus dicere etiam ipsam nauem, & nauigii appellatione etiam rates continentur.

SECVNDA PARS.

1 Nauis partes quæ ſint.

2 Priuati naues habere non prohibentur exceptis ſenatoribus, & qui prouinciam ad miniſtrant in ea nauim fabricare non poſſunt.

3 Naues ſub titulis alienis ſeu inſignibus, ut neceſsitates publicas euitent excuſare non licet ſub pœna proſcriptionis earum.

4 Anconitani ciues qui in maginarias emptiones pecudum forenſium faciunt, ut a publicis oneribus ſubtrahant damnantur, & quod pecudes ſint publicandæ.

5 Lex plerique. ff. dei in ius uocand. quod in naui et iam locum habeat.

6 Nauis paratur, ut nauiget, & naui ſiue alia re ſocius ſocio inuito uti poteſt ſi utiliter agit.

7 Nauis ſi ſit plurium, & non conueniant in eligendo magiſtrum prefertur is qui magis idoneum elegit.

8 Nauis ſeu alterius rei ſi duo ſint domini, & refectione res egeat, alter negligens eſt in reficiendo ſi alius communi nomine refecit, et ceſſans intra quattuor menſes ſumptus erogatos pro portione non reſtituit cum uſuris centesſimis qui reficit ius dominij obtinet.

9 Nauis ſi diſſoluta, & refixi, & iiſdem tabulis compacta uel refecta ſit an eadem uel alia nauis dicatur.

10 Nauis ſi ex alienis tabulis refecta uel facta ſit an maneat facientis ſeu reficientis, & quid ſi ex aliena materia.

11 Nauis ſi tempore quo recedit ex aliquo loco aget refectionem, & cum ad deſtinatum locum peruenit tantundem, & medio tẽpore quo nauigauit refectione indiguiſſe præſumitur.

12 Naui empta cum inſtrumentis ſcapha non debetur, & publicã naui ſcapha non cenſetur publicata.

13 Nauis traditio ex conſequenter nauis dominium quibus modis translatam dicatur.

14 Naui quadam exercuit titius artem piraticam uendidit deinde eandem nauim nũ his qui deprædati fuerunt a titio cum dicta naui aliquo iuris remedio conſuli posſit aduerſus nauis emptorem.

15 Nauis seu res alia inanimata non delinquit.

16 Piratæ res licet unicuique occupare, quia hostibus comparantur, et sunt ipso iure diffidati, et quomodo intelligatur.

17 Bona delinquentis sunt tacite obligatæ ad satisfactionem de iure pontificio, et quomodo procedat.

18 Emens seu redimens nauim a piratis, et latrunculis exteræ gentis precium, quod soluit a domino recuperare potest.

19 Scapha quæ exonerande nauis causa fuit onusta mercibus si sūmergatur non est locus contributioni contra uero si nauis pereat, et scapha salua sit.

20 Naui seruitus imponi nequit, ut semper merces alicuius deferat. conuentio tamen iure pacti, et personalis obligationis circa id defenditur.

21 Nauim uænalitiarum merciū perforās aquilia actione tenetur.

22 Nauis tua ui fluminis in agrum meum delata toli non potest nisi de præterito quoque damno caueatur.

23 Naues omnes sua habent uocabula, et quare.

24 Instruentes, et docentes hostes in fabricandis nauibus capite plectuntur.

25 Nauium, et plaustrorū præstationes inter regalia annumerātur

26 Nauis si tempestate ad portum relata sit seu si hostium uel piratarum timore portui se applicuerit, quod uectigal non debeatur, et circa. l. cæsar. ff. de publi. quædam alia.

27 Nauis diuisionem non patitur, et locus casselij refertur ac quintum Fabium labeonem damnatum qui naues secuit diuidendo cum rege Antiocho.

28 Promittēs per se nauim fabricare per aliū faciens nō liberatur.

29 Sylua si pignori data sit nauis ex ea constructa non intelligitur pignori subiecta.

30 Prohibitum si sit uendi, et exportari lignum an sit prohibitū uendi, et exportari nauim.

31 Laudemium si debetur regi ex uenditione rerum immobilium, quod non debeatur naui uendita quoniam inter mobilia non autem immobilia annumeranda est.

32 Extranei si lege municipali acquirere immobilia prohibentur. non censentur prohibiti naues acquirere.

33 Naues ex portu dimittendæ non sunt nisi nauclerij deponant in quam prouinciam sunt profecturi.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

HABENT & naues quasi mẽbra sua ueluti gubernaculum ,malum,anten nas de quibus in.l.scaphã.ff.de euict.. & in.l.malum.ff.de uerb.sig. & de ar
1 mamentis ·|· nauis uide.l. marcellus in.§.armamenta.ff.de rei uend. & ad de ad prædicta.l.naue.ff.de euict. & Bud.in.l.ij.in.§.j.ff.ad.l.rho.de iac.&.l. expugnatur ff.de incen.rui.& nau.quæ scire expedit tum propter ea quæ in citatis.ll.habentur, tum etiam ut intelligamus quæ sint partes nauis,& in notabili quæstione ex his argumentum summit Soc.ut possesio nauis tradita censeatur consi.lv.nu.v.&.viij.uol.iiij.uiso instrumento.

Et sciendum est priuatos naues habere nõ esse pro hibitum,ut in.l.j.C.de naui.non excu.lib.xj. senatoribus enim tantum ex.l.iulia repetũdarum naues ha bere non licebat ut dicit iurifcon.in.l. his qui naues.
2 ff.de uaca.& exc.mu. ·|· & in eadem prouincia in qua quis administrabat nauem edificare prohibebatur.l. aufertur in.§.quod a præside.ff. de iure fis. uerum illud mercatores non ignorẽt quòd licet imperator pri uatos naues habere non prohibuerit,si tamen nominibus,& titulis alienis,seu insignibus naues proprias excusare uoluerint ut publicas necessitates euitent na ues ipsas fisco proscriptas intelligi,ut probatur ea.l.j. C.de naui non excu.quam.l.ualde nota,& uide Mar. Lau.in trac.de fisco.q.clxx.& Franc.luc.in eo trac.de fisco par.ij.nu.ix.to.vj. Vidi enim plerumque naues mercatorum sub potentiorum titulis, & insignibus fal so nauigare idque præcipue ex eo mercatores faciunt ut publicis non subsint oneribus.& quam.l. primam in nauibus loquentem ibidem Bar. generaliter intelli git in qualibet re quæ subtrahitur a publica necessitate,& inducit contra comitatenses qui sub titulo ciuium rem aliquam eius procurãt,ut oneribus res em
4 pta non subiiciatur, ·|· & tu posses inducere contra ciues Anconitanos , qui pecudum forensium imagi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

narias emptiones contra decreta Anconitana faciũt, ut pecudes ipſas a publicis oneribus ſubtrahant, ſunt enim pecudes publicãdæ. quæ adeo uera ſunt, ut nec religionis intuitu, &ſic naues eccleſię a publicis utilita tibus excuſentur. l. iubemus. C. eo ti. quæ. l. eſt ad uer bum ſub tit. C. dę ſacr. ſan. eccle. adde quæ infra dice mus uerſic.

5 ¶ Item ſciendum eſt quod legitur in. l. plerique. ff. de in ius uoc. & in regula nemo de domo ſua. ff. de re gu. iur. inuitum domo ſua extrahi neminem poſſe cũ ſit tutisſimum refugium, & receptaculum, & in naui locum habere receptum eſſe, ut ſcripſit Alb. de roſ. in l. pen. in. §. fi. ff. de his qui deie. idque ex eo probatur quod Bal. inquit in. l. certi iuris col. ij. nu. vij. C. loca. nauim urbano prædio, & non ruſtico comparatam eſſe de quo uide late per Vero. in tra. de ſer. urb. præ- dio. c. xj. col. j. uer. quid de naui, Neg. in tract. de pig. in quarto memo. ij. par. prin. nu. 169. & uide Iaſ. in cita ta. l. plerique & in. l. quominus nu. 115. ff. de flumin. in quo loco codex Iaſo. mendoſus habetur cum contra Bal. referat, Adde eun. Iaſ. & Alex. in. l. inter ſtipulan- tem in. §. ſacram. ff. de uerb. obli. & licet aliter ſenſerit Ro. in. l. j. in. §. domini appellatione. ff. ad ſille. motus. l. j. in. §. ſi quis de naui. ff. de ui & ui ar. ego tamen Al- be. & cæteris aſſentior, & in eadem opinione eſt Deci. in citata regula nemo de domo ſua. & reſpondet ad §. ſi quis de naui illud eſſe, quoniam iterdictum illud ad res ſoli pertinebat, & inſcriptum erat. Cuius reſpõ- ſum probabile eſſe demonſtratur ex ea. l. j. in. §. hoc in terdictum conſiderando principium uerſi. & generali ter, & uerſi. plane et alias leges. ff. de ui, & ui arma. nõ tamen omitto quod Nico. boe. q. clxxvij. ſub nu. 7. in- quit interdictum illud contra deiicientem de naui nõ competere, nam quidam dicunt maritima caſtra eſſe claſſem, dicuntque alii nauibus ſe uti quaſi aquatico elephanto quem ſuis frænis moderantur, & uide quæ late circa prædicta ſcripſit And. tiraq. in co. de utroq; retrac. pag. c. numero. 89. & ſeq. & quæ nos. in hac ipſa

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

parte dicemus in pen. quæstio.

Illud clarissimi iuris est nauigatum nauim mittendam licet naufragii periculum sit. ·|· Nauis etenim ad
6 hoc paratur ut nauiget, glos. in. l. si nauis. ff. de rei uendi. & iuris. inquit in. l. utiq; in. §. culpa. ff. de rei uen. in. l. arboribus in. §. nauis. ff. de usufr. ex quibus uerbis sumpsit argumentum Accur. socium inuito socio reus communem ad usum inquem parata est uti posse, & ego fingo tibi quæstionem duos esse dominos nauis, alterũ uelle congruo tempore ad nauigandum ipsam nauim nauigatum mittere, alterum uero malle in portu permanere, & preferendum illum existimo qui rem ad usum paratam uti uelit, et utiliter agere recusãte socio, ut tradunt Bar. & Pau. in. l. hæc distinctio. §. cum fundum. ff. loc. & idem Bart. in. l. serui electione §. labeo. ff. de leg. j. ubi latissime Ias. et doct. scribunt in. l. duo fratres. ff. de acqui. hære. & uide quæ habentur in. l. sabinus. ff. comu. diui. Adde Ias. qui Bart. ubi supra comendat in. l. quominus nume. 159. ff. de flum. & late et eleganter idem Ias. scribit in consi. xcviij. colum. ij. accedo, uol. j. & et copiose Soci. in consil. lviij. in causa, per totum uolu. iiij. ex quibus auctoritatibus habes ubi negocium est tale, ut ex parte expediri nõ possit socium inuito socio, si utiliter agit, re communi uti posse ad rem paratam facit tex. in. l. hæredes in. §. si unus. ff. fami. herc.

Posse modo conuenire socios ut nauis nauiget dissentire tamen in magistro nauis et unum tantum uelle (nihil enim prohibet ·|· plures magistros nauis pro
7 poni posse) sed sibi domini, et exercitores præcaueãt, ut admonet iuriscõ. in. l. j. in. §. si plures sunt magistri. ff. de exer. alter enim imperito, et nauigatiõis prorsus ignaro, & culpatæ forsan uitæ nauim uult cõmittere. Alter uero ualentissimo nautæ, et honestæ famæ, puto hunc præferendum qui peritissimnm nautã elegit tum ex his quæ habenter in. l. nõ aliter. ff. de usu, & habi. & Ang. in. l. j. C. qui testa. fac. pos. et ibidem Ias. sub nume. 24. et Soc. ubi supra cõsi. lviij. quem uideas pro

pter naulum, ſeu uecturam nauis diſcordia durante, tum maxime quia æquum eſt eum, qui magiſtrum nauis prępoſuit teneri, ut dicitur in. l. j. in prin. ff. de exer. & ſibi imputare debet, qui minus idoneũ impoſuerit.

Naues plerunque refectione egere, nemo eſt, qui neſciat, & innuit Iuriſcō. in. l. fi. ff. de exer. nec etiam longo tempore durant, licet nouis tabulis reficiantur, ut ſcribit Ang. in. l. foramen. ff. de ſerui. urb. prædio. Vnde proxime accedit ad propoſitas quæſtiones illa du-
8 bitatio. ‑|‑ Duos fingito exercitores, ſeu eiusdem nauis dominos, Alterum ceſſantem, & negligentem reficere, Alterum uero nauim, quæ uitium fecerat, cōmuni nomine refeciſſe. Puto ſi intra quatuor menſes ſocius ceſſans nummos pro portione erogatos cum centeſimis uſuris non reſtituerit conſocio, qui refecerit ex oratione Diui Marci reficienti ius dominii pro ſolido uendicare, uel obtinere decretum eſſe. l. ſi fratres. §. idem reſpondit. uer. idem reſpondit ſocius, qui ceſſantis. ff. pro ſocio. l. ſi ut proponis. C. de edifi. priua. quæ iura ſingulariter notanda inquit Are. inſti. de actionib. §. ſequẽs. nu. 13. cōtra ſocium ceſſantem reficere rem cōmunem, Si enim alter reficit, & ceſſans intra quatuor menſes non reſtituit partem impēſarum cum uſuris perdit dominium ſuæ partis, & reficienti acquiritur. Probat᷑, & commendat ibidem Iaſon ſub num. 48. & Idem Iaſon in repe. l. quominus. ff. de flumi. nu. 112. & in. l. creditor nu. 7. ff. ſi cer. peta. Hoc idem placuit Veron. in tracta. de ſerui. urba. prædio. in tit. de refec. rub. lix. uer. quarto quæritur. ſubdens id ualde notandum eſſe, & uide Mar. ſing. cclxix. mille.

9 ‑|‑ Sed dubitari poſſet ſi nauis diſſoluta, & refixa, & iiſdem tabulis compacta, uel refecta ſit, an alia nauis dicenda ſit, uel eadem eleganter reſpondit Iuriſconſ. in. l. inter ſtipulantem. in. §. ſacram. ff. de uerbo. oblig. & in. l. quôd in rerum. in. §. fi. ff. de lega. in. l. qui res. in §. aream. ff. de ſoluti. in. l. quid tamen. in. §. in nauis. ff. quib. mod. uſufru. amit. Ex quibus iuribus habes, ſi nauis ea mente reſoluta eſt, ut in alium uſum tabulę de-

ſtinarentur,ſi mutato cõſilio nauis reficiatur, nõ prior
nauis ſed alia dicenda ſit,quod uerum ſi carina nauis
diſſoluta,et mutata ſit, item uerũ ſi nauis penitus ſeu
in totũ uno contextu diſſoluta fuerit secus ſi per par-
tes diſſoluta,et per partes refecta tũc enim eadem na
uis dicitur,et adde Alex.in.d.§.sacram ſub num.xj.
quæ nota ad quæſtiones quæ in legibus habentur,et
aliis aptare poteris,et adde ad prædicta philoſophicã
l.proponebatur.ff.de iud.et quæ plene Fel. ſcripſit in
c.cum acceſſiſſent nu.lvj.de conſti.et.l. mutius,& ibi
dem Bal.ff.de rei uend.

10 ·|·Item quæſitũ eſt ſiquis nauem ſuam ex alienis ta
bulis refeciſſet an nihilominus nauis reficientis mane-
ret? Et manere iuriſconſ. reſpondit in.l.mutius.ff.de
rei uen.contra uero ſe habet ſi ex alienis tabulis ad
uſum nauis paratis nauem quis edificaſſet,fit enim na
uis domini materiæ,nam proprietas totius nauis cari
næ cauſam ſequitur,ubi uero quis ex aliena materia
finge cupſſu fecit tabulas,& ex tabulis edificauit nauẽ
nauis eſt facientis.l.sed ſi ex meis.ff.de acqui.rer.do.
l.ſi conuenerit.§.ſi quis ſic cauerit.ff.de pign.act.quæ
iura a gl.& doc.hanc interpretationem receperunt,cu
ius rei ratio redditur quia altero caſu ad priorem , et
rudem materiam res reduci poteſt,altero uero nõ po
teſt.§.cum ex aliena inſti.de rerum diui.& nota obi-
ter in.l.mutius iuncta gl.uerbum nauis aliquando ac-
cipi pro tabulis in naui poſitis quibus etiam adiicies.
l.tigni.ff.de exhiben.

Et in materia refectionis non eſſe ſilentio prætereũ
dum duxi quod belliſſime Sig.ſcripſit in conſil.cxcv.
in quæſtione,ait enim ſi nauis tempore quo aliquo lo
co recedit refectione eget,et cum ad deſtinatum locũ
peruenit ſimiliter refectione egere patet, et medio tẽ-
11 pore ·|· quo nauigauit refectione induguiſſe præſumi,
citat.l pe.C.de apo.pub.et.l. ſicut in.§.ſuperuacuum
ff.quib. mod.pig.uel hip.ſolui quod nota quia naues
plerunque uitium facere ſoleat,et merces oneratæ ma
defactæ,deteriores redduntur,et magiſtri nauium in-

tegras in locationibus promittunt.

Illud etiam clarum est, si nauim emisti cum instrumentis scapham nauis tibi præstandam non esse. Ete-
12 nim ·|· instrumentum nauis non est. In mediocritate enim non genere ab ea differt,& non uideri nauis esse nec quicquam coniunctum habere iuriscon.responde re.est enim per se parua nauicula.l.fin.ff. de fund.instruc.l.scapham.ff.de euic.l.marcellus.in.§.armamenta.ff.de rei uen.& scripsit Bal.in rub.quæ sint rega.unde idem Bal.in.l.cum proponas.C.de nau.fœno. sub numer.vj.sensit publicata seu proscripta naui scaphā tanquam separatam proscriptam non intelligi. Cum etiam in penis mitius,& Augustius procedamus,quod Bertach.etiam probat in trac.de gab.in ulti.par.num. xvij.his addes quod inquit Cicero de inue.li.ij. uer. definitio, lex est inquit qui in aduersa tempestate nauim reliquerint omnia amittunto eorum nauis,& onera sunto qui in naui remanserint, et reliqua. nascitur controuersia ex ui nominis nam relinquere nauim, & remanere in naui,et denique nauis ipsa quid sit quæritur,& illud in dubium uenit de eo qui in scapham cō fugisset,& funiculo regeret,an nauim reliquisse censeretur.

13 Hic subiungi potest illa quæstio quam de naui uendita eleganter Soc.tractat consi.lv.lib.iiij. uiso instrumento, de eo enim quæritur apud eum cum solo emptionis titulo dominium non transferatur sed traditione.l.traditionibus.C.de pac.quibus modis nauis traditio,& consequenter dominium translatum dicatur. & ait ex propositione custodum facta ab emptore uēditore consentiente,& animum ad transferendū possessionem habente.l.quemadmodum.ff.de acq. poss. & notant glo.& doc.in.l.iij.in princ.ff.de acqui. poss. item ait ex appositione signi emptoris rei signatæ dominium transferri.l.quôd si neq; in fi.ff.de peri.& cō. rei uendi.quam.l.in.ij.parte latius declarauimus,subdit deinde extraditione partis rei totam rem traditam censeri.l.iij.ubi notatur.ff.de acquir. pos. sed uela, &

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

alia gubernacula sine quibus nauis inutilis redditur dicuntur pars.l.malum.ff.de uer. sig.l. scapham.ff.de euic.ex traditione ergo huiusmodi rerum tanquã partis nauis possessio dicitur tradita. probat ẽt arg. si trado instrumentum in quo continentur res mihi donatæ illarũ rerum posses. uideor tradere.l.j.C.de don.& not. in.l.iij.ff.de acq.pos. eodem ergo modo si trado instrumenta nauis sine quib. est inutilis, & sine his nauis duci non potest. rursus probat eo qđ Acc.ait in.§.interdũ inst.de rer.diui.ex traditione fræni, & sellæ quibus ducitur, et gubernatur equus dominium equi translatũ censeri. subiicit deinde satis eleganter si nauis uendita sit in portu emptoris, & sic in loco domini sine traditione dominium transferri quia res dicitur esse penes emptorem.§.uenditæ insti.de rer.diu.comprobat deniq; in eod.cõsil.ex alijs nauim traditã censeri, sufficit tamen nobis q̃ ad rẽ pertinent breuiter retulisse, &his addes Ias.in cõs.clxx.co.iiij.uo.ij.de quo stari dicemus.

Cõmodissime etiã hic frequens, & quotidiano quæstio tractari põt cum quidam per aliquos annos quadã
14 naui piraticam artem exercuisset complurium ·|· mercatorum merces, & naues deprædatus extitit, uendidit deinde nauimmet qua deprædationes, & direptiones fecerat Amerigo. quæsitum fuit num mercatorib. qui direptiones, & dãna passi sunt consuli aliquo iuris remedio possit aduersus Amerygũ piraticæ nauis emptorẽ, ac detentorẽ, dicet aliquis.q.propositam hæsita
15 tione probabili carere cũ nauim ·|· delinquere nemo sani capitis diceret.is.n.delictũ, et culpam admittit qui rem possidet ut inquit Imper.in auc.de man. prin.§. oportet, et Gan.in tit.de reb.non por.contra dc.nu.7. nec.n.proprie dici potest deliquisse, aut damnum dedisse seu fecisse quod sensu caret.l.j.ff.si quad. pau.fe. di. Cõtra uero mouet qđ Bal.Pau.et Sal. notarunt in auc.nauigia.C.de fur.inquiunt.n.res piratæ unicuiq; occupare, & deprædari licere nam hostibus piratæ cõparantur, & sunt ipso iure diffidati facit auc.cassa & irrita.C.de sacro sanctis ecclesijs. et quod notatur in

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

c.j.de mili.uaſ.qui con.& in tit.hic finitur lex Cor.do mino guerram in uſib.feud. Et propius ad rem, quod
17 idem Bal.ait in.l.furti.C.de fur. ✝ Iure Pontificio oīa bona delinquentis ad ſatisfactionē tacite obligata cen ſeri.arg.extra de ſepul.c.parrochiano. unde mercato- res ad nauim tāquam tacite obligatam agere poſſe ui debatur,idque uidetur Neg.in tracta.de pignor.in.4. mem.2.par.prin.nu.143.& ſeq.Sed nobis uerior ſentē- tia Iaſo.uiſa eſt,qui in conſil.clxx. nomine magnifici. &c.uol.ij. negat contra Amerygum nauis emptorem agi poſſe,Quod enim dicitur bona piratarū unicuique impune apprehendere,& occupare licere intelligendū eſt,donec,& quouſque ipſorum ſunt piratarum,Qua- litas enim adiuncta uerbo intelligi debet ſecundum tempus uerbi cui adiicitur.l.in delictis.§.ſi extraneus ff.de noxa.l.ſi titius.ubi Bar.ff.de teſt.mili. Vnde An- ge.in.l.ſiue manifeſtus.in.§.tam diu.ff.de con.fur.ait ſi lege municipali cauetur bannitum impune offendi intelligendam eſſe ſi offenſionis tempore bannitus eſ- ſet,& ſubiicit,quod diximus.arg.c.parrochiano.conce dendum eſſe in hærede piratę,non autem in ſingulari ſucceſſore,ut innuit.c.parrochiano.& ſcribunt doc.in c.tua nos.de uſu.& maxime Abb. nu.3. &.7.& ſeq.Et
18 uidebis Bal.in.l.uni.C.ex delic.defun.nu.13. ✝ Sed & his addes,ſiquis nauem, ſeu rem aliam a piratis, & la- trunculis exteræ gentis captam emiſſet,ſeu redemiſſet precium, quod ſoluit a domino recuperare poteſt.l. mulier.ff.de cap.& notauit Vero.in tract.caut. cau.x. ſiquis emit.

In maritimis locis ubi portus natura non ſunt, ſed arte hominum facti exiſtentibus forſan fluminibus ex onerandæ onuſtæ nauis cauſa,quæ intrare cum onere flumen non poteſt merces in ſcapha exponi plerūque
19 contingit. ✝ Vnde quæritur quid ſi ſcapha ſummerga tur,an contributioni locus ſit, perinde, ac ſi iactus fa- ctus eſſet. Iuriſcon.in.l.nauis.ff.ad leg.Rhodi. de iac. contributioni locum non eſſe reſpondit, contra uero ſi nauis pereat,& ſcapha ſalua ſit, quam legem merca-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tores non ignorent.

20 ⸸ Notãdum eſt etiam ſeruitutem naui imponi non poſſe, ut cũ portui ſe applicuerit merces meas ſemper deferat, & illis oneretur, Quoniam ſeruitutes perpetuas cauſas habere debent, & ideo neque ex lacu, neque ex ſtagno concedi aquæductus poteſt, cum aliquãdo, maxime æſtiuo tempore, exareſcãt, ut inquit Iuriſcõ. in. l. foramen. ff. de ſerui. urba. prædi. qua. l. motus ibidem ſenſit Ange. Nauis enim breui tẽpore durat, licet nouis tabulis reficiatur, cuius ſententiam probauit Vero. in tract. de ſerui. ruſti. prædio. in tit. de naui. rubri. xxix. ſubdens Ang. ſententiam intelligendam, ut ſeruitus naui iure propriæ ſeruitutis imponi non posſit iure tamẽ pacti, & obligationis perſonalis ualere conuentionem defendi poſſe. iuxta nota. in. l. ut pomum. in princ. ff. de ſerui. Et uide quæ ſcripſit Accur. in. l. pecoris. in fi. ij. glo. ff. de ſer. ruſt. præd. & in. l. mella. in. §. fi. ff. de ali & ciba. leg. & refert, & probat Andre. tiraq. in trac. de utro. re. §. j. nu. 91.

21 ⸸ Si uænalitiarium merciũ nauim perforaſſet, quis iure cauetur Aquiliæ actionem eſſe quaſi ruperit. l. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi mulier. uer. ſi nauem. ff. ad. l. aqui.

22 ⸸ Si nauis in agrum meum ui fluminis delata ſit, nõ aliter tibi tollendi facultatem faciendam, quàm ſi de præterito quoque damno mihi caueris. l. hoc amplius. §. j. uerſi. neratius. ff. de dam. infec. ff. de incend. rui. & nau. l. ratis. l. celſus. §. item celſus. uer. ſed ſi ratis. ff. ad exhi. & uide. l. ſi quis nec cauſam. in fi. ff. ſi cer. pet.

23 ⸸ Vſitatiſſimum eſt, naues omnes ſua habere uocabula, idque ſcripſit etiam Barto. in. l. quod in rerum. in §. ſi nauem. ff. de leg. j. Et id ex eo inductum eſt, ut certa nauis demonſtretur, & ne erretur in corpore. arg. l. labeo. ff. de ſup. leg. & l. ſi quis in fundi uocabulo. ff. de lega. j.

24 ⸸ Nec tacendum eſt capite plectendos eſſe, qui hoſtes inſtruunt in fabricandis nauibus, illosque docent. l. ſi. C. de pœ. & probat Io. de ana. in. c. ita quorundam. de iud. in. ij. col. & refert Boe. dec. clxxviij. nu. 17.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

25 ❡ Et illud non est iuris ambigui plaustrorum, et nauium præstationes inter regalia annumerari, ut in tit. quæ sint rega.

26 ❡ Et pulchram quæstionem de naui quæ cotibus onusta ex portu cretę profecta erat, et uento ac tempestate in portum eundem relata fuit uide in. l. cæsar. ff. de pub. quam. l. nota ex illa enim complures quæstiones quæ in singulos dies occurrunt solui possunt, ex habes qnæstioné per Bar. in. l. j. C. de nauf. li. xj. Mar. laud. in tract. de fisco. q. clxxj. & Marsi. in. l. j. in. §. præterea. ff. de quæstio. nu. xxxij. & seq. inquiunt enim si tempestate seu ui uentorum nauis ad portum relata fuerit uectigal, seu portorium non deberi, et idem iuris esse si hostium uel piratarum timore portui alicui nauis se applicuerit facit. l. fi. §. si propter necessitatem ff. eodem. et aliam quæstionem habes ex consil. Bald. cxcviij. statutum ciuitatis Tergesti libr. ij. de quo dixi in. iiij. par. uer. similiter nu. 48. & aliam quæstioné ex ea. l. cæsar soluit Alex. in consi. vii. uiso themate uol. iij. quam etiam uti quotidianam no. hunc pertinet qđ Cicero lib. ij. de inuentione ait, lex est apud Rhodios ut si qua rostrata in portu nauis depræhensa sit, publicetur cum magna in alio tépestas esset ius uentorũ inuitis nautis Rhodiorũ in portũ nauim coegit quæstor nauim populi uocat, nauis dominus negat publicari oportere et reliqua & his adde quæ diximus in trac. de nautis in. iij. par. nu. vj. et seq.

27 ❡ Nec illud silencio prætereundum est Flor. in. l. si familiæ quæ est. l. antepe. ff fam. hær. improbat quod fecisse dicitur Q. Fabium labeonem, qui cum a rege Antiocho quem bello superauerat ex fœdere inito dimidiam partem nauiũ accipere deberet medias omnes secuit, ut eum tota classe priuaret, ut est autor Vale. lib. vj. c. iij. mouit Flor. res ipsa quæ diuisionem nó patitur, et citat. l. nam et si fur. §. ultima. ff. si certum petatur. Vnde illud Cassellij iurisconsulti locus qui mercatori cuipiam interroganti quo nam modo naui cum socio diuideret, respondit, nauem si diuidis, nec

tu

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

tu, nec socius habebis. Autor Macrobius Saturnalium libro.ij.c.vj. & refert Andr. tiraq.in trac.de utro.re.§. j.pa.ccclxxxij.nu.15.

28 ·|· Item quæro si nauim a se fabricandam quis promiserit, & hoc specialiter actum sit, ut suis expensis id perficiat, an per alium faciens liberetur non consentiente stipulatore? & non liberari inquit Iurisconf.in.l. inter artifices.ff.de solu.& uide Dyn.in reg.qui per alium.de reg.iur.in.vj.

29 ·|· Fuit quæstionis, siquis cauerit, ut sylua sibi pignori esset, num nauis ex ea materia facta pignori esse intelligatur, in qua specie Iurifcon. in.l.si conuenerit.§. siquis sic cauerit.ff.de pigno.actio.non esse respondit, quia aliud sit materia, aliud nauis, & ideo nominatim in dando pignore adiiciendum esse ait quæque ex sylua facta nataue sint.

Nic.boe.q.clxxvij.& uidetur. Duas tractat quæstiones, quę ad hunc locum spectant, Altera est num ligni appellatione cōtineatur nauis, ita quòd prohibiti uendere, & extrahere lignum extra territorium naues uēdere non possint. Altera est si ex uenditione rerum immobilium laudemium debetur regi, an naui uendita
30 debeatur, ·|· Et in.q primo loco proposita putat prohibitum uendere, & exportare lignum censeri etiā prohibitum uendere, & exportare naues, atque triremes. Mouet eum.c.ita quorundam.de iudæ.& quod ait receptum si materia uendi nō potest extra territorium, nec quidem materiatum licebit, ut scribit Bar.in.l.quę situm.§.illud.ff. de lega.iij. & Gui.pap.q.ccclxxiij.& Alex.consi.cxxx.super eo.col.j.uol.vj. Ego uero non esse sine maxima dubitatione Nic.boe.sententiam puto. Vide igitur quæ scripsi in.iiij.parte huius tract.uer. sunt & aliæ.nu.32.& seq.& considera.l. ligni.&.l.pali. ac.l.seruus, quæ subsequitur.ff.de leg.iij. Et cum hostibus tam naues uendi, quàm ligna ad eas construendas exportari expresse prohibeatur, propterea.c.ita quorūdam. &.c.ad liberandum. præpositæ quæstioni non conueniunt.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

31 ✠ In secunda quæstione laudemium proculdubio non deberi puto, licet ipse cõtra senserit. Nauim enim non inter res mobiles, ut ait, sed inter mobiles connumerandam puto, et hoc uerum esse scribit Andr. tiraq. in trac. de utro. recto. §. j. nu. 88. et seq. et inter mobilia numerari ait sensisse Bar. et Alex. in. l. inter stipulantẽ. §. sacram. ff. de uerbo. obliga. et Ias. ibidem col. penul. citat etiam And. de pis. Pet. Ray. & Alb. in. l. sciendum. ff. qui satisda. cog. tractare an naues, et cæteræ res mobiles, quæ multum molis, ac ponderis habent, excusationem præbeant a satisdatione ueluti res immobiles et And. sensisse excusationem præstare, cæteros uero negasse, quia non sint immobiles. Citat etiam et Ias. in cõsi. clxx. col. ij. uol. ij. qui id aperte sensit, et in. vj, col. sub nu. 4. Mouit etiam me quoniam nauis mouetur, et ad mouendũ est apta, ergo mouentium, seu mobilium appellatione continetur. l. mouentiũ. ff. de uer. signi. de quo uerbo plene alibi diximus, nec immutat quòd domus appellatione etiam domus lignea ueniat l. j. §. hoc interdictum. uer. planc. ff. de ui et ui ar. quoniam cohæret solo, et mobile immobili cohęrẽtes censetur immobili, ut in aut. de non alie. §. hæc ergo. ubi Accur. et Ang. et probatur in eo. §. hoc interdictũ. uer. hoc generaliter. ubi Iurison. ait generaliter illud interdictum ad omnes res cohærẽtes solo pertinere. Et hæc sententia, quòd nauis mobilium, non autem immobilium appellatione cõtineatur, expresse probatur in. d. l. j. §. hoc interdictum. uer. illud utique. iuncto uer. si quis de naui. legitur enim in uer. illud in dubium non uenire interdictum illud ad res mobiles non pertinere deinde subsequitur uer. siquis de naui, ubi Iurisconf. probat ei, qui de naui deiectus est, illud interdictum non competere, arg. eius, qui de uehiculo deiectus est. Et si (prout et nos probauimus supra) fateamur nauim magis urbano prædio, quàm rustico comparandam, non enim sequitur urbani prædii appellatione contineri. Nec etiam moueat. l. penul. in §. fi. ff. de his qui deie. uel effu. nam, ut Barb. ait, in rep. rub. de reb.

eccle.nō alie.col.vj.uer.quinimo appellatione. Ius eſt ſingulare in caſu illius legis, ſed et illud animaduertēdum eſt, ſi de naui deiectum ſit, utilem actionem dari, quoniam proprie uerba ædicti aptari non poterant, ex æquitate uiſum eſt Iuriſcon. uerba prætoris extendere, licet re ipſa utraque actio, ſcilicet, utilis, & directa

32 utranque uim habeat.l.actio.ff.de neg.geſt. ✝ Vnde ſequitur ſi lege municipali extranei immobilia acquirere prohibentur, naues acquirere nō prohibeantur, quod & Barb.& And.tiraq.in relatis locis ſenſere, & recte. Illud tamen uerisſimum non nego ſi aſſentiamus Boe. ut inter immobilia nauis annumeretur (quod nuſquā concedendum eſt) ex contractu cum rege, ſeu fiſco inito laudemium ſoluendum non eſſe, at ſi cum aliis ſoluendum, idque tum propter autoritates per eum relatas, tum propter.l.fi.C.de fide inſtrum. ubi eſt expreſſum.

33 ✝ Et quòd naues ex portu non dimittantur, niſi nauclerii deponant in qua prouincia ituri ſint, lege ſancitum eſt. Videbis ergo.l.uni.C.de lit.& iti.cuſt.lib.xij. & quæ ibidem adnotauit Luc.pen.

TERTIA PARS.

1 *Locare uerbum promiſcue accipitur.*

2 *Magiſtri nauium, et Nautæ qui merces uehendas accipiunt, & ex hoc mercedem locatores dicuntur. Mercatores uero qui pecunias uehendarum mercium cauſa dant conductores appellantur.*

3 *Verbum locare promiſcue ueteres utebantur ualla defenditur, & damnantur Budeus.*

4 *Locationes nauium per quos fieri ſoleant.*

5 *Interpretatio ad.l.fi.in.§.fi.ad.l.Rho.de iac.*

6 *Venditio prædij ſi facta ſit, & dictum eſt eſſe tot iugerum non propterea dicitur facta iuxta menſuram, ſed tunc cum pre-*

cium pro numero mensuræ seu iugerum imponitur, & declaratur Oldra. sententiam locum non habere in locationibus nauium, & uasorum.

7 Vecturæ nauium debentur iuxta conuentiones.

8 Nauis aduersione conducta non adiecta certa uectura debetur uectura tamen secundum consuetudinem, et ita conuenisse censentur.

9 Contractus a consuetudine contrahentium, et loci interpretationẽ recipiunt, et an substãtialia suppleãtur a consuetudine.

10 Conducens fundum aut domum pensione certa non constituta, quòd debeatur pensio secundum preteritam consuetudinem.

11 Vectura nauis si pro numero impositarum amphorarum constituta sit pro tot amphoris merces debetur quot portauerit.

12 Nauis si fuit conducta pro uectura mille, et ductum fuit in lege locationis esse duo millium amphorarum locator præstare tenetur si minus capiat.

13 Locans nauim si differit esse duo millium amphorarum in circa. quomodo illud uerbum intelligatur.

14 Nauis si fuit conducta certa, et expressa uectura relata ad nauim, et non adiecto numero amphorarum integra uectura debetur nauis capacitate non inspecta.

15 Nauis si fuit conducta, et uectura relata non ad corpus nauis, sed ad amphoras, et sarcinulas uectura debetur pro sarcinulis, et amphoris impositis.

16 Interpratatio ad. l. fi. in prin. ff. ad l. Rho. de Iac.

17 Vectura nauis si constituta fuit pro impositis mancipijs in naui si aliqua decesserit antequam ad destinatum locum exponãtur, et pro mortuis uectura debetur.

18 Locans operas si prohibetur eas præstare sine sui culpa, et ex casu contingente ex parte conductoris uel rei consequitur mercedem ac si præstitisset idque declaratur. nu. 20.

19 Vectura si pro deportatis mancipijs ad certum locum est constituta, et aliqua decesserint antequam ad locum sint deportata, pro mortuis; non debetur.

20 Casus ex qua parte euenerit in promissione pura distinguitur non in conditionali.

21 Vectura si ignoratur an pro impositis mancipijs uel deportatis sit constituta debetur pro impositis licet animalia uel manci

pia sint demortua antequam ad locum destinatum sint deportata.

22 Conducens mulierem uehenda naui, quod uectura non debeatur pro infante in naui nato.

23 Nauta certa uectura conuenta promisit titium in naui sua ponere, et in loco aliquo exponere num sit necessarium nautam probare titium in naui posuisse uel sufficiat in naui fuisse, et expositum in loco conuento consequendæ uecture gratia et quid in rebus in animatis quattuor facti speties considerantur.

24 Locator nauis si propter amissam nauim, uel casum qui in ea contigit munere uehendi non sit functus non solū uecturam petere non potest uerum soluta repetetur, pro parte tamen itineris debetur.

25 Nauis onerata si conductoris culpa detenta sit quia forsan illicitas merces imposuerit locator nauis uecturam potest exigere.

26 Interpretatio ad. l. in naui sauphelli· ff. locati relatiue·

27 In mandato non solum id, quod expressum est uenit uerum. et id, quod negocij sequela est, et ideo requirens aliquem num contentas sit, ut ijsdem conditionibus quibus proprias pecunias in naui aliqua transmisisset, et suæ censeantur transmissæ eo assentiente, et ad conducendum nauim mandatum datum censeri.

28 Nauim conducens a prædonæ ei recte soluit, contra uero si a domino, prædoni enim non recte soluit, et ibidem declaratur.

29 Res in uectæ, et illatæ in naui conducta pro uectura nauis tacite, sunt obligatæ etiam cum priuilegio prælationis aliorum creditorum etiam anteriorum.

30 Mutuans in cibaria nautamen uel ad armandum uel reficiendum nauim uel in merces ut salue fiant uel instruendā quia priuilegium habeat, et quod.

31 Vecturæ nauium inter accessiones seu fructus ciuiles annumerantur.

32 Merces si dubitetur an sint magistri nauis, uel alterius ad coniecturas confugiendum est.

POSTQVAM de nauibus quædã, ut res patiebatur, permixte tractaui mus, bene eſt de locationibus nauiũ, quæ in uſu frequenti ſunt, & quotidia na, & utilia, nec omnibus iuris inter pretibus cognita, pauca referre. Et ut præpoſitæ materiæ euidentior habea tur intellectus, ſciẽdum eſt uerbum locare promiſcue
1 accipi, ·|· uerum quoad ea quæ dicturi ſumus magiſtri nauium, & nautæ qui merces uehendas accipiunt, &
2 ex hoc mercedem locatores dici, ·|· uel quia operas ad exportandas merces locant, uel quia nauium uſum præſtant. Mercatores uero qui pecunias uehendarum mercium cauſa dant conductores appellari. l. j. in. §. ſi quis. ff. depo. Barto. in. l. ſi uno in. §. item cum quidam in prin. & nume. ij. ff. loca. & in. l. opus quod in aduer ſione. ff. eo. & ſcribunt Bar. & Iaſ. in. l. j. ff. de præſcrip. uerb. & uide Bal. in. l. certi iuris. C. loc. addo Accur. in l. ij. in prin. in uerſi. ex locato. ff. ad. l. rho. de iac. & ibi dem Bar. in illis uerbis domini ſi merces uehendas lo cauerint, ubi Bud. inquit apud iuriſc. & alios ſcripto res uſitatam ſignificationẽ eſſe, ut uerſa uice locator ſit qui pretium det, & conductor qui accipit. Dum tamen idem Bud. quærit textum emendare in. l. fi. in. §. idem
3 iuris. ff. eod. ·|· ut pro locaſſet, legatur locaſſes ſecunda perſona, & ait ſe non recipere quod a Laurentio Valla ſcriptum eſt eleg. li. j. c. xxix. huius uerbi loco promiſ ſcuam ſignificationem eſſe, uerbi gratia locare ſepultu ram faciendam tam ſignificare dare alicui faciendam quâm ſe ad faciendum eam locare, ſubdens ſe nec exẽ plum nec rationem huius dicti inueniſſe. Pro ſentẽtia Lau. Vallæ refero tibi uerba iuriſconſultiſsimi Gaii in l. ueteres. ff. de act. emp. & ſunt hæc ueteres emptionũ uenditionumque appellationibus promiſcue uteban tur ſubdit in. l. ſeq. idem eſt in locatione, & cõductiõe.

4 ·|· Et primum illud notãdum eſt ſolere dominos na uim aliquando præponere magiſtros nauibus locãdis l. j. §. magiſtrum nauis. ff. de exer. aliquando eoſdẽ do

minos aduerſione uel ad tempus, uel in perpetuum naues locare conſuetos, & hi qui per aduerſionem conduxere exercitores etiam appellari, ut in ea.l.§.exercitorem. Quod tum primo loco diximus in regionib. noſtris magis frequentatur. abſentibus enim dominis magiſtri locant his uero præſentibus in locando tota annorum cura eſt.

Item illud mercatores, atque magiſtros nauium ſcire ualde expedit quod iuriſcon. inquit in.l.fi.in.§. fin. ff. ad.l.rho.de iac. ſi uectura nauis pro numero impoſitarum amphorarum conſtituta ſit pro tot amphoris naulum deberi, quot portauerit. ſi uero nauis ipſa conducta ſit duorum millium amphorarum aduerſione ita quòd periculum ſit in conducentem nauim tranſlatũ, id eſt ſiue minoris, ſiue maioris ſit capacitatis pro duobus millibus amphoris mercedem deberi, etiam ſi tot amphoræ in naui impoſitæ non fuerint, & notat ibidem Pau. caſt. factum proponendo eſſe in.§. prædicto ·|· quòd naues locabantur ſecũdum numerum amphorarum quarũ erãt capaces, quòdq; naulum conſtituebatur ſecundum magnitudinem nauis, aliquis cõducant nauim certa quantitate non expreſſa, & non omnes amphoras quarum capax erat nauis impoſuit pro omnibus uectura petebatur quarum erat capax quia per conductorem ſtetit quo minus eam oneraret, diſtinguitur ergo ut ſupra dixi. Si enim fuiſſet expreſſa tota quantitas non haberet dubium quia illa tã tum debetur. Hæc Pau. quid autem ſi ſimpliciter nauis conducta ſit, & dubium eſt quid contrahentes ſenſerint putat Acc. in citata.l.fi.in.§.fi.in glo.fin. penſionem pro impoſito tantũ onere deberi, idque arg. eiuſdem.l.fi.in prin. Guig. uero diſtinguendo inquit. Si nauis adiecta quantitate, uel ſimpliciter ſit conducta uecturam pro numero amphorarum ſeu ſarcinularum quarum eſt capax deberi, ſi uero in locatione dictum eſt ad rationem tantæ quantitatis pro qualibet ſarcinula, ſeu amphora cenſeri uecturam promiſſam pro his tantum ſarcinulis, & amphoris quæ imponentur,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

argumen.l.qui insulam in.§.qui edem.ff.de con.em. l.si debitor.§.j.quæ sententia Guig.a Pau.cas.& Ang. in eodem.§.fi.probatur.Bal.uero ibidem Accur.sentē tiæ assentitur.Ego uero in huiusmodi iuris articulo nō insubtili,in quo,ut uides,iuris interp̃tes interse dissen tiunt,& minus clare loquuntur præmitto nos in loca tione atque conductione uersari quæ proxima est uē ditioni,& emptioni ijsdemque regulis consistit. ut.n. emptio,& uenditio contrahitur si de pretio conuene- rit,sic et locatio,et conductio ita contrahi intelligitur si merces,& quidem certa cōstituta sit.l.secunda.ff.lo- ca.insti.eo in princ.item præmitto quod legum. Pater Old.non minus uere quam eleganter scripsit consilio cxcvij.in concessione, ait enim multum interest an quod mente quis agitauerit,explicare incipiat a nomi nibus significantibus seu demōstrantibus numerum et mensuram an a nominibus significantibus certam speciem uel corpus determinatum. Altero enim & pri mo loco non plus in actum deductum censetur quā
6 demonstretur ex præcedenti numero, ·|· uel mensura. ff.de leg.j.siquis testamento in prin. Altero & secun- do loco adiectio mensuræ est loco demōstrationis fal- sæ quæ nec uitiat nec minuit id cui adiicitur.ff.de le ga.i.l.si seruus legatus.§.qui quinque de leg.iij.l.his uerbis.§.pater.ff.de condi.& demonstra.l. demonstra tio eodem titulo subditque id uideri expressum.ff.de act.empt.& uend.l.si uenditor in princip.quod etiam notauit Bar.in.l.iulianus in.§.si titius.ff.de actio.em- pti.inquit enim si uenditum fuerit prædium millibus, & dictum est esse tot iugerum uenditionem iuxta mē- suram factam esse dici non posse,tunc autem esse factā iuxta mensuram cum pretium pro numero mensuræ seu iugerum imponitur seu decernitur,quam Oldra. sententiam cunctis doctor,suffragiis esse receptam te- statur Alex.consi.viij.uidetur fortasse in princ.lib.iiij. & Iaso.in consi.lxxiij. aggredior uol.j.& quæ Oldra. opinio declaratur per eundem Iaso.consil.lxxix. mo- tiua,co.uolu.& Deci.in consilio.cccxlvij.prima fron-

te,quorum declarationes confidera. Ex qua fententia Oldra.primum caput diftinctionis Guiglielmi peruerti uidebatur,ut fi conducta fit nauis duo millium amphorarum millibus fcutis pro uectura fiue fuerit nauis maioris capacitatis fiue minoris ex quo uectura eft relata ad nauim, & non ad amphoras, & contrahentes quod mente agitarunt uerbis corpus, & fpeciem certam defignantibus exprimere cæperunt mille nihilominus peti pofsint cum illa falfa demonftratio non minuat, nec uitiet,ego tamen puto,licet me prædicta ualde mouerint, fententiæ Guiglielmi Pauli, & Auguftini inhærendum. Pro qua occurrit notabilis textus in.l.tenetur in.§.fi uas.ff.de actione empti.inquit enim Iurifconfultus in hæc uerba fi uas aliquod mihi uendideris, et dixeris mihi certam menfuram capere, uel certum pondus habere ex empto tecum agam fi minus præftas. Vnde fentio Oldrad.fententiam declarandam in naui, et uafe locato locum non habere fecundum quod infra dicam, & cur tam uarie rationem quære. Et declarationis, ac ueritatis inueftigandæ caufa referendæ funt a nobis complures species quas in propofito artic.confiderauimus.

7 ✝ Prima eft fi nauis duo millium amphorarum aduerfione mille fcutis conducta fit clarum effe mille deberi, etiam fi nauis capax non fuerit tot amphorarum legem enim conuentionibus contrahentes dant. l.prima,in.§.fi conuenerint.ff.depofiti uectura enim nauis iuxta conuentiones quibus conductio facta fuit foluenda eft. Vnde Paulus Parmenfis in confilio quadragefimo, uolumine primo, vidi proceffum in fine, ex facto refpondit pro uoto, & ftallia (ut utar uerbis ipfius) uecturam deberi quoniam ita conuenerant.

8 ✝ Secunda facti species eft,fi nauis duarum millium amphorarum aduerfione fimiliter conducta fit,& non eft adiecta certa uectura, tamen confuetudo erat in loco notoria,ut uectura præftaretur fecundum magnitudinem nauis,& iuxta eius capacitatẽ, & forfan (ut eft

Anconæ) ex aduectis,seu uehendis sarcinulis ad ciuitatem Constantinopolitanam ad rationem duorum ducatorum pro qualibet sarcinula,tunc secundũ Pau. in citato.§.fi.Ex quo nauis aduersione locata fuit pro duobus millibus merces debetur, ex qua facti specie notabilis,sequitur declaratio ad.l.ij.ff.loc.&.l.j.in.§. siquis seruum.ff.deposi. ut ualeat locatio non adiecta certa mercede, si tamen illa a consuetudine notoria
9 subintelligitur. ✝ Cõtractus enim a consuetudine contrahentium,& loci interpretationem recipiunt.l.quòd si nolit.§.quia assidua.ff.de ædi.ædic.l.si fundus.ff.de euic.c.cæterum.extra de dona.l.semper in stipulationibus.ubi late Deci.ff.de reg.iur. Et omnis dispositio a consuetudine interpretationem recipit, & secundum illam partes contraxisse dicendum est,ut eleganter inquit Inno.in.c.olim.de uerb.sig.Feli.late in.c.cum M. nu.8.& seq.extra de consti.Soci.consi.cxj.abunde,& subtiliter.uer.nec in tali.lib.j.Obstat tamen prædictis unum quemadmodum enim pretium est de substãtia emptionis,ac uenditionis.§.pretium.insti.de emptio. & uendi.Ita & merces in locatione,& conductione, ut in citatis iuribus, substantialia autem a consuetudine non supplentur,ut notat Io.an.in tit.de instru. edi.§. instrumentum.col.iij.uersic.quòd si a contractibus.& plene Deci.& Felin.scribunt ubi supra. Vnde uides si hoc sensit Pau.quod ait, expeditum non esse. Verum sententia Pau.defendi potest ex.l.excepto.C.loc.quæ
10 lex singularis est secundum Ange. & Sali.probans ✝ si quis fundum,aut domum conduxerit, mercede, seu pensione certa non constituta illam præstare debere, quæ pro domo,seu fundo præstari consueuit. Pensio enim debetur secundum præteritam consuetudinem, & si certa dicta nõ sit conductionis tempore,quam sententiam & Feli.probauit in.d.c.cum M.nu.10.& in eodem loco Deci.sub nu.6.non improbat. Etsi Pau.in illis uerbis conduxit nauim non expressa certa quantitate uolueris referre ad amphoras, scilicet, non expressa quantitate amphorarum factum propositum per se in

citato.§.fi.eſt cõtra uerba legis, quia expreſſus fuit numerus amphorarum in facto propoſito per Iuriſconſ. & ſuper facto reſpondit.

11 ¶ Tertia ſpecies eſt, ſi nauis duorum millium amphorarum conducta ſit,& uectura pro numero impoſitarum amphorarum conſtituta ſit, pro tot amphoris merces debetur quot portauit,ut probatur in.§.fi. ſupra citato, quòd pro duobus millibus amphoris, quarum eſt capax nauis non debeatur uectura, ſed pro impoſitis tantum.

12 ¶ Quarta facti ſpecies eſt,ubi cõducta fuit nauis pro uectura mille,& dictum fuit in lege locationis nauim eſſe duo millium amphorarum ex quo certam menſuram dixit locator nauis ipſam capere, propterea præſtare debere ſi minus capiat.l. tenetur.§. ſi uas.ff. de actio.emp.Et in hoc recidit Gui.ſententia,Nec ad locationem uaſis,ſeu nauis Old.ſententiam paulo ſuperius relatam referendam puto.

13 ¶ Quinta ſpecies eſt,ſi nauis conducta fuit,ut ſupra proxime,& in.l.locationis numerus amphorarũ adiectus eſt,quarum eſt capax nauis addita dictione in circa,quid ſignificet illa dictio uide Alexã.in conſi.xxix. nu.5.uol.v.& in conſi.lxxxij.eo.uol.et in conſil.ulti. nu.8.eo.uol.& de hac dictione uide.c.fi. de ſpon.impub.et Pau.par.in conſi.ciiij. in præſenti. &c.nu.35.& ſeq.uol.primo.

14 ¶ Sexta ſpecies eſt,ubi conducta fuit nauis certa et expreſſa uectura relata ad ipſam nauim, & nõ adiecto numero amphorarum, quas capit nauis puto uecturã integram deberi, neque nauis capacitatem inſpiciendam, idque ex relatis in ſententia Oldr. puto probari, & quia contrahentes ſe ad corpus retulere,& de capacitate nauis non meminere, et ſi aliter innuerit Guig. arbitror male ſenſiſſe. quibus adde quod Paulus caſtrenſis ait in lege prima.ff.de præſcript. uerbis,& quæ in calce huius tractatus dicemus.

Vltima ſpecies eſt ubi uectura non ad ipſum corpus nauis,ſed ad ipſas amphoras,uel ſarcinulas, quia

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

15 cõducta fuit nauis, ·|· & promiſſa uectura ad rationem duorum ſinge ſcutorum pro qualibet ſarcinula , nec eſt dictum impoſitarum in naui tunc etiam credo pro his tantum amphoris,uel ſarcinulis quæ imponentur uecturam deberi,& me non ſolum mouent autoritates,& iura Guig.Pau.& Angeli,uerum etiam Barto.& aliorum de quibus ſupra,& ut uides refert an uectura ſit relata ad ipſam nauim non adiecta capacitate ipſius,uel ad amphoras,& ſecundum diſtinctiones prædictas Accur.& Bal.ſententia poteſt eſſe uera,& probari.Et quoniam Accur.citat.l.fi.in prin.ff.eo.ad.l.rhod.
16 de iac.in qua.l.eius ſententiã probari exiſtimat,·|· illa lex eſt ſingularis ſecundum Roma. ſing.cccclv.conduxi mullionem &c.& ibidẽ colligit tres caſus ex uerbis iuriſcon.quos elegantius Sig.de homo.de quo nõ meminit prius notauerat conſi.cxcv.in quæſtione,numero.7.ſi igitur quæritur cum nauim conduxi uehendi gratia familiam,ſeu mancipia,aut animalia,& mãcipia aliqua,uel animalia in naui conducta mortua ſint an uectura pro mortuis debeatur ex ea.l. conſidera tres caſus,& conuentionem initam.

17 ·|· Primus eſt quando uectura nauis cõſtituta fuit pro impoſitis mancipiis in naui ſi aliqui deceſſerint, & pro mortuis in naui,& non ad deſtinatum locum deportatis uectura debetur,cuius rei ratio reddi poteſt quia lex contractus impleta eſt.l.ſi quis.C.de inſti.& ſubſt. & quia qui locat operas ſi prohibetur eas præſtare ſine
18 ſui culpa,·|· & ex caſu contingente ex parte conductoris,uel rei,earũdem,mercedem conſequitur ac ſi operas præſtitiſſet.l.qui operas.ff.loca.

Secundus caſus eſt ubi uectura pro deportatis mancipiis ad certum locum eſt conſtituta ſi aliqua deceſ-
9 ſerint antequam ad deſtinatum locum ·|· ſint deportata uectura pro mortuis non debetur quia non impleta eſt conuentio,& ex quo uectura pro deportatis fuit impoſita pactum uidetur adiectum in fauorem domini mancipiorum,pro mortuis ergo,& non deportatis naulum non debetur argumen.l.ſeio.ff.de ann. lega.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

&.l.illis libertis in fine.ff.de condi.& demonst.& quia
censetur promissio uecturæ conditionalis si deporta-
ta fuerint mancipia cum ergo deportata non sint licet
per nautam non steterit non per casum cōtingentem
in eius persona non debetur merces,& in promissione
20 ·|· pura distinguitur ex qua parte casus eueniat,ut scrip
sit Pau.in princ.d.l.fin.non in conditionali quæ adde
ad infra dicenda.
21 ·|· Tertius casus est quando non constat quid sit ac-
tum utrum.s.uectura sit constituta pro impositis, uel
pro deportatis, tunc uectura pro impositis in naui de
betur licet animalia,uel mancipia mortua in naui fue
rint antequam ad locum destinatum sint deportata ra
tio autem est quia cum non constet quid sit actum,&
appareat per nautam non stetisse inhærendum est re-
gulæ, ut integra, & tota uectura præstetur.l. qui ope
ras.l.si ædes.§.cum quidam, &.§.finali.ff.locati. sen-
titque idem Signorolus si constaret uter obscuram le-
gem dixisset contra illum interpretandam l. ueteri-
bus.ff.de pactis. Hic subiungi potest quod iuriscon-
sultus ait in.l.sed & addes in.§.siquis mulierem.ff.lo.
22 ·|· ubi in hæc uerba, si quis mulierem uehendam na
ui conduxisset,deinde in naui infans natus fuisset pro
bandum est pro infante nihil debere cum neque ue-
ctura eius magna sit,neque his omnibus utatur quæ
ad nauigantium usum parantur.

Vetus fuit dubitatio inqua eadem.l.finali.in prin
cipio.Citari solet, & est talis nauta certa uectura con
uenta promisit Titium in naui sua ponere, & in loco
23 aliquo exponere, ·|· Repertus extitit Titius in naui,&
expositus fuit in loco conuento, Petit nauta uectu-
ram, non tamen probat Titium in naui posuisse,
Aiunt Bartolus respondisse in lege secunda.ff.de con
ditione & demonstration. nautam non posse petere
quoniam potuit esse Titius facto posit.& consequēde
actionis gratia non sufficit fato aliquid fieri,sed ex pro
posito fieri oportet,ut per Dy.& alios in.l.cum seruus.
ff.de condi.& demon.Paul.autem ca.in citata.l.ij.mi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ratur Bar. ita sensisse in præposita. q. & cauillatum esse ait. Et uere si hoc sensit Bar. ab euidenter ueris subdola argumentatione recessit, Nam putat sufficere Titiū in naui fuisse sciente, & patiente nauta quoniam contra eius uoluntatem stare non potuisset, unde ex hoc ipso censetur ab eo positus. Nec enim uerba captanda sunt, ut nautam Titium in humeris portare debuerit, cum per se ire potuisset. l. pen. ad exhi. ubi Iurisconsulto. in hæc uerba non oportere ius ciuile calumniari, neque uerba eius captari, sed qua mente id diceretur, animaduertere cōueniri. Subdit idem Pau. etsi in rebus inanimatis conuentio facta esset, ut supra, distinguēdum esse, aut nauta sciuit res in naui esse, & idē iuris esse, aut ignorauit, & præter propositum exportauit nauta, & Bar. sententia possit esse uera. Non enim nauta ex parte sua contractus legem impleuit, ut possit promissam uecturam petere. Alia tamē uia nautæ consulendum est ne rerum dominus lucrum sentiat, & nauta mercede careat. Vel enim consuetudini, uel arbitrio boni uiri stabitur. Hæc Paul. qui in ead. l. si uehenda. idem sensit. Soci. autem in ead. l. ij. quatuor facti species in proposita. q. considerauit. Prima est, si nauta promisit aliquem in naui ponere, ad uecturam consequendam sufficit in destinato loco exponat, & cum in naui fuerit sciente nauta fuisse, & ab eo positum præsumendū est. arg. l. neque natales. C. de proba. & argu. eius quod habetur in. l. ij. C. de acquir. posses. Secunda est si nauta promisit portare res inanimatas in naui, quę tamen ab alio sciente, & patiente nauta delatæ fuerunt, & idem hoc casu iuris est, ut uectura debeatur propter rationē l. ij. C. de acqui. posses. & sat est promissionem impleri a promittente, uel eius uoluntate ab alio. l. cū seruus. ff. de uerb. oblig. ubi Accur. quod & Dy. Nic. de neap. & Paul. probant. Tertia facti species est, ubi merces in naui positæ fuerunt ignorante nauta tunc uirtute contractus, seu promissionis nulla debeatur uectura, quia non dicitur impleta promissio a nauta, ut in. d. l. ij. & scripsit eod. in loco Nic. de neap. ubi addit Pau. quem

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

retulimus,ex æquitate hoc casu uecturam deberi.l.si uehēda.§.j.ad leg.Rho.de iac.& probatur ex his,quę tractat Bar.in.l.si in arca.in fi.ff.de condi.inde.Quarta facti species est,ubi non constat,an res fuerint in naui positæ a nauiculario,uel eo sciente,uel eo ignorante,& hoc casu ex promissione ad uecturam agi potest, quia ex quo factum reperitur,præsumitur ex præcedēti causa factum.arg.l.quædam mulier.ff.de rei uendi.& eorum,quæ Bar.scripsit in.l.cum solus.de usu.& in l.triticum.ff.de uerbo.oblig.Et cum nauta portare teneretur suis expensis, illud in dubio factum censetur ab eo,cuius expensis fieri debebat,iuxta doctrinā Bar. in.d.l.cum seruus.ff.de uerbo.oblig.Hæc ille,qui pluribus utitur,quibus addes Caro.Ruy.in consil.cxxij. nu.7.uol.iiij.qui Soc.sententiam probat.& tex.in.l.j. in.§.magistrum autem.ff.de exer.in illis uerbis,Cæterum si scit, & passus est eum in naui magisterio fungi, ipse eum imposuisse uidetur.

14 ·|· Agitata est & illa quæstio de locatore nauis, qui propter amissam nauim, uel casum, qui in ea contigit munere uehendi non sit functus, ut non solum uecturam petere non possit,uerum si soluta sit ab eodem repetatur,ut in.l.si uno.in.§.cum quiam.ff.loca.& bellissime scribit Signo.de homod.consil.cxcv. nu.6 quod intellige ubi munere uehēdi in parte non sit functus, pro parte enim itineris,qua merces aduectæ sint uecturam deberi æquitas suggerit, & consequenter pro rata mercedis exonerationē fieri,ut scribit Paul. ubi supra, qui citat eand.l.§.ubicunque.Et uidebis in materia relatum Signor. responsum, quod breuitatis causa non refero.

15 ·|· Si conductoris culpa onerata nauis detenta sit, & impedita,quia forsan illicitas merces imposuerit,locatorem nauis uecturam nauis posse exigere certi iuris est.Equitas enim suadet,ut conductori,qui culpam admisit,sua culpa noceat.l.pen.§.nauem.ff.loca.&.l.prędictam hanc interpretationem recepisse ex comment. doc.in eadem satis liquet.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

26 ·|· Non est etiam silentio prætereũda subtilis illa quæstio quæ tractatur per iurisconsultum in.l.in nauis sauphelli.ff.locati. de pluribus mercatoribus qui nauim exercitoris sauphelli frumento onerarunt si immixtũ fuerit,uel in naui tabulis, seu erroribus,aut beronib. separatim positum,an in exercitorem dominium trãslatum intelligatur,& facta traditione uni ex mercatoribus in parte,si reliquum frumenti perierit, seu amissum sit,et uide ibidem Pau.qui subtilius,clarius, & elegantius quam alius legem illam est interpretatus.

Quæritur etiam apud Paul.Par. præceptorem meũ consi.xc.uol.j.cum quidam Trifonius tritici comparandi gratia ut Bisantium singe nauigaret,nauim conduxisset,pactusque esset(prout moris est) ut per.xx. dies magistro nauis cum naui in portu Bisantii moraretur,quibus elapsis ex mora in singulos dies decẽ præstaret,ac etiam pro non imposito frumento,et(ut uulgari uerbo utar)pro uoito uectura deberetur,a Meuio ducenta recepit nauigationis eiusdem, & emptionis similiter frumenti gratia , cumque dubitaret forsan ne meuius pactionibus,conditionibusque quibus nauim conduxerat,pecuniasque proprias transmiserat stare recusaret,requisiuit eum num contentus esset , ut iisdem conditionibus,& qualitatibus quibus proprias pecunias transmisisset,etiam suæ transmissæ intelligerentur,quo assentiente Par.respondit mandatum censeri datum a meuio Trifonio,ut nauim conducat quoniã in mandato non solum id quod expressum est uenit,
27 ·|· sed et id quod negocii sequela est.l. quicunque.§. si ei.ff.de insti.et hac ratione,et alijs , & presertim ex requisitione facta si emendi frumenti causa ultra conuentionis dies mora in onerando facti sic, et minus iusto nauis onerata fuerit quoniam pecuniæ non sufficere , cum carius uenderetur frumentum in ea ciuitate quam in opinione esset,pro rata contribuere meuium debere,subditque culpæ annumerari non posse Trifonio si nauim dictis conditionibus conduxisset,cum de more,et consuetudine naues ita conduci soleant.l.pignus

gnus

gnus.&.l.si creditor.ubi Pau.& Bal.C.de pigno.actio. idque aliis autoritaribus probat, & placet præceptoris sententia,quæ magnam habet æquitatem.

28 ·|· Illud certi iuris est,si prædo nauim locauit uecturam nauis eidem prædoni recte solui,nec dominus nauis si ab eo,qui soluit,petet,audiẽdus est, quoniam ex locatione prædonis domino actio nõ competit, est tamen domino obligatus prædo. Contra uero si uecturas nauis quam dominus locasset prędoni conductor soluerit,non liberabitur, condicet tamen a prædone, ut indebitum.tex.est singu.in.l.si urbana.ff.de condi. inde.ubi Pau.ca.quod primo loco diximus,uecturam prædoni,qui locauit recte solui,admittendũ ait,si conductor bona fide soluit ignorans ipsum esse prædonẽ, & putans uerum dominum,uel hæredem,si uero prædonem sciuisset non liberari,citat.l.filiæ.in fi.ff.de solu.quibus addes Deci.in consi.ccccvij.uisis,& diligenter.in prin.& Bald.in consi.cccclxxvj.factum tale est. nu.4.uol.j.

29 ·|· Item illud non est iuris ambigui res inuectas, & illatas in naui conducta pro uectura nauis tacite obligatas esse etiam cum priuilegio prælationis aliorum creditorum etiam anteriorum quasi merces debita sit pro necessaria cõseruatione dictarum rerum , de quo uide Bald.in.l.certi iuris.in.iiij.q.in uer.quid ergo.C.loca. & late deducit,ac probat Neg.in trac.de pigno. in.iiij. memb.ij.par.prin.nu.169. & seq. & subdit notandum esse,quoniam in locis maritimis frequenter contingit, ad quæ uide.l.interdum.cum l.seq.quæ incipit huius ff.qui pot.in pigno.habe.& ex ead.l.nota quàm sit fauorabile in cibaria nautarum credere,uel ad armandã uel reficiendam nauim , uel in merces,ut saluæ fiant.

30 ·|· Adde.l.qui in nauem,&.l.quòd quis.ff.de priui.credi.ubi qui in nauim extruendam,uel armandam, uel instruendam crediderit , priuilegium habere cauetur, & uide,quæ utrobique notantur,& Neg.in trac.de pigno in.iiij.mem.ij.par.prin.nu.202.& Alex.in consil. ccxvij.uiso quodam.nu.2.uol.vij. & eundem Neg.in

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

citato trac. in. ij. mem. v. par. nu. 24.

31 ✝ Notandum est etiam, uecturas nauis inter accessiones, seu fructus ciuiles annumerari, quia ueluti usuræ non natura proueniunt, sed iure propter rem percipiuntur, ut notat Bar. in. l. ex diuerso. in princ. ff. de rei uendi. & est optimus tex. in. l. si nauis. ff. eod. qua. l. cauetur, si nauis a malefidei possessore petatur, fructus etiam percipiendos esse, quoniam periculum nauis possessor petitori præstare non debet, & uide subtilem, et elegantem. l. & adde glo. et Barto. in. l. si urbana. ff de condi. inde.

32 ✝ Plerunque etiam euenit, ut dubitetur, an merces sint magistri nauis, uel alterius, unde Bal. in. l. cū proponas. nu. 10. C. de nau. fœno. & Saly. ibidem sub nu. 5. ad conie&turas confugiendum scripsere, inspicique debere aduectarum rerum, et aduehentium qualitates. arg. ff. loca. l. cum in plures. §. uehiculum. et. l. colonus in. §. nauem. ff. loca. Inspiciendas etiam literas, quas afferunt magistri nauium, seu afferre cōsueuerunt, item et scribæ, quem uocant, librum.

VLTIMA PARS.

1 *Libellus in uendicandis armamentis, et scapha nauis quomodo concipiendus sit.*

2 *Vecturæ nauium ueniunt in rei uendicatione.*

3 *Interdictum possessorium pro naui non competit, et quæ remedia possessoria competant relatiue.*

4 *Actio utilis in eum qui naui præpositus sit competit si de naui deiectum, quid sit.*

5 *Lege iulia de ui publica tenetur, qui hominibus armatis de naui sua quem deiecerit concusserit expugnauerit ue.*

6 *Domino mercium ex conducto actio competit qui nauim conduxit ex locato magistro nauis.*

7 *Interpretatio noua ad. l. i. ff. de præs. uerb.*

8 *Libellus defendi pōt in quo diceretur peto ex cōducto cū dici debuisset ex locato uel contra quia ueteres his uerbis promiscue utebantur et in. iij. parte. nu. 1.*

NOVISSIME de libellis, actionibusque nauium causa competentibus breuiter tractandū est, in rei uendicatione libellum concipere nos oportet, ut admonet iuriscon. in. l. marcellus.
1 in. §. armamenta. ff. de rei uend. ·|· ubi in hæc uerba scriptum est. armamenta nauis singula erunt uendicanda, scapha quoque separatim uendicabitur, non ergo sufficeret uēdicare armamenta nauis non enim est uniuersitas quædam sicut grex, & libellus non procedit peto nauim cū armamentis, sed speciatim armamenta sunt exprimenda ut ibidem scripsit Bar. quod in armamentis a naui separatis, non autem in affixis, seu iniunctis admittendum est, ut eo. in loco adnotauit Ang. & sensit Accur. quem uidebis, ac Dec. in. c. cum uenerabilis col. ij. extra de excep. & relata per eum loca. Huic rei est & illud adnotandum uecturas nauium in rei uendicatione
2 ne uenire, ·|· & ideo si nauis a malefidei possessor petatur, etiam fructus æstimandi sunt, ut eleganter iurisc. inquit in. l. si nauis. ff. de rei uen. quæ lex notanda est, & de qua paulo superius meminimus sub nu. 31.

Assumes etiam quod paulo superius diximus sub numero. 29. & ad hunc enim locum attinet res inuectas, & illatas in naui conducta pro uectura nauis tacite obligatas esse.

3 ·|· Et illud notādum est interdictum possessorium pro naui non competere. l. j. §. siquis de naui. ff. de ui & ui arma. de quo textu meminimus in secunda parte huius tractatus in pen. q. nume. xxxj. & in principio eiusdem partis sub nume. v. & hanc sententiam probat Iaso. in consi. clxx. nomine mag. &c. colum. ij. & sub nume. iiij. uol. ij. refertque alia remedia ad possessionem nauis recuperandam competere, quæ latius habes ex locis ab eo relatis, & quæ plenius Soc. retulit in. l. rem quæ nobis. ff. de acqui. poss.

4 ·|· Item si de naui deiectum sit dabitur actio utilis in eum qui naui præpositus sit. l. pen. §. fin. ff. de his, qui

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

dele. uel effuder. de quo textu mentionem fecimus in principio secundæ partis uersiculo. item sciendum est numero quinto.

5 ·|·Item sciendum est lege iulia de ui publica teneri eum qui hominibus armatis de naui sua quem deiecerit, concusserit, expugnaueritue. l. iij. ff. ad legem iuliã de ui publ.

Denique prætermissa exercitoria actione de qua plene quidem in titulo de exercitoria iurisc on. tractarunt, ·|· & nos non nihil diximus in calce tractatus
6 nostri de nautis, illud explorati iuris est ex conducto actionem competere domino mercium qui nauim conduxit ex locato autem magistro nauis. l. fi. §. fi. ff. ad. l. rho. de iac. l. & ita in prin. &. §. j. ff. nau. cau. sta. quæ iura ad id citauit Neg. in tract. de pignor. in. iiij. membro secundæ par. numero centesimo sexagesimonono, & scripsit Accursius in lege prima. ff. de præscriptis uerbis sed huic rei illud adiiciendum est quod iurisconsul. ait in dicta. l. j. ff. de præscriptis uerb. in uerba iuncta, Domino mercium in magistrum nauis si sit incertum utrum nauim conduxerit, an merces uehẽdas lo
7 cauerit ciuilem actionem ·|· in factũ esse dãdam labeo scripsit, quo in loco obiiciens Bar. contra text. inquit de iure conductor est ille qui dat pecuniam, & alius dicitur locator. l. j. §. si quis seruum. ff. depo. est ergo certum quòd dominus nauis est locator, & dominus mercium est conductor, soluendo ait fac esse, tamen incertitudo est circa contractum. s. an nauim locauerit, an locauerit operas suas, seu rem, & operam, & propter hanc incertitudinem circa factum euenit, ut descẽdatur ad actionem quæ in factum appellatur seu pręscriptis uerbis. hæc ille, Baldus uero eodem met utitur argumento contra tex. & respondit incertitudinem fuisse in facto, ut puta quia seruus meus ponit merces in naui, & ignoratur an ipse nauim conduxerit, an mercator conduxerit merces portandas, constat tamẽ merces in naui esse merito ad dictam actionem confugiendum est, hucusque Baldus, quod exemplum nota, pau

lus autem Castrensis in commẽtariis suis ita scriptum reliquit, in textu ibi utrum nauim conduxerit an merces uehendas locauerit dic tunc dicitur conduxisse nauim, quando nauis ad eius instantiam proficiscitur, sed tunc dicitur locasse merces quando ad eius instantiam non proficiscitur, sed ipse merces tradit nautæ, ut una cum aliis in naui portet & si esset certum quid horum esset gestum, non recurreretur ad hanc actionem præscriptis uerbis, sed daretur actio ex conducto in primo casu, ex locato in secundo, cum uero est incertum non debet actor se restringere ad aliquod istorum, si non credit se posse probare, sed sufficit quòd dicat se tradidisse merces tali, ut cum naui sua portaret ad talem locum, nam hoc poterat contingere altero de dictis duobus modis, nec poterit aduersarius excipere declara per quem modum, ut sciam an debeam cedere uel contendere, quia poterit actor respondere non teneor declarare, quia per quemcunque modum processerit habeo contra te actionem, & in hoc dubio actionem præscriptis uerbis, sed si ista actio non esset prodita hoc casu teneretur actor specificare, & si specificaret uerum modum, & non probaret succumberet, ideo fuit utilis hæc prouisio, non dico quòd in libello sit exprimendum nomen actionis, licet iste textus prima facie innuat contrarium secundum communẽ opinionem in. l. edita. C. de eden. sufficit enim quòd narret factum taliter quòd ex eo resultet actio, et ex narratione potest intelligi quæ actio, isto igitur casu quia factum narratur in confuso intelligitur quòd intentauerit præscriptis uerbis, sed si dixisset se conduxisse nauim colligeretur per actionem ex conducto, si uero quòd locauit merces colligitur per actionem ex locato ideo se astringeret ad probandum in illa, & si pro probaret in altera non in illa succumberet, ut. l. habebat in principio. ff. de institu. ff. si pars hæred. pet. l. non possum, & quod notat Innocent. in capitulo primo. de consuetu. hactenus ille in uerba suprascripta, quem ad uerbum non ab re uisum est referre, Addit

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

Iaso. eodem in loco Bartolum textum non consideras se, & solutionem ad argumentum defendi non posse, Non enim secundum eum lex dicit incertum esse an magister nauis nauim locasset, an operam, non utrum que, sed dicit incertum erat utrum nauim conduxerit, an merces uehendas locauerit, incertitudo ergo erat an esset conductio, uel locatio, unde sensum ac Pauli sententiam literæ congruere existimat, subdit deinde se non uidere quomodo in casu Pauli ex locato actio domino mercium posit competere, quoniam ob stat textus relatus a Bartolo in dicto. §. siquis seruum utroque enim casu domino mercium qui pecuniam dat ex conducto actio competit, & licet ualde cogitauerit quid dici, quid ue recte responderi posit non uidit, mihi autem in casu isto indifficili cogitanti in quo (ut uides) iuris interpretes in diuersas sententias distra huntur, prima fronte Pauli castrensis sententia defen di posse uidebatur ex textu claro in lege secunda. ff. ad legem rhodiam, de iactu. vbi iurisconsultus iisdem ferê uerbis utitur ait enim si laborante naue iactus factus est, domini si merces uehendas locauerint ex lo cato cum magistro nauis agere debent, competit ergo ex locato actio domino mercium si merces uehendas locauerit, item eadem lege in. §. finali. dicitur quôd si iam contributio facta sit, tunc hi qui soluerint, agent ex locato cum magistro nauis, ut is ex conducto ex periatur, Veriorem tamen, ac probabiliorem illam sententiam puto ut in casu lege prima. ff. de præscrip. uer. incertum non esset an ex conducto uel ex locato actio competeret, sed in facto ipso esset incertitudo ut sensit Bartolus, non tamen in facto ea esset incertitudo quam Bartolus proposuit, sed illa quam Pau lus considerauit, adeo quôd ex uerbis Pauli & Bartoli uerus sensus elicietur; & declarandæ materiæ gratia præfari libet, quod in principio tertiæ, partis huius tractatus diximus. Veteres locationum, & conductionum appellationibus promiscue usos fuisse. l. ueteres cum sequenti. ff. de actione empti. quod & Accur-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ſius animaduertit in lege ſecunda.ff.ad legem Rhodiam, de iactu & in pleriſque locis ſtatim referendis. Vnde uerum eſt quod dicebat Bartolus ei qui pecuniam dat ex conducto actionem competere, & ubi iuriſconſultus inquit dominum mercium ex locato agere debere, exponendum eſt ex conducto, ut optimus iuris interpres animaduertit Accurſius ubi ſupra quia ueteres his uerbis promiſcue utebantur, & in pluribus locis idem Accurſius ita expoſuit præſertim in dicta lege ſecunda, & in lege ſi eum.ff.de exercitor. Et hæc ſententia probatur in lege ſecunda, in.§.cum in eadem.ff.ad legem rhodiam de iactu, iuncto principio legis dum iuriſconſultus ait, ex conducto dominos rerum amiſſarum cum nauta, ideſt cum Magiſtro acturos, et in principio legis dixit dominum ex locato, quod non alia ratione euenit, niſi quia ueteres promiſcue his uerbis utebantur, et clare etiã probatur in lege finali, in.§.idem iuris.ff.ad legem Rhodiam de iactu, Sed ut ad legem primam, de præſcriptis uerbis, redeamus uerus ſenſus illius legis eſt (ni fallor) quod incertum erat in facto ſecundum Paulum utrum dominus mercium totam nauim conduxiſſet quę profectura erat ſecundum uoluntatem conductoris, uel merces uehendas locaſſet, ut ad certum locum cum aliis mercibus exportaret, ita quôd conductio ad nauim relata non eſſet, ſecundum ea quæ in tertia parte huius ttactatus diximus; & hanc incertitudinem innuunt iuriſconſulti uerba, & in hoc Paulus recte, Hæc enim incertitudo magis uerbis Iuriſconſulti congruit quam illę quas Bartolus, et Baldus finxere. Dum uero Paulus dixit altero caſu ex conducto, altero ex locato agendum eſſe, in hoc minus recte, ſed quod Bartolus, et Baldus aiunt ex conducto domino mercium qui pecunias dat ſemper competere uerius eſt dicto Paragrapho ſiquis ſeruum, propter ergo illam facti incertitudinem competit actio præſcri

ptis uerbis, nec moueant quæ considerabantur a Iasone quoniam si iurisconsultus hic expressisset domino mercium actionem ex locato competere pro ut in dicta.l.ii.ff.ad legem rhodiam de iactu expressit, exponendum esset ex locato, idest ex conducto secundum ea quæ diximus, ex quibus illud etiam sequitur contra Paulum Castrensem et ut puto, uerissi-
8 mum si in libello actor, ·|· etiam exprimeret peto ex conducto dum dicere debuisset ex locato, ut contra defendi posset libellus autoritatibus supra relatis, et præcipue ex dicta lege ueteres et lege secunda.ff.ad legem rhodiam de iactu.

FINIS TRAC. DE NAVIB.

TABVLA AD
TRAC. DE NAVIGATIONE.

1 *Nauigatio necessaria, periculosa ac in certa et seq. nu.*

2 *Nauigantes nec inter uiuos nec inter uita functos censentur secundum Biantem philosophum.*

3 *Cato pro tribus rebus per omnem uitam pœnitentiam egisse dicitur, si quod arcanum mulieri credidisset si per aquam traiecisset quo poterat terra proficisci. Si aliquis dies per incuriam sine studio transisset.*

4 *Socius in culpa est si merces mari aduehere uoluerit cum potuit terra nisi aliter sit consuetum.*

5 *Naufragis leges consulunt, et fauent.*

6 *Nauigare in mari ac in flumine publico unicuique licet prohiberi tamē potest ab eo qui iura regalia habet in illo territorio*

7 *Ciuitas Perusina potest statuere, quod aliquibus liceat nauigare per lacum Perusinum, & aliquibus non liceat.*

8 *Veneti, quod habeant ius prohibendi ne quis in Adriatico sinu Nauiget.*

9 *Districtus seu territorium in mari quomodo cognoscatur.*

10 *Aggeres seu aliæ munitiones in fluminibus an liceat facere quādo cursus aquæ immutatur.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

11 Præpositus recipiendis mercibus qui uulgo sopracharico appellatur non potest diem conuentum ad nauigandum inter magistrum nauis, et dominum proferre nisi in mandatis habeat.
12 Mandatū præpositi ad recipiēdū merces est diligēter inspiciendū
13 Promittens nauigare Ragusium a Portu Anconæ intra duos menses, quod satisfecerit promissioni si inceperit nauigare licet Ragusium non peruenerit, et idem in conuentione de nauigando, & in eo qui promisit Romam proficisci.
14 Interpretatio ad statutum Anconitanum sub rub. de fide danda lib. et scrip scriba.
15 Nauigatio una uel plures quando dicantur.
16 Commeatum, et remeatū pro unica nauigatione accipi debere.
17 Interpretatio ad quædam statuta Anconitana circa formā eligendi scribam nauis, ut contractibus ab eo factis et testamentis habeatur fides.
18 Condemnatus ad conficiendum quasdam literas statim & incontinenti, ita quòd pro primo passagio transmitti possint, aliàs ad centum, an in mora per requisitionem censeatur constitutus, uel sit necesse, ut sit passagium.
19 Mandans Cornelio, ut cum naui Bisantium proficiscatur, et conueniens quòd in loco dabuntur a Titio pecuniæ onerādi causa nauim, si Titius pecunias non numerauit, & naui uacua Cornelius reuertatur ad damna, et id, quod interest, tenetur.
20 Venditor frumenti promittēs illud exportare ad certum locum omni exceptione remota sub pœna, & iuramento, an excusetur a periurio, & pœna conuentionali si iussu Regis frumentum alibi exportauerit, etiam si omnes casus fortuitos duobus tantum exceptis in se susceperit.
21 Scholaris promittens cum iuramento non recedere de Bononiensi territorio sine uenia creditoris si recesserit iussu patris, uel superioris, quòd in periurium non inciderit.
22 Autoritas superioris liberat a periurio, & a pœna quomodo.
23 Magister seu dominus nauis nō præsumitur a nautis quibus imperare potest, inuitus ad aliquid dicēdū, uel gerendū cōpulsus.
24 Consuetudo nautica spectàda est, dūmodo a lege nò reprobetur.
25 Nautis peritis in negocijs nauticis standū est, & quomodo.
26 Testamentum factum a mercatore Anconitano in Portu alicuius ciuitatis barbarorum, seu saracenorum, uel apud barbaros, an ualeat, relatiue.

DEI OPT. MAX.

IMPLORATO AVXILIO.

DE NAVIGATIONE.

RELIQVVM est de nauigatione
1 pauca referre, ·|· quæ quàm sit necessaria nemo est profecto, qui nesciat, & merito Iuriscon. in. l. j. ff. de exerc. nauigandi necessitatem appellat, quàmque etiam periculosa sit, norũt, qui nauigarunt. Vnde Anacarsis Scytes Nauigãtes tantum abesse a morte dicere consueuerat, quantum digitorum nauis esset cràssitudo. Cuius sententiæ Satyricus assensit, dum ait, Digitis a morte remotis, quattuor
2 aut septem si sit latissima teda. ·|· Et Bias ille Prienensis philosophus, Nauigantes nec inter uiuos, nec inter uita functos censebat. Et his addo Iason. in. l. j. nu. 9. ff. si
3 quis cauti. ·|· Plutarchum in uita Catonis referentem, eundem Catonem dicere cõsueuisse, pro tribus rebus per omnem uitam pœnitẽtiam egisse, si quod arcanum mulieri credidisset, si per aquam traiecisset, quo poterat terra proficisci, si aliquis dies per incuriam sine studio transisset. Et Iuriscon. maris periculum iudicans in l. cum duobus. in. §. damnum. in fi. ff. pro socio. in cul-
4 pa socium esse ait. ·|· Si mari merces aduehere uoluerit, cum terra potuisset, ni tamen aliter sit solitum. Verba Iuriscon. sunt hæc. Proinde si naufragio quid perierit, cum nõ aliter merces, quàm mari solerent aduehi, damnum ambo sentiant, & propius ad rem legitur in l. iij. ff. de don. cau. mor. ei qui nauigat propinquę mortis imminere periculum, & periculosam, & incertam nauigationem appellat Imperator in. l. ciuitas. C. de offi. rec. prouin. & Bal. in consi. cccxcv. pro domino Arnaldo. &c. col. fi. uol. ij. dicitque gl. in. c. nouimus. xvij. q. ij. in illis uerbis tex. Nauigasti, idest, uxorem duxisti, ut

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

enim nauigans ſe uariis periculis ſubiicit, nec proprio motu regitur, ſed uentis, ſic uxorem habens. Aduerſæ namque maris procellæ ſunt inexorabiles, & nemini parcunt, ut Bal. & Saly. ſcripſerunt in. l. ij. C. de nauti. fœno. qui homini potenti, & crudeli comparabant mare.
5 ·|· Cum igitur nauigantibus naufragium immineat, ſitque nauigatio neceſſaria, merito prudentisſimi uiri, legumque latores, agreſtem eorum uitã miſerati, quo ad eius fieri potuit, naufragiis cõſulere ſtuduerunt, ut in tit. ff. de incen. rui. & nauf. in aut. nauigia. C. de fur. extra de rap. c. excommunicationi. c. rhodiæ. ij. diſtin. ubi glo. & docto. Quod & Phocylides in admonitorio poemate admonet. Naufragos miſerare, quoniam nauigatio eſt incerta. Spec. etiam noſter nauigantes tanquam miſerabiles perſonas de foro eccleſię eſſe ſcribit in tit. de compe. iudi. adi. §. j. uer. xxviij. de quo in. ij. parte principalis tracta. meminimus. uer. ſciendum eſt etiam mercatores. &c. nu. 38.

6 ·|· Sciendum illud in primis eſt in mari nauigare prohiberi poſſe neminem. l. ij, §. ſiquis in mari. ff. ne quid in loco pub. §. & quidem. inſti. de rerum diui. & in flumine publico nauigare licere. ff. ut in flu. pub. nauigare liceat. l. uni. ubi Bar. in rub. eleganter inquit, Intelligo iſtud interdictum, ut quis a priuato nauigare impediri non posſit, ſed ab eo, qui habet iura regalia in illo
7 territorio poteſt prohiberi. ·|· Vnde uera ciuitas iſta poteſt ſtatuere, quòd aliquibus liceat nauigare per lacum Peruſinum, & aliquibus non liceat. Ratio quia curſus aquarum, & flumina, & lacus pertinent ad eum ad quẽ regalia pertinẽt, quæ ſint reg. c. j. colla. x. & facit, quod not. in. l. ij. in prin. ff. ne quid in loco pub. in glo. in uerbo lege. Hactenus Bar. cuius ſentẽtiam probat Aſten. in. iij. uol. de decre. & conſti. in uerbo nauigare. Quibus addes, quæ plene, & eleganter ſcripſit Ang. in con
8 ſi. ccxc. thema tale eſt. ·|· Apud quem, & illud quęritur, num Veneti ius prohibẽdi habeant ne quis in Hadriatico ſinu nauiget, & respondit habere, idque ex tempore, cuius origo hominum memoriam exceſſerit, acqui-

ſitum fuiſſe,excipit tamen nauicularios delegatas ſpecies annonarias ad principem ſeu rempubli. Romanorum transferentes,de quibus in titulo de nauicu.libro xj.& probat ſententiam ſuam ex l. ſane et ſequen.ff. de iniur.ubi Rainerii,et aliorum ſcripta uidebis & Veronen.in trac. de ſerui.ruſtic.prædio.in rubr.de mari. c.xxvj.uerſicu.ſed an poſsit,& Franc.bal.in tracta.de præſcriptis.in quarta parte,quintæ par.principa. uerſiculo ſexto quæro, numero.vj.et ſequen. tomo.xvj. Bertach.in trac.de gab.in prima parte, numero.19.et ſeq.tomo.vj.& quoniam Ang.in citato conſilio ſuper conuentione inita inter Venetos, et Ianuenſes belliſſime diſputat, notent Anconitani Angeli reſponſum qui et ipſi cum Illuſtri Senatu Veneto ad pactiones deuenere.

Tractare hic non ab re eſſet multa,et uaria de Mari et ad ipſum mare pertinentia,uerum quia Veronenſis non leuis iuris interpres,& plene et eleganter diſſeruit conſulto prætereo,ne aliorum labores uidear deſcribere,locus Veronenſis eſt in relato tractatu de ſerui.ruſtic.prædio.in titulo de mari, et ſeq.& in ea parte in qua diſſeruit quomodo territorium ſeu (ut ipſi dicunt)
9 diſtrictus ·|· in mari cognoſcatur iuxta glo. in.c. ubi periculum in.§.porro de elect.in.vj.adde Bald.in conſi.liiij.quæritur,uolumine quarto, & Pau.caſtren. in.l.deprecatio.ff.ad legem rhodiam de iactu.& nota reſponſum Bal.fuit enim ex facto conſultus, in quo quid iuris eſſet in ciuitate noſtra dubitabatur,de induſtria etiam prætermittimus quæ ad flumina,et nauigationem ipſorum pertinent, quoniam iuriſconſulti in
10 titulo de fluminibus,·|· & ſequentibus titulis copioſe, & eleganter tractarunt, ſolum quo ad aggeres, aut quam aliam munitionem,quibus curſus fluminis ad aliquid ſit immutatus addam præceptoris mei Paul. parmen.reſponſum numero centeſimoquinto in primo uolumine.circa &c.& quædam ad nauigationem pertinentia nec paſsim tractata perſequemur.

Notauimus ſupra in tractatu de nautis in tertia

parte uerſiculo item in culpa &c.numero tertio nautam poſt tempus conuentum nauigantem in culpa eſſe lege qui Romæ.§.calymacus.ff.de uerborum obligatio.nunc ex eodem.§.unum inter mercatores uſitatum nota ſolēt mercatores cum nauim aliquam mercibus onerant Raguſium aut Biſantium forte perferēdis, mercibus recipiendis iiſdem in locis aliquem præponere, quem uernacula lingua ſupracharicum appellant,
11 ·|· finge modo mercatorem cum magiſtro nauis conueniſſent, a portu Anconæ Raguſium intra dies quinque et uiginti nauiget, et oneratas merces in dicto die, et eodem in loco exponat, et Titio recipiendis mercibus præpoſito tradat, eundemque Titium præſtitutum diem ad nauigandum protuliſſe, ſi magiſter poſt diem inconuentione dictum enauigauerit, ſubmerſa naui et amiſsis mercibus mercatori eidemque domino tenetur, nec ex eo quôd Titius recipiendis mercibus tantum præpoſitus diem protulit, actio domino adimitur, ut patet ex prorogatione facta per herotem ſeruum ſticchi, cui nihil amplius quam ut pecuniam receptam Romam perferret, mandatum erat. Quod temperandum eſt ex uerbis iuriſconſulti in eodem.§.niſi Titio præpoſito arbitrium datum eſſet recipiendi merces, in quocunque tempore, et in quocunque loco, ſed & ſi Titio oneri præpoſito plena, et libera poteſtas in adminiſtrandis mercibus tributa eſſet idem iuris eſſet. Vt ibidem iuris interpretes, et præcipue Iaſo.ſcripſere. Tene igitur memoria dictum.§.ad materiam eius, ut dixi, qui oneri
12 præponitur, ·|· et uulgo ſoprachargo appellatur quid enim is in mandatis habeat diligenter ſpectādum eſt, eſt & notabilis idem.§.in materia nautici fœnoris, & traiectitiæ pecuniæ, et conſequenter ad conuentiones inter mercatores conſuetas, quas aſſecurationes uulgus appellat.

13 ·|· Eſt & alia quæſtio agitata, quæ ex eodem.§.ſoluitur Magiſter nauis promiſit nauigare intra duos menſes a Portu Anconæ Conſtātinopolim, uel in hæc uer-

ba conuentionem initam finge, de nauigando a Portu Anconæ Constãtinopolim intra dictum diem, an conuentioni satisfecerit magister nauis si intra dictũ diem nauigare inceperit, licet Constantinopolim non peruenerit, & Ang. Alex. & Ias. in eod. §. satisfecisse probant. Paul. uero eodem in loco scribit id uerum esse, ubi ad nauigãdum statutus dies adeo breuis esset, ut propter loci distantiam nauigatio ratione temporis perfici non posset, Vbi uero dies in conuentione adiectus ad complendam nauigationem sufficeret, conuentionem interpretandam, ut nauta in statuto die nauigationem perficiat. Verum & Alex. & Areti. ac Ias. idem iuris esse putant, etsi conuentum tempus ad perficiendam nauigationem sufficeret, quoniam conuentio in suprascripta uerba facta de nauigando, uel per infinitum nauigare actum perfectæ nauigationis non significat, sed ipsam nauigationem. Probant etiam Pau. errasse ex Iurisconsu. uerbis in ea parte proficiscatur, &c. & in uerbo nauigasset. Et idem responderunt in eo, qui a ciuitate Anconæ intra Cal. Maias Romà proficisci promisit, ut sat sit in præstituto die iter arripiat, quæ & ipse probo, & cautos uelim mercatores reddere, ut si uoluerint magistrum nauis obligari ad perficiendam nauigationem in præstituendo die, uerbis claris utantur, quibus perfecta nauigatio significetur.

14 ⸸ Comperimus a peritioribus aliquãdo dubitatum circa interpretationem statuti Anconitani sub rub. de fide danda libris, & scripturis scribanorum nauigiorũ. in ea parte, scribanus alicuius nauigii antequam incipiat suum officium teneatur, & debeat in principio cuiuslibet uiagii, & reliqua. Fuit enim quæstionis quãdo una, uel plures nauigationes dicantur, & scio ex facto consultum Maria. Soci. & lib. j. respon. respon. xxxiij.

15 assumo primam. respondisse, ⸸ unicam nauigationem dici, ubi finge a Portu Anconæ Constantinopolim magister nauis nauigat, & inter nauigandum, seu in ipso itinere portui Ragusino, aut alii se applicuerit. Vna. n. est nauigatio, licet aliquo tẽporis interuallo fiat, dum-

modo ad extraneos actus non deueniatur,& continu us ſit actus non interueniẽtibus extraneis interuallis, probat ex eo,quod dicitur unicum furtum eſſe factum ab eo,qui continuato tempore plures res furto ſubtra xerit,ut iuris interpretes teſtantur in aut. ſed nouo iu re.C.de ſer.fug.citat etiam Bar.& alios in.l.nunquam plura.ff.de priua.delic.l.continuus.ff.de uerbo. obli. & pleraque alia. Vnde ſecũdum eum ſi nauigatio eſt, finge inſulã Rhodos uſque, & in ipſa nauigatione (ut uernacula lingua dicimus) ſi faci ſcala,in aliquibus lo cis,unica dicetur nauigatio,cõſuetudini tamen Anco nitanorum in hoc ſtandũ eſſe ſubiicit,& recte,pro qua ſententia ſuccurrit mihi tex. in.l.fi.C.de nauicul. lib.
16 xj. ·|· Hoc amplius Benuenutus tentat dicere, Cõmea tum, & remeatum pro unica nauigatione in lege mu nicipali propoſita accipi debere. Vnde ſequitur ſi iuxta legis prædictæ municipalis formam ſcriba nauis iuraſ ſet in ciuitate Anconæ in nauigatione peragenda Ra guſium uſque,& in reditu ſcriba nauis inter nauigãtes contractum ſcripſiſſet,aut teſtamentum,ſecũdum for mam dicti ſtatuti huiuſmodi ſcripturis plena habere tur fides. Tunc enim quantum intelligo perfectum na uigium,ſeu nauigationem,& mercatores,& nauigãtes appellãt,cum magiſter nauis iuit,& rediit.pro qua ſen tentia facit tex.in.l.relegati.ff.de pœ.&.l.utimur.ff.de ſepul.uiol.Huic rei eſt & illud adiiciendum,cum quæ ritur,an una,uel plures nauigationes dicantur,præter ea,quæ de lege municipali prædicta retulimus,cõuen tionum uerba diligenter inſpici debere,& conſuetudi nem ſpectari.Et in re dubia,ubi ex conuentione magi ſter nauis littora deuia ſectari debet , putarem ex hoc debere dici plures nauigationes cenſeri.arg.eorũ,quæ Maria.in relato loco ſcripſit,&.l. qui fiſcales.C. de naui cul.lib.xj.&.l.cum proponas.C.de nau.fœn. & in ma teria notabis text.in.l.qui Romæ. in.§.calimachus.ff. de uerbo.oblig.

17 ·|· Idem Maria.in citato loco tractat,lege nautica An conitanum cautum eſt, ſi ſcriba nauis extra ciuitatem

Anconæ eligatur, eundem ſcribam officium, & fide geſturum iurare debere coram Conſule. Item lege municipali poſtea lata eiusdem ciuitatis cauetur, de qua paulo ſuperius meminimus, ſcribam nauis in prĩcipio cuiuslibet nauigationis coram prætore, uel iudice ciuitatis Anconæ officium ex fide geſturum iuramento affirmare debere, præſente, & uolente maiori parte mercatorum, qui nauigaturis ſunt cum mercibus, & his nõ exiſtentibus pręſentibus nauclero, & tribus nautis Anconitanis nauigii prædicti. Num iuramentum præſtitũ a ſcriba extra ciuitatem Anconæ coram Conſule, non interuenientibus mercatoribus, uel nautis ſufficiat, ut eius ſcripturis fides habeatur, & putat ſufficere, quoniam ſtatutum ſecundo loco factum loquitur, cum eligitur ſcriba nauis in ipſa ciuitate Anconæ, & lex nautica prius facta, de mercatoribus, & nautis, ut p̃ſentes ſint, dum iuramentum præſtatur a ſcriba nauis coram Conſule extra ciuitatem non dixit, ſed in ea ſimpliciter cauetur ſcribam iurare debere coram cõſule, ſubiicit tamen interpretationi a cõſuetudine factæ ſtari debere, & quid per longum tempus obſeruatum ſit ſpectandum, quæ ſententia probabilis eſt, licet quędam occurrant, quæ huic ſententiæ aduerſari uideantur. Sed & ipſam confirmabis ex his, quæ ſcripſit Deci. in cõſi. iij. et in conſi. ccxxij. uiſo. et Lud. Goz. in conſi. lxxij. nu. 10. in cauſa ex ciuitate Anconæ.

18 ¶ Item quæritur apud eundem in cõſi. xcix. lib. iiij. cum quidam arbitri ſententia, ad conficiendum quaſdam literas ſtatim, et incontinenti cõdẽnatus eſſet, ita quòd pro primo (ut ipſe ait) paſſagio tranſmitti poſſent aliàs ad ſummam centum, et non ſemel requiſitus, literas tamen non conſcripſiſſet, num is uere morator dici poſſit, et ad centum cõueniri, mouet quoniam adiectum eſt, ita quòd pro primo paſſagio, &c. putat tamen, in facto propoſito, et rite, et recte cõuentum, et captũ in moraque legitime conſtitutum. Tum propter illa uerba geminata, ſtatim et incõtinenti, tum ẽt quia relata uerba, ita quòd pro primo. &c. fauore illius adiecta

ſunt,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ſunt,cui literæ fieri debent, quod ergo fauore alicuius eſt conſtitutum ad læſionem eius,dictum, uideri non debet.l.quod fauore.C.de leg.& ſecundum Ang. poſt Guig.in.l.nulla.ff.de legi.quæ ſentētia Soc. (ni fallor) rationabilis eſt,et uidebis duo ſequentia reſponſa,qui bus hæc ſententia confirmatur.

19 ·|· Apud Alex.in conſi.lij.uol.vj.uiſo,&c.species talis proponitur,Calimachus,Cornelius,et Lucas ſocietatem coiuerunt,conuenerūtque,ut tribus triremibus in Britanniam Lucas, et Cornelius proficiſcerentur, quibus Calimachus (cui triremium tota cura,et admi niſtratio commiſſa erat) mandauit, ut cum in Britanniam perueniſſent, ſi integrum onus a mercatoribus dicto loco non inuenirent, emerent lanas, mercesque alias,quibus iuſto onere triremes onerarent,eaque de re cuidam Leonardo mercatori ſe ſcribere, et mādare ait,ut pecunias ad id neceſſarias perſoluat, et ita ſcriptura quadam cautum,conuentūque erat. Iidem Cornelius,et Lucas in Britāniam profecti,cum merces per ferendas non inueniſſent,requiſiuerunt prædictū Leonardum,ut pecunias iuxta Calimachi literas, et mandatum ſolueret,quo Leonardo recuſante, nilque ſibi mandatum aſſeuerante. Respondit Alexander Calima cum dāna omnia,et id,quod intereſt,Cornelio,et Lucæ præſtare debere,nec de iure Cornelium,et Lucam obſtrictos eſſe probare Calimachum literas non ſcripſiſſe,tum ex his,quæ proponūtur,tum etiam ex ſcriptis Bar.in.l.in illa ſtipulatione ſi Calend.ff. de uerb. oblig.Hoc amplius ſubiicit aſtringendos non eſſe probare in Britannia non inueniſſe mercatores, qui merci bus uehendis integre triremes onerarent. Sed id deducere,et allegare ſat eſſe,ſcilicet,ſarcinulas, utputa centum tantum inueniſſe.l.cum de lege,cum gl.ff.de pro ba.l.fi.§.licentiam.ubi Bar.C.de iure delibe.quæ ſententia Alexā.ſanc rationabilis eſt,et quam ſententiam comprobabis ex his,quæ Pau.par.ſcripſit in conſ.xcj. uiſo copioſo.uol.j.& nos diximus in tit.mandati circa finem.

20 ⁋ Conſultus ex facto Bald. cum quidam Arnaldus Barchinonenſis mercatori Florentino quendam frumenti Siculi numerum uẽdidiſſet, & illum mari ad certum locũ, omni exceptione remota, ſub pœna exportare iuramento promiſiſſet, cuiuſcunque generis fortuitos caſus in ſe ſuſcipiens, duobus tantum exceptis, ſcilicet, ſi diuino caſu, mariſque tempeſtate nauigium
12 piret, uel a claſſe (ut ipſe ait) sforzata caperetur, ⁋ Nũ Arnaldus a conuentionali pœna excuſandus ſit, ſi Archionis Regis nomine mãdatum eidem fuerit ſub pœna æris, & perſonæ, ut cum onuſto nauigio frumento prædicto Archionem proficiſcatur. & in conſi. cccxcv. pro domino Arnaldo. uol. ij. nõ inſubtiliter (ut ſolet) argumentationibus hincinde propoſitis, putat nõ poſſe abſolute reſponderi, ſed ſi culpa aliqua Arnaldo aſcribi non poſſit à pœna eũ excuſandũ innuit, hanc tamen rem, hiſquæ proponeretur diligenter inſpectis, boni uiri arbitrio dirimendam putauit. l. continuus in §. cum ita. ff. de uerb. ob. l. Meuia in. §. fi. ff. de annu. lega. quo uero ad id, quòd mercatoris florentini intereſt propter frumentum non loco traditum, num precium frumenti inſpiciendum ſit eius lòci quo tradere Arnaldus promiſerit? Reſpondit ſi in obligatione genus erat Arnaldum teneri, quia caſus non liberat eum. l. incendium. l. uinum. C. et. ff. ſi cert. pet. l. fi. ff. de triti. ſi uero ſpecies contra ſe habet, refert igitur an mercator Florentinus frumentum in genere, ut puta tot corbes frumenti ſiculi emerit an demonſtratum corpus, & ſpeciem, ſed & ſi ſpecies in obligatione fuerit, & mora uel culpa caſum preceſſiſſet idem iuris eſſet, quôd in obligatione generis ut Arnaldus liberatus non cenſeatur: uerum idẽ Baldus parũ ſibi cõſtans in conſi. ccccl vìij. eo. uol. ij. ex eodem facto conſultus a pœna conuentionali Arnaldum excuſandum nõ eſſe probat, quôd, ut uidi, mecum ſtomachatus ſum ego autem in caſu hoc indifficili meliorem illam ſententiam priori loco relata puto, ubi Arnaldus omni prorſus uacaſſet culpa. Nam, & ſi plene ſibi cauit mercator florentinus de-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

fendi tamen à pœna Arnaldus poteſt, mouet, quòd Guigl. Pau. Rom. Alex. & Iaſ. ſcripſere in. l. fi. ff. qui ſatis. cogan. ſi ſcolaris abſque uenia, & permiſſu creditoris a bononienſi territorio non recedere iureiurando promiſerit, donec nō ſatisfecerit, & uiſus ab epiſcopo uel alio ſuo iudice uel patre receſſerit in periurium nō incidit dummodo iuſſum non procurauerit, quòd, & Feder. ſenen. probat in conſi. cxcj. quæſtio talis eſt, & in hac ſententia Io. And. Imol. But. Geminian. et Abb. fuere, quos Iaſo. in citato loco retulit quicquid Card. ſcripſerit in. c. cum quidam de iureiu. & pro hac ſententia in duci poteſt. l. mercatores. C. de comme. et Merca. rex enim ſibi ſubiecto præcipere poteſt ne ad certum locum proficiſcatur, ut que pareat, quod præceptum in omni promisſione exceptum intelligitur: dicendum eſt ergo, Arnaldum in periurium non inciđiſſe, in pecuniariam uero pœnam de iure ſtricto inci-
22 diſſe, ſuccurendum ·|· tamen eſt ei per exceptionem, uel in integrum reſtitutionem, cuius rei ratio illa redditur, quoniam periurium non eſt ſine dolo. l. qui iuraſſe. ff. de iur. Si ergo Arnaldus omni culpa uacauit in periurium non incidit. At in pœnam pecuniariam incidere quis poteſt mero iure ſine dolo, & culpa, ut patet in. l. ad diem. ff. de uer. obli. ſuccurritur tamen hic per exceptionem. l. ij. §. ſiquis in iudicio. ff. ſiquis caut. Eſt & alia ratio non inſubtilis, quia licet pœna pecuniaria committatur, non tamen executionem ſecum trahit, ideo ei qui in culpa non eſt, non nocet, ſed ſi incideret in periurium executionem ſecum traheret, animamq; ligaret, ut in. c. paſtoralis. de appel. ſecundum Paul ca. in citata. l. fi. ff. qui ſatiſd. cog. Nec moueant, quæ Bal. ait poſteriori loco, ſcilicet, in conſil. cccclviij. Bal. enim (ut aiunt) erit haſta pelias. Ex his enim, quæ idē Bal. ſcripſit in conſi. cccxcv. reſponſa colliges. Item ex relato conſi. Feder. ac his, quæ nos addidimus. Et ex eod.
23 conſi. Bal. cccclviij. illud notandum eſt, ·|· Magiſtrum, & nauis dominum a nautis, quibus imperare poteſt, ad aliquid gerendum, dicendum ue inuitum compul-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ſum non præſumi arg.l.moueor.C.ſi ſeruus expor.ue ne.poſtquam hæc ſcripſeram incidi in reſpon. Angeli ccxix.arbitror &c.qui ex eodem facto conſultus reſpõ dit lector perlege ego autem nihil immutandum putaui,ſed ſolum placet admonet ut uideas quæ in rub. de contrac.diximus numero.

Denique duas hic ſubiungo regulas ad tractatum de nautis,nauibus,& nauigatione,utiles & neceſſarias altera eſt nauticã conſuetudinem pręcipue ſpectandã eſſe,dummodo legi non aduerſetur hoc eſt a lege non
24 ✝ reprobetur.l.deprecatio.ff.ad legem rhodiam de iactu.§.fi.in auc.de uſu.naut.ubi Accurſius,& maris cõ ſuetudinem ſeruandam ſcribit Bal.in.l. obſeruare in §.antequam.ff.de offi.procon.& probat Veron.in tracta.de ſer.ruſt.præd.in rub.de mari,col.pen.& Albe. bru.in trac.de conſti.in uerbo mare ſi enim lex ipſam conſuetudinem reprobaret non ualeret,ut in auc.nauigia.C.de fur.ſic enim legem deprecatio interpretan dam eſſe pleriſque placuit,& uidebis Bart.in.l.omnes populi nume.26.ff de iuſti.& iur.altera eſt regula, ut in his quæ legibus cauta non ſunt,& conſuetudo nautica non uiget,& ſic ius ſcriptum,& non ſcriptum ceſ-
25 ſet bene ✝ ſit in nauticis negociis ad peritos,& ualentes nautas confugere eſt enim generalis regula peritis in arte ſtandum eſſe.l.j.ff.de uent.inſpi.glo.in.§. præter ea in uerbo longiori inſti.de rerum diui.quam regulã plene quidem Abb.Fel.& Dec.declararunt in.c.propo ſuiſti de proba.extra.

Reliqua ad nautas,naues,nauigationem ac naufragia pertinentia ſupple ex titulis.C.de nauic. lib.xj.ff. nau.cau.ſta.ff.fur.aduer.naut.ff.de incen.rui.& nauf. & ex his quæ habentur apud Specu.in tit.de rap.in.§. cæterum ex commentariis doc. in auct. nauigia.C. de fur.& in.c.rhodiæ.ij.diſt.& Veron.complura adnotauit in trac.de ſer.ruſt.præd.in rubr.de mari,& multis titu.ſeq.uidebis etiam Bertac.in reperto.ſuo in uerbo nauis,in uerbo nauclerus,in uerbo naufragium, & in uerbo nautæ ex quibus locis aliiſque immẽſis legum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

uoluminibus diligens lector considerabit me nouam quidem materiam aggressum, utilemque ac necessariã & a scriptoribus quodammodo neglectam a nobis autem illustratam non dicam, sed peritioribus ornandi addendique causam datam etiam ab inuidis, & emulis (ni fallor) cõcedetur. Nec hoc quidem tacebo a proposito me hic declinare, ab initio enim animo meo cõceperam multa ac uaria hic subiicere ad mercaturam pertinentia, mutato itaque consilio, consulto prętereo de nau. fœn. & traiecticia pecunia, in qua materia in forensibus disceptationibus me non semel elaborasse fateor, & alias uidi tractatum impressum cuiusdam Lusitani quem de fideiussoribus, seu assecurationibus inscripsit, & quem imprimendum libenter curassem, cum aliquibus Scholiis additionibusque nostris, & forsan cum dispositione careat atque ordine alium locupletiorem, & pleniorem conscripsissem. In causa fuit Reueren. Pet. Triumphus apud quem is liber est, qui non semel rogatus tradere recusauit, prætereo etiam hic de collybo multa ac uaria pecuniisque permutatis prætereo de institoribus quędam ac pro senetis, & permutationibus, & ad ultimas uoluntates non nulla pertinentia, ueluti id quod de mercatore Anco-
26 nitano traditur, qui in portu ciuitatis .J. cuiusdam Barbarorum seu Saracenorum testamentũ sine solennitatibus cõdidit de quo scrip. Bal. in rub. de re. di. nu. 9. & in consi. cclxv. uolu. iiij. in Damasco non seruatur ius Romanorum &c. Veron. in trac. de ser. rust. præd. in titu. de portu. rub. xxviij. Are. in. §. littorũ inst. de re. di. Ias. in. l. ius aũt ciuile nu. 33. & seq. ff. de iust. & iu. & de testõ facto apud Barbaros a mercatore scripsit Pa. ca. in l. qui a latronib. ff. de test. & uidebis Soc. in cõs. 33. uo. j. prosequendo, his igitur de industria prętermissis propter assiduas occupationes disceptationum forẽsium in quib. quotidie uersor, quib. si me aliqñ exoluero oĩ cura, & diligentia quæ ad mercaturã attinent perficere est animus, uideamus, ut in initio polliciti sumus, quando mercator esse desinat.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

SETIMA PARS

PRINCIPALIS TRACTATVS.

1 *Mercator esse desinit ubi officium mercaturæ deseruerit item, & morte.*

2 *Mercator esse desinit ubi pene causa negociatione illi iudex interdixit.*

3 *Mercator quod esse desinat alijs mod is relatiue.*

4 *Mercatores qui labefactata fide decoxerunt, & in decoctione a iquid fraudis admiserunt in tantũ mercatores esse desinunt ut ulterius mercaturam exercere non posint.*

QVANDO MERCATOR ESSE DESINAT.

ET QVIDEM mercator esse desinit ubi mercaturæ officium deseruerit,
1 ·|· quamdiu enim in hoc actu est mercator dicitur, in tantum ut si descriptus etiam in matricula mercatorum quis sit, mercaturam tamen ulterius non exerceat, mercator dici non posit, idque sensit Bartolus in lege tertia in. §. quibusdam. ff. de iure immuni. citat. § negociatores ea. l. de quo plenius diximus in prima parte principalis tractatus uersi. offert se nunc alia controuersia, morte etiam desinit quis mercator esse hæreditatem enim nemo dixerit negociatricem seu mercatricem cum sit res incorporalis res autem incorporales huiusmodi officia, seu factorum exercitia non recipiunt argumen. ff. de acq. rerum domi. l. seruus. §. incorporales, & scripsit Fulg. in consi. cv. proposita &c.

2 ·|· Pœnæ etiam causa interdici negociatione, seu negociationibus per iudices solet, consequenter tunc desinit mercator esse, quod qualiter quo ue modo cõtingat in tertia parte principali demonstrauimus, uersic.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

3 & pœnæ causa nume. xxxiiij. ¶. ubi & aliis modis desi nere facile colliges, & breuitatis causa, ne idem repetā non refero, Illhinc igitur assumes quæ ad hunc locum attinent. Sed & illud quod ibidem scripsimus, & plenius demonstrauimus non est hic prætereũdum, mer-
4 catorem qui fortunas ¶. rationesque suas conturbauerit, & labefactata fide decoxerit, & aliquid fraudis in ipsa mercatura seu decoctione (ut plerunque decoctores solent) admiserit, non solum mercatorem esse desinere, uerum mercaturam ulterius exercere non posse. l. si aliquid. C. de suscep. præs. & arch. & uidebis Bald. in consi. lxxiiij. quandoque agitur &c. li. v. & hinc occasionem nactas quid de conturbatoribus atque Decoctoribus senserim ex uariisque iuris interpretibus col legerim subiungo.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

DEI OPT. MAX.

IMPLORATO AVXILIO.

DE CONTVRBATORIBVS SIVE DECOCTORIBVS TRACTATVS.

ENVENVTVS Stracca Anconitanus uidens mercatores nõ quidem fortunæ sed suo uitio quotidie rationes atque fortunas conturbare, maxima quidem creditorum iactura, tractatum hũc quem de conturbatoribus, seu decoctoribus inscripsi, hic subiungere ad rẽ putaui. Materiam utilissimam atque quotidianam, et nouam, quantum in me erit, certa doctrina enarrans, captionibus, circumuentionibus atque insidiis eorundẽ consulere curam agens, reprimendæ improbitatis hoc genus hominum.

Et primum de significatione uocabuli aliquid referam.

Deinde decoctorem quam breuissime potero describam.

Postea quædam contra decoctores, et illorum fraudes subiiciam.

Tum municipalia quædam iura contra eos statuta referendo complures quæstiones subiungam.

Quibus explicatis de pactionib. inter creditores, & decoctores disputabo.

Nouissime ostendam. quomõ cõtra decoctores procedendum, in eos animaduertendum ue sit, de in illos qui Decoctoribus consilium, auxilium, opem ue dederint seu quo uis modo fauerint, qui ue potiores in bonis eorum habeantur.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

1 *Decoctor descendit a uerbo decoquo.*
2 *Decoquere quid significet, quid decoctores et quid decoctio plene declaratur.*
3 *Conturbare simpliciter uel pleniori locutione conturbare rationes uel fortunas idem est quod decoquere.*

1 DECOCTOR ·|· a decoquo uerbo descendit, quod paulatim diminuere
2 significat, & coquẽdo absumere. ·|· Itẽ substantiam consumere, translatione sumpta ab his rebus, quæ ad ignẽ diutius commoratæ ad nihilum redigi solent. Vnde decoctores, conturbatores, & bonorum consumptores dicuntur, quos recentiores Iuriscon. fallitos, & cessantes uocant. Ex quo uides tota (ut aiunt) uia errasse Accursi. in expositione huius uocabuli in. l. quilibet. C. de decur. lib. x. & in. l. si aliquid. C. de suscep. præp. & ar. Sunt & nõ leues Autores, qui dicunt decoquere idem esse apud antiquos, quòd bonis cedere, & delinquendo creditoribus impo nere, quod non est sine dubitatione, & a me non recipitur, Nam & in eo, qui fortunæ uitio decoxisset non suo, & sic absque delicto fortunas conturbasset, hoc uerbo ueteres utebãtur, indicat Ciceronis locus de lege Roscia statim referẽdus. Meminit etiam de hoc uerbo Bud. in. l. moris. ff. de pœ. & ait, decoquere est creditum nõ reddere, ære credito fraudare. Hinc etiam decoctio ipsum, quod materna lingua fallimentũ uocãt, significat, de quo nomine habes in. l. iure prouisum. C. de fabricen. lib. xj. & in. l. ij. C. de fund. rei pri. eod. lib. ubi Accur. in glo. fi. proxime ad uocabuli significationem accedit.

Adieci de conturbatoribus, dixerit aliquis superuacuum esse, nõ nego, sunt enim synonyma, & declarandi
3 di uocabuli gratia uolui subiungere. ·|· Conturbare enim simpliciter, uel pleniori locutione conturbare rationes, uel fortunas interiori sensu, idem est quod decoquere, de quo uerbo habes in. l. quidam fundum.

ff. de in rem uer. & in.l.quicũque.§. idem labeo ait.ff. de inſti.ubi Bud. inquit, uerbum hoc non eſſe ab Accur. intellectum mirandum nõ eſſe, cum a nullo recte interpretatum uiderit, Non tamen huius uocabuli ſignificatio Luc. pen.latuit, qui in citata.l.ſi aliquid.C. de ſuſcep.ait, Decoquere, ideſt, ualde coquere, conturbare, & reliqua. Hinc conturbator de quo apud Marti. & Iuue.fit mentio.

SECVNDA PARS.

1 *Decoctor quid ſit multis modis deſcribitur.*
2 *Decoctorum tria ſunt genera.*
3 *Fugientes cum pecunijs creditis, & ſe decoctos fingentes non ſunt decoctores, et de his plene.*
4 *Non ſoluendo quis dicatur.*
5 *Decoctores dicebantur cedere foro item, et uertere ſolum.*

DECOCTOREM autem deſcri-
bere poſſem ex mente Ange. in conſi.
lxj. qui ait, Detractans ſoluere, inopia
& mole debitorum oppreſſus, ceſſans
1 & fugiens, aut latitans eſt. ·|· Dicet etiã
aliquis decoctoris deſcriptionẽ ſumi
poſſe ex uerbis Imperatoris, & Ange. are. ibidem in.§.
ſoluitur inſti.pro ſoc. ut decoctor is ſit, qui mole debi-
torum, ſiue priuatorum, ſiue publicorum prægrauatus
bonis ſuis ceſſerit. Placet autem mihi ita plenius defi-
nire, ſeu deſcribere. DECOCTOR EST, QVI FOR-
TVNAE VITIO, VEL SVO, VEL PARTIM FOR-
TVNAE, PARTIM SVO VITIO NON SOLVENDO
FACTVS FORO CESSIT. Dixit enim fortunæ, uel
ſuo uitio, ex eo, quod belliſſime inquit Cicero Phil.ij.
2 in hæc uerba, ·|· Tenes ne memoriæ Prætextatum te
decoxiſſe, patris, inquies, iſta culpa eſt, cõcedo, etenim
pietatis eſt plena defenſio. Illud tamen audaciæ tuæ,
quod ſediſti in duodecim ordinibus, cũ eſſet lege Ro-

ſcia decoctori. certus locus cōſtitutus, quāuis quis fortunæ uitio, nō ſuo decoxiſſet. Hactenus Cicero. Ex noſtratibus etiam uterque modus decoquēdi demonſtratur, ut patet ex cōmen. Abba. in. c. ex parte. in fi. extra de conſti. & ex his, quæ ſcripſit Mar. ſing. ccxxiiij. filius. quibus addes tex. in. l. titio centum. §. titio genero. uer. ſabinus autem. ff. de conditi. & demon. Is namque fortunæ uitio decoxiſſe dicitur, qui (finge) maris tempeſtate ſuborta merces, & bona perdiderit, uel a piratis direptus fuerit. facit. l. ſi ab arbitro. ff. qui ſatisda. cog. in illis uerbis, ſi medio tēpore calamitas fideiuſſoribus inſignis &c. l. cum proponas. C. de nau. fœno. & l. in rebus. ff. commod. cum ſexcentis ſimilibus. Vitio autem ſuo decoquit, qui bona ſua diſſipādo, atque dilacerando profundit, uel quia ludo merces perdat, a quo hæc & alia proficiſcuntur mala, ut in aut. alearum uſus ſit. in tit. C de relig. uel meretricum delinimentis imo uerius uenenis corruptus, quibus animi perditorum inficiuntur, & ad inopiam rediguntur. l. j. C. de natu. libe. ut dicebat Bal. in. l. j. C. qui bonis ced. poſ. Sunt & alii, qui uere culpa cōturbaſſe dici poſſunt, quem ſumptuoſis epulis bona conſumunt, et fortunas obliguriunt, et ingluuiæ miſeri ſimul conſilium cum re amittunt. Et ex his collige tria eſſe decoctorum genera. Primum illorum, qui fortunæ uitio decoquunt, et hoc inter uiles homines ſemper eſt habitum, idque ex lege Roſcia tibi cōſtitit, et uides quottidie, facit enim infelix paupertas homines ridiculos, quod durisſimum eſt, ut Satyricus ait, Eſt tamen genus hominum miſerabile. Secundum genus illorum eſt, qui ſuo uitio pesſimum quidē genus hominum, et nulla miſeratione dignum. Tertiū genus decoctorum eſt, illorū, qui partim fortunæ, partim ſuo uitio decoxere, quos admixta culpa humiles, et deploratos, ac miſeratione indignos reddit. Vidi etiam et audiui quoſdam mercatores, qui maximis pe
3 cuniarum ⸭ ſummis a compluribus mutuo receptis conſulto, atque de induſtria aufugiunt, et ſe decoxiſſe fingunt, ut tandem creditores moleſtiis defatiga-

tos, & litibus atque expensis uexatos ad pactiones, & iniquissimas conditiones trahant, quos inter decoctores non connumero, & ideo in descriptione illud adieci uerbum non soluendo factus significatio etiam uerbi decoctor ei qui soluendo est, & se non solue͂do esse dolo malo fingit repugnat. Sed audi quid ex facto elapsis annis cuidam Genuensi qui se falso non solue͂do esse asseuerauerat, & foro cesserat, euenerit. Is enim cum in bona atque magna pecuniarum summa debitor Crysogani esset, & satisfacere semel atque iterum requisitus recusasset, in secessu blandis uerbis eum deduxit Crysoganus dispositis prius ibidem clanculum armatis hominibus, tum in collu͂ inuasit Crysoganus collareque ex nucleo ferri seu calybe quibusdam aculeis mira germanorum ante elaboratum atque confectum immisit, commonefactumque nulla ui seu arte aperiri per alium infringique posse, & ei exitium immi nere si in dicto loco pecuniam debitam non transmitteret eum dereliquit ostensa prius claue miro artificio confecta, at miser ligur sentiens se aculeis pungi, & stare cum semper cogeretur nec remedium uitæ ullum haberet debitam pecuniam crysogano creditori transmisit, petens clauem, & orans aperiendi collare arcanum detegi, quod creditor accepta pecunia effecit, in qua facti specie, & si ligur sua fallacia dignus, ut in eu͂ animaduerteretur in exemplo nequis alius postea talia facere moliatur iure tamen cautum esse respondi eum qui uim adhibet debitori suo ut ei soluat edicto quod met. cau. non teneri propter naturam quod me. cau. actionis quæ damnum exigit in legem tamen iuliam de ui incidisse & ius crediti amisesse, ut eleganter Iurisc. ait in. l. sed & partus. §. quæri poterit uersi. iulianus ait. ff. quod me. cau. per iudicem. n. crysoganus petere debebat, & actionib. experiri. l. extat. eo. ti. & l. pe. ff. ad. l. iul. de ui. priu. & his addes circa eos qui cum pecuniis, uel rebus alienis aufugiunt, quæ plene refere͂do Bal. dicemus in. ij. par. ultimæ par. uersi. hunc iteru͂ &c. & uer. seq. nu. 6. & in seq. par. nu. 6. & uide glo. qua͂

notauit Bal.in.l.a procuratore.C.man.ait.n. notandã pro bonis,& contra falsos mercatores qui arripiunt fugam cum pecuniis alienis addes ẽt Nic.boe.dec.ccxv. & antequam ueniam. Adieci in descriptione uerbum illud non soluendo factus, quoniam soluendo esse ne
4 mo intelligitur ‡ nisi qui solidum potest soluere.l.soluendo.ff.de uerb.sig.insti.de ob.quæ ex delic.§.fulloni in fi.aliquem autem non soluendo esse in notoriũ transire non põt in manifestum põt ut eleganter probat Ro.in consi.clxiij.constitutio.& addidi prædictũ uerbum,& quod subsequitur foro cessit quoniam nemo dubitat soluendo uideri eum qui defenditur.l.nemo dubitat.ff.de reg.iur.ubi non leuis iuris interpres Dec.post Accur.in.d.l.soluendo inquit,soluendo quẽ uideri per se uel alium,& illum esse soluendo qui fideiussores habet citat Bar.in.l.j.ff.de cust.reo.& in.l.itẽ liberatur.§.qui paratus.ff.quib.mo.pig.uel hip.sol. & l.si plures.§.præterea si quæratur.ff.de fideiuss.subiicit idem Dec.soluendo ẽt uideri qui nomina habet & ait sensisse Bal.in.l.facere.ff.sol. mat.Sed id admittendum est,si facile possint exigi nõ aliter, quod & Alex. & alii quos refert in ea.l.probarunt, & uidebis omnino Alex.in consi.xxxvij.uiso & opportune discusso, nu.13.uer.tertio pro hoc adduco,uol.ij. subiũgit post ea non præsumi illum soluẽdo esse cuius bona postulantib.creditorib.uenduntur ex sentẽtia Bar.in.l.tres tutores in fi.ff.de admi.tut.& modũ probandi aliquẽ soluendo non esse Bal.notasse in auc.sed hodie uers. secundo quæro.C.de act.& ob.addidi ẽt in descriptione foro cessit pp ea quæ inquit Bar.in.l.singularia nu. xix.ff.si cer.pe.& ibidem pur.nu.93.ut refert Boe.Deci.ccxv.proxime relata Dec.in consi.cvj.in cã, col.j. pro quo scito duo singularia iura.l.si hominẽ i.§.quoties.ff.depo.in illis uerbis quotiẽs foro cedunt nũmularij, & reliqua, &.l.si debitor foro cesserit.ff.de cur. bo.dan.unde iuuenalis opinor cedere nanque foro iã non est deterius quam exquilias a feruenti migrare suburra, dicebantur etiam decoctores uertere solum

ut apud eundem qui uertere solum Baias, & ad ostia currunt, quod & Bud. notauit in annotationib. in Pandectas in. l. aut facta. ff. de penis.

TERTIA PARS.

1 *Baldi laudes & nu. 21.*
2 *Decoctores an notentur infamia disputatur.*
3 *Decoctores quibus plectantur pœnis dixerit.*
4 *Plumbatæ quid significet, et declaratur. l. quilibet. C. de decu.*
5 *Plūbatura quid sit, quid ferruminat in relatiue.*
6 *Fugientes cum pecunijs seu rebus alienis an sint fures.*
7 *Decoctione unius ex fabricensibus omnes tenentur.*
8 *Decoctores seuerissime punire salus esset mercaturæ.*
9 *Decoctores an habeant beneficium cessionis disputatur.*
10 *Decoctores an gaudeant dilatione quinquennali seu annali ui de, et in fi. et infra de pactis inter creditores, & debitores.*
11 *Filius familias ex omnibus contractibus obligatur.*
12 *Cautela pro filio familias qui uult carcerem euitare.*
13 *Filius familias qui decoxit, & fraudem admisit indignus est beneficio cessionis*
14 *Decoctor qui bonis cessit nec agere nec conueniri potest.*
15 *Decoctores mentiri facile solent.*
16 *Vir bonus præstare debet ne mētiatur prudēs ne mēdaciū dicat.*
17 *Pœnæ aduersus mendaces relatiue.*
18 *Decoctores. sunt faciles ad colludendum.*
19 *Decoctores, ut plurimum sunt fraudatores.*
20 *Argumētnm a solitis est optimum, et naturali rationi consonū.*
21 *Decoctores an excusentur ob aduersam fortunam.*
22 *Decoctor ergo fraudator an ualeat consequentia.*
23 *De edicto fraudatorio remissiue.*
24 *Decoctores solent rationes intricare in necem creditorum ex quo dolus malus præsumitur, item intercidere, adulterare, & turbare.*
25 *Decoctoris dolus demonstratur ex rationibus librorum, & quo modo.*

26 Decoctore solent merces ipsas, & bona intricare item merces auertere, et possessionẽ in alios transfere unde dolo nõ caret
27 Decoctores solent merces data opera uilioris distrahere, et quo modo consulatur creditoribus.
28 Mercatores qui consilium conturbãdi iniuerunt si se in soluendo gratiosos reddunt aliquibus quo modo consulatur creditoribus.
29 Decoctores solent omnia bona uel maiorem partem alienare unde dolus præsumitur.
30 Decoctores si per biduum triduum ue ante decoctionem uel gerant quid, uel contrahant an teneat.
31 Mercator si cum consilium fugiendi iniuisset merces ab alio emit mercatore, quod secuta traditione dominum non intelligatur translatum.
32 Breuitate temporis fraudandi animus dignoscitur.
33 Mercatores cum se iam decocturos sciunt solent esse fallaces, & cum dolo malo faciunt, nisi sit alia de dolo datur actio.
34 Debitor hoc ipso probatur in fraudem facere, quod scit se habere creditores, et scientia, quod habeat creditores probatur eo, quod ipse contraxit.
35 Quomodo probetur, quod quis sciat bona sua creditoribus non sufficere relatiue.
36 Fraudes decoctorum uix dici aut enumerari possunt, & fraudũ præsumptiones relatiue.
37 Maritus si lucrũ dotis, quod a statuto refertur remiserit uxori quod a creditoribus tanquam in fraudem reuocari nõ possit.
38 Testator si fundum uxori legauit, & filium instituit qui matri & heres extitit an repudiatio facta a filio hereditatis maternæ tanquam damnose, ut legatum retineat tanquam hæres patris teneatur ubi, quod teneat.
39 Contra decoctores omnis coniectura crescit, et coniecturæ ac præsumptiones habentur pro legitimis probationibus
40 Liber homo pro debito capi non potest, & creditori seruire nõ dicitur unde ad ecclesias confugiens inde extrahendus nõ est
41 Liber homo si lege municipali capi potest propter æs alienum potest extrahi ex Ecclesia quia ubi potest capi extrahitur ex Ecclesia.
42 Decoctores qui beneficium cessionis non habent beneficio im=

munitatis ecclesiæ non gaudent.

43 Creditores in pecunia decoctorum aliud pro alio accipere ab sunt regulariter compellendi.

44 Interpretatio ad aut. hoc nisi relatiue.

45 Creditores si omnium bonorum decoctoris possessioni apprehendunt non tamen ex hoc decoctores sunt liberati nisi sequatur datio in solutum.

46 Creditor qui elegit uiam realem ad personalem potest redire, & econtra.

47 Vnus ex socijs si efficitur non soluendo, et bonis cedat. quod finiatur societas, & plane declaratur.

48 Interpretatio ad. l. societatem in. §. dissociamur ff. pro socio.

49 Vnus ex socijs si decoxerit nõ ideo alij socij fraudatores dicũtur

50 Mandatum reuocatur ipso iure ubi deterioris conditionis mandatarius effectus est, et limitatur, et declaratur in sequẽtibus

51 Institores qui alicui negotiationi proponuntur seu socii qui ab alijs socijs procuratores constituuntur eo ipso quod fugerint seu decoxerint censentur reuocati.

2 Contrahens uel aliquid gerens per ignorantiam cum procuratore decocto seu institore quòd teneat quòd gestum est & dominus obligetur.

53 Mandans si statum immutauerit an mandatum censeatur reuocatum relatiue.

54 Creditor habet pignoris persecutionem in bonis decoctoris ante diem.

55 Debitor suspectus potest capi ante diem ut caueat.

Circa

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

1 CIRCA ·|· tertiam speciem Bald. qui (ut Ias. dicere cõsueuerat) nihil ignorauit, & nostratium omnium copiosissimus simul, & subtilissimus habetur, quique in omni iuris articulo nominatur, ut Aymon crau. alios referẽdo scripsit in consi. clxvj. nu. 4. in consi. cccIxxxij. in. q. milani. in fi. consi. & in consi. cccc. in libris thesaurariæ. num. 3. lib. v. in decoctores inuehitur in uerba infrascripta. Falliti sunt infames, & infamissimi, & more antiquissimæ legis deberent tradi creditoribus laniandi. Adeo quòd propter dolum suum non uidentur beneficium cessionis habere, quod est subsidium miserorum, sed non præsidium dolosorum, ꝗ faciles que sunt ad mentiendum, & colludẽdum, & a communiter accidentibus falliti sunt deceptores, & fraudatores, præsumiturque omnibus in esse, quod omnibus est cõmune, nec excusantur ob aduersam fortunam, & decoctor, ergo fraudator, sic enim lex uocat eos, unde ædictum fraudatorium. Hactenus Bal. quem refert & probat Io. bap. Seuerinus in trac. de susp. & fug. q. j. nu. 13. & Nic. boe. recitando Bal. eius sententiæ acquiescit, ut patet ex relata deci. ccxv. quib. addes Paul. par. in consi. xciiij. spectabiles. nu. 10. & seq. uol. j.

Verbis igitur Baldi relatis, qui usus est grauioribus, quàm natura forsan tulerit, & leuioribus, quàm causa postularit, ut inquit Cicero contra Sex. Neuium in oratione pro Quintio, optimum esse duxi, nõ solum ipsorum interpretationem facere more Iurisconsultiss. Vlpiani in. l item ueniunt. in. §. præter hæc multa. ff. de peti. hęre. Verum & super his differere, & complura ad propositam materiam necessaria addere.

2 ·|· Ait Bal. decoctores infamia notatos esse. Bal. sententia ex capite Val. Max. cõprobatur. Ait enim in tit. de uarietate causarum, in hæc uerba capitis inscriptio. De Crasso dicto diuite. Quid Crasso pecuniæ magnitudo locupletis nomen dedit? Sed eidem postea inopia turpem decoctoris superlationem immisit, siquidem

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

bona eius a creditoribus, quia solidum præstare nō poterat, uęnierunt. Itaque amara sigillatione non caruit, cum ægens ambularet, diues ab occurrentibus salutabatur. Hæc ille, quę etiam sententia ex loco Ciceronis in.ij. Phil. proxime relato, robur accipit. Inquit enim Cicero certum locum lege Roscia (quam non habemus) decoctoribus constitutum fuisse, & de inferiori loco credendum est, &, ut quodam modo digito monstrarentur. Accedit quia si decoctores, ut inquit Bald. fraudatores sunt in numero, ergo infamium uidentur. l.j.ff.de his qui no.infa.ubi not. qui dolo malo, & fraude suo nomine damnatus, pactusue est. Cōtra autem ex decoctione infamiam non irrogari, probari uidebatur in.l.debitores.C.ex quib.cau.infa.irro. Vbi Imperator ait, Debitores, qui bonis cesserunt, licet ea causa bona eorum uænierint, infames non sunt. & ibidē Accur.citat.§.j.insti.quib.ex cau.manu.non li.&.l.fi.C. qui bo.ced.pos. Sed licet Bal. Seue.& Boe.ac Paris.nō leues iuris autores inter infames decoctores simpliciter connumerauerint. Ego in utili, atque quottidiano iuris articulo plenius respondēdum puto, ut admonet Iuriscon.in l.legaui.ff.de lib.lega. Si igitur quæramus de decoctore, qui fortunæ uitio decoxerit, & hūc non esse infamem respondeo, idque probatur in.l.debitores supra citata. Si uero de eo, qui suo uitio, uel eo, qui partim suo uitio partim fortunæ decoxerit, siquidem de dolo malo, uel fraude, quam in decoctione admiserit, damnatus suo nomine, pactusue erit, hūc inter infames connumero, idque autoritate Iuriscon.in.d.l.j. ff.de his qui not.infa. Vbi uero neque damnatus, neq; pactus fuerit propter inhonestam, & culpatam uitam, prauosque mores facti infamiam irrogari puto, quoniam turpitudo uitæ decoctoris apud graues, & bonos uiros eius opinionem onerat.l.ea quę.C.ex quib.cau. infa.irrog.& not.glo.iij.q.vij.§.porro.& Deci.in consi.ccccc xxx.uiso puncto.nu.3. Vnde si decoctores (ut assolent) rem duobus obligassent, facti infamiam non euitant.idque sensit Accursi. in.l.ij.C.de digni.lib.xij.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

citat.l.ſiquis in pignore.ff.de pigno.actio.in.§.ſed & ſi quis. Idem iuris eſſe puto ſi admitterent ea, quæ in.l. iij.ff.de crimi.ſtel.habentur,quæ nota,quoniam præcipua decoctorum ſunt, & ſcire ualde expedit, an decoctoribus infamia ſaltem facti irrogetur,quia a dignitatibus repelluntur,ut in.d.l.ij.C.de dignit.& propter ea,quæ habentur in.l.fratres.C.de inoffi.teſt. & apud Azo.in ſumma,& glo.& doct.in.l.nullam.C.ex quib. cau.infa.irrog.& ibidem uidebis ad prædicta Saly.

Ait etiam Bal.more antiquiſſ.legis dilaniandi creditoribus tradendi ſunt, citat gl.in.l.j.C. qui bonis ced. poſ.ubi Accur.Aul.Gel.citat,locus Gellii eſt Noctium Acti.lib.xx.c.j.ubi habes uerba legis.xij. tab. de qua ſenſit Bald.refert etiam uerba legis.xij.tab.Lud.Cel. lectionum antiquarum lib.vij.c.xx.ubi eleganter quidem plura refert,& qui oberati,quiue nexi dicebãtur, declarat.Adde Liuium lib.viij.j.Decad.& lib.vj.eiuſdem Decad.& uidebis (ſi libet) uerba legis.xij. tab. ſub rub.de re iud.Circumferuntur enim cum ſcholiis Iaco.Spieg.Sed quoniam ſeueritas legis.xij.tabu.antiquata eſt,ut ſcribunt doct.in.l.j.C.qui bon. ced.poſ. & in conſi.xciiij.nu.58.uol.j.idem inquit Pau.par.tractemus nos plenius,quod alii neglexere, quibus pœ-
3 nis decoctores plectantur. ⁜ Dic igitur diſtinguendo, aut quis decoxit fortunæ uitio, & hunc fortunæ telis uexatum puniri,& iniquum,& iniuſtũ eſt. arg.l.diuus. ff de offi.præſi. quod & ſupra probauimus, & cum de ſtatutis uerba faciemus,latius oſtendemus. Aut quæris de decoctore,qui ſuo uitio, uel partim ſuo, partim fortunæ decoxerit, & ſiquidem decoctor eſt publicæ pecuniæ, fraudemque in decoctione admiſit, ictibus plumbatarum ſubiici debet.l.quilibet.C. de decu.lib.
4 x.in qua.l.obiter nota, ⁜ quòd Accurſi.exponit illud uerbum ictibus plumbatarum, ut damnetur plumbo, ideſt,in metallum.citat.l.j.C.de his qui pote. nomi.& de eodem uerbo plũbatarum, meminit Imperator in l.ij.C.de excu.trib.ubi Luc.pen.remittit ſe ad expoſitionem Accur.in.l.quilibet,proxime relata. Ego autẽ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

huiuſmodi interpretationem nõ probo, nam plumbatæ ſunt pilæ plumbeæ, de quibus meminit Vegeti. de re mili. lib. j. Vnde Imperator ſenſit de alia pœna, quæ plumbatis inferebatur. Verberandi enim, atque percutiendi ſunt decoctores fraudulenti pecuniæ publicæ plumbatis prædictis, quod innuunt illa uerba ictibus plumbatarum, & ſimiliter uerba. l. ij. paulo ſupra ius relatæ plumbatarum uerba. &c. & clarius probatur in citata. l. j. C. de his qui poté. in illis uerbis, affecti plumbo perpetuis metallorum ſuppliciis deputentur, ideſt, percusſi, & exulcerati plumbo plumbatarum ictibus
5 metallorum ſuppliciis deputẽtur. ·|· Plumbatura uero quid ſit, quidue ferruminatio ſignificet, Iuriſcon. declarat in. l. in rem actio. in. §. item quæcũque. ff. de rei uendi. in eo uero, qui non publicæ pecuniæ decoctor eſt, ſed priuatorum debitor, & qui fraudem in decoctione admiſerit, pœna eſt, meo iudicio, ut mercaturæ officiũ ulterius exercere non posſit. l. ſi aliquid. C. de ſuſcep. præpoſi. & ar. lib. x. quam. l. in prin. huius part. et in fi. iij. par. prin. tract. noſtri de mercatore plenius interpretati ſumus. Item puto ubicunque titulus delicti deficit huiuſmodi decoctores, qui fraudem admittunt, in crimen ſtellionatus incidere, quod obiicitur his, qui dolo quid fecerint, & his, qui impoſturam faciunt. l. iij. ff. de crimi. ſtellio. quæ. l. memoria tenenda eſt, & in decoctionibus notanda. Sed et his addes quid de fugientibus cum pecuniis alienis, notauit Nico. boe. deciſio.
6 ccxv. in prin. Scripſit enim in hæc uerba, ·|· An fugere ſit maleficium quæritur. et Bal. in conſil. ccxx. in. q. D. Milani. uol. iij. quod eſt repetitum in. v. uol. in nouiter impresſis conſil. ccclxxxij. ait. Aut fugiens eſt ſeruus, uel ſerui macula aſperſus, et eſt malum. l. j. C. de ſer. fug. l. fi. C. de opc. lib. Aut eſt ingenuus, et tunc aut au fugit cum re, et eſt malum ratione rei, quia contractando facit furtum, et idem ſi cum re, quæ aliquando fuit aliena, ut quia cum pecunia ad numerum depoſita, ut faciunt nummularii, ſecundum Ver. de caba. in trac. clau. xxv. fol. col. iiij. ante fi. quod dictum fuit Bal.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

in.l.a procuratore in fi.C.mand.dicens nota ultimam glos.quæ dicit quôd nil est melius quam bona fides,& tene memoria,& nota pro mercatoribus bonis,& etiã contra falsos mercatores qui arripiunt fugam cum pecuniis alienis licet proprie non sit furtum arg.l.ait prętor.§.si debitorem.ff.quæ in fraud.cre.& isti dicuntur in Tuscia,& tota Italia mercatores falliti, quos Bartolus uocat cedentes foro in.l.singularia in secunda conclusione,& ibi Franc.purp.nu.xciij.ff.si cer.pet. & nos Bancha ruptos,seu Bancham ruptam facientes,aut fugit absque rerum alienarum,uel quasi exportatione,& ista fuga nõ mala est,sed quædam latitatio.l.fulcinius §.quid sit latitare.ff.ex quib.cau.in poss.cat. hactenus

7 ille. ·|· Postremo illud addemus in fabricensibus singulare,ut ex decoctione unius oẽs teneãtur quia unum corpus esse censentur,ut in.l.iure prouisum.C.de fab. lib.xj.in qua.l.obiter nota quôd Bud.in annotationibus in Pandectas in.l.moris.ff.de penis ait ubi legitur uniuersi itaque ueluti in corpore unius formæ unius decoctionis(si ita res tulerit) respondere cogentur legendum cẽsuit unius decoctiones,si ita res tulerit, respondere cogentur,& uide.l.ij.C.de fun. rei priua.li. xj.& ne hoc quidem tacebo cum quotidie decoctorũ numerus increbescat seuerissime in fraudulẽtos deco-

8 ctores animaduertere salus esset·|· mercaturæ acerbitas enim plerunque ulciscendi maleficii bene atq; caute uiuendi disciplina est,& nonnunquam conuenit,ut aliquorum maleficiorum supplicia exacerbentur quoties multis hominibus crassantibus exemplo opus est l.aut facta in fi.ff.de pœnis de quo apud Abb.in.c.at si clerici nume.8.extra de iud.Gram.in consi.xvij.numero.xv.conditoris &c.solent propterea iura municipalia aduersus decoctores constitui de quibus suo loco dicemus tractat enim Ias.in.§.fin.inst.de act. & uidebis Alcia.in parer.lib.ij.c.xlvij.

Deinde ait Bal.decoctores propter dolum cessionis beneficium non habere quod est miserorum subsidium nõ autem præsidium dolosorum,& probat eius

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ſententia ex.l.fi.in.§.fi.ff.quæ in fraud. credi.& arg.l.
9 pe.ff.de iure dot.·|·uera quidem Baldi eſt ſententia in eo decoctore qui bona ita diſperdidit,ut recuperari nõ poſſint,& propterea addidit propter dolũ, cum enim dolo malo bona alienauerit adeo ut reperiri non poſſint,in dignus eſt legis beneficio quia in legem cõmiſit.l.ſed & ſi ex parte.§.interdum.ff.quod cum eo. & in eadem opinione fuit idem Bal.in.l.j. numero.8.C. qui bo.ced.poſ.& in conſi.cccc.quôd Iacobus in fi.uo lu.j.& fuit ſententia Bar.in.l.alia in.§.eleganter in fi. ff.ſol.mat.& huic ſententiæ aſſentitur Iaſ.in.§.fi.inſt. de actio.nume.8.& ſeq.& nu.18.& Pau.par.in conſil. 94.nu.11.uol.j.& late ſcribit Nic.boe.dec.cccxlix.quęritur an ciuiliter,col.vij.& ſeq. ſubdens non gaudere
10 quinquennali,aut annali dilatione·|·exemplum eſt in eo mercatore qui cum non ſoluendo ſe eſſe ſciat,pecunias mutuas recipit.l.pe.ff.de iu.do.legi etiam Pau, caſt.in conſi.clxxix.uiſo puncto,in.ij.par.Baldi ſentẽtiam probantem,& citat.l.ſiquis, dolo,in princ.ff.de re iud.& uidebis reſponſum Pau.elegãs enim eſt & quotidianum loquitur enim in eo decoctore quis ad pactiones creditores traxerit,& ſecundum pactiones nõ ſoluendo eſſe repertus fuerit.Placuit etiam relata ſententia Dyn.in.§.item ſi quis in fraudem inſtit.de acti. ubi Iaſ.ſub nume.92.inquit ceſſio bonorum liberat a carcere,ſed quid utilitatis afferat intruſio debitoris in carcerem,ſubdit ſe non uidere, quando nudus debitor creditorum expenſis alendus eſt,cum de ſuo non habet,iuxta gloſ.in.l.fi.in uerſi.agnoſcere.C.de erro. mil.ann.lib.xij.ad quod uidebis Mat.ab aff.dec.lxxj. fuit dubitatum,ego uero rationi Iaſonis ex uerbis iuriſconſulti in citato.§.fi.l.fi.ff.quæ in frau. credi.puto reſponſum patere in illis uerbis pretor non tantũ emolumentum actionis intueri uidetur in eo, qui exutus eſt bonis quam pœnam,& hic illud ad confirmarionẽ prædictorum ſubiungi poteſt;clariſſimi iuris eſſe filiũ
11 familias·|·etiam in poteſtate parentis conſtitutum ex omnibus cauſis tanquam patremfamilias obligari, &

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ob id cum eo tanquam cum patrefamilias insolidum agi posse.l.filiusfamilias.ff.de actio.& obliga.l.tam ex contractibus.ff.de iudiciis.& si non habet unde soluat capi potest.l.tertia.§.sed utrum.ff.de minoribus.l.j. C.qui bonorum cedere possunt eius tamen rei nomine quæ contracta cum eo erit,cum is in potestate esset si postea emãcipatione,uel aliter sui iuris factus erit in id tantum quod facere potest, datur actio.l.secunda. ff.quod cum eo.nisi tamen sit hęres patris quia insolidum cõuenitur.l.secunda.l. si ex alio.C.eo.eaq; propter cautela est,ut filiusfamilias mercator qui uult car

12 cerem ✝ euitare se emancipari procuret,ut doctores in citatis.ll.scripsere,uel mortuo patre paternis bonis renunciet quod notauit Bald.in dicta lege si ex alio, & Paul. castren. in dicta lege secunda.C.&.ff quod cum eo & Vero.in cau.suis cau.xiij.scis quôd filiusfamilias & scripsit plene Paulus parmensis,in consilio nonagesimoquarto uolumine primo, & secundum relata loca quod diximus intelliges. Si tamen filiusfamilias decoxisset, & fraudem in decoctione admisisset indignus

13 est ✝ & cessionis beneficio ac.l.secunda.ff.quod cum eo cessant enim huiusmodi beneficia in his qui sua culpa non soluẽdo facti sunt propter fraudem, ut scripsit Paris in dicto consilio qui citat.l.sed interdum in fin. &.l.cum qui.ff.quod cum eo,& ad materiam dilationis,& cessionis bonorum addes Math.affl.dec.cclxxvij.& in duabus sequen.Deci.& Staph.in tracta. de lite.gra.& iust.pagina.clxx.& illud quod ad rem pertinet non ignoro decoctorem qui bonis cesserit nec a-

14 gere ✝ nec conueniri posse.l.item si unus.ff.de arbitr. & secundum ea quæ leguntur,& notantur in.l.is qui bonis,& in.l.qui bonis.ff.de cess.bono.sed quod diximus decoctores dilatione quinquennali gaudere non posse an uerum sit disseremus in ea parte qua de pactionibus inter debitores,& creditores tractabimus,& uide Par.in consi.c.uol.iij.

Sequuntur uerba Baldi facilesque sunt ad mentiendum,uero uerius est quod inquit Baldus idque,& Se-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

uerinus,& Boe.in citatis locis probant,& ipsa experiē
tia decoctores mentiri facile solere quotidie audimus,
15 ·|· ex qua argumentum licet sumere capitulo quam
sit de electio.in.vj.clementi.dispendiosam de iudiciis
quod Baldus ideo adiecit,ut extra gregem bonorum
uirorum hoc genus hominum esse penitus ostende-
16 ret Nigidius enim apud Gellium·|·ait uir bonus præ-
stare debet ne mentiatur prudens ne mendacium di-
cat.Pœnæ uero aduersus mendaces, et illos qui men
17 tiuntur uariæ·|·sunt constitutæ,& illas percensere nō
est nostrum de quibus in.l.sed si ex parte.in.§. inter
dum.ff quod cum eo,& in.l.finali.& ibidem Bal.C.de-
fidei.& in.l.siquis dicat.ff.de manu.& in.l.fin.ff de rei
uendica & in aucten.contra qui propriam.C.de non
nume.pecu.& facit tex.in.l.siquis ex argentariis in.§.
cogentur.ff.de edendo.in illis uerbis quid enim si hu-
milis,& deploratus unus edidit,ut dubitare quis meri-
to de fide editionis possit item.l.si unus in fine.ff.pro
socio,& uidebis Felyn.in cap.cæterum nume.xxviij.
de iudi.& Iaso.in.l.quod te numero.xxx.ff.si certum
petatur.qui nonnulla beneficia propter mendacium
amitti refert,unde præceptor meus Paulus parmensis
respon.lib.j.resp.lvij.numero.xlj.merito inquit con
tra mendaces iura insurgere.
18 ·|· Subiungit Baldus,& ad colludendum faciles,q̄d
& uerum esse nemo ambigit si quidem excogitatas ar
tes student,ut creditores fraudent de quibus in titulo
ff.de his quæ in fraud.credi.& in tit.ff.& C.de collu.
dete.ubi Azo.& scribit Cardina. in clemen. constitu-
tionem in.§.sane in principio, & apud eundem nota-
tur de electio.& nos tractabimus,& collusiones com-
plures detegemus.
19 ·|· Subiicit post hæc Baldus noster a communiter ac
cidentibus falliti sunt fraudatores,& præsumitur om-
nibus inesse quod omnibus est commune. Optimum
& naturali rationi consonum Bal.est argumentum ex
20 eo·|· quod solitum est,& ut plurimum eiusdem generis
homines facere consueuerunt,ex personis.n.facta di-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.22

ctaq; pensamus.l.fi.ff.de ac.& obl.Bal.in.l.ij.numero 34.C.de ser.& aqua & de argumento quo usus est Bal. habetur in.l. certi conditio in.§ si nummos.ff. si cer. pet. & notat Glos.in.l. neque natales.C. de proba.ubi Bal & in.l.cum dotem.C.de iure Dot.Alex. in.l.non hoc unde legi.& Deci. in consil.cccccvj.ad dubia, cir ca fi.consilii ubi & mente Baldi ait in materia probatio num esse utilissimum. De quo uidebis quæ scripsit Mar.in sing.j. & sing. cccxxxvj. & ccccxcv. Imitatus est etiam Baldus noster ueteres iurisconsultos qui in culpatæ uitæ homines aliquando inuehebantur ut in l. quante.ff. de Pub. & in.l. iij.§. miratur.ff. naut. cau.stab.

21 ·|· Quod autem inquit Bal. ob aduersam fortunam nō excusari.l.epistolam in prin.ff.ad Trebel.l. continuus actus.§.illud &.§.cum quis.ff.ad Trebel. non est perpetuo uerum, nam aduersam fortunam ubi decoctor eam probauerit excusationem præstare supra probauimus & etiam dicemus, nec citata iura Baldi sententiā pobant,defendi tamen posset Bal.secundum nostram distinctionem non semel relatam in eo decoctore qui partim suo uitio partim aduerse fortunæ decoxisset nec puto Baldum nostrum aliter sensisse.

Denique Baldus noster qui in iure nostro propter ingenii acumen & frequentes disceptationes forenses primum locum obtinet, aut certe post Bartolum, subiicit,fallitus ergo fraudator,sic enim lex eum uocat unde edictum fraudatorium.
22 ·|· Consequentia Baldi quo ad præsumptionem ex uerbis, & mente legum est, ut ex præmissis liquet,& liquidius ex infra dicendis patebit,& meo quidem iudicio iurisconsultus innuit in.l.si hominem in.§.quoties iuncta.l.seq.ff depo. Ait enim iurisconsultus quoties foro cedunt nummularii primo loco depositariorum ratio habēda est, deinde in.l. seq. subdit quomodo priuilegium exerceatur, & inquit exerceri non tantum in ea quantitate quæ in bonis argentarii ex pecunia deposita reperta est, sed in omni fraudatoris facultatibus, illum ergo qui foro ces

ſit lex fraudatorem appellat, & de fraudatore crebra fit mẽtio, in compluribus.ll. in tit. ff. quæ in frau. cred. & de hoc uerbo plene ſcripſit accur. in. l. imperatores in uerbo fraudatori. ff. de cura. bo. dan. denique de edi ƈto fraudatorio de quo Baldus meminit, habes in. l. j. ff. quæ in frau. cre. ubi accur. ait appellari quãdoque in
23 terdiƈtum. ff. de solu. l. puppilli in prin. † meminit etiã de hoc interdiƈto ſpec. in tit. de rebus ecc. non alie. in fi. Tu uero dic ut per Bar. in diƈta. l. puppilli in prin. & eundem in. l. ſi poſtulante in prin. ff. ad Trebel. & Iaſ. in. §. Item ſiquis in fraudẽ num. 5. & ſeq. inſtit. de aƈti.

Verbis igitur Baldi relatis, & interpretationibus faƈtis, quoniam decoƈtorum ſingularia fraudum genera nouæ inſidiarum rationes, ad fraudandumque creditores excogitatæ artes ſumma cum ratione ſtomachũ Baldo noſtro fecerunt, ut in eos inueheretur, & nos qui quotidie uidimus ualde mouent ideo, quædam ſubiungemus.

24 † Solent decoƈtores rationes tam in codicibus quàm in aduerſariis intricare in necem creditorum ex quo dolus malus præſumitur. l. ſumma cũ ratione ubi tex. notabilis. ff. de pecu. l. quidam. ff. de in rem uer. iunƈta expoſitione accur. & uide Iaſ. in. §. item ſiquis in fraudem num. 37. inſt. de aƈti. ſolent in quam rationes intercidere adulterare, & turbare iuxta. l. j. in. §. fi. ff. de ſer. cor. unde de fide librorum, et rationũ merito quis dubitare poteſt. l. ſiquis ex argentariis. §. cogentur. ff. de eden. de quo diximus in ſecunda par. principalis traƈtatus, ubi ſpeciatim de eo mercatore meminimus qui ſe librum nõ conſcripſiſſe dicit, quod audiui quoſdam decoƈtores affirmaſſe ne fraudes detegerentur, bene igitur fecerint creditores ſi decoƈtione debitoris ſecuta, ſtatim libros exhiberi petierint, et rationes dili genter rimati fuerint, ex his enim fraudes, ex his dolum, et decoƈtoris, et aliorum ſubtili inquiſitioue per ſpicient, earum enim quæ præcedunt, uel quæ ſequuntur ſummarum ſcripta ſpeƈtanda ſunt, ex præcedentibus nanque ſequentia declarantur. l. ſi ſeruus plurium